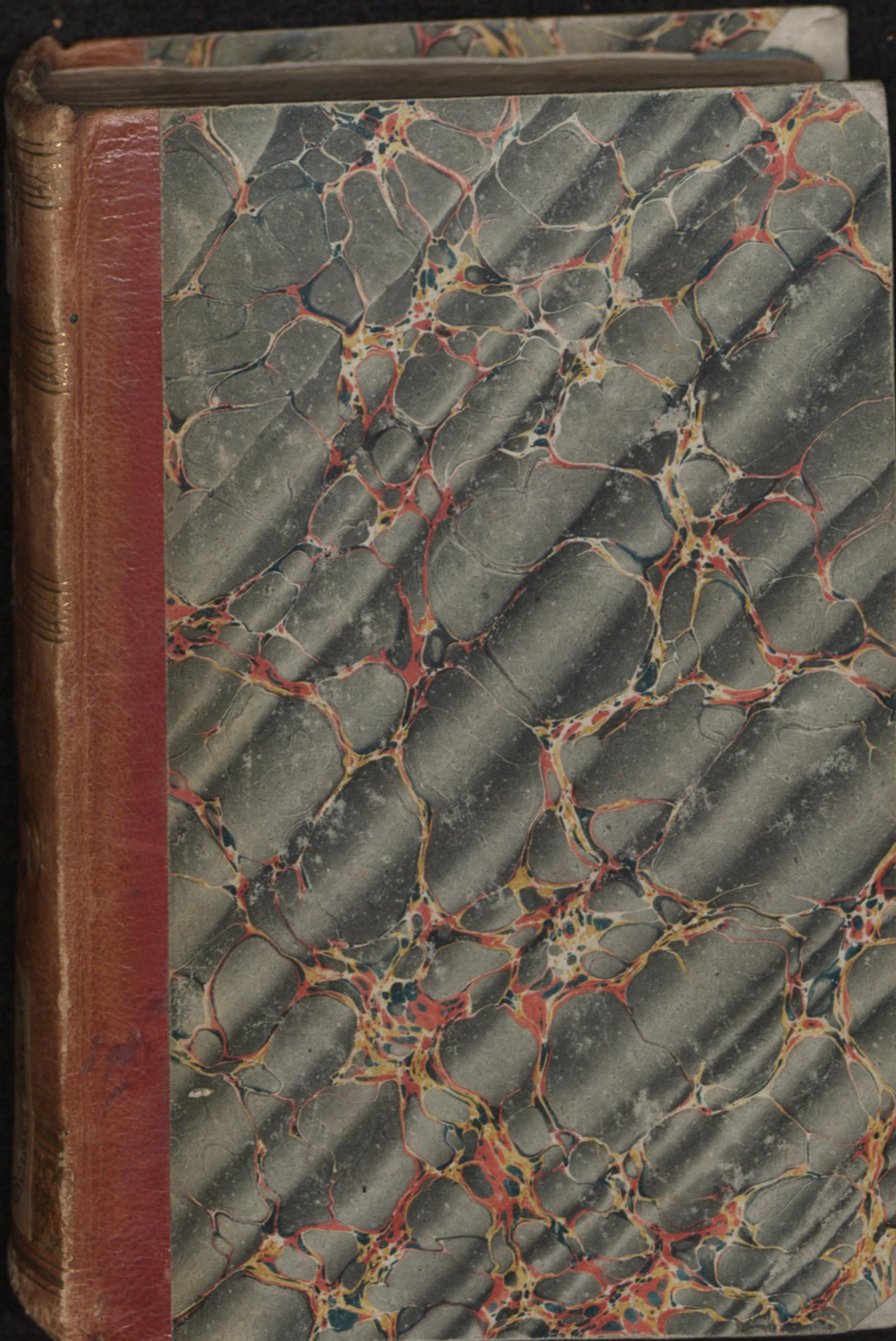

CICERO
EPISTOLÆ
FAMILIARES
ALDUS
1567.
BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE-FIRENZE
RACCOLTA NENCINI
ALDINI
II
2
37

Ald. 2/3

6788

Ex Libris Ioannis Nencini
1874.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLAE FAMILIARES.

PAVLI MANVTII ANNOTATIONES breuissimæ, in margine adscriptæ.

Eiusdem Manutii scholia.

Verba graeca, latinis expressa.

CVM PRIVILEGIO.

AL DVS

VENETIIS, M. D. LXVII.

AD MATTHAEVM SENAREGAM, AMBROSII filium, in Ciceronis epistolas familiares Pauli Manutij præfatio.

T VO NE, *Matthaee Senarega, an meo dicam felici contigisse fato, ut, relicto Louaniensi celeberrimo gymnasio, quo, tamquam ad mercatum bonarum artium, uirtutis, & eloquentiae comparandae caussa concesseras, Venetias te hoc potissimum nomine contuleris, quod nostri, ut ipse dicere solitus es, uidendi, & cognoscendi mira quaedam te cupiditas incenderat? tu quidem, si tuum sensũ explorẽ, uis me hoc tribuere fortunae tuae. nam quod ita euenerit, non modo ut ad amicitiã, & consuetudinem, uerum etiam ad conuictum, et cõtubernium meum tibi aditus patuerit; in eo, quasi tibi quiddam expetendum contigerit, plurimum ipse tibi solitus es gratulari. de quo, non est meum statuere, uere ne sentias, an secus. at illud meum est, paucis ostendere, cur tu contra mihi carissimus, iucundissimusq. sis, &, quod nunc in meis aedibus mecum habites, mecumq. uiuas, in eo ego quoque meae felicitatis aliquid agnoscam. nam si tu ita de me sentis honorifice, quod iudicio mouearis: aequum est mihi a te concedi, ut*

ego de te non minus uere, quam tu de me, iudicare possim. sin istam tibi de me opinionem peperit humanitas: me quoque non solum natura, sed ipsa iam ratio docuit, praeclarum esse humanitate excellere. itaque do me libenter in eam partem, ut homines officijs colam, laudibus exornem, re, si opus est, pro mea tenuitate sustentem. Sed mehercule ego de te, mi Matthaee, a uero animi mei sensu iudico: nihil me gratia, nihil afficit ambitio. Primum, cum aliquoties mei salutandi caussa domum meam uenisses, pellexisti me in amorem tui comitate morum, & lenitate sermonis: deinde, quod iam non tibi modo, uerum et alijs petentibus negaueram, atque excluseram, ut ego te domo reciperem, eloquentiaeq. studijs erudirem, multis precibus usus peruicisti. Nec mihi tamen, quod tibi, meorum sermonum cupiditate flagranti, meamq. domesticam consuetudinem petenti, satisfecerim, adhuc uenit in mentem paenitere. quin, quo plus ad nostrum conuictum accedit temporis, eo maiorem e tuis moribus, tuisq. studijs haurio suauitatem. non enim tam hoc in te laudo, quod certe in adolescente summa laude dignum est, quod a studio doctrinae non te suis illecebris uoluptas, non commodum, non ipsa ualetudinis ratio deducit, quam illud & admiror, & praedicare satis pro dignitate nō possum, quod in tuis cogitationibus haec tibi prima est, et antiquissima, ut Deum optimum maximum, a quo uno,

quae

quae uere bona ſunt, emanant omnia, humanis re
bus, quae fluxae nimis infirmaeq. ſunt, omnibus
anteponas. Perge adoleſcens optime in hoc prae-
claro diuinoq. ſenſu. haec eſt omniũ rerum una no
biliſſima, una, mihi crede, quae omnium philo-
ſophorum ſcientias, una, quae omnium regum o-
pes facile uincat. Quare tu quidem oblecta te,
quod facis, eloquentiae ſtudio; in qua, quo modo
principia ſe dant, futurum auguror, ut breui ſu-
periorem neminem, aliquando ne parem quidem
habeas. ſed illud ſtet in primis, neque umquam ex
cidat, omnium uirtutum pietatem in Deum eſſe
fundamentum. ac uide, quot inde tibi bona fluant.
Primum tuae ſaluti conſulueris egregie. animi ſa
lutem appello, non corporis. decet enim nos aeter
nam potius illam uitam, omni felicitate circum-
fluentem, quam hanc, quae temporum ſpatijs de-
finitur, miſerijs numquam uacantem, cogitare.
deinde patrem tuum, qui, ut audio de multis
atque etiam de te ipſo, humanam prudentiam
prae diuina religione nihil eſſe putat, incredibili
uoluptate, laetitiaq. perfundes. cui quantum de-
beas, non ex eo ſolum intellige, quod pater eſt;
ſed quod is pater, qui te filium uult eſſe inter tuos
ciues omni re florentem, atque honoratum; qui
te conſilijs a puero ſapientiſſimis erudiuit; qui te
ſuo exemplo, ſuis optimis inſtitutis, ac factis ad
laudem quotidie uocat. Tali patri, tam probo,
tam tui amanti, tam libenter ſuas omnes curas

in te consumenti, curare debes, ut id, quod reliquum est uitae, per te sit iucundissimum. quod ita consequeris, si statueris, quibus artibus ideo nunc operam das, ut aliquando ceteris hominibus elegantia sermonis, & scientia rerum antecellas, earum artium infirmam esse gloriam, nisi perpetuo erga summum Deum amore, studioq. fulciatur. Mihi quidem, cui tu carissimus esse aut uis, aut certe ita uideris uelle, ut mihi persuadeas, magis ulla re placere non poteris, quam si te in eo, quod instituisti, uitae innocenter & cum uirtute degendae studio constantem, tibiq. simillimum uidero. Et, ut iam nunc intelligas, quos in animis hominum amoris igniculos uera uirtus accendat; scis quinctum abhinc mensem mihi tecum nihil fuisse, te mihi numquam uisum, ignotam mihi tuam faciem, obscurum nomen. nunc, apud me quo loco sis, intelligere te puto. paucissimis diebus ex conuictu consuetudo, ex consuetudine amor, ex amore familiaritas exorta. itaque tecũ & saepissime sum, quod sub ijsdem tectis necesse est; & admodum iucunde, quod ea, quae in tuis moribus elucet, probitate consequeris. Et quoniam is ego sum, qui, quo me uoluntas ducat a ratione profecta, eo perlibenter sequar; gessi morem animo meo, tacite hortanti, ut hanc meam ad te amandum propensionem non modo tibi, sed quatenus ego possim, reliquis etiam hominibus illustri aliquo officio ac munere declararem.

cumq.

cumq. tulisset casus, ut hoc tempore Ciceronis epi stolae familiares, eae, quas tu iam legendo & per uoluntádo triuisti, denuo typis, ut nunc loquimur, essent imprimendae: peropportuna ad id, quod uo lebam, uisa res est. nam, hunc librum si cum tui nominis inscriptione peruulgarem, putaui me face re quiddam, quod utrique nostrum aeque conueni ret; tibi, quia ex his primum Ciceronis epistolis ad latinae orationis elegantiam informamur, ex his primus eloquentiae quasi succus, qui qualis ini tio fuerit, permagni interest, ebibitur; mihi, quia, cum hic liber omnium fere uersetur inter manus, circumferet, id quod ego cupio, tuum nomen, et meum de te iudiciũ, meamq. spem quamplurimis ostendet: quorum alterum est eiusmodi, ut ego tibi nunc ex aequalibus tuis neminem in ul lo genere laudis anteponam: altera, cum aetate processeris, ea mihi de te pollicetur, quae si euene rint, (omnium autem rerum euentus in Deo positus est) uir eris inter uiros maximus, et habebit a te familia tua memoriam nominis sempiternam, patria uero exemplum in ciuitate uirtutis excolendae praeclarissimum. M. D. LIV. mense Maio.

EIDEM.

SAEPE rogatus a te, quid sentirem de ijs notatiunculis, ut appellant, quas hominum eruditorum falso, ut opinor, nomine in harum epistolarum margine adscriptas uidemus; respondi demum id, quod res erat, leues omnino, minimeq. dignas, quae legerentur, mihi uideri. tum tu, cur igitur ipse, his, quae tibi non probantur, deletis, eas, quae plus habeant ponderis, quarumq. nos utilitas ad legendum alliciat, aliquando non reponis? debes tu quidem hoc non iam nostra causa solum, sed filioli quoque tui Aldi; qui, qua aetate nunc est, iam harum epistolarum libros te auctore in manibus coeperit habere: si modo stas in eo quod te saepe confirmantem audiuimus, hoc primum Ciceronis libro puerilem aetatem ad eloquentiam esse informandam. Victus sum, Matthaee, tuo studio, iniecta praesertim de filio mentione; quem ijsdem, quibus nos, itineribus ire uolumus. itaque, dum huic rei inseruirem, dies aliquot maiorum rerum occupationibus surripui: notaui cum alia paucis uerbis in margine, quae fusius fortasse tractata in uulgatis commentarijs reperientur; in quo placuit studiosorum commodo breuitate consulere; tum, ut arbitror, non nulla, quae partim aliqua in legendo utilitas, partim nouitas ipsa commendabit. quod si ita erit: opti-

marum

marum litterarum studiosis gratulabor; tibi, qui me, diu recusantem, ad hoc, quidquid operis fuit, impulisti, quasi de litteris, ac dicam etiam de me ipso, bene merito, gratias habebo. publicum enim beneficium semper cũ meo beneficio coniunctum esse duxi. Venetijs, M. D. LVIII. *mense Iunio.*

HISTORIA DE PTOLEMAEO rege, ad intelligentiam primi libri.

REX Aegypti Ptolemaeus, cognomento Auletes, quia tibijs canere, praeter dignitatem regiam, solitus esset, pater Ptolemaei, qui Magnum Pompeium occidit, & Cleopatrae, notissimae feminae; eiectus ab Aegyptijs propter flagitia, maximeq. ob acerbissimam intolerabilium tributorum exactionem, Romam uenit consulatum gerentibus P. Lentulo, & Q. Metello: queritur iniuriam: pro sua, pro maiorum societate, ueterrimoque, ac perpetuo erga populum R. studio, suppliciter orat, ut restituatur: impetrat non magno negotio, uel Pompeij gratia, eius caussam adiuuantis, eiq. non solum amicitia, Mithridatico bello contracta, sed etiam hospitio coniuncti; uel, quod eius regis, quem senatus, ac populus Romanus biennio ante socium, amicumq. appellasset, iniurias ulcisci, non modo iustum, sed exemplo etiam utile, speciosumq. uidebatur. Accedebant merita. nam, ut a Varrone scriptũ Plinius memorat, Pompeio circa Iudaeam bellũ geréti, octo equitum millia Ptolemaeus, nullo reip. sumptu, praesidio miserat. His de caussis fit S. C. referente consule P. Lentulo, ut sortiantur consules, uter eum in regnum reducat. prior exijt sors Lentuli, simul cum administratione Ciliciae. nam

Hi-

Hiſpania, quae Metello Nepoti, eius collegae, obtigit, longe ab Aegypto remota, cum reductione regis Alexandrini coniungenda non fuit. huius & S. C. & ſortis in oratione in Piſonem mentio fit his uerbis: Auderet Gabinius, ſi non acerrime fureret, quam prouinciam P. Lentulus, cum & auctoritate ſenatus, & ſorte haberet, interpoſita religione depoſuiſſet, eam ſibi tum adſciſcere, cum, etiam ſi religio non impediret, mos maiorum tamen, & exempla, & grauiſſimae legum poenae uetarent? Poſtea per C. Catonem, tribunum pl. obiecta ſenatui religio eſt, prolato e ſibyllinis uerſibus oraculo, ne rex cum multitudine reducatur; ſi fiat, malo publico futurum. tum fit alterum S. C. referente Marcellino conſule; regem cum multitudine reduci, periculoſum reip. uideri. deinde, quis ſine exercitu reducat, delibe ratur. alij eum honorem Lentulo, quem iam antea & S. C. & ſortis beneficio acceperat, conſeruabant: alij Pompeio mandandum, alij aliter cenſebant. uarietas opinionum rem extraxit, Catonis uero, tribuni pl. audacia diſturbauit penitus, atque peruertit. nam, & ab initio tribunatus, ut Feneſtella docet apud Nonium, concionibus aſſiduis inuidiam regi, ac Lentulo concitauit; & mox, lege etiam de abrogando Lentulo Ciliciae imperio promulgata, animos eorum, qui Lentulo fauebant, a minore cura ad ſummum timorem traduxit: Pompeium uero, in ſenatu aſpe

re,

re, & acerbe accusatum, eo redegit, ut consilium
reducendi regis abijceret. itaque rex, desperato
senatus auxilio, cõfugit ad Gabiniũ, Syriae pro-
consulem: a quo, promissis decem talentorum mil
libus, Pompeio etiam, qui eo anno cum Crasso
consul fuit, admodum pro eo contendente, facile
impetrauit, ut restitueretur. ex quo postea Gabi-
nius maiestatis accusatus, quod prouinciae suae fi
nibus, contra legem Corneliam de maiestate, ex-
cessisset, corruptis iudicibus absolutus est; mox ta-
men de repetundis in iudicium uocatus, defenden
te, Pompeij rogatu, Cicerone, qui priore iudi-
cio accusauerat, odio maxime prioris iudicij da-
mnatus, publicatis bonis, in exsilium obijt: quem
postea dictator Caesar restituit. Hinc illa in eum
oblique coniecta in oratione, quam habuit in se-
natu, contra collegam eius, L. Pisonem: Se ip-
sum, fasces suos, exercitum populi R. numen
interdictumq. deorum immortalium, responsa sa
cerdotum, auctoritatem senatus, iussa populi,
nomen, ac dignitatem imperij regi Aegyptio uen-
didit: in Aegyptum uenit: signa contulit cum
Alexandrinis: cepit Alexandriam. Atque hoc
in loco foedam Appiani negligentiam dissimulare
non possum, qui Gabinium, Pompeio tertium
consule, de maiestate damnatum putat: in quo
dupliciter peccat, primum temporis, deinde cri-
minis inscientia. nam Gabinius biennio ante Pom
peij tertium consulatum, Domitio & Appio cos.

damna-

damnatus est, non de maiestate, quo crimine, corruptis iudicibus, euasit, sed de repetundis, odio maxime iudicij de maiestate, quod corruptum esse constabat. utrumque docet Dionis historia, lib. XXXIX. cui si fides abrogatur; ipse certe non refelletur Cicero; quo ego, praesertim in rebus illius aetate gestis, locupletiorem testem non quaero. is in epistola XVI. ad Atticum, lib. IV. & lib. III. ad Q. fratrem, epistola IV. prorsus patefacit ἀνιστορησίαν Appiani. Pulsus est Ptolemaeus e regno post quattuor fere annos, quam regnare coeperat, Romamq. uenit P. Lentulo, Q. Metello cos. quod quidem e Ciceronis agraria in Rullum licet conijcere: in qua non hunc Auletem Ptolemaeum, sed alium regnare, Alexandro rege mortuo, indicat his uerbis: Eum, qui regnum illud hoc tempore teneat, genere regio non esse, uideo inter omnes cõuenire. De Aulete numquam ita loqueretur: de quo in oratione de domo, Cuius, inquit, cum patre, auo, maioribus societas populo Romano iuncta est. Praeterea socius, & amicus populi Romani Caesare consule appellatus est. quod ipse Caesar scriptum reliquit lib. III. de bello ci. & Cicero epist. XVI. lib. II. ad Atticum idem significat. ut uideatur paullo ante regnum accepisse; quod societate statim, atque amicitia populi Romani confirmandum curauit. Quod si rex fuit ante Caesarem consulem, nec fuit consule Cicerone, ut ex

eius

eius agraria oratione ostendimus: sequitur, ut quarto fere, aut tertio regni anno eiectus Romá uenerit. quo anno, ut dixi iam, consulatum gerebant Spinther Lentulus, & Metellus Nepos: id quod non modo Liuius, ut ex epitome cognosci tur, & Dio, sed Strabo etiam, grauis auctor, significat, cum eiectum ait esse Ptolemaeum Gabinio Syriam obtinente, eiq. successisse Archelaum, Gabinij familiarem, uxore ducta trium Ptolemaei filiarum maxima Berenice, quam postea cum Archelao restitutus a Gabinio Ptolemaeus interemit. Honor autem ille societatis, & amicitiae populi Romani, a Ptolemaeo, sicuti a reliquis quoque regibus, non mediocriter expetitus, caussam attulit, ut anno proximo ab Aegyptijs eijceretur. emit enim eá societatem a Caesare consule, eiusq. genero Pompeio, ut Suetonius prodidit, sex prope talentorũ millibus: quae sunt, nummo nostro, scutatorũ quadragies et CCCXX milliae; cõmuni lingua, quattuor milliones, et CCCXX millia. quam pecuniá mutuatus a feneratoribus, & amicis, quorum e numero fuit C. Rabirius Postumus, quem postea Cicero defendit, intolerabilia tributa, ut creditoribus satisfaceret, Aegyptijs imposuit. ex quo, multitudine concitata, pulsus est. Neque uero tantam pecuniam Caesari primum a Ptolemaeo datam, ut ei regnum societate, & amicitia populi R. confirmaretur, deinde Gabinio, ut exactus restitueretur, quisquam mira-

mirabitur, qui, ex annuis Aegypti uectigalibus quãtum caperet, animaduertet: capiebat enim talentorum duodena millia quingena, ideſt ſcutatorum nonagies qui ſunt milliones nouem: quantũ hodie uniuerſi Galliarum regni, quod omnium regnorum fructuoſiſſimum habetur, annua tributa non conficiunt. Mirum etiam, quod a Varrone traditum ſcripſit Plinius, hunc Ptolemaeũ, Pompeio circa Iudaeam res gerente, octona millia equitum ſua pecunia tolerauiſſe, mille conuiuas, totidem aureis petorijs, mutantem uaſa cum ferculis, ſaginaſſe.

EPISTOLAE, quas familiares uocant, ſcriptae ſunt omnes poſt conſulatum, ante exſilium, in exſilio, poſt exſilium: ante exſilium quinque, prima omnium, quae, Pompeio Magno, inſcribitur; altera Q. Metelli Celeris ad Ciceronem; tertia Ciceronis ad eum; quarta ad C. Antonium; quincta ad P. Sextium; quae libro V. omnes leguntur: in exſilio, ad Terentiam uxorẽ quinque, lib. XIV. poſt exſilium reliquae omnes. Ad Lentulum lib. I. diuerſis temporibus, id eſt toto triennio ſcriptae ſunt; ſex quidem primae, gerentibus conſulatum Marcellino, & Philippo; ſeptima, & octaua, Pompeio, & Craſſo; nona, Domitio, & Appio: quod ex earum argumentis, & obſeruatione cognoſcitur hiſtoriae.

EPISTO-

CICERONIS EPISTOLARVM AD LENTVLVM, LIBER I.

ARGVMENTVM EPISTOLAE.

P. Cornelio Lentulo Spintheri, gentis patriciae, Ciliciam proconsulari imperio administranti, scribit Cicero de officio suo erga ipsum, in curanda regis Ptolomaei reductione: deinde, quia rem non perficiat, excusationem affert. est autem excusatio multiplex; & quia rex ipse a Pompeio restitui cupiat; & quia Pompeius idem cupere uideatur; & quia consulares totam rem odio habeant; postremo, quia ipse, cum Lentulo debeat, auctoritatis in caussa regia non satis habeat.

M. Cicero s. d. P. Lentulo procos.

EGO, omni officio, ac potius pietate erga te, ceteris satisfacio omnibus, mihi ipse numquam satisfacio. tanta enim magnitudo est tuorum erga me meritorum; ut, quoniam tu, nisi perfecta re, de me non conquiesti, ego, quia nõ idem in tua caussa efficio, uitam mihi esse acerbam putem. In caussa haec sunt. Hammonius, regis legatus, aperte pecunia nos oppugnat. res agitur per eosdem creditores, per quos, cum tu aderas, agebatur. regis caussa, si qui sunt, qui uelint, qui pauci sunt; omnes rem ad Pompeium deferri uolunt. senatus religionis calumniam, non religione, sed maleuolentia, & illius regiae largitionis inuidia, comprobat. Pompeium & hortari, & orare, & iam liberius accusare, & monere, ut magnam infamiam fugiat, non desistimus: sed plane nec pre-

pietas erga optime meritos, non solum erga Deum, & parentes epistola 9. huius libri, in principio, & 6. lib. 2.

excusatio rei non perfectae.

a quibus pecuniam & Ptolemaeus, & Rabirius sumpserat, ut Ptolemaeo daret.

ne corruptus a rege uideatur.

cibus noſtris, nec admonitionibus reliquit locum. nam cum in ſermone quotidiano, tum in ſenatu palam ſic egit cauſſam tuam, ut neque eloquentia maiore quiſquam, neque grauitate, nec ſtudio, nec contentione agere potuerit, cum ſumma teſtificatione tuorum in ſe officiorum, et amoris erga te ſui. Marcellinum tibi eſſe iratum ſcis, is, hac regia cauſſa excepta, ceteris in rebus ſe acerrimum tui defenſorem fore oſtendit. quod dat, accipimus: quod inſtituit referre de religione, & ſaepe iam retulit, ab eo deduci non poteſt. Res ante idus acta ſic eſt: nam haec idibus mane ſcripſi. Hortenſii, & mea, & Luculli ſententia cedit religioni de exercitu: (teneri enim res aliter non poteſt) ſed ex illo S. C. quod, te referente, factum eſt, tibi decernit, ut regem reducas: quod commodo rem facere poſſis: ut exercitum religio tollat, te auctorem ſenatus retineat. Craſſus tres legatas decernit, nec excludit Pompeium; cenſet enim etiam ex ijs, qui cum imperio ſunt: Bibulus tres legatos ex ijs, qui priuati ſunt. huic aſſentiuntur reliqui conſulares, praeter Seruilium, qui omnino reduci negat oportere; & Volcatium, qui, Lupo referente, Pompeium decernit; & Afranium; qui aſſentitur Volcatio: quae res auget ſuſpicionem Pompeij uoluntatis: nam aduertebatur, Pompeij familiares aßentire Volcatio. Laboratur uehementer. inclinata res eſt. Libonis, & Hypſaei non obſcura concurſatio, & contentio, omniumq.

tria coniungit: quia nec eloquētia ſine grauitate multum poſſet, nec ſine ſtudio grauitas.

hic erat ex iis, qui regē reſtitui nolebant.

parendum eſſe religioni, quae uetabat legem cum exercitu reduci.

uide Feſtum.

Iſauricum, conſularem, & triūphalem.

opinor, tribuni pl. hoc enim de Hypſaeo tradit Dio lib. 39.

omniumq. Pompeij familiarium studium, in eam opinionem rem adduxerunt, ut Pompeius cupere uideatur. cui qui nolunt, ijdem tibi, quod eum ornasti, non sunt amici. Nos in caussa auctoritatem eo minorem habemus, quid tibi debemus. gratiam autem nostram extinguit hominum suspicio, quod Pompeio se gratificari putant. Vt in rebus multo ante, quam profectus es, ab ipso rege, & ab intimis, ac domesticis Pompeij clam exulceratis, deinde palam a consularibus exagitatis, & in summam inuidiam adductis, ita uersamur. nostram fidem omnes, amorem tui absentis praesentisq. cognoscent. si esset in ijs fides, in quibus summa esse debebat; non laboraremus. Vale.

ep.2.l.2.ad Q. fratrem.

paullatim Lentulo regis restituendi spem praecidit.

rei difficultatē ostendit.

propter apertā regis largitionem.

ita se excusat, ut culpam in alios reiiciat.

ARGVMENTVM. Scribit, quid actum sit in senatu de caussa regia. ostendit, de Pompeio se bene sperare, ab eius familiaribus temere: tribuni pl. ne quid moliri contra possint, prouisum esse.

Cicero S. D. Lentulo. 2

IDIBVS *Ian. in senatu nihil est confectum: propterea quod dies magna ex parte consumptus est altercatione Lentuli cos. & Caninij tribuni pl. eo die nos quoque multa uerba fecimus, maximeq. uisi sumus senatum commemoratione tuae uoluntatis erga illum ordinem commouere. itaque postridie placuit, ut breuiter sententias diceremus. uidebatur enim reconciliata nobis uoluntas senatus esse: quod tum dicendo, tum singulis appellandis, rogandisq. perspexeram. itaque, cum sententia prima Bibuli pronunciata esset, ut*

hic est Cn. Cornelius Lentulus Marcellinus.

alienata iam ob regiā largitionem.

iure trium consularium sententiae primū pronunciatae sunt.

tres legati regem reducerent; secunda Hortensii, ut tu sine exercitu reduceres; tertia Volcatij, ut Pompeius reduceret. postulatum est, ut Bibuli sententia diuideretur. quatenus de religione dicebat; cuiq. rei iam obsisti non poterat, Bibulo assensum est. de tribus legatis, frequentes ierunt in alia omnia. Proxima erat Hortẽsii sententia, cui Lupus tribunus pl. quod ipse de Pompeio retulisset, intendere coepit, ante se oportere discessionem facere, quam consules. eius orationi uehementer ab omnibus reclamatum est: erat enim & iniqua, & noua. consules neque concedebant, neque ualde repugnabant: diem consumi uolebant: id quod est factum: perspiciebant enim in Hortensii sententiam multis partibus plures ituros: quã quam aperte Volcatio assentirentur. multi rogabantur, atque id ipsum consulibus inuitis: nam ij Bibuli sententiam ualere cupierunt. Hac controuersia usque ad noctem ducta, senatus est dimissus; & ego eo die casu apud Pompeium cenaui: nactusq. tempus hoc magis idoneum, quam umquam antea, quod post tuum discessum is dies primus honestissimus nobis fuerat in senatu, ita sum cum illo locutus, ut mihi uiderer animum hominis ab omni alia cogitatione ad tuam dignitatem tuendam traducere. quem ego ipsum cum audio, prorsus eum libero omni suspicione cupiditatis: cum autem eius familiares omnium ordinum uideo, perspicio id, quod iam omnibus est apertum, totam

quae uetebat regem cum exercitu restitui.

uide scholia.

id est, multo plures. uide scholia.

inerat Lentulus in Ciliciã pro consul.

excusat Pompeium de se bene meritum, & culpam confert in eius familiares.

totam rem istam iam pridem a certis hominibus non inuito rege ipso, consiliarijsq. eius, esse corruptam. Haec scripsi ad xvi. Kal. Febr. ante lucem. eo die senatus erat futurus. nos in senatu, quemadmodum spero, dignitatem nostram, ut potest in tanta hominum perfidia, & iniquitate, retinebimus. Quod ad popularem rationem attinet, hoc uidemur esse consecuti, ut ne quid agi cum populo aut saluis auspicijs, aut saluis legibus, aut denique sine ui possit. De his rebus pridie, quam haec scripsi, senatus auctoritas grauissima intercesserat: cui cum Cato, & Caninius intercessissent, tamen est perscripta. eam ad te missam esse arbitror. De ceteris rebus, quidquid erit actum, scribam ad te: &, ut quam rectissime agantur, omni mea cura, opera, diligentia, gratia prouidebo. Vale.

altero postidus die, cum Ianuarius haberet tãtũ xxix. dies.

timebat a tribunis pl.

hi erant tribuni pl. Lentulo infensi.

ep.14.l.4. & 14.l.6.

ARG. Commendat A. Trebonium, amicum suum, splendidum equitem Romanum. Huius autem generis epistolarũ quattuor partes, solent esse: ut amicum nostrum ostendamus eum quem commendamus: ut bonum uirum, & dignum qui commendetur: ut aequitatem rei, de qua scribimus: denique ut beneficii memorem futurum, simulq. nos ipsos significemus. quae in hac epistola non plane omnia sunt expressa.

Cicero s. d. Lentulo. 3

AVLO *Trebonio, qui in tua prouincia magna negotia, & ampla, & expedita habet, multos annos utor ualde familiariter. is cum antea semper, & suo splendore, & nostra, ceterorumq. amicorum commendatione, gratissimus in prouincia fuit: tum hoc tempore, propter tuum in me*

ex equestri ordini.

diuitias, & liberalitatẽ significat. ep.26.l.12.

amorem, noſtramq. neceſſitudinem, uehementer confidit, his meis litteris ſe apud te gratioſum fore. quae ne ſpes eum fallat, uehementer te rogo: commendoq. tibi eius omnia negotia, libertos, procuratores, familiam, in primisque, quae T. Ampius de eius re decreuerit, ea comprobes; omnibusq. rebus eum ita tractes, ut intelligat noſtram commendationem non uulgarem fuiſſe. Vale.

ſeruos. ep.29. lib.12.

forte is eſt, ad quē ſcribit ep. 12. lib. 6. & de quo ep.29.l.10. & ad Att.11.l.8.

ARG. Laudat officium ſuum. tum ſubiungit de calumniis aduerſariorū; per quos ſteterit, quo minus res conficeretur. a ſenatu oſtendit ſe bene ſperare, ſed eum habitum iri non niſi poſt multos dies, uim timet. poſtremo loco, ſenatum, & populum bene ſentire de Lentulo, ſignificat.

Cicero S. D. Lentulo. 4

AD XVI. *Kal. Febr. cum in ſenatu pulcherrime ſtaremus, quod iam illam ſententiam Bibuli de tribus legatis pridie eius diei fregeramus; unumq. certamen eſſet relictum, ſententia Volcatij; res ab aduerſarijs noſtris extracta eſt uarijs calumnijs. cauſſam enim, frequenti ſenatu, in magna uarietate, magnaq. inuidia eorum, qui a te cauſſam regiam alio transferebant, obtinebamus. eo die acerbum habuimus Curionem, Bibulum multo iuſtiorem, paene etiam amicum. Caninius; & Cato negarunt ſe legem ullam ante comitia eſſe laturos. ſenatus haberi ante kal. Feb. per legem Pupiam, id quod ſcis, non poteſt, neque menſe Febr. toto, niſi perfectis, aut reiectis legationibus. haec tamen opinio eſt populi R. a tuis inuidis, atque obtrectatoribus nomen inductum*

ut Pompeius regem reduceret.

ſententiarum.

conſularem, & triumphalem.

quae habebantur Sextili menſe.

de comitialib. diebus ep.2. & 12.l.2.ad Q. fr.

ctum fictae religionis, non tam ut te impedirent, quam ut ne quis propter exercitus cupiditatem Alexandriam uellet ire. dignitatis autem tuae nemo est, quin existimet habitam esse rationem ab senatu. nemo est enim, qui nesciat, quo minus discessio fieret, per aduersarios tuos esse factum. qui nunc populi R. nomine, re autem uera sceleratissimo latrocinio, si qua conabuntur agere: satis prouisum est, ut ne quid saluis auspiciis, aut legibus, aut iam sine ui agere possint. Ego neque de meo studio, neque de nonnullorum iniuria scribendum mihi esse arbitror. quid enim aut me ostentem, qui, si uitam pro tua dignitate profundam, nullam partem uidear tuorum meritorum assecutus; aut de aliquorum iniurijs querar, quod sine summo dolore facere non possum? ego tibi a ui, hac praesertim imbecillitate magistratum, praestare nihil possum: ui excepta, possum confirmare, te & senatus, & popoli R. summo studio amplitudinem tuam retenturum. Vale.

cum dicerent, sibyllae uersibus regis reductionem uetari. Dio.l.39.

a quibus extracta res est uariis calumniis.

his comitialibus diebus. ep. 2.l.2.ad Q. fr.

artificiose suũ officium extollit, & aliorum iniurias insectatur.

qui si fortes essent, uim prohibere possent.

ARG. Semper exorditur a commemoratione officij sui, subiungit de Catonis tribuni pl. lege promulgata, ut Lentulus de Cilicia reuocaretur. caussam regiam a Pompeio depositam significat, quo maiorem spem habere Lentulus debeat.

Cicero S. D. Lentulo. 5

TAMETSI nihil mihi fuit optatius, quam ut primum abs te ipso, deinde a ceteris omnibus quam gratissimus erga te esse cognoscerer: tamen afficior summo dolore, eiusmodi tempora post tuam profectionem consecuta esse, ut & meam, &

in caussa regia, & in Catonis iniuria.

ceterorum erga te fidem, & beneuolentiam absens experirere. Te autem uidere, & sentire eandem fidem hominum in tua dignitate, quam ego in mea salute sum expertus, ex tuis litteris intellexi. Nos cum maxime consilio, studio, labore, gratia de caussa regia niteremur, subito exorta est nefaria Catonis promulgatio, quae nostra studia impediret, & animos a minore cura ad summum timorem traduceret. sed tamen in eiusmodi rerum perturbatione quamquam omnia sunt metuenda, nihil magis, quam perfidiam, timemus, & Catoni quidem, quoquo modo se res habet, profecto resistimus. De Alexandrina re, caussaq. regia tantum habeo polliceri, me tibi absenti, tuisq. praesentibus cumulate satisfacturum. sed uereor, ne aut eripiatur nobis, aut deseratur: quorum utrum minus uelim, non facile possum existimare. sed, si res coget, est quiddam tertium, quod neque Selicio, nec mihi displicebat: ut neque iacere regem pateremur, nec, nobis repugnantibus, ad eum deferri ad quem prope iam delatum esse existimatur. a nobis agentur omnia diligenter: ut neque, si quid obtineri poterit, non contendamus; nec, si quid non obtinuerimus, repulsi esse uideamur. Tuae sapientiae, magnitudinisq. animi est omnem amplitudinem, & dignitatem tuam in uirtute, atque in rebus gestis tuis, atque in tua grauitate positam existimare; si quid ex iis rebus, quas tibi fortuna elargita est,

quia negauerat Cato se legem ullā ante comitia laturum. grauius enim est eripi nobis, quod habemus quam non dari, quod cupimus.

ut uel alius restituat, uel, tota re abiecta, restituat nemo.

Pompeium significat.

consolatur Lentulum re paene desperata.

animi enim bona eripi nō possunt.

non nullorum hominum perfidia detraxerit, id maiori illis fraudi, quam tibi, futurum. A me nullum tempus praetermittitur de tuis rebus & agendi, & cogitandi: utorq. ad omnia Q. Selicio: neque enim prudentiorem quemquam ex tuis, neque fide maiore esse iudico, neque amantiorem tui.

sic ep. 1. l. 12.

Hic *quae agantur, quaeq. acta sint, ea te & litteris multorum, & nuncijs cognoscere arbitror: quae autem posita sunt in coniectura, quaeq. mihi uidentur fore, ea puto tibi a me scribi oportere. Postea quam Pompeius apud populum ad* VIII. *id. Febr. cum pro Milone diceret, clamore, conuicioq. iactatus est, in senatuq. a Catone aspere, & acerbe, omnium magno silentio, est accusatus; uisus est mihi uehementer esse perturbatus. itaque Alexandrina caussa, quae nobis adhuc integra est, (nihil enim tibi detraxit senatus, nisi id, quod per eandem religionem dari alteri non potest) uidetur ab illo plane esse deposita. nunc id speramus, idq. molimur; ut, cum rex intelligat sese, id quod cogitabat, ut a Pompeio reducatur, assequi non posse, &, nisi per te sit restitutus, desertum se, atque abiectum fore, proficiscatur ad te. quod sine ulla dubitatione, si Pompeius paullum modo ostenderit sibi placere, faciat. sed nosti hominis tarditatem, & taciturnitatem. nos tamen nihil, quod ad eam pertineat, praetermittimus. ceteris iniurijs, quae propositae sunt a Catone, facile, ut spero, resistemus.*

non dubiũ est, hoc esse principium alterius epistolae, cũ supra regẽ dicat ad Pompeium esse delatũ, infra uero a Pompeio rem depositam. ep. 3. l. 2. ad Q. fr.

de te uno cogitet.

non statim solebat Pompeius ostendere, quid uellet ep. 4. l. 8.

inuento tribuno pl. qui legi promulgate intercedat.

mas, amicum ex consularibus neminem tibi esse uideo, praeter Hortensium, & Lucullum. ceteri sunt partim obscurius iniqui, partim non dissimulanter irati. tu fac animo forti, magnoq. sis; speresq. fore, ut, fracto impetu leuissimi hominis, tuā pristinam dignitatē; et gloriam consequare. Vale.

Catonis.

ARG. Tota uidetur esse consolatoria epistola. consolatur enim Lentulum ex comparatione temporum suorum; cū, in exilium pulsus, breui tamen & patriam, & dignitatem recuperauit breuis est epistola, quia Pollio ad Lentulum ibat, omnia narraturus.

Cicero s. D. Lentulo. 6

Asiniae gentis. ep.31.lib.10.

QVAE *gerantur, accipies ex Pollione, qui omnibus negotijs non interfuit solum, sed praefuit. Me in summo dolore, quem in tuis rebus capio, maxime scilicet consolatur spes, quod ualde suspicor fore, ut infringatur hominum improbitas & consilijs tuorum amicorum, & ipsa die, qua debilitantur cogitationes & inimicorum, & proditorum. Facile secundo loco me consolatur recordatio meorum temporum: quorum imaginem uideo in rebus tuis. nam, etsi minore in re uiolatur tua dignitas; quam mea salus afflicta sit: tamen est tanta similitudo, ut sperem te mihi ignoscere, si ea non timuerim, quae ne tu quidem umquam timenda duxisti. sed praesta te eum, qui mihi a teneris, ut Graeci dicunt, unguiculis es cognitus. illustrabit, mihi crede, tuam amplitudinem hominum iniuria. á me omnia summa in te studia, officiaq. exspecta. non fallam opinionem tuam. Vale.*

quia nō praesto quod tu ī meis praestitisti.

ep.7.l.3.& 15.l.15.& ult.l. 1.ad Q. fr.

quorum infidelitate laboramus.ep.1.

cum eiectus patria est, bonis publicatis.

maior enim apparet uirtus in rebus auuersis. ep.10.l.3.

ARG.

ARG. Lentuli litteris respondet: de Alexandrina re scribit, quid Pompeio, ipsiq. uideatur: ut tamen totũ illud consilium Lentuli sapientiae permittat. adiungit de Milone, & Clodio, de statu reip. de filiae nuptiis.

Cicero S. D. Lentulo procos. 7

LEGI *tuas litteras; quibus ad me scribis, gratum tibi esse, quod crebro certior per me fias de omnibus rebus, & meam erga te beneuolentiam facile perspicias. quorum alterum mihi, ut te plurimum diligam, facere necesse est; si uolo is* esse, quem tu me esse uoluisti: alterum facio libenter; ut, quoniam interuallo locorum, & *temporum disiuncti sumus, per litteras tecum quamsaepissime colloquar. quod si rarius fiet, quam tu exspectabis; id erit caussae, quod non eius generis meae litterae sunt, ut eas audeam temere committere. quoties mihi certorum hominum potestas erit, quibus recte dem; non praetermittam. Quod scire uis, qua quisque in te fide sit, & uoluntate: difficile dictu est de singulis. unum illud audeo, quod antea tibi saepe significaui, nunc quoque, re perspecta, & cognita, scribere: uehementer quosdam homines, & eos maxime, qui te & maxime* debuerunt, & plurimum iuuare potuerunt, inuidisse dignitati tuae: simillimamq. in re dissimili, tui temporis nunc, & * nostri quondam, fuisse rationem: ut, quos tu reip. caussa laeseras, palam te oppugnarent; quorum * auctoritatem, dignitatem, uoluntatemq. defenderas, non tam memores essent uirtutis tuae, quam laudis inimicis:*

gratus, pro tuo in me merito.

erat enim annua prouinciarum administratio; quod si longior, extra ordinem.

perfidiã & his notat ep. 1. & 5.

loquitur de tẽpore exsilij sui.

in cõsulares dictum uidetur.

mici. Quo quidem tempore, ut perſcripſi ad te antea, cognoui Hortenſium percupidum tui, ſtudioſum Lucullum, ex magiſtratibus autem L. Racilium & fide, & animo in te ſingulari. nam noſtra propugnatio, ac defenſio dignitatis tuae, propter magnitudinem beneficij tui, fortaſſe pleriſque officij maiorem auctoritatem habere uideatur, quam ſentẽtiae. praeterea quidem de conſularibus nemini poſſum aut ſtudij erga te, aut officij, aut amici animi eſſe teſtis. etenim Pompeium, qui mecum ſaepiſſime, non ſolum a me prouocatus, ſed etiam ſua ſponte, de te communicare ſolet, ſcis temporibus illis non ſaepe in ſenatu fuiſſe. cui quidem litterae tuae, quas proxime miſeras, quod facile intellexerim, periucundae fuerunt. mihi quidem humanitas tua, uel ſumma potius ſapientia, non iucunda ſolum, ſed etiam admirabilis uiſa eſt. uirum enim excellentem, & tibi tua praeſtanti in eum liberalitate deuinctum, non nihil ſuſpicantem, propter aliquorum opinionem ſuae cupiditatis, te ab ſe abalienatum, illa epiſtola retinuiſti. qui mihi cum ſemper tuae laudi fauere uiſus eſt, etiam ipſo ſuſpicioſiſſimo tempore Caniniano: tum uero, lectis tuis litteris perſpectus eſt a me, toto animo de te, ac de tuis ornamentis, & commodis cogitare. Quare ea, quae ſcribam, ſic habeto, me, cum illo re ſaepe communicata, de illius ad te ſententia, atque auctoritate ſcribere: quoniam S. C. nullum extat, quo reductio regis Alexandrini

tribunum pl. ep. 1. et 5. lib. 2. ad Q. fr.

quia te adiuuante ſum ab exilio reuocatus.

idem ep. 5.

in quo beneuolentiam ſignificat.

quia Lentulus eũ ornauerat, ut eſt ĩ ep. 1. huius libri.

alij, Canoniano ut intelligatur tempus, quo Cato legem promulgauit de abroganda Lentulo prouincia.

drini tibi adépta sit; eaque, quae de ea scripta est, auctoritas, cui scis intercessum esse, ut ne quis omnino regem reduceret, tantam uim habet. ut magis iratorum hominum studium, quam constantis senatus consilium, esse uideatur; te posse perspicere, qui Ciliciam, Cyprumq. teneas, quid efficere, & quid consequi possis: &, si res facultatem habitura uideatur, ut Alexandriam, Atque Aegyptum tenere possis; esse & tuae, & nostri imperij dignitatis, Ptolemaide, aut aliquo propinquo loco rege collocato, te cum classe, atque exercitu proficisci Alexandriam; ut, cum eam pace, praesidijsq. firmaris, Ptolemaeus redeat in regnum: ita fore, ut per te restituatur, quemadmodum senatus initio censuit; & sine multitudine reducatur, quemadmodum homines religiosi Sibyllae placere dixerunt. Sed haec sententia sic & illi, & nobis probabatur, ut ex euentu homines de tuo consilio existimaturos uideremus: si cecidisset, ut uolumus, & optamus, omnes & te sapienter, & fortiter; sin aliquid esset offensum, eosdem illos, & cupide, & temere fecisse, dicturos. Quare, qui assequi possis, non tam facile est nobis, quam tibi, cui prope in conspectu Aegyptus est, iudicare. nos quidem hoc sentimus: si exploratum tibi sit, posse te illius regni potiri, non esse cunctandum; sin dubium, non esse conandum. illud tibi affirmo, si rem istam ex sententia gesseris, fore, ut absens a multis: cum redieris,

ab

ob regis largitionem.

ergo & Cyprus a Ciliciae procõsule regebatur, cum, a P. Clodio lege lata, esset publicata, ut historia demonstrat.

cum ipse Lentulus consul retulit de rege reducendo, ut ep. 1.

offensum esset, si Alexandrinis regem reijcientibus, uentum esset ad arma. ep. 4. lib. 8.

ut Aegyptij Ptolemaeum recipiant.

auctoritas sena tus tollebat restitutionem regis, religio Sibyllinorum carminũ restitui regem cũ multitudine uetabat.

ab omnibus collaudere, offensionem esse periculo sam propter interpositam auctoritatem, religio nemque uideo. sed ego te ut ad certam laudem ad hortor, sic a dimicatione deterreo: redeoq. ad illud, quod initio scripsi, totius facti tui iudicium non tam ex consilio tuo, quam ex euentu homines esse facturos. Quod si haec ratio rei gerendae periculosa tibi uidebitur; placebat illud, ut, si rex amicis tuis, qui per prouinciam imperij tui pecunias ei credidissent e fidem suam praestitisset, & auxilijs eum tuis, & copijs adiuuares: eam esse naturam, & regionem prouinciae tuae, ut illius reditum uel adiuuando confirmares, uel negligendo impedires. In hac ratione quid res, quid caussa, quid tempus ferat, tu facillime, optimeq. perspicies; quid nobis placuisset, ex me potissimum putaui te scire oportere. Quod mihi de nostro statu, de Milonis familiaritate, de leuitate, & imbecillitate Clodij gratularis: minime miramur te tuis, ut egregium artificem, praeclaris operibus laetari. quamquam est incredibilis hominum peruersitas; (grauiori enim uerbo uti non licet) qui nos; quos fouendo in communi caussa retinere potuerunt, inuidendo abalienauerunt: quorum maleuolẽtissimis obtrectationibus nos scito de uetere illa nostra diuturnaq. sententia prope iam esse depulsos; non nos quidem ut nostrae dignitatis simus obliti, sed ut habeamus rationem aliquando etiam salutis. poterat utrumque praeclare, si esset

ex Cilicia enim traiicitur in Aegyptum.

latius patet, quã caussa. caussam autem Alexandrinam significat, sic locutus etiam ep. 6. l. 2.

cũ enim per te maxime sim restitutus, haec maxime a te sunt.

cum dignitatis rationem habebamus sine salutis cura.

esset fides, si grauitas in hominibus consularibus: sed tanta est in plerisque leuitas, ut eos non tam constantia in rep. nostra delectet, quam splendor offendat. Quod eo liberius ad te scribo, quod tu non solum temporibus ijs, quae per te sum adeptus. sed iam olim nascenti prope nostrae laudi, dignitati, uirtutiq. praefuisti: simul quod uideo, non, ut antehac putabam, nouitati esse inuisum meae. in te enim, homine omnium nobilissimo, similia inuidorum uitia perspexi: quem tamen illi esse in principibus facile sunt passi; euolare altius certe noluerunt. Gaudeo tuam dissimilem fuisse fortunam. multum enim interest, utrum laus imminuatur, an salus deseratur. me meae tamen ne nimis paeniteret, tua uirtute perfectum est. cu-rasti enim, ut plus additum ad memoriam nominis nostri, quam ademptum de fortuna uideretur. Te uero moneo, cum beneficijs tuis, tum amore incitatus meo, ut omnem gloriam, ad quam a pueritia inflammatus fuisti, omni cura, atque industria consequare; magnitudinemq. animi tui, quam ego semper sum admiratus, semperque amaui, ne umquam inflectas cuiusquam iniuria. magna est hominum opinio de te, magna commendatio liberalitatis, magna memoria consulatus tui. haec, profecto uides, quanto expressiora, quantoque illustriora futura sint, cum aliquantum ex prouincia, atque ex imperio laudis accesserit. quamquam te ita gerere uolo, quae per exercitum.

eosdem carpit ep. 5. & hac ipsa, ĩ principio.

quis erat homo Arpinas. erat enim patriciae gentis, & maioribus ortus clarissimis.

cum me in patriã restituisti.

timet, ne Lentulus propter improborum iniurias abiiciat reip. curam.

quam aedilis ostenderat. l. 2. de off.

ita eum hortatur, ut multam uelit cautionẽ adhiberi.

*citum, atque imperium gerenda sunt; ut haec mul-
to ante meditere, huc te pares, haec cogites, ad
haec te exerceas; sentiasq. id, quod quia semper
sperasti, non dubito quin adeptus intelligas, te fa-
cillime posse *obtinere summum, atque altissimum
gradum ciuitatis. Quae quidé mea cohortatio ne
tibi inanis, aut sine caussa suscepta uideatur; illa
me ratio mouit, ut te ex nostris euentis commu-
nibus admonendum putarem; ut considerares in
omni reliqua tua uita, quibus *crederes, quos ca-
ueres. Quod scribis te uelle scire, qui sit reip. sta
tus: summa dissensio est, sed contentio dispar. nam
*qui plus opibus, armis, potentia ualent, profe-
cisse tantum mihi uidentur stultitia, & inconstan-
tia aduersariorum, ut iam etiam auctoritate plus
ualerent. itaque, perpaucis aduersantibus, o-
mnia, quae ne per *populum quidem sine seditione
se assequi posse arbitrabantur, per senatum conse-
cuti sunt. nam & stipendium Caesari *decretum
est, & decem legati: &, ne lege *Sempronia suc-
cederetur, facile perfectum est. quod ego ad te
breuius scribo, quia me status hic reip. non dele-
ctat: scribo tamen, ut te admoneam; quod ipse
litteris omnibus a pueritia deditus, experiendo ta-
men magis, quam discendo, cognoui, id ut tu *re-
bus tuis integris discas, neque salutis nostrae ra-
tionem nobis habendam esse sine dignitate, neque
dignitatis sine salute. Quod mihi *de filia, &
de Crassipede gratularis: agnosco humanitatem
tuam:*

tueri, & conseruar[i]. iam enim dixit, adeptus.

notat amicorũ Lentuli perfidiam.

Factio Caesaris, & Pompeij, optimatibus aduersa.

qui maxime Caesari & Pompeio fauebat. oratio de prouinc.

lex Sempronia erat, ut annua tantũ esset prouinciarum administratio oratio pro domo.

cum ego didicerim in aduersa fortuna.

filiam suã post mortem Pisonis Crassipedi collocauit.

tuam: speroque, et opto, nobis hanc coniunctionem uoluptati fore. Lentulum nostrum, eximia spe summae uirtutis adolescentem, cum ceteris artibus, quibus studuisti semper ipse, tum in primis imitatione tui fac erudias. nulla enim erit hac praestantior disciplina. quem nos, & quia tuus, & quia te dignus est filius, & quia nos diligit, semperq. dilexit, in primis amamus, carumq. habemus. Vale.

fuit enim litteris instructus. uide librum de claris orat.

ARG. Tota est epistola contra mores immutatos. & hoc non sine artificio, ut intelligat Lentulus, iam sibi nihil sperandum de rege reducendo.

Cicero s. d. Lentulo procos. 8

De omnibus rebus, quae ad te pertinent, quid actum; quid constitutum sit, quid Pompeius susceperit, optime ex Emplatorio cognosces; qui nō solum interfuit his rebus, sed etiam praefuit, neque ullum officium erga te hominis amantissimi, prudentissimi, diligentissimi praetermisit. ex eodem de toto statu rerum communium cognosces: quae quales sint, non facile est scribere: sunt quidem certe in amicorum nostrorum potestate, atque ita, ut nullam mutationem umquam hac hominum aetate habitura res esse uideatur. ego quidem, ut debeo, & ut tute mihi praecepisti, & ut me pietas, utilitasq. cogit, me ad eius rationes adiungo, quem tu in meis rationibus tibi esse adiungendum putasti. sed te non praeterit, quam sit difficile, sensum in rep. praesertim rectum, & confirmatum, deponere. uerumtamen ipse me con-

aut liberti nomen; aut mendosū. fortasse, C. Plaetorio. tria requiruntur in curando negotio, amor, prudentia, diligentia.

Pompeium intelligit, q si Lētulum adiuuerat in restituēdo Cicerone.

formo ad eius uoluntatem. a quo* honeste dissenti re non possum. neque id facio, ut forsitan quibusdam uideor, simulatione. tantum enim animi indu ctio, & mehercule amor erga Pompeium apud me ualet, ut, quae illi utilia sunt, & quae ille uult, ea mihi omnia iam & recta, & uera uideantur. neque, ut ego arbitror, errarent ne* aduersarij qui dem eius, si, cum pares esse non possent, pugnare desisterent. Me quidem etiam illa res consolatur, quod ego is sum, cui uel maxime cōcedant omnes, ut uel ea defendam, quae Pompeius uelit; uel taceam; uel etiam, id quod mihi maxime lubet, ad nostra me studia referam litterarum, quod profecto faciam, si mihi per eiusdem amicitiam licebit. quae enim proposita fuerant nobis, cum & honoribus amplissimis, & laboribus maximis perfuncti essemus, dignitas in sententijs dicendis, libertas in rep.* capessenda, ea sublata tota, sed nec mihi magis, quam omnibus. nam aut assentiendum est nulla cum grauitate* paucis; aut frustra dissentiendum. Haec ego ad te ob eam caussam maxime scribo, ut iam* de tua quoque ratione meditere. commutata tota ratio est senatus, iudiciorum, rei totius publicae: otium nobis exoptandum est: quod ij, qui potiuntur rerum, praestaturi uidentur: si* quidam homines patientius eorum potentiam ferre potuerint. dignitatem quidem illam consularem fortis, & constantis senatoris, nihil est, quod cogitemus: amissa est culpa eorum,

[Marginal notes:]
eum ei plurimum debeam.
M. Catonem, Hortensium, & alios itelligit, Pompeius, Caesarisq. potentiam oppugnātes.
administrāda.
contra remp. suae potentiae caussa sentientibus.
de rege reducendo.
maxime autem M. Cato, nimis in rep. seuerus.

eorum, qui a ſenatu & ordinem coniunctiſſimum, & hominem clariſſimum abalienarunt. Sed, ut ad ea, quae coniunctiora rebus tuis ſunt, reuertar: Pompeium tibi ualde amicum eſſe cognoui: & eo tu conſule, quantum ego perſpicio, omnia, quae uoles, obtinebis. quibus in rebus me ille ſibi aſſixum habebit: neque a me ulla res, quae ad te pertineat, negligetur. neque enim uerebor, ne ſim ei moleſtus: cui iucundum erit etiam propter id ipſum, quod me eſſe gratum uidebit. Tu uelim tibi ita perſuadeas, nullam rem eſſe minimam, quae ad te pertineat, quae mihi non carior ſit, quam meae res omnes. idq. cum ſentiam; ſedulitate mihimet ipſe ſatisfacere poſſum; re quidem ipſa ideo mihi non ſatisfacio, quod nullam partem tuorum meritorum non modo referenda, ſed ne cogitanda quidem gratia conſequi poſſum. Rem te ualde bene geſſiſſe rumor erat. exſpectabantur litterae tuae: de quibus eramus iam cum Pompeio locuti: quae ſi erunt allatae, noſtrum ſtudium exſtabit in conueniendis magiſtratibus, & ſenatoribus. cetera, quae ad te pertinebunt, cum etiam plus contenderimus, quam poſſumus, minus tamen faciemus, quam debemus. Vale.

de ordine equestri loquitur: & de Pompeio.

conſul enim erat cum M. Craſſo.

dixit idē initio primae epiſtolae.

ut ſupplicationes tibi decernantur.

uincētur enim tuis meritis officia mea idem aliis uerbis ep. 4. lib. 6. in fine.

ARG. Quaerenti Lentulo, cur cum inimicis in gratiam redierit, cauſſas expouit conſilii ſui, & oſtendit uelle ſe rationem tam ſalutis habere, quam dignitatis, & eorum obſequi uoluntati, a quibus de ſe optime meritis honeſte diſſentire non poteſt. Pompeium autem maxime ſigutficat.

Cicero s. d. Lentulo imp.

PERIVCVNDAE *mihi fuerunt litterae tuae: quibus intellexi, te perspicere meam in te pietatem: quid enim dicam, beneuolentiam? cum illud ipsum grauissimum, & sanctissimum nomen pietatis leuius mihi meritis erga me tuis esse uideatur. Quod autem grata tibi mea erga te studia scribis esse: facis tu quidem abundantia quadam amoris, ut etiam grata sint ea, quae praetermitti sine nefario scelere non possunt: tibi autem multo notior, atque illustrior meus in te animus esset, si hoc tempore omni, quo seiuncti fuimus, & una, & Romae fuissemus. nam in eo ipso, quod te ostendis esse facturum, quodq. & in primis potes, & ego a te uehementer exspecto, in sententiis senatoriis, & in omni actione, atque administratione reip. floruissemus. de qua ostendam equidem paullo post, qui sit meus sensus, & status: & rescribam tibi ad ea, quae quaeris. sed certe & ego te auctore amicissimo, ac sapientissimo, tu me consiliario fortasse non imperitissimo, fideli quidem. & beneuolo certe, usus esses. quamquam tua quidem caussa, te esse imperatorem, prouinciamq. bene gestis rebus cum exercitu uictore obtinere, ut debeo, laetor. sed certe, qui tibi ex me fructus debentur, eos oberiores, & praestantiores praesens capere potuisses. in eis uero ulciscendis, quos tibi partim inimicos esse intelligis propter tuam propugnationem salutis meae, partim inuidere propter*

proprie enim erga deos usurpatur. ep. I.

disce, quod sit officiũ boni uiri. sua enim erga Lentulũ bene meritum studia non modo non extollit, sed quasi dissimulat.

in consiliis capiendis.

modesta sui - met laudatio.

ab exercitu post uictoriam appellatum. uide ep. 10. lib. 2.

pter illius actionis amplitudinem, & gloriam, mirificum me tibi comitem praebuissem. quamquam ille perennis inimicus amicorum suorum, qui tuis maximis beneficijs ornatus, in te potissimum fractam illam, & debilitatam uim suam contulit, nostram uicē uultus est ipse sese: ea est enim conatus quibus patefactis, nullam sibi in posterum non modo dignitatis, sed ne libertatis quidē partem reliquit. Te autem etsi mallem in meis rebus expertum, quam etiam in tuis: tamen in molestia gaudeo, eandem fidē cognoscere hominum non ita magna mercede, quam ego maximo dolore cognorá. de qua ratione tota iam uidetur mihi exponendi tempus dari, ut tibi rescribam ad ea, quae quaeris. Certiorem te per litteras scribis esse factum me cum Caesare, & cum Appio esse in gratia: teq. id non reprehendere adscribis. Vatinium autem, scire te uelle ostendis, quibus rebus adductus defenderim, & laudarim. quod tibi ut planius exponam, altius paullo rationem meorum consiliorum repetam, necesse est. Ego me, Lentule, initio rerum, atque actionum tuarum, non solum meis, sed etiam reip. restitutum putabam: &, quoniam tibi incredibilem quendam amorem, & omnia in te ipsum summa, ac singularia studia deberem, reip. quae te in me restituendo multū adiuuisset, eum certe me animum merito ipsius debere arbitrabar, quem antea tantummodo communi officio ciuium, non aliquo erga me singulari benefi-

quod a te consule sum restitutus.

quod in illum nos facere oportuit, fecit ipsemet.

sic tu contra dixeris, in uoluptate doleo. idem significat ep. 6. & 7.

per Cn. Pompeium: cuius filio Appij filia nupserat.

narratio alte repetita, ut incōstantiae crimen a se depellat.

quasi dicat, quem tibi satis explicare non possum.

cio, debitum praestitissem. Hac me mente fuisse, & senatus ex me te consule audiuit, & tu in nostris sermonibus, collocutionibusq. ipse uidisti. etsi iam primis temporibus illis, multis rebus meus offendebatur animus; cum, te agente de reliqua nostra dignitate, aut occulta non nullorum odia, aut obscura in me studia cernebam. nam neque de monumentis meis ab ijs adiutus es, a quibus debuisti, neque de ui nefaria, qua cum fratre eram domo expulsus: neque hercule in ijs ipsis rebus, quae quamquã erant mihi propter rei familiaris naufragia necessariae, tamen a me minimi putabantur. in meis damnis ex auctoritate senatus re sarciendis eam uoluntatem, quam exspectaram, praestiterunt. Quae cum uiderem; (neque enim erant obscura) non tamen tam acerba mihi haec accidebant, quam erant illa grata, quae fecerant, itaque, quamquam & Pompeio plurimum, te quidem ipso praedicatore, ac teste, debebam; & eum non solum beneficio, sed amore etiam, & perpetuo quodam iudicio meo diligebam: tamen, non reputans quid ille uellet, in omnibus meis sententijs de rep. pristinis permanebam. Ego, sedente Cn. Pompeio, cum, ut laudaret P. Sextium, introijsset in urbem; dixissetq. testis Vatinius, me fortuna, & felicitate C. Caesaris commotum illi amicum esse coepisse; dixi, me eam Bibuli fortunam, quam ille afflictam putaret omnium triumphis, uictorijsq. anteferre: dixiq. eodem

postea quam restitutus a te sum, eo ipso anno.

de domo recuperanda.

eadem uerba in oratione pro Sextio. cum te in me restituendo ad iuuerunt.

in iudicio, cum Sextus de ui accusatus caussam diceret.

Bibulus enim, armorum metu domo inclusus, consul fuerat titulotenus.

dem

dem teste alio loco, eosdem esse, qui Bibulum exire domo prohibuissent, & qui me coegissent. tota uero interrogatio mea nihil habuit aliud, nisi reprehensionem illius tribunatus: in quo omnia dicta sunt libertate, animoq. maximo de ui. de auspicijs, de donatione regnorum. neque uero hac in caussa modo, sed constanter saepe in senatu. quin etiam, Marcellino, & Philippo cos. nonis Apr. mihi est senatus assensus, ut de agro Campano, frequenti senatu, idibus Mai referretur. nam potui magis in arcem illius caussae inuadere, aut magis obliuisci* temporum meorum, & meminisse actionum? hac a me sententia dicta, magnus animorum motus est factus, cum eorum, quorum oportuit, tum illorum etiam, quorum numquam putaram. nam, hoc S. C. in meam sententiam facto, Pompeius, cum nihil mihi ostendisset se offensum, in Sardiniam, & in Africã profectus est: eoq. itinere* Lucam ad Caesarẽ uenit: ubi multa de mea sententia questus est Caesar, quippe, qui etiam Rauennae Crassum ante uidisset, ab eoq. in me esset incensus. sane moleste Pompeium id ferre constabat: quod ego cum audißem ex alijs, maxime ex meo fratre cognoui. quem cum in Sardinia Pompeius paucis post diebus, quã Luca discesserat, conuenisset; Te, inquit, ipsũ cupio: nihil opportunius potuit accidere: nisi cum Marco fratre diligenter egeris; dependendũ tibi est, quod mihi pro illo spopondisti. quid multa?*

tribunus fuerat Vatinius cõsule Caesare.

diuidendo. ep. 8. lib. 8. & ep. 20. libri. XI.

tẽpora pro calamitatibus, & hic, & alibi nõ semel usurpantur.

prouinciae Galliae, cui praeerat Caesar, initium erant coloniae duae, Luca ad inferum mare, ad superum Rauenna.

questus est grauiter: sua merita commemorauit: quid esset saepissime de actis Caesaris cum ipso meo fratre, quidq. sibi is de me recepisset, in memoriam redegit; seque, quae de mea salute egisset, uolũtate Caesaris egisse, ipsum meum fratrem testatus est: cuius caussam, dignitatemq. mihi ut commendaret, rogauit; ut eam ne oppugnarem, si nollem, aut non possem tueri. Haec cum ad me frater pertulisset; & cum ante tamen Pompeius ad me cum mandatis Vibullium misisset, ut integrum mihi de caussa Campana ad suum reditũ reseruarem: collegi ipse me, & cum ipsa quasi rep. sum collocutus; ut mihi tam multa pro se perpesso, atque perfuncto, concederet, ut officium meum; memoremq. in bene meritos animum, fidemq. fratris mei praestarem; eumque, quem bonum ciuem semper habuisset, bonum uirum esse pateretur. In illis autem meis actionibus, sententijsq. omnibus, quae Pompeium uidebantur offendere, certorum hominum, quos iam debes suspicari, sermones referebantur ad me: qui cum illa sentirent in rep. quae ego agebam, semperq. sensissent; me tamen non satisfacere Pompeio, Caesaremq. inimicissimum mihi futurum, gaudere se aiebant. Erat hoc mihi dolendum, sed multo magis illud, quod inimicum meum, meum autem? immo uero legum, iudiciorum, otij, patriae, bonorum omniũ, sic amplexabantur, sic in manibus habebant, sic fouebant, sic, me praesente;

confirmandis a senatu.

de me ab exsilio reuocando.

i. ut nihil agerem ante quam ipse redijsset.

arguit ab honesto.

quia Caesarem soceri sui, potẽtiae fauerer.

arguit ab iniuria, ut excuset mutationẽ consilij sui.

oratio de prouincijs in extremo.

oscu-

osculabantur, non illi quidem ut mihi stomachum
facerent, quem ego funditus perdidi, sed certe ut
facere se arbitrarentur. Hic ego, quantum hu-
mano consilio efficere potui, circumspectis rebus
omnibus, rationibusq. subductis, summam feci
cogitationum mearum omnium: quam tibi, si po-
tero, breuiter exponam. Ego, si ab improbis, &
perditis ciuibus remp. teneri uiderem, sicut &
meis temporibus scimus, & non nullis alijs acci-
disse accepimus; non modo praemijs, quae apud
me minimum ualent, sed ne periculis quidem com-
pulsus ullis, quibus tamen mouentur etiam fortis-
simi uiri, ad eorum caussam me adiungerem, ne si
summa quidem eorum in me merita constarent.
cum autem in rep. Cn. Pompeius princeps esset,
uir is, qui hanc potentiam & gloriam maxi-
mis in remp. meritis, praestantissimisq. rebus ge-
stis esset consecutus, cuiusq. dignitatis ab adole-
scentia fautor, in praetura autem, & in consu-
latu adiutor etiam exstitissem; cumq. idem aucto-
ritate, & sententia per se consilijs, & studijs
tecum me adiuuisset; meumq. inimicum unum in
ciuitate haberet inimicum: non putaui famam
inconstantiae mihi pertimescendam si quibusdam
in sententijs paullum me immutassem, meamq.
uoluntatem ad summi uiri, de meq. optime me-
riti dignitatem aggregassem. In hac sententia
complectendus erat mihi Caesar, ut uides, in
coniuncta & caussa, & dignitate. hic multum
ualuit

pro, iram com-
mouerent.

ut a Mario,
Sylla.
ut a decemuir-
ris. Liuius l. 3.

a Pompeij per-
sona.

praetor oratio-
nē habuit pro
lege Manilia;
consul retulit
de supplicatio-
nibus Pōpeio
decernēdis, bel
lo Mithridatico
confecto.

ualuit cum uetus amicitia, quam tu non ignoras mihi, & Quincto fratri cum Caesare fuisse; tum humanitas eius, ac liberalitas, breui tempore & litteris, & officijs perspecta nobis, & cognita. Vehementer etiam res ipsa publica me mouit: quae mihi uidebatur contentionem, praesertim maximis rebus a Caesare gestis, cum illis uiris nolle fieri, &, ne fieret, uehementer recusare. Grauissime autem me in hanc mentem impulit & Pōpeij fides, quam de me Caesaris dederat, & fratris mei, quā Pompeio. Erant praeterea haec animaduertenda in ciuitate, quae sunt apud Platonem nostrum scripta diuinitus. QVALES in rep. principes essent, tales reliquos solere esse ciues. Tenebam memoria, nobis consulibus ea fundamenta iacta ex Kalendis Ian. confirmandi senatus, ut neminem mirari oporteret, non. Dec. tantum uel animi fuiße in illo ordine, uel auctoritatis. Idemq. memineram, nobis priuatis usque ad Caesarem, & Bibulum cos. cum sententiae nostrae magnum in senatu pondus haberent, unum fere sensum fuisse bonorum omnium. Postea, cum tu Hispaniam citeriorem cum imperio obtineres, neque resp. consules haberet, sed mercatores prouinciarum, & seditionum seruos, ac ministros; iecit quidam casus caput meum, quasi certaminis caussa, in mediam contentionem, dissensionemq. ciuilem. quo in discrimine, cum mirifica senatus, incredibilis Italiae totius, singularis

oratio de prouincijs.

Quinctus erat Caesaris legatus in Gallia. arguit a Caesaris meritis in se, & in remp.

in Gallia.

cum in me restituendo recepit, me illi aduersarium non futurū. oratio de prouinciis.

ep.29.l.10. quo die cōsulatus inibatur.

quo anno senatus auctoritas a Caesare imminuta.

ex praetura. annus designatur quo Piso, & Gabinius consules fuere.

mirifica, incredibilis. singularis, epithetorū copia.

laris bonorum omnium consensio in me tuendo ex
stitisset, non dicam, quid acciderit; (multorum est
enim, & uaria culpa) tantum dicam breui, non
mihi exercitum, sed duces defuisse. in quo, ut iam
sit in ijs culpa, qui me non defenderunt; non minor
est in ijs, qui reliquerunt. & si accusandi sunt,
qui pertimuerunt; magis etiam reprehendendi,
qui se timere simularunt. Illud quidé certe nostrũ
consilium iure laudandum est, quod meos ciues, &
a me seruatos, & me seruare cupientes, spoliatos
ducibus; seruis armatis obijci noluerim; declara
riq. maluerim, quanta uis esse potuisset in consensu
bonorum, si ijs pro me stante pugnare licuisset,
cum afflictum excitare potuissent. quorum qui-
dem animum tu non perspexisti solum, cum de me
ageres, sed etiam confirmasti, atque tenuisti. Qua
in caussa non modo non negabo, sed etiam semper
& meminero, & praedicabo libenter. usus es qui
busdam nobilissimis hominibus, fortioribus in
me restituendo, quam fuerant ijdem in tenendo.
qua in sententia si constare uoluissent, suam au-
ctoritatem simul cum salute mea recuperassent.
recreatis enim bonis uiris consulatu tuo, & con-
stantissimis, atque optimis actionibus tuis ex-
citatis, Cn. Pompeio praesertim ad caussam
adiuncto, cum etiam Caesar, rebus maximis
gestis, singularibus ornatus, & nouis hono-
ribus, ac iudicijs senatus, ad auctoritatem e-
ius ordinis adiungeretur; nulli improbo ciui
locus

Pompeium designat; qui deseruit illũ, cum se ei non defuturum promisisset.

idem saepe in orationibus.

patria pulsum restituere.

Catoné in primis, & Bibulũ significat, Caesaris inimicos. uide infra.

praesertim in me reducendo. supplicatione primũ xv. mox xx. dierum Plutarchus, oratio de prouincijs, Caesar lib. 2. & 4. de bel. Gal.

locus ad remp. uiolandam esse potuisset. sed atten de quaeso, quae sint consecuta. Primum illa furta muliebrium religionum: qui non pluris fecerat Bonam deam, quam tres sorores, impunitatem est eorum sententijs assecutus, qui, cum tribunus pl. poenas a seditioso ciue per bonos uiros iudicio persequi uellet, exemplum praeclarissimum in posterem uindicandae seditionis de rep. sustulerunt: ijdemq. postea non meum monumentum, (non enim illae manubiae meae, sed operis locatio mea fuerat, monumentum uero senatus) hostili nomine, & cruentis inustum litteris esse passi sunt. qui me homines quod saluum esse uoluerunt, est mihi gratissimum: sed uellem, non solum salutis meae, quemadmodum medici, sed etiam, ut aliptae, uirium, et coloris rationem habere uoluissent. nunc, ut Apelles Veneris caput, & summa pectoris politissima arte perfecit, reliquam partem corporis inchoatam reliquit: sic quidam homines in capite meo solum elaborarunt, reliquum corpus imperfectum, ac rude reliquerunt. in quo ego spem fefelli non modo inuidorum, sed etiam inimicorum meorum: qui de uno acerrimo, & fortissimo uiro, meoq. iudicio, omnium magnitudine animi, & constantia praestantissimo, Q. Metello L. F. quondam falsam opinionem acceperũt: quem post reditum dictitant fracto animo, & demisso fuisse. est uero probandum, qui & summa uoluntate cesserit, & egregia animi alacritate abfuerit,

a fratre Clodio uiolatas.

tribunus Milo accusauit Clodium de ui.

cum Clodium, de ui à Milone accusatum, in iudicium adduci uetuerunt.

pro Sextio. uide in oratione pro domo sua.

qui certaturos athletas ungebant.

ep. 21. l. 2. Att. l. 3. de off. 2. de Diui. 2. de nat. de. in Verrem, & in Oratore, in prooemio.

cum me ab exsilio reuocarunt.

quibus satisfacere difficilius.

Numidico, qui abire maluit in exsiliũ, quã in leges Saturnini iurare. Val. Max. l. 4. c. 1. & de uir. ill.

fuerit, neque sane redire curarit; eum ob id ipsum fractum fuisse animo, in quo cum omnes homines, tum M. illum Scaurum, singularem uirum, constantia, & grauitate superasset. sed, quod de illo acceperant, aut etiam suspicabantur, de me idem cogitabant, abiectiore animo me futurum: cum resp. maiorem etiam mihi animum, quam umquã habuissem, daret, quae iam declarasset, sese non potuisse me uno ciue carere: cumq. Metellum unius tribuni pl. rogatio, me uniuersa resp. duce senatu, comitante Italia, promulgantibus omnibus, referente consule, comitijs centuriatis, cunctis ordinibus, hominibusq. incumbentibus, omnibus denique suis uiribus recuperasset. Neque uero ego mihi postea quidquam assumpsi, neque hodie assumo, quod quemquam maleuolentissimum iure possit offendere. tantum enitor, ut neque amicis, neque etiam alienioribus opera, consilio, labore desim. Hic meae uitae cursus offendit eos fortasse, qui splendorem, & speciem huius uitae intuentur, sollicitudinem autem, & laborem perspicere non possunt. Illud uero non obscure queruntur in meis sententijs, quibus ornem Caesarem, quasi desciuerim a pristina caussa. Ego autem cũ illa sequor, quae paullo ante proposui, tum hoc non in postremis, de quo coeperam exponere. non offendes eundem bonorum sensum Lentule, quem reliquisti: qui confirmatus consulatu nostro, non numquam postea interruptus, & afflictus

> quē fuisse principem senatus, Cicero pro Rabirio, Sextio, Sallustius in Iug. & Asconius 68. tradit.

> quae erant comitia nobiliora, cum iis maiores magistratus creari solerent.

> ne maleuolentissimus quidē, se esse offensum a me, iure dixerit.

> quasi Caesari magis, quam reip. studeam, oratio de prouinciis.

consulatu primum Caesaris, deinde etiã magis Pisonis, & Gabinii, tribuno pl. Clodio.

flictus ante te consulem, recreatus abs te totus est, nunc ab ijs, a quibus tuendus fuerat, derelictus: idq. non solum fronte, atque uultu, quibus simulatio facillime sustinetur, ij declarant, qui tum nostro illo statu optimates nominabantur, sed etiam sententia saepe iam, tabellaq. docuerunt. itaque tota iam sapientium ciuium, qualem me & esse, & numerari uolo, & sententia, & uoluntas mutata esse debet. id enim iubet idem ille Plato, quem ego auctorem uehementer sequor: TANTVM contendere in rep. quantum probare tuis ciuibus possis: uim neque parenti, neque patriae afferre oportere. atque hanc quidem ille caussam sibi ait non attingendae reip. fuisse, quod, cum offendisset populum Atheniensem prope iam desipientem senectute; cumq. eum nec persuadendo, nec cogendo regi posse uidisset; cum persuaderi posse diffideret, cogi fas esse non arbitraretur. Mea ratio fuit alia, quod, neque desipiente populo, neque integra re mihi ad consulendum capesse rem ne remp. implicatus tenebar. sed laetatus tamen sum, quod mihi liceret in eadem caussa & mihi utilia, & cuiuis bono recta defendere. Huc accessit commemoranda quaedã & diuina Caesaris in me, fratremq. meum liberalitas: qui mihi, quascumque res gereret, tuendus esset; nunc in tanta felicitate, tantisq. uictorijs, etiam si in nos non is esset, qui est, tamen ornandus uideretur. sic enim te existimare uelim; cum a uobis meae

sententia in senatu. tabella in iudiciis. ep. 6. lib. 2. ad Q. fr.

a Platonis auctoritate.

in epist. ad Perdiccam.

Sall. de bello Iugurthino, in principio.

iã enim antea me reip. dederam: ut integrũ amplius non esset.

Caesaris in Gallia legatum.

reip. caussa. ipso Lentulo & Pompeio.

salutis

salutis auctoribus discesserim, neminem esse, cuius officijs me tam esse deuinctum non solum confitear, sed etiam gaudeam. Quod quoniam tibi exposui; facilia sunt ea, quae a me de Vatinio, & de Crasso requiris. Nam de Appio quod scribis, sicut de Caesare, te non reprehendere; gaudeo tibi consilium probari meum. De Vatinio autem, primum reditus intercesserat in gratiam per Pompeium, statim ut ille praetor est factus; cum quidem ego eius petitionem grauissimis in senatu sententijs oppugnassem, neque tam illius laedendi caussa quam defendendi, atque ornandi Catonis: post autem Caesaris, ut illum defenderem, mira contentio est consecuta. cur autem laudarim, peto a te, ut id a me ne ue in hoc reo, ne ue in alijs requiras; ne tibi ego idem reponam, cum ueneris; tametsi possum uel absenti. recordare enim, quibus laudationem ex ultimis terris miseris. nec hoc pertimueris. nam a me ipso laudantur, & laudabuntur ijdem. sed tamen defendendi Vatinij fuit etiã ille stimulus, de quo in iudicio, cum illum defenderem, dixi me facere quiddam, quod in Eunucho parasitus suaderet militi.

» Vbi nominabit Phaedriam: tu Pamphilam
» Continuo si quando illa dicet, Phaedriam
» Comissatum intromittamus: tu, Pamphilam
» Cantatum prouocemus. si laudabit haec
» Illius formam: tu huius contra. denique
» Par pro pari referto, quod eam mordeat.

sic

uide ep. 12.l.6.

Vatinius ĩ praeturae petitione Catonem superauit. Plutarchus in Catone Vticensi.

quia Vatinius Caesari consuli tribunus pl. in omni re obsecutus est ep. 1.l.7.

ex prouincia tua Hispania ulteriore, ultimis imperii R. terminis. de Hispania citeriore supra, 35.

act. 3. sc. 1.

in quibusdam libris legitur, Parpari, corrupte, si uersum metiaris.

ſic petiui a iudicibus, ut, quoniam quidem nobi-
les homines, & de me optime meriti nimis ama-
rent inimicum meum, meq. inſpectante ſaepe eum
in ſenatu modo ſeuere ſeducerent, modo familiari
ter, atque hilare amplexarentur; quoniamq. il-
li haberent ſuum Publium, darent mihi ipſi aliũ
Publium, in quo poſſem eorum animos mediocri
ter laceſſitus leuiter repugnare. neque ſolum di-
xi, ſed etiam ſaepe facio, dijs, hominibusq. ap-
probantibus. Habes de Vatinio: cognoſce de Craſ
ſo. Ego, cum mihi cum illo magna iam gratia eſ-
ſet; quod eius omnes grauiſſimas iniurias, com-
munis concordiae cauſſa, uoluntaria quadam obli
uione contriueram; repentinam eius defenſionem
Gabinij, quem proximis ſuperioribus diebus acer
rime oppugnaſſet, tamen, ſi ſine ulla mea contu-
melia ſuſcepiſſet, tuliſſem; ſed, cum me diſputan-
tem, non laceſſentem, laeſiſſet; exarſi, non ſo-
lum praeſenti, credo, iracundia, (nam ea tam
uehemens fortaſſe non fuiſſet) ſed cum incluſum
illud odium multarum eius in me iniuriarum,
quod ego effudiſſe me omne arbitrabar, reſiduum
tamen inſciente me fuiſſet, omne repente appa-
ruit. Quo quidem tempore ipſo quidam homines,
& ijdem illi, quos ſaepe nutu, ſignificationeq.
appello, cum ſe maximum fructum cepiſſe dice-
rent ex libertate mea, meq. tum denique ſibi eſſe
uiſum reip. qualis fuiſſem, reſtitutum; cumq. ea
contentio mihi magnum etiam foris fructum tu-
liſſet;

ſinerent me defendere P. Vatinium, cum illi tantopere diligerent P. Clodium.

odium meum ab illius iniuriis natum.

eoſdem ſignificat ſupra ĩ hac ipſa epiſt.

uulgo, ut lib. 2. ad Q. fr. Foris plauditur.

lisset; gaudere se dicebant, & mihi & illum inimicum, & eos, qui in eadem caussa essent, numquam amicos futuros. quorum iniqui sermones cum ad me per homines honestissimos perferrentur; cumq. Pompeius ita contendisset, ut nihil umquam magis, ut cum Crasso redirem in gratiam; Caesarq. per litteras maxima se[*] molestia ex illa contentione affectum ostenderet: habui non temporum solum rationem meorum, sed etiam naturae: Crassusque, ut quasi testata populo R. esset nostra gratia, paene a meis laribus in prouinciam est profectus. nam cum mihi[*] condixisset, cenauit apud me in mei generi Crassipedis hortis. quamobrem eius caussam, quod te scribis audisse, magna illius commendatione susceptam,[*] defendi in senatu, sicut mea fides postulabat. Accepisti, quibus rebus adductus, quamq. rem, caussamq. defenderim; quiq. meus in rep. sit pro mea parte capessenda status. de quo sic uelim statuas; me haec eadem sensurum fuisse, si mihi integra omnia ac libera fuissent. nam neque pugnandum arbitrarer contra tantas opes; neque delendum, etiam si id fieri posset,[*] summorum ciuium principatum; neque permanendum in una sententia, conuersis rebus, ac[*] bonorum uoluntatibus immutatis; sed temporibus assentiendum. NVMQVAM enim praestantibus in rep. gubernanda uiris laudata est in una sententia perpetua permansio. sed, ut in nauigando tempestati obsequi[*] artis est, etiam si por-

cũ Crassi filij, Marcus quaestor, Publius Caesaris in Gallia legatus esset. de bello Gal.

denunciasset. Festus.

uide de hac defensione ep. 8. lib. 5.

Crassi, Põpeij, Caesaris, in rep. consentientium. de quibus uide supra.

tuetur suũ consilium a simili.

tum tenere non queas; cum uero id possis, mutata uelificatione, assequi, stultum est eum tenere cum periculo cursum, quem ceperis, potius, quam, eo commutato, quo uelis, tamen peruenire: sic, cum omnibus nobis in administranda rep. propositum esse debeat, id quod a me saepissime dictum est, cum dignitate otium; NON *idem semper dicere, sed idem* [*] *semper spectare debemus. Quamob rem, ut paullo ante posui, si essent omnia mihi solutissima; tamen in rep. non alius essem, atque nunc sum. cum uero in hunc sensum & alliciar* [*] *beneficijs hominum, & compellar iniurijs; facile patior ea me de rep. sentire, ac dicere, quae maxime cum mihi, tum etiam reip. rationibus putem conducere. Apertius autem haec ago, ac saepius, quod & Quinctus, frater meus,* [*] *legatus est Caesaris; & nullum meum minimum dictum, non modo factum, pro Caesare intercessit, quod ille non ita illustri gratia exceperit, ut ego eum mihi deuinctum putarem. itaque eius omnia & gratia, quae* [*] *summa est, & opibus, quas intelligis esse maximas sic fruor, ut meis. nec mihi aliter potuisse uideor hominum perditorum de me consilia frangere, nisi cũ praesidijs ijs, quae semper habui, nunc etiam* [*] *potentium beneuolentiam coniunxissem. His ego consilijs si te praesentem habuissem; ut opinio mea fert, essem usus eisdem. noui enim temperantiam, & moderationem naturae tuae: noui animum cum mihi amicissimum, tum* [*] *nulla in cete*

ros

semper bene sentire, & patriam diligere.

Pompeii, cuius uoluntati obsistere non possum.

ep. 7. l. 5. & xi. lib. 6.
Caes. lib. 5.

apud populũ. ep. 7.

ep. ult. l. 3. ad Q. fr.

exponit quod dixerat, moderationem naturae.

ros maleuolentia suffusum, contraq. cum magnū, & excelsum, tum etiam apertum, & simplicem. uidi ego quosdam in te tales, quales ut eosdem in me uidere potuisti. quae me mouerunt, mouissent eadem te profecto sed, quocumqne tempore mihi potestas praesentis tui fuerit, tu eris omnium moderator consiliorum meorum: tibi erit eidem, cui salus mea fuit, etiam dignitas curae. me quidem certe tuarum actionum, sententiarum, uoluntatum, rerum denique omnium socium, comitemq. habebis: neque mihi in omni uita res tam erit ulla proposita, quam ut quotidie uehementius, te de me optime meritum esse, laetere. Quod rogas, ut mea tibi scripta mittam, quae post discessum tuum scripserim: sunt orationes quaedam, quas Menocrito dabo, neque ita multae, ut pertimescas. scripsi etiam, (nam etiam ab orationibus disiungo me fere, referoq. ad mansuetiores musas, quae me maxime, sicut iam a prima adolescentia delectarunt) scripsi igitur Aristotelico more, quemadmodum quidem uolui, tres libros in disputatione, ac dialogo, de oratore: quos arbitror Lentulo tuo fore non inutiles: abhorrent enim a communibus praeceptis, & omnem antiquorum & Aristotelicam, & Isocraticam rationem oratoriam complectuntur. scripsi etiam uersibus tres libros de temporibus meis: quos iampridem ad te misissem, si esse edendos putassem: sunt enim testes, & erunt sempiterni meritorum tuorum erga me, meaeq.

proprie socius agentem adiuuat, comes euntem sequitur.

liberto.

diuturno legendi labore deter ritus.

nescio an sim assecutus, uolui quidē certe

quae uulgo docentur á uenalibus magistris.

de exsilio, & restitutione.

uidetur ſubaudiendum, non miſi.

meaeq. in te pietatis.* ſed, quia uerebar, non eos, qui ſe laeſos arbitrarentur, (etenim id feci parce, & molliter) ſed eos, quos erat infinitum bene de me meritos omnes nominare. quos tamen ipſos libros, ſi quem, cui recte committam, inuenero, curabo ad te perferendos. Atque iſtam

quod ad litteras & ſtudia mea pertinet.

quidem* partem uitae, conſuetudinisq. noſtrae totam ad te defero. quantum litteris, quantum ſtudijs, ueteribus noſtris delectationibus, conſequi poterimus, id omne ad arbitrium tuum, qui haec ſemper amaſti, libentiſſime conferemus. Quae ad me de tuis rebus domeſticis ſcribis, quaeq. mihi commendas, ea tantae mihi curae

uide ep. 13. l. 9.

ſunt, ut me nolim admoneri,* rogari uero ſine magno dolore uix poſſim. Quod de quincti fratris negotio ſcribis, te priore aeſtate, quod morbo impeditus in* Ciliciam non tranſieris, conficere nō potuiſſe, nunc autem omnia facturum, ut conficias: id ſcito eſſe eiuſmodi, ut frater meus uere exiſtimet, adiuncto iſto fundo patrimonium fore ſuum per te conſtitutum. Tu me de tuis rebus omnibus, & de Lentuli tui, noſtriq. ſtudijs, &* exercitationibus uelim quamfamiliariſſime certiorem, & quamſaepiſſime facias; exiſtimesque, neminem cuiquam neque cariorem, neque iucundiorem umquam fuiſſe, quā te mihi; idque, me, non modo ut tu ſentias, ſed ut omnes gentes, etiam ut* poſteritas omnis intelligat, eſſe facturum. Appius in ſermonibus antea dictitabat, poſtea dixit etiā in ſenatu palam, ſe ſe, ſi licitum

quae erat pars Lentuli prouinciae. nam etiā Aſiae partem regebat.

oratorijs maxime.

oſtendit ſe in ſuis libris mentionē facturum beneficii a Lentulo accepi.

licitum esset legem curiatam ferre, sortiturum esse cum collega prouinciam; si curiata lex non esset, se paraturum cum collega, tibiq. successurum: legem curiatam consuli ferri opus esse, necesse non esse: se, quoniam ex S. C. prouinciam haberet, lege Cornelia imperium habiturum, quoad in urbem introijsset. ego, quid ad te tuorum quisque necessariorum scribat, nescio: uarias esse opiniones intelligo. sunt, qui putant posse te non decedere, quod sine lege curiata tibi succedatur: sunt etiam, qui, si decedas, a te relinqui posse, qui prouinciae praesit. mihi non tam de iure certum est, (quamquam ne id quidem ualde dubium est) quam illud, ad tuam summam amplitudinem, dignitatem, libertatem, qua te scio libentissime solere frui pertinere, te sine ulla mora prouinciam successori concedere; presertim cum sine suspicione tuae cupiditatis non possis illius cupiditatem refutare. ego utrumque puto meum esse; &, quod sentiam, ostendere; &, quod feceris, defendere.

lex curiata imperium, & milites dabat rectoribus prouinciarū. oratio 2. in Rullum.

ut reliquit ipse Cicero Coeliū quaestorē. ep. 15. l. 2.

hic non ad largitionem, sed ad quādam animi magnitudinem, & gratificandi cupiditatem refertur. ep. 3. lib. 10. & 9. l. 5.

SCRIPTA iam epistola superiore, accepi tuas litteras de publicanis: quibus equitatem tuam non potui non probare. felicitate autem, quod uellem, consequi potuisses, ne eius ordinis, quem semper ornasti, rem, aut uoluntatem offenderes. equidem non desinam tua decreta defendere: sed nosti consuetudinem hominum: scis, quam grauiter inimici illi ipsi Q. Scaeuolae fuerint. tibi tamen sum auctor, ut, quibus rebus possis, eum tibi

pontifici max. qui summa iustitia Asiam rexit; ut etiam ad honorem eius dies festi. Mucia, sint instituti Cic. in Verr. Pedianus, Val. lib. VIII.

bi ordinem aut reconcilies, aut mitiges. id etsi difficile est, tamen mihi uidetur esse prudentiae tuae. Vale.

ARG. Iocosa est epistola, & salibus referta. extra iocum hoc; se egisse gratias Lentulo, Ciliciam administranti; hortatur etiam, ut Romam redeat.

M. Cicero s. d. L. Valerio iurisconsulto.

10

iocatur, quasi iurisconsultum eum appellauerit, non ueritatis, sed gratiae caussa. ep. 1. l. 3.

Cur enim tibi hoc non gratificer, nescio; praesertim cum his temporibus, audacia pro sapientia liceat uti. Lentulo nostro egi per litteras tuo nomine gratias diligenter. sed tu uelim desinas iam nostris litteris uti, & nos aliquanto reuisas, & ibi malis esse, ubi aliquo numero sis, quam istic, ubi solus sapere uideare. quamquam qui istinc nūc ueniunt, partim te superbum esse dicunt, quod nihil respondeas, partim contumeliosum, quod male respondeas. Sed iam cupio tecum coram iocari. quare fac, ut quamprimum uenias: neque in Apuliam tuam accedas: ut possimus, saluum uenisse, gaudere. nam, illo si ueneris, tamquam Vlysses cognosces tuorum neminem. Vale.

uide scholia in extremo lib.

uide ep. x. & 16. l. 7.

iocatur in Valerii ignobilitatē, quasi a propinquis, & amicis esset admodum inops.

CICERONIS EPISTOLARVM AD CVRIONEM, ET ALIOS, LIBER II.

ARGVMENTVM.

Quattuor partes habet haec epistola, primum, accusatus a Curione quod minus saepe scriberet; excusationem affert cum officij sui commemoratione. deinde, dolorem suum ex illius absentia, & ex eiusdem dignitate laetitiam narrat. tertio loco ad laudem, & uirtutem hortatur. postremo, commendat illi suam senectutem. Mittit autem Cicero in Asiam has omnes epistolas ad Curionem quaestorem, praeter ultimam, quae incipit, Sera gratulatio; quam scripsit in prouincia Romam ad Curionem tribunum pl.

M. Cicero s. D. C. Curioni.

Curio, Scriboniorum cognomen.

QVAMQVAM me nomine negligentiae suspectum tibi esse doleo: tamen non tam mihi molestum fuit, accusari abs te officium meum, quam iucundum, requiri; praesertim cum, in quo accusabar; culpa uacarem; in quo autem desiderare te significabas meas literas, praeteferes perspectum mihi quidem, sed tamen dulcem, & optatum amorem tuum. equidem neminem praetermisi, quem quidem ad te peruenturum putarem, cui litteras non dederim. etenim quis est tam in scribendo impiger, quam ego? a te uero bis, ter ue ad summum, & eas perbreues accepi. quare si iniquus es in me iudex; condemnabo eodẽ ego te crimine. sin me id facere noles, te mihi aequum praebere debebis. Sed de litteris hactenus. non enim uereor, ne non scribendo te expleam; praesertim si in eo genere studium meum non aspernabere. Ego, te abfuisse

excusatio cum beneuolentiae testimonio.

ep.1.l.16.

non dixit diligens, sed impiger; magis ut excuset se, quã ut laudet.

ep.2.l.5.

secunda pars epistolae.

tam diu a nobis, & doleo, quod carui fructu iucundissimae consuetudinis: & laetor, quod absens omnia cũ maxima dignitate es consecutus, quodq. in omnibus tuis rebus meis optatis fortuna respondit. Breue est, quod me tibi praecipere meus incredibilis in te amor cogit. Tanta est exspectatio uel animi, uel ingenij tui; ut ego te obsecrare, obtestariq. non dubitem, sic ad nos confirmatus reuertare, ut, quam exspectationem tui concitasti, hanc sustinere, ac tueri possis. Et quoniam meam tuorum erga me meritorum memoriam nulla umquam delebit obliuio: te rogo ut memineris, quantae umque tibi accessiones fient & fortunae, & dignitatis, eas te non potuisse consequi, nisi meis puer olim fidelissimis, atque amantissimis consilijs paruisses. quare hoc animo in nos esse debebis, ut aetas nostra tam ingrauescens, in amore, atque in adolescentia conquiescat tua. Vale.

tertia pars epistolae. laudat simul & hortatur; quia cohortatio debet esse cum laude, ep. 12. lib. 15.

quarta pars epistolae.

scripsit enim haec annos natus LIV.

ARG. Consolatur Curionem in obitu patris, seq. illi parentis futurum loco pollicetur.

Cicero s. D. Curioni. 2

GRAVI teste priuatus sum amoris summi erga te mei, patre tuo, clarissimo uiro: qui, cum suis laudibus, tum uero te filio, superasset omnium fortunam, si ei contigisset, ut te ante uideret, quam a uita discederet. sed spero nostram amicitiam non egere testibus. tibi patrimonium dij fortunent. me certe habebis, cui carus aeque sis, & periucundus, ac fuisti patri. Vale.

post reditum e prouincia.

ARG. Dissuade a muneribus dandis in funere patris. dari autem populo solebat gladiatorium munus.

Cicero S. D. Ciceroni. 3

RVPAE *studium non defuit declarandorum munerum tuo nomine: sed nec mihi placuit, nec cuiquam tuorum, quidquam, te absente, fieri, quod tibi, cum uenisses, non esset integrum. meam quidem sententiam aut scribam ad te postea pluribus; aut, ne ad eam meditere, imparatum te offendam; coramq. contra istam rationem, meam dicam: ut aut te in meam sententiam adducam; aut certe testatum apud animum tuum relinquam, quid senserim: ut, si quando, quod nolim, displicere tibi tuum consilium coeperit possis meum recordari. Breui tamen sic habeto, in eum statum temporum tuum reditum incidere, ut ijs bonis, quae tibi natura, studio, fortuna data sunt, facilius omnia, quae sunt in rep. amplissima, consequi possis, quam muneribus. quorum neque facultatem quisquam admiratur; (est enim copiarum, non uirtutis) neque quisquam est, quin satietate iam defessus sit. Sed aliter, atque ostenderam, facio, qui ingrediar ad explicandam rationem sententiae meae. quare omnem hanc disputationem in aduentum tuum differo. Summa scito in exspectatione te esse, eaq. a te exspectari, quae a summa uirtute, summoq. ingenio exspectanda sunt. ad quae si es, ut debes, paratus; quod ita esse confido: plurimis, maximisq. muneribus*

libertus Curionis Rupa. & est declarare, pro ostẽdere; quod ep. 8. l. 9. dixit.

quae te adducit, ut haec munera danda populo existimes.

dissuasio a muneribus dãdis.

quod est sine uirtute, admiratione dignũ non est.

tacite monet gratiora fore merita in rep. quam munera gladiatoria.

ribus & nos amicos, & ciues tuos uniuersos, & remp. afficies. illud profecto cognosces, mihi te neque cariorem, neque iucundiorem esse quemquam. Vale.

ARG. Hortatur Curionem ad studium summae laudis, quod exoriente iam bello ciuili, timet ne se ad improbos ciues deserta rep. conferat quod euenit. grandi enim aere alieno a Cesare liberatus, a senatu ad populum transiit.

Cicero s. d. Curioni. 4

epistolarum tria genera.

EPISTOLARVM genera multa esse non ignoras, sed unum illud certissimum, cuius caussa inuenta res ipsa est, ut certiores faceremus absentes. si quid esset, quod eos scire, aut nostra, aut ipsorũ interesset. huius generis litteras a me profecto non exspectas: tuarum enim rerum domesticarum habeas & scriptores, & nuncios: in meis autem rebus nihil est sane noui. Reliqua sunt epistolarum genera duo, quae me magnopere delectant; unum familiare, & iocosum; alterum seuerum, & graue. utro me minus deceat uti, non intelligo. Iocer ne tecum per litteras? ciuem mehercule non puto esse, qui temporibus his ridere possit. An grauius aliquid scribam? quid est, quod possit grauiter a Cicerone scribi ad Curionem, nisi de rep? atque in hoc genere haec mea caussa est, ut neque ea, quae nunc sentio, uelim scribere. Quamobrem, quoniam mihi nullum scribendi argumentum relictum est, utar ea clausula, qua soleo; teq. ad studium summae laudis cohortabor. est enim tibi grauis aduersaria constituta, & parata, in-

temporibus ad ciuile bellum spectantibus.

odiosa enim scriberem.

epistolam concludã qua sententia soleo.

cre-

credibilis quaedam exspectatio: quam tu una re facillime uinces, si hoc statueris, quarum laudum gloriam adamaris, quibus artibus ea laudes comparantur, in ijs esse laborandum. In hanc sententiam scriberem plura, nisi te tua sponte satis incitatum esse confiderem: & hoc, quidquid attigi, non feci inflammandi tui caussa, sed testificandi amoris mei. Vale.

quae sunt? morales uirtutes, iustitia, fortitudo, temperātia: quibus & nobis ipsis, & patriae consulimus.

ARG. Gratulatur Curioni, quod & Romae non sit, ubi multa contra remp. committuntur; & ibi sit, ubi ex recte factis magnam laudem consequatur. postremo eum ad suscipiendam remp. hortatur.

Cicero s. d. Curioni. 5

HAEC negotia quo modo se habeant, ne epistola quidem narrare audeo tibi etsi, ubicumque es, ut scripsi ad te antea, in eadem es nauí: tamen, quod abes, gratulor; uel quia non uides ea, quae nos; uel quod excelso, & illustri loco sita sit laus tua, in plurimorum & sociorum, & ciuium conspectu: quae ad nos nec obscuro, nec uario sermone, sed & clarissima, & una omnium uoce perfertur. Vnum illud nescio, gratuler ne tibi, an timeam, quod mirabilis est exspectatio reditus tui: non quo uerear, ne tua uirtus opinioni omnium non respondeat; sed mehercule, ne, cum ueneris, non habeas iam, quod cures: ita sunt omnia debilitata, iam prope & exstincta. Sed haec ipsa, nescio, recte ne sint litteris cōmissa. quare cetera cognosces ex alijs. Tu tamen, siue habes aliquam spem de rep. siue desperas; ea para, meditare

nauem posuit pro periculo, μεταφορικῶς Liu. l. 44.

antitheta quattuor: obscuro, clarissima: uario, una.

usitata Ciceronis clausula ad Curionem. cuius enim noue

rat ingenium, ab eo iure metuebat.

tare, cogita, quae esse in eo ciue, ac uiro debent, qui sit remp. afflictam, & oppressam miseris temporibus, ac perditis moribus in ueterem libertatem, ac dignitatem uindicaturus. Vale.

ARG. Commendat summo studio T. Annium Milonem ad petitionem consulatus: &, ut impetret quod uult, nihil omittit, quod in genere commendaticio requiri possit.

Cicero S. D. Curioni. 6

prima uerba studium petentis declarant. ep. 7. lib. 8.

NONDVM *erat auditum, te ad Italiam aduentare, cum Sex. Villium, Milonis mei familiarem, cum his ad te litteris misi: sed tamen, cum appropinquare tuus aduentus putaretur, & te iam ex Asia Romam uersus profectum esse constaret; magnitudo rei fecit, ut non uereremur, ne nimis cito mitteremus, cum has ad te quamprimum perferri litteras magnopere uellemus. Ego si mea in te essent officia solum, Curio, tanta, quanta magis a te ipso praedicari, quam a me ponderari solent; uerecundius a te, si qua magna res mihi petenda esset, contenderem.* GRAVE *est enim homini pudenti, petere aliquid magnum ab eo, de quo se bene meritum putet; ne id, quod petat, exigere magis, quam rogare, & in mercedis potius, quam beneficij loco numerare uideatur. sed quia tua in me uel nota omnibus, uel ipsa nouitate meorum temporum clarissima, & maxima exstiterunt;* ESTQVE *animi ingenui, cui multum debeas, eidem plurimum uelle debere: non dubitaui id a te per litteras petere, quod mihi omnium esset maximum, maximeq. necessarium. neque enim*

in qua Curio quaestor fuerat

insinuatio ad petitionem.

a modestia.

a meritis suis dissimulanter.

a tempore exsilij sui.

a consuetudine bonorum.

enim sum ueritus, ne sustinere tua in me uel innumerabilia beneficia non possem; cum praesertim [a] considerem, nullam esse gratiam tantam, quam non uel capere animus meus in accipiendo, uel in remunerando, cumulandoq. illustrare possit. Ego omnia mea studia, omnem operam, curam, industriam, cogitationem, mentem denique omnem in Milonis consulatu fixi, & locaui: [b] statuique, in eo me non officij solum fructum, sed etiam pietatis laudem debere quaerere. Neque uero cuiquam salutem, ac fortunas suas tantae curae fuisse umquam puto, quantae mihi sit honos eius: in quo omnia mea posita esse decreui. Huic te unum tanto adiumento esse, si uolueris, posse intelligo, ut nihil sit praeterea nobis requirendum. habemus haec omnia; bonorum studium, conciliatum ex tribunatu, propter nostram, ut spero te intelligere, caussam; uulgi, ac multitudinis, propter magnificentiam munerum, liberalitatemq. naturae, iuuentutis, & gratiosorum in suffragijs, propter ipsius excellentem in eo genere uel gratiam, uel diligentiam; nostram suffragationem si minus potentem, at probatam tamen, & iustam, & [x] debitam, & propterea fortasse etiam gratiosam. dux nobis, & auctor opus est, & eorum uentorum, quos proposui, moderator quidam, & quasi gubernator. qui si ex omnibus unus optandus esset; quem tecum cōferre possemus, non haberemus. Quamobrem, si [c] me memorem, si gratum, si bonum

a spe remunerandi.

ab honesto.

a studio suo.

in quae Milo tria patrimonia effuderat. oratio pro Milone, & Ascon.

ipsius in me meritis.

a laude Curionis.

a persona sua.

num uirum uel ex hoc ipso, quod tam uehementer de Milone laborem, existimare potes; si dignum denique tuis beneficijs iudicas: hoc a te peto, ut subuenias huic meae sollicitudini, ut huic meae laudi, uel, ut uerius dicam, prope saluti tuum studium dices. De ipso T. Annio tantum tibi polliceor, te maioris animi, grauitatis, constantiae, beneuolentiae erga te, si complecti hominem uolueris, habiturum esse neminem. mihi uero tantum decoris, tantum dignitatis adiunxeris, ut eundem te facile agnoscam fuisse in laude mea, qui fueris in salute. Ego, ni te uidere scirem, cum haec ad te scriberem, quantum officij sustinerem, quantopere mihi esset in hac petitione Milonis omni non modo contentione, sed etiam dimicatione elaborandum; plura scriberem. nunc tibi omnem rem, atque caussam, meq. totum commendo, atque trado. unum hoc sic habeto; si a te hanc rem impetraro, me paene plus tibi, quam ipsi Miloni, debiturum. non enim mihi tam mea salus cara fuit, in qua praecipue sum ab illo adiutus; quam pietas erit in referenda gratia iucunda. eam autem unius tui studio me assequi posse confido. Vale.

a persona Milonis.

are sua.

cum in me patriae restituendo uehemēter contendisti.

caussam, & rē coniungit etiā ep.7.l.1.

ep.1.&9.lib.1.

ARG. Hanc epistolam scripsit in Cilicia proconsul gratulatur Curioni de tribunatu pl. hortatur ad boni ciuis officium. de sacerdotio Curionis quiddam interserit postremo rogat, ne quid sibi temporis prorogari ad prouinciae administrationem patiatur.

Cicero procos s. D. Curioni trib. pl. 7

tria seruat in officio gratulatio si a primum gratulatur partam di-

SERA gratulatio reprehendi non solet, prae-

sertim si nulla negligentia praetermissa est. longe enim absum: audio sero. sed & tibi gratulor: &, ut sempiternae laudi tibi sit iste tribunatus, exopto: teq. hortor, ut omnia gubernes, & moderere prudentia tua: ne te auferant aliorum consilia. nemo est, qui sapientius tibi suadere possit te ipso. numquam labere, si te audies. non scribo hoc temere. cui scribam, uideo. noui animum, noui consilium tuum: non uereor, ne quid timide, ne quid stulte, facias, si ea defendes, quae ipse recta esse senties. quod in id reip. tempus non incideris, sed ueneris; (iudico enim tuo, non casu, in ipsum discrimen rerum contulisti tribunatum tuum) profecto uides, quanta uis in rep. temporum sit, quanta uarietas rerum, quam incerti exitus, quam flexibiles hominum uoluntates: quid insidiarum, quid uanitatis in uita, non dubito, quin cogites. sed amabo te cura, & cogita, nihil noui, sed illud idem, quod initio scripsi. tecum loquere; te adhibe in consilium; te audi; tibi obtempera. alteri qui melius dare consilium possit, quam tu, non facile inueniri potest: tibi uero ipsi certe nemo melius dabit. Dij immortales, cur ego non adsum uel spectator laudum tuarum, uel particeps, uel socius, uel minister consiliorum? tametsi hoc minime tibi deest: sed tamen efficeret magnitudo, & uis amoris mei, consilio te ut possem iuuare. Scribam ad te plura alias. paucis enim diebus eram missurus domesticos tabellarios: ut,

gnitatem: deinde bene precatur: tum hortatur ad magistratum cũ laude gerendum.

ep.13. lib.4.

fortitudo, & prudẽtia in administrantibus remp. requiruntur.

timebat, quod euenit, ne desciceret a reip. caussa.

si affuisset, forte Curio nõ se ad Caesaris partes trãstulisset.

de quo uide ep.4.lib.15.

pontificatum, opinor, intelligi. Dio lib. 40. suffectus autẽ est in patris locũ. de harusp. responsis.

poterat enim ut tribunus pl. intercedere.

legibus annua erat prouinciarũ administratio.

profectus erat cum annuo imperio.

ut quoniam ſane felicit er, & ex mea ſententia remp. geſſimus, unis litteris totius aeſtatis res geſtas ad ſenatum perſcriberem. De* ſacerdotio tuo quantam curam adhibuerim, quamq. difficili in re, atque cauſſa, cognoſces ex ijs litteris, quas Thraſoni, liberto tuo, dedi. Te, mi Curio, pro tua incredibili in me beneuolentia, meaq. item in te ſingulari, rogo, atque oro, ne* patiare mihi quidquam ad hanc prouincialem moleſtiam tempo ris prorogari. praeſens tecum egi, cum te tribunũ pl. iſto anno fore non putarem: itemq. petiui ſaepius per litteras, ſed tum quaſi a ſenatore nobiliſſimo, & adoleſcente gratioſiſſimo, nunc a tribuno pl. et a Curione tribuno; non ut decernatur aliquid noui, quod ſolet eſſe difficilius; ſed ut ne quid noui decernatur; & ut S. C. &* leges defendas; eaq. mihi condicio maneat, qua* profectus ſum. hoc te uehementer etiam atque rogo. Vale.*

ARG. Leuiter Coelium obiurgat, qui commentarium miſiſſet refertum leuiſſimis rebus. tum hortatur ad amicitiam Pompeii emergente iam belli ciuilis initio. addit de ſuo in prouinciam itinere. in extremo, ne ſibi prouinciae tempus prorogetur.

Cicero procos. s. d. M. Coelio Rufo. 8

uide ep.1.l.8. cui Cicero reſpondet.

qui putem te futura proſpicere.

QVID? tu me hoc tibi mandaſſe exiſtimas, ut mihi gladiatorum compoſitiones, ut uadimonia dilata, & Chreſti compilationem mitteres, & ea, quae nobis, cum Romae ſumus, narrare nemo audeat? uide, quantum tibi meo iudicio *tribuam: (nec mehercule iniuria: πολιτικώτερον enim*

enim te adhuc neminem cognoui) ne illa quidem curo mihi ſcribas, quae maximis in rebus reip. geruntur quotidie; niſi quid ad me ipſum pertinebit. ſcribent alij: multi nunciabunt: perferet multa etiam ipſe rumor. quare ego nec praeterita, nec praeſentia abs te, ſed, ut ab homine longe in poſterum ″ proſpiciente, futura exſpecto: ut ex tuis litteris cum formam reip. uiderim, quale aedificium futurum ſit, ſcire poſſim. neque tamen adhuc habeo, quod te accuſem. neque enim fuit, quod tu plus prouidere poſſis, quam quiuis noſtrum, in primisq. ego; qui ″ cum Pompeio complures dies nullis in alijs niſi de rep. ſermonibus uerſatus ſum; quae nec poſſunt ſcribi, nec ſunt ſcribenda. tantum habeto, ciuem egregium eſſe Pompeium, & ad omnia, quae prouidenda ſunt in rep. & animo, & conſilio paratum. quare da te homini: complectetur, mihi crede. ″ iam ijdem illi & boni, & mali ciues uidentur, qui nobis uideri ſolent. Ego, cum Athenis decem ″ ipſos dies fuiſſem, multumq. mecum Gallus noſter Caninius, proficiſcebar inde pridie nonas Quinct. cum hoc ad te litterarum dedi. Tibi cum omnia mea commendatiſſima eſſe cupio, tum nihil magis, quam ne tempus nobis prouinciae ″ prorogetur. in eo mihi ſunt omnia. quid, quando, & quo modo, & per quos agendum ſit, tu optime conſtitues. Vale.

quod non niſi diuturno rerũ uſu, ingenijq. praeſtantia con ſequimur.

Tarẽti locutus erat cum Pompeio, ut eſt ep. 6. & 7. lib. 5. ad Att.

quia non idem antea ſenſerat.

i. decem integros dies. ſic locutus ep. 21. l. 3. ad Att. & in Bruto.

quod metuebat, emergẽte iam inter Caeſarem & Põpeium diſcordia. uide ep. 5. lib. 8

ARG. Gratulatur Coelio, quod, ſuperatis competitoribus, aedilis curulis deſignatus ſit.

Cicero procos. s. D. M. Coelio Rufo, aedili cur. des. 9

PRIMVM tibi, ut debeo, gratulor, laetorq. tum praesenti, tum etiam sperata tua dignitate, serius, non negligentia mea, sed ignorantia rerum omnium. in his enim sum locis, quo & propter longinquitatem, & propter latrocinia tardissime omnia perferuntur. & cum gratulor: tum uero, quibus uerbis tibi gratias agam, non reperio, quod ita factus sis, ut dederis nobis, quemadmodum scripseras ad me, quem semper ridere possemus. itaque cum primum audiui, ego ille ipse factus sum, (scis quem dicam) egiq. omnes illos adolescentes, quos ille iactitat. difficile est loqui. Te autem contemplans absentem, & quasi tecum coram loquerer, Non aedepol quantam egeris rem, neque quantum facinus feceris: quod quia praeter opinionum mihi acciderat, referebā me ad illud: Incredibile hoc factu obijcitur. repente uero incessi omnibus laetitijs. in quo cum obiurgarer, quod nimio gaudio paene desiperem; ita me defendebam: Ego uoluptatem animi nimiam quid quaeris? dum illum rideo, paene sum factus ille. Sed haec pluribus, multaq. alia & de te, & ad te, cū primum ero aliquid nactus otij. Te uero, mi Rufe, diligo, quem mihi fortuna dedit amplificatorem dignitatis meae, ultorem non modo inimicorum, sed etiam inuidorum meorum;

ut

uide ep.22.l.7. aedilitatē enim praetura, praeturam consula tus sequebatur.

uide ep.3.l.6.

Hirrus.

ipse mihi re praesentaui.

uerba Caecilij poetae. uide lib.2.de fin.

subaudi, errorem esse puto. sumptum a Trabea comico poeta, ut est lib. 2. de fin. & Tusc. IV. adimit enim uoluptas mentē nō minus quā modestia.

ut eos partim scelerum suorum, partim etiam ineptiarum paeniteret. Vale.

ob Hirrum Ciceronis in auguratu cōpetitoré. ep. 3. l. 8.

ARG. Queri uidetur de tabellarijs epistolas non reddentibus; re uera Coelium negligentiae accusat. tum sua gesta magnifice narrat.

Cicero imp. s. d. Coelio Rufo, aedili cur. des.

Tv uide quam ad me litterae non perferantur. non enim adduci possum, ut abs te, postea quam aedilis factus es, nullas putem datas; praesertim cum esset tanta res, tantae gratulationis: de te quia, quod sperabam; de Hillo, (balbus enim sum) quod non putaram. atqui sic habeto, nullam me epistolam accepisse tua post comitia ista praeclare, quae me laetitia extulerunt. ex quo uereor, ne idem eueniat in meas litteras. equidem numquam domum misi unam epistolam. quin esset ad te altera: nec mihi est te iucundius quidquam, nec carius. Sed balbi non sumus: ad rem redeamus. Vt optasti, ita est. uelles enim, ais, tantum modo ut haberem negotij, quod esset ad laureolam satis. Parthos times, quia diffidis copijs nostris. ergo ita accidit. nā, Parthico bello nunciato, locorum quibusdam angustijs & natura montium fretus ad Amanum exercitum adduxi, satis probe ornatum auxilijs, & quadam auctoritate apud eos, qui me non norant, nominis nostri. multum est enim in his locis; Hiccine est ille, qui urbem? quem senatus? nosti cetera. Cum uenissem ad Amanum,

antiquus liber, quamobrem. mallem, quare.

respōdet ad locum epistolae Coelii, quae est 4. lib. 8.

cum ea mihi aliorum litteris cognita essent.

de exitu belli Parthici. ep. 5. lib. 8.

respondet ad locū epistolae Coelij. uide ep. 5. l. 8.

qui mons mihi cum Bibulo communis est, diuisus aquarum diuortijs: Cassius noster quod mihi magnae uoluptati fuit, feliciter ab Antiochia hostem reiecerat. Bibulus prouinciam acceperat. interea cum meis copijs omnibus uexaui Amanienses, hostes sempiternos. multi occisi, capti: reliqui dissipati. castella munita, improuiso aduentu capta, & incensa. ita uictoria iusta imperator appellatus apud Issum; quo in loco saepe, ut ex te audiui, Clitarchus tibi narrauit, Darium ab Alexandro esse superatum; abduxi exercitum ad infestissimam Ciliciae partem. ibi quinctum & uigesimum iam diem aggeribus, uineis, turribus oppugnabam opidum munitissimum Pindenissum, tantis opibus, tantoq. negotio, ut mihi ad summam gloriam nihil desit, nisi nomen opidi: quod si, ut spero, cepero; tum uero litteras publice mittam. Haec ad te in praesenti scripsi, ut speres te assequi id, quod optasti. Sed, ut redeam ad Parthos; haec aestas habuit hunc exitum satis felicem: ea, quae sequitur, magno est in timore. quare, mi Rufe, uigila, primum ut mihi succedatur; sin id erit, ut scribis, &, ut ego arbitror, spissius; illud, quod facile est, ne quid mihi temporis prorogetur. De rep. ex tuis litteris, ut antea tibi scripsi, cum praesentia, tum etiam futura magis exspecto. quare, ut ad me omnia quandi ligentissime perscribas, te uehemẽter rogo. Vale.

C. Cassius, qui mox Caesarem occidit. Syriam prouinciam suam.

ep. 9. lib. 1.

historicus, Alexandri comes in expeditionibus. Pli. l. 6. c. 31. Cic. l. 1. de leg. Q. Cur. l. ix. Quinct. l. 10. c. 1.

ad Att. ep. 20. lib. 5.

i. difficilius, ut in epistola ad fratrẽ, spissum opus.

ARG.

ARG. Suum declarat urbis desiderium: & pantheras ait non posse capi, quas Coelius aedilis petierat, ut in suis ludis populo ostenderet.

Cicero imp. s. d. Coelio aedili cur. 11

PVTARES ne umquam accidere posse, ut mihi uerba deessent, neque solum ista uestra oratoria, sed haec etiã leui nostratia? desunt autem propter hanc caussam, quod mirifice sum sollicitus, quidnam de prouincijs decernatur. Mirum me desiderium tenet urbis, incredibile meorum, atque in primis tui, satietas autem prouinciae, uel quia uidemur eam famã consecuti, ut non tam accessio quaerenda, quam fortuna metuenda sit; uel quia totum negotium non est dignum uiribus nostris, qui maiora in rep. onera sustinere et possimus, & soleamus: uel quia belli magni timor impedet: quod uidemur effugere, si ad constitutam diem decedemus. De pantheris per eos, qui uenari solent, agitur mãdato meo diligenter: sed mira paucitas est: & eas, quae sunt, ualde aiunt queri, quod nihil cuiquam insidiarum in mea prouincia, nisi sibi, fiat. itaque constituisse dicuntur in Cariam ex nostra prouincia decedere. sed tamen sedulo fit, et in primis a Patischo. quidquid erit, tibi erit: sed, quid plane esset, nesciebamus. mihi mehercule magnae curae est aedilitas tua. ipsa dies me admonebat: scripsi enim haec ipsis Megalensibus. Tu uelim ad me de omni reip. statu quamdiligentissime perscribas: ea enim certissima putabo, quae ex te cognouero. Vale.

nimia sollicitudine, nimio etiã gaudio ita perturbatur animus, ut uerba non suppetant.

cupiebat sibi successorem mitti.

ob exspectationem belli Parthici.

a Parthis aestate proxima, ut est in epistola antecedenti.

sublata a se latrocinia festiue significat. ep. 6. lib. 8. & ep. 13. & 15. l. 12. & Hirtius de bello Alex.

quo die ludos Megalenses, & Romanos dabant aediles ante templũ Ma-

ARG.

ARG. Litteras a Coelio requirit de rebus urbanis; & hortatur eum, ut urbanos potius magistratus sequatur, quam prouinciales.

gnae matris deum. eo igitur die Cicero admonebatur ludorũ Romanorum, quibus pãtheras Graecas dare Coelius cupiebat. ep.9.lib.8.

Cicero imp. s. D. Coelio aedili cur. 12

SOLLICITVS *equidem eram de rebus urbanis: ita tumultuosae conciones, ita molestae quinquatrus afferebantur: nam citeriora nondum audiebamus. sed tamen nihil me magis sollicitabat, quam in his molestijs non me, si qua ridenda essent, ridere tecum. sunt enim multa: sed ea non audeo scribere. illud molecte fero, nihil me adhuc his de rebus habere tuarum litterarum. quare, etsi, cum tu haec leges, ego iam annuũ munus confecero: tamen obuiae mihi uelim sint litterae tuae quae me erudiant de omni rep. ne hospes plane ueniã. hoc melius* quam tu, facere nemo potest. *Diogenes tuus, homo modestus, a me cũ Philone Pessinunte discessit. iter habebant ad* Iatoregem: quamquã omnia nec benigna, nec copiosa cognorant. Vrbẽ, mi Rufe, cole; & in ista luce uiue. omnis enim peregrinatio, quod ego ab adolescentia iudicaui, obscura, & sordida est ijs, quorũ industria Romae potest illustris esse. quod cum probe scirem, utinã in sentẽtia permansissem.* cum una mehercule ambulatiũcula, atque uno sermone nostro omens fructus prouinciae non confero. spero me* integritatis laudem consecutũ non erat minor ex contẽnenda, quam ex conseruata prouincia spes* triumphi, inquis? satis gloriose triumpharem, si non essem*

quinquatrus: quinque dies festi, Mineruae dicati. Varro.

hoc melius: quo neminem πολιτικώτερον cognoui. ep.8. uide scholium.

permansissem: laudat mansionẽ urbanam ab utili, & suaui tate.

integritatis: pro astinentia posuit.

spes triumphi: non enim triũphari potest, ut sieatur in prouinciam.

tam

tam diu quidem in desiderio rerum mihi carissima rum. sed, ut spero, propediem te uidebo. tu mihi obuiam mitte epistolas te dignas. Vale.

ARG. Respondet epistolae Coelii, quae nona est l. VIII. eam lege, si huius argumentum, atque etiam interpretationem quaeris.

Cicero imp. s. d. Coelio aedili cur. 13

RARAS *tuas quidem, (fortasse enim non perferuntur) sed suaues accipio litteras. uel quas proxime acceperam, quam prudentes, quam multi & officij, & consilij. etsi omnia sic constitueram mihi agenda, ut tu admouebas: tamen confirmantur nostra consilia, cum sentimus prudētibus, fideliterq. suadētibus idem uideri. Ego Appium, ut saepe tecum locutus sum, ualde diligo, meq. ab eo diligi statim coeptū esse, ut simultatem deposuimus, sensi. nā & honorificus in me consul fuit, & suauis amicus, & studiosus studiorum etiā meorū. Mea uero officia ei non defuisse, tute testis: quoniam* κωμικὸς μάρτυς, *ut opinor, accidit Phania & mehercule etiam pluris eum feci, quod te amari ab eo sensi. iam me Pompeij totum esse scis: Brutum a me amari intelligis. quid est caussae, cur mihi non sit inoptatis: , complecti hominem florentem aetate, opibus, honoribus ingenio, liberis, propinquis, affinibus, amicis? collegam meum praesertim, et in ipsa collegij laude, & scientia studiosum mei? Haec eo pluribus scripsi; quod mihi significabant tuae litterae subdubitare, qua essem erga illum uolunta-*

uide artificiū: cum paucis uerbis accuset, excuset, laudet.

ep. XI. lib. 6.

fratrem P. Clodii a Milone occisi.

Appii libertus ep. 1. lib. 3.

ex duabus Appii filiis altera Pōpeii filio nupserat, altera Bruto, ep. 4. lib. 3.

in auguratu, ep. 4. lib. 3.

te, credo te audisse aliquid. falsum est mihi crede, si quid audisti. genus institutorum, & rationum mearum dissimilitudinem non nullam habet cum illius administratione prouinciae. ex eo quidam suspicati fortasse sunt, animorum contentione, nō opinionum dissensione, me ab eo discrepare. nihil autem feci umquam, neque dixi, quod contra illius existimationem esse uellem. post hoc negotium autem, & temeritatem nostri Dolabellae deprecatorem me pro illius periculo praebeo. Erat in eadem epistola ueternus ciuitatis. gaudebam sane, & cōgelasse nostrum amicum laetabar otio. Extrema pagella pupugit me tuo chirographo. quid ais? Caesarem nunc defendit Curio? quis hoc putaret praeter me? nam, ita uiuam, putaui. dij immortales, quam ego risum nostrum desidero. Mihi erat in animo, quoniam iurisdictionem confeceram; ciuitates locupletarum; publicanis etiam superioris lustri reliqua sine sociorū ulla querella conseruaram; priuatis, summis, infimis fueram iucundus; proficisci in Ciliciam nonis Maij, &, cum primum aestiua attigissem, militaremq. rem collocassem, decedere ex s. c. Cupio te aedilem uidere: miroq. desiderio me urbs afficit, & omnes mei, tuq. in primis. Vale.

uide ep. 8. l. 3.

Dolabella Appium accusauerat ep. 9. lib. 8.

Curionem significat. uide ep. 9. l. 8.

ob Curionis & leuitatem, & aes alienum.

ad Att. ep. 2. l. 6.

erat igitur in Asia.

senatus enim decreuerat, ut, anno confecto, decederet.

ARG. Commendat Fabium a quinque rebus, bonitate, doctrina, ingenio, modestia, amicitia sua.

coniūgit bonitatē, & doctrinam. nam nec imperita bonitas, nec improba doctrina laudatur.

Cicero imp. s. d. Coelio aedili cur. 14

MARCO *Fabio, uiro optimo, & homine do-*

doctissimo, familiarissime utor: mirificeq. eum diligo, cum propter summum eius ingenium, summamq. doctrinam, tum propter singularem modestiam. eius negotium sic uelim suscipias, ut si esset res mea. noui ego uos magnos patronos. hominem occidat, oportet, qui uestra opera uti uelit. sed in hoc homine nullam accipio excusationem. omnia relinques, si me amabis, cum tua opera Fabius uti uolet. Ego res Romanas uehementer exspecto, & desidero: in primisque, quid agas. scire cupio: nam iamdiu propter hiemis magnitudinem nihil noui ad nos afferebatur. Vale.

iocus cum laude Coelii.

in hoc nomine uidetur esse ἔμφασις.

ARG. Scribit de supplicationibus suis, de nuptijs filiae, & P. Cornelii Dolabellae, de ciuilibus discordiis, de rationibus, quibus adductus C. Coelium, quaestorem suum, prouinciae praeposuerit, respondet Coelij tribus epistolis. primum quae est xi. deinde 12. postremo, 7. l. 8.

Cicero imp. s. D. Coelio aedili cur. 15

NON potuit accuratius agi neque prudentius: quam actum est a te cum Curione de supplicatione. & mehercule confecta res est ex mea sententia, cum celeritate, tum quod is, qui erat iratus, competitor tuus, & idem meus, assensus est ei, qui ornauit res nostras diuinis laudibus. quare scito me sperare ea, quae sequuntur; ad quae tu te para. Dolabellam a te gaudeo primum laudari, deinde etiam amari. nam ea; quae speras Tulliae meae prudentia temperari posse, scio cui epistolae tuae respondeant. quid, si meam legas, quam ego tua ex tuis litteris misi ad Appium? sed quid agas?

uide ep. xi. l. 8.

Hirrum intelligit, suum competitorē in auguratu.

i. triumphum, qui fere post supplicatione dabatur.

uide ep. 9. & 12. lib. 8.

agas? uiuitur. quod actum est, dii approbent. spero fore iucundum generum nobis. multum in eo tua nos [x] humanitas adiuuabit. Resp. me ualde sollicitat. faueo Curioni: Caesarem honestum esse cupio: pro Pompeio emori possum. sed tamen ipsa rep. nihil mihi est carius. in qua tu non ualde te iactas: districtus enim mihi uideris esse, quod & bonus ciuis, & bonus amicus es. Ego, de prouincia decedens, quaestorem Coelium praeposui prouinciae. [x] puerum. inquies? at quaestorem, at nobilem adolescentem, at omnium fere exemplo. neque erat [x] superiore honore usus, quem praeficeré. [x] Pontinius multo antea discesserat. a Q. fratre impetrari non poterat: quem tamen si reliquissem; dicerent iniqui, non me plane post annum, ut senatus uoluisset, ex prouincia decessisse, quoniam alterum me reliquissem. fortasse & illud adderent, senatum eos uoluisse prouincijs praeesse, qui antea [x] non praefuissent: fratrem meum triennium Asiae praefuisse. denique nunc sollicitus non sum: si fratrem reliquissem, omnia [x] timerem. postremo, non tam mea sponte, quam potentissimorum [x] duorum exemplo, qui omnes Cassios, Antoniosq. complexi sunt. hominem adolescentem non tam allicere uolui, quam alienare nolui. hoc tu meum consilium laudes necesse est: mutari enim non potest. De [x] Ocella parum plane ad me scripseras; & in actis non erat. Tuae res gestae ita notae sunt. ut trans montem Taurum etiam de Matrinio sit auditum.

tu enim bonum mihi generum, pro mutuo inter nos amore, praestabis. Caesarem secutus est, a quo denique desciuit. Caes. l.2. de bel. ci.

ep. l.6.ad Att.

ep.18.

Pontinium, & fratrem nominat, quia praetorius uterque.

ep.7.l.8.& ad Att.ep.6.lib.6.

ad Att.ep.6.l.6.

Põpeii, & Caesaris.ad Att.ep. 6.lib.

uide ep.10.l.8. Ocellas autem uocatos ab oculorum paruitate. Plin.ait lib. 11.c. 37.

auditum. Ego, nisi quid me Etesiae morabuntur. [a] *celeriter, ut spero, uos uidebo. Vale.*

ARG. Huius epistolae apertum erit argumentum, si legas epistolam Coelii, quae ante ultimam est lib. VIII. cui haec respondet.

Cicero imp. s. d. Coelio aedili cur. 16

M A G N O *dolore me affecissent tuae litterae, nisi iá, & [a] ratio ipsa depulisset omnes molestias, & [a] diuturna desperatione rerum obduruisset animus ad dolorem nouum. sed tamen, quare acciderit, ut ex meis [a] superioribus litteris id suspicarere, quod scribis, nescio. quid enim fuit in illis, praeter querellam temporum, quae non animum meum magis [a] sollicitum haberent, quam tuum? nam non eam cognoui aciem ingenij tui; quid ipse uideá, te id ut non putem uidere. Illud miror, adducti potuisse te, qui me penitus nosse deberes, ut me existimares aut tá improuidum, qui ab excitata fortuna ad inclinatam, & prope iacentem desciscerem; aut tam inconstantem, ut collectam gratiá florentissimi hominis effunderem, a meq. ipse deficerem, &, quod initio, semperq. fugi, ciuili bello interessem. Quod est igitur meum [a] triste consilium? ut discederem fortasse in aliquas [a] solitudines. nosti enim non modo stomachi mei, cuius ut similem quondam habebas, sed etiam [a] oculorum in hominum insolentium indignitate fastidium. Accedit etiam molesta haec pompa lictorum meorum, nomenq. [a] imperij, quo appellor. eo si [a] onere carerem, quamuis paruis Italiae*

[Marginal notes:]

iā enim de prouincia decesserat.

ratio multum potest ipsa per se, plus etiam cum consuetudine.

quae nō extāt.

metu belli ciuilis' au. dictū. est autē sollicitum faberent, pro sollicitarét; ut ep. 1. l. 16. ad Att. & l. 3. de reip.

id est, a Caesare ad Pompeium.

ep. 16. lib. 8.

ep. 16. lib. 8.

ep. 16. lib. 8. & 2. lib. 9.

erat enim proconsul.

honore. duo ueteres libri.

liae latebris contentus essem. sed incurrit haec nostra laurus non solum in oculos, sed iam etiam in uoculas maleuolorum. quod cum ita esset; nihil tamen umquam de profectione, nisi nobis approbantibus, cogitaui. sed mea praediola tibi nota sunt: in his mihi necesse est esse, ne amicis molestus sim. Quod autem in maritimis facillime sum, moueo non nullis suspicionem, uelle me nauigare. quod tamen fortasse non nollem, si possem ad otium. nam ad bellum quidem, qui conuenit? praesertim contra eum, cui spero me satisfecisse; ab eo, cui tamen satisfieri nullo modo potest. Deinde sententiam meam tu facillime perspicere potuisti iam ab illo tempore, cum in Cumanum mihi obuiam uenisti: non enim te celaui. sed non ne tum prouidisti; quam abhorrerem ab urbe relinquenda? quod cum audissem; non ne tibi affirmaui, quiduis me potius perpessurum, quam ex Italia ad bellum ciuile exiturum? quid ergo accidit, cur consilium mutarem? non ne omnia potius, ut in sententia permanerem? credas hoc mihi uelim, quod puto te existimare, ex his miserijs nihil aliud me quaerere, nisi ut homines aliquando intelligant, me nihil maluisse, quam pacem; ea desperata, nihil tam fugisse, quam arma ciuilia. huius me constantiae puto fore ut numquã paeniteat. etenim memini in hoc genere gloriari solitum esse familiarem nostrum Q. Hortensium, quod numquam bello ciuili interfuisset. hoc nostra laus erit illustrior, quod illi

quam lictores post uictoriam praeferebant, fascibus ĩsertã.

in Graeciam ad Pompeium.

nauigauit tamẽ paullo post.

cum ex prouincia redirem.

re a Pompeio, & Pompeianis in Italia male gesta.

Syllanis temporibus. ideo felicem appellat in Bruto.

illi tribuebatur ignauiae: de nobis id existimari posse non arbitror. Nec me ista terrent, quae mihi a te ad timorē fidissime, atque amantissime proponuntur. nulla est enim acerbitas, quae non omnibus, hac orbis terrarum perturbatione, impendere uideatur: quam quidem ego a rep. meis priuatis, & domesticis incommodis libentissime uel istis ipsis, quae tu me omnes ut caueam, redemissem. Filio meo, quem tibi carum esse gaudeo, si erit ulla resp. satis amplum patrimonium relinquam, memoriam nominis mei; sin autem nulla erit, nihil accidet ei separatim a reliquis ciuibus. Nam, quod rogas, ut respiciam generum meum, adolescentem optimum, mihiq. carissimum: an dubitas, cum scias quanti cum illum, tum uero Tulliam meam faciam, quin ea me cura uehementissime sollicitet? & eo magis, quod in communibus miserijs hac tantum oblectabar specula, Dolabellam meum, uel potius nostrum, fore ab ijs molestijs, quas libertate sua contraxerat, liberum. uelim quaeras, quos ille dies sustinuerit, in urbe dum fuit, quam acerbos sibi, quam mihi ipsi socero non honestos. Itaque neque ego hunc Hispaniensem casum exspecto; de quo mihi exploratum est, ita esse, ut tu scribis: nec quidquam astute cogito. si quando erit ciuitas; erit profecto nobis locus: sin autem non erit; in easdem solitudines tu ipse, ut arbitror, uenies, in quibus nos consedisse audies. Sed ego fortasse uaticinor; & haec omnia

scripserat Coelius de Caesare; Nihil, nisi atrox, & saeuum cogitat. ep.16.lib.8.

P. Cornelium Dolabellam.

i. ab aere alieno.

nuncius exspectabatur de bello Hispaniensi, quod a Caesare cōtra Pompeij legatos gerebatur.

alucinor, insanio, ut in orat. pro Sextio.

omnia meliores habebunt exitus. recordor enim desperationes eorum, qui senes erant adolescente me. eos ego fortasse nunc imitor, & utor aetatis uitio. uelim, ita sit: sed tamen, togam praetextam texi Oppio, puto te audisse. nam Curtius noster dibaphum cogitat: sed eum infector moratur. Haec adspersi, ut scires, me tamen in stomacho solere ridere. De Dolabella, quod scripsi, suadeo uideas, tãquam si res tua agatur. Extremũ illud erit: nos nihil turbulenter, nihil temere faciemus. te tamen oramus, quibuscumque erimus in terris, ut nos, librosq. nostros ita tueare, ut amicitia nostra, & tua fides postulabit. Vale.

magistratum parari.

ridere cum iracundia.

discessum ex Italia significat.

ARG. Respondet ad omnes partes epistolae Caninij: deinde altera epistola roganti ut se Bibulo cõmendet, caussas affert, quare id facere non debeat, se tamen illi morem gessisse confirmat.

Cicero imp. s. d. Caninio Sallustio procos. 17

LITTERAS a te mihi stator tuus reddidit Tarsi ad XVI. Kal. Sext. his ego ordine, ut uideris uelle, respondebo. De successore meo nihil audiui: nec quemquam fore arbitror. quin ad diem decedam, nulla caussa est, praesertim sublato metu Parthico. commoraturum me nusquam sane arbitror: Rhodum, Ciceronum caussa puerorum, accessurum puto: neq. id tamen certum est. ad urbem uelim quamprimum uenire: sed tamen iter meum resp. & rerum urbanarum ratio gubernabit. Successor tuus non potest ita maturare ullo modo

mendosum. nã, Caninius, & Sallustius, duae familiae, simil esse non possunt forte, C. Sallustio, uel Caninio Sallustiano, quo modo locutus in inscriptione ep. 59. l. 13.

recte arbitratur. nemo enim successit.

ep. 7. l. 6. ad Att.

fortasse enim, si turbulenta audiero, subsistã in itinere.

*modo, ut tu me in Asia possis conuenire. De ratio-
nibus referendis, non erat incommodum te nullam
referre: quam tibi scribis a Bibulo fieri potesta-
tem: sed id uix mihi uideris per legem Iuliam fa-
cere posse: quam Bibulus certa quadã ratione non
seruat; tibi magnopere seruandam censeo. Quod
scribis, Apamea praesidium deduci non oportuis-
se: uidebam idem ceteros existimare: molesteq.
ferebam, de ea re minus commodos sermones ma-
leuolorum fuisse. Parthi transierint, nec ne, prae-
ter te, uideo dubitare neminem: itaque omnia
praesidia, quae magna, & firma paraueram, co-
motus hominum non dubio sermone, dimisi. Ra-
tiones mei quaestoris nec uerum fuit me tibi mitte-
re; nec tum erant confectae. eas nos Apameae de-
ponere cogitabamus. De praeda mea, praeter
quaestores urbanos, id est populum R. teruncium
nec attigit, nec iacturus est quisquam. Laodiceae
me praedes accepturum arbitror omnis pecuniae
publicae; ut & mihi, & populo cautum sit si-
ne uecturae periculo. Quod scribis ad me de dra-
chmis CCCIↃↃↃ: nihil est, quod in isto
genere cuiquam possim commodare: omnis enim
pecunia ita tractatur, ut praeda a praefectis, quae
autem mihi attributa est, a quaestore curetur.
Quod quaeris, quid existimem de legionibus,
quae decretae sunt in Syriam: antea dubita-
bam, uenturae ne essent; nunc mihi non est du-
bium, quin, si antea auditum erit, otium esse in
Syria,*

propter inimicitias cum Caesare.

Euphratem, imperij Romani terminum. sed loquitur de trãsitu discedentium.

uide ep. 20. l. 5.

uniuersa, ab ipso in bello facta, nõ quae ad ipsum proprie pertineret.

i. centum millibus. drachma respondet fere denario Romano; denarius autẽ quattuor cõtinet sestertios.

Syria, uenturae non ſint. Marium quidem * ſucceſſorem tarde uideo eſſe uenturum; propterea quod ſenatus ita decreuit, ut cum legionibus iret. Vni epiſtolae reſpondi: uenio ad alteram. Petis a me, ut Bibulo te quamdiligentiſſime commendem. in quo mihi uoluntas non deeſt; ſed locus uidetur eſſe tecum * expoſtulandi. ſolus enim tu ex omnibus, qui cum Bibulo ſunt, certiorem me numquam feciſti, quam ualde Bibuli uoluntas a me ſine cauſſa abhorreret. permulti enim ad me detulerunt; cum magnus Antiochiae * metus eſſet, & magna ſpes in me, atque in exercitu meo, ſolitum dicere, quiduis ſe perpeti malle, quam uideri eguiſſe auxilio meo. quod ego officio * quaeſtorio te adductum reticere de * praetore tuo non moleſte ferebam: quamquam, quemadmodum tractarere, audiebam. ille autem, cum ad Thermum de Parthico bello ſcriberet, ad * me litteram numquá miſit, ad quem intelligebat eius belli periculum pertinere. tantum de * auguratu filij ſui ſcripſit ad me. in quo ego miſericordia commotus, & quo ſemper amiciſſimus Bibulo fui, dedi operá, ut ei quamhumaniſſime ſcriberé. ille, ſi omnibus eſt maleuolus, quod numquam exiſtimaui: minus offendor in me. ſin a me eſt alienior: nihil tibi litterae meae proderunt. Nam, ad ſenatum quas Bibulus litteras miſit, in ijs, quod mihi cum illo erat commune, ſibi ſoli attribuit. ſe ait curaſſe, ut cum quaeſtu populi pecunia permutaretur. quod autem meum erat

pro-

Salluſtij. Bibulo. n. ciuili bello exorto, ſucceſſit nemo.

quo plus humanitatis oſtẽdat, primum expoſtolat, deinde morem illi a ſe geſtum ſubiungit.

Parthorum aduentu ep. 10.

uide ep. 9. l. 13.

quia prouinciae praeſit, nõ quia praeturã gerat. ſic Aſc. de Scaeuola.

nedũ litteras.

ut eum adiuuaret. augur enim erat Cicero.

duos Bibuli filios occiderant equites Alexandrini. ideo dicit, Miſericordia commotus. Val. Max. lib. 4. c. 4. Caeſar l. 3. de bel. ci.

proprium, ut allarijs transpadanis uti negarem; id etiam populo se remisisse scribit. quod uero illius erat solius, id mecum communicat. equitibus auxiliarijs, inquit, cum amplius frumenti postularemus. Illud uero pusilli animi, & ipsa maleuolentia ieiuni, atque inanis, quod Ariobarzanē, quē senatus per me regem appellauit, mihiq. cōmendauit, iste in literis non regem, sed regis Ariobarzanis filium appellat. hoc animo qui sunt, deteriores fiunt rogati: sed tibi morem gessi: litteras ad eum scripsi: quas cum acceperis, facies quod uoles. Vale.

equitibus, qui tamquam alae utrimque apud legiones ĩ acie collocantur.

regem Cappadociae.

ARG. Suadet, ut decedens praeponat prouinciae quaestorem potius, quam legatos. quod ipse quoque postea fecit. uide ep. 15.

M. Cicero imp. s. D. Q. Thermo propraet. 18

Ioniā regebat. ep. 13. lib. 5. ad Att.

OFFICIVM *meum erga Rhodonem, ceteraq. mea studia, quae tibi, ac tuis praestiti, tibi, homini gratissimo, grata esse, uehementer gaudeo: mihiq. scito in dies maiori curae esse dignitatem tuam: quae quidem a te ipso integritate, & clementia tua sic amplificata est, ut nihil addi posse uideatur. sed mihi, magis, magisq. quotidie dē rationibus tuis cogitanti, placet illud meum consilium, quod initio Aristoni nostro, ut ad me uenit, ostendi; graues te suscepturum inimicitias, si adolescens potens, & nobilis a te ignominia affectus esset. & hercle sine dubio erit ignominia. habes enim neminem honoris gradu superiorem. ille autem,*

captat beneuolentiam a laude Thermi, & a studio suo erga illum.

in prouincia.

tem, ut omittam nobilitatem, hoc ipso uincit uiros optimos, omnesq. innocentissimos legatos tuos, quod et quaestor est, & quaestor tuus. nocere tibi iratum neminem posse perspicio: sed tamen tres fratres, summo loco natos, promptos, non indisertos, ne nolo habere iratos, praesertim iure: quos uideo deinceps tribunos pl. per triennium fore. tempora autem reip. qualia futura sint, quis scit? mihi quidem turbulenta uidentur fore. cur ego te uelim incidere in terrores tribunicios? praesertim cum sine cuiusquam reprehensione legatis quaestorem possis anteferre: qui si dignum se maioribus suis praebuerit, ut spero, & opto; tua laus ex aliqua parte fuerit: sin quid offenderit; sibi totum, nihil tibi offenderit. Quae mihi ueniebant in mentem, quae ad te pertinere arbitrabar; quod in Ciliciam proficiscebar, existimaui me ad te oportere rescribere. tu quod egeris, id uelim dij approbent: sed, si me audies, uitabis inimicitias. & posteritatis otio consules. Vale.

quaestor enim legatum dignitate anteit. uide ep. 15.

quorum potestas multis calamitatem intulit.

ARG. Ostendit optatiorem sibi quaestorem obtinere neminem potuisse; & hortatur, ut maturet in prouinciam uenire, ante quam ipse decedat.

M. Cicero imp. s. d. C. Coelio Caldo, L. F. quaest. 16

Cvm optatissimum nuncium accepissem, te mihi quaestorem obtigisse; eo iucundiorem mihi eam sortem sperabam fore, quo diutius in prouinciam mecũ fuisses. magni enim uidebatur interesse, ad eam necessitudinem, quam nobis sors tribuisset,

hic est, quem prouinciae, cũ decederet, praeposuit. ep. 15.

questores ibãt in prouincias.

buisset, consuetudinem quoque accedere. postea, cum mihi nihil neque a te ipso, neque ab ullo alio de aduentu tuo scriberetur; uerebar, ne id ita caderet, quod etiam nunc uereor, ne ante, quam tu in prouinciam uenisses, ego prouincia decederem. accepi autem a te missas litteras in ^ Cilicia, cum essem in castris, ad x. kal. Quinct. scriptas humanissime; quibus facile & officum, & ingenium tuum perspici possit: sed neque unde, neque quo die datae essent, aut quo tempore te exspectarem, significabant; nec is, qui attulerat, a te acceperat: ut ex eo scirem, quo ex loco, aut quo tempore essent datae. quae cum essent incerta; existimaui tamen esse faciundum, ut ad te statores meos, & ^ lictores cum litteris mitterem: quas si satis opportuno tempore accepisti, gratissimum mihi feceris, si ad me in Ciliciam quamprimum ueneris. Nam, quod ad me Curius, consobrinus tuus, mihi, ut scis, maxime necessarius, quod item C. Virginius, propinquus tuus, familiarissimus noster, de te accuratissime scripsit; ualet id quidē apud me multum. sicuti debet hominum amicissimorū diligens commendatio; sed tuae litterae, de tua praesertim dignitate, & de nostra coniunctione, maximi sunt apud me ponderis. mihi quae stor optatior obtingere nemo potuit. quamobrem ^ quaecumque a me ornamenta in te proficiscentur; ut omnes intelligāt, a me habitā esse rationē tuae, maiorumq. tuorum dignitatis. sed id iam facilius

aut forte, aut S. C. aut lege. uide Philipp. 2.

quae erat pars prouīciae suae.

dictos ait Fest. quod fasces uirgarum ligatos fuerunt, quibus iussu magistratuum, plagas delinquentibus inferunt. de quo Hirtius in lib. de bello Afric.

quaecumque, l. omnia, ut ad Att. ep. 21. l. 3. & ad eundem lib. 12. & Virg. l. 3. Aen.

consequar, si ad me in Ciliciam ueneris. quod ego & mea, & reip. & maxime tua interesse arbitror. Vale.

CICERONIS EPISTOLARVM, AD APPIVM, LIBER III.

ARGVMENTVM.

Totus est hic liber ad Appium P. Clodii fratrem, cum quo post inimicitias in gratiam redierat. in hac autem epistola scribit de duobus, Appii libertis, Phania, & Cilice. interserit quaedam de sua beneuolentia. in extremo commendat Valerium iurisconsultum cum ioco familiari.

M. Cicero s. d. Appio Pulchro imp.

Appio gratificatur in liberti laude, & simul excusat breuitatem litterarũ suarum.

SI IPSA resp. tibi narrare posset, quo modo sese haberet; non facilius ex ea cognoscere posses, quam ex liberto tuo Phania: ita est homo non modo prudens, uerum etiam, quod uidi, curiosus. quapropter ille tibi omnia explanabit. id enim mihi & ad breuitatem est aptius, & ad reliquas res prouidentius. De mea autem beneuolentia erga te etsi potes ex eodem Phania cognoscere, tamen uidentur etiam aliquae meae partes. Sic enim tibi persuade, carissimum te mihi esse cum propter multas suauitates ingenij, officij, humanitatis tuae; tum quod ex litteris tuis, & ex multorum sermonibus intelligo, omnia, quae a me profecta sunt in te, tibi accidisse gratissima. quod cum ita sit; perficiam profecto,

possunt enim ĩ alienas manus litterae peruenire.

ut aliquid ego quoque tibi significem.

profecto, ut longi temporis usuram, quã carui-mus, intermissa nostra consuetudine, & gratia, crebritate, & magnitudine officiorum meorum sarciam. idq. me, quoniã tu ita uis, puto nõ inuita Minerua esse facturum: quam quidem ego si forte de tuis sumpsero, non solum Pallada, sed etiã appiada nominabo. Cilix, libertus tuus, antea mihi minus fuit notus; sed, ut mihi reddidit a te litteras, plenas & amoris, & officij, mirifice ipse suo sermone subsecutus est humanitatem litterarum tuarum. iucunda mihi eius oratio fuit, cum de animo tuo, cum de sermonibus, quos de me haberes quotidie, mihi narraret. quid quaeris? biduo factus est mihi familiaris, ita tamen, ut Phaniam ualde sim desideraturus. quem cum Romam remittes, quod, ut putabamus, celeriter eras facturus; omnibus ei de rebus, quas agi, quas curari a me uoles, mandata des uelim L. Valerium iurisconsultũ ualde tibi commendo, sed ita etiam, si non est iurisconsultus. melius enim ei cauere uolo, quam ipse alijs solet. ualde hominẽ diligo. est ex meis domesticis, atque intimis familiaribus. omnino tibi agit gratias: sed idem scribit, meas litteras maximũ apud te pondus habituras. id cum ne fallat, te etiam atque etiam rogo. Vale.

cum uiueret P. Clodius, Appij frater, Ciceronis inimicus.

hunc locum satis copiose in scholijs explanauimus.

qui ei familiarior erat, quam Cilix. uide ep. 13.l.2.

hic est, ad quẽ scribit epistolã ultimam lib. 1.

quod ipse tua sponte illũ humanissime tractaris.

ARG. Cum esset Appio successor in Ciliciae administratione creatus, rogat eum, ut prouinciam sibi quammaxime aptam, explicatamq. tradat, quo sit ei facilior administrandi ratio.

Cicero procos. s. d. Ap. Pulchro imp. 2

Cvm & contra volu[illegible]tatem meam, & praeter opinionem accidisset, ut mihi cum imperio in prouinciam proficisci necesse esset: in multis, & uarijs molestijs, cogitationibusq. meis haec una consolatio occurrebat, quod neque tibi amicior, quam ego sum, quisquam posset succedere; neque ego ab ullo prouinciam accipere, qui mallet eam mihi quam maxime aptam, explicatamq. tradere. quod si tu quoque eandem de mea uoluntate erga te spem habes: ea te profecto numquam fallet. A te maximopere pro nostra summa coniunctione, tuaq. singulari humanitate etiam atque etiam peto, & quaeso, ut, quibuscumque rebus potes, (potes autem plurimis) prospicias, & consulas rationibus meis. uides ex s. c. prouinciam esse habendam. si eam, quoad eius facere potueris, quamexpeditissimam mihi tradideris: facilior erit mihi quasi decursus mei temporis. quid in eo genere efficere possis. tui consilij est. ego te, quod tibi ueniet in mentem mea interesse, ualde rogo. Pluribus uerbis ad te scriberem, si aut tua humanitas longiorem orationem exspectaret; aut id fieri nostra amicitia pateretur; aut res uerba desideraret, ac non pro se ipsa loqueretur. hoc uelim tibi persuadeas, rationibus meis a te prouisum esse intellexero, magnam te ex eo, & perpetuam uoluptatem esse capturum. Vale.

artificiose exorditur a dissimulatione cupiditatis suae.

significat, omnia se facturum in prouincia, quae ad Appij dignitatem spectent, quo facilius impetret ab eo quod deinceps petit.

ep. 5. l. 6. & 6. l. x. & 41. l. 13.

uide necessitatem.

uide commodum.

uide modestiã nominatim nihil petentis.

uide artificiũ ad colligendã beneuolentiã, & excusandum breuitatem litterarum.

ARG.

ARG. Petit, quod in proxima superiore epistola, ut in tradenda prouincia cõmodet sibi quam maxime potest, praecipue ne numerum militum imminuat.

Cicero procos. s. d. Ap. Pulchro imp. 3

AD XI. Kal. Iun. *Brundisium cum uenissem, Q. Fabius, legatus tuus, mihi praesto fuit, eaq. me ex tuis mandatis monuit, quae non modo mihi, ad quem pertinebant, sed uniuerso senatui uenerant in mentem, praesidio firmiori opus esse ad istam prouinciam. censebant enim omnes fere, ut in Italia supplementum meis, & Bibuli legionibus scriberetur. id cum Sulpicius consul passurum se negaret; multa nos quidem questi sumus; sed tantus consensus senatus fuit, ut mature proficisceremur, parendum ut fuerit: itaq. fecimus. Nunc, quod a te petij litteris ijs, quas Romae tabellarijs tuis dedi, uelim tibi curae sit, quae successori coniunctissimo, & amicissimo commodare potest is, qui prouinciam tradit, ut ea, pro nostra constantissima uoluntate erga te, cura, ac diligentia tua complectare: ut omnes intelligant, nec me beneuolentiori cuiquam succedere, nec te amiciori potuisse prouinciam tradere. Ex ijs litteris, quarum exemplum ad me misisti, quas in senatu recitari uoluisti, sic intellexeram, permultos a te milites esse dimissos: sed mihi Fabius idem demonstrauit, id te cogitasse facere, sed cum ipse a te discederet, integrum militum numerum fuisse. id si ita est; pergratum mihi feceris, si istas exiguas copias, quas habuisti,*

ob metum Parthici belli.

cui decreta erat Syriae administratio, Crasso a Parthis interfecto.

a sua in illum beneuolentia.

uide scholia.

ab hominum opinione.

falso. nam aberant cohortes tres, uide ep. 6.

buisti, quamminimum imminueris. qua de re S. C. *quae facta sunt, ad te missa esse arbitror. equidem pro eo, quanti te facio, quidquid feceris, approbabo: sed te quoque confido ea esse facturum, quae mihi intelliges maxime esse accommodata. Ego C. Pontinium, legatum meum, Brundisii exspectabam: eumq. ante kal. Iun. Brundisium uenturum arbitror. qui cum uenerit; quae primum nauigandi nobis facultas data erit, ea utemur. Vale.*

ab Appij prudẽtia, & sua in illum uoluntate; cui parem ab Appio uoluntatem modeste poscit.

ARG. Exspectari a se scribit. L. Clodium cum Appij mandatis. mutuam beneuolentiam, eiusq. caussas commemorat.

Cic. procos. S. D. Ap. Pulchro imp. 4

PRIDIE *non. Iun. cum essem Brundisii, litteras tuas accepi; quibus erat scriptum, te L. Clodio mandasse, quae illum mecum loqui uelles, eum sane exspectabam, ut ea, quae a te afferret, quamprimum cognoscerem. Meum studium erga te, & officium tametsi multis iam rebus spero tibi esse cognitum, tamen in iis maxime declarabo, quibus plurimum significare potuero, tuam mihi existimationem, & dignitatem carissimam esse. Mihi & Q. Fabius Virgilianus, & C. Flaccus L. F. & diligentissime M. Octauius Cn. F. demonstrauit, me a te plurimi fieri: quod egomet multis argumentis iam antea iudicaram. maximeq. illo libro augurali, quem ad me amantissime scriptum, suauissimum misisti. mea in te omnia summa necessitudinis officia constabunt.*

praefecto fabrũ. uide. ep. 8.

studio uoluntas, officio res ipsa declaratur.

a testibus.

ab ipsa re. ep. 9. & XI.

nam

nam cum te ipsum, ex quo tempore tu me dilige-re coepisti; quotidie pluris feci: tum accesse-runt etiam coniunctiones necessariorum tuorum. duos enim duarum aetatum plurimi facio, Cn. Pompeium, filiae tuae socerum, & M. Brutum, generum tuum. collegijq. coniunctio, praesertim tam honorifice a te approbata, non mediocre uin culum mihi quidem attulisse uidetur ad uolunta-tes nostras copulandas. Sed, si Clodium conuene-ro; ex illius sermone ad te scribam plura; & ipse operam dabo, ut te quamprimum uideam. Quod scribis, manendi tibi caussam eam fuisse, ut me conuenires: id mihi, ne mentiar, gratum est. Vale.

iam ante necē P. Clodij redie rant in gratiā, ut est in oratione pro Milone.

erat enim augur uterque.

scripto ad me libri.ep.9.& xi.

quem exspectabat.

licet nihil te mea caussa contra uoluntatem meam uelim facere.

ARG. Agit Appio gratias, quod operam dederit, ut sibi expeditissimam prouinciam traderet. deinde rationem exponit itineris sui, quo certius de congressu statuere Appius possit.

Cic. procos. s. D. Ap. Pulchro imp. 5

TRALLES *ueni ad* VI. *Kal. Sext. ibi mihi praesto fuit L. Lucilius cum litteris, mandatisq. tuis: quo quidem homine neminem potuisti nec mihi amiciorem, nec, ut arbitror, ad ea cognoscenda, quae scire uolebam, aptiorem, prudentiorem ue mittere. ego autem & tuas litteras legi libenter, & Audiui Lucilium diligenter. Nunc, quoniam & tu ita sentis; (scribis enim, quae de nostris officijs ego ad te scripserim, etsi ea iucunda fuerunt, tamen, quoniam ex alto repetiat sint, non necessaria te putasse) & re uera, con*

captat beneuolentiam ab Appij prudentia.

fidē nominat, quia redierant in gratiam.

confirmata amicitia, & perspecta fide, comme
moratio officiorum superuacanea est: eam partem
orationis praetermittam. tibi tamen agam, ut de
beo, gratias. animaduerti enim, & didici ex
tuis litteris, te omnibus in rebus habuisse ratio-
nem, ut mihi consuleres. restitueresque, & prae
parares quodammodo omnia, quo mea ratio faci-
lior, & solutior esse posset. hoc tuum officium cum
mihi gratissimum esse dicam; sequitur illum, ut
te existimare uelim, mihi magnae curae fore, at-
que esse iam, primum ut ipse tu, tuiq. omnes,
deinde etiam ut reliqui scire possint, me tibi es-
se amicissimum. quod quibus adhuc non satis est
perspectum, ij mihi nolle magis hoc animo nos
esse, quam non intelligere uidentur. sed profe-
cto intelligent. neque enim obscuris personis,
nec paruis in caussis res agetur. sed hoc fieri me-
lius, quam dici, aut scribi, uolo. Quod itine-
rum meorum ratio te non nullam in dubitatio-
nem uidetur adducere, uisurus ne me sis in pro-
uincia: ea res sic habet. Brundisii cum loque-
rer cum Phania, liberto tuo, ueni in eum ser-
monem, ut dicerem, me libenter ad eam par-
tem prouinciae primum esse uenturum, quo te
maxime uelle arbitrarer. tunc mihi ille dixit,
classe te uelle decedere: perfore accommodatum
tibi, si ad Sidam, maritimam partem prouin-
ciae, nauibus decessissem. dixi me esse facturum:
itaq. fecissem, nisi mihi L. Clodius nostrae Cor
cyrae

ut mihi explicatam prouinciam traderes. ep.2.

gratum se fore pollicetur.

personati agebāt histriones. inde trāslatio. clarus enim uterque, cum uterque consularis, & augur esset.

excusatio ī mutatione cōsilij.

cyrae dixiſſet, minime id eſſe faciendum: te Laodiceae fore ad meum aduentum. erat id mihi multo breuius, multoq. commodius, cum praeſertim te ita malle arbitrarer. tua ratio poſtea eſt commutata. nunc, quid fieri poſſit, tu facillime ſtatues. ego tibi meum conſilium exponam. Pridie kal. Sext. puto me Laodiceae fore: ubi perpaucos dies, dum pecunia accipitur, quae mihi ex publica permutatione debetur, commorabor, deinde iter faciam ad exercitum: ut circiter idus Sext. putem me ad Iconium fore, ſed ſi quid nunc me fallit in ſcribendo; (procul enim aberam ab re ipſa, & locis) ſimul ac progredi coepero, quam celerimis potero, & quam creberrimis litteris faciam, ut tibi nota ſit omnis ratio dierum, atque itinerum meorum. oneris tibi imponere nec audeo quidquam, nec debeo: ſed, quod tuo commodo fieri poſſit, utriſque noſtrum magni intereſt, prius ut te conueniam, quam decedas. quam facultatem ſi quis casus eripuerit; mea tamen in te omnia officia conſtabunt non ſecus, ac ſi te uidiſſem. Tibi de noſtris rebus nihil ſum ante mandaturus per litteras, quam deſperaro, coram me tecum agere poſſe. Quod te a Scaeuola petiſſe dicis, ut, dum tu abeſſes, ante aduentum meum prouinciae praeeſſet: eum ego Epheſi uidi; fuitq. mecum familiariter triduum illud quod ego Epheſi cõmoratus sũ; nec ex eo quidquam audiui, quod ſibi a te mandatum diceret: ſane

quae Aſiae urbs prouinciã ingredientibus prima occurrit. ep. 6.

ep. 15. & 19. lib. 5. ad Att.

qui praeſidij cauſſa in prouincia ſolebat eſſe.

non potuit neque uerecundius petere, neque uehementius.

quod de Appij uoluntate ſuſpicatur, id in caſum confert.

Muciae gentis cognomen.

sane uellem potuiße obsequi uoluntati tuae: non enim arbitror noluiſſe. Vale.

sic locutus ep. 1.l.7.ad Att.

ARG. Oſtendit, non per ſe, ſed pro Appio ſtetiſſe, quo minus congrederentur: nihil tamen de ſua erga illum beneuolentia detractum.

Cicero procos. s. d. Appio Pulchro imp. 6

iter utriuſque conſiderat.

*C*VM *meum factum cum tuo comparo; etſi non magis mihi faueo in noſtra amicitia tuenda, quã tibi; tamen multo magis meo facto delector, quam tuo. Ego enim Brundiſij quaeſiui ex Phania, cuius mihi uidebar & fidelitatem erga te perſpexiſſe, & noſſe locum, quem apud te his teneret, quam in partẽ prouinciae maxime putaret te uelle ut in ſuccedendo primum uenirem. cum ille mihi reſpondiſſet, nihil me tibi gratius facere poſſe, quã ſi ad Sidam nauigaſſem: etſi minus dignitatis habebat ille aduentus, & ad multas res mihi minus erat aptus; tamen me ita dixi eſſe facturum. Idem ego cum L. Clodium Corcyrae conueniſſem, hominem ita tibi coniunctum, ut mihi, cum illo cum loquerer, tecum loqui uiderer: dixi ei me ita facturum eßе, ut in eam partem, quã Phania rogaſſet, primum uenirem. tum mihi ille cum gratias egiſſet, magnopere a me petiuit, ut Laodiceam protinus irem: te in prima prouincia uelle eſſe, ut quam primum decederes: quin, niſi ego ſucceſſor eſſem: quem tu cuperes uidere, te antea, quam tibi ſucceſſum eſſet, deceſſurum fuiſſe. quod quidem erat conſentaneum cum ijs litteris, quas ego Romae acceperam*

epiſt. 5.

honeſtiorẽ ſcilicet, quam reliqui liberti.

inconſtantiae ſuae culpam in Clodij ſermonem reijcit epiſtola ſuperiori.

aliter eſſe, res inedicauit.

ceperam; ex quibus perspexisse mihi uidebar, quã festinares decedere. Respondi Clodio, me ita esse facturum, ac multo quidem libentius, quam si illud esset faciendum, quod promiseram Phaniae. itaque & consilium mutaui; & ad te statim mea manu scriptas litteras misi; quas quidem, ex tuis litteris intellexi, satis mature ad te esse perlatas. Hoc ego meo facto ualde delector. nihil enim potuit fieri amantius. considera nunc uicissim tuum. Non modo ibi non fuisti, ubi me quamprimum uidere posses; sed eo discessisti, quo ego te ne persequi quidem possem triginta diebus, qui tibi ad decedendum lege, ut opinor, Cornelia constituti essent: ut tuum factum illis, qui, quo animo inter nos simus, ignorant, alieni hominis, ut leuissime dicam, & fugientis congressum, meum uero coniunctissimi, & amicissimi esse uideatur. Ac mihi tamen ante, quam in prouinciam uenirem, redditae sunt a te litterae: quibus etsi te Tarsum proficisci demonstrabas, tamen mihi non dubiam spem mei conueniendi afferebas: cum interea, credo equidem maleuoli homines, (late enim patet hoc uitium & est in multis) sed tamen probabilem materiem nacti sermonis, ignari meae constantiae conabantur alienare a te uoluntatem meam; qui te forum Tarsi agere, statuere multa, decernere, iudicare dicerent: cum posses iam suspicari, tibi esse successum: quae ne ab iis quidem fieri solerent, qui breui

hic erat praefectus fabrum apud Appium. ep.8.

disputat cõtrã Appii factum.

lex Cornelia magistratibus dabat, ut, post annuã prouinciae administrationem, per mensem praeterea commorari possent.

puto glossema: nec est in meo libro.

ius dicere. ep. 8. l. 3. & ad Att. ep. 16. l. 5. & Festus.

ui tempore sibi succedi putarent. Horum ego sermone non mouebar: quin etiam, (credas mihi uelim) si quid tu ageres, leuari me putabam molesti: & ex annua prouincia, quae mihi longa uideretur, prope iam undecim mensium prouinciam factam esse gaudebam, si absenti mihi unius mensis labor detractus esset. Illud, uere dicam, me mouet, in tanta militum paucitate abesse tres cohortes, quae sine plenissimae; nec me scire ubi sint. Molestissime autem fero, quod, te ubi uisurus sim, nescio; eoq. ad te tardius scripsi, quod quotidie te ipsum exspectabam: cum interea ne litteras quidem ullas accepi, quae me docerent, quid ageres, aut ubi te uisurus essem. itaque uirum forte, mihiq. in primis probatum, Antonium, praefectum euocatorum, misi ad te, cui, si tibi uideretur, cohortes traderes: ut, dum tempus anni esset idoneum, aliquid negotij gerere possem. in quo, tuo consilio ut me sperarem esse usurum, & amicitia nostra, & litterae tuae fecerant: quod ego ne nunc quidem despero. sed plane, quando, aut ubi te uisurus sim, nisi ad me scripseris, ne suspicari quidem possum. Ego, ut, me tibi amicissimum esse, & aequi & iniqui intelligant, curabo. de tuo in me animo iniquis secus existimandi uideris non nihil loci dedisse. id si correxeris, mihi ualde gratum erit. & ut habere rationem possis, quo loco me, salua lege Cornelia, conuenias: ego in prouinciam

uinciam

dixit, si quid ageres, quasi non crediderit iis, qui ab eo multa agi dicerent.

facta seditione ep. 4. lib. 15. epist. 3

contra Amanienses. ep. 10. l. 2. & 4. l. 15. & ad Att. ep. 19. l. 5.

conclusio cum beneuolentiae significatione.

uinciam ueni pridie Kal. Sext. iter in Ciliciam facio per Cappadociam. castra moui ab Iconio pridie kal. Sept. nunc tu & ex diebus, & ex ratione itineris, si putabis me esse conueniendum, cõstitues; quo loco id commodissime fieri possit, & quo die. Vale.

uide Ciliciam fuisse partem prouinciae.

ut ego quidem puto. ep. 5.

ARG. Querellam Appii refellit: contraq. ipse queritur, & ostendit se iuste queri, uirtutem extollens contra inanem arrogantiam nobilitatis.

Cicero imp. S. D. Ap. Pulchro imp. 7

PLVRIBVS uerbis ad te scribam, cum plus otij nactus ero. haec scripsis subito, cum Bruti pueri Laodiceae me conuenissent, & se Romam properare dixissent. itaque nullas ijs, praeterquã ad te, & ad Brutum, dedi litteras. Legati Appiani mihi uolumen a te plenum querellae iniquissimae reddiderunt, quod eorum aedificationem litteris meis impedissem. eadem epistola petebas, ut eos quamprimum, ne in hiemem inciderent, ad facultatem aedificandi liberarem: & simul peracute querebare, quod eos tributa exigere uetarem prius, quam ego, re cognita, permisissem. genus enim quoddam fuisse impediendi, cum ego cognoscere non possem, nisi cum ad hiemem me ex Cilicia recepissem. ad omnia accipe, & cognosce aequitatẽ expostulationis tuae. Primum, cum ad me aditum esset ab ijs, qui decerent a se intolerabilia tributa exigi: quid habuit iniquitatis, me scribere, ne facerent ante, quam ego rem, caussamq. cognoscerem? Non poteram, credo,

longissimas litteras ep. 30. lib. 12.

templũ estruere Appio. ut de prouincia bene merito, cogitabant.

confutationis initium ab aequitate.

obiectio cum dissolutione,

do, ante hiemem. sic enim scribis. Quasi uero ad cognoscendum ego ad illos, non illi ad me uenire debuerint. tam longe inquis? quid? cum dabas ys litteras, per quas mecum agebas, ne eos impedirem, quo minus ante hiemem aedificarent; non eos ad me uenturos arbitrabare? tametsi id quidem fecerunt redicule. quas enim litteras afferebant, ut opus aestate facere possent; eas mibi post brumam reddiderunt. Sed scito, & multo plures esse, qui de tributis recusent, quam qui exigi uelint; & me tamen, quod te uelle existimem, esse facturum. De Appianis hactenus. A Pausania, Lentuli liberto, accenso meo, audiui, cum diceret, te secum esse questum, quod tibi obuiam non prodyssem. Scilicet contempsi te: nec potest fieri me quidquam superbius. Cum puer tuus ad me secunda fere uigilia uenisset: isq. te ante lucem Iconium mibi uenturum nunciasset; incertumque, utra uia, cum essent duae; altera Varronem, tuum familiarissimum, altera Q. Leptam, praefectum fabrum meum, tibi obuiam misi; mandaui utrique eorum, ut ante ad me excurrerent, ut tibi obuiam prodire possem. currens Lepta uenit; mibiq. nunciauit, te iam castra praetergressum esse. confestim Iconium ueni. cetera iam tibi nota sunt. An ego tibi obuiam non prodirem? primum Appio Claudio? deinde imperatori? deinde more maiorum? deinde, quod caput est, amico? praesertim cum in isto

ge-

aculeus in Appii ambitionē.

alterum Appii querellae caput.

nox in tres uigilias distribuebatur, uigiliae in quaterna horarum spatia. Macrobius. ep.13.l.9.

a facto.

ab argumentis.

ex gente patricia. claris maioribus, summis honoribus perfuncto.

genere multo etiam ambitiosius facere soleam, quam honos meus, & dignitas postulet. Sed haec hactenus. Illud idem Pausania dicebat te dixisse: Quid? Appius Lentulo, Lentulus Appio processit obuiam. Cicero Appio noluit? Quaeso, etiam ne tu has ineptias, homo, mea sententia, summa prudentia, multa etiam doctrina, plurimo rerum usu, addo urbanitatem, quae est uirtus, ut stoici rectissime putant, ullam Appietatem, aut Lentulitatem ualere apud me plus, quam ornamenta uirtutis, existimas? cum ea consecutus nondum eram, quae sunt hominum opinionibus amplissima; tamen ista uestra nomina numquam sum admiratus; uiros eos, qui ea uobis reliquissent, magnos arbitrabar. postea uero quam ita & accepi, & gessi maxima imperia, ut mihi nihil neque ad honorem, neque ad gloriam acquirendum putarem: superiorem quidem numquam, sed parem uobis me speraui esse factum. nec mehercule aliter uidi existimare uel Cn. Pompeium, quem omnibus, qui umquam fuerunt, uel P. Lentulum, quem mihi ipsi antepono. tu si aliter existimas, nihil errabis, si paullo diligentius (ut, quid sit ἐξοχή, quid sit εὐγένεια, intelligas) Athenodorus, Sandonis filius, quid de his rebus dicat, attenderis. Sed, ut ad rem redeam, me tibi non amicum modo, uerum etiam amicissimum existimes uelim. profecto omnibus meis officiis efficiam, ut ita esse uere pos-

G sis

in Ciceronis ignobilitatem.

naturalem significat; quia separatim dein de rerum usum nominat.

quasi Appius nõ sua, sed maiorem uirtute nobilis esset. summus enim honor consulatus, quem, oppressa coniuratione, gloriosissime gesserat.

concludit a beneuolentia sua, ut se non solum caussa, sed etiã humanitate superiorem ostendat.

sis iudicare. tu autem si id agis, ut minus mea caussa, dum ego absum, debere uidearis, quam ego tua laborarim: libero te ista cura.

Agamenonis uerba apud Homerum contra Achillē, Il.l.1.

– παρ᾽ ἐμοί γε καὶ ἄλλοι,
Οἵ κέ με τιμήσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα Ζεύς.

sin autem natura es φιλαίτιος: *illud non perficies, quo minus tua caussa uelim; hoc assequere, ut quam in partem accipias, minus laborem. Haec ad te scripsi liberius fretus conscientia officij mei, beneuolentiaeque, quam a me certe iudicio susceptam, quoad tu uoles, conseruabo. Vale.*

ARG. Querulis Appij litteris respondet cum excusatione facti; ipsumq. Appium aut impudentem significat, qui sermonibus iniquorum crediderit; aut nimis astutum, qui ea, quae ipsi in mentem ueniant, alijs attribuat.

Cic. procos. s. D. Ap. Pulchro imp. 8

quid sic, ad urbem esse, declarat Asconius in 2. Verrina. imminuto. sic ep.x.l. 9.

longior fuit, quā cogitabat.

non enim ex uultu, & taciturnitate de cuiusquam animo possumus certo iudicare.

ETSI, *quantum ex litteris tuis intelligere potui, uidebam te hanc epistolam, cum ad urbem esses: esse lecturum, refrigerato iam leuissimo sermone hominum prouincialium: tamen, cum tutam multis uerbis ad me de improborum oratione scripsisses, faciendum mihi putaui, ut tuis litteris breui responderem. Sed prima duo capita epistolae tuae tacita mihi quodam modo relinquenda sunt: nihil enim habent, quod definitum sit, aut certum; nisi me uultu, taciturnitate significasse, tibi non esse amicum; idq. pro tribunali, cum aliquid ageretur, & non nullis in conuiuijs intelligi potuisse. Hoc totum nihil*

hil esse, poßum intelligere: sed, cum sit nihil, nec quid dicatur quidem intelligo. illud quidem scio, meos multos, & illustres, & ex superiore, & ex aequo loco sermones habitos cum tua summa laude, & cum magna significatione nostrae familiaritatis, ad te uere potuiße deferri. Nam quod ad legatos attinet, quid a me fieri potuit aut elegantius, aut iustius, quam ut sumptus egentissimarum ciuitatum minuerem sine ulla imminutiones dignitatis tuae, praesertim ipsis ciuitatibus postulantibus? nam mihi totum genus legationum tuo nomine proficiscentium notum non erat. Apameae cum essem, multarum ciuitatum principes ad me detulerunt, sumptus decerni legatis nimis magnos, cum soluendo ciuitates non essent. hic ego multa simul cogitaui Primum, te, hominem non solum sapientem, uerum etiam, ut nunc loquimur, urbanum, non arbitrabar genere isto legationum delectari. idq. me arbitror Synnadis pro tribunali multis uerbis disputauisse: primum, Appium Clodium senatui, populoq. R. non Myndensiú testimonio, (in ea enim ciuitate mentio facta est) sed sua sponte esse laudatum: deinde, me ista uidisse accidere multis, ut eorum caussa legationes Romam uenirent; sed his legationibus non meminisse ullum tempus laudandi, aut locum dari: studia mihi eorum placere, quod in te bene merito grati essent; consilium totum uideri minime neceßarium: si autem uellent declara-

questus erat Appius de legatis a Cicerone prohibitis.

ut tibi benemerito gratias in senatu agerēt infra hac epistola.

a necessario, ne uideatur temere commotus.

ab Appij laude.

ab ipsa re.

re in eo officium suum; laudaturum me, si quis suo sumptu functus esset officio; concessurum, si legitimo; non permissurum, si infinito. quid enim reprehendi potest? nisi quod addis, uisum esse quibusdam edictum meum quasi consulto ad istas legationes impediendas esse accommodatum. Iam non tam mihi uidentur iniuriam facere ij, qui haec disputant, quam si cuius aures ad hanc disputationem patent. Romae composui edictum. nihil addidi, nisi quod publicani me rogarunt, cum Samum ad me uenissent, ut de tuo edicto totidem uerbis transferem in meum. diligentissime scriptum caput est, quod pertinet ad minuendos sumptus ciuitatum: quo in capite sunt quaedam noua, salutaria ciuitatibus, quibus ego magnopere delector. Hoc uero, ex quo suspicio nata est, me exquisiuisse aliquid, in quo te offenderem, translaticium est. neque enim eram tam desipiens, ut priuatae rei caussa legari putarem, qui & tibi non priuato, & pro re non priuata sua, sed publica non in priuato, sed in publico orbis terrae consilio, idest, in senatu ut gratias agerent, mittebantur. Neque, cum edixi, ne qui iniussu meo proficisceretur, exclusi eos, qui me in castra, & qui trans Taurum persequi non possent. nam id est maxime in tuis litteris irridendum. quid enim erat, quod me persequerentur in castra, Taurum ue transierent; cum ego Laodicea usque ad Iconium iter ita fecerim, ut me omnium illa-

is enim contentionem quaerere uidetur.

quarum cõsili fortunis aequũ fuit.

Suet. in Aug. cap. 9.

ostendit se non potuisse per ignorantiam peccare.

ad Iconium, epist. 6.

ubi castra erãt, ep. 5. & 6.

rum

rum dioecesium, quae cis Taurum sunt, omniumq. earum ciuitatum magistratus legationesq. conuenirent? Nisi forte postea coeperunt legare, quam ego Taurum transgressus sum. quod certe non ita est. cum enim Laodiceae, cum Apameae, cum Synnadis, cum Philomeli, cum Iconij essem; quibus in opidis omnibus commoratus sum: omnes iam istius generis legationes erant constitutae. Atque hoc tamen te scire uolo, me de isto sumptu legationum aut minuendo, aut remittendo decreuisse nihil, nisi quod principes ciuitatum a me postulassent, ne in uenditionem, tributorum, & illam acerbissimam exactionem quam tu non ignoras, capitum, atque ostiorum, inducerentur sumptus minime necessarij. Ego autem, cum hoc suscepissem, non solum iustitia, sed etiam misericordia adductus, ut leuarem miserijs perditas ciuitates, & perditas maxime per magistratus suos; non potui in illo sumptu non necessario negligens esse. Tu, cum istiusmodi sermones ad te delati de me sunt, non debuisti credere. sin autem eo genere delectaris, ut, quae tibi in mentem ueniant, alijs attribuas: genus sermonis inducis in amicitiam minime liberale. Ego, si in prouincia de tua fama detrahere umquam cogitassem, non ad generum tuum Lentulum, neque ad libertum tuum Brundisii, neque ad praefectum fabrum Corcyrae, quem in locum me uenire uelles, retulissem. Quare potes, doctissimis

Laodiceae biduũ, Apameae dies quinque, Synnadis triduum, Philomeli diesquinqne, Iconii decem. ad Att. l. 5. ep. 20. etsi aliter ep. 16. eiusdem lib.

ab officio suo.

tacite accusat Appiũ aut imprudentiae, aut maleuoli animi.

Phaniam, ep. 5.

L. Clodium. lib. 5.

simis hominibus auctoribus, quorum sunt de amicitia gerenda praeclarissime scripti libri, genus hoc totum orationi tollere: Disputabant; ego contra disserebam: Dicebant; ego negabam. an mihi de te nihil esse dictum umquam putas? ne hoc quidem, quod, cum me Laodiceam uenire uoluisses, Taurum ipse transisti? quod iisdem diebus meus conuentus erat Apamea, Synnadis, Philomeli, tuus Tarsi? non dicam plura; ne, in quo te obiurgem, id ipsum uidear imitari. illud dicam, ut sentio: si ista, quae alios loqui dicis, ipse sentis; tua summa culpa est: sin alij tecum haec loquuntur; tua tamen, quod audis culpa non nulla est. mea ratio in tota amicitia nostra constans, & grauis reperietur. Quod si quis me astutiorem fingit: quid potest esse callidius, quam, cum te absentem semper defenderim, cum praesertim mihi usu uenturum non arbitrarer, ut ego quoque absens a te defendendus essem, nunc committere, ut tu iure optimo absentem deserere posses? unum genus excipio sermonis, in quo persaepe aliquid dicitur, quod te putem nolle dici; si aut legatorum tuorum cuipiam, aut praefectorum aut tribunorum. mil. male dicitur, quod tamen ipsum non mehercule adhuc accidit me audiente, ut aut grauius diceretur, aut in plures, quam mecum Corcyrae Clodius est locutus, cum in eo genere maxime quereretur te aliorum improbitate minus felicem fuisse. hos ego

uidentur esse urba ex Attici litteris. ad Att. lib. 5. ep. 26. ep. 9.

ne colligam ea, quae mihi de te dicta sunt.

qui fictis artibus oppugnes amicitiam nostram.

εἰρονικῶς.

quid enim stultius?

laesus a me in prouincia.

in alios .n. potius, quã in te.

artificiose Appium excusat.

ego sermones, quod & multi sunt, & tuam existimationem, ut ego sentio, non offendunt, lacessiui numquam, sed non ualde repressi. si quis est, qui neminem bona fide in gratiam putet redire posse; non nostram is perfidiam coarguit, sed indicat suam: simulq. non de me is peius, quam de te existimat. sin autem quem mea instituta in prouincia non delectant; & quadam dissimilitudine institutorum meorum, ac tuorum laedi se putat; cum uterque nostrum recte fecerit, sed non idem uterque secutus sit: hunc ego amicum habere non curo. liberalitas tua, ut hominis nobilissimi, latius in prouincia patuit; nostra si angustior, & si de tua prolixa, beneficaq. natura limauit aliquid posterior annuus, propter quandam tristitiam temporum; nõ debent mirari homines, cum & natura semper ad largiendum ex alieno fuerim restrictior, & temporibus, quibus alij mouentur, iisdem ego mouear, me esse acerbum sibi, cum sim dulcis mihi. De rebus urbanis quod me certiorem fecisti, cum per se, mihi gratum fuit, tum quod significasti tibi omnia mea mandata curae fore. in quibus unum illud te praecipue rogo, ut cures, ne quid mihi ad hoc negotij aut oneris accedat, aut temporis: Hortensiumque, nostrum collegam, & familiarem, roges, ut, si umquam mea caussa quidquam aut sensit, aut fecit, de hac quoque sententia bima decedat; qua mihi nihil potest esse inimicius. De nostris rebus

ep. 1. lib. 8.

uide ep. 13. l. 2.

cum uideatur eũ laudare, carpit, ut ex alienis rebus liberalem.

liberalitatem respuentium.

in auguratu Phil. 2. & a Bruto.

ut prouinciae ab iisdem rectoribus per bieniũ negerentur

rebus quod scire uis: Tarso nonis Oct. Amanum uersus profecti sumus. haec scripsi postridie eius diei, cum castra haberem in agro Mopsubestiae. si quid egero, scribam ad te: neque domum umquam ad meos litteras mittam, quin adiungam eas, quas tibi reddi uelim. De Parthis quod quaeris, fuisse nullos puto. Arabes qui fuerunt, admixto Parthico ornatu, dicuntur omnes reuertisse. hostem esse in Syria negant ullum. Tu uelim ad me quamsaepissime & de tuis rebus scribas, & de meis, & de omni reip. statu; de quo sum sollicitus eo magis, quod ex tuis litteris cognoui, Pompeium nostrum in Hispaniam iturum. Vale.

quo plus terroris inferrent.

quo absente infirmae uidebantur partes optimatum ep. xi. l.5. ad Att.

ARG. Appii litteris, humanissime scriptis, humanissime & ipse respondet. gratulatur de triumphi spe. hortatur ad absolutionem librorum auguralium. supplicationes petit.

Cicero imp. s. d. Ap. Pulchro. 9

Appii propriũ esse humanitatem ostendit.

VIX *tandem legi litteras dignas Appio Clodio, plenas humanitatis, officij, diligentiae. adspectus uideli et urbis tibi tuam pristinam urbanitatem reddidit. nam quas ex itinere, ante quam ex Asia egressus es, ad me litteras misisti, unas de legatis a me prohibitis proficisci, alteras de Appianorum aedificatione impedita, legi perinuitus. itaque conscientia meae constantis erga te uoluntatis rescripsi tibi subiratus. ijs uero litteris lectis, quas Philotimo, liberto meo, dedisti, cognoui, intellexiq. in prouincia multos fuisse, qui nos, quo animo inter nos sumus, esse nollent;*

epist. 7.

Appiũ non sua spõte fuisse iniquiorem in se, sed improborũ

nollent;

nollent; ad urbem uero ut accesseris, uel potius ut primum tuos uideris, cognosse te ex ijs, qua in te absentem fide, qua in omnibus officijs tuendis erga te obseruantia, & constantia fuissem. itaque quanti illud me aestimare putas, quod est in tuis litteris scriptum? si quid inciderit, quod ad meam dignitatem pertineat, etsi uix fieri possit, tamen te parem mihi gratiam relaturum. tu uero facile facies: NIHIL est enim, quod studio, & beneuolentia, uel amore * potius effici non possit. Ego, etsi & ipse ita iudicabam, & fiebam crebro a meis per litteras certior; tamen maximam laetitiam cepi ex tuis litteris de * spe minime dubia, & plane explorata triumphi tui: neque uero ob eam caussam, quo ipse facilius consequerer, (nam id quidem ἐπικούρειον est) sed mehercule, quod tua dignitas, atque amplitudo mihi est ipsa cara per se. quare, quoniam plures tu habes, quam ceteri, quos scias in hanc prouinciam proficisci, quod te adeunt fere omnes, si quid uelis: gratissimum mihi feceris, si ad me, simul atque adeptus eris, quod & tu confidis, & ego opto, litteras miseris. longi * subsellij, ut noster Pompeius appellat, iudicatio, & mora siquem tibi item unum, alterum ue diem abstulerit: (quid enim potest amplius?) tua tamen dignitas suum locum obtinebit. sed, si me diligis, si a me diligi uis, ad me litteras, ut quamprimum laetitia afficiar, mittito. Et uelim, * reliquum

quod

opera significat.

eodem modo, diligere, minus est, quam amare. ep. 14. l. 9. & 2. ad Brut.

ex tuis rebus gestis.

Epicurei ad se ipsos omnia referebant.

senatum intelligit. senatus enim triumphũ dabat.

partem .n. pro

partem .n. promissi iam praestiterat. ep.4. scribebat Appiu de iure augurali ep.xi. & Festus.
si gratus esse uolo.

quod est promissi, ac muneris tui, mihi persolvas. cum ipsam cognitionem iuris augurialis consequi cupio: tum mehercule tuis incredibiliter studijs erga me, muneribusq. delector. quod autem a me tale quiddam desideras: sane mihi considerandum est, quonam te remunerer potissimum genere. nam profecto non est meum, qui in scribendo, ut soles admirari, tantum industriae ponam, committere, ut scribendo negligens fuisse uidear: praesertim cum id non modo negligentis, sed etiam ingrati animi crimen futurum sit. uerum haec uidebimus. Illud, quod polliceris, uelim pro tua fide, diligentiaque, & pro nostra non instituta, sed iam inueterata amicitia cures, enitare, ut supplicatio nobis quamhonorificentissime, quamprimumq. decernatur. Omnino serius misi litteras, quam uellem. in quo cum difficultas nauigandi fuit odiosa: tum in ipsum discessum senatus incidisse credo meas litteras. sed id feci adductus auctoritate, & consilio tuo: idq. a me recte factum puto, quod non statim ut imperator appellatus sim, sed, alijs rebus additis, aestiuisq. confectis, litteras miserim. Haec igitur tibi erunt curae, quemadmodum ostendis: meq. totum, & mea, & meos commendatos habebis. Vale.

si, accepto a te munere. nihil remittam.

pro rebus in Amano gestis. ep.4. lib. 15.

ARG. Dolabella Appium accusauerat, eoq. ipso tempore Ciceronis filiam duxerat uxorem. id factum a suis se insciente conatur Cicero probare, & in hanc sententiam multa colligit.

Cicero

Cicero imp. s. D. Ap. Pulchro. 10

Cvm est ad nos allatum de temeritate eorum, qui tibi negotium facesserent; etsi grauiter primo nuncio commotus sum, quod nihil tam praeter opinionem meam accidere potuit; tamen, ut me collegi, cetera mihi facillima uidebantur; quod & in te ipso maximam spem, & in tuis magnam habebam; multaq. mihi ueniebant in mentem, quamobrem istum laborem tibi etiam honori putarem fore: illud plane moleste tuli, quod certissimum, & iustissimum triumphum hoc inuidorum consilio esse tibi ereptum uidebam. quod tu si tanti facies, quanti ego semper iudicaui faciendum esse: facies sapienter, & ages uictor ex inimicorum dolore triumphum iustissimum. ego enim plane uideo fore neruis, opibus, sapientiaq. tua, uehementer ut inimicos tuos paeniteat intemperantiae suae. De me tibi sic, contestans omnes deos, promitto, atque confirmo: me pro tua dignitate (malo enim dicere, quam pro salute) in hac prouincia, cui tu praefuisti, rogando, deprecatoris; laborando, propinqui; auctoritate, cari hominis, ut spero, apud ciuitates; grauitate, imperatoris susceptuorum officia, atque partes. omnia uolo a me & postules, & exspectes. uincam meis officijs cogitationes tuas. Q. Seruilius perbreues a te mihi litteras reddidit: quae mihi tamen nimis longae uisae sunt. iniuriam enim mihi fieri putabam, cum rogabar.

lenius, quam si dixerit, qui te accusarent.

i. quod attinet ad crimina tibi obiecta.

in aduersis enim uirtus maxime perspicitur. uide ep. 9. lib. 8

absolutus.

ne quis testis contra te Romam ueniat.

ponderis enim plus habebunt officia mea, ob auctam mihi ex imperatoris nomine dignitatem.

gabar. nollem accidisset tempus, in quo perspicere posses, quanti ego te, quanti ^ *Pompeium, quem unum ex omnibus facio, ut debeo, plurimi, quanti* ^ *Brutum facerem: quamquam in consuetudine quotidiana perspexisses, sicuti perspicies: sed quoniam accidit; si quid a me praetermissum fuerit, commissum facinus, & admissum dedecus confitebor.* ^ *Pontinius, qui a te tractatus est praestanti, ac singulari fide, cuius tui beneficij sum ego testis, praestat tibi memoriam, beneuolentiamque, quam debet: qui cum, maximis rebus suis coactus, a me inuitissimo decessisset; tamen, ut uidit tua interesse, conscendens iam nauem Epheso Laodiceam* ^ *reuertit. talia cum te studia uideam habiturum esse innumerabilia; plane dubitare non possum, quin tibi amplitudini ista sollicitudo futura sit. si uero efficis, ut censores creentur; & si ita gesseris* ^ *censuram, ut & debes, & potes: non tibi solum, sed tuis omnibus uideo in perpetuum summo te praesidio futurum. Illud pugna, & enitere, ne quid nobis temporis prorogetur, ut, cum hic tibi satisfecerimus, istic quoque nostram in te beneuolentiam nauare possimus. Quae de hominum, atque ordinum omnium erga te studijs scribis ad me,* ^ *minime mihi miranda, & maxime iucunda acciderunt: eademq. ad me perscripta sunt a familiaribus meis. itaque capio magnam uoluptatem, cum tibi, cuius mihi amicitia non solum ampla, sed etiam*

iucun-

Marginal notes:

Socerum filiae tuae. ep.4. generũ tuum. ep.4.

Ciceronis legatus. ep.4. & ad Att. ep.16. lib.4.

ut in prouincia operam daret, ne quis Romã ad testimoniũ contra te ueniret.

de Appio censore ep.13. l.8.

ad Plancũ, Nec miror, & gaudeo. ep.1. l.10.

iucunda eſt, ea tribui, quae debeantur; tum uero etiamnum remanere in ciuitate noſtra ſtudia prope omnium conſenſu erga fortes, & induſtrios uiros: quae mihi ipſi una ſemper tributa merces eſt laborum, & uigiliarum mearum. Illud uero mihi permirum accidit, tantam temeritatem fuiſſe in eo adoleſcente, cuius ego ſalutem duobus capitis iudicijs ſumma contentione defendi, ut, tuis inimicitijs ſuſcipiendis, obliuiſceretur patroni omnium fortunarum, ac rationum ſuarum; praeſertim cum tu omnibus uel ornamentis, uel praeſidijs redundares, illi (ut leuiſſime dicam) multa deeſſent: cuius ſermo ſtultus & puerilis erat iam antea ad me a M. Coelio, familiari noſtro, perſcriptus: de quo item ſermone multa ſcripta ſunt abs te. ego autem citius cum eo, qui tuas inimicitias ſuſcepiſſet, ueterem coniunctionem diremiſſem, quam nouam conciliaſſem. neque enim de meo erga te ſtudio dubitare debes: neque id eſt obſcurum cuiquam in prouincia, nec Romae fuit. ſed tamen ſignificatur in tuis litteris ſuſpicio quaedam, & dubitatio tuo: de qua alienum tempus eſt mihi tecum expoſtulandi, purgandi autem mei neceſſarium. Vbi enim ego cuiquam legationi fui impedimento, quo minus Romam ad laudem tuam mitteretur? aut in quo potui, ſi te palam odiſſem, minus quod tibi obeſſet, facere? ſi clam, magis aperte inimicus eſſe? Quod ſi eſſem ea perfidia, qua ſunt ij, qui in nos

hoc addidit, ne uideatur eum diligere dumtaxat utilitatis cauſſa.

Dolabella.

quem tui eſſe amantiſſimum, non ignoraret.

iactabat, illam accuſationem a Cicerone probari, quod ſibi eo ipſo tempore filiam collocaſſet.

ne ſatis graue ex accuſatione curam ſuſtinenti hanc etiam moleſtiam adderet.

nos haec conferunt: tamen ea˟ stultitia certe non fuissem, ut aut in obscuro odio apertas inimicitias, aut, in quo tibi nihil nocerem, summam ostenderem uoluntatem nocendi. Ad me adire quosdam memini, qui dicerent, nimis magnos sumptus legatis decerni. quibus ego non tam˟ imperaui, quam˟ censui: sumptus legatis quammaxime ad legem Corneliam decernendos. atque in eo ipso me non perseuerasse, testes sunt rationes ciuitatum: in quibus, quantum quaeque uoluit legatis tuis datum, induxit. Te autem quibus mendacijs homines leuissimi onerarunt? non modo sublatos sumptus, sed etiam a procuratoribus eorum, qui iam profecti essent, repetitos, & ablatos; eamq. caussam multis omnino non eundi fuisse. ˟ Quererer tecum, atque, expostularem, nisi, ut supra scripsi, purgare me tibi hoc˟ tuo tempore, quam accusare te, mallem, idq. putarem esse rectius. ˟ itaque nihil de te, quod, credideris; de me, quamobrem non debueris credere, pauca dicam, nam si me uirum bonum, si dignum ijs studijs, eaq. doctrina, cui me a pueritia dedi, si satis magni animi, non minimi consilij in maximis rebus perspectum habes: nihil in˟ me non modo perfidiosum, & insidiosum, & fallax in amicitia, sed ne humile quidem, aut ieiunum debes agnoscere. sin autem me astutum, & occultum lubet fingere: quid est, quod minus cadere in eiusmodi naturam possit, quam aut florentissimi˟ hominis

stultũ est enim ostendere uolũtatem nocendi, in quo nocere non possis.

ingeniose, quia & amicitiae parcit, cum non imperat; & legis ratioñe habet, cum cẽset.

quod aures ijs praebueris. ep. 8.

cum sis reus.

quasi dicat. nõ contra te, sed pro me disputabo.

a sua persona.

a persona Appij.

minis aspernari beneuolentiam; aut eius existimationem oppugnare in prouincia, cuius laudem domi defenderis; aut in ea re animum ostendere inimicum, in qua nihil obsis; aut id eligere ad perfidiam, quod ad indicandum odium apertissimum sit, ad nocendum leuissimum? Quid erat autem, cur ego in te tam implacabilis essem, cum te ex fratre meo ne tunc quidem, cum tibi prope necesse esset eas agere partes, inimicum mihi fuisse cognouissem? cum uero reditum nostrum in gratiam uterque expetisset: quid in consulatu tuo frustra mecum egisti, quod me aut facere, aut sentire uoluisses? quid mihi mandasti, cum te Puteolis prosequerer, in quo non exspectationem tuam diligentia mea uicerim? Quod si id est maxime astuti, omnia ad suam utilitatem referre: quid mihi tandem erat utilius, quid commodis meis aptius, quam hominis nobilissimi, atque honoratissimi coniunctio, cuius opes, ingenium, liberi, affines, propinqui mihi magno uel ornamento, uel praesidio esse possent? quae tamen ego omnia in expetenda amicitia tua, non astutia quadam, sed aliqua potius sapientia secutus sum. Quid illa uincula, quibus quidem libentissime adstringor, quanta sunt? studiorum similitudo, suauitas consuetudinis, delectatio uitae, atque uictus, sermonis societas, litterae interiores. Atque haec domestica. Quid illa tandem popularia? reditus illustris in gratiam; in quo ne per imprudentiam

a tempore.

ab ipsa re.

ab ingrati animi crimine.

a constantia sua.

euntem in prouinciam.

ab utili.

Pompeius maxime, & Brutus. ep. 4.

a studijs, a consuetudine, a literis.

cp. ult. lib. 7.

ab hominum opinione.

prudentiam quidem errari potest sine suspicione perfidiae; amplissimi sacerdotij collegium, in quo non modo amicitiam uiolari apud maiores nostros fas non erat, sed ne cooptari quidem sacerdotem licebat, qui cuiquam ex collegio esset inimicus. Quae ut omittam tam multa, atque tanta; quis umquam tanti quemquã fecit, aut facere potuit, aut debuit, quanti ego Cn. Pompeium, socerum filiae tuae? etenim, si merita ualent: patriam, liberos, salutem, dignitatem, memetipsum mihi per illum restitutum puto. si consuetudinis iucunditas: quae fuit umquam amicitia consularium in nostra ciuitate coniunctior? si ulla amoris, atque officij signa: quid mihi ille non commisit? quid non mecum communicauit? quid de se in senatu, cum ipse abesset, per quemquam agi maluit? quibus ille me rebus non ornatissimum uoluit amplissimũ? qua denique ille facilitate, qua humanitate tulit contentionem meam pro Milone, aduersantem interdum actionibus suis? quo studio prouidit, ne qua me illius temporis inuidia attingeret; cum me consilio, cum auctoritate, cum armis denique texit suis? quibus quidem temporibus haec in eo grauitas, haec animi altitudo fuit, non modo ut Phrygi alicui, aut Lycaoni, quod tu in legatis fecisti, sed ne summorum quidem hominum maleuolis de me sermonibus crederet. Huius igitur filius cũ sit gener tuus; cumque, praeter hanc coniunctionem affinitatis, quam

erat uterque augur. ep.4.

a Cn. Pompeij persona. ep.4.

praesertim bello Mitridatico.

quia suspicio fuit, consilio Ciceronis Clodiũ a Milone occisum.

Lycaonia pertinebat ad imperiũ Ciceronis. ep.5. & 6. & ad Att. ep. 15. l. 5.

quam ſis Cn. Pompeio carus, quamq. iucundus, intelligam: quo tandem animo in te eſſe debeo? cum praeſertim eas ad me is litteras miſerit, quibus, etiam ſi tibi, cui ſum amiciſſimus, hoſtis eſſem, placarer tamen totumq. me ad eius uiri, ita de me meriti, uoluntatem, nutumq. conuerterem. Sed haec hactenus: pluribus enim etiã fortaſſe uerbis, quam neceſſe fuit, ſcripta ſunt. Nunc ea, quae a me perfecta, quaeq. inſtituta ſunt, cognoſce. atque haec agimus, & agimus magis pro dignitate, quam pro periculo tuo. te enim, ut ſpero, propediem cenſorem audiemus: cuius magaſtratus officia, quae ſunt maximi animi, ſummiq. conſilij, tibi diligentius, & accuratius, quam haec, quae nos ad te agimus, cogitanda eſſe cenſeo. Vale. ✱

qui & ipſe augur erat. Phil. 2.

in prouincia, quae ad. Appij, a Dolabella accuſati, abſolutionem pertinerent.

opinor hic adiuncta fuiſſe, quae dixit a ſe perfecta, & inſtituta.

ARG. Acceptis ab Appio litteris de abſolutione maieſtatis, gratulatur maiorem in modum, & de ambitus iudicio bene illi ſperandum ſignificat.

Cicero imp. s. d. Ap. Pulchro, ut ſpero, cenſori. II

CVM *eſſem in caſtris ad fluuium Pyramum, redditae mihi ſunt uno tẽpore a te epiſtolae duae, quas ad me Q. Seruilius Tarſo miſerat. earum in altera dies erat adſcripta nonarum Aprilium; in altera, quae mihi recentior uidebatur, dies non erat. reſpondebo igitur ſuperiori prius: in qua ſcribis ad me de abſolutione maieſtatis. de qua etſi permultum ante certior factus eram litteris, nuncijs, fama denique ipſa: (nihil enim fuit cla-*

Ciliciae fluuium. Mela l. 1. Arrianus, Curtius.

quo crimine eũ accuſauerat Dolabella.

rius: non quo quiſquam aliter putaſſet: ſed nihil de inſignibus ad laudem uiris obſcure nunciari ſolet) tamen eadem illa laetiora fecerunt mihi tuae litterae: non ſolum, quia planius loquebantur, & uberius, quam uulgi ſermo: ſed etiam, quia magis tibi uidebar gratulari cum de te ex te, ipſo audiebam. Complexus igitur ſum cogitatione te abſentem, epiſtolam uero oſculatus, etiam ipſe mihi gratulatus ſum. quae enim a cuncto populo, a ſenatu, a iudicibus ingenio, induſtriae, uirtuti tribuuntur: quia mihi ipſe aſſentor fortaſſe, cum ea eſſe in me fingo; mihi quoque ipſi tribui puto: nec tam glorioſum exitum tui iudicij extitiſſe, ſed tam prauam inimicorum tuorum mentem fuiſſe mirabar. De ambitu uero quid intereſt, inquies, an de maieſtate? ad rem nihil: alterum enim non attigiſti, alteram auxiſti. ueruntamen eſt maieſtas, ut Silla uoluit, ne in quemuis impune declamare liceret, ambitus uero ita apertam uim habet, ut aut accuſetur improbe, aut defendatur. qui enim facta, aut non facta largitio ignorari poteſt? tuorum autem honorum curſus cui ſuſpectus umquam fuit? me miſerum, qui non affuerim. quos ego riſus excitaſſem. Sed de maieſtatis iudicio duo mihi illa ex tuis litteris iucundiſſima fuerunt: unum, quod te ab ipſa rep. defenſum ſcribis; quae quidem etiam in ſumma bonorum, & fortium ciuium copia tueri tales uiros deberet; nunc uero eo magis, quod tanta

> neceſſaria diſtinctio. nam etiã, inſignis latro, dicitur: ſic in oratore: Inſignia ad maximam laudem.
>
> gratulari ſignificantius non potuit.
>
> uide modeſtam arrogantiam.
>
> de quo nõ dum erat abſolutus.
>
> Syllae lex de maieſtate.
>
> ambitus eſt, cũ honores pecunia quaerũtur.
>
> nam neque timida probitas, neque improba fortitudo utilis reip.

tanta paenuria est in omni uel honoris, uel aetatis gradu, ut tam orba ciuitas tales tutores complecti debeat: alterum, quod Pompeij, & Bruti fidem, beneuolentiamq. mirifice laudas. Laetor uirtute, & officio cum tuorum necessariorũ, meorum amicissimorum, tum maxime alterius omnium saeculorum, & gentium principis, alterius iampridem iuuentutis, celeriter, ut spero, ciuitatis. De mercenarijs testibus a suis ciuitatibus notandis, nisi iam aliquid factum est per Flaccum, fiet a me, cum per Asiam decedam. Nunc ad alteram epistolam uenio. Quod ad me quasi formam communium temporum, & totius reip. misisti expressam: prudentia litterarum tuarum ualde est mihi grata. uideo enim & pericula leuiora, quam timebam, & maiora praesidia; siquidem, ut scribis, omnes uires ciuitatis se ad Pompeij ductum applicauerunt. tuumq. simul promptum animum, & alacrem perspexi ad defendendam remp. mirificamq. cepi uoluptatem ex hac tua diligentia; quod in summis tuis occupationibus mihi tamen reip. statum per te notum esse uoluisti. Nam augurales libros ad commune utriusque nostrum otium serua. ego enim a te cum tua promissa per litteras flagitabam, ad urbem te otiosissimũ esse arbitrabar. nunc tamen, ut ipse polliceris, pro auguralibus libris orationes tuas confectas omnes exspectabo. Tullius, cui mandata ad me dederas, non conuenerat me:

epist.4.

qui mercede ad ducti ex Asia uenerant ad testimonium in Appium dicendũ.

emergebat ciuile bellum.

quam Pompeius, affinis Appij, defendere putabatur. ep.9.h.l. & ad Att. lib.x.

non, ut postea cognoui, accusationi cura impeditum.

nec erat iam quisquam mecum tuarum, praeter omnes meos, qui sunt omnes tui. Stomachosiores meas litteras quas dicas esse, non intelligo. bis ad te scripsi, me purgans diligenter, te leuiter accusans in eo, quod de me cito credidisses. quod genus querellae mihi quidem uidebatur esse amici; sin tibi displicet, non utar eo posthac. sed, si, ut scribis, eae litterae non fuerunt disertae; scito meas non fuisse. ut enim Aristarchus Homeri uersum negat, quem non probat: sic tu, (libet enim mihi iocari) quod desertum non erit, ne putaris meum. Vale, & in censura, si iam es censor, ut spero, de proauo multum cogitato tuo.

epist. 8.

accusaui enim, nō quod improbus esses, sed quod improbis crederes.

Appio Caeco qui censuram egregie gessit, sed antiquior, quam proauus. uide scholium.

ARG. Gratulatur de absolutione ambitus: &, querente Appio, quod accusatori suo Dolabellae filiam collocarit, ostendit, id se insciente per suos factum.

Cicero imp. s. D. Ap. Pulchro. 12

primus locus in epistola gratulationis est.

GRATVLABOR tibi prius; (ita enim rerum ordo postulat) deinde ad me conuertar. Ego uero uehementer gratulor de iudicio ambitus; neque id, quod nemini dubium fuit, absolutum te esse; sed illud, quod, quo melior ciuis, quo uir clarior, quo fortior amicus es, quoq. plura uirtutis, industriae ornamenta in te sunt, eo mirandum est magis nullam ne in tabellae quidem latebra fuisse absconditam maleuolentiam, quae te impugnare auderet. non horum temporum, non horum hominum, atque morum negotium. nihil iam sum pridem admiratus magis.

in tabella potest latere maleuolentia: ideo dixit, tabellae latebra.

De

De me autem suscipe paullisper meas partes, & eum te esse finge, qui ego sum. si facile inueneris, quod dicas; noli ignoscere haesitationi meae. Ego uero uelim mihi, Tulliaeq. meae, sicut tu amicissime, & suauissime optas, prospere eueni re ea, quae me insciente facta sunt a meis: sed ita cecidisse, ut agerentur eo tempore, spero omni no cum aliqua felicitate, & opto; ueruntamen plus me in hac spe tua sapientia, & humanitas consolatur, quam opportunitas temporis. itaque, quemadmodum expediam exitum huius institutae orationis, non reperio. neque enim tristius dicere quidquam debeo ea de re, quam tu ipse omnibus optimis prosequeris. neque non me tamen mordet aliquid: in quo unum non uereor, ne tu parum perspicias, ea, quae gesta sunt, ab alijs esse gesta, quibus ego ita mandaram, ut, cum tam longe absuturus essem, ad me ne referrent, agerent quod probaßent. In hoc autem mihi illud occurrit: quid tu igitur, si affuisses? rem probassem: de tempore, nihil te inuito, nihil sine consilio egissem tuo. Vides sudare me, iamdudum laborantem, quo modo ea tuear, quae mihi tuenda sunt, & te non offendam. leua me igitur hoc onere: numquam enim mihi uideor tractasse caussam difficiorem. sed tamen sic habeto: nisi iam tunc omnia negotia cum summa tua dignitate diligentissime confecissem: tametsi nihil uidebatur ad meum erga te pristinum studium

respõsio ad querellam de nuptijs Tulliae.

quod accusatori tuo nupserit.

de his nuptijs.

a M. Coelio. uide ep. 9. l. 8.

falsum. nam retulit ad eũ Coelius. ep. 9. l. 8.

obiectio cum dissolutione.

cum mihi haec affinitas est renunciata.

addi posse; tamen, hac mihi affinitate renunciata, non maiore equidem studio, sed acrius, apertius, significantius dignitatem tuam defendissem. decedenti mihi, & iam imperio annuo terminato, ante diem III. *non. Sext. cum ad Sidam naui accederem, & mecum Q. Seruilius eßet, litterae a meis sunt redditae. dixi statim Seruilio, (etenim uidebatur eße cõmotus) ut omnia a me maiora exspectaret. quid multa? beneuolentior tibi, quam fui, nihilo sum factus, diligentior quidem ad declarandam beneuolentiam multo. nam ut uetus nostra simultas antea stimulabat me, ut cauerem, ne cui suspicionẽ ficte reconciliatae gratiae darem: sic affinitas nouam curam mihi affert cauendi, ne quid de summo meo erga te amore detractum esse uideatur. Vale.*

annuũ erat prouinciarum imperium lege Sẽpronia in orat. pro domo sua, & hic, ep. 7. l. 1.

ob inimicitias cum fratre tuo.

mihi cum Dolabella contracta.

ARG. Agit gratias Appio, quod amicos suos in supplicationibus sibi decernendis studiose iuuisset: pariaq. illi officia pollicetur, quamquam socer Dolabellae sit, qui de maiestate, & ambitu illum accusauerat.

Cicero imp. s. D. Ap. Pulchro. 13

QVASI *diuinarem, tali in officio fore mihi aliquando exspectandum studium tuum; sic, cum de tuis rebus gestis agebatur, inseruiebam honori tuo. dicam tamen uere: plus, quã acceperas, reddidisti. quis enim ad me non perscripsit, te nõ solum auctoritate orationis, sententia tua, quibus ego a tali uiro contentus eram,*

in supplicationibus.

pro quibus decerni solebant supplicationes.

quasupplicationes. Ciceroni decreuit.

sed

sed etiam opera, consilio, domum ueniendo, conueniendis meis, nullum onus officij cuiquam reliquum fecisse? haec mihi ampliora multo sunt, quam illa ipse, propter quae haec laborantur. INSIGNIA *enim uirtutis multi etiam sine uirtute assecuti sunt: talium uirorum tanta studia assequi sola uirtus potest. itaque mihi propono fructum amicitiae nostrae ipsam amicitiam, qua nihil est uberius, praesertim in ijs studijs, quibus uterque nostrum deuinctus est. nam tibi me profiteor & in rep. socium. de qua idem sentimus; et in quotidiana uita coniunctum cum ijs artibus, studijsque, quae colimus. uelim ita fortuna tulisset, ut, quanti ego omnes tuos facio, tanti tu meos facere posses: quod tamen ipsum, nescio qua permotus animi diuinatione, non despero. sed hoc nihil ad te: nostrum est onus. illud uelim sic habeas, quod intelliges, hac re nouata, additum potius aliquid ad meum erga te studium, cui nihil uidebatur addi posse, quam quidquam esse detractum. Cum haec scribebam, censorem iam te esse sperabam: eo breuior est haec epistola, &, ut aduersus magistrum morum, modestior. Vale.*

pluris animum Appij, facit quam ipsas supplicationes. similis sententia lib. I. de leg.

in qua mihi sũt omnia; fructum uero nullum praeterea specto.

eadẽ metaphora usus est ep. x.

hoc dicit propter generum suum Dolabellam, Appij accusatorem. quod mihi Dolabellam affinitate deuinxerim.

quasi epistola coram censore loquatur.

CICERONIS EPISTOLARVM, AD SVLPICIVM, ET ALIOS, LIBER IV.

ARGVMENTVM.

Satis patebit huius epistolae argumentum, si lector sciat scriptam esse, cum Caesar pulso ex Italia Pompeio, bellum contra Pompeij legatos in Hispaniam pararet. respondet Sulpicio congressum petenti.

M. Cicero s. d. Ser. Sulpicio.

iurisconsultus, ad quem libros Topicorum misit.

C. TREBATIVS, familiaris meus, ad me scripsit, te ex se quaesisse quibus in locis essem; molesteq. ferre, quod me propter ualetudinem tuam, cum ad urbem accessissem, non uidisses; & hoc tempore uelle te mecum, si propius accessissem, de officio utriusque nostrum communicare. Vtinam Serui saluis rebus (sic enim est dicēdum) colloqui potuissemus inter nos: profecto aliquid opis occidenti reip. tulissemus. cognoram enim iā absens, te haec mala multo ante prouidentem, defensorem pacis, & in consulatu tuo, & post cōsulatum fuisse. ego autem cum consilium tuum probarem, & idem ipse sentirem, nihil proficiebam. sero enim ueneram: solus eram: rudis esse uidebar in caussa: incideram in hominū pugnandi cupidorum insanias. nunc quoniam nihil iam uidemur posse opitulari reip. si quid est, in quo nobismet ipsis consulere possimus, non ut aliquid ex pristino statu nostro retineamus, sed ut quamhonestissime lugeamus; nemo est omniū, qui

alibi dixit, salua republica, eodem sensu, & de re priuata, epist. 30. l. 7.

Suetonius in Caesare.

ex prouincia reuersus.

ep. 14. h. l. & 21. l. 6. & 6. l. 9. & 10. l. 16.

sublata concordiae spe.

ut in his miseriis quam licet

cum potius mihi, quam tecum, communicandum putem. nec enim clarissimorum uirorum, quorum similes esse debemus, exempla, neque doctissimorum, quos semper coluisti, praecepta te fugiunt. Atque ipse antea ad te scripsissem, te frustra in senatum, siue potius in conuentum senatorum esse uenturum, ni ueritus essem, ne eius animum offenderem, qui a me, ut te imitarer, petebat. cui quidem ego, cum me rogaret ut adessem in senatu, eadem omnia, quae a te de pace, & de Hispanijs dicta sunt, ostendi me esse dicturum. Rem uides, quo modo se habeat; orbem terrarum, imperijs distributis, ardere bello; urbem sine legibus, sine iudicijs, sine iure, sine fide, relictam direptioni, & incendijs. itaque mihi uenire in mentem nihil potest, non modo quod sperem, sed uix iam quod audeam optare. sin autem tibi, homini prudentissimo, uidetur utile esse, nos colloqui: quamquam longius etiam cogitabam ab urbe discedere, cuius iam etiã nomen inuitus audio; tamen propius accedam. Trebatio mandaui, ut, si quid tu eum uelles ad me mittere, ne recusaret: idq. ut facias, uelim: aut, si quem tuorum fidelium uoles, ad me mittas: ne aut tibi exire ex urbe necesse sit, aut mihi accedere. ego tibi tantum tribuo, quantum mihi fortasse arrogo: ut exploratum habeam, quidquid nos communi sententia statuerimus, id omnes homines probaturos. Vale.

honeste uiuamus.

i. ut eius caussam ne oppugnarem, si nollem defendere.

uide ad Att. ep. 27. l. 9. ep. 8. l. 8.

cum Pompeius cum cõsulibus abijsset. ep. XI. lib. 16.

quia nullam iã praeseferret dignitatem, spoliata legibus, iudicijs, magistratibus.

arrogamus nobis, quae nostra non sunt.

ARG.

ARG. Disputat, utrum manendum sit in Italia, an ad Pompeium in Graeciam nauigandum: quorum alterum utilius, alterum honestius ait esse. concludit, difficilem esse deliberationem; se tamen discessionem magis probare.

Cicero S. D. Sulpicio. 2

AD III. *Kal. Maias, cum essem in Cumano, accepi tuas litteras: quibus lectis, cognoui non satis prudenter fecisse Philotimo; qui, cum abs te mandata haberet, ut scribis, de omnibus rebus, ipse ad me non uenisset, litteras tuas misisset: quas intellexi breuiores fuisse, quod eum perlaturum putasses. sed tamen, postquam litteras tuas legi; Postumia tua me conuenit, & Seruius noster. his placuit, ut tu in Cumanum uenires: quod etiam, mecum, ut ad te scriberem, egerunt. Quod meum consilium exquiris: id est tale, ut capere facilius ipse possim, quam alteri dari. quid enim est, quod audeam suadere tibi, homini summa auctoritate, summaq. prudentia? si, quid rectissimum sit, quaerimus: perspicuum est. si, quid maxime expediat: obscurum. sin ij sumus, qui profecto esse debemus, ut nihil arbitremur expedire, nisi quod rectum, honestumq. sit: non potest esse dubium, quid faciendum nobis sit. Quod existimas meam caussam coniunctam esse cum tua: certe similis in utroque nostrum, cum optime sentiremus, error fuit nam omnia utriusque consilia ad concordiam spectauerunt. qua cum ipsi Caesari nihil esset utilius; gratiam quoque nos inire ab eo, defen-*

Terentiae libertum.

uxor Sulpicij, quam a Caesare stupratã scribit Suetonius.

idẽ ep.19.l.5.

i.eundem ad Pompeium.

si, quod honestũ est, id unũ utile putemus.

defendenda pace, arbitrabamur. quantum nos fefellerit, & quem in locum res deducta sit, uides: neque solum ea perspicis, quae geruntur, quaeq. iam gesta sunt, sed etiam qui cursus rerum, qui exitus futurus sit. Ergo aut probare oportet ea, quae fiunt; aut interesse, etiam si non probes. quorum altera mihi turpis, altera etiam periculosa ratio uidetur. Restat, ut discedendum putem: in quo reliqua uidetur esse deliberatio, quod consilium, in discessu, quae loca sequamur. omnino cum miserior res numquam accidit, tum ne deliberatio quidem difficilior. nihil enim constitui potest, quod non incurrat in magnam aliquam difficultatem. Tu, si uidebitur, ita censeo facias: ut, si habes iam statutum, quid tibi agendum putes, in quo non sit coniunctum consilium tuum cum meo, supersedeas hoc labore itineris; sin autem est, quod mecum communicare uelis, ego te exspectabo. tu, quod tuo commodo fiat, quamprimum uelim uenias, sicut intellexi & Seruio, & Postumiae placere. Vale.

uides uentum esse ad arma, contra quam arbitrati sumus. periculũ enim numquam grauius impendit reip.

i. si uẽturus mecum ad Pompeium nõ es hoc significat, sed aperte non explicat.

epist. 8. lib. 10. ad Att.

ARG. Sulpicium, Achaiae a Caesare praefectum, consolatur in dolore, quẽ ex reip. calamitate cupiebat. scripta est epistola post uictum Pompeium.

Cicero. s. D. Sulpicio. 3

VEHEMENTER te esse sollicitum, & in communibus miserijs praecipuo quodam dolore angi, multi ad nos quotidie deferunt. quod quam-

reip. caussa. ep. 1. lib. 6.

Id est dolorem.

quãquam minime miror, & meum quodam modo agnosco: doleo tamen te, sapientia praeditum prope singulari, non tuis bonis delectari potius, quam alienis malis laborare. Me quidem, etsi nemini concedo, qui maiorem ex pernicie, & peste reip. molestiam traxerit; tamen multa iam consolantur, maximeq. conscientia consiliorum meorum. multo enim ante, tamquam ex aliqua specula, prospexi tempestatem futuram; neque id solum mea sponte, sed multo etiam magis monente, & denunciante te. etsi enim abfui magnam partem consulatus tui: tamen & absens cognoscebam, quae esset tua in hoc pestifero bello cauendo, & praedicendo sentẽtia: & ipse affui primis temporibus tui consulatus, cum accuratissime monuisti senatum, collectis omnibus bellis ciuilibus, ut & illa timerent, quae meminissent; & scirent, cum superiores, nullo tali exemplo ante in rep. cognito, tam crudeles fuissent, quicumque postea remp. oppressisset armis, multo intolerabiliorem futurum. NAM, quod exemplo fit, id etiam iure fieri putant, & aliquid, atque adeo multa addunt, & afferunt de suo. Quare meminisse debes, eos, qui auctoritatem, & consilium tuum non sunt secuti, sua stultitia occidisse, cum tua prudentia salui esse potuissent. Dices: Quid me ista res consolatur in tantis tenebris, & quasi parietinis reip.? Est omnino uix consolabilis dolor: tanta est omniũ re

rum

tua uirtute, optimorumq. tũ factorum, tum cõsiliorum non scientia.

ep.29. l. 10.

cum esset in Cilicia procõsul.

narratio ad consolationem inducta.

ne Caesari ante concessum lege Trebonia tempus succederetur. Dio. l. 40.

rum amiſſio, & deſperatio recuperandi. ſed tamen & Caeſar ipſe ita de te iudicat, & omnes ciues ſic exiſtimant, quaſi lumen aliquod, exſtinctis ceteris, elucere ſanctitatem, & prudentiam, & dignitatem tuam. Haec tibi ad leuandas moleſtias magna eſſe debent. Quod autem a tuis abes, id eo leuius ferendum eſt, quod eodem tempore a multis; ac magnis moleſtijs abes: quas ad te omnes perſcriberem, niſi uererer, ne ea cognoſceres abſens, quae quia non uides, mihi uideris meliore eſſe condicione, quam nos, qui uidemus. Hactenus exiſtimo noſtram conſolationem recte adhibitam eſſe, quoad certior ab homine amiciſſimo fieres ijs de rebus, quibus leuari poſſem moleſtiae tuae. reliqua ſunt in te ipſo, neque mihi ignota, nec minima ſolatia, &, ut quidem ego ſentio, multo maxima: quae ego ipſe experiens quotidie ſic probo, ut ea mihi ſalutem afferre uideantur. te autem ab initio aetatis, memoria teneo, ſumme omnium doctrinarum ſtudioſum fuiſſe, omniaque, quae a ſapientiſſimis ad bene uiuendum tradita eſſent, ſummo ſtudio, curaq. didiciſſe: quae quidem, uel optimis rebus, & uſui, & delectationi eſſe poſſent: his uero temporibus habemus aliud nihil, in quo acquieſcamus. nihil faciam inſolenter: nec te, tali uel ſcientia, uel natura praeditum, hortabor, ut ad eas te referas artes, quibus a primis temporibus aetatis ſtudium tuum dediſti. tantum dicam, quod

consolationis loco eſt, cum intelligimus de nobis bene exiſtimari.

erat enī Sulpicius ī Graecia cum Achaiae, praeeſſet. epiſtola ſequenti.

de rebus urbanis.

tractationem litterarum ſignificat.

Rhodi cum ipſo Cicerone dedit operam philoſophiae. uide librum de claris orat.

ep.2.lib.9.

quod te spero approbaturum; me, posteaquam illi arti, cui studueram, nihil esse loci neque in curia, neque in foro uiderim, omnem meam curã, atque operam ad philosophiam contulisse. tuae scientiae excellenti, ac singulari, non multo plus, quam nostrae, relictum est loci. Quare non equidem te moneo; sed mihi ita persuasi, te quoque in iisdem uersari rebus, quae etiam si minus prodessent, animum tamen a sollicitudine abducerent. Seruius quidem tuus in omnibus ingenuis artibus, in primisq. in hac, in qua ego me scripsi acquiescere, ita uersatur, ut excellat; a me uero sic diligitur, ut tibi uni concedam, praeterea nemini: mihiq. ab eo gratia refertur: in quo ille existimat, quod facile appareat, cum me colat, & obseruet, tibi quoque in eo se facere gratissimum. Vale.

eloquentiae. neque in senatu, neque in iudicijs. iuris ciuilis scientias. in philosophiae studio. patris praenomine appellabatur, qui primus filius natur esset. epist.4.

ARG. Laudat Sulpicij scripta: probat, quod Achaiae administrandae curam non recusarit. scribit de Martelli restitutione, de suis studijs, de Sulpicio filio, de rebus urbanis, de Caesare.

Cicero s. d. Sulpicio. 4

ep.25.l.xii.

ACCIPIO excusationem tuam, qua usus es, cur saepius ad me litteras uno exemplo dedisses; sed accipio ex ea parte, quatenus aut negligentia, aut improbitate eorum, qui epistolas accipiant, fieri scribis, ne ad nos perferantur. illã partem excusationis, qua te scribis, orationis paupertate, (sit enim appellas) iisdem uerbis epistolas saepius mittere, nec agnosco, nec probo:

idest ueram esse non fateor.

bo: & ego ipse, quem tu per iocum (sic enim ac-
cipio) diuitias orationis habere dicis, me non esse
uerborum admodum inopem agnosco. εἰρωνεύεσθαι
enim non necesse est. sed tamen idem, nec hoc
εἰρωνευόμενος, facile cedo tuorum scriptorum sub-
tilitati, & elegantiae. Consilium tuum, quo te
usum scribis hoc Achaicum negotium non recusa-
uisse, cum semper probauissem, tum multo ma-
gis probaui, lectis tuis proximis literis. omnes
enim caussae, quas commemoras, iustissimae
sunt, tuaq. & auctoritate, & prudentia di-
gnissimae. Quod aliter cecidisse rem existimas,
atque opinatus sis: id tibi nullo modo assentior.
sed quia tanta perturbatio, & confusio est re-
rum, ita perculsa, & prostrata foedissimo bello ia-
cent omnia, ut is cuique locus, ubi ipse sit, mi-
serrimus esse uideatur: propterea & tui te con-
silij paenitet, & nos, qui domi sumus, tibi beati
uidemur. at contra nobis non tu quidem uacuus
molestijs, sed prae nobis beatus. atque hoc ipso
melior est tua, quam nostra condicio; quod tu,
quid doleas, scribere audes; nos ne id quidem
tuto possumus; nec id uictoris uitio, quo ni-
hil moderatius, sed ipsius uictoriae, quae ciui-
libus bellis semper est insolens. Vno te uicinus,
quod de Marcelli, collegae tui, salute paullo an-
te, quam tu, cognouimus; etiam mehercule,
quod, quemadmodum ea res ageretur, uidimus.
nam sic fac existimes, post has miserias, idest post-
quam

Achaiae administrationem a Caesare demandatam. ep. 1. & 6. lib. 6. ep. 26. 28. l. 13.

purasti te minus miserum in istb prouincia fore, quam eos, qui Romae essent.

quod Achaiae curam susceperis.

epist. 9.

in consulatu. ep. 12.

ep. 14.

quam armis disceptari coeptum est de iure publi co, nihil esse actum aliud cum dignitate. nam & ipse Caesar, accusata acerbitate Marcelli, (sic enim appellabat) laudataq. honorificentissime & aequitate tua, & prudentia, repente praeter spem dixit, se senatui roganti de Marcello, ne hominis quidem caussa, negaturum. fecerat autem hoc senatus, ut, cum a L. Pisone mentio esset facta de Marcello, & cum C. Marcellus se ad Caesaris pedes abiecisset, cunctus consurgeret, & ad Caesarem supplex accederet. noli quaerere: ita mihi pulcher hic dies uisus est, ut speciē ali quam uiderer uidere quasi reuiuiscentis reip. itaque cū omnes ante me rogati gratias Cesari egissent, praeter Volcatium; (is enim, si eo loco esset, negauit se facturum fuisse) ego rogatus mutaui meum consilium. nam statueram, non mehercule inertia, sed desiderio pristinae dignitatis, in perpetuum tacere. fregit hoc meum consilium & Caesaris magnitudo animi, & senatus officium. itaque pluribus uerbis egi Caesari gratias: meque, metuo, ne etiam in ceteris rebus honesto otio priuarim: quod erat unicum solatium in mali. sed tamen, quoniam effugi eius offensionem, qui fortasse arbitraretur, me hanc remp. non putare, si perpetuo tacerem, modice hoc faciam, aut etiam intra modum; ut & illius uoluntati, & meis studijs seruiam. nam etsi a prima aetate me omnis ars, & doctrina liberalis, & maxi-

Suet. in Iulio.

quamquam acerbior fuisset Marcellus.

hic Iuliae, Caesaris sororis, neptem Octauiam uxorem duxit, & ex ea genuit Marcellum illum, de quo Virg. lib. 6.

si Marcellus esset, negauit se rediturum.

cū ignouit inimico suo Marcello.

quae exstat oratio.

modice, est cum modo; intra modum uero, minus.

me philosophia delectauit: tamẽ hoc studium quotidie ingrauescit, credo & aetatis maturitate ad prudentiam, & his temporum uitijs, ut nulla res alia leuare animum molestijs possit. a quo studio te abduci negotijs, intelligo ex tuis litteris: sed tamen aliquid iam noctes te adiuuabunt. Seruius tuus, uel potius noster, summa me obseruantia colit: cuius ego cum omni probitate, summaq. uirtute, tum studijs, doctrinaq. delector. is mecum saepe de tua mansione, aut decessione communicat. adhuc in hac sum sententia, nihil ut faciamus, nisi quod maxime Caesar uelle uideatur. res sunt eiusmodi, ut, si Romae sis, nihil te praeter tuos delectare possit. de reliquis nihil melius ipso est. ceteri, & cetera eiusmodi, ut, si alterutrum necesse sit, audire ea malis, quam uidere. Hoc nostrum consilium nobis minime iucundum est, qui te uidere cupimus: sed consulimus tibi. Vale.

> & sine pleraque scripsit post euersam rempublicam φιλοσοφούμενα.

> disiungit uirtutem a doctrina; ut intelligas, uirtutem esse posse sine peritia litterarum.

> ualde enim se moderatũ praebuit Caesar in uictoria.

ARG. Cum Caesar bellum gereret in Hispània contra Pompeij liberos, perijt Tullia ex partu, Ciceronis filia, iam a Dolabella dimissa. consolatur Ciceronem Sulpicius argumentis ad tollendum dolorem undecunque collectis. De Sulpicio sic Quinct. lib. XI. Ser. Sulpicius insignem non immerito famam tribus orationibus meruit.

Sulpicius s. D. Ciceroni. 5

POSTEAQVAM *mihi renunciatum est de obitu Tulliae filiae tuae; sanequam pro eo, ac debui, grauiter, molesteque tuli, communemq. eam calamitatem existimaui: qui si istic affuissem, neque tibi defuissem, coramq. meum dolorem*

> recte incipit a dolore suo: nã qui non dolet amici calamitate, amicus non uidetur: ideoq. pondus habere illius cõsolatio non potest.

rem tibi declarassem. etsi genus hoc consolationis miserum, atque acerbum est; propterea quia per quos id fieri debet, propinquos, ac familiares, ipsi pari molestia afficiuntur, neque sine lacrymis multis id conari queunt, ut magis ipsi uideantur aliorum consolatione indigere, quam alijs posse suum officium praestare: tamen, quae in * *praesentia mihi in mentem uenerunt, decreui breui ad te perscribere: non, quod ea te fugere existimem: sed, quo forsitan dolore impeditus, minus ea perspicias. Quid est,* * *quod tantopere te commoueat tuus dolor intestinus? cogita, quemadmodum adhuc fortuna nobiscum egerit: ea nobis erepta esse, quae hominibus non minus, quam liberi, cara esse debent, patriam,* * *honestatem, dignitatem, honores omnes. hoc uno incommodo addito, quid ad dolorem adiungi potuit? aut qui non in illis rebus exercitatus animus* * *callere iam debet, atque omnia minoris aestimare? An illius uicem, credo, doles? quoties in eam cogitationem necesse est & tu ueneris, & nos saepe incidimus, hisce temporibus non pessime cum ijs esse actum, quibus,* * *sine dolore licitum est mortem cum uita commutare. Quid autem fuit, quod illam hoc tempore ad uiuendum magnopore inuitare posset? quae res? quae spes? quod animi solatium? ut, cum aliquo adolescente primario coniuncta, aetatem ageret? licitum est tibi, credo, pro tua dignitate ex hac iuuentute gene-*

sic ep. 20. l. 15. ad Att. dicitur etiam, in praesenti. ep. 10. l. 2. & Liu. l. 34. consolationis initium a temporum conditione.

minus est, quam dignitas.

id est callo abducto dolorem non sentire.

cum in bello, multi interfecti cum dolore perierint.

rum deligere, cuius fidei liberos tuos te tuto committere putares. An ut ea liberos ex sese pareret, quos cum florentes uideret, laetaretur? qui rem a parente traditam per se tenere possent, honores ordinatim petituri essent in rep. in amicorum negotijs liberalitate sua uterentur? quid horum fuit, quod non prius, quam datum, ademptum sit? At uero malum est liberos amittere: malum, nisi hoc peius sit, haec sufferre, & perpeti. Quaeres mihi non mediocrem consolationem attulit, uolo tibi commemorare; si forte eadem res tibi minuere dolorem possit. Ex Asia rediens, cum ab Aegina Megaram uersus nauigarem, coepi regiones circum circa prospicere. post me erat Aegina, ante Megara, dextra Piraeeus, sinistra Corinthus: quae opida quodam tempore florētissima fuerunt, nūc prostrata, & diruta ante oculos iacent. coepi egomet mecum sic cogitare: Hem, nos homunculi indignamur, si quis nostrum interijt, aut occisus est, quorum uita breuior esse debet; cum uno loco tot opidum cadauera proiecta iaceant. uis ne tu te Serui cohibere, & meminisse, hominē te esse natum? Crede mihi, cogitatione ea non mediocriter sum confirmatus. hoc idem, si tibi uidetur, fac ante oculos tibi proponas. Modo, uno tempore tot uiri clarissimi interierunt: de imperio praeterea tāta deminutio facta est: omnes prouinciae conquassatae sunt: in unius mulierculae animula

ergo Dolabella diuortium cum ea iam fecerat.

quo ordine per leges licet. de quo diximus in lib. de legibus.

publicam serui tutem.

opida uocat urbes.

a maiori ad minus. nam, si opida intereunt, idem accidere hominibus mirandum nō est.

argumentum a comparatione ductum.

mula si iactura facta sit, tantopere commoueris? quae si hoc tempore non suum diem obijsset, paucis post annis tamen ei moriendum fuit, quoniam homo nata fuerat. Etiam tu ab hisce rebus animum, ac cogitationem tuam auoca: atque ea potius reminiscere, quae digna tua persona sunt: illá, quam diu ei opus fuerat, uixisse: una cum rep. fuisse: te, patrem suum, praetorem, consulem, augurem uidisse: adolescentibus primarijs nuptam fuisse: omnibus bonis prope perfunctam esse: cú resp. occideret, uita excessisse. quid est, quod tu, aut illa cum fortuna hoc nomine queri possitis? Denique noli te obliuisci Ciceronem, & eum, qui alijs consueueris praecipere, & dare consilium neque imitari malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinae scientiam ipsi se curare non possunt: sed potius, quae aliis tute praecipere soles, ea tute tibi subijce, atque apud animum propone. NVLLVS dolor est, quem non longinquitas temporis minuat, atque molliat. hoc te exspectare tempus, tibi turpe est, ac non ei rei sapientia tua te occurrere. quod si quis etiam inferis sensus est: qui illius amor in te fuit, pietasq. in omnes suos, hoc certe illa te facere non uult. da hoc illi mortuae: da ceteris amicis, & familiaribus, qui tuo dolore maerent: da patriae: ut, si qua in re opus sit, opera, & consilio tuo uti possit. Denique, quoniam in eam fortunam deuenimus, ut etiam huic rei

a necessario.

a persona Tulliae.

Pisoni, Crassipedi, Dolabellae.

ep.28.lib.7.
ab opinione hominum.
ad Att. ep. xi. lib.12.

ad uoluntate mortuae.

rei nobis seruiendum sit; noli committere, ut quisquam te putet non tam filiam, quam reip. tempora, & aliorum uictoriam lugere. Plura me ad te de hac re scribere pudet, ne uidear prudentiae tuae diffidere. quare, si hoc unum proposuero, finem faciam scribendi. Vidimus aliquoties secundam pulcherrime te ferre fortunam, magnamq. ex ea re te laudem adipisci. fac aliquando intelligamus, aduersam quoque te aeque ferre posse, neque id maius, quam debeat, tibi onus uideri; ne ex omnibus uirtutibus haec una tibi uideatur deesse. Quod ad me attinet, cum te tranquilliore esse animo cognouero, de his rebus, quae hic geruntur, quemadmodumq. se prouincia habeat, certiorem faciam. Vale.

a salute ipsius.

Philipp. l. 14. & lib. 2. de off. sic locutus.

a Ciceronis laude.

Achaia.

ARG. Ad Seruij consolationem respondet, suum dolorem, lectis illius litteris, aliqua ex parte lenitum; sed dolendi caussas apud se & plures, & grauiores esse, quam apud quemuis alium in simili calamitate.

Cicero s. D. Sulpicio. 6

EGO uero, Serui, uellem, ut scribis, in meo grauissimo casu affuisses. quantum enim praesens me adiuuare potueris & consolando, & prope aeque dolendo, facile ex eo intelligo, quod, litteris tuis lectis, aliquantulum acquieui. nam & ea scripsisti, quae leuare luctum possent: & in me consolando, non mediocrem ipse animi dolorem adhibuisti. Seruius tamen tuus, omnibus officijs, quae illi tempori tribui potuerunt, declarauit,

simile principium ep. 30. lib. 7. & 5. l. 9.

alterum prudentiae, & doctrinae; alterum amoris, & humanitate. ep. xi. l. 9.

uit, & quanti ipse me faceret, & quam suum talem erga me animum tibi gratum putaret fore: cuius officia* iucundiora scilicet saepe mihi fuerunt, numquam tamen gratiora. me autem non oratio tua solum, & societas paene aegritudinis, sed etiam auctoritas consolatur. turpe enim esse existimo, me non ita ferre casum meum, ut tu, tali sapientia praeditus, ferendum putas. sed opprimor interdum, & uix resisto dolori, quod ea me solatia deficiunt, quae ceteris, quorum mihi exempla propono, simili in fortuna non defuerunt. nam & Q.* Maximus, qui filium consularem, clarum uirum, & magnis rebus gestis, amisit & L.* Paullus, qui duos septem diebus, & *uester Gallus, & M. Cato, qui summo ingenio, summa uirtute filium perdidit, iis temporibus fuerunt, ut eorum tum ipsorum dignitas consolaretur ea, quam ex rep. consequebantur. mihi autem, amissis* ornamentis iis, quae ipse commemoras, quaeq. eram maximis laboribus adeptus, unum manebat illud solatium, quod ereptum est. non* amicorum negotiis, non rep. procuratione impediebantur cogitationes meae: nihil in foro agere libebat: adspicere curiam non poteram. existimabam id, quod erat, omnes me & industriae meae fructus, & fortunae perdidisse. sed, cum cogitarem haec mihi tecum, & cum quibusdam esse communia; & cum frangerem iam ipse me cogeremq. illa ferre toleranter: habebam

iucunditati .n. locus non est in rebus miseris.

Fabius.

Aemilius.

quia fuit e Sulpicia gente.

honestate, dignitate, honoribus. ep.5.

collectio caussarũ, dolorem efficientium: ut ostendat se reprehendi non posse, quia doleat id, quod dolendum iure sit.

bebam quo confugerem, ubi conquiescerem, cuius in sermone, & suauitate omnes curae, doloresq. deponerem. nunc autem hoc tam graui uulnere etiam illa, quae consenuisse uidebantur, recrudescunt. non enim, ut tum me a rep. maestum, domus excipiebat, quae leuaret: sic nunc, domo maerens, ad remp. confugere possum, ut in eius bonis acquiescam. itaque & domo absum, & foro: quod nec eum dolorem, quem a rep. capio, domus iam consolari potest, nec domesticum resp. quo magis te exspecto, t q. uidere quamprimum cupio. maior mihi leuatio afferri nulla potest, quam coniunctio consuetudinis, sermonumq. nostrorum. quamquam sperabam tuum aduentum (sic enim audiebam) appropinquare. ego autem cum multis de caussis te exopto quamprimum uidere, tum etiam, ut ante commentemur inter nos, qua ratione nobis traducendum sit hoc tempus, quod est totum ad unius uoluntatem accommodandum, & prudentis, & liberalis. &, ut perspexisse mihi uideor, nec a me alieni, & tibi amicissimi. quod cum ita sit; magnae tamen est deliberationis; quae ratio sit iucunda nobis, non agendi aliquid, sed illius concessu, & beneficio quiescendi. Vale.

> quia tempus acerbitatem minuit. ep. 5.
>
> quae nunc nulla sunt.
>
> Caesaris.
>
> cum eius filius Caesaris arma contra Pompeium secutus sit. ad Att. ep. ult. l. 9. & 3. l. 10.

ARG. Suadet, ut exsulandi consilium abiicit, & in patriam suam redeat: id Caesarem facile concessurum; id optare ipsius fratrem, id ipsam remp. id ad rationem etiam rei familiaris pertinere.

Cicero s. D. M. Marcello.

ne incidat ī arrogātiae uitiū, quia tali uiro consilium dare uelit, incipit a laude Marcelli, & ab amicitiae commemoratione, quo se facilius insinuet.

Etsi eo te adhuc consilio usum intelligo, ut id reprehendere non audeam; non quin ab eo ipse dissentiam; sed quod ea te sapientia esse iudicem, ut meum consilium non anteponam tuo: tamen & amicitiae nostrae uetustas, & tua summa erga me beneuolentia, quae mihi iam a pueritia tua cognita est, me hortata est, ut ea scriberem ad te, quae & saluti tuae conducere arbitrarer, & non aliena esse ducerem a dignitate.

suasionis initiū quo probare uult, satis iam Marcellum boni ciuis officio fecisse; reliquū esse, ut patriā, multis malis affectam, etiam adspectu suo ne priuet.

Ego eum te esse, qui horum malorum initia multo ante uideris, consulatum magnificentissime, atque optime gesseris, praeclare memini. sed idem etiam illa uidi, neque te consilium ciuilis belli ita gerendi, neq. copias Cn. Pompeij, nec genus exercitus probare, semperq. summe diffidere. qua in sententia me quoque fuisse, memoria tenere te arbitror. itaque neque tu multum interfuisti rebus gerendis; & ego id semper egi, ne interessem. non enim ijs rebus pugnabamus, quibus ualere poteramus, consilio, auctoritate, caussa, quae erant in nobis superiore; sed lacertis, & uiribus, quibus pares non eramus. uicti sumus igitur; aut, si uinci dignitas non potest, fracti certe, & abiecti. in quo tuum consilium nemo potest non maxime laudare, quod cum spe uincēdi simul abiecisti certandi etiam cupiditatem; ostendistique, sapientem & bonum ciuem initia belli ciuilis inuitum suscipere, extrema libenter

idem aliis uerbis ep. 1. l. 6.

idem alijs uerbis ep. 3. lib. 7.

non

non persequi. Qui non idem consilium, quod tu, secuti sunt; eos uideo in duo genera esse distractos. aut enim renouare bellum conati sunt, hiq. se in Africam contulerunt; aut, quemadmodum nos, uictori sese crediderunt. medium quodam tuum consilium fuit, qui hoc fortasse humilis animi duceres, illud pertinacis. fateor, a plerisque, uel dicam ab omnibus, sapiens tuum consilium, a multis etiam magni, ac fortis animi iudicatum: sed habet ista ratio, ut mihi quidem uidetur, quendam modum; praesertim cum tibi nihil deesse arbitrarer ad tuas fortunas omnes obtinédas, praeter uoluntatem. sic enim intellexi, nihil aliud esse, quod dubitationem afferret ei, penes quem est potestas, nisi quod uereretur, ne tu illud beneficium omnino non putares. de quo quid sentiam, nihil attinet dicere; cum appareat, ipse quid fecerim. sed tamen, si iam ita constituisses, ut abesse perpetuo malles, quam ea, quae nolles, uidere: tamé id cogitare deberes, ubicumque esses, te fore in eius ipsius, quem fugeres, potestate. qui si facile passurus esset, te, carentem patria, & fortunis tuis, quiete, & libere uiuere: cogitandum tibi tamen esset, Romae ne, & domi tuae, cuiusmodi res esset, an Mytilenis, aut Rhodi malles uiuere. sed, cum ita late pateat eius potestas, quam ueremur, ut terrarum orbem complexa sit: nó ne mauis sine periculo tuae domi esse, quam cum periculo alienae? equidem, etiam si

ad Iubam regē.

ut neque bellū renouares. neque Romam redires, sed exsulandi cōsilium caperes.

quarum desperatione exiliū elegerat.

qu omnia tenet. epistola sequenti.

suasio ab exemplo.

a necessario.

neque honestū ait esse eius exsilium, neque totum.

si oppetenda mors esset, domi, atque in patria mallem, quam in externis, atque alienis locis. hoc idem [a] *omnes, qui te diligunt, sentiunt; quorum est magna pro tuis maximis, clarissimisq. uirtutibus multitudo. Habemus etiam* [b] *rationem rei familiaris tuae, quam dissipari nolumus. nam, etsi nullam potest accipere iniuriam. quae futura perpetua sit; propterea quod neque is, qui* [c] *tenet remp. pateretur, neque ipsa resp. tamen impetum praedonum in tuas fortunas fieri nolo. ij autem qui essent, auderem scribere, nisi te intelligere confiderem. Hic te unius sollicitudines, unius etiam multae & assiduae lacrymae C.* [d] *Marcelli, fratris optimi, deprecantur. nos cura, & dolore proximi sumus, precibus tardiores, quod ius adeundi, cum ipsi deprecatore eguerimus, non habemus. gratia tantum possumus, quantum uicti: sed tamen consilio, studio Marcello non desumus: a tuis* [e] *reliquis non adhibemur, ad omnia parati sumus. Vale.*

a communi cōsilio.

ab utili.

idem alijs uerbis ep. 8. & 9. & 13.

consularis. sic in oratione pro eo.

de Marcelli reditu minime laborantibus. ep. 8. & xi.

ARG. Et haec epistola eo spectat, ut Marcello reditus in patriam persuadeatur.

Cicero s. d. Marcello. 8

NEQVE *monere te audeo, praestanti prudentia uirum; nec confirmare, maximi animi hominem, uirumq. fortissimum; consolari uero nullo modo. nam si ea, quae acciderunt, ita fers, ut audio, gratulari magis* [f] *uirtuti debeo, quam consolari dolorem tuum. sin te tanta mala reip.*

quae in aduersis maxime perspicitur.

frangunt: non ita abunbo ingenio, ut te consoler, cum ipse me non possim. Reliquum est igitur ut tibi me in omni re eum praebeam, praestemque, ut ad omnia, quae tui uelint, ita adsim praesto, ut me non solum omnia debere tua caussa, quae possum, sed ea quoque, quae non possum, putent. Illud tamen uel tu me monuisse, uel censuisse puta uel propter beneuolentiam tacere non potuisse; ut, quod ego facio, tu quoque animum inducas, si sit aliqua resp. in ea te esse oportere, iudicio omnium, req. principem, necessitate cedentem tempori; sin autem nulla sit, hunc tamen aptissimum esse etiam ad exulandum locũ. si enim libertatem sequimur; qui locus hoc dominatu uacat? sin qualemcumque locum; quis est domestica sede iucundior? sed, mihi crede, etiam is, qui omnia tenet, fauet ingenijs, nobilitatem uero, & dignitatem hominum, quantum ei res, & ipsius caussa concedit, amplectitur. Sed plura, quam statueram. redeo ergo ad unum illud, me tuum fore cum tuis, si modo erunt tui; sin minus, me certe in omnibus rebus satis nostrae coniunctioni, amoriq. facturum. Vale.

Philipp. 6. uide artificiosam admonendi rationem, ut offensio uitetur.

exsilium enim est, ubi resp. non est.

hoc adiecit, ut Marcellus ueterem dignitatẽ speraret.

uide ep. superiorem. & XI.

ARG. Reditum in patriam suadet, ut supra. argumenta ex intima arte depromit, ad persuadendum firmissima.

Cicero S. D. Marcello. 9

ETSI *perpaucis ante diebus dederam Q. Mucio litteras ad te pluribus uerbis scriptas, quibus declaraueram, quo te animo censerem esse*

opor-

oportere, & quid tibi faciendum arbitrarere; tamen, cum Theophilus, libertus tuus, proficisceretur, cuius ego fidem erga te, beneuolentiamq. perspexeram; sine meis litteris eum ad te uenire nolui. Iisdem igitur de rebus etiam atque etiam hortor, quibus superioribus litteris hortatus sum; ut in ea rep. quaecumque est, quamprimum uelis esse. multa uidebis fortasse, quae nolis; non plura tamen, quam audis quotidie. non est porro tuum, uno sensu solum oculorum moueri; cum illud idem auribus percipias, quod etiam maius uideri solet, minus laborare. At tibi ipsi dicendum erit aliquid, quod non sentias; aut faciendum, quod non probes. Primum, TEMPORI cedere, id est necessitati parere, semper sapientis est habitum. deinde, non habet, ut nunc quidem est, id uitij res. dicere fortasse, quae sentias, non licet; tacere plane licet. omnia enim delata ad unum sunt. is utitur consilio ne suorum quidem, sed suo. quod non multo secus fieret; si is remp. teneret, quem secuti sumus. an, qui bello, cum omnium nostrum coniunctũ esse periculũ suo cerneret, certorum hominum minime prudentium consilio uteretur; eum magis communem censemus in uictoria futurum fuisse; quam incertis in rebus fuisset? & qui nec, te consule, tuum sapientissimum consiliũ secutus esset; nec, fratre tuo consulatum ex auctoritate tua gerente, uobis auctoribus uti uoluerit; nunc

supra dixit, Cuiusmodi res esset, epist. 7.

diuersa ratio ep. 1. lib. 6. pro auribus contra oculos.

ep. 50. l. 12. ad Att.

idem alijs uerbis epist. 7. 8. & 13.

Pompeius.

Scipionis, Domitij, & aliorũ.

C. Marcello, fratre eius patruele.

nunc omnia tenentem, nostras sententias desideraturum censes fuisse? OMNIA sunt misera in bellis ciuilibus: quae maiores nostri ne semel quidem; nostra aetas saepe iam sensit: sed MISERIVS nihil, quam ipsa uictoria: quae, etiam si ad meliores uenit, tamen eos ipsos ferociores, impotentioresq. reddit; ut, etiam si natura tales non sint, necessitate esse cogantur. MVLTA enim uictori eorum arbitrio, per quos uicit, etiam inuito facienda sunt. An tu non uidebas mecum simul, quam illa crudelis esset futura uictoria? igitur tunc quoque patria careres, ne, quae nolles, uideres? non, inquies: ego enim ipse tenerem opes, & dignitatem meam. at erat tuae uirtutis, in minimis res tuas ponere; de rep. uehementius laborare. Deinde, qui finis istius consilij est? nam adhuc & factum tuum probatur, &, ut in tali re, etiam fortuna laudatur: factum, quod & initium belli necessario secutus sis, & extrema sapienter persequi nolueris; fortuna, quod honesto otio tenueris & statum, & famam dignitatis tuae. nunc uero nec locus tibi ullus dulcius esse debet patria; nec eam diligere minus debes, quod deformior est, sed misereri potius; nec eam, multis claris uiris orbatam, priuare etiam adspectu tuo. Denique, si fuit magni animi, non esse supplicem uictori: uide, ne superbi sit, aspernari eiusdem liberalitatem: &, si sapientis est carere patria, duri non desiderare:

propter Syllana tempora. ep.4. & Phil. 8.

Caesarem excusat.

ep. 14.

hic Marcellum acri pertinacia munitũ, tamen expugnat.

quod tuo otio fruaris. infra.

cum iam boni ciuis officio satisfeceris.

Pompeio, Catone, Domitio, Scipione, Bibulo, Lentulis, Appio: qui erant omnes consulares, excepto Catone praetorio.

&

& si re publica non possis frui, stultum est nolle priuata. Caput illud est, ut, si ista uita tibi commodior esse uideatur, cogitandum tamen sit, ne tutior non sit. magna gladiorum est licentia: sed in externis locis minor etiam ad facinus uerecundia. mihi salus tua tantae curae est, ut Marcello fratri tuo aut par, aut certe proximus sim. Tuum est consulere temporibus, & incolumitati, & uitae, & fortunis tuis. Vale.

quod non cogitare, sapientis non est.

supra.

ut cogites cuncta esse in Caesaris potestate.

ARG. Hortatur, ut reditum maturet. iam enim de reditu persuaserat.

Cicero s. D. Marcello. 10

ETSI nihil noui, quod ad te scriberem, habebam; magisq. litteras tuas iam exspectare incipiebam, uel te potius ipsum: tamen, cum Theophilus proficisceretur, non potui nihil ei litterarum dare. Cura igitur, ut quamprimum uenias: uenies enim, mihi crede, exspectatus, neque solum nobis, id est tuis, sed prorsus omnibus. uenit enim mihi in mentem, subuereri interdum, ne te delectet tarda decessio. quod si nullum haberes sensum, nisi oculorum; prorsus tibi ignoscerem, si quosdam nolles uidere. sed, cum leuiora non multo essent, quae audirentur, quam quae uiderentur; suspicarer autem multum interesse rei familiaris tuae, te quamprimum uenire, idq. in omnes partes ualere: putaui ea de re te esse admonendum. sed quoniam, quod mihi placeret, ostendi; reliqua tu pro tua prudentia consi-

ut qui non libenter uenias.

de malis reip.

ep. 10. lib. 5. & ad Att. ep. x. l. 13.

dera-

derabis. me tamen uelim, quod ad tempus te exspectemus, certiorem facias. Vale.

ARG. Significat se in patriam rediturum, commotum consilio, & auctoritate Ciceronis.

Marcellus s. d. Ciceroni. II

PLVRIMVM *ualuisse apud me tuam semper auctoritatem, cum in omni re, tum in hoc maxime negotio potes existimare. cum mihi C. Marcellus frater, amantissimus mei, non solum consilium daret, sed precibus quoque me obsecraret; non prius mihi persuadere potuit, quam tuis est effectum litteris, ut uterer uestro potissimum consilio. Res quemadmodum sit acta, uestrae litterae mihi declarant. Gratulatio tua & si est mihi probatissima, quod ab optimo fit animo: tamen hoc mihi multo iucundius est, & gratius, quod, in summa paucitate amicorum, propinquorum, ac necessariorum, qui uere meae saluti fauerent, te cupidissimum mei, singularemq. mihi beneuolentiam praestitisse cognoui. Reliqua sunt eiusmodi, quibus ego, quoniam haec erant tempora, facile, & aequo animo carebam: hoc uero eiusmodi esse statuo, ut sine talium uirorum, & amicorum beneuolentia, neque in aduersa, neque in secunda fortuna quisquā uiuere possit. itaque hoc ego mihi gratulator. tu uero ut intelligas, homini amicissimo te tribuisse officium, re tibi praestabo. Vale.*

auctoritate potest aliquis apud nos plus ualere, quam frater; amore non item.

de ipsius reditu a Caesare impetrato.

hinc illud, Si uere erunt tui, ep.8.

praeter unū te.

quorum & uirtus, & beneuolentia singularis.

ARG. Marcellum a Magio interfectum, suaq. erga mortuum officia significat.

Seruius s. d. Ciceroni. 12

Etsi scio non iucundissimum me nuncium uobis allaturum: tamen, quoniam casus, & natura in bonis dominatur; uisum est faciendum, quoquo modo res se haberet, uos certiores facere. Ad x. kal. Ian. cum ab Epidauro Piraeeum naui aduectus essem ibi Marcellū, collegam nostrum, conueni; eumq. diem ibi consumpsi, ut cum eo essem. postero die, cum ab eo digressus essem, eo consilio, ut ab Athenis in Boeotiam irem, reliquamq. iurisdictionem absoluerem: ille, uti aiebat, supra Maleas in Italiam uersus nauigaturus erat. postridie eius diei, cum ab Athenis proficisci in animo haberem; circiter, horam decimam noctis Postumius, familiaris eius, ad me uenit; & mihi nunciauit, M. Marcellum, collegam nostrum, post cenae tempus a P. Magia Cilone, familiari eius, pugione percussum esse, & duo uulnera accepisse, unum in stomacho, alterum in capite secundum aurem; sperare tamen, eum uiuere posse: Magium se ipsum interfecisse: postea se a Marcello ad me missum esse, qui haec nunciaret, & rogaret, uti cogerē medicos. coegi; & e uestigio eo sum profectus prima luce. cum nō longe a Piraeeo abessem; puer Acidini mihi obuiam uenit cum codicillis; in quibus erat scriptum, paullo ante lucem Marcellum

aut enim casu moriuntur homines, aut natura.

in consulatu. ep. 4.

praeerat enim Sulpicius Achaiae ep. 4. de Malea uide Plinium epist. lib. 10.

post aureum.

ad Att. ep. 10. lib. 13.

cognomen gentis Manliae.

cellum diem suum obijsse. ita uir clarissimus ab homine taeterrimo acerbissima morte est affectus; & cui inimici propter dignitatem pepercerant, inuentus est amicus, qui ei mortem afferret. ego tamen ad tabernaculum eius perrexi; inueni duos libertos, & pauculos seruos: reliquos aiebant profugisse metu perterritos, quod dominus eorum ante tabernaculum interfectus esset. coactus sum in eadem illa lectica, qua ipse delatus eram, meisq. lecticarijs in urbem eum referre: ibiq. pro ea copia, quae Athenis erat, funus ei satis amplum faciendum curaui. ab Atheniensibus, locum sepulturae intra urbem ut darent, impetrare non potui, quod religione se impediri dicerent: neque tamen id antea cuiquã concesserant. quod proximum fuit; uti in quo uellemus gymnasio eum sepeliremus, nobis permiserunt. nos in nobilissimo orbis terrarum gymnasio Academiae locum delegimus: ibiq. eum combussimus: postea q. curauimus, ut ijdem Athenienses in eodem loco monumentum ei marmoreum faciendum locarent. ita, quae nostra officia fuerunt, pro collegio, & propinquitate, & uiuo, & mortuo omnia ei praestitimus. Vale. Datae pridie kal. Iun. Athenis.

Caesar enim ei reditum in patriam concesserat.

quod seruis capitale erat, qui dominum non defendissent.

Romae quoque lex uetabat.

in qua floruerat Plato.

quia consulatũ simul gesserat.

ARG. Exulantem Nigidium spe reditus consolans, suam illi operam, suumq. officium pollicetur, praeterea rem omnem familiarem. in extremo hortatur, ut bono animo, fortiq. sit in utramque partem.

Cicero s. d. P. Nigidio Figulo.

QVAERENTI *mihi iam diu, quid ad te potissimum scriberem, non modo certa res ulla, sed ne genus quidem litterarum usitatum ueniebat in mentem. unam enim partem, & consuetudinem earum epistolarum, quibus secundis rebus uti solebamus, tempus eripuerat: perfeceratq. fortuna, ne quid tale scribere possem, aut omnino cogitare. relinquebatur triste quoddam, & miserum, & his temporibus consentaneum genus litterarum. id quoque deficiebat me: in quo debebat esse aut promissio auxilij alicuius, aut consolatio doloris tui. quod pollicerer, non erat. ipse enim,* "pari fortuna abiectus, aliorum opibus casus meos sustentabam: saepiusq. mihi ueniebat in mentem, queri, quod ita uiuerem, quam gaudere, quod uiuerem. quamquam enim nulla me ipsum priuatim perculit insignis iniuria; nec mihi quidquam tali tempore in mentem uenit optare, quod non ultro mihi Caesar detulerit: tamen nihilo minus eis conficior curis; ut hoc ipsum, quod "maneam in uita, peccare me existimem. careo enim cum familiarissimis multis, quos aut mors" eripuit nobis, aut distraxit fuga; tum omnibus amicis, quorum beneuolentiam nobis conciliarat per me quondam, te socio, defensa resp. uersorq. in eorum naufragijs, & bonorum direptionibus: nec audio solum, quod ipsum esset miserum, sed etiam id ipsum" uideo, quo nihil est acerbius,*

communicatio fortunae genus consolationis est apud afflictos.

cum exstincta resp. sit.

Pompeium, Catonem, Lentulos, & alios. uide ep. 9.

ep. 1. l. 6.

acerbius, eorum fortunas dissipari, quibus nos olim adiutoribus illud incendium exstinximus: & in qua urbe modo gratia, auctoritate, & gloria floruimus, in ea nunc ijs quidem omnibus caremus; obtinemus ipsius Caesaris summam erga nos humanitatem: sed ea plus non potest, quam uis, & mutatio omnium rerum, atque temporum. itaque, orbus ijs rebus omnibus, quibus & natura me, & uoluntas, & consuetudo assuefecerat; cum ceteris, ut quidem uideor, tum mihi ipse displiceo. natus enim ad agendum semper aliquid dignum uiro, nunc non modo agendi rationem nullam habeo, sed ne cogitandi quidem: & qui antea aut obscuris hominibus, aut etiam sontibus opitulari poteram; nunc P. Nigidio, uni omnium doctissimo, & sanctissimo, & maximo quondam gratia, & mihi certe amicissimo, ne benigne quidem polliceri possum. Ergo hoc ereptum est litterarum genus. Reliquum est, ut consoler, & afferam rationes, quibus te a molestijs coner abducere. at ea quidem facultas, uel tui, uel alterius consolandi, in te summa est, si umquam in ullo fuit. itaque eam partem, quae ab exquisita quadam ratione, & doctrina proficiscitur, non attingam, tibi totam relinquam. quid sit forti, & sapienti homine dignum, quid grauitas, quid altitudo animi, quid acta tua uita, quid studia, quid artes, quibus a pueritia floruisti, a te flagitent, tu uidebis. ego, quod intel-

Catilinae coniurationem.

Caesarem excusans, auertit culpam in tempora.

Latinorum omniũ post Varronem doctissimus appellatur a Gellio.

idem alijs uerbis ep. 8. & 9.

recta admonitio, cum laude tamen, ut proxime iam ostendit.

 ligere,

ligere, & sentire, quia sum Romae, & quia curo attendoque, possum, id tibi affirmo, te in istis molestijs, in quibus es hoc tempore, non diutius futurum; in ijs autem, in quibus etiam nos sumus, fortasse semper fore. uideor mihi perspicere, primum ipsius animum, qui plurimum potest, propensum ad salutem tuam. non scribo hoc temere. quo minus familiaris sum, hoc sum ad inuestigandum curiosior, quo facilius, quibus est iratior, respondere tristius possit; hoc est adhuc tardior ad te molestia liberandũ. familiares uero eius, & ij quidem, qui illi iucundissimi sunt, mirabiliter de te & loquuntur, & sentiunt. Accedit eodem uulgi uoluntas, uel potius consensus omnium. etiam illa, quae minimum nunc quidem potest, sed possit necesse est, resp. quascumque uires habebit, ab ijs ipsis, quibus tenetur, de te propediem, mihi crede, impetrabit. Redeo igitur ad id, ut iam tibi etiam pollicear aliquid, quod primo omiseram. nam & complectar eius familiarissimos, qui me admodum diligunt, multumq. mecum sunt: & in ipsius consuetudinem, quam adhuc meus pudor mihi clausit, insinuabo: & certe omnes uias persequar, quibus putabo ad id, quod uolumus, peruenire posse. in hoc toto genere plura faciam, quam scribere audeo. Cetera, quae tibi a multis prompta esse certo scio, a me sunt paratissima. nihil in re familiari mea est, quod ego meũ malim esse.

quam

in reip. calamitate.

idem alijs uerbis ep. 8. & 9. ep. 7. l. 2.

ijs. qui in Africa bellum renouauerant. uide ep. 13. l. 6.

colligit omnia quae ualent ad spem.

ut Oppius, Hirtius, Balbus, Marius, Pansa, Postumius. ep. 7. 12. l. 6. 24. l. 7. 20. l. 9.

quod ad rem familiarem attinet.

quam tuum. hac de re, & de hoc genere toto hoc scribo parcius, quod te, id quod ipse confido, sperare malo, te esse usurum tuis. Extremum illud est, ut te horter, & obsecrem, animo ut maximo sis; nec ea solum memineris, quae ab alijs magnis uiris accepisti, sed illa etiam, quae ipse ingenio, studioq. peperisti. quae si colliges; & sperabis omnia optime; &, quae accident, qualiacumque erunt, sapienter feres. Sed haec tu melius, uel optime omnium. Ego, quae pertinere ad te intelligam, studiosissime omnia, diligentissimeq. curabo; tuorumq. [a] tristissimo meo tempore meritorum erga me memoriam conseruabo. Vale.

[a] cum eiectus a Clodio sum.

ARG. Respondet ad duplicem Plancij gratulationem de recuperata Ciceronis dignitate, & de nouis eiusdem nuptijs cum Publilia, diuortio iam facto cum Terentia.

Cicero S. D. Cn. Plancio. 14

BINAS a te accepi litteras, Corcyrae datas: quarum alteris mihi gratulabare, quod audisses meam me pristinam dignitatem [a] obtinere; alteris dicebas, te uelle, quae egissem, bene, ac feliciter [x] euenire. Ego autem, si dignitas est bene de rep. sentire, & bonis uiris probare, quod sentias; obtineo dignitatem meam. sin autem in eo dignitas est, quod sentias, aut re efficere si possis, aut denique libera oratione defendere: ne [c] uestigium quidem ullum est reliquum nobis dignitatis: agiturq. praeclare, si nosmet ipsos regere possumus; ut ea, quae partim iam adsunt, par-

[a] apud Caesar.

[x] de nuptijs Publiliae. Plutarchus, & in epistolis ad Att.

[c] epist. 1. lib. 18.

tim impendent, moderate feramus: quod est difficile in eiusmodi bello, ciues exitus ex altera parte caedem ostentat, ex altera seruitutem. quo in periculo non nihil me consolatur, cum recordor, haec me tum uidisse, cum secundas etiam res nostras, non modo aduersas, pertimescebam; uidebamque, quanto periculo de iure publico disceptaretur armis: quibus si ij uicissent, ad quos ego, pacis spe, non belli cupiditate adductus, accesseram; intelligebam tamen, & iratorum hominum, & cupidorum, & insolentium quam crudelis esset futura uictoria: sin autem uicti essent, quantus interitus esset futurus ciuium partim amplissimorum, partim etiam optimorum: qui me haec praedicentem, atque optime consulentem saluti suae, malebant nimium timidum, quam satis prudentem, existimari. Quod autem mihi de ego, quod egerim, gratularis: te ita uelle, certo scio: sed ego tam misero tempore nihil noui cõsilij cepissem, nisi in reditu meo nihilo melio res res domesticas, quam remp. offendissem. quibus enim pro meis ĩmortalibus beneficijs carißima mea salus, et meae fortunae esse debebãt; cum propter eorũ scelus nihil mihi intra meos parietes tutum, nihil insidijs uacuum uiderem; nouarum me neceßitudinum fidelitate contra ueterum perfidiam muniendum putaui. Sed de nostris rebus satis, uel etiam nimium multa. De tuis, uelim, ut eo sis animo, quo debes esse,

a reliquijs Pompeianorum partium in Africa renouato, ducibus Scipione, Pompeij socero, Catone, Iuba rege.

ep. 9. h. l. & 21. lib. 5.

intelligit Domitium, Lentulum, Scipionẽ, pugnãdi maxime cupidos ep. 1. h. l. & 6. lib. 9.

post pugnam Pharsalicam. Terẽtiae negligentia diminutas.

hic Quinctum fratrem, & filiũ significat, ut apparet ex lib. xi. ad Atticum.

se, id est ut ne quid tibi praecipue timendum putes. si enim status erit aliquis ciuitatis; quicumque erit, te omnium periculorum uideo expertem fore. nam alteros tibi iam placatos esse intelligo, alteros numquam iratos fuisse. De mea autem in te uoluntate sic, uelim, iudices, me, quibuscumque rebus opus esse intelligam, quamquã uideam, quis sim hoc tempore, & quid possim, opera tamé, & consilio, studio quidem certe rei, famae, saluti tuae praesto futurum. Tu, uelim, & quid agas, & quid acturum te putes, facias me quamdiligentissime certiorem. Vale.

Caesarem.

Pompeium.

ep. 2. l. 1. & 13. & 14. lib. 6.

ARG. Hortatur, ut communem fortunam fortiter ferat.

Cicero S. D. Plancio. 15

ACCEPI *perbreues tuas litteras: quibus id, quod scire cupiebam, cognoscere non potui; cognoui autem id, quod mihi dubium non fuit. nam quam fortiter ferres communes miserias non intellexi; quam me amares, facile perspexi. sed hoc scieram; illud si scissem, ad id meas litteras accommodassem. sed tamenetsi antea scripsi, quae existimaui scribi oportere: tamen hoc tempore breuiter cõmonendum putaui, ne quo periculo te proprio existimares esse. in magno omnes sed tamen in communi sumus. quare nõ debes aut propriam fortunam, & praecipuam postulare, aut communem recusare. quapropter eo animo simus inter nos, quo semper fuimus: quod de te sperare, de me praestare possum. Vale.*

pro tametsi, rarissime usurpatum. l. 3 de or. ex uetere poeta, At Romanos homo, tametsi res bene gesta est, Corde suo trepidat. & Q. Cicero de petitione consulatus. in extremo & ad Att. ep. 17. lib. 5.

CICERONIS EPISTOLARVM, AD METELLVM, ET ALIOS, LIBER V.

ARGVMENTVM.

Queritur Marcellus Celer, qui Galliam proconsul regebat, Metellum Nepotem, fratrem suum, a Cicerone oppugnatum. ui detur esse paullo arrogantior epistola.

Q. Metellus Q. F. Celer procos. s. D. M. Tullio Ciceroni.

SI VALES, bene est. Existimaram, pro mutuo inter nos animo, & pro re conciliata gratia, neque me absentem ludibrio laesum iri, nec Metellum fratrem, ob dictum, capite, ac fortunis per te oppugnatum iri. quem si parum pudor ipsius defendebat; uel familiae debebat nostrae dignitas, uel meum studium erga uos, remq. pub. satis subleuare. nunc uideo illum circumuentum, me desertum a quibus minime conueniebat. itaque in lucto, & squalore sum, qui prouinciae, qui exercitui proesum, qui bellum gero. quae quoniam nec ratione, nec maiorum nostrorum clementia administrastis: nō erit mirandum, si uos paenitebit. Te tam mobili in me meosq. esse animo, non sperabam. Me interea nec domesticus dolor, nec cuiusquā iniuria a rep. abducet. Vale.

non proprie dictum. uide sequentem epistolam.

nobilissimae, licet plebeiae.

in Piceno contra Catilinam. Sallustius.

ARG. Excusat se de Metello Nepote, suaq. in ipsum Celerem merita commemorat.

M. Cicero

M. Cicero S.D. Q. Metello Q.F. Celeri procos.

SI TV, exercitusq. ualetis, bene est. Scribis ad me, te existimasse pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia numquam te a me ludibrio laesum iri. quod cuiusmodi sit, satis intelligere non possum: sed tamen suspicor ad te esse allatum, me, in senatu cum disputarem, permultos esse, qui remp. a me conseruatam dolerent, dixisse; a te propinquos tuos, quibus negare non potuisses, impetrasse, ut ea, quae statuisses tibi in senatu de mea laude esse dicenda, reticeres. quod cum dicerem, illud adiunxi: mihi tecum ita dispertitum officium fuisse in reip. salute retinenda, ut ego urbem a domesticis insidiis, & ab intestino scelere, tu Italiam & ab armatis hostibus, & ab occulta coniuratione defenderes: atque hanc nostram tanti & tam praeclari muneris societatem a tuis propinquis labefactatam: qui, cum tu a me rebus amplissimis, atque honorificentissimis ornatus esses, timuissent, ne qua mihi pars abs te uoluntatis mutuae tribueretur. Hoc in sermone, cum a me exponeretur, quae mea exspectatio fuisset orationis tuae quantoq. in errore uersatus essem: uisa est oratio non iniucunda, & mediocris quidam est risus consecutus, non in te, sed magis in errorem meum, & quod, me abs te cupisse laudari, aperte, atque ingenue confitebar. Iam, hoc non potest in te non

notat Metellū Nepotem, Metelli Celeris fratrem.

Lentuli, & Cethegi.

Catilinā significat, & Manlium, qui exierant, uocibus & minis extrusi Ciceronis cōsilis: qua de re quattuor exstāt orationes.

quia meam inanem ambitionem fatebar.

non honorifice eße dictũ, me in clarißimis meis, atque amplißimis rebus tamen aliquod testimonium tuae uocis habere uoluisse. Quod autem ita scribis, pro mutuo inter nos animo: quid tu existimes esse in amicitia mutuum, nescio: equidem hoc arbitror, cum par uoluntas accipitur, & redditur. Ego si hoc dicam, me tua caussa praetermisisse prouinciam, tibi ipse leuior uidear esse: meae, enim rationes ita tulerunt: atque eius mei consilij maiorem in dies singulos fructum, uoluptatemq. capio. illud dico, me, ut primum in concione prouinciam deposuerim, statim, quemadmodum eam tibi traderem, cogitare coepisse. Nihil dico de sortitione uestra: tantum te suspicari uolo nihil in ea re per collegam meum me insciente esse factum. Recordare cetera; quam cito senatum illo die, facta sortitione, coegerim, quã multa de te uerba fecerim; cum tu ipse mihi dixisti, orationem meam non solum in te honorificã, sed etiam in collegas tuos contumeliosam fuisse. Iam illud S. C. quod eo die factum est, ea praescriptione est, ut, dum id exstabit, officium meum in te obscurum esse non possit. Postea uero quam profectus es uelim recordere, quae ego de te in senatu egerim, quae in concionibus dixerim, quas ad te litteras miserim. Quae cum omnia collegeris; tu ipse uelim iudices, satis ne uideatur his omnibus rebus tuus aduentus, cum proxime Romam uenisti, mutuo respondisse.

aculeus in Metellum, quasi parem uoluntatem non reddiderit.

Galliam, oratio in Pisonẽ.

prouincias aut sortiebantur, aut cõparabant inter se. Liuius, & alij.

praetores: nam erat praetor Metellus, quo tempore prouinciã est sortitus.

ob eorum claritatem, qui scribẽdo affuerunt quae S.C. auctoritates dicebãtur.

Quod

Quod scribis de reconciliata nostra gratia: non intelligo, cur reconciliatam esse dicas, quae numquam immutata est. Quod scribis, non oportuisse Metellum, fratrem tuum, ob dictum a me oppugnari: primum, hoc uelim existimes, animum mihi istum tuum uehementer probari, & fraternam plenam humanitatis, ac pietatis uoluntatem: deinde, si qua ego in re fratri tuo reip. caussa restiterim; peto, ut mihi ignoscas. tam enim sum amicus reip. quam qui maxime. si uero meam salutem contra illius impetum in me crudelissimum defenderim: satis habeas, nihil me etiam tecum de tui fratris iniuria conqueri. quem ego cum comperissem omnem sui tribunatus conatum in meam perniciem parare, atque meditari; egi cum Claudia, uxore tua, & cum uestra sorore Mucia, cuius erga me studium, pro Cn. Pompeij necessitudine, multis in rebus perspexeram, ut eum ab illa iniuria deterrerent. Atque ille, quod te audisse credo, pridie kal. Ian. qua iniuria nemo umquam in aliquo magistratu improbissimus ciuis affectus est, ea me consulem affecit, cum remp. conseruassem; atque abeuntē magistratu concionis habendae potestate priuauit. cuius iniuria mihi tamen honori summo fuit. nam, cum ille mihi nihil, nisi ut iurarem, permitteret; magna uoce iuraui uerissimum, pulcherrimumq. iusiurandum: quo populus ita magna uoce, me uere iurasse, iurauit. Hac

accepta

pius Metellum, sed nõ aequum dicit esse.

sorore P. Clodij.

uxore Cn. Pompeij, ut est apud Dionem, Plutarchum, Pedianũ, & alios.

pro ea potestate, quam tribunus pl. habebat.

iurauit, remp. a se seruatam. in oratione in Pisonem, & pro domo.

accepta tam insigni iniuria, tamen illo ipso die
misi ad Metellum communes amicos, qui age-
rent cum eo, ut ab illa mente desisteret. quibus
ille respondit; sibi non esse integrum. etenim paul
lo ante in concione dixerat, ei, qui in alios ani-
maduertisset indicta caussa, dicendi ipsi potesta-
tem fieri non oportere. hominem grauem, & ci-
uem egregium; qui, qua poena senatus, consen-
su bonorum omnium, * eos affecerat, qui urbem

Catilinae socios.

incendere, magistratus, ac senatum trucidare,
bellum maximum conflare uoluissent, eadem di-
gnum iudicaret eum, qui curiam caede, urbem
incendijs, Italiam bello liberaßet. itaque ego Me
tello fratri tuo praesenti restiti. nam in senatu
* kal. Ian. sic cum eo de rep. disputaui, ut senti-
ret sibi cum uiro forti, & constanti esse pugnan-

pridie consulatum absoluerat.

dum. Ad III. non. Ian. cum* agere coepisset,

in senatu.

tertio quoque uerbo orationis suae me appella-
bat, mihi minabatur: neque illi quidquam deli-
beratius fuit, quam me, quacumque ratione pos
set, non iudicio, neque disceptatione, sed ui, at-

iudiciale uerbum.

que impressione euertere. huius ego temeritati
uirtute, atque animo non restitissem, quis esset,
qui in me consulatu non *casu potius existimaret,
quam consilio fortem fuisse? Haec si Metellum co
gitare de me nescisti: debes existimare, te maxi
mis de rebus a fratre esse celatum. sin aliquid im-
pertiuit tibi sui consilij: lenis a te, & facilis existi
mari debeo, qui nihil tecum de his ipsis rebus ex

hoc usus est uerbo, ut ostenderet, non oppugnationem suam fuisse, sed defensionem. Phil. VI.

postu-

postulem. etsi intelligi, non me dicto Metelli, ut scribis, sed consilio eius, animoq. in me inimicissimo esse commotum. Cognosce nunc humanitatem meam: si humanitas appellanda est in acerbissima iniuria remissio animi, ac dissolutio. Nulla est a me umquam sententia dicta in fratrem tuum. quotiescumque aliquid est actum, sedens ijs assensi, qui mihi lenissime sentire uisi sunt. addam illud etiam; quod iam ego curare non debui, sed tamen fieri non moleste tuli, atque etiam, ut ita fieret, pro mea parte adiuui; ut S. C. *meus inimicus, quia tuus frater erat, subleuaretur. Quare non ego oppugnaui fratrem tuum, sed fratri tuo repugnaui: nec in te, ut scribis, animo fui mobili, sed ita stabili, ut in mea erga te uoluntate, etiam desertus ab officijs tuis, permanerem. Atque hoc ipso tempore tibi, paene minitanti nobis per litteras, hoc rescribo, atque respondeo. Ego dolori tuo non solum ignosco, sed summam etiam laudem tribuo. meus enim me sensus, quanta uis fraterni sit amoris, admonet. a te peto, ut tu quoque aequum te iudicem dolori meo praebeas; si acerbe, si crudeliter, si sine caussa sum a tuis oppugnatus, ut statuas mihi non modo nō cedendum, sed etiam tuo, atque exercitus tui auxilio in eiusmodi caussa utendum fuisse. Ego te mihi semper amicum esse uolui; me ut tibi amicissimum esse intelligeres, laboraui. maneo in uoluntate, &, quoad uoles tu,*

quae laudatur: at animi dissolutio reprehenditur.

cū ageretur de Nepote reip. administratione summouendo. Suet. in Iulio.

eodē modo locutus est ep. 1. lib. 2.

ita humanitatē praesefert, ut tamen grauitate non abiiciat

tu, permanebo: citiusq. amore tui fratrem tuum odisse desinam, quam illius odio quidquam de nostra beneuolentia detrahatur. Vale.

ARG. Quae sequitur epistola, non dubito quin Metelli Celeris potius sit, quam Nepotis. & in epistola Nepotem puto significari.

Q. Metellus Nepos s. d. Ciceroni. 3

HOMINIS *importunissimi[x] contumeliae, quibus me crebris concionibus onerat, tuis erga me officijs leniuntur; &, ut sunt leues huiusmodi homines, a me despiciuntur: libenterque, commutata persona, te mihi fratris loco esse duco. de illo ne meminisse quidem uolo: tametsi bis eum inuitum seruaui. De me, meisq. rebus, ne uobis multitudine litterarum molestior essem, ad Lollium perscripsi; de rationibus etiã prouinciae quid uellem fieri, ut is doceret, & commonefaceret. Si[x] poteris, uelim pristinam tuam erga me uoluntatem conserues. Vale.*

maledicta in te iniquissima.

quod puto esse difficile, cum a fratre meo grauissimam iniuriam acceperis.

ARG. Studium, & auxilium Metelli Nepotis, consulatum gerentis, exsul implorat.

Cicero s. d. Metello Nepoti cos. 4

LITTERAE *Quincti fratris, & T. Pomponij, necessarij mei, tantum mihi spei dederant, ut in te non minus auxilij, quam in tuo[x] collega, mihi constitutum fuerit. itaque ad te litteras statim misi; per quas, ut fortuna postulabat, & gratias tibi egi, & de reliquo tempore auxilium petij. postea mihi non tam meorum litterae, quã sermones*

P. Lentulo consule, qui retulit ad senatum de Cicerone restituendo.

mones eorum, qui hac iter faciebant, animum tuum immutatum significabant: quae res fecit, ut tibi litteris obstrepere non auderem. nunc mihi Quinctus, frater meus, mitissimam tuam orationem, quam in senatu habuisses, perscripsit: qua inductus, ad te scribere sum coactus: & abs te, quantum tua fert uoluntas, peto, quaesoque, ut tuos mecum serues potius, quam propter arrogantem crudelitatem tuorum me oppugnes. tu, tuas inimicitias ut reip. donares, te uicisti: alienis ut contra remp. confirmes, adduceris? quod si mihi tua clementia opem tuleris: omnibus in rebus me fore in tua potestate tibi confirmo. sin mihi neque magistratum, neque senatum, neque populum auxiliari propter eam uim, quae me cum reip. uicit, licuerit: uide, ne, cum uelis reuocare tempus omnium conseruandorum, cum, qui seruetur, non erit, non possis. Vale.

quod ab eo, qui ante fuerit inimicus, satis uidetur.

Clodianorum, nam & lib. 4. ad Att. epist. 3. appellatur hic Metellus frater P. Clodij, Ciceronis inimici.

consulem P. Lentulum, ad salutem Ciceronis maxime propensum.

ARG. Exprobat Antonio, qui Macedoniam proconsul regebat, ingrati animi uitium; deinde Atticum illi commendat.

Cicero s. d. C. Antonio M. F. imp. 5

ETSI *statueram nullas ad te litteras mittere, nisi commendaticias; non quod eas intelligerem satis apud te ualere; sed, ne ijs, qui me rogarent, aliquid de nostra coniunctione imminutum esse ostenderem: tamen cum T. Pomponius, homo omnium meorum in te studiorum, & offi-*

miror, cur, imperatori, adscribat, cũ, in prouincia male rẽ ab eo gestam, Dio, Obsequẽs, epitome Liuiana significat.

ciorum

ciorum maxime conscius, tui cupidus, nostri amantissimus, ad te proficiscerentur; aliquid mihi scribendum putaui, praesertim* cum aliter ipsi Pomponio satisfacere non possem. Ego si abs te summa officia desiderem, mirum nemini uideri debeat: omnia enim a me in te profecta sunt, quae ad tuum* commodum, quae ad honorem, quae ad dignitatem pertinerent. pro his rebus nullam mihi abs te relatam esse gratiam, tu es optimus testis. contra etiam esse aliquid abs te profectum, ex multis audiui: nam, comperisse me, non audeo dicere; ne forte id ipsum uerbum ponam, quod abs te aiunt falso in me solere conferri. sed ea, quae ad me* delata sunt, malo te ex Pomponio, cui non minus molesta fuerunt, quam ex meis litteris, cognoscere. meus in te animus quam singulari officio fuerit, & senatus, & populus R. testis est; tu, quam gratus erga me fueris, ipse existimare potes; quantum mihi debeas, ceteri existiment. ego, quae tua caussa antea feci, uoluntate sum adductus, posteaq.* constantia: sed* reliqua, mihi crede, multo maius meum studium, maioremq. grauitatem, & laborem desiderant: quae ego si non profundere ac perdere uidebor, omnibus meis uiribus sustinebo: sin ingrata esse sentiam; non committam, ut tibi ipse insanire uidear. ea quae sint, & cuiusmodi, poteris ex Pomponio cognoscere. Atque ipsum tibi Pomponium ita commendo, ut, quamquam ipsius

significat se in uitum scripsisse.

ad augendam copiam. hic est locus cum illo conferendus, epist. 8.

uide ad Att. ep. 10. lib. 1.

ep. 8.

iudicium, quod in Antonium parabatur, M. Coelio accusatore: quo in iudicio Antoniũ Cicero defendit. uide orat. pro Coelio. & ad Att. ep. x. lib. 1.

ipsius caussa confido te facturum esse omnia, tamen abs te hoc poetam, ut, si quid residet in te amoris erga me, id omne in Pomponij negotio ostendas. hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ARG. Narrat, se diligentiam adhibuisse, ne Sextio succederetur. adscribit de domo a se empta.

Cicero s. D. P. Sextio L. F. procos. 6

CVM *ad me Decius librarius uenisset; egissetq. mecum, ut operam darem, ne tibi hoc tempore succederetur: quamquam illum hominem frugi, & tibi amicum existimabam; tamen, quod, memoria tenebam, cuiusmodi ad me litteras antea misisses, non satis credidi homini prudenti, tam ualde esse mutatam uoluntatem tuam. sed postea quam & Cornelia tua Terentiam conuenit; & ego cum Q. Cornelio locutus sum: adhibui diligentiam, quotiescumque senatus fuit, ut adessem: plurimumq. in eo negotij habui, ut Q. Fusium tribunum pl. & ceteros, ad quos* *tu *scripse ras, cogerem mihi potius credere, quam tuis litteris. omnino res tota in mẽsem Ianuarium reiecta erat, sed facile obtinebatur. Ego, tua gratulatione commotus, quod ad me pridem scripseras, uelle te bene euenire, quod de Crasso domum emissem, emi eam ipsam domum* XXXV*, *aliquanto post tuam gratulationem. itaque nunc me scito tantum habere aeris alieni, ut cupiam* *con*iurare, si quis me recipiat. sed partim odio inducti me excludunt, & aperte uindicem con-*

ut tibi succederetur, contra quam Decius mecum egerat.

idest tricies quinquies. Gel. l. 12. c. 12.

alludit ad coniurationem Catilinae ex aere alieno contractam.

iurationis oderunt: partim non credunt; & a me insidias metuunt; nec putāt ei nummos deesse posse, qui ex obsidione feneratores exemerit. omnino semissibus magna copia est: ego autem meis rebus gestis hoc sum assecutus, ut bonum nomen existimer. Domum tuam, atque aedificationem omnem perspexi, & uehementer probaui. Antonium, etsi eius in me officia omnes desiderant, tamen in senatu grauissime, ac diligentissime defendi; senatumq. uehementer oratione mea, atque auctoritate cōmoui. Tu ad me uelim litteras crebrius mittas. Vale.

de off. lib. 2. libri ueteres, omni; pro, cuiuis. debitor, qui soluendo esse possit. collegam suum in consulatu, quē postea Coelius accusauit. uide orationē pro M. Coelio.

ARG. Leuiter expostulat, quod Pompeius sibi de oppressa Catilinae coniuratione non esset pro rei magnitudine litteris gratulatus.

Cicero S. D. Cn. Pompeio Cn. F. Magno, imp.

7

SI TV, *exercitusq. ualetis, bene est. Ex litteris tuis, quas publice misisti, cepi una cum omnibus incredibilem uoluptatem: tantam enim spem otij ostendisti, quantam ego semper omnibus, te uno fretus, pollicebar. sed hoc scito, tuos ueteres hostes, nouos amicos, uehementer litteris perculsos, atque ex magna spe deturbatos, iacere. Ad me autem litteras quas misisti, quamquam exiguam significationem tuae erga me uoluntatis habebant, tamen mihi scito iucundas fuisse. nulla enim re tam laetari soleo, quam meorum officiorum conscientia. quibus si quando non mu-*

cōfecto Mithridatico bello.

tuo

tuo respondetur; apud me plus officij residere, facillime patior. illud non dubito, quin, si te mea summa erga te studia parum mihi adiunxerunt, resp. nos inter nos conciliatura, coniuncturaq. sit. ac, ne ignores, quid ego in tuis litteris desiderarim: scribam aperte, sicut & mea natura, & nostra amicitia postulat. Res eas gessi, quarum aliquã in tuis litteris, & nostrae necessitudinis, & reip. caussa, gratulationem exspectaui: quam ego abs te praetermissam esse arbitror, quod uerebare, ne cuius animum offenderes. sed scito, ea, quae nos pro salute patriae gessimus, orbis terrae iudicio, ac testimonio comprobari. quae, cum ueneris, tanto consilio, tantaq. animi magnitudine a me gesta eße cognosces, ut tibi, multo maiori, quam Africanus fuit, me, non multo minorem, quam Laelium, facile & in rep. & in amicitia adiunctum esse patiare. Vale.

mordet Pompeium ut immemorem beneficij: habuerat enim Cicero orationem pro lege Manilia de bello Mithridatico illi demandando.

ut Crassi, aut Caesaris, qui cõiuratos non esse interficiendos sensit.

ARG. Officium suum in Crassum praedicat; omniaq. pollicetur, quae ad illius commodum, aut amplitudinem pertinebunt.

Cicero s. d. M. Licinio P. F. Crasso. 8

proficiscebatur Crassus ad bellum Parthicum.

QVANTVM *meum studium extiterit dignitatis tuae uel tuendae, uel etiam augẽdae, non dubito, quin ad te omnes tui perscripserint: non enim fuit aut mediocre, aut obscurum, aut eiusmodi, quod silentio posset praeteriri. nam & cum*

Domitio, & Appio.

"consulibus, & cum multis consularibus tanta contentione decertaui, quanta numquam antea ulla in caussa: suscepiq. mihi perpetuam propugnationem pro omnibus ornamentis tuis: ueteriq. nostrae necessitudini iamdiu debitum, sed multa uarietate temporum "interruptum officium cumulate reddidi. Neque mehercule umquam mihi tui aut colendi, aut ornandi uoluntas defuit: sed quaedam pestes hominum, laude aliena dolentium, & te nō numquam a me alienarunt, & me aliquando "immutarunt tibi. sed exstitit tempus optatum mihi magis, quam speratum, ut, florentissimis tuis rebus, mea perspici posset & memoria nostrae uoluntatis, & amicitiae fides. sum enim consecutus, non modo ut domus tua tota, sed ut cuncta ciuitas me tibi amicissimum esse cognosceret. itaque et praestantissima omnium feminarum "uxor tua, & eximia pietate, uirtute, gratia "tui Crassi meis consilijs, monitis, studijs, actionibusq. nituntur: et senatus, populusq. R. intelligit, tibi absenti nihil eße tam promptum, aut tam paratum, quam in omnibus rebus, quae ad te pertineant, operam, curam, diligentiam, auctoritatem meam. Quae sint acta, quaeq. agantur, domesticorum tibi litteris declarari puto. De me sic existimes, ac tibi persuadeas uehementer uelim; non me repentina aliqua uoluntate, aut fortuito ad tuam amplitudinem meis officijs amplectendam incidiße, sed, ut primum

fuerat enim simultas inter eos. Plutarchus.

lenius est, quā alienarunt: & huius immutationis caussam in alios cōfert.

Suet. in Iulio.

filij, Marcus, & Publius; quorū Marcus Caesaris in Gallia quaestor, Publius legatus fuit. Caesar de bel. Gal.

forum

forum attigerim, spectasse semper, ut tibi possem quammaxime esse coniunctus. quo quidē ex tempore, memoria teneo, neque meam tibi obseruantiam, neque mihi tuam summam beneuolentiam, ac liberalitatem defuisse. si qua interciderunt, non tam re, quam suspicione uiolata; ea cum fuerint, & falsa, & inania, sint euulsa ex omni memoria, uitaq. nostra. is enim tu uir es, & eum me esse cupio. ut, quoniam in eadem reip. tempora incidimus, coniunctionem, amicitiamq. nostram utrique nostrum laudi sperem fore. Quamobrem tu, quantum tuo iudicio tribuendum nobis esse putes, statues ipse, &, ut spero, statues ex nostra dignitate: ego uero tibi profiteor, atque polliceor eximium, & singulare meum studium in omni genere officij, quod ad honestatem, & gloriam tuam spectet. in quo, etiam si multi mecum contendent, tamen, cum reliquis omnibus, tum Crassis tuis iudicibus, omnes facile superabo: quos quidem ego ambos unice diligo, sed in Marco beneuolentia impari: hoc magis sum Publio deditus, quod me, quamquam a pueritia sua semper, tamen hoc tempore maxime, sicut alterum parentem, & obseruat, & diligit. Has litteras uelim existimes foederis habituras esse uim, non epistolae; meq. ea, quae tibi promitto, ac recipio, sanctissime esse obseruaturum, diligentissimeque facturum. Quae a me suscepta defensio est, te absente, dignitatis tuae

ab ineunte igitur adolescentia. nam adolescētes uirili toga sūpta anno aetatis XVII, in forum ibāt.

paria officia modeste postulat.

ep. I. lib. 10.

hic enim Ciceroni patrem cō ciliauit. uide Plutarchum in Crasso.

tuae, in ea iam ego non solum amicitiae nostrae, sed etiam* constantiae meae caussa permanebo. quamobrem satis esse hoc tempore arbitratus sum, hoc ad te scribere; me, si quid ipse intelligerem aut ad uoluntatem, aut ad* commodum, aut ad amplitudinem tuam pertinere, mea* sponte id esse facturum; sin quippiam aut a te essem admonitus, aut a tuis, effecturum, ut intelligeres, nihil neque te scripsisse, neque quemquam tuorum frustra ad me detulisse. quamobrem uelim ita & ipse ad me scribas de omnibus minimis, maximis, mediocribusq. rebus; ut ad hominem amicissimum; & tuis praecipias, ut* opera, consilio, auctoritate, & gratia mea sic utantur in omnibus publicis; priuatis, forensibus, domesticis tuis, amicorum, hospitum, clientum tuorum negotijs, ut, quoad eius fieri possit, praesentiae tuae desiderium meo labore minuatur. Vale.

uide ep.5.

epist.5.

idem ep.8.l.6.

auge copiam ex alijs locis, ep. 3.4.& 6.l.1.

quo tenentur amici tui, hospites, clientes.

ARG. Vatinius, ex consulatu a Caesare dictatore in Illyricum missus, commendat suam dignitatem Ciceroni contra maleuolorum obtrectationes.

P. Vatinius imp. S. D. Ciceroni suo. 9

SI uales, bene est: ego ualeo. Si tuam consuetudinem in patrocinijs tuendis seruas, P. Vatinius cliens ad te uenit, qui pro se caussam dicier uult. non puto repudiabis in honore, quem in periculo recepisti. ego autem quem potius adoptem, aut inuocem, quam illũ, quo* defendente uincere didici? an uerear, ne, qui potentissimorum

captat beneuolentiam a commemoratione accepti benefi-

morum omnium conspirationem neglexerit pro mea salute, is pro honore meo, pusillorum, ac maleuolorum obtrectationes, & inuidias non prosternat, atque obterat? Quare, si me, sicut soles, amas; suscipe me totum, atque hoc, quidquid est oneris, ac muneris, pro mea dignitate tibi tuendum, ac sustinendum puta. scis meam fortunam nescio quo modo facile obtrectatores inuenire, non meo quidem mehercule merito: sed quanti id refert, si tamen fato nescio quo accidit? si quis forte fuerit, qui nostrae dignitati obesse uelit, peto a te, ut tuam consuetudinem, & liberalitatẽ in me absente defendendo mihi praestes. Litteras ad senatum nostris de rebus [a] *gestis quo exemplo miseram, infra tibi perscripsi. Dicitur mihi tuus seruus anagnostes fugitiuus cum Vardaeis esse: de quo tu mihi nihil mandasti: ego tamen, terra, mariq. ut conquireretur, praemandaui: & profecto tibi illum reperiam, nisi si in* [x] *Dalmatiam aufugerit: & inde tamen aliquando eruã. Tu nos fac ames. Vale. ad* v. *id. Quinct. ex castris, Narona.*

cii. de quo beneficio Valerius Max. l.4. c.2.

[a] in Dalmatia.

de hoc seruo uide ep. 77. l. 13.

[x] Dalmatiae nomen ab urbe Daimuo deductum, significat Strabo l.7.

ARG. Scribit haec, de Dionysio Ciceronis seruo, de Catilio pirata, de rebus a se in Dalmatia gestis, pro quibus supplicationes sibi decerni postulat.

Vatinio imp. S. D. Ciceroni. 10

SI *uales, bene est: ego quidem ualeo. De Dionysio tuo adhuc nihil extrico, & eo minus, quod me frigus Dalmaticum, quod illinc eiecit,*

 etiam

*etiam hic refrigerauit. ſed tamen non deſiſtam, quin illum aliquando eruam. ſed tamen omnia mihi *dura imperas. de Catilio neſcio quid ad me ſcripſiſti deprecationis diligentiſſimae. apage te cum noſtros Sex. Seruilio: nam mehercule ego il lum quoque amo. ſed huiuſcemodi uos clientes, huiuſmodi cauſſas recipitis? hominem unum o- mnium crudeliſſimum, qui tot ingenuos, matres familias, ciues R. occidit, arripuit, diſperdidit, regiones uaſtauit? ſimius, non ſemiſſis homo, con tra me arma tulit; & eum bello cepi. ſed tamen, mi Cicero, quid facere poſſum? omnia mehercule cupio, quae tu mihi imperas. meam animaduer- ſionem, & ſupplicium, quo uſurus eram in eum, quem cepiſſem, remitto tibi, & condono. quid illis reſpondere poſſum, qui ſua bona direpta, naues expugnatas, fratres, liberos, paren- tes occiſos, actione expoſtulant? ſi mehercu- le Appij* os haberem, in cuius locum ſuffe- ctus ſum; tamen hoc ſuſtinere non poſſem. quid ergo eſt? faciam omni ſedulo, quae te ſciam uelle. defenditur a Q. Voluſio, tuo diſcipulo. ſi forte ea res poterit aduerſarios fugare, in eo maxima ſpes eſt. Nos, ſi quid erit iſtic opus, defen des. Caeſar adhuc mihi iniuriam facit: de meis ſupplicationibus, & rebus geſtis Dalmaticis adhuc non* refert: quaſi uero non iuſtiſſimi trium phi in Dalmatia res geſſerim. nam, ſi hoc exſpe- ctandum ſit, dum totum bellum conficiam: ui-*

ginti

cum neque ſeruum poſſim inuenire, neque de Catilio, quod petis, facile cõcedere.

R.

ſi eſſem ita impudens, ut eſt Appius, ore ſcilicet duriſſimo.

relatio ad ſenatum conſulum erat, & conſul erat Caeſar.

ginti opida sunt Dalmatiae antiqua: quae* ipsi sibi adsciuerunt, amplius sexaginta. haec nisi omnia expugno, si mihi supplicationes non decernuntur; longe alia condicione ego sum, ac ceteri imperatores.

Dalmatiae.

Ego, post supplicationes mihi decretas, in Dalmatiam profectus sum: sex opida ui oppugnando cepi: unum* hoc, quod erat maximum, quater a me iam captum: quattuor enim turres, & quattuor muros cepi, & arcem eorum totam: ex qua me niues, frigora, imbres detruserunt: indigneque, mi Cicero. opidum captum, & bellum iam confectum relinquere sum coactus. Quare te rogo, si opus erit, ad Caesarem meam caussam agas, meq. tibi in omnes* partes defendendum putes, hoc existimans, neminem te tui amantiorem habere. Vale. nonis Dec. Narona.

proxime a se relictum.

ep.10.l.4.

ARG. Suum studium erga uxorem Vatinii, ipsumq. Vatinium significat. rogat deinde, ut omnino sibi remittat seruum suum fugitiuum Dionysium.

Cicero s. d. Vatinio imp. II

GRATA tibi esse officia mea, non miror. cognoui enim te gratissimum omnium; idq. numquam destiti praedicare. nec enim tu mihi gratiam modo habuisti, uerum etiam cumulatissime retulisti, quamobrem reliquis tuis rebus omnibus pari me studio erga te, & eadem uoluntate cognosces. Quod mihi feminam primariam Pompeiam, uxorem tuam, commendas: cum

epistolam Vatinij, cui haec respondet, periisse constat.

Sura nostro statim, tuis litteris lectis, locutus sum, ut ei meis uerbis diceret, ut, quiquid opus esset, mihi denunciaret; me omnia, quae ea uellet, summo studio, curaq. facturum: itaq. faciam; eamque, si opus esse uidebitur, ipse conueniam. tu tamen ei uelim scribas, ut nullam rem neque tam magnam, neque tam paruam putet, quae mihi aut difficilis, aut parum me digna uideatur. omnia, quae in tuis rebus agam, & non laboriosa mihi, & honesta uidebuntur. De Dionysio, si me amas, confice. quamcumque ei fidem dederis, praestabo. si uero improbus fuerit, ut est; duces eum[a] captiuum in triumpho. Dalmatis dij male faciant, qui tibi molesti sunt: sed, ut scribis, breui capientur, & illustrabunt res tuas gestas: semper enim habiti sunt bellicosi. Vale.

[a] apparet, Dionysium in manu Vatinii fuisse.

ARG. Lucceium historiarum scriptorem, rogat, ut de rebus a se in consulatu gestis separatum uolumen conficiat: quod illustrius uidebatur.

Cicero s.D. L. Lucceio Q. F. 12

hanc epistolam ipse bellam uocat in epistola 6. lib. 4. ad Atticum.

CORAM *me tecum eadem haec agere saepe conantem deterruit pudor quidam paene subrusticus: quae nunc expromam absens audacius: epistola enim non erubescit. Ardeo cupiditate incredibili, neque, ut ego arbitror, reprehendenda, nomen ut nostrum scriptis illustretur, & celebretur tuis. quod etsi mihi saepe ostendis te esse facturum: tamen ignoscas uelim huic festinationi meae. genus enim scriptorum tuorum etsi*

erat ſemper a me uehementer exſpectatum; tamen uicit opinionẽ meam: meq. ita uel cepit, uel incendit, ut cuperem quamcelerrime res noſtras monumentis commendari tuis. non enim me ſolum commemoratio poſteritatis ad ſpem quandam immortalitatis rapit, ſed etiam illa cupiditas, ut uel auctoritate teſtimonij tui, uel indicio beneuolentiae, uel ſuauitate ingenij uiui perfruamur. Neque tamen, haec cum ſcribebam, eram neſcius, quanti oneribus premerere ſuſceptarum rerum, & iam inſtitutarum. ſed, quia uidebam Italici belli, & ciuilis hiſtoriam iam paene a te eſſe perfectam; dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri: deeſſe mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitares, coniuncte ne malles cum ceteris rebus noſtra contexere, an, ut multi Graeci fecerunt; Calliſthenes Troicum bellum Timaeus Pyrrhi, Polybius Numantinum, qui omnes a perpetuis ſuis hiſtorijs ea, quae dixi, bella ſeparauerunt; tu quoque item ciuilem coniurationem ab hoſtilibus, externisq. bellis ſeiungeres. equidem ad noſtram laudem non multum uideo intereſſe: ſed ad properationem meam quiddam intereſt, non te exſpectare, dum ad locum uenias, ac ſtatim cauſſam illam totam, & tempus arripere. Et ſimul, ſi uno in argumento, unaq. in perſona mens tua tota uerſabitur; cerno iam animo, quanto omnia uberiora, atque ornatiora futura ſint. Neque

laudatio ad col ligendam beneuolentiam.

belli ſocialis: cum ſocij, ſe ciuitate extruſos indignati, arma ſumpſerant.

Catilinariam.

ut tantum & de ciuili coniuratione, & de me uno, a quo eſt extincta, cogites.

que tamen ignoro, quam impudenter faciam, qui primum tibi tãtum oneris imponam, (potest enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, ut ornes me, postulem. quid, si illa tibi non tantopere uidentur ornanda? sed tamen, QVI semel uerecundiae fines transierit, eum bene, & nauiter oportet esse impudentem. itaque te plane etiam atque etiam rogo, ut & ornes ea uehementius etiam, quam fortasse sentis; & in eo * leges historiae negligas; gratiamq. illam, de qua suauissime quodam in prooemio scripsisti, a qua te affici non magis potuisse demonstras, quam Herculem * Xenophontium illum a uoluptate, ea si me tibi uehementius commendabit, ne aspernere; amoriq. nostro pluscrlum etiam, quam concedit ueritas, largiare. Quod si te adducemus, ut hoc suscipias: erit, ut mihi persuadeo, materies digna facultate, & copia tua. a principio enim coniurationis usque ad * reditũ nostrum uidetur mihi modicum quoddã corpus confici posse. In quo & illa poteris uti ciuilium commutationum * scientia, uel in explicandis caussis rerum nouarum, uel in remedijs incommodorum; cum & reprehendes ea, quae uituperanda duces; &, quae placebunt, exponendis rationibus comprobabis; &, si liberius, ut consuesti, agendum putabis, multorum in nos * perfidiam, insidias, proditionem notabis. multam etiam casus nostri tibi uarietatem in scribendo suppe-

quae nihil praeter ueritatem concedunt.

apud Xenophõtem lib. 2. Memorabilium, & de off. l. 1.

ab exsilio.

cũ te publicae mutationis peritum ostẽdes.

notat Pompeium, & alios, a quibus contra fidem, & amicitiam proditus est; ut Clodio significarẽtur.

suppeditabunt, plenam cuiusdam uoluptatis, quae uehementer animos hominum in legendo scripto retinere possit. NIHIL *est enim aptius ad delectationem lectoris, quam temporũ uarietates, fortunaeq. uicissitudines: quae etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt iucundae.* HABET *enim praeteriti doloris secura recordatio delectationem; ceteris uero, nulla perfunctis propria molestia, casus alienos sine ullo dolore intuentibus, etiam ipsa misericordia est iucunda. Quem enim nostrum ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam miseratione delectat? qui tum denique sibi auelli iubet spiculum, postea quam ei percunctanti dictum est, clypeum esse saluum: ut etiam in uulneris dolore aequo animo cum laude moreretur. Cuius studium in legendo non erectum Themistoclis fuga, redituq. retinetur? etenim ordo ipse annalium mediocriter nos retinet quasi enumeratione fastorum: at uiri saepe excellentis ancipites, uariiq. casus habent admirationem, exspectationem, laetitiam, molestiam; spem, timorem: si uero exitu notabili concluduntur, expletur animus iucundissime lectionis uoluptate. quo mibi acciderit optatius, si in hac sententia fueris, ut a continentibus tuis scriptis, in quibus perpetuã rerum gestarum historiam cõplecteris, secernas hanc quasi fabulam rerum, euentorumq. nostrorum. habet enim*

miseratio ex illius interitu, delectatio ex animi constantia, & amore erga suos. uide historiam apud Aemilium Probum, Iustinum l. 6. & Strabonem l. 8.

ratio, cur fabulam dixerit.

enim uarios actus, multasq. actiones & consiliorum, & temporum. Ac non uereor, ne assentatiuncula quadam aucupari tuam gratiam uidear, cum hoc demonstrem, me a te potissimum ornari, celebrariq. uelle. neque enim tu is es, qui, quid sis, nescias; & qui non eos magis, qui te non admirentur, inuidos, quam eos, qui laudent, assentatores arbitrere. neque autem ego sum ita demens, ut me sempiternae gloriae per eum commendari uelim, qui non ipse quoque in me commendando propriam ingenij gloriam consequatur. neque enim Alexander ille gratiae caussa ab Apelle potissimum pingi, & a Lysippo fingi uolebat, sed quod illorum artem cum ipsis, tum etiam sibi gloriae fore putabat. atque illi artifices, corporis simulacra ignotis nota faciebant: quae uel si nulla sint, nihilo sunt tamen obscuriores clari uiri. nec minus enim est Spartiates Agesilaus ille perhibēdus, qui neque pictam, neque fictam imaginem suam passus est esse, quam qui in eo genere laborarunt. unus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facile omnes imagines omnium, statuasq. superauit. Atque hoc praestantius mihi fuerit & ad laetitiā animi, & ad memoriae dignitatē, si in tua scripta peruenero, quam si in ceterorū; quod nō ingenium mihi solum suppeditatū fuerit tuum, sicut Timoleonti a Timaeo, aut ab Herodoto Temistocli, sed etiā auctoritas clarissimi, et spectatissimi uiri, & in reip. maxi-

amouet a se suspicionem assentationis.

Pli.l.7.c.37. Hor. ep.1.l.2.

actiue posuit, Pro ijs, qui nō nouerant. antiqua figura, de qua uide scholium.

Dio Chrysostomus ī orat. Corinthiaca.

a persona Lucceij.

Corinthio. Probus, & Plutarchus.

maximis, grauissimisq. caussis cogniti, atque in primis probati: ut mihi non solum praeconium, quod, cum in Sigaeum uenißet, Alexander ab Homero Achilli tributum esse dixit, sed etiam graue testimonium impertitum clari hominis magniq. uideatur. placet enim Hector ille mihi Neuianus, qui non tantum laudari se laetatur, sed addit etiam, a laudato uiro. Quod si a te non impetro; hoc est, si qua te res impedierit: (neque enim fas esse arbitror, quidquam me rogantem abs te non impetrare) cogar fortasse facere, quod non nulli saepe reprehendunt: scribam ipse de me, multorum tamen exemplo, & clarorum uirorum. sed, quod te non fugit, haec sunt in hoc genere uitia: & uerecundius ipsi de sese scribant, necesse est, si quid est laudandum; & praetereant si quid forte reprehendendũ est. accedit etiam, ut minor sit fides, minor auctoritas, multi denique reprehendant, & dicant uerecundiores eße praecones ludorum gymnicorum, qui, cum ceteris coronas imposuerint uictoribus, eorumq. nomina magna uoce pronunciarint, cum ipsi ante ludorum missionem corona donentur, alium praeconem adhibeant, ne sua uoce ipsi se uictores esse praedicet. haec nos uitare cupimus, &, si recipis caussam nostram, uitabimus: idq. ut facias, rogamus. Ac, ne forte mirere, cur, cum mihi saepe ostenderis te accuratissime nostrorum temporum consilia, atque euentus lit-

teris

non satis esse res praeclaras gerere, sed scriptore etiam excellenti opus est.

apud Naeuium poetam. ep. 6. l. 15.

argumentum ab amicitia.

caussae, quae ipsum a scribẽdo de sese deterreant.

teris mandaturum, a te id nunc tantopere, & tam multis uerbis petamus: illa nos cupiditas incendit, de qua initio scripsi, festinationis, quod "*alacres animo sumus, ut & ceteri, uiuentibus nobis, ex libris tuis nos cognoscant, & nosmet ipsi uiui gloriola nostra perfruamur. His de rebus quid acturus sis, si tibi non est molestum, rescribas mihi uelim. si enim suscipis caussam; conficiam commentarios rerum omnium. sin autem differs me in tempus aliud; coram tecum loquar. tu interea non cessabis; & ea, quae habes instituta, perpolies; nosq. diliges. Vale.*

plus significauit, quam si dixisset, cupidi. nam in alacritate motus est. summae laetitiae index.

ARG. Significat, Lucceij litterae consolatoriae quantum profecerint ad eam sollicitudinem minuendam, quam ex afflicta rep. capiebat.

Cicero s. d. Lucceio. 13

QVAMQVAM *ipsa consolatio litterarum tuarum mihi gratissima est; declarat enim summam beneuolentiam coniunctam pari prudentia: tamen illum fructum ex ijs litteris uel maximum cepi, quod te praeclare res humanas contemnentem, & optime contra fortunam paratum, armatumq. cognoui. quam quidem laudem sapientiae statuo esse maximam,* NON *aliunde pendere, nec extrinsecus aut bene, aut male uiuendi suspensas habere rationes. quae cogitatio cum mihi non omnino*" *excidisset, (etenim penitus insederat) ui tamen tempestatum, & concursu calamitatum erat aliquantum labefactata,*

notandum ad nostram, imitationem, quot uerba simul attulerit ad perficiendam, exornandamq. trãslationem.

factata, atque conuulsa: cui te opitulari & uideo, & id fecisse etiam proximis litteris, multumq. profecisse sentio. itaque hoc saepius dicendum, tibiq. non significandum solum, sed etiam declarandum arbitror, nihil mihi esse potuisse tuis litteris gratius. Ad consolandum autem cum illa ualent, quae eleganter, copioseq. collegisti; tum nihil plus, quam quod firmitudinem, grauitatemq. animi ͓ tui perspexi; quam non imitari, turpissimum existimo. ͓ itaque hoc etiam fortiorem me puto, quam te ipsum praeceptorem fortitudinis, quod tu mihi uideris spem non nullam habere, haec aliquando futura meliora: casus enim gladiatorij, similitudinesq. eae, tum rationes in ea disputatione a te collectae, ͓ uetabant me reip. penitus diffidere. itaque alterum minus mirum, fortiorem te esse, cum aliquid speres: alterum mirum, spe ulla teneri. quid est enim non ita affectum, ut id non deletum, extinctumq. omne esse fateare? circumspice omnia membra reip. quae notissima sunt tibi: nullum reperies profecto, quod non fractum, debilitatum ue sit. quae persequerer, si aut melius ea uiderem, quam tu uides; aut commemorare possem sine dolore, quamquam tuis monitis, praeceptisq. omnis est abyciendus dolor. ergo & ͓ domestica feremus, ut censes, & publica paullo etiam fortius fortasse, quam tu ipse, qui praecipis. te enim spes aliqua consolatur, ut scribis; nos autem erimus etiam in omni

ab exemplo.

atque, magis placeret.

eo spectabant, ne prorsus de rep. desperare.

Tulliolae mortem.

desperatione fortes, ut tu tamen idē & hortaris, & praecipis. das enim mihi iucundas recordationes conscientiae nostrae, rerumq. earum, quas, te in primis auctore, gessimus. praestitimus enim patriae non minus certe, quam debuimus, plus profecto, quam est ab animo cuiusquam, aut consilio hominis postulatū. Ignosces mihi de me ipso aliquid praedicanti. quarum enim tu rerum cogitationes nos leuare aegritudine uoluisti, earum etiam commemoratione lenimur. itaque, ut mones, quantum potero, me ab omnibus molestijs, & angoribus abducam: transferamq. animum ad ea, quibus secundae res ornantur, aduersae adiuuantur: tecumq. & ero tantum, quantum patietur utriusque aetas, & ualetudo; &, si esse una minus poterimus, quam uolumus, animorum tamen coniunctione, ijsdem studijs ita fruemur, ut numquam non una esse uideamur. Vale.

quia semper optime de rep. sensi. Catilinae coniurationem significat.

ad studiū philosophiae: quod coluit maxime post afflictam remp.

ARG. Caussam quaeris, cur Cicero ab urbe tam diu absit: hortaturque, ut animum a maerore abducat.

Lucceio s. D. Ciceroni. 14

SI uales, bene est. ego ualeo, sicut soleo, paullulo tamen etiam deterius, quam soleo. Te requisiui saepius, ut uiderem. Romae quia postea non fuisti, quam a me discesseras, miratus sum: quod item nunc miror. non habeo certum, quae te res hinc maxime retrahat. si solitudine delectare, cum scribas, & aliquid agas eorum, quorum consuesti:

ab urbe.

ſueſti: gaudeo, neque reprehendo tuum conſiliũ; nam nihil iſto poteſt eſſe iucundius, non modo miſeris his temporibus, & luctuoſis, ſed etiam tranquillis. & optatis, praeſertim uel animo defatigato tuo, qui nunc requiem quaerat ex magnis occupationibus, uel erudito; qui ſemper aliquid ex ſe promat, quod alios delectet, te ipſum laudibus illuſtret. ſin autem, ſicut hic dum eras, lacrymis, & triſtitiae te tradidiſti: doleo, quia doles, & angere: non poſſum te non, ſi concedis, quod ſentimus, ut liberius dicamus, accuſare. quid enim? tu ſolus aperta non uidebis, qui propter acumen occultiſſima perſpicis? tu non intelliges te querellis quotidianis nihil proficere? non intelliges duplicari ſollicitudines, quas eleuare tua te prudentia poſtulat? quod ſi non poßumus aliquid proficere ſuadendo; gratia contendimus, & rogando; ſi quid noſtra cauſſa uis, ut iſtis te moleſtijs laxes, & ad conuictum noſtrum redeas, & ad conſuetudinem uel noſtram communem, uel tuam ſolius, ac propriam. Cupio non obtundere te, ſi non delectare noſtro ſtudio: cupio deterrere, ne permaneas in incepto: cum duae res iſtae contrariae me conturbent: ex quibus aut in altera mihi uelim, ſi potes, obtemperes; aut in alteram non offendas. Vale.

id eſt, te querellis nihil proficere.

augetur enim dolor retractando.

aut cũ amicis, ut ſolebas, uiue. aut ſaltem ſolus hilariter.

pro offendaris; ut etiam ep. 1. lib. 1. ad Q. fr.

ARG. Quaerenti Lucceio, cur ab urbe abeſſet, eiusq. maerorem minuere conanti, reſpondet, & cur doleat, & cur in urbe non uiuat.

Cicero s. d. Lucceio.

Omnis *amor tuus ex omnibus partibus se ostendit in ijs litteris, quas a te proxime accepi, non ille quidem mihi ignotus, sed tamen gratus, & optatus: dicerem, iucundus, nisi id uerbum in omne tempus perdidissem, neque ob eam unã caussam, quam tu suspicaris, & in qua me, lenissimis, & amantissimis uerbis utens, re grauiter accusas; sed quod illius tanti uulneris quae remedia esse debebant, ea nulla sunt. quid enim? ad amicos ne confugiam? quam multi sunt? habuimus enim fere communes: quorum alij occiderunt, alij nescio quo pacto obduruerunt. tecum uiuere possem equidem, & maxime uellem. uetustas est, amor, consuetudo, studia paria. quod uinculum, quae res deest nostrae coniunctioni? possumus ne igitur esse una? nec mehercule intelligo, quid impediat: sed certe adhuc non fuimus, cum essemus uicini in Tusculano, in Puteolano: nam, quid dicam, in urbe? in qua, cum forum commune sit, uicinitas non requiritur. sed, casu nescio quo in ea tempora nostra aetas incidit, ut, cum maxime florere nos oporteret, tum uiuere etiam puderet. quod enim mihi poterat esse perfugium spoliato & domesticis, & forensibus ornamẽtis, atque solatijs? litterae, credo, quibus utor assidue: quid enim aliud facere possum? sed nescio quo modo ipsae illae excludere me a portu, & perfugio uidentur, & quasi exprobrare*

non tam ob amissionẽ reip. quam ob amicorum aut interitum, aut absentiam. quidã enim obduruerant, ut in patriam libertate spoliatam redire nollent.

ob interitum filiae. ep. 6. l. 4.

brare, quod in ea uita maneam, in qua nihil insit, nisi propugnatio miserrimi tẽporis. Hic tu ea me abesse urbe miraris, in qua domus nihil delectare possit, summum sit odium temporum, hominum, fori, curiae? itaque litteris utor, in quibus consumo omne tempus, non ut ab his medicinam perpetuam, sed ut exiguam doloris obliuionem petam. quod si id egissemus ego, atque tu; quod ne in mentem quidem nobis ueniebat propter quotidianos metus: omne tempus una fuissemus; neque me ualetudo tua offenderet, neque te maeror meus. quod, quantum fieri poterit, consequamur. quid enim utrique nostrum aptius? propediem te igitur uidebo. Vale.

oderunt enim turpia. turpissimum autem, seruire.

in foro caussas agere solebat, in curia sententiam de rep. dicere.

post Pharsalicã pugnam. statim enim Cicero in Italiam rediit.

ARG. Consolatur diligenter in primis amicum, filij obitum immoderatius ferentem.

Cicero S. D. Titio. 16

ETSI *unus ex omnibus minime sum ad te consolandum accommodatus; quod tantum ex tuis molestijs cepi doloris, ut consolatione ipse egerem: tamen cum longius a summi luctus acerbitate meus abesset dolor, quam tuus, statui nostrae necessitudinis esse, meaeq. in te beneuolentiae, non tacere tanto in tuo maerore tam diu, sed adhibere aliquam modicam consolationem, quae leuare dolorem tuum posset, si minus sanare potuisset. Est autem consolatio peruulgata quidem illa maxime, quã semper in ore, atque in animo habere debemus;* HOMINES, *nos*

communicatio doloris, consolatio est.
uterque enim reip. malis angimur, tu etiã proprijs.

stultum est, cõmunem legem recusare.

ut esse meminerimus, ea lege natos, ut omnibus fortunae telis proposita sit uita nostra; neque esse recusandum, quo minus ea, qua nati sumus, condicione uiuamus; ne ue tam grauiter eos casus feramus, quos nullo consilio uitare possumus; euentisq. aliorum memoria repetendis, nihil accidisse nobis noui cogitemus. neque haec, neque ceterae consolationes, quae sunt a sapientissimis uiris usurpatae, memoriaeq. litteris proditae, tantum uidentur proficere debere, quantum status ipse nostrae ciuitatis, & haec perturbatio temporum perditorum: cum beatissimi sint, qui liberos non susceperunt; minus autem miseri, qui his temporibus amiserunt, quam si eosdem bona, aut denique aliqua rep. perdidissent. Quod si tuum te desiderium mouet; aut si tuarum rerum cogitatione maeres: non facile exhauriri tibi istum dolorem posse uniuersum puto. Sin illa te res cruciat, quae magis amoris est, ut eorum, qui occiderunt, miserias lugeas: ut ea non dicam, quae saepissime & legi, & audiui, nihil mali esse in morte; in qua si resideat sensus, immortalitas illa potius quam mors, ducenda sit; sin sit amissus, nulla uideri miseria debeat, quae non sentiatur; hoc tamen non dubitans, confirmare possum, ea misceri, parari: impendere reip. quae qui reliquerit, nullo modo mihi quidem deceptus esse uideatur. quid est enim iá nõ modo pudori, probitati, uirtuti,

expositi omnibus fortunae telis.

qui est miserrimus; ut bono uiro iucũda uita esse non possit.

quasi tũc nulla prorsus esset.

quod probare studet in lib. de Senectute.

uirtuti, restis studijs, bonis artibus, sed omnino libertati, ac saluti loci? non mehercule quemquam audiui hoc grauissimo, & pestilentissimo anno adolescentulum, aut puerum mortuum, qui mihi non a dijs immortalibus ereptus ex his miserijs, atque ex iniquissima condicione uitae uideretur. Quare si tibi unum hoc detrahi potest, ne quid ijs, quos amasti, mali putes contigiße: permultum erit ex maerore tuo deminutum. relinquetur enim simplex illa iam cura doloris tui, quae non cum illis communicabitur, sed ad te ipsum proprie referetur. in qua non est iam grauitatis, ac [x] sapientiae tuae, quam tu a puero praestitisti, ferre immoderatius casum incommodorum tuorum, qui sit ab eorum, quos dilexeris, miseria, maloq. seiunctus. etenim eum semper te & priuatis in rebus, & publicis praestitisti, tuenda tibi ut sit grauitas, & constantiae seruiendum. nam, quod allatura est ipsa [b] diuturnitas, quae maximos luctus uetustate tollet, id nos [x] praeripere consilio, prudentiaq. debemus. etenim si nulla umquam fuit, liberis amissis, tam imbecillo mulier animo, quae non aliquando lugendi modum fecerit: certe nos, quod est dies allatura, id consilio anteferre debemus, neque exspectare temporis medicinam, quam [r] repraesentare ratione possimus. His ego litteris si quid profecissem, existimabam optandum quiddam me esse assecutum; sin minus forte ualuissent, officio tamē

cum eos uideas nō hac luce esse priuatos, sed horum temporum miserias effugisse.

sapiens enim nulla re afficitur, praeter quam culpa.

ep. 28. lib. 7.

statim, auideq. praecipere.

ante tempus consequi.

functum beneuolentissimi, atque amicissimi: quem me tibi & fuisse semper, existimes uelim, & futurum esse confidas. Vale.

ARG. Excusat tarditatem litterarum: hortatur Sextium, ut exsilij casum sapienter, fortiterq. ferat.

Cicero s. D. P. Sextio P. F. 17

NON *obliuione amicitiae nostrae, neque intermissione consuetudinis meae, superioribus temporibus ad te nullas litteras misi, sed quod priora tempora in ruinis reip. nostrisq. iacuerunt, posteriora autẽ me a scribendo tuis iniustissimis, atque acerbissimis* [x] *incommodis retardarunt. cum uero & interuallum iam satis longum fuisset; & tuam uirtutem, animiq. magnitudinem diligentius essem mecum recordatus: non putaui esse alienum institutis meis, haec ad te scribere. Ego te, P. Sexti, & primis temporibus illis, quibus in inuidiam absens, & in crimen uocabare, defendi: & cum in tui* [x] *familiarissimi iudicio, ac periculo tuum nomen coniungeretur, quam potui accuratissime te, tuamq. caussam tutatus sum: & proxime recenti aduentu meo cum rẽ aliter institutam offendissem, ac mihi placuisset, si affuissem, tamen nulla re saluti tuae defui: cumq. eo tempore inuidia annonae inimici non solum tui, uerum etiam amicorum tuorum, iniquitas totius iudicij, multaq. alia reip. uitia plus, quam caussa ipsa, ueritasq.* [x] *ualuissent; Publio tuo neque opera, neque consilio, neque labore,*

exsilium intelligit Sextij.

Milonis.

id est, cum indicio condemnatus esses.

bore,

*bore, neque gratia, neque testimonio defui. quamobrem, omnibus officijs amicitiae diligẽter a me, sancteq. seruatis, nec hoc quidem praetermittendum esse duxi, te ut hortarer, rogaremq ut & hominem te, & uirum esse meminisses; id est ut & communem, incertumq. casum, quem neque uitare quisquam nostrum, neque praestare ullo pacto potest, sapienter ferres; & dolori *fortiter, ac fortunae resisteres; cogitaresq. & in nostra ciuitate, & in ceteris, quae rerum potitae sunt multis fortißimis, atque optimis uiris, iniustis iudicijs, *tales casus incidisse. Illud utinam ne uere scriberem, ea te *rep. carere, in qua neminem prudentem hominem res ulla delectet. De tuo autem filio, uereor, ne, si nihil ad te scripserim, debitum *eius uirtuti uidear testimonium non cepisse; sin autem omnia, quae sentio, perscripserim, ne refricem meis litteris desiderium, ac dolorem tuum. sed tamen prudentissime facies, si illius pietatem, uirtutem, industriam, ubicumque erit, tuam esse, *tecum esse duces. nec enim minus nostra sunt, quae animo complectimur, quam quae oculis intuemur. quamobrem & illius eximia uirtus, summusq. in te amor magnae tibi consolationi debet esse; & nos *ceterique, qui te non ex fortuna, sed ex uirtute tua pendimus, semperq. pendemus; & maxime animi tui conscientia, cum tibi nihil merito accidisse reputabis; & illud adiunges,* HOMI-

hoc refertur ad dictionem, uirum.

ab exemplis.

a statu reip.

a Sextij filio.

omissa copula, ut ep. 24. & 28. lib. 13.

a iudicio amicorum.

NES *sapientes turpitudine, non casu, & delicto suo, non aliorum iniuria, commoueri. Ego, & memoria nostrae ueteris amicitiae, & uirtute, atque obseruantia filij tui monitus, nullo loco deero neque ad consolandum, neque ad leuandum fortunam tuam. tu si quid ad me forte scripseris, perficiam, ne te frustra scripsisse arbitrere. Vale.*

quasi non iure dãnatus esset.

ARG. Argumentis utitur septem, ut Fabium exsulem consoletur.

Cicero s. d. T. Fabio. 18

ETSI *egomet, qui te consolari cupio, consolandus ipse sum; propterea quod nullam rem grauius iamdiu tuli, quam incommodum tuum: tamen te magnopere non hortor solum, sed etiam pro amore nostro rogo, atque oro, te colligas, uirumq. praebeas, &, qua condicione omnes homines, & quibus temporibus nati sumus, cogites. Plus tibi uirtus tua dedit, quam fortuna abstulit: propterea quod adeptus es, quod non multi homines noui; amisisti, quod plurimi homines nobilissimi. Ea denique uidetur condicio impendere legum, iudiciorum, temporum, ut optime actum cum eo uideatur esse, qui quamleuissima poena ab hac rep. discesserit. Tu uero, qui & fortunas, & liberos habeas, & nos, ceterosq. necessitudine, & beneuolentia tecum coniunctissimos; quiq. magnam facultatem sis habituros nobiscum, & cũ omnibus tuis*

a dolore suo: nã genus est cõsolationis, cum nos quoque dolore significamus.

a communi cõdicione.

a temporum statu.

a comparatione uirtutis, & fortunae.

a metu publicae calamitatis.

a spe restitutionis.

uis uiuendi; & cum unum sit iudicium ex tam multis, quod reprehendatur, ut quod una sententia, eaq. dubia, potentiae alicuius condonatum existimetur: omnibus his de caussis debes istam molestiā quamleuissime ferre. Meus animus erit in te, liberosq. tuos semper, quem tu esse uis, & qui esse debet. Vale.

ab opinione hominum.

ab officio suo.

ARG. Rufo, paullo ante quaestori suo in prouincia, suadet, ut in bello ciuili Pompeium sequatur.

Cicero s. d. Rufo. 19

E TSI *mihi numquam dubium fuit, quin tibi essem carissimus: tamen quotidie magis id perspicio: exstatq. id, quod mihi ostenderas quibusdam litteris, hoc te studiosiorem in me colendo fore, quam in prouincia fuisses, (etsi, meo iudicio, nihil ad tuum prouinciale officium addi potest) quo liberius iudicium esse posset tuum. itaque me & superiores litterae tuae admodum delectauerunt, quibus & exspectatum meum aduentum abs te amanter uidebam, &, cum aliter res cecidisset, ac putasses, te meo consilio magnopere esse laetatum: & his proximis litteris magnum cepi fructum & iudicij, & officij tui: iudicij, quod intelligo, te, id quod omnes fortes, ac boni uiri facere debent, nihil putare utile esse, nisi quod rectum, honestumq. sit: officij, quod te mecum, quodcumque cepissem consilij, polliceris, fore: quo neque mihi gratius, neque, ut ego arbitror, tibi honestius esse quidquam potest. Mi*

aduerte in plerisque epistolis insinuationem esse quandā ad beneuolentiā in principio.

de ciuili parte eligenda.

bi

*hi consilium captum iamdiu est : de quo ad te non quo celandus esses, nihil scripsi antea, sed quia communicatio consilij tali tempore quasi quaedã admonitio uidetur esse officij, uel potius efflagitatio ad coeundam societatem uel periculi, uel laboris. cum uero ea tua sit uoluntas, humanitas, beneuolentia erga me; libenter amplector talem animum, sed ita; (non enim dimittam pudorem in rogando meum) si feceris id, quod ostendis, magnam habebo gratiam; si non feceris, ignoscam; & *alterum timori, alterum mihi te negare non potuisse arbitrabor. est enim res profecto maxima. *quid rectum sit, apparet; quid expediat, obscurum est, ita tamen, ut, si nos ij sumus, qui esse debemus, id est studio digni, & litteris nostris, dubitare non possimus, quin ea maxime conducant, quae sunt rectissima. Quare tu, si *simul placebit, statim ad me uenies : sin idem placebit, atque eodem, nec continuo poteris; *omnia tibi ut nota sint, faciam. quidquid statueris, te mihi amicum; sin id, quod opto, etiam amicissimum iudicabo. Vale.*

> si te ciuilibus armis immiscere nolueris. idem ep. 2. l. 4.
>
> ut ad Pompeiũ simul eamus.
>
> quidquid statuam & de discessu, & de tempore.

ARG. Purgatio Ciceronis ad Rufum, quaestorem antea suum in Cilicia, de rationibus prouincialibus. obscura epistola. sed adijciemus in margine, quare magnam partem illustrent.

Cicero s. d. Rufo. 20

QVO modo potuissem, te conuenissem, si eo, quo constitueras, uenire uoluisses. quare, etsi mei commodi caussa commouere me noluisti: tamen

> hic est L. Mescinius Rufus, quaestor Ciceronis. ep. 26. lib. 13.

tamen ita existimes uelim, me antelaturũ fuisse, si ad me *misisses, uoluntatem tuã commodo meo. Ad ea, quae scripsisti, commodius equidem possem de singulis ad te rebus scribere, si M. Tullius, scriba meus, adesset: a quo mihi exploratum est, in rationibus dumtaxat referendis, (de ceteris rebus affirmare non possum) nihil eum fecisse scientem, quod esset contra aut rem, aut existimationem tuam: deinde, si rationum *referendarum ius uetus, & mos antiquus maneret, me relaturum rationes, nisi tecum pro coniunctione nostrae necessitudinis contulissem, confecissemque, non fuisse. quod igitur fecissem ad urbem, si consuetudo pristina maneret; id, quando lege Iulia relinquere rationes in prouincia necesse erat, easdemq. totidem uerbis referre ad aerarium, feci in prouincia, neque ita feci, ut te ad meum arbitrium adducerem: sed tribui tibi tantum, quantum me tribuisse numquam paenitebit. totum enim scribam meum, quem tibi uideo nunc esse suspectum, tibi tradidi. tu ei M. Mindium, fratrem tuum, adiunxisti. rationes confectae me absente sunt tecum: ad quas ego nihil adhibui praeter *lectionem. ita accepi librum a meo seruo scriba, ut eundem acceperim a fratre tuo. si honos is fuit, maiorem tibi habere non potui; si fides, maiorem tibi habui, quam paene ipsi mihi. si prouidendum fuit, ne quid aliter, ac tibi & honestum, & utile esset, referetur: non

si nunciasses te uenisse quo cõstitueras.

mos uetus erat ut ad urbem is, qui proconsul erat, cum quaestore suo rationes conferret prius quam ad aerarium referret.

cõtuli eas tecũ in prouincia ex Caesaris lege. uide ep. 17. lib. 2.

confectas a scriba meo & fratre tuo legi.

non habui, cui potius id negotij darem. Illud quidem certe factum est, quod lex iubebat, ut apud duas ciuitates, Laodicensem, & Apamensem, quae nobis maxime uidebantur, quoniam ita necesse erat, rationes confectas, & consolutas deponeremus. itaque huic loco primum respondeo, me, quamquam iustis de caussis rationes deferre properarim, tamen te exspectaturum fuisse, nisi in prouincia relictas rationes pro latis haberem. Quamobrem, de Volusio quod scribis, non est id rationem. docuerunt enim me periti homines, in his cum omnium peritissimus, tum mihi amicissimus C. Camillus, ad Volusium transferri nomen a Valerio non potuisse, sed praedes Valerianos teneri. neque id erat HS XXX, ut scribis, sed XIX. erat enim curata nobis pecunia Valerij mancipis nomine: ex qua, reliquum quod erat in rationibus, ratuli. sed sic me & liberalitatis fructus priuas, & diligentiae, &, quod minime tamen laboro, mediocris etiam prudentiae: liberalitatis, quod mauis scribae mei beneficio, quam meo, legatum meum, praefectumq. maxima calamitate leuatos, cum praesertim non deberent esse obligati: diligentiae, quod existimas, de tanto officio meo, tanto etiam periculo nec scisse me quidquam, nec cogitasse; scribam, quidquid uoluisset, cum id mihi ne recitasset quidem, retulisse: prudentiae, cum rem a me ne insipienter quidem cogitatam putas. nam

ep. 17. lib. 2.

querebatur Rufus, quod rationes deferre ad aerariũ nimis properasset: quaedam enim corrigi cupiebat.

quod Rufus petierat.

in rationes.

& Volusii liberandi meum fuit consilium: &, ut multa tã grauis Valerianis praedibus, ipsiq. T. Mario depelleretur, a me inita ratio est: quam quidem omnes non solum probant, sed etiam laudant. &, si uerum scire uis, hoc uni scribae meo intellexi non nimium placere. sed ego putaui esse uiri boni, cum populi suum seruaret, consulere fortunas tot uel amicorum, uel ciuium. Nam de Lucceio est ita actum, ut auctore Cn. Pompeio ista pecunia in fano poneretur. id ego agnoui meo iussu esse factum. qua pecunia Pompeius est usus, ut tua, quam tu deposueras, Sextius. sed hoc ad te nihil intelligo pertinere. Illud me non animaduertisse moleste ferrem, ut adscriberem, te in fano pecuniam iussu meo deposuisse, nisi ista pecunia grauissimis esset, certissimisq. monumentis testata, cui data, quo S. C. quibus tuis, quibus meis litteris P. Sextio tradita esset. Quae cum uiderem tot uestigijs impressa, ut in his errari non posset: non* adscripsi id, quod tua nihil referebat; ego tamen adscripsisse mallem, quando id te uideo desiderare. Sicut scribis tibi id esse referendum, idem ipse sentio: neque in eo quidquam a meis rationibus discrepabunt tuae. addes enim tu, meo iussu: quod ego numquam addidi; nec caussa est cur negem; nec si esset, & tu nolles, negarem. Nam de HS nongentis millibus, certe ita relatum est, ut tu, siue frater tuus referri uoluit. sed, si quid est, quan*

do

* quã tu in fano posuisti meo iussu; quod nũc quereris a me esse in rationibus referendis praetermissum.

* nõ scripsi in rationibus, meo iussu a te esse positam.

do de Lucceio parum prouisum est, quod ego in rationibus referendis etiamnum corrigere possim: de eo mihi, cum S. C. non sim usus, quid per leges liceat, considerandum est. te certe in pecunia exacta ita efferre ex meis rationibus relatis non oportuit: nisi quid me fallit: sunt enim alij peritiores. illud caue dubites, quin ego omnia faciam, quae interesse tua, aut etiam uelle te existimem, si ullo modo facere possim. Quod scribis de beneficijs, scito a me te tribunos militares, & praefectos, & contubernales dumtaxat meos * delatos esse. in quo quidem ratio me fefellit. liberum enim mihi tempus ad eos deferendos existimabam dari: postea certior sum factus, triginta diebus deferri necesse esse, quibus rationis retulissem. sane moleste tuli, non illa beneficia tuae potius ambitioni reseruata esse, quam meae, qui ambitione nihil uterer. de centurionibus tamen, & de tribunorum militariũ contubernalibus res est in integro: genus enim horum beneficiorum definitum lege non erat. Reliquum est de HS. centũ millibus: de quibus memini mihi a te Myrina litteras esse allatas, non mei errati, sed tui: in quo peccatum uidebatur esse, si modo erat, * fratris tui, & Tullij. sed, cum id corrigi non posset; quod iam depositis rationibus ex prouincia decessemus: credo me quidem tibi pro animi mei uoluntate, proq. ea spe facultatum, quam tum habebamus, quam humanissime potuerim scripsisse.

sed

tacite ostendit, se nihil illius caussa facturũ, quod per leges non liceat.

uide scholium.

qui rationes me absente cõfecerant.

ſed neque tum me humanitate mearum littera-rum obligatum puto, neque tuam hodie epiſtolā "de H-S centum millibus ſic accepiſſe, ut ij acci-piunt, quibus epiſtolae per haec tempora moleſtae ſunt. ſimul illud cogitare debes, me omnem pecu-niam, quae ad me ſaluis legibus perueniſſet, Epheſi apud" publicanos depoſuiſſe: id fuiſſe H-S XXII: eam omnem pecuniam Pompeium abſtu liſſe. quod ego ſiue aequo animo fero, ſiue iniquo: tu de H-S centum millibus aequo animo ferre de-bes, & exiſtimare, eo minus ad te uel de tuis ci "barijs, uel de mea liberalitate perueniſſe. quod ſi mihi expenſa iſta H-S centum tuliſſes: tamen, quae tuae eſt ſuauitas, quiq. in me amor, nolles a me hoc tempore "aeſtimationem accipere. nam, numeratum ſi cuperem, non erat. Sed haec ioca tum me putato, ut ego te exiſtimo. ego tamen, cum Tullius rure redierit, mittam eum ad te, ſi quid ad rem putabis pertinere. Hanc epiſtolam cur non ſcindi uelim, cauſſa nulla eſt. Vale.

quae mutua pe tebas.

uidetur explanādum, bis uicies millies.

publice datis.

poſſeſſionē lege Caeſaris aeſtimatam. uide noſtrum ſcholium.

ARG. Cupidū ſe eſſe ſignificat Meſcinij uidendi; eumq. hortatur, ut acerbitatem temporum litterarum ſtudio, optimaeq. conſcientiae recordatione mitiget.

Cicero s. d. L. Meſcinio. 21

GRATAE *mihi tuae litterae fuerunt: ex quibus intellexi, quod etiam ſine litteris arbi-trabar, uidendi mei te ſumma "cupiditate affectū eſſe. quod ego ita libenter accipio, ut tamen ti-bi non concedam. nam, tecum eſſe, ita mihi o-*

idem alijs uerbis ep. XI. l. 2.

mnia, quae opto, contingant, ut uehementer uelim. etenim, cum esset maior & uirorum, & ciuium bonorum, & iucundorum hominum, & amantium mei copia, tamen erat nemo, qui cum esset libentius, quam tecum, & pauci, quibuscum aeque libenter: hoc uero tempore, cum alij interierint, alij absint, alij mutati uoluntate sint, unum mediusfidius tecum diem libentius posuerim, quam hoc omne tempus cum plerisque eorum, quibuscum uiuo necessario. noli enim existimare, mihi non solitudinem iucundiorem esse, qua tamen ipsa uti non licet, quam sermones eorum, qui frequentant domum meam, excepto uno, aut ad summum altero. itaque utor eodem perfugio, quo tibi utendum censeo, litterulis nostris, praeterea etiam conscientia consiliorum meorum. Ego enim is sum, quemadmodum tu facillime potes existimare, qui nihil umquam mea potius, quam meorum ciuium caussa fecerim: cui nisi inuidisset is, quem tu numquam amasti; (me enim amabas) & ipse beatus esset & omnes boni. ego sum qui nullius uim plus ualere uolui, quam honestũ otium. idemque, cum illa ipsa arma, quae semper timueram, plus posse sensi, quam illum consensum bonorum, quem ego idem effeceram, quauis tuta condicione pacem accipere malui, quam uiribus cum ualentiore pugnare. Sed & haec, & multa alia coram breui tempore licebit. neque me tamẽ ulla res

bonitas, iucunditas, & amor, caussae cur amemus, unaq. esse cupiamus. uide ep. 24. l. 9.

Caesaris familiarium. ep. 1. l. 2.

Pompeius.

Caesariana.

etiam si esset minus honesta.

res alia Romae tenet, nisi exspectatio rerum Afri-canarum. uidetur enim mihi res in propinquum adducta discrimen. puto autem mea non nihil interesse, quamquam, id ipsum quid intersit, non sane intelligo; ueruntamen, quidquid illinc nunciatum sit, non longe abesse a consilijs amicorum. est enim res ipsa iam in eum locum adducta, ut, quamquam multum intersit inter eorum caussas, qui dimicant, tamen inter uictorias non multum interfuturum putem. sed plane animus, qui dubijs rebus forsitan fuerit infirmior, desperatis confirmatus est multum: quem etiam superiores tuae litterae confirmarunt: quibus intellexi, quam fortiter iniuriam ferres: iuuitq. me, tibi cum summam humanitatem, tum etiam tuas litteras profuisse. uerum enim scribam: teneriore mihi animo uidebare, sicut omnes ferre: qui, uita ingenua, in beata, & libera ciuitate uiximus. sed ut illa secunda moderate tulimus: sic hanc non solum aduersam, sed etiam funditus euersam fortuná fortiter ferre debemus: ut hoc saltem in maximis malis boni consequamur, ut mortem, quam etiam beati contemnere debebamus, propterea quod nullum sensum esset habitura, nunc, sic affecti, non modo contemnere debeamus, sed etiam optare. Tu, si me diligis, fruere isto otio; tibiq. persuade, PRAETER, *culpam, ac peccatum, quo semper caruisti, & carebis, homini accidere nihil posse, quod sit horribile*

ex una parte Caesar fuit, ex altera Scipio & Iuba rex.

utriusque uictoriá fore crudelem putat. uide ep. 9. & 14. lib. 4.

cum resp. florebat.

cú Caesari seruiamus.

rerum humanarum. nam immortales animos putat, idq. nititur probare in lib. de Senectute.

ribile, aut pertimescendum. Ego, si uidebitur recte fieri posse, ad te ueniam breui: si quid acciderit, ut mutandum consilium sit; te certiorem faciam statim. Tu ita fac cupidus mei uidendi sis, ut istinc te ne moueas tam infirma ualetudine, nisi ex me prius quaesieris per litteras, quid te uelim facere. Me uelim, ut facis, diligas, ualetudiniq. tuae, & tranquillitati animi seruias. Vale.

CICERONIS EPISTOLARVM, AD TORQVATVM, ET ALIOS, LIBER VI.

ARGVMENTVM.

A. Manlium Torquatum, qui Pompeianas partes secutus erat, consolatur in eo, quod Romae non sit; & aliquam simul spem reditus ostendit.

Cicero S.D. A. Torquato.

cõsolatur à cõmuni hominũ condicione. & aduerte, ĩ principio huius epistolae quater esse repetitum, etsi, tamen: quod in nobis uitio duceretur.

ep. 4. & 13. l. 4. & 30. lib. 7. aurium autẽsensum plus dolo-

ETSI[a] ea perturbatio est omnium rerum, ut suae quemque fortunae maxime paeniteat; nemoq. sit, quin ubiuis, quam ibi, ubi est, esse malit: tamen mihi dubium non est, quin hoc tempore bono uiro, Romae esse, miserrimum sit. nam etsi, quocumque in loco quisque est, idem est ei sensus, & eadem acerbitas ex interitu rerum & publicarum, & suarum: tamen[b] oculi augent dolorem, qui ea, quae ceteri audiunt, intueri cogũtur, nec auertere a miserijs

cogitationem sint. Quare, etsi multarum rerum desiderio te angi necesse est: tamen illo dolore quo maxime te confici audio, quod Romae non sis, animum tuum libera. etsi enim cum magna molestia tuos, tuaq. desideras: tam illa quidem, quae requiris, suum statum tenent, nec melius, si tu adesses, tenerent, nec sunt ullo in proprio periculo. nec debes tu, cum de tuis cogitas, aut praecipuam aliquam fortunam postulare, aut communem recusare. De te autem ipso, Torquate, est tuum sic agitare animo, ut non adhibeas in consilium cogitationum tuarum desperationem, aut timorem. nec enim is, qui in te adhuc iniustior, quam tua dignitas postulabat, fuit, non magna signa dedit animi erga te mitigati. nec tamen is ipse, a quo salus petitur, habet explicatam, aut exploratam rationem salutis suae. CVMQ. omnium bellorum exitus incerti sint; [a] ab altera uictoria tibi periculum nullum esse perspicio, quod quidem seiunctum sit ab omnium interitu; [a] ab altera te ipsum numquam timuisse, certo scio. Reliquum est, ut te id ipsum, quod ego quasi consolationis loco pono, maxime excruciet, commune periculum reip. cuius tanti mali, quamuis docti uiri multa dicant, tamen uereor, ne consolatio nulla possit uera reperiri, praeter illam, quae tanta est, quantum in cuiusque animo roboris est, atque neruorum. si enim, [a] BENE sentire, recteq.

ris afferre, quã oculorũ, dixit supra ad Marcellum, ep. 9 l. 4. oratoris hoc est, eisdem rebus, si res postulet, uel contrarijs uti.

a Caesare.

a Pompeio.

cum iam ostenderim, tibi de te ipso nihil esse timendum.

a conscientia consolationem hauriri uult.

ĉteq. facere, ſatis eſt ad bene beateq. uiuendum: uereor, ne, eum, qui ſe optimorum conſiliorum conſcientia ſuſtentare poſſit, miſerum eſſe, nefas ſit dicere. nec enim nos arbitror, uictoriae praemiijs ductos, patriam olim, & liberos, et fortunas reliquiſſe: ſed quoddam nobis officium iuſtum, & pium, & debitum reip. noſtraeq. dignitati uidebatur: qui neque, cum id faciebamus, tam eramus amentes, ut explorata nobis eſſet uictoria. quare, ſi id euenit, quod ingredientibus nobis in cauſſam propoſitum fuit accidere poſſe: non debemus ita cadere animis, quaſi aliquid euenerit, quod fieri poſſe numquam putarimus. Simus igitur ea mente, quam ratio, & ueritas praeſcribit; ut nihil in uita nobis praeſtandum praeter culpam putemus; eaq. cum careamus, omnia humana placate, & moderate feramus. Atque haec eo pertinet oratio, ut, perditis rebus omnibus, tamen ipſa uirtus ſe ſuſtentare poſſe uideatur. ſed, ſi eſt ſpes aliqua rebus communibus, ea tu, quicumque ſtatus eſt futurus, carere non debes. Atque haec mihi ſcribenti ueniebat in mentem, me eum eſſe, cuius tu deſperationem accuſare ſolitus eſſes, quemq. auctoritate tua cunctantem, & diffidentem excitare. quo quidem tempore non ego cauſſam noſtram, ſed conſilium improbabam. ſero enim nos ijs armis aduerſari uidebam, quae multo ante confirmata per noſmet ipſos erant: docebâque, pilis, &

bonus uir non ſpem ſequitur, ſed officium. uide ep. 5. l. 9.

ſi eſſent perditae res, tamen te tua uirtus Torquate conſolari deberet.

in cauſſa Pompeiana.

cũ Caeſari Galias in alterum quinquennium prorogauimus.

& gladijs, non consilijs, neque auctoritatibus nostris, de iure publico disceptari. Neque ego ea, quae facta sunt, fore cum dicebam. diuinabam futura: sed, quod & fieri posse, & exitiosum fore, si euenisset, uidebam, id ne accideret, timebam; praesertim cum, si mihi alterutrum de euentu, atque exitu rerum promittendum esset, id futurum, quod euenit; exploratius possem promittere. ijs enim rebus praestabamus, quae non prodeunt in aciem: usu autem armorum, & militum robore inferios eramus. Sed tu illum animum nunc adhibe quaeso, quo me tum esse oportere censebas. Haec eo scripsi, quod mihi nunc Philargyrus tuus, omnia de te requirenti, fidelissimo animo, ut mihi quidem uisus est, narrauit, te interdum sollicitum solere esse uehementius. quod facere non debes, nec dubitare, quin aut aliqua rep. sis futurus, qui esse debes; aut, perdita, non afflictiore condicione, quam ceteri, hoc uero tempus, quo exanimati omnes, & suspensi sumus, hoc moderatiore animo ferre debes, quod & in ea urbe es, ubi nata, & alta est ratio, ac moderatio uitae: & habes Ser. Sulpicium, quem semper unice dilexisti; qui te profecto & beneuolentia, & sapientia consolatur. cuius si essemus auctoritatem, & consilium secuti; togati potius potentiam, quam armati uictoriam subissemus. Sed haec longiora fortasse fuerunt, quam necesse fuit. illa, quae maiora sunt, breuius

ep.7.lib.4.

de Caesaris uictoria. idem alijs uerbis ep.7.l.4.

ep.3.lib.4.

in summa dignitate.

Athenis. ep.3.

Achaiae praefectum ep.4.l.4. & 6. huius lib. suasit Sulpicius bellum ciuile fugiendũ ep.4. lib.4.

uide modum connectendi.

breuius exponam. Ego habeo, cui plus, quam tibi, debeam, neminem. quibus tantum debebam, quantum tu intelligis, eos mihi huius belli casus eripuit. qui sim autem hoc tempore, ^x intelligo. sed quia NEMO *est tam afflictus, qui, si nihil aliud studeat, nisi id, quod agit, non possit nauare aliquid, & efficere: omne meum consilium, operam, studium certe uelim existimes tibi, tuisq. liberis esse debitum. Vale.*

sine ulla uidelicet auctoritate.

ARG. Primum se excusat, quod minus saepe scribat: deinde, de reditu Torquati esse impetratum, significat: & consolationis loco subiungit, nihil ei praecipue timendum.

M. Cicero s. d. A. Torquato. 2

PETO *a te, ne me putes obliuione tui rarius ad te scribere, quam solebam, sed aut grauitate ualetudinis, qua tamen iam paullulum uideor ^x leuari; aut quod absim ab urbe, ut, qui ad te proficiscantur, scire non possim. quare uelim ita statutum habeas, me tui memoriam summa cum beneuolentia tenere, tuasq. omnes res non minori mihi curae, quam meas, esse. Quod maiore in uarietate uersata est adhuc tua caussa, quam homines aut uolebant, aut opinabantur: mihi crede, non est pro malis temporum, quod moleste feras. necesse est enim, aut armis ^x urgeri remp. sempiternis, aut, his positis, recreari aliquando, aut funditus interire. si arma ualebunt: nec eos, a quibus reciperis, uereri debes, nec eos ^x quos adiuuisti. sin, armis aut condicio-*

translatum uerbum, quia dixerat, grauitate.

continuis bellis uexari.

Pompeianos.

ne positis, aut defatigatione abiectis, aut uicto-ria detractis, ciuitas respirauerit: & dignitate tua frui tibi, & fortunis licebit. sin omnino inte-rierint omnia; fueritq. is exitus, quem uir pru-dentissimus M. Antonius iam tum timebat, cum tantum instare malorum suspicabatur: misera est illa quidem consolatio, tali praesertim ciui, & uiro, sed tamen necessaria, NIHIL *esse praeci-pue cuiquã dolendũ in eo, quod accidat uniuersis. Quae uis insit in his paucis uerbis, (plura enim committenda epistolae non erant) si attendes, quod facis: profecto etiam sine meis litteris intel-liges, te aliquid habere, quod speres; nihil, quod aut hoc, aut aliquo reip. statu timeas; omnia si interierint, cum superstitem te esse reip. ne si li-ceat quidem uelis, ferendam esse fortunam, prae-sertim quae absit a culpa. Sed haec hactenus. Tu uelim scribas ad me, quid agas, & ubi futurus sis; ut, aut quo scribam, aut quo ueniam scire possim. Vale.*

orator ille summus.

quia nihil est praeterea, quod consolari possit.

qui perditus plane non est.

epist. I.

ARG. Consolari uult; sed, quia nihil aliud ad consolan-dum suppetit, consolationem ait debere esse optimorum cõ-siliorum conscientiam.

M. Cicero s. d. A. Torquato. 3

SVPERIORIBVS *litteris, beneuolen-tia magis adductus, quam quod res ita postu-laret, fui longior. neque enim confirmatione no-stra egebat uirtus tua: neque erat ea mea caussa, atque fortuna, ut, cui omnia deessent, alterum*

uirtus est in aduersis fortiter ferendis.

confir-

confirmarem. hoc item tempore breuior eſſe debeo. ſiue enim tum nihil opus fuit tam multis uerbis; nihilo magis nunc opus eſt: ſiue tum opus fuit; illud ſatis eſt, praeſertim cum acceſſerit nihil noui. nam, etſi quotidie aliquid audimus earum rerum, quas ad te perferri exiſtimo: *ſumma tamen eadem eſt, & idem exitus, quem ego tam* uideo animo, quam ea, quae oculis cernimus. nec uero quidquam uideo, quod non idem te uidere certo ſciam. nam etſi, quem exitum acies habitura ſit, diuinare nemo poteſt: tamen & belli exitum uideo, &, ſi id minus, hoc quidem certe, cum ſit neceſſe* alterutrum uincere, qualis futura ſit uel haec, uel illa uictoria. idq. cum optime perſpexi, tale uideo, nihil ut mali uideatur eſſe futurum, ſi id uel ante acciderit, quod uel maximum ad timorem proponitur. ITA enim uiuere, ut non ſit uiuendum, miſerrimum eſt:* mori autem nemo ſapiens miſerum duxit, ne beato quidem. Sed in ea es* urbe, in qua haec uel plura, & ornatiora parietes ipſi loqui poſſe uideantur. Ego tibi hoc confirmo, ETSI leuis eſt conſolatio ex miſerijs aliorum, nihilo te nunc maiore in diſcrimine eſſe, quam quemuis aut eorum, qui* diſceſſerint, aut eorum, qui remanſerint. alteri dimicant: alteri uictorem timent. Sed haec conſolatio leuis, illa grauior, qua te uti ſpero, ego certe utor. nec enim, dum ero, angar ulla re, cum omni uacem culpa;*

quae geruntur in Hiſpania.

ep. 12. lib. 5. dixit, cernere animo.

utriuſque uictoriam uideo crudelem ep. 9. & 14. l. 4. & prima & ſequenti huius lib.

quod ad timorē proponitur. Athenis. ep. 1. & in Bruto in extremo.

a bello: qui uictorem timent.

&,

&, si non ero, sensu omnino carebo. Sed rursus γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας, qui ad te haec. Mihi tu, tui, tua omnia maximae curae sunt, &, dum uiuam, erunt. Vale.

officio fere solet Cicero epistolas claudere. quod exempla declarant.

ARG. Consolatoria epistola, rationibus undecumque collectis; sed, si consideras, desperationem potius continet.

M. Cicero s. d. A. Torquato. 4

Novi, quod ad te scriberem, nihil erat: & tamen, si quid esset, sciebam te a tuis certiorem fieri solere. de futuris autem rebus etsi semper difficile est dicere; tamen interdum coniectura possis propius accedere, cum res est eiusmodi. cuius exitus prouideri possit. Nunc tantum uidemur intelligere, non diuturnum bellum. etsi id ipsum non nullis uideatur secus. equidem, cum haec scribebam, aliquid iam actum putabam; non, quo ego certo scirem; sed, quod non difficilis erat coniectura. nam cum omnis belli Mars communis, & cum semper incerti exitus proeliorum sunt: tum hoc tempore ita magnae utrimque copiae, ita paratae ad depugnandum esse dicuntur, ut, utercumque uicerit, non sit mirum futurum. Illa in dies singulos magis magisq. opinio hominum confirmatur; etiam si inter caussas armorum aliquantum intersit, tamen inter uictorias non multum intersuturum. alteros propemodum iam sumus experti: de altero, nemo est qnin cogitet quam sit metuendus iratus uictor armatus. Hoc loco si uideor augere dolorem tuum, quem

inter Caesarẽ, & raliquias Põpeianorum partium, in Hispania pugnantes.

Pompeianos. uide ep. 12. l. 5.

quem consolando leuare debebam; fateor me communium malorum consolationem nullam inuenire, praeter illam; quae tamen, si possis eam suscipere, maxima est, quaq. ego quotidie magis utor; CONSCIENTIAM rectae uoluntatis maximam consolationem esse rerum incommodarum, nec esse ullum magnum malum praeter culpam. a qua quando tantum absumus, ut etiam optime senserimus, euentusq. magis nostri consilij, quam consilium reprehendatur; & quando praestitimus, quod debuimus: moderate, quod euenit, feramus. Sed hoc mihi tamen non sumo, ut te consoler de communibus miserijs, quae & ad consolandum maioris ingenij, & ad ferendum singularis uirtutis indigent. Illud cuiuis facile est docere, cur praecipue tu dolere nihil debeas. eius enim, qui tardior in te leuando fuit, quam fore putaramus, non est mihi dubia de tua salute sententia; de alijs autem non arbitror te exspectare quid sentiam. Reliquum est, ut te angat, quod absis a tuis tam diu, res molesta, praesertim ab ijs pueris, quibus nihil potest esse festiuius. sed, ut antea ad te scripsi, tempus est huiusmodi, ut suam quisque condicionem miserrimam putet, &, ubi quisque sit, ibi esse minime uelit. equidem, nos quod Romae sumus, miserrimum esse duco; non solum, quod in omnibus malis acerbius est uidere, quam audire; sed etiam, quod ad omnes casus subitorum periculorum magis

semper, ubi ad consolandum alia desunt, ad hanc rationem decurrit.

cum uerbo ferre uirtutē coniungit.

Torquati filijs.

festiuitas ī pueris amabilis. ep.10.lib. 1. ad Att.

ep.9. lib.2. ad minuendum Torquati desiderium.

gis obiecti sumus, quam si abeßemus. etsi me ipsum consolatorem tuum non tantum litterae, qui bus semper studui, quantum longinquitas temporis mitigauit. quanto* fuerim dolore, meministi. in quo prima illa consolatio est, uidisse me plus, quam ceteros, cum* cupiebam quamuis iniqua condicione pacem. quod etsi casu, non diuinatione mea, factum est: tamen hac inani prudentiae laude delector. deinde, quod mihi ad consolationem commune tecum est, si iam uocer ad exitum uitae, non ab ea* rep. auellar, qua carendum esse doleam, praesertim cum id sine ullo* sensu futurum sit. Adiuuat etiam aetas, & acta iam uita; quae cum cursu suo bene confecto delectatur, tum uetat in eo uim timere, quo nos iam natura ipsa paene perduxerit. Postremo is* uir, uel etiam ij uiri hoc bello occiderunt, ut impudentia uideatur, eandem fortunam, si res cogat, recusare. Equidem mihi omnia propono: nec ullum est tantum malum, quod non putem impendere: sed cum plus in metuendo mali sit, quam in illo ipso, quod timetur; desino; praesertim cum id im*pendeat, in quo non modo dolor nullus, uerum finis etiam doloris futurus sit. Sed haec satis multa, uel plura potius, quam necesse fuit. facit autem non loquacitas mea, sed beneuolentia longiores epistolas. *Seruium discessisse Athenis, moleste tuli. non enim dubito, quin magnae tibi leuationi sit solitus esse quotidianus congreßus, &

belli ciuilis initio.

a conscientia.

a statu reip.

eripit sensum mortuis, ex Aristotelis sententia in ethicis.

Pompeius Magnus.

interitus.

Sulpicium. uide ep. 4 l. 4. & 6. huius lib.

& sermo cum familiarissimi hominis, tum optimi, & prudentissimi uiri. Tu uelim te, ut debes, & soles, tua uirtute sustentes. ego, quae te uel le, quaeq. ad te, & ad tuos pertinere arbitrabor, omnia studiose, diligẽterq. curabo. quae cum faciam; beneuolentiam tuam erga me imitabor, merita non assequar. Vale.

uide similem sentẽtiam, alijs uerbis expressam, ep.8.lib.1. in fine, & 13. l. v.

ARG. Caecinam, qui pro Pompeio contra Caesarem pugnauerat, patria carentem bene sperare iubet; seq. ei nulla in re defuturum pollicetur. Ei autẽ Caesarem ignouisse, Hirtius tradit de bello Africano.

Cicero s. d. A. Caecinae. 5

ornata locutio ob eiusdẽ uerbi repetitionẽ. uide ep.2.& 41. l.13.

QVOTIESCVMQVE *filium tuum uideo, (uideo autem fere quotidie) polliceor ei studium quidem meum, & operam sine ulla exceptione aut laboris, aut occupationis, aut temporis; gratiam autem, atque auctoritatem cum hac exceptione, quantum ualeam, quantumq. possim. Liber tuus & lectus est, & legitur a me diligenter, & custoditur diligentissime. Res, & fortunae tuae mihi maximae curae sunt: quae quidem quotidie faciliores mihi, & meliores uidentur; multisq. uideo magnae esse curae: quorum de studio, & de sua spe filium ad te perscripsisse certo scio. ijs autem de rebus, quas coniectura consequi possumus, non mihi sumo, ut plus ipse prospiciam, quam te uidere, atque intelligere mihi persuaserim. sed tamen, quia fieri potest, ut tu ea perturbatiore animo cogites; puto esse meum, quid sentiam, exponere. Ea natura rerum est,*

de futuris dictu ri uitemus arrogantiam Ciceronis exemplo.

cõsolatio a natura rerum.

est, & is temporum cursus, ut non possit ista aut tibi, aut ceteris fortuna esse diuturna, neque haerere in tam bona [x] *caussa, & in tam bonis ciuibus tam acerba iniuria. Quare ad eam spem, quam extra ordinem de te ipso habemus, non solum propter dignitatem, &* [x] *uirtutem tuam, (haec enim ornamenta sunt tibi etiam cum alijs communia) accedunt tua praecipua, propter eximium ingenium, summamq. uirtutem: cui mehercule hic, cuius in potestate sumus, multum tribit. itaque ne punctum quidem temporis in ista fortuna fuisses, nisi eo ipso* [x] *bono tuo, quo delectatur, se uiolatum putasset. quod ipsum* [x] *lenitur quotidie: significaturq. nobis ab ijs, qui simul cum eo uiuunt, tibi hanc ipsam opinionem ingenij apud ipsum plurimum profuturam. Quapropter primum fac animo forti, atque magno sis. ita enim* [x] *natus, ita educatus, ita doctus es, ita etiam cognitus, ut tibi id faciendum sit. deinde spem quoque habeas firmissimam propter eas caussas, quas scripsi. a me uero tibi omnia, liberisq. tuis paratissima esse confidas uelim. id enim & uetustas nostri amoris, & mea consuetudo in meos, & tua multa erga me officia postulant. Vale.*

a caussa.

uide uirtutem pro praestãtia quadam in rebus omnibus, & paullo post pro scientia.

ingenio Caecinae.

Caesaris ira, quia cõtra eũ scripseris, quotidie lenitur.

sume hinc ad augendam copiã. sunt enim optabilia haec quattuor, natus, educatus, doctus, cognitus.

ARG. Ad confirmandũ Caecinae exsulis animum diuinationem quandam inducit, sumptam ex Caesaris natura, & ex ciuilium temporum ratione.

Cicero s. d. Caecinae. 6

VEREOR, *ne desideres officium meum; quod*

quod tibi pro nostra & meritorum multorum, & studiorum, & partium coniunctione deesse non debet: sed tamen uereor, ne litterarum a me officium requiras: quas tibi & iampridem, & saepe misissem; nisi, quotidie melius exspectans, gratulationem, quam confirmationem animi tui, complecti litteris maluissem. nunc autem, ut spero, breui gratulabimur: itaque in aliud tempus id argumentum epistolae differo. his autem litteris animum tuum, quem minime imbecillum esse & audio, & spero, etsi non sapientissimi, at amicissimi hominis auctoritate confirmandum etiam atque etiam puto, nec iis quidem uerbis, quibus te consoler ut afflictum, & iam omni spe salutis orbatum, sed ut eum, de cuius incolumitate non plus dubitem, quam te memini dubitare de mea. nam cum me ex republica expulissent ii, qui illam cadere posse stante me, non putarunt: memini me ex multis hospitibus, qui ad me ex Asia, in qua tu eras, uenerant, audire, te de glorioso, & celeri reditu meo confirmare. si te ratio quaedam Etruscae disciplinae, quam a patre, nobilissimo, atque optimo uiro, acceperas, non fefellit: nec nos quidem nostra diuinatio fallet, quam tum sapientissimorum uirorum monumentis, atque praeceptis, plurimoque, ut tu scis, doctrinae studio, tum magno etiam usu tractandae reipublicae, magnaq. nostrorum téporum uarietate consecuti sumus.

quia simul Pōpeium secuti sumus.

nota coniuncta uerba in rebus optatis.

translatū transl lato reddidit, quia dixerat imbecillum.

uide ep. 9. l. 1. & 2. l. 7.

ab Etruscis enī orta diuinandi ratio. de Diu. lib. 1.

mus. cui quidem diuinationi hoc plus confidimus, quod ea nos nihil in his tã obscuris rebus, tamq. perturbatis umquam omnino fefellit. dicerem, quae antea futura dixissem, in uererer, ne ex euentis fingere uiderer. sed tamen plurimi sunt testes, me & initio, ne coniungeret se cum Caesare, monuisse Pompeium, & postea, ne seiungeret. coniunctione frangi senatus opes, disiunctione ciuile bellum excitari uidebam. atque utebar familiarissime Caesare, Pompeium faciebam plurimi: sed erat meum consilium cum fidele Pompeio, tum salutare utrique. Quae praeterea prouiderim, praetereo. nolo enim hunc, de me optime meritum, existimare, ea me suasisse Pompeio, quibus ille si paruisset, esset hic quidem clarus in toga, & princeps, sed tantas opes, quantas nunc habet, non haberet. Eundum in Hispaniam censui. quod si fecisset, ciuile bellum nullum omnino fuisset. Rationem haberi absentis non tam pugnaui ut liceret, quam ut, quando, ipso consule pugnante, populus iusserat, haberetur. Caussa belli orta est: quid ego praeter misi aut monitorum, aut querelarum? cum uel iniquissimam pacem iustissimo bello anteferrem. Victa est auctoritas mea non tam a Pompeio, (nam is mouebatur) quam ab ys, qui duce Pompeio freti, peropportunam & rebus domesticis, & cupiditatibus suis illius belli uictoriam fore putabant. Susceptum bellum est, quiescen-

cum de bellorũ ciuilium & origine, & euentu praedixi.

idem in Philippica 2.

Caesarem; qui ei reditum in patriam concesserat.

refertur nõ ad diuitias, sed ad potentiam.

Pompeius.

Caesaris.

Põpeio tertiũ consule. ep. 3. lib. 8. Att. & 1. l. 7. ibid. & Cæs. & Florus l. 4. uide ep. 3. l. 7.

propter aes alienum. ep. 3. l. 7.

te me: depulsum ex Italia, manente me quoad potui. sed ualuit apud me plus pudor meus, quam timor. ueritus sum deesse Pompeij saluti, cum ille aliquando non defuisset meae itaque. uel officio, uel fama bonorum, uel pudore uictus, ut in fabulis Amphiaraus, sic ego prudens, & sciens ad pestem ante oculos positam sum profectus. quo in bello nihil aduersi accidit, non praedicente me. Quare, quando, ut augures, & astrologi solent, ego quoque augur publicus ex meis superioribus praedictis constitui apud te auctoritaté augurij, & diuinationis meae, debet habere fidem nostra praedictio. non igitur ex alitis inuolatu, nec e cantu sinistro oscinis, ut in nostra disciplina est, nec e tripudijs solistimis, aut somnijs tibi auguror: sed habeo alia signa, quae obseruem: quae etsi non sunt certiora illis, minus tamen habent uel obscuritatis, uel erroris. Notantur autem mihi ad diuinandum signa duplici quadam uia: quarum alteram duco e Caesare ipso, alteram e temporum ciuilium natura, atque ratione. In Caesare haec sunt, mitis clemensq. natura, qualis exprimitur praeclare illo libro querellarum tuarum. accedit, quod mirifice ingenijs excellentibus, quale est tuum, delectatur. praeterea, cedit multorum iustis, & officio incensis, non inanibus, aut ambitiosis uoluntatibus. in quo uehementer eum consentiens Etruria mouebit. Cur haec igitur adhuc parum profecerunt? Quia

quoad sermones bonorum me reprehendentium sustinere potui. tollitur in quibusdã libri negatiua: ut Pompeius, desertor Ciceronis, accusetur. Oratio pro Marcello.

augurali. de inuolatu autem, cantu, somnijs uide lib. 1. de Diuin. i principio, & de Nat. de lib. 2.

Caesaris natura.

ep. 8. lib. 4.

quae supplex pro te rogabit.

Quia non putat se sustinere caussas posse multorum, si tibi, cui iustius uidetur irasci posse, concesserit. Quae est igitur, inquies, spes ab irato? Eodem fonte se hausturum intelligit laudes suas, e quo sit leuiter aspersus. postremo, homo est ualde acutus, & mulum prouidens: intelligit, te, hominem in parte Italiae minime contemnenda facile omnium nobilissimum, & in communi rep. cuiuis summorum tuae aetatis uel ingenio, uel gratia, uel fama populi R. parem, non posse prohibere a rep. diutius. nolet hoc temporis potius esse aliquando beneficium, quam iam suum. Dixi de Caesare: nunc dicam de temporum, rerumq. natura. Nemo est tam inimicus ei caussae, quam Pompeius animatus melius, quam paratus, susceperat, qui nos malos ciues dicere, aut homines improbos audeat. in quo admirari soleo grauitatem, & iustitiam, & sapientiam Caesaris: numquam nisi honorificentissime Pompeium appellat. at in eius personam multa fecit asperius. armorum ista, & uictoriae sunt facta, non Caesaris. at nos quemadmodum est complexus? Cassium sibi legauit: Brutum Galliae praefecit, Sulpicium Graeciae: Marcellum, cui maxime succensebat, cum summa illius dignitate restituit. Quo igitur haec spectant? rerũ hoc natura, & ciuilium temporum non patietur: nec manens, nec mutata ratio feret, primum ut non in caussa pari eadem sit & condicio, & fortuna omnium: deinde

tacite Caecinã hortatur, ut Caesarem edito libro laudet; cui alio libro male dixerat, ut apparet ex epistola praecedenti, & ex Suetonio.

simile ep. 4.

Marcũ Brutũ. uide in Oratore, & ep. 26. lib. 12. ad Att. de Cassio ep. 15. l. 15. de Sulpicio ep. 4. l. 4.

inde ut in eam ciuitatem boni uiri, & boni ciues, nulla ignominia notati, non reuertantur, in quam tot, nefariorum scelerum condemnati, reuerterunt. Habes augurium meum. quo, si quid addubitarem, non potius uterer, quam illa consolatione, qua facile fortem uirum sustentarem, te, si explorata uictoria arma sumpsisses pro rep. (ita enim tum putabas) non nimis esse laudandú: sin propter incertos exitus, euentusq. bellorú posse accidere, ut uinceremur, putasses; non debere ad secundam fortunam bene paratum fuisse, aduersam ferre nullo modo posse. Disputarem etiam, quanto solatio tibi conscientia tui facti, quantae delectationi in rebus aduersis litterae esse deberent. Commemorarem non solum ueterum, sed horum etiam recentium uel ducum, uel comitum tuorum grauissimos casus. etiam externos multos claros uiros nominarem. LEVAT *enim dolorem communis quasi legis, & humanae condicionis recordatio. Exponerem etiam, quemadmodum hic, & quanta in turba, quantaq. in confusione rerum omnium uiuere-mus. necesse est enim minore desiderio perdita rep. carere, quam bona. sed hoc genere nihil opus est. incolumem te cito, ut spero, uel potius ut perspicio, uidebimus. Interea tibi absenti, & huic, qui adest, imagini animi, & corporis tui, constantissimo, atque optimo filio tuo studium, officium, operam, laborem meum iampridem &*

alludit ad eos, quos, lege Pompeia damnatos, Caesar restituerat. Suetonius.

a fortitudinis laude.

a cōscientia recta factorum.

dux Pompeius; comites, Domitius, Lentulus, alij, qui perierant.

a statu reip. misero.

a spe non dubia.

qui aduersam fortunam, fortiter ferat.

& pollicitus ſum, & detuli, nunc hoc amplius, quod me amiciſſime quotidie magis Caeſar amplectitur, familiares quidem eius ſicuti neminem. apud quem quidquid ualebo uel auctoritate, uel gratia, ualebo tibi. Tu cura, ut cum firmitudine te animi, tum etiam ſpe optima ſuſtentes. Vale.

iteratio uerbi ep. xi. & 18. l. 2.

ARG. Primum agit de libro, quem in Caeſarem ſcripſerat: deinde ſtudioſe rogat, ut ueniam ſibi a Caeſare, poteſtatemq. impetret redeundi.

Caecina s. d. Ciceroni. 7

Q V O D *tibi non tam celeriter liber eſt redditus, ignoſce timori noſtro, & miſerere temporis. filius, ut audio, pertimuit, (neque iniuria) ſi liber exiſſet, quando non tam inter eſt, quo animo ſcribatur, quam quo accipiatur, ne ea res inepte mihi noceret; cum praeſertim adhuc ſtyli poenas dem. qua quidem in re, ſingulari ſum fato. nam, cum mendum ſcripturae litura tollatur, ſtultitia fama multetur: meus error exſilio corrigitur: cuius ſumma criminis eſt, quod armatus aduerſario male dixi. nemo noſtrũ eſt, ut opinor, quin uota uictoriae ſuae fecerit: nemo, quin, etiam cum de alia re immolaret, tamen eo quidem ipſo tempore, ut quamprimum Caeſar ſuperaretur, optarit. hoc ſi non cogitat; omnibus rebus felix eſt. ſi ſcit, & perſuaſus eſt: quid iraſcitur ei, qui aliquid ſcripſit contra ſuam uoluntatem, cum ignorit omnibus, qui multa deos ue*

non eſt hic liber Caecinae cõtra Caeſarẽ ſcriptus, ſed potius cũ Caeſaris laude. quod fortaſſe Caecina fecit a Cicerone ad monitus epiſtola praecedẽti. de illo antẽ maledico libro ſignificat, cum infert, Cum adhuc ſtyli poenas dem.

ſic, Multa peccat, alibi Cicero dixit.

nerati sint contra eius salutē? Sed, ut eodem reuertar, caussa haec fuit timoris: scripsi de te, parce mediusfidius, & timide, non reuocans me ipse, sed paene refugiens. genus autem hoc scripturae non modo liberum, sed incitatum, atque elatum esse debere, quis ignorat? solutum existimatur esse, alteri maledicere: tamen cauendum est, ne in petulantiam incidas. impeditum, se ipsum laudare, ne uitium arrogantiae subsequatur. solum uero liberum, alterum laudare: de quo* quidquid detrahas, necesse est aut infirmitati, aut inuidiae assignetur. Ac, nescio an tibi gratius: opportuniusq. acciderit. nam, quod praestare non poteram, primum erat non attingere; secundum beneficium, quamparcissime facere. sed tamen ego me quidem* sustinui: multa minui: multa sustuli: complura ne posui quidem. QVEMADMODVM igitur, scalarum gradus si alios tollas, alios incidas, non nullos male haerentes relinquas, ruinae periculum struas, non adscensum pares: sic tot malis tum uictum, tum fractum studium scribendi, quid dignum auribus, aut probabile potest afferre? Cum uere ad ipsius Caesaris nomen ueni, toto corpore contremisco, non poenae metu, sed ipsius iudicij: totum enim Caesarem non noui. Quem putas* animum esse, ubi secum loquitur? hoc probabit: hoc uerbum suspiciosum est. quid, si muto? at uereor, ne peius sit. Age uero, laudo aliquem; num offendo? cum porro offen-

si perfecte non laudes.

in ea libri parte, qua Ciceronem laudabat.

meum.

offendam; quid si non uult? armati stylum persequitur: uicti, & non dum restituti quid faciet? Auges etiam tu mihi timoré, qui in Oratore tuo caues tibi per Brutum, & ad excusationem socium quaeris. ubi hoc omnium patronus facit; quid me, ueterem tuum, nunc omnium clientem, sentire oportet? In hac igitur calumnia timoris, & caecae suspicionis tormento cum plurima ad alieni sensus coniecturam, non ad suum iudicium, scribantur, quam difficile sit euadere, si minus expertus es, quod te ad omnia summum, atque excellens armauit ingenium, nos sentimus. sed tamen ego filio dixeram, librum tibi legeret, & auferret, aut ea condicione daret, si reciperes te correcturum, hoc est, si totum alium faceres. De Asiatico itinere, quamquam summa necessitas premebat, ut imperasti, feci. Te pro me quid horter? uides tempus uenisse, quo necesse sit de nobis cóstitui. nihil est mi Cicero, quod filium meum exspectes. adolescens est: omnia excogitare uel studio, uel aetate, uel metu non potest. totum negotium tu sustineas oportet. in te mihi omnis spes est. tu pro tua prudentia, quibus rebus gaudeat, quibus capiatur Caesar, tenes. a te omnia proficiscantur, & per te ad exitum perducantur necesse est. apud ipsum multum, apud eius omnes plurimum potes. unum si tibi persuaseris, non hoc esse tui muneris, si quid rogatus fueris, ut facias, (quamquam id magnum, &

in extremo lib. qui, Orator, inscriptus est.

quo cogitat is, qui scribit.

epistola sequenti.

studium hic est animi quaedã uehemens effectio.

I hac epistolae parte tria dicit; & intelligi Cicero, & potes, & soles.

amplum est) sed totum tuum esse onus, perficies. nisi forte aut in miseria nimis stulte, aut in amicitia nimis impudenter tibi onus impono. sed utrique rei excusationem tuae uitae consuetudo dat: nam quod ita consuesti pro amicis laborare, non iam sic sperant abs te, sed etiam sic imperant tibi familiares. Quod ad librum attinet, quem tibi filius dabit; peto a te, ne exeat; aut ita corrigas, ne mihi noceat. Vale.

miseris enĩ tã audacter petere uix licet.

ARG. Datum sibi a Balbo, & Oppio scribit, ut Caecinae liceret esse in Sicilia: ibiq. ut commoretur, suadet.

Cicero s. d. Caecinae. 8

C**VM** *esset mecum Largus, homo tui studiosus, locutus Kal. Ian. tibi praefinitas esse: quod omnibus in rebus perspexeram, quae Balbus, & Oppius, absente Caesare, egissent, ea solere illi rata esse; egi uehementer cum his, ut hoc mihi darent, tibi in Sicilia, quoad uellemus, uti esse liceret. qui mihi cum suessent aut libenter polliceri, si quid esset eiusmodi, quod eorum animos non offenderet; aut etiam negare, & afferre rationem, cur negarent: huic meae rogationi potius non continuo responderunt: eodem die tamen ad me reuerterunt; mihi hoc dederunt, ut esses in Sicilia, quoad uelles: se praestaturos, nihil ex eo te offensionis habiturum. Quando, quid tibi permittatur, cognouisti; quid mihi placeat, puto te scire oportere. Actis his rebus, litterae a te mihi sunt redditae: quibus a me con*

ne ultra Kal. Ian. tibi esse te Sicilia liceret. epist. 12.

sic libri ueteres, non, praestituros.

filiú petis, quid sim tibi auctor, in Sicilia ne subsidas, an ut ad reliquias Asiatice negotiationis proficiscare. haec tua deliberatio non mihi conuenire uisa est cum oratione Largi. ille enim mecum, quasi tibi non liceret in Sicilia diutius commorari, ita locutus erat. tu autem, quasi concessum sit, ita deliberas. sed ego, siue hoc, siue illud est, in Sicilia censeo commorandum. propinquitas locorum uel ad impetrandum adiuuat crebris litteris, & nuncijs, uel ad reditus celeritatem, re aut impetrata, quod spero, aut aliqua ratione confecta. quamobrem censeo magnopere commorandum. T. Furfano Postumio, familiari me, legatisq. eius, item meis familiaribus, diligentissime te commendabo, cum uenerint: erant enim omnes Mutinae. uiri sunt optimi, & tui similium studiosi, & mei necessarij. Quae mihi uenient in mentem, quae ad te pertinere arbitrabor, ea mea sponte faciam. si quid ignorabo, de eo admonitus omnium studia uincam. Ego, etsi coram de te cũ Furfanio ita loquar, ut tibi litteris ad eum nihil opus sit; tamen, quoniam tuis placuit te habere meas litteras, quas ei redderes, morem eis gessi. earum litterarum exemplum infra scriptum est. Vale.

quid suadeam tibi. parum Romane loquuntur, qui dicũt, auctor libri, pro, scriptor.

Siciliae praefecto.

uide eandẽ sententiã ad Crassum, ep. 8. l. 5.

ARG. Breuis est epistola, sed perfectae commendationis exemplum.

M. Cicero s. d. T. Furfanio procos. 9

CVM *A. Caecina tanta mihi familiaritas,*

con-

consuetudoq. semper fuit, ut nulla maior esse possit. nam & patre eius, claro homine, & forti uiro, plurimum usi sumus: & hunc a puero, quod & spem mihi magnam afferebat summae probitatis, summaeq. eloquentiae, & uiuebat mecum coniunctissime non solum officij amicitiae, sed etiam studijs communibus, sic semper dilexi, ut non ullo cum homine coniunctius uiuerem. nihil attinet me plura scribere. quam mihi necesse sit eius salutem, & fortunas, quibuscumque rebus possim, tueri, uides. Reliquum est, ut, cum cognorim pluribus rebus, quid tu & de bonorum fortuna, & de reip. calamitatibus sentires, nihil a te petam, nisi ut ad eam uoluntatem, quam tua sponte erga Caecinam habiturus esses, tantus cumulus accedat commendatione mea quanti me a te fieri intelligo. hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

a uetustate amicitiae.
a caussis amicitiae.
a studijs.
a mutua beneuolentia.
a commendationis caussa.

ARG. Pollicetur quidquid potest ad eius incolumitatem: neque nullam spem fortunae melioris ostendit.

Cicero s. d. Trebiano. 9

EGO, *quanti te faciam, semperq. fecerim, quanti me a te fieri intellexerim, sim mihi ipse testis. nam & consilium tuum, uel casus potius diutius in armis ciuilibus commorandi, semper mihi magno dolori fuit: & hic euentus, quod tardius, quam est aequum, & quam ego uellem, recuperes fortunam, & dignitatem tuam, mihi non minori curae est, quam tibi semper fuerint*

refertur ad illud, Quanti te fecerim.
ad illud refer, Quāti te faciā.

casus mei. itaque & Postumuleno, & Sextio, & saepissime Attico nostro, proximeq. Theudae, liberto tuo, totum me patefeci: & his singulis saepe dixi, quacumque re possem, me tibi, & liberis tuis satisfacere cupere: idq. tu ad tuos uelim scribas, haec quidem certe, quae in potestate mea sunt, ut operam, studium, consilium, rem, fidem meam sibi ad omnes res paratam putent. Si auctoritate, & gratia tantum possem, quantum in ea rep. de qua ita meritus sum, posse deberem: tu quoque is esses, qui fuisti, cum omni gradu amplissimo dignissimus, tum certe ordinis tui facile princeps. sed quando eodem tempore, eademq. de caussa nostrum uterque cecidit: tibi & illa polliceor, quae supra scripsi, quae sunt adhuc mea; & ea, quae praeterea uideor mihi ex aliqua parte retinere tamquam ex reliquijs pristinae dignitatis. neque enim ipse Caesar ut multis rebus intelligere potui, est alienus a nobis: & omnes fere familiarissimi eius, casu deuincti magnis meis ueteribus officijs, me diligenter obseruant, & colunt. itaque, si quis mihi erit aditus de tuis fortunis, id est de tua incolumitate, in qua sunt omnia, agendi; quod quidem quotidie magis ex eorum sermonibus adducor ut sperem: agam per me ipse, & moliar. singula persequi non est necesse: uniuersum studium meum, & beneuolentiam ad te defero. sed magni mea interest, hoc tuos omnes scire, quod tuis litteris fieri

quod autem sequitur, Casus mei, spectat illud, Quanti me a te fieri intellexerim.

epist. 14.

quia Pompeiũ secuti sumus.

non enim hoc spectabam, ut eorũ opera aliquando possẽ indigere.

fieri potest, ut intelligant omnia Ciceronis patere Trebiano. hoc eo pertinet, ut nihil existiment esse tam difficile, quod non, pro te mihi susceptum, iucundum sit futurum. Vale.

uide similē sententiam in epistola ad Vatinium, quae est XI. lib. 5.

ARG. Excusatio, cur non scripserit: consolatio: promissio meliorum rerum, & officij sui.

Cicero S. D. Trebiano. 10

ANTEA *misissem ad te litteras, si genus scribendi inuenirem. tali enim tempore aut consolari amicorum est, aut polliceri; consolatione non utebar, quod ex multis audiebam, quam fortiter, sapienterq. ferres iniuriam temporum, quamq. te uehementer consolaretur conscientia factorum, & consiliorum tuorum. quod quidem si facis, magnum fructum studiorum optimorum capis: in quibus te scio semper esse uersatum: idq. ut facias, etiam atque etiam te hortor. Simul & illud tibi, homini peritissimo rerum, & exemplorum, & omnis uetustatis, ne ipse quidem rudis, sed in studio minus fortasse, quam uellem, at in rebus, atque usu plus etiam, quam uellem, uersatus, spondeo, tibi acerbitatem istam, & iniuriam non diuturnam fore. nā & ipse, qui plurimum potest, quotidie mihi delabi ad aequitatem, & ad rerum naturam uidetur: & ipsa caussa ea est, ut iam simul cum rep. quae in perpetuum iacere non potest, necessaria reuiuiscat, atque recreetur: quotidieq. fit aliquid lenius, & liberalius, quam timebamus. quae*

in aduersa fortuna.

epist. 13.

fructus studiorum in calamitate maxime capitur.

tractādis rebus notandis exemplis cognoscēda antiquitate erudimur.

quae est, ut homo hominem tueatur, & diligat.

quae quoniam in temporũ inclinationibus ſaepe paruis poſita ſunt: omnia momenta obſeruabimus, neque ullum praetermittemus tui iuuandi, & leuandi locum. itaque illud alterum, quod dixi, litterarum genus quotidie mihi, ut ſpero, fiet procliuius, ut etiam polliceri poſſim. id re, quam uerbis, faciam libentius. Tu uelim exiſtimes, & plures te amicos habere, quam qui in iſto caſu ſint, ac fuerint, quantum quidem ego intelligere potuerim; & me concedere eorum nemini. Fortem fac animum habeas, & magnum, quod eſt in uno te. quae ſunt in fortuna, temporibus regentur, & conſilijs noſtris prouidebuntur. Vale.

facilius, ut eſt deſcenſio per cliuos.

occurremus, quantum licet, humano conſilio. nam omnino uitare non licet.

ARG. Gratulatur de reditu in patriam impetrato: hortatur, ut praeterita ex animo deleat, dignitatisq. recuperationem rei familiaris iacturae anteponat.

Cicero s. d. Trebiano. 11

DOLABELLAM *antea tantummodo diligebam; obligatus ei nihil eram. nec enim acciderat mihi opus eſſe: & ille mihi debebat, quod non defueram eius periculis. nunc, tanto ſum deuinctus eius beneficio, quod & antea in re, & hoc tempore in ſalute tum cumulatiſſime mihi ſatisfecit, ut nemini plus debeam. qua in re tibi gratulor ita uehementer, ut te quoque mihi gratulari, quam gratias agere, malim. alterum omnino non deſidero; alterum uere facere poteris. Quod reliquum eſt, quando tibi uirtus, &*

di

generum Ciceronis. ep. 16. l. 2. & 13. lib. 8.

de quibus ep. 10. lib. 3.

quod per generum meum de tua ſalute a Caeſare impetrauerim.

dignnitas tua reditum ad tuos aperuit; est tuae sapientiae, magnitudinisq. animi, quid amiseris, obliuisci; quid recuperaueris, cogitare. uiues cum tuis: uiues nobiscum. plus acquisiuisti dignitatis, quam amisisti rei familiaris: quae ipsa tum esset iucundior, si ulla res esset publica. ᶜ Vestorius, noster familiaris, ad me scripsit te mihi maximas gratias agere. haec praedicatio tua mihi ualde grata est: eaq. te uti facile patior cum apud alios, tum mehercule apud Sironem, nostrum amicum. quae enim facimus, ea ᵈ prudentissimo cuique maxime probata esse uolumus. Te cupio uidere quamprimum. Vale.

Puteolanus, de quo in epist. ad Att. saepe.

[illegible]ide eandem [illegible]ententiam ep. 13. lib. 2.

ARG. Gratulatur de reditu impetrato: & ad consolationem adscribit quaedam perditis rebus aptiora.

Cicero S. D. Ampio Balbo. 12

GRATVᵃLOR tibi, mi Balbe, uereq. gratulor: nec sum tam stultus, ut te usura falsi gaudij frui uelim, deinde frangi repente, atque ita cadere, ut nulla res te ad aequitatem animi postea possit extollere. Egi tuam caussam apertius. quam tempora nostra ferebant. uincebatur enim fortuna ipsa debilitatae gratiae nostrae tui ᵇ caritate, & meo perpetuo erga te amore, culto a te diligentissime. omnia promissa, confirmata, certa, & rata sunt, quae ad reditum, & salutem tuam pertinent. uidi, cognoui, interfui. etenim omnes Caesaris familiares satis opportune habeo implicatos consuetudine, & beneuolentia,

de Ampio ep. 3. lib. 1. & ep. 29. lib. 10. et Caes. l. 3. bel. ci.

caritas in te mea faciebat, ut apertius agerem, quam per nostram miserã fortunam liceret.

lentia, ſic, ut, cum ab illo * diſceſſerint, me proximum habeant. hoc Panſa, Hirtius, Balbus, Oppius, Matius, Poſtumius plane ita faciunt, ut me unice * diligant. quod ſi mihi pro me efficiendum fuiſſet, non me paeniteret pro ratione temporum ita eſſe molitum. ſed nihil eſt a me inſeruitum temporis cauſſa. ueteres mihi neceſſitudines cum his omnibus intercedunt: quibuſcum ego agere de te non deſtiti: principem tamen habuimus Panſam, tui ſtudioſiſſimum, mei cupidum; qui ualet apud illum non minus auctoritate; quam gratia. * Cimber autem Tillius mihi plane ſatisfecit. ualent tamen apud Caeſarem non tam ambitioſae rogationes, quam neceſſariae: quas quia Cimber habebat, plus ualuit quam pro ullo alio ualere potuiſſet. diploma ſtatim non eſt datum; quod mirifica eſt improbitas in quibuſdam, qui tuliſſent acerbius, ueniam tibi dari, quē illi appellant tubā belli ciuilis: multaq. ita dicunt, quaſi non gaudeant id bellum incidiſſe. quare uiſum eſt occultius agendum, neque ullo modo diuulgandum, de te iam eſſe perfectum: ſed id erit perbreui: nec dubito, quin, legente te has litteras, confecta iam res futura ſit. Panſa quidem mihi, grauis homo, & certus, non ſolum confirmauit, uerum etiam recepit, perceleriter ſe ablaturum diploma. mihi tamen placuit, haec ad te perſcribi. minus enim te firmum ſermo Appuleiae tuae, lacrymaeq. Ampiae decla-

ſimiliter locutus ep.9. l.1.

ep.13.l.4.

unus ex ijs, qui mox in Caeſarē coniurarunt. Suetonius. cū antea Caeſaris partium defenſor fuiſſet acerrimus. Seneca l.3. de ira.

feminis familiarū nomina imponebantur; ideo Ampia dicitur Ampij Balbi filia.

clarabunt, quam significant litterae tuae. atque illae arbitrabantur, cũ a te abessent ipsae, multo in grauiore te cura futurum. quare magnopere putaui, angoris, & doloris tui leuandi caussa, pro certis ad te ea, quae essent certa, perscribi oportere. Scis me antea sic solitum esse scribere ad te, magis ut consolarer fortem uirum, atque sapientem, quam ut exploratam spem salutis ostenderem, nisi eam, quam ab ipsa rep. cum hic ardor extinctus esset, sperari oportere censerem. recordare tuas litteras, quibus & magnum animum mihi semper ostendisti, & ad omnes casus ferendos constantem, atque paratum. quod ego non mirabar; cum recordarer te & a primis temporibus aetatis in rep. esse uersatum; & tuos magistratus in ipsa discrimina incidisse salutis, fortunarumq. communium; & in hoc ipsum bellum esse ingressum, non solum ut uictor beatus, sed etiam, si ita accidisset, uictus ut sapiens esses. Deinde, cum studium tuum consumas in uirorum fortium factis memoriae prodendis, considerare debes, nihil tibi esse committendum, quamobrẽ eorum, quos laudes, non te similem praebeas. Sed haec oratio magis esset apta ad illa tempora, quae iam effugisti. nunc uero tantum te para ad haec nobiscum ferenda. quibus ego si quam medicinam inuenirem, tibi quoque eandem traderem. sed est unum perfugium, doctrina, ac litterae, quibus semper usi sumus: quae secundis rebus dele-

strepitu bellorum sedato.

in calamitatem ciuilium contentionum.

eodem argumẽto usus est ep. 13. lib. 4.

ep. 18. lib. 2.

ad communem seruitutem.

uide eandẽ sententiam ep. 3. l. 4. & 2. lib. 9.

delectationem modo habere uidebantur, nunc uero etiam salutem. Sed, ut ad initium reuertar, caue dubites, quin omnia de salute, ac reditu tuo perfecta sint. Vale.

ARG. Scribit, se bene sperare de Ligarij salute; ad eamq. impetrandam omnia sua pollicetur. interim hortatur, ut aduersam fortunam moderate ferat.

Cicero s. D. Q. Ligario. 13

hic est, pro quo extat Ciceronis oratio.

E T S I *tali tuo tempore me aut consolandi, aut iuuandi tui caussa scribere ad te aliquid pro nostra amicitia oportebat: tamen adhuc id non feci; quia neque lenire uidebar oratione, neque leuare posse dolorem tuum. postea uero quam magnam spem habere coepi, fore, ut te breui tempore incolumem haberemus: facere non potui, quin tibi & sententiam, & uoluntatem declararem meam. Primum igitur scribam, quod intelligo, & perspicio, non fore in te Caesarem durio rem. nam & res eum quotidie, & dies, & opinio hominum, &, ut mihi uidetur, etiam sua natura mitiorem facit. idq. cum de reliquis sentio, tum de te etiam audio ex familiarissimis eius: quibus ego ex eo tempore, quo primum ex Africa nuncius uenit, supplicare una cum fratribus tuis non destiti: quorum quidem & uirtus, et pietas, & amor in te singularis, et assidua, & perpetua salutis tuae cura tantum proficit, ut nihil sit, quod non ipsum Caesarem tributurum existimem: &, si tardius fit, quam uolumus,*

aut consolari, aut polliceri, amicorum est, ep. 10.

antitheta, mitis, & durus.

de Pompeianis i Africa uictis.

sine cuiusquam intercessione.

magnis occupationibus eius, a quo omnia petuntur, aditus ad eum difficiliores fuerunt: & simul Africanae caussae iratior, diutius uelle uidetur eos habere sollicitos, a quibus se putat diuturnioribus esse molestijs conflictatum. sed hoc ipsum intelligimus eum quotidie remissius, & placatius ferre. Quare mihi crede, & memoriae manda, me tibi id affirmasse, te in istis molestijs diutius non futurum. Quando, quid sentirem, exposui: quid uellem tua caussa, re potius declarabo, quam oratione. & si tantum possem, quantum in ea rep. de qua ita meritus sum, ut tu existimas, posse debebam; ne tu quidem in istis incommodis esses. eadem enim caussa opes meas fregit, quae tuam salutem in discrimen adduxit. sed tamen, quidquid imago ueteris meae dignitatis, quidquid reliquiae gratiae ualebunt, studium, consilium, opera, gratia, fides mea nullo loco deerit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti; primum ob eas caussas, quas scripsi; deinde, quod ea de rep. semper uoluisti, atque sensisti, ut non modo nunc secunda sperare debeas, sed etiam, si omnia aduersa essent, tamen, conscientia & factorum, & consiliorum tuorum, quaecumque acciderent, fortissimo, & maximo animo ferre deberes. Vale.

quia bellum renouassent. ep. 13. lib. 4.

ep. 10. l. 5. quod mihi placeret, ostendi.

dignitatem, & gratiam.

ep. 2. l. 1. & 14. lib. 4.

cum intelligas de tua salute optime sperandum.

ARG. Exorditur ab officij sui commemoratione; deinde; quid de reditu Ligarij opinetur, subiungit.

Cicero

Cicero s. D. Ligario. 14

ep.2.l.1. & 14. lib.4. & superiori.

Me ſcito omnem meum laborẽ, omnem operam, curam, ſtudium in tua ſalute conſumere. nam cum te ſemper maxime dilexi: tum fratrum tuorum, quos aeque atque te, ſumma beneuolentia ſum complexus, ſingularis pietas, amorq. fraternus nullum me patitur officij erga te, ſtudijq. munus, aut tempus praetermittere. ſed quae faciam, fecerimq. pro te, ex illorum te litteris, quam ex meis, malo cognoſcere. quid autem ſperem, aut confidam, & exploratum habeam de ſalute tua, id tibi a me declarari uolo. Nam ſi quiſquam eſt timidus in magnis, periculoſisq. rebus, ſemperq. magis aduerſos rerum exitus metuens, quam ſperans ſecundos, is ego ſum: &, ſi hoc uitium eſt, eo me non carere confiteor. Ego idem tamen, cum ad II. Kal. interkalares priores rogatu fratrum tuorum ueniſſẽ mane ad Caeſarem; atque omnem adeundi, et conueniendi illius indignitatem, & moleſtiam pertuliſſem; cum fratres, & propinqui tui iacerent ad pedes; et ego eſſem locutus, quae cauſſa, quae tuum tempus poſtulabat; non ſolũ ex oratione Caeſaris, quae ſane mollis, & liberalis fuit, ſed etiã ex oculis, & uultu, & multis praeterea ſignis, quae facilius perſpicere potui, quam ſcribere, hanc in opinionem diſceſſi, ut mihi tua ſalus dubia non eſſet. Quamobrem fac animo magno, fortiq. ſis: &, ſi turbidiſſima ſapienter ferebas,

quam in tua ſalute declarant.

cum tamẽ iam ipſe ſcripſerit.

qualis illa ad Att.l.14.ep.1.

poteſt eſſe ficta oratio, ſed oculi ſunt indices animi.

antitheta, turbida, tranquilla.

 rebas,

rebus, tranquilliora laete feras. ego tamen tuis rebus sic adero, ut difficillimis: neque Caesari solum, sed etiam amicis eius omnibus, quos mihi amicissimos esse cognoui, pro te, sicut adhuc feci, libentissime supplicabo. Vale.

ARG. Continet haec epistola, omnium breuissima, gratulationem, beneuolentiam, officium.

Cicero S. D. Basilio. 15

gratulor, & gaudeo, in quo differant, hic locus aperte ostendit.

TIBI *gratulor: mihi gaudeo. te amo: tua tueor. a te amari, & quid agas, quidq. istic agatur, certior fieri uolo. Vale.*

ARG. Insinuat se ad petitionem, mutui amoris commemoratione: petit autem, ut se absentem tueatur; siquidem gratum fore non dubitet.

Bithynicus S. D. Ciceroni. 16

Pōpeiae gentis cognomen.

SI *mihi tecum non & multae, & iustae caussae amicitiae priuatim essent; repeterem initia amicitiae ex parentibus nostris: quod faciendum ijs existimo, qui paternam amicitiam nullis ipsi officijs prosecuti sunt. itaque contentus ero nostra ipsorū amicitia: cuius fiducia peto a te, ut absentem me, quibuscumque in rebus opus fuerit, tueare; si nullum officium tuum apud me intermoriturum existimas. Vale.*

intermortui dicuntur, qui deliquium animi passi sunt.

ARG. Mirum declarat desiderium cum Bithynico uiuendi; & adijcit, se esse illi amore coniunctissimum.

Cicero S. D. Bithynico. 17

Q. Pōpeio Bithynico, de quo in libro de claris or. caussam huius co-

CVM *ceterarum rerum caussa cupio esse aliquando remp. constitutam: tum uelim, mihi credas*

das, accidere id etiam, quo magis expetam promissum tuum, quo in litteris uteris. scribis enim si ita sit, te mecum esse uicturum. gratissima mihi tua uoluntas est: facisq. nihil alienum necessitudine nostra, iudicijsq. patris tui de me, summi uiri. nam sic habeto, *beneficiorum magnitudine eos, qui temporibus ualuerunt, aut ualeant, coniunctiores tecum esse, quam me, necessitudine neminem. quamobrem grata mihi est & memoria tua nostrae coniunctionis, & eius etiam augendae uoluntas. Vale.

gnominis fuisse Bithyniam deuictam, indicat Festus in dictione, Rutrū.

quae accepisti a Caesarianis. uidetur Bithynicus in Caesaris partibus fuisse.

ARG. Respondet Leptae, qui praeconium fecissent; licere ijs esse in decurionibus; scribit de bello Hispaniensi, de Leptae negotio, de Oratore suo, de mansione urbana.

Cicero s. d. Leptae. 18

SIMVL accepi a Seleuco tuo litteras, statim quaesiui e Balbo per codicillos, quid esset in lege. rescripsit, eos, qui facerent praeconium, uetari esse in decurionibus; qui fecissent, non uetari. quare bono animo sint & tui; & mei familiares. neque enim erat ferendum, cum, qui hodie* haruspicinam facerent, in senatu Romae legerentur, eos, qui aliquando praeconium fecissent, in municipijs decuriones esse non licere. De Hispanijs noui nihil: magnum tamen exercitum *Pompeium habere constat. nam Caesar ipse ad nos misit exemplum *Paciaeci litterarum; in quo erat, illi XI. esse legiones. scripserat etiam Messalla Q. Salasso, P. Curtium, fratrem eius,

simul, pro simul atque. uide scholia nostra.

propter Spurinam, haruspicē, a Caesare senatorio ordine donatum.

Cnaeum, Pompeij Magni filium.

L. Iunii Paciaeci meminit Hirtius de bel. Hisp.

iussu Pompeij, inspectante exercitu, interfectum; quod consensisset cum Hispanis quibusdam, si in opidum nescio quod Pompeius rei frumentariae caussa uenisset, eum comprehendere, ad Caesaremq. deducere. De negotio tuo, quod sponsores pro Pompeio: si Balbus consponsor tuus redierit, homo in re familiari non parum diligens, non desinam cum illo communicare, si quid expediri possit: quod uidebatur mihi ille confidere. Oratorem meum tantopere a te probari, uehementer gaudeo. mihi quidem sic persuadeo, me, quidquid habuerim iudicij de dicendo, in illum librum contulisse. qui si est talis, qualem tibi uideri scribis: ego quoque aliquid sum: sin aliter; non recuso, quin, quantum de illo libro, tantumdem de mei iudicij fama detrahatur. Leptam nostrum cupio delectari iam talibus scriptis. etsi abest maturitas aetatis: iam tamen personare aures eius eiusmodi uocibus, nō est inutile. Me Romae tenuit omnino Tulliae meae partus: sed, cū ea, quēadmodum spero, satis firma sit; teneor tamen, dum a Dolabellae procuratoribus exigam primum pensionem. & mehercule non tam sum peregrinator iam, quam solebam. aedificia mea me delectabant, & otium. domus est, quae nulli uillarum mearum cedat, otium omni desertissima regione maius. itaque ne litterae quidem meae impediuntur: in quibus sine ulla interpellatione uersor. quare, ut arbitror, prius hic te

nos,

librum de perfecto oratore. ep. 20. l. 15. de dicēdi ratione, dixit lib. 1. de or. & l. 2.

filium tuum.

ex quo eam periisse, Plutarchus ait.

pro dote reddēda post dimissam Tulliam.

nos, quam istic tu nos uidebis. Lepta suauissimus edíscat Hesiodum; & habeat in ore,

» τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα. &c.

more suo non omnes uersus recitat. idē de uirtute Simonides apud Clementem Alexandr. l. 2. Stromatum.

ARG. Cum Caesar ludos regionatim daturus esset, curationem eorum Lepta cupiebat. Cicero dissuadet. meminit Suetonius de his ludis in Iulij uita.

Cicero s. D. Leptae. 19

MACVLAM *officio functum esse gaudeo. eius Falernum mihi semper idoneum uisum est diuersorio: si modo tecti satis est ad comitatum nostrum recipiendum. ceteroqui is mihi locus non displicet. nec ea re Petrinum tuum deseram. nam & uilla, & amoenitas illa commorationis est, non diuersorij. De curatione aliqua munerum regionum, cum Oppio locutus sum. nam Balbum, posteaquam tu es profectus, non uidi. tantis pedum doloribus afficitur, ut se conueniri nolit. omnino de tota re, ut mihi uideris, sapientius faceres, si non curares. quod enim eo labore assequi uis, nullo modo assequere. tanta est enim intimorum multitudo, ut ex his potius aliquis effluat, quam nouo sit aditus. praesertim qui nihil afferat praeter operam, in qua ille se dedisse beneficium putabit, si modo ipsum sciet, non accepisse. sed tamen aliquid uidebimus, in quo sit spes. aliter quidem non modo non appetendum, sed etiam fugiendum puto. Ego me Asturae diutius arbitror commoraturum, quoad ille quandoque ueniat. Vale.*

puto esse Pompeiū Maculam, de quo Macrobius l. 2. Sat.

podagra.

id autem eo labore assecuturum se sperabat Lepta, ut unus fieret ex intimis Caesaris amicis.

de off. lib. 2.

ueniēbat Caesar ex Hispania uictor.

ARG. Monet Toranium, ut in Sicilia commoretur, quoad scire possit, quid sibi agendum sit. clausula consolationis nescio quid continet.

Cicero s. D. Toranio. 20

DEDERAM *triduo ante pueris Cn. Plancij litteras ad te: eo nunc breuior, teque, ut ante consolabar, hoc tempore monebo. Nihil puto tibi esse utilius, quam ibidem opperiri, quoad scire possis, quid tibi agendum sit. nam, praeter nauigationis longae, & hiemalis, & minime portuosae periculum, quod uitaueris; *ne illud quidem non, quamuis subito, cum certi aliquid audieris, te istinc posse proficisci: nihil est praeterea, cur aduenientibus te offerre gestias. multa praeterea metuo, quae cum Cilone nostro communicaui. quid multa? loco opportuniore in his malis nullo esse potuisti, ex quo te, quocumque opus erit, facillime, & expeditissima conferas. quod si recipiet ille se; ad tempus aderis. sin, quoniam multa accidere possunt, aliqua res eum uel impediet, uel morabitur: tu ibi eris, ^ubi omnia scire possis. hoc mihi prorsus ualde placet. De reliquo, ut te sape per litteras hortatus sum, ita uelim tibi persuadeas, te in ʼhac caussa nihil habere, quod timendum sit, praeter communem casum ciuitatis. qui etsi est grauissimus: tamen ita uiximus, & id aetatis iam sumus, ut omnia, quae non nostra culpa nobis accident, fortiter ferre debeamus. Hic tui omnes ualent, summaq.*

pietate

id est, & praeter illud, ut duae negatiuae affirment.

quia propinquo loco eris.

in hac tota re, quae ad te pertinet.

pietate te desiderant, & diligunt, & colunt. Tu & cura, ut ualeas; & te istinc ne temere commoueas.

ARG. Ad consulandum Toranium praeterita colligit; &. quid ipse fecerit, quasi exemplum ad imitandum proponit.

Cicero s. d. Toranio. 21

ETSI, *cum haec ad te scriberem, aut appropinquare exitus huius calamitosissimi belli, aut iam aliquid actum, & confectum uidebatur: tamen quotidie commemorabam, te unum in tanto exercitu mihi fuisse assensorem, & me tibi; solosq. nos uidisse, quantum esset in eo bello mali, in quo, spe pacis exclusa, ipsa uictoria futura esset acerbissima, quae aut interitum allatura esset, si uictus esses, aut, si uicisses, seruitutem. itaque ego, quem tum fortes illi uiri, & sapientes, Domitij; & Lentuli, timidum esse dicebant, (& eram plane: timebam enim, ne euenirent ea, quae acciderunt) idem nunc nihil timeo, & ad omnem euentum paratus sum. cum aliquid uidebatur caueri posse, tum id negligi dolebam: nunc uero, euersis omnibus rebus, cum consilio profici nihil possit, una ratio uidetur, quidquid euenerit, ferre moderate; praesertim cum omnium rerum mors sit extremum; & mihi sim conscius, me, quoad licuerit, dignitati reip. consuluisse, &, hac amissa, salutem retinere uoluisse. Haec scripsi, non ut de me ipse dicerem, sed ut tu, qui coniunctissima fuisti mecum & senten-*

memoria repetebam.

ob cõtumacem arrogantiã Põpeianorum.

cũ uel iniquissimam pacem iustissimo bello anteferrem: ep. 13. l. 5. intelligit autem Domitium, L. Lentulum Cruscellum, consulem anno primo ciuilis belli.

reipublicae.

sententia, & uoluntate, eadem cogitares. MAGNA *enim consolatio est, cum*[x] *recordare, etiam si secus acciderit, te tamen recte, uereq. sensisse. atque utinam liceat aliquando aliquo reip. statu nos frui, interq. nos conferre sollicitudines nostras, quas pertulimus tum, cum timidi putabamur, quia dicebamus ea futura, quae facta sunt. De tuis rebus nihil esse, quod timeas,*[x] *praeter uniuersae reip. interitum, tibi confirmo. De me autem sic uelim iudices; quantum ego possim, me tibi, saluti tuae, liberisq. tuis summo cum studio praesto semper futurum. Vale.*

x conscientia optimae mētis.

x praeter cōmunem casum ciuitatis, dixit in proxima superiore epistola.

ARG. Domitium, interitu amicorum dolentem, rogat, ut, cum reip. iam satisfecerit, incolumitati suae consulat.

Cicero s. d. Domitio. 22

NON *ea res me deterruit, quo minus, postea quam in Italiam uenisti, litteras ad te mitterem, quod tu ad me nullas miseras; sed quia nec id tibi pollicerer, ipse*[a] *egens rebus omnibus, nec quid suaderem, cum mihimet ipsi consilium deesset, nec quid consolationis afferrem, in tantis malis reperiebam. haec quamquam nihilo meliora sunt, nunc etiam atque etiam multa desperatiora: tamen inanes esse meas litteras, quam nullas, malui. Ego, si te intelligerem*[a] *plus conatum esse suscipere reip. caussa muneris, quam quantum praestare potuisses, tamen, quibuscumque rebus possem, ad eam condicionem te uiuendi, quae daretur, quaeq. esset, hortarer. sed cum consi-*

a ep.13.lib.4.

a id est post pugnam Pharsalicam renouare bellū cum alijs uoluisses.

consilij tui bene, fortiterq. suscepti eum tibi finē statueris, quem ipsa fortuna terminum nostrarum contentionum esse uoluisset: oro, obtestorq. te pro nostra uetere cōiunctione, ac necessitudine, proq. summa mea in te beneuolentia, & tua in me pari, te ut nobis, parenti, coniugi, tuisq. omnibus quibus es, fuistiq. semper carissimus, saluum conserues; incolumitati tuae, tuorumque, qui ex te pendent, consulas; quae didicisti, quaeq. ab adolescentia, pulcherrime a sapientissimis uiris tradita, memoria, & scientia comprehendisti, ijs hoc tempore utare; quos coniunctos summa beneuolentia, plurimisq. officijs amisisti, eorum desiderium si non aequo animo, at forti feras. Ego, quid possim, nescio, uel potius me parum posse sentio, illud tamen tibi polliceor, me, quaecumque saluti, dignitatiq. tuae conducere arbitrabor, tanto studio esse facturum, quanto semper tu & studio, & officio in meis rebus fuisti. hanc meam uoluntatem ad matrem tuam, optimam feminam, tuiq. amantissimam, detuli. si quid ad me scripseris; ita faciam, ut te uelle intellexero: sin autem tu minus scripseris; ego tamen omnia, quae tibi utilia esse arbitrabor, summo studio, diligenterq. curabo. Vale.

quasi proelio Pharsalico suā uoluntatem de tota re fortuna declarasset.

nō enim possumus nō dolere: sed dolorē premere, & uincere fortitudine possumus.

CICERONIS EPISTOLARVM, AD MARIVM, ET ALIOS, LIBER VII.

ARGVMENTVM.

Ludos, quos Pompeius Magnus iterum consul dedit, describit, & extenuat; utrumque ob eam caussam, ne Marium eos praetermisisse paeniteret.

M. Cicero s. d. M. Mario.

dolor corporis refertur ad podagram, quae Marium saepe uexabat. ep. 24.

ab ijs relictus, qui ad ludorũ spectacula in urbem se contulerant.

cum stomacho, Scilicet, dixit.

SITE dolor aliquis corporis, aut infirmitas ualetudinis tuae tenuit, quo minus ad ludos uenires: fortunae magis tribuo, quam sapientiae tuae. sin haec, quae ceteri mirantur, contemnenda duxisti, &, cum per ualetudinem posses, uenire tamen noluisti: utrumque laetor, & sine dolore corporis te fuisse, & animo ualuisse, cum ea, quae sine caussa mirantur alij, neglexeris: modo ut tibi constiterit fructus otij tui: quo quidem tibi perfrui mirifice licuit, cum esses in ista amoenitate paene solus relictus. neque tamen dubito, quin tu ex illo cubiculo tuo, ex quo tibi Stabianum perforasti, & patefecisti Seianum, per eos dies matutina tempora lectiunculis consumpseris: cum illi interea, qui te istic reliquerunt, spectarent communes mimos semisomni. reliquas uero partes diei tu consumebas ijs delectationibus, quas tibi ipsi ad arbitrium tuum compararas. nobis autem erant ea perpetienda, quae scilicet P. Metius probauisset. omnino, si quaeris, ludi apparatissimi, sed

non

non tui stomachi: coniecturam enim facio de meo. nam primum honoris caussa in senam redierant ij, quos ego honoris caussa de scena decessisse arbitrabar. deliciae uero tuae, noster Aesopus, eiusmodi fuit, ut ei desinere per omnes homines liceret. is iurare cum coepisset, uox eum defecit in illo loco, SI sciens fallo. Quid tibi ego alia narrem? nosti enim reliquos ludos. quid? ne id quidem leporis habuerunt, quod solent mediocres ludi. apparatus enim spectatio tollebat omnem hilaritatem. quo quidem apparatu non dubito quin animo aequissimo carueris. quid enim delectationis habent sexcenti muli in Clytemnestra? aut in Equo Troiano craterarum tria millia? aut armatura uaria peditatus, & equitatus in aliqua pugna? quae popularem admirationem habuerunt delectationem tibi nullam attulissent. Quod si tu per eos dies operam dedisti Protogeni tuo: dummodo is tibi quiduis potius, quam orationes meas, legerit; nae tu haud paullo plus, quam quisquam nostrum, delectationis habuisti. Non enim te puto Graecos, aut Oscos ludos desiderasse; praesertim cum Oscos ludos uel in senatu nostro spectare possis, Graecos uero ita nõ ames, ut ne ad uillam quidem tuam uia Graeca ire soleas. Nam quid ego te athletas putem desiderare, qui gladiatores contempseris? in quibus ipse Pompeius confitetur se & operam, & oleum perdidisse. Reliquae sunt uenationes, binae per dies quinque,

qui, per aetatẽ cum agere iam non possent, artem omiserant.

uerba iurisiurãdi per Iouem lapidem. ep. 12. Gell. l. 1. c. 21. & Acad. 4. & Festus. & Polybius lib. 3.

tragoediarum nomina.

seruo anagnosti.

ad Att. lib. 16.

Arpinati. uterque enim Arpinas.

in circo.

dator ludorũ. quo athletarũ corpora ungebantur.

que, magnificae, nemo negat: sed quae potest esse homini politico delectatio, cum aut homo imbecillus a ualentissima bestia laniatur, aut praeclara bestia uenabulo transuerberatur? quae tamen si uidenda sint, saepe uidisti: neque nos, qui haec spectauimus, quid quam noui uidimus. Elephantorum extremus dies fuit: in quo admiratio magna uulgi, atque turbae, delectatio nulla exstitit: quin etiam misericordia quaedam consecuta est, atque opinio eiusmodi, esse quandam illi belluae cum genere humano societatem. His ego tamen diebus, ludis scenicis, ne forte uidear tibi non modo beatus, sed liber omnino fuisse, dirupi paene me in iudicio Galli Caninij, familiaris tui. quod si tam facilem populum haberem, quam Aesopus habuit; libenter mehercule artē desinerem; tecumque, & cum similibus nostri uiuerem. nam me cum antea taedebat, cum & aetas, & ambitio hortabantur, & licebat denique, quem nolebam, non defendere: tum uero hoc tempore uita nulla est. neque enim fructum ullum laboris exspecto: & cogor nonnumquam homines nō optime de me meritos, rogatu eorum, qui bene meriti sunt, defēdere. itaque quaero caussas omnes aliquando uiuendi arbitratu meo: teque, & istam rationem otij tui & laudo uehementer, & probo: quodq. nos minus interuisis, hoc fero animo aequiore, quod, si Romae esses, tamen neque nos lepore tuo, neque te, si quis est in me

Infima fortasse plebs delectatur, minime uero homines in tractanda rep. uersari.

uide Plinium lib. 8. cap. 7.

Val. l. 4. c. 2.

a iudicijs, caussisq. discederē.

significat Gabinium inimicū suum, rogatu Pompeij a se defensum. Dio lib. 39. & D. Hier. cōtra Rufinum locū recitat ex oratione pro A. Gabinio.

ſis, qui fueris, non eſſe, cur uelis uiuere. ſed tamen, VACARE *culpa, magnum eſt ſolatium; praeſertim cum habeam duas res, quibus me ſuſtentem, optimarum artium ſcientiam, & maximarum rerum gloriam: quarum altera mihi uiuo numquam eripietur, altera ne mortuo quidem. Haec ad te ſcripſi uerboſius; & tibi moleſtus fui, quod te cum mei, tum reip. cognoui amantiſſimum. notum tibi omne conſilium meum eſſe uolui, ut primum ſcires, me numquam uoluiſſe plus quèquam poſſe, quam uniuerſam remp. poſtea autem quam alicuius culpa tantum ualeret unus, ut obſiſti non poſſet, me uoluiſſe pacem: amiſſo exercitu, & eo duce, in quo ſpes fuerat uno, me uoluiſſe etiam reliquis omnibus; poſtquam non potuerim, mihi ipſi finem feciſſe belli: nunc autem, ſi haec ciuitas eſt, ciuem eſſe me; ſi non, exſulem eſſe non incommodiore loco, quam ſi me Rhodum, aut Mitylenas contuliſſem. Haec tecum coram malueram; ſed, quia longius fiebat, uolui per litteras eadem; ut haberes, quid diceres, ſi quando in uituperatores meos incidiſſes. ſunt enim, qui, cum meus interitus nihil fuerit reipub. profuturus, criminis loco putent eſſe, quod uiuam. quibus ego certo ſcio non uideri ſatis multos periſſe: qui ſi me audiſſent, quamuis iniqua pace, honeſte tamen uiuerent: armis enim inferiores, non cauſſa, fuiſſent. Habes epiſtolam uerboſiorem fortaſſe, quam uelles. quod*

Q 2 *tibi*

a doctrina.

a rebus geſtis.

Caeſar Pōpeii culpa ita firmus, ut plus potuerit unus, quam uniuerſa reſp.

ut Marcellus. ep. 7. lib. 4.

quaſi non recuſet, ſi e reſp. ſit. mortem oppetere. uide ep. 6. l. 6.

tibi ita uideri putabo, nisi mihi longiorem remiseris. Ego, si quae uolo, expediero, breui tempore te, ut spero, uidebo. Vale.

ARG. Praemonet Marium de aduentu suo in Pompeianum.

Cicero s. D. Mario. 4

Scribonio.

AD VIII. *kal. in Cumanum ueni cum* *Libone tuo, uel nostro potius: in Pompeianum statim cogito: sed faciam te ante certiorem. te cum semper ualere cupio, tum certe dum hic sumus: uides enim quanto post una futuri sumus. quare, si quod* *constitutum cum podagra habes, fac in alium diem differas. cura igitur, ut ualeas: & me hoc biduo, aut triduo exspecta. Vale.*

constitutum de podagra curanda. ep. 1.

ARG. Commendat studiosissime Trebatium iurisconsultum Caesari Galliarum praefecto.

M. Cicero s. D. C. Caesari imp. 5

artificiosa insinuatio ad impetrandum.

VIDE, *quam mihi persuaserim, te me esse alterum, non modo in iis rebus, quae ad me ipsum, sed etiam in iis, quae ad meos pertinent. C. Trebatium cogitaram, quocumque exirem, mecum ducere, ut eum meis omnibus studiis, & beneficiis quâornatissimum domum reducerem. sed postea quam & Pompeij commoratio diuturnior erat, quam putaram; & mea quaedam tibi non ignota dubitatio aut impedire* *profectionem meá uidebatur, aut certe tardare: uide, quid mihi sumpserim: coepi uelle ea Trebatium exspectare a te, quae sperasset a me: neque mehercule*

cum Pompeio, ad rei frumentariae curationem. uide ep. 1. lib. 4. ad Att.

minus ei prolixe de tua uoluntate promisi, quam eram solitus de mea polliceri. casus uero mirificus quidam interuenit, quasi uel testis opinionis meae, uel sponsor humanitatit tuae. nam cum de hoc ipso Trebatio cum Balbo nostro loquerer accuratius domi meae, litterae mihi dantur a te, quibus in extremis scriptum erat: M. Furium, quem mihi commendas, uel regem Galliae faciam, uel hunc Leptae delegam: si uis tu, ad me alium mitte, quem ornem. Sustulimus manus & ego, & Balbus: tanta fuit opportunitas, ut illud nescio quid non fortuitum, sed diuinum uideretur. Mitto igitur ad te Trebatium. atque ita mitto, ut initio mea sponte, post autem inuitatu tuo mittendum duxerim. hunc, mi Caesar, sic uelim omni tua comitate complectare, ut omnia, quae per me possis adduci ut in meos conferre uelis, in unum hunc conferas. de quo tibi homine hoc spondeo, nō illo uetere uerbo meo, quod cum ad te de Milone scripsissem, iure lusisti, sed more Romano, quo modo homines non inepte loquuntur, probiorem hominem, meliorem uirum, pudentiorem esse neminem. accedit etiam, quod familiam ducit, in iure ciuili singularis memoria, sūma scientia. huic ego neque tribunatū, neque praefecturam, neque ullius beneficij certum nomen peto: beneuolētiam tuam, et liberalitatem peto: neque impedio, quo minus, si tibi ita placuerit, etiam hisce eum ornes gloriolae insignibus.

liberaliter. uide. ep. 8. lib. 3.

cum eum commendarem.

scripsisti enim, Alium mitte.

ep. 18.

i. quod in eo summum est. uide scholium in extremo lib.

bus. totum denique hominem tibi trado de manu ut aiunt, in manum tuam istam & uictoria, & fide praestantem. sumus enim putidiusculi, quam per te uix licet: uerum, ut uideo, licebit. Cura ut ualeas: & me, ut amas, ama.

i. castrensibus honoribus.

uide scholium in extremo lib.

ARG. Trebatium, desiderium urbis uix ferentem, hortatur, ut urbis, urbanitatisq. memoriam, quasi quasdam ineptias, abijciat, & de prouincia, quo se contulerat, tum spe beneficiorum, tum constantiae caussa cogitet.

M. Cicero S. D. C. Trebatio. 6

In *omnibus meis epistolis, quas ad Caesarem, aut Balbum mitto, legitima quaedam est accessio commendationis tuae, nec ea uulgaris, sed cum aliquo insigni indicio meae erga te beneuolentiae, ut modo ineptias istas. & desideria urbis, & urbanitatis depone: &, quo consilio profectus es, id assiduitate, & uirtute consequere. hoc tibi tam ignoscemus nos amici, quam ignouerunt Medeae, quae Corinthum, arcem altam, habebant, matronae opulentae optimates: quibus illa manibus gypsatissimis persuasit, ne sibi illae uitio uerterent, quod abesset a patria.*

usitata, ut ea, quae lege fiūt. infra dixit, more Romano. ep. 18.

pro, habitabāt, ut ad Att. epist. 14. lib.

» *Nam multi suam rem bene gessere, & publicā patria procul:*

» *Multi, qui domi aetatem agerent, propterea improbati.*

quo in numero tu certe fuisses, nisi te extrusissemus. Sed plura scribemus alias. Tu, qui ceteris cauere didicisti, in Britānia ne ab essedarijs deciparis, caueto. et, quando Medeam agere coepi il

cū iurisconsultus sis: iuriscōsultorum enim est, alijs cauere.

lud

lud semper memento: QVI ipse sibi sapiens pro desse nequit, nequidquam sapit. Cura ut ualeas.

ARG. Studium suum in commendando Trebatio signifi cat. iocatur de Britannia. monet, ut in familiaritatē Caesaris se penitus insinue, & occasione utatur.

Cicero s. D. Trebatio. 7

EGO *te commendare non desisto: sed, quid proficiam, ex te scire cupio. spem maximam habeo in Balbo: ad quem de te diligentissime, & saepissime scribo. Illud soleo mirari, non me toties accipere tuas litteras, quoties a Q. fratre mihi afferuntur. In Britānia nihil esse audio neque auri, neque argēti. id si ita est; esse dum aliquod suadeo rapias, & ad nos quamprimum recurras. sin autem sine Britannia tamen assequi id, quod uolumus, possumus: perfice, ut sis, in familiaribus Caesaris. multum te in eo frater adiuuabit meus, multum Balbus, sed, mihi crede, tuus pudor, & labor plurimum. imperatorem liberalissimum habes, aetatem opportunissimam, commēdationem certe singularem: ut tibi unum timendum sit, ne ipse tibi defuisse uideare. Vale.*

uersus Euripidis, ep. 15. l. 13. uidetur fuisse in Medea, sed in hac non exstat. ex quo patet, quae legitur, Euripidis nō esse, sed fortasse Neophronis, de quo Suidas, uel potius alterius Euripidis, a Suida nominati.

qui apud Caesarē gratia plurimū poterat. ad Att. lib. 4. ep. 16.

Caesaris beneuolentiam.

epist. 17.

ARG. Modeste reprehendit Trebatium, qui tribunatum militum, a Caesare delatum, recusauerat.

Cicero s. D. Trebatio. 8

SCRIPSIT *ad me Caesar perhumaniter, nondum te sibi satis esse familiarem propter occupationes suas, sed certe fore. cui quidem ego rescripsi, quam mihi gratum esset futurum, si*

quamplurimum in te studij, officij, liberalitatis suae contulisset. sed ex tuis litteris cognoui praeproperam quandam festinationem tuam: & simul sum admiratus, cur tribunatus commoda, dempto praesertim labore militiae, contempseris. querar cum Vacerra, & Manilio. nam *Cornelio nihil audeo dicere: cuius tu periculo stultus es; quando te ab eo sapere didicisse profiteris. quin tu urges istam occasionem, & *facultatem, qua melior numquam reperietur? Quod scribis de illo Praetiano iurisconsulto; ego te ei non desino commendare. scribit etiam ipse mihi, te sibi gratias agere debere. de eo quid sit, cura ut sciam. Ego uestras Britannicas litteras exspecto. Vale.

qui Trebatij magister fuerat in iure ciuili. Digest. l. 1. tit. 2.

plus est facultas, quam occasio.

ARG. Litterarum officium a Trebatio requirit: monet, ne reditum in urbem praepropere cupiat.

Cicero S. D. Trebatio. 9

IAMDIV ignoro, quid agas. nihil enim scribis: neque ego ad te his duobus mensibus scripseram. quia cum Quincto, fratre meo, non eras; quo mitterem, aut cui darem, nesciebam. cupio scire, quid agas, & ubi sis hiematurus. equidem uelim, cum Caesare: sed ad eum propter eius occupationes nihil sum ausus scribere. ad Balbum tamen scripsi. tu tibi deesse noli. serius potius ad nos, dum plenior. quod huc properes, nihil est, praesertim Vacerra mortuo. sed tibi cōsilium non deest. quid cōstitueris, cupio scire. Cn.

non enim uno loco uniuersus exercitus hiemabat.

Octauius,

Octauius, an Cn. Cornelius quidem, tuus familiaris, summo genere natus, terrae filius, is me, quia scit tuum familiarem esse, crebro ad cenam inuitat. adhuc non potuit perducere: sed mihi tamen gratum est. Vale.

iocatur in Octauij ignobilitatem. ep. 16. sic locutus & Iuuenalis sat. 4. & Persius sat. 6.

ARG. Leuitatis Trebatium per iocum arguit, quia scripserat, se Caesari ualde iureconsultum uideri; item timiditatis, qui transire in Britanniam cum Caesare recusarit. alia non nulla.

Cicero s. d. Trebatio. 10

L E G I *tuas litteras; ex quibus intellexi, te Caesari nostro ualde iureconsultum uideri. Est quod gaudeas, te in ista loca uenisse, ubi aliquid sapere uiderere. quod si in Britanniá quoque profectus esses; profecto nemo in illa tanta insula peritior te fuisset. ueruntamen (rideamus licet: sum enim a te inuitatus) subinuideo tibi, ultro te etiam accersitum ab eo, ad quem ceteri, non propter eius superbiam, sed propter occupationem, adspirare non possunt. sed tu in ista epistola nihil mihi scripsisti de tuis rebus: quae mehercule mihi non minori curae sunt, quam meae. ualde metuo, ne frigeas, in hibernis. quamobrem camino luculento utẽdum cẽseo. idem & Mucio & Manilio placebat, praesertim, qui sagis nõ abundares. quamquam uos nunc istic satis calere audio. quo quidem nuncio ualde mehercule de te timueram. sed tu in re militari multo es cautior, quá in aduocationibus, qui neque in Oceano natare uolueris studiosissimus homo notandi, neque*

in ambitionẽ.

in inscitiam.

in paupertatẽ.

de hoc Mucio. uide Digest. l. 1, tit. 2. ep. 19. l. 7. Att. & hic ep. 9. l. 8.

in timiditatẽ.

spectare

spectare essedarios, qué antea ne * andabatam quidem defraudare poteramus. Sed iam satis iocati sumus. Ego de te ad Caesarem quam diligenter scripserim, tute scis; quam saepe, ego. sed mehercule iam intermiseram; ne uiderer liberalissimi hominis, meiq. amātissimi uoluntati erga me diffidere. sed tamen his litteris, quas proxime dedi, putaui esse hominem commonendum. id feci. quid profecerim, facias me uelim certiorem, & simul de toto statu tuo, consilijsq. omnibus. scire enim cupio, quid agas, quid * exspectes, quam longum istum tuum discessum a nobis futurum putes. sic enim tibi persuadeas uelim, unum mihi esse solatium, quare facilius possim pati, te esse sine nobis, si tibi esse id emolumento sciam. sin autem id non est; nihil duobus nobis est stultius; me, qui te non Romam attraham; te, qui non huc aduoles. una mehercule nostra uel seuera, uel iocosa congressio pluris erit, quam non modo hostes, sed etiam fratres nostri Aedui. quare omnibus de rebus fac ut quamprimum sciam.

* Aut consolando, aut consilio, aut re iuuero.

lusus esse genus, cum clausis oculis certatur, Seneca uidetur existimare.

an sis in spe alicuius commodi.

Aedui fratres populi R. Tacitus lib. XI.

Terentij senarius.

ARG. Conatur Trebatio desiderium urbis adimere. praecipit tamen, ut, nisi absit ab urbe cum emolumento, redeat.

Cicero S. D. Trebatio. 11

NISI ante Roma profectus esse, nunc eam certe relinqueres. quis enim tot interregnis iureconsultum desiderat? ego omnibus, unde petitur, hoc consilij dederim, ut a singulis interregibus

interregni tempore iudicia iacebant.

bus binas aduocationes postulent. Satis ne tibi uideor abs te ius ciuile didicisse? Sed heus tu, quid agis? ecquid fit? uideo enim te iocari per litteras. haec signa meliora sunt, quã in meo Tusculano. sed quid sit, scire cupio. consuli quidem te a Caesare scribis: sed ego tibi ab illo consuli mallem. quod si aut fit, aut futurum putas; perfer istam militiam, & permane. ego enim desiderium tui spe tuorum commodorum consolabor. sin autem ista sunt inaniora; recipe te ad nos. nam aut erit hic aliquid aliquando; aut, si minus, una mehercule collocutio nostra pluris erit, quam omnes Samarobrinae. denique, si te cito retuleris; sermo nullus erit: sin frustra diutius abfueris: non modo Laberium, sed etiam sodalem nostrum Valerium pertimesco. mira enim persona induci potest Britannici iureconsulti. Haec ego nõ rideo, quamuis tu rideas: sed de re seuerissima tecum, ut soleo, iocor. Remoto ioco, tibi hoc amicissimo animo praecipio, ut, si istic mea commendatione tuam dignitatem obtinebis, perferas nostri desiderium; honestatem, & facultates tuas augeas: sin autem ista frigebunt; recipias te ad nos. omnia tamen, quae uis, & tua uirtute profecto, & nostro summo erga te studio consequere.

ambigua signorum significatio, & pro indicijs, & pro statuis.

infra dicit, sin ista frigebunt, eodem sensu.

alterũ mimum, alterum inrisconsultum.

quia te studiose Caesari commendamus.

ARG. Ex intermissione litterarum arguit Trebatium Epicureum esse factum: & in eo iocatur.

Cicero S. D. Trebatio. 12

MIRABAR, *quid esset, quod tu mihi litte-*

ras

ras mittere intermisisses. indicauit mihi Pansa meus Epicureum te esse factũ. o castra praeclara: quid te fecisses, si te "Tarentum, & non Samarobrinam misissem? iam tum mihi non placebas, cum idem intuebare, quod & "Titius, familiaris meus. Sed quonam modo ius ciuile defendes, cum omnia tua caussa facias, non ciuium? ubi porro illa erit formula fiduciae, VT *inter bonos bene agier oportet? Quis enim est bonus, qui facit nihil, nisi sua causa? Quod ius statues communi diuidundo, cum commune nihil possit esse apud eos, qui omnia uoluptate sua metiuntur? Quo modo autem tibi placebit Iouem lapidem iurare, cum scias Iouem "iratũ esse nemini posse? Quid fiet porro populo Vlubrano, si tu statueris* πολιτεύεσθαι *non oportere? Quare, si plane a nobis deficis; moleste fero: sin, "Pansae assentari, cómodum est; ignosco: modo scribe aliquando ad nos, quid agas & a nobis quid agi, quid fieri, aut curari uelis. Vale.*

Tarentum mollis ciuitas, & dedita uoluptati. sic legitur in duobus antiquis libris. alij, Zeius, ignotũ mihi nomen inter Romanas familias.

de off. l. 3. Epicurus enim dixit, deos nõ curare mortalia. qui Epicuri sectam colebat.

ARG. Intermissionis litterarum caussam dicit: quam non accipiente Trebatio, inde occasionem arripit liberius iocandi.

Cicero S. D. Trebatio. 13

ADEO *ne me "iniustum esse existimasti, ut tibi irascerer, quod parum mihi constans, & nimium cupidus decedẽdi uiderere, ob eamq. caussam me arbitrarere litteras ad te iamdiu non misisse? mihi perturbatio animi tui, quam primis litteris perspiciebam, molestiam attulit: neque*

ex abrupto exorditur, ut ep. 8. l. 2. Quid tu me, & ep. 6. 15. & 17. lib. 8. & Catil. 1.

alia

alia fuit ulla caussa intermissionis litterarum, nisi quod, ubi esses, plane nesciebam. Hic tu me etiam insimulas, nec satisfactionem meam accipis. audi mi Testa: utrum superbiorem te pecunia facit, an quod te imperator consulit? moriar, ni, quae tua gloria est, puto te malle a Caesare consuli, quam inaurari. si uero utrumque est; quis te feret, praeter me, qui omnia ferre possum? Sed ut ad rem redeam, te istic inuitum non esse, uehementer gaudeo: & ut illud erat molestum, sic hoc est iucundum. tantum metuo, ne artificium tuum tibi parum prosit. nam, ut audio, istic.

,, Non ex iure manu consertum, sed magis ferro
,, Rem repetunt.

Et tu soles ad uim faciundam adhiberi? Neque est, quod illam exceptionem in interdicto pertimescas, quod tu prior ui hominibus armatis non ueneris. scio enim te non esse procacem in lacessendo. Sed, ut ego quoque te aliquid de nostris cautionibus admoneam; Treuiros uites censeo. audio capitales esse. mallem, auro. argento, aere essent. Sed alias iocabimur. Tu ad me de istis rebus omnibus scribas uelim quamdiligentissime. D. III. *Mart. Vale.*

ep.13.l.8.

cognomen Trebatii, ep.22.

ambitio, cupiditas honoris. ep.15.lib.8.

uide hos Ennij uersus apud Ciceronem in oratione pro Murena: Gellium lib.10.cap.9.& ad Att. ep.8.l.15.& Seruium in ult. ecloga.

uide scholia in extremo lib.

ARG. Familiariter & iocose Trebatium reprehendit, qui litteras nullas miserat.

Cicero S. D. Trebatio. 14

CHRYSIPPVS *Vettius, Cyri architecti libertus, fecit, ut te non immemorem putarem*

etiam ipse Cyrus libertus erat, sed ab architectura nobilis. ad Att. l.2. ep.3.

mei: salutem enim mihi uerbis tuis nunciauit. ualde iam lautus es, qui grauere litteras ad me dare, homini praesertim prope domestico. quod si scribere oblitus es; minus multi iam te aduocato caussa cadent. sin nostri oblitus es; dabo operam, ut istuc ueniam ante, quam plane ex animo tuo effluam. sin aestiuorum timor te debilitat; aliquid excogita, ut fecisti de Britannia. Illud quidem perlibenter audiui ex eodem Chrysippo, te esse Caesari familiarem. sed mehercule mallem, id quod erat aequius, de tuis rebus ex tuis litteris quamsaepissime cognoscere. quod certe ita fieret, si tu maluisses beneuolentiae, quam litium, iura perdiscere. Sed haec iocati sumus & tuo more, & non nihil etiam nostro. Te ualde amamus; nosq. a te amari tum uolumus, tum etiam confidimus. Vale.

subaudi formulas. hoc. n. sensu usurpatur a iurisconsultis.

tuis enim scriptis non utentur.

timor futuri belli, quod aestate renouabatur.

melior iuriscōsultus, quam amicus.

ARG. Declarat suum absentis Trebatij desiderium: & gratulatur de C. Matii familiaritate.

Cicero s. d. Trebatio. 15

QVAM *sint morosi, qui amant, uel ex hoc intelligi potest. Moleste ferebam antea, te inuitum istic esse: pungit me rursus, quod scribis te esse istic libenter. neque enim, mea commendatione te non delectari, facile patiebar: & nunc angor, quidquam tibi sine me esse iucundum. sed tamen hoc malo nos ferre desiderium, quam te non ea, quae spero, consequi. Quod uero in C. Matij, suauissimi, doctissimiq. hominis, familiaritatem*

a genere descēdit ad speciē.

hic est, cuius epistola legitur 28. l. XI.

tem uenisti; non dici potest, quam ualde gaudeam: qui, fac, ut te quammaxime diligat. mihi crede, nihil ex ista prouincia potes, quod iucundius sit, deportare. Cura ut ualeas.

ARG. Laudare uidetur Trebatium ut sapientem, qui belli pericula uitaret. sed re uera notat ut timidum. adscribit de Octauio, de Trebatii diuitiis, de superbia, per iocum.

Cicero S. D. Trebatio. 16

IN *Equo Troiano scis esse in extremo,* SERO SAPIVNT. *tu tamen, mi uetule, non sero. primum illas rabiosulas, sat fatuas, dedisti. deinde, quod in Britannia non nimis* φιλοθέωρον *te praebuisti. plane non reprehendo. nunc uero in hibernis iniectus mihi uideris: itaque te commouere non curas.* VSQVEQVAQVE *sapere oportet. id erit telum acerrimum. Ego, si foris cenitarem, Cn. Octauio, familiari tuo, non defuissem: cui tamen dixi, cum me aliquoties inuitaret, oro te, quis tu es? sed mehercule, extra iocum, homo bellus est: uellem, eum tecum abduxisses. Quid agatis, & quid in Italiam uenturi sitis hac hieme, fac plane sciam. Balbus mihi confirmauit, te diuitem futurum. id utrum Romano more locutus sit, bene nummatum te futurum, an, quo modo Stoici dicunt, omnes esse diuites, qui caelo, et terra frui possunt, postea uidero. Qui istinc ueniunt, superbiam tuã accusant, quod negent te percunctantibus respondere. sed tamen est, quod gaudeas. constat enim inter*

tragoediae nomen.

quod omnino discedere a bello cuperes: in quo sapere uidebaris.

notat hominis ignobilitatem ep.9.

nõ quod superbus esset, sed quod a nemine consuleretur. ep.10. lib.1.

inter omnes, neminem te uno Samarobrinae iuris peritiorem esse. Vale.

ARG. Gratulatur Trebatio, quod de reditu in urbem iam non amplius cogitet: & hortatur, ut Caesaris amicitiam plurimi faciat; quam fore fructuosam promittit, in seq. ipse recipit.

Cicero S. D. Trebatio. 17

E x *tuis litteris & Quincto fratri gratias *egi, & te aliquando collaudare possum, quod iam uideris certa aliqua in sententia constitisse. nam primorum mensium litteris tuis uehementer commouebar, quod mihi interdum (pace tua dixerim) leuis in urbis, *urbanitatisq. desiderio, interdum piger, interdum timidus in labore militari, saepe autem etiam, quod a te alienissimum est, subimpudens uidebare. tamquam enim syngrapham ad imperatorem, non epistolam, attulisses, sic, pecunia ablata, domum redire properabas: nec tibi in mentem ueniebat, eos ipsos, qui cum *syngraphis uenissent Alexandriam, nullum adhuc nummum auferre potuisse. Ego, si mei commodi rationem ducerem, te mecum esse maxime uellem: non enim mediocri afficiebar uel uoluptate ex consuetudine nostra, uel utilitate ex consilio, atque opera tua: sed, cum te ex adolescentia tua in amicitiam, & fidem meam contulisses; semper te non modo tuendum mihi, sed etiam augendum, atque ornandum putaui. itaque, quoad opinatus sum me in prouinciam exiturum; quae ad te ultro attulerim, meminisse te cre-*

* de eo, quod apud Caesarem Trebatij caussa fecerat. erat enim Quinctus Caesaris legatus in Gallia.

* non est, ut alibi, pro acutis dictis, sed pro rebus urbanis.

* alludit ad creditores Ptolemaei regis Alexandrini. ep. 1. lib. 1.

te credo postea quam mea mutata ratio est: cum uiderē me a Caesare honorificentissime tractari, & unice diligi; hominisq. liberalitatem incredibilem, & singularem fidem nossem; sic ei te commendaui, & tradidi, ut grauissime, diligentissimeq. potui. quod ille ita & accepit, & mihi saepe litteris significauit, & tibi uerbis, & re ostendit, mea commendatione sese ualde esse commotum. Hunc tu uirum nactus, si me aut sapere aliquid, aut uelle tua caussa putas, ne dimiseris: &, si qua te forte res aliquando offenderit, cum ille aut occupatione, aut difficultate tardior tibi erit uisus, perferto, & ultima exspectato: quae ego tibi & iocunda, & honesta praestabo. Pluribus te hortari non debeo: tantum moneo, neque amicitiae cōfirmandae clarissimi ac liberalissimi uiri neque uberioris prouinciae, neque aetatis magis idoneum tempus, hoc si amiseris, te esse ullum umquam reperturum. hoc, quemadmodum uos scribere soletis in uestris libris, idem Q. Cornelio uidebatur. In Britanniam te non esse profectum, uehementer gaudeo: quod & tu labore caruisti; & ego te de rebus illis non audiam. Vbi sis hibernaturus, & qua spe, aut condicione, perscribas ad me uelim. Vale.

res meae aliter tulerunt. uide ep. 5. lib. 3.

uide epistolam commendaticiam, ep. 5.

utilia, & honorifica.

epist. 7.

epist. 8.

quasi gloriose narrantem.

praesentis commodi.

ARG. Laudat Trebatium, qui de militia cum Caesare perferenda cogitaret: iocatur praeterea in illius parsimoniam, quia scripserat in palimpsesto.

Cicero s. d. Trebatio. 18

ACCEPI *a te aliquot epistolas uno tempo*

re, quas tu diuersis temporibus dederas: in qui-

hoc pendet, usque ad illud, cetera belle.

bus me cetera delectarunt: significabant enim te istam militiam iam firmo animo ferre, & esse fortem uirum, & constantem: quae ego paulli-sper in te ita desideraui non imbecillitate animi tui, sed magis ut desiderio nostri te aestuare putarem. quare perge, ut coepisti: forti animo istá tolera militiam. multa, mihi crede, aßequere:

ep.38. lib. 12. ad Att.

ego enim renouabo commendationem, sed tempore. sic habeto, non tibi maiori eße curae, ut iste tuus a me discessus fructuosissimus tibi sit, quam mihi. itaque, quando uestrae cautiones infirmae sunt,

litteras cõmendaticias, graece scriptas.

graeculam tibi misi cautioné chirographi mei. Tu me uelim de ratione Gallici belli certiorem facias: ego enim ignauissimo cuique maximam fidem habeo.

quia ignaui spectatores pugnarũ sunt; itaque certius omnia & obseruant, & narrare deinde possunt.

Sed, ut ad epistolas tuas redeam, cetera belle: illud miror: quis solet eodem exemplo plures dare, qui sua manu scribit? Nam, quod in palimpsesto, laudo equidem parsimoniam: sed miror, quid in illa chartula fuerit, quod delere malueris, quam haec scribere: nisi forte tuas formulas: non enim puto te meas epistolas delere, ut reponas tuas. an hoc significas, nihil fieri, frigere te, ne chartam quidem ti-

pro suppetere, ut alibi.

bi suppeditare? iam ista tua culpa est, qui uerecundiam tecum extuleris, & non hic nobiscum reliqueris. ego te Balbo, cum ad uos proficisce-

epist.5.

tur, more Romano commendabo. Tu, si interuallum longius erit mearum litterarum, ne sis admi-

admiratus. eram enim absuturus mense Apr. Has litteras scripsi in Pontino, cũ ad uillam M. Aemilij Philemonis diuertißem: ex qua iam audieram fremitum clientium meorum; quos quidem tu mihi conciliasti. nam Vlubris, honoris mei caussa, uim maximam ranunculorum se commosse constabat. Cura ut ualeas. VI. idus Apr. de Pontino.

qui prope erãt.

nõ dixit hominum, sed ranunculorum, ob paludes.

EPISTOLAM tuam, quam accepi ab L. Arruntio, conscidi innocentem: nihil enim habebat, quod non uel in concione recte legi posset. sed & Arruntius ita te mandasse aiebat, & tu adscripseras. uerum illud esto. nihil te ad me postea scripsisse, demiror, praesertĩ tã nouis rebus.

ARG. Scribit de topicis a se conscriptis, ut roganti Trebatio satisfaceret: eaq. esse obscuriora significat, nec legenda sine interprete addit, si expeditam in quaestionibus habere doctrinam uelit, exercitationem esse necessariam.

Cicero S. D. Trebatio. 19

VIDE, quanti apud me sis. etsi iure id quidẽ: non enim amore te uinco. ueruntamen, quod praesenti tibi prope subnegaram, non tribuerem certe, id absenti debere non potui. itaque ut primũ Velia nauigare coepi, institui topica Aristotelica conscribere, ab ipsa urbe commonitus amantißima tui. eum librum tibi misi Rhegio, scriptum quam planißime res illa scribi potuit. sin tibi quaedam uidebuntur obscuriora; cogitare debebis, NVLLAM artem litteris sine interpre-

initium efficax ad beneuolentiam.

eadem locutio topicorum initio.

ex ipsis tantum litteris, & quasi mu o ibro.

te,

te, & sine aliqua exercitatione percipi posse. non longe abieris. num ius ciuile uestrum ex libris cognosci potest? qui quamquam plurimi sunt, doctorem tamen, lumenq. desiderant. quamquam tu, si attente leges, si saepius per te omnia conseque re, ut certe intelligas. ut uero etiam ipsi tibi loci, proposita quaestione, occurrat, exercitatione consequere: in qua quidem nos le continebimus, si & salui redierimus, & salua ista offenderimus. Vale. v. kal. Sext. Rhegio.

correctio est. si non omnia, certe hoc, inquit, consequere, ut intelligas.

ARG. De amore Veliensium in Trebatium scribit; & hortatur, ne possessiones eas uendat; quae, tam miseris temporibus, perfugium esse possint.

Cicero s. d. Trebatio. 20

AMABILIOR *mihi Velia fuit, quod te ab ea sensi amari. sed quid ego dicam te, quem quis non amat? Rufio mediusfidius tuus ita desiderabatur, ut si esset unus e nobis. sed ego te non reprehendo, qui illum ad aedificationem tuam traduxeris. quamquam enim Velia non est uilior, quam Lupercal: tamen istuc malo, quam haec omnia. tu, si me audies, quem soles, has paternas possessiones tenebis; (nescio quid enim Velienses uerebantur) neque Heletem, nobilem amnem, relinques; nec Papirianam domũ deseres; quamquam illa quidem habet lucum, a quo etiam aduenae teneri solent: quem tamen si excideris, multum prospexeris. sed in primis opportunum uidetur, his praesertim temporibus, habere perfugium*

cognomẽ Trebatiae familiae.

Trebatij, de aliquo Papirio emptam. potest incidi lucus sine piaculo. Cato lib.1.

gium primum eorum urbem, quibus carus sis, deinde etiam tuam domum, tuosq. agros, eaque remoto, salubri, amoenoq. loco: idq. etiam mea interesse mi Trebati arbitror. sed ualebis; meaq. negotia uidebis; meque, dijs iuuantibus, ante brumam expectabis. Ego a Sex. Fabio, Niconis discipulo, librum abstuli Νίκωνος περὶ πολυφαγίας. o medicum suauem; meq. docilem ad hanc disciplinam. sed Bassus noster me de hoc libro celauit: te quidem non uidetur. Ventus increbescit. Cura ut ualeas. XIII. Kal. Sext. Velia.

cogitabat Cicero in Graeciam ad uisendum filiũ suũ, qui Athenis litterarum studia colebat. ep. 1. lib. 10.

flare incipit uehementius.

ARG. Silii caussam, uiri optimi, amici sui, Trebatio commendat. Videtur autem, cum extra urbem esset, ad Trebatium in urbem haec scripsisse.

Cicero S. D. Trebatio. 21

SILII caussam te docui. is postea fuit apud me. cum ei dicerem tibi uideri, sponsionem illam nos sine periculo facere posse, SI bonorum Turpiliae possessionem Q. Caepio praetor ex edicto suo mihi dedit: negare aiebat Seruium tabulas testamenti esse eas, quas instituisset is, qui factionem testamenti non habuerit: hoc idem Offilium dicere: tecum se locutum negabat: meq. rogauit, ut se, caussamq. suam tibi commendarem. Nec uir melior, mi Testa, nec mihi amicior P. Silio quisquam est, te tamen excepto. gratissimum igitur mihi feceris, si ad eum ultro ueneris, eiq. pollicitus eris, sed, si me amas, quam primum.

uerba sponsionis.

Sulpicium.

uide de Offilio iurisconsulto Digest. lib. 1. tit. 2.

 hoc

hocte uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. Auctoritate iurisconsultorum probat, quod de controuersia quadam dixerat.

Cicero s.D. Trebatio. 22

ILLVSERAS *heri inter scyphos, quod dixeram controuersiam esse, posset ne heres, quod furtum antea factum eßet, recte furti agere. itaque etsi domum bene* *potus, seroq. redieram: tamen id caput, ubi haec controuersia est, notaui, & descriptum tibi misi: ut scires, id, quod tu neminem sensisse dicebas, Sex. Aelium, M. Manilium, M. Brutum sensisse. ego tamen Scaeuolae, & Testae assentior. Vale.*

sic, bene nummatum, ep. 16.

id est tibi. nam Testa Trebatii cognomen, epist. 13.

ARG. Signa quaedam Ciceroni Gallus emerat, cum is tabellas potius pictas cuperet. rescribit igitur, ex illis emptionibus nullam se curasse. de proxima domo illi conducenda se desiderare, addit.

Cicero s. D. M. Fabio Gallo. 23

TANTVM *quod ex Arpinati ueneram, cũ mihi a te litterae redditae sunt: ab eodéq. accepi* *Auiani litteras: in quibus hoc erat liberalissimum, nomina se facturum, cum uenisset, qua ego uellem die. fac quaeso, qui ego sum, esse te. est ne aut tui pudoris, aut nostri, primum rogare de die, deinde plus* *annua postulare? sed essent, mi Galle, omnia facilia, si & ea mercatus esses, quae ego desiderabam, & ad eam summam, quam uolueram. ac tamen istaec ipsa, quae te emisse scribis, non solum rata mihi erunt, sed etiam*

ep. 13. l. 15. Att.

statuarij.

annua die, bima die, trima die, saepe legimus in ueterũ iurisconsultorũ libris, ad Att. ep. 2. l. 12.

etiam grata. plane enim intelligo, te, non modo studio, sed etiam amore usum, quae te delectarint hominem, ut ego semper iudicaui, in omni iudicio elegantissimum, quaeq. me digna putaris, coemisse. sed uelim maneat *Damasippus in sententia. prorsus enim ex istis emptionibus nullam desidero. tu autem ignarus instituti mei, quanti ego genus omne signorum omnium non aestimo, tanti ista quattuor, aut quinque sumpsisti. Sed Bacchas istas cum musis Metelli comparas: quid simile? primum *ipsas ego musas numquam tanti putassem: atque id fecissem musis omnibus approbantibus. sed tamen erat aptum bibliothecae, studijsq. nostris congruẽs: Bacchis uero ubi est apud me *locus? at pulchellae sunt. noui optime, & sæpe uidi: nominatim tibi signa, mihi nota, mandassem, si probassem, ea enim signa ego emere soleo, quae ad similitudinem gymnasiorum exornent mihi in palaestra locum. *Martis uero signum quo mihi pacis auctori? gaudeo nullum *Saturni signum fuisse. haec enim duo siga putarem mihi aes alienum attulisse. *Mercurij, mallem, aliquod fuisset: felicius, puto, cum Auiano transigere possemus. Quod tibi destinaras Trapezephoron: si te delectat, habebis; sin autem sententiam mutasti, ego habebo scilicet. ista quidẽ *summa nae ego multo libentius emerim diuersorium Tarracinae; ne semper hospiti molestus sim. omnino liberti mei uideo esse culpam, cui plane res certas manda-

scripserat Gallus, ea signa, si Cicero nõ emeret, empturum Damasippum, de quo Horat. Sat. 3. lib. 2.

sine, deinde, positum est, ut ep. 9. l. 2. & ad Att. ep. XI. lib. 8. & 18. lib. 12. ad eundem.

quẽ neque Bacchus, neque Venus delectat.

Mars, & Saturnus infesta signa, Mercurius boni euentus index.

tanta pecunia.

ram; itemq. Iunij, quem puto tibi notum esse, Auiani familiarẽ. Exhedria quaedam mihi noua sunt instituta in porticula Tusculani: ea uolebam tabellis ornare. etenim, si quid generis istiusmodi me delectat, pictura delectat. sed tamen, si ista mihi sunt habenda, certiorem uelim me facias, ubi sint, quando accersantur, quo genere uectu-rae. si enim Damasippus in sententia non mane-bit: [x]aliquem pseudo Damasippum uel cum iactu ra reperiemus. Quod ad me de domo scribis ite-rum; iam id ego proficiscens mandaram meae Tul liae. ea enim ipsa hora acceperam tuas litteras. egeram etiam cum tuo Nicia; quod is utitur, ut scis, familiariter Cassio. ut redij autem, prius, quam tuas legi has proximas litteras, [x]quaesiui de mea Tullia, quid egisset. per Liciniam se egisse dicebat. sed opinor Cassium uti non ita multum so rore. eã porro negare se audere, cum uir abesset, (est enim profectus in Hispaniam Decius) illo & absente, & insciente migrare. est mihi gra-tissimum, tanti a te aestimatam consuetudinem uitae, uictusq. nostri, primum ut eam domum sumeres, ut non modo prope me, sed plane [x]me-cum habitare posses: deinde, ut migrare tanto-pere festines. sed, ne uiuã, si tibi concedo, ut eius rei tu cupidior sis, quam ego sum. itaque omnia experiar. uideo enim, quid mea intersit, quid utriusque nostrum. si quid egero, faciam ut scias. tu & ad omnia rescribes: &, quando te ex-

spe-

omnino ali-quẽ, qui emat, reperiemus.

quaesiui ex Pha nia, ep. 6. l. 3.

fortasse, quod domus ea Cice ronis domui iuncta esset, pa riete cõmuni.

spectem, facies me, si tibi uidebitur, certiorem. Vale.

ARG. Narrat, quam inique Tigellius sibi irascatur. idem scribit lib. 13. ad Att. ep. 47. nec dubito, quin huius nepos sit is, de quo Horatius sat. 2. & 3. lib. 1.

M. Cicero s. d. M. Fabio Gallo. 24

AMORIS *quidem tui, quoquo me uerti, uestigia, "uel proxime de Tigellio: sensi enim ex litteris tuis, ualde te laborasse. amo igitur uoluntatem. sed pauca de re. Capius, opinor, olim,* NON *omnibus dormio: sic ego non omnibus, mi Galle, seruio. etsi quae est haec seruitus? olim, cum regnare existimabamur, non tam ab ullis, quam hoc tēpore "obseruor a familiarissimis Caesaris omnibus, praeter istum. id ego in lucris pono, non ferre hominem pestilentiorem patria sua: eumq. addictum iam tum puto esse "Calui Licinij Hipponacteo praeconio. at uide, quid succenseat. Phameae caussam susceperam, ipsius quidem caussa: erat enim mihi sane familiaris. is ad me uenit, dixitq. iudicem sibi operam dare constituisse eo ipso die, quo de P. Sextio in consilium iri "necesse erat. respondi, nullo modo me facere posse, cum uellem: alium diem si sumpsisset, me ei non defuturum. ille autem, qui sciret se nepotem bellum tibicinem habere, & sat bonum unctorem, discessit a me, ut mihi uidebatur, iratior. Habes Sardos uenales, alium alio nequiorem. cognosti meam caussam, & istius "Salaconis ini-*

uide locutionē eandem ep. 13. l. 2. & ad Att. l. 13. ep. 42. praeterea apud Macrob. l. 3.

ep. 20. lib. 9.

Caluus in Ciceronem scripsit, quia praetor patrem suum damnarat. Plutarchus.

quia praestituti dies erāt eorum iudiciorū, quae lege Pompeia fiebāt. ad Att. l. 13. ep. 47.

pauperem hominem fuisse, qui se diuitem simularet, scripsit Suidas.

iniquitatem. Catonem tuum mihi mitte: cupio enim legere. me adhuc non legisse, turpe utrique nostrum est. Vale.

ARG. Rescribit de epistola non conscissa. monenti, ut de Caesare caute loqueretur, & scriberet, gratias agit.

M.Cicero s.D.M.Fabio Gallo. 25

QVOD *epistolam conscissam doles, noli laborare: salua est domi: petes, cum libebit. Quod autem me mones, ualde gratum est: idq. ut semper facias, rogo. uideris enim mihi uereri, ne, si *istum habuerimus, rideamus* γέλωτα σαρδώνιον. *Sed heus tu, manum de tabula: *magister adest citius, quam putaramus. uereor, ne in Catonem, Cato in nos. Mi Galle, caue putes, quidam melius, quam epistolae tuae partem ab eo loco, Cetera labuntur. secreto hoc audi: tecum habeto: ne Appellae quidem liberto tuo dixeris. praeter duo nos loquitur isto modo nemo: bene, maleue, uidero: sed, quidquid est, nostrum est. urge igitur, nec transuersum unguem, quod aiunt, a stylo: is enim est dicendi *opifex. atque ego quidem aliquantum iam etiam noctis asumo. Vale.*

Caesarem.

Caesar Hispaniēsi bello confecto; qui dictator erat, idest magister populi. Festus.

lib.I. de or.

ARG. Scribit de morbo ex herbarum esu contracto.

Cicero s.D.Gallo. 26

CVM *decimum iam diem grauiter ex intestino laborarem; neque ys, qui mea *opera uti uolebant, probarem me non ualere, quia febrim non haberem: fugi in Tusculanum; cum quidem biduum ita ieiunus fuissem, ut ne aquam quidem*

in forensibus caussis.

dem gustarem. itaque, confectus languore, & fame, magis tuum officium desideraui, quam abs te requiri putaui meum. ego autem cum omnes morbos reformido, tum quo Epicurum tuum Stoici male accipiunt, quia dicat δυσουρικὰ, καὶ δυσεντερικὰ πάθη sibi molesta esse: quorum alterum morbum edacitatis esse putant, alterum etiam turpioris intemperantiae. sane δυσεντερίαν pertimueram. sed uisa est mihi uel loci mutatio, uel animi etiam relaxatio, uel ipsa fortasse iam senescentis morbi remissio profuisse. attamen, ne mirare, unde hoc acciderit, quo modo ue commiserim: lex sumptuaria, quae uidetur λιτότητα attulisse, ea mihi fraudi fuit. nam, dum uolunt isti lauti terra nata, quae lege excepta sunt, in honorem adducere; fungos, heluellas, herbas omnes ita condiunt, ut nihil possit esse suauius. in eas cum incidissem in cena augurali apud Lentulum, tanta me διάῤῥοια arripuit, ut hodie primum uideatur coepisse consistere. ita ego, qui me ostreis, & murenis facile abstinebam, a beta etiam, & malua deceptus sum, post hac igitur erimus cautiores. tu tamen cum audisses ab Anicio, (uidit enim me nauseantem) non modo mittendi caussam iustam habuisti, sed etiam uisendi. Ego hic cogito commorari, quoad me reficiam. nam & uires, & corpus amisi, sed, si morbum depulero; facile, ut spero, illa reuocabo. Vale.

ut ipse potius ad me uenires, quã ego ad te.

uide Epicuri epistolam in Laertio.

morborum remedia, loci mutatio, animi relaxatio.

ep. 15. & 26. lib. 9.

Gell. l. 2. c. 24. ubi, tum, pro natum, legitur.

Varro de re rust. l. 3. c. 6.

ARG. Gallum, non eum, ad quem proxime scripsit, Fabiae gentis, sed, ut opinor, Sextiae, accusat ut iniquum, & impudentem.

uide scholiũ.

Cicero S. D. Gallo. 27

MIROR cur me accuses; cum tibi id facere non liceat. quod si liceret, tamen non debebas. EGO enim te in consulatu obseruaram. & ais fore, ut te Caesar restituat. Multa tu quidem dicis, sed tibi nemo credit. Tribunatum plebis dicis te mea caussa petisse. utinam semper esses tribunus: intercessoré non quaereres. Negas me audere, quod sentiam, dicere: quasi tibi, cum parum pudenter me rogares, parum fortiter responderim. Haec tibi scripsi, ut isto ipso in genere, in quo aliquid posse uis, te nihil esse cognosceres. quod si humaniter mecum questus esses; libenter tibi me, & facile purgassem. non enim mihi ingrata sunt, quae fecisti, sed, quae scripsisti, molesta. Me autem, propter quem ceteri liberi sunt, tibi liberum non uisum, demiror. nam si falsa fuerunt, quae tu ad me, ut ais, detulisti; quid ego tibi debeo? sin uera; tu es optimus testis, quid mihi populus R. debeat. Vale.

uerba ex epistola Galli.

tribuni enim intercedebãt. Gallus autem Ciceronem rogauerat, ut pro se intercederet apud Caesarem. est igitur ἀμφιβολία.

coniuratione oppressa.

ARG. Probat consilium Curij, qui, rep. desperata, in Graeciam se contulerit. & adiungit, se totum in litteris esse, libertate prorsus amissa.

M. Cicero S. D. Man. Curio. 28

MEMINI, cum mihi desipere uidebare, quod istic potius uiueres, quam nobiscum. erat enim multo domicilium huius urbis, cum quidem

dem haec urbs, aptius humanitati & suauitati tuae, quam tota Peloponnesus, ne dum Patrae. nũc contra & uidisse mihi multum uideris, cum, prope desperatis his rebus, te in Graeciam contulisti; & hoc tempore non solum sapiens, qui hinc absis, sed etiam beatus. quamquam quis, qui aliquid sapiat, nunc beatus esse potest? sed quod tu, cui licebat, pedibus es consecutus, ut ibi esses, ubi nec Pelopidarum: nosti cetera: nos idem propemodum cõsequimur alia ratione. cum enim salutationi nos dedimus amicorum, quae fit hoc etiam frequentius, quam solebat, quod, quasi autem albam, uidentur bene sentientem ciuem uidere: abdo me in bibliothecam; itaque opera efficio tanta, quanta fortasse tu sentie. intellexi enim ex tuo sermone quodam, cum maestitiam meam, & desperationem accusares, domi tuae dicere te, ex meis libris animum meum desiderare. sed mehercule & tum remp. lugebá, quae non solum suis erga me, sed etiam meis erga se beneficijs erat mihi carior: & hoc tempore, quamquam me non ratio solum consolatur, quae plurimum debet ualere, sed etiam dies, quae stultis quoque mederi solet, tamen doleo ita communem rem esse dilapsam, ut ne spes quidem, melius aliquando fore, relinquatur. nec uero nunc quidem culpa in eo est, in cuius potestate omnia sunt: nisi forte id ipsum esse non debuit: sed alia casu, alia etiam nostra culpa sic acciderunt,

discessit enim Curius ante exitium reip.

subaudi, neque facta audias, neque nomen. ep. 30. & ep. 11. l. 15. ad Att. & Phil. 13.

itidem tibi, ut mihi, probabuntur.

non eum me esse, qui uiderer in meis libris.

ep. 5. l. 4. & 16. lib. 5.

non debuit in unius potestate omnis esse reip.

runt, ut de praeteritis non sit querendum. reliquam spem nullam uideo. quare ad prima redeo. sapienter haec reliquisti, si consilio; feliciter, si casu. Vale.

ad Att. ep. 10. lib. 1.

ARG. Memoriam declarat accepti a Cicerone beneficij: & commendaticias ab eo litteras petit ad Sulpicij successorem.

Curius s. d. M. Ciceroni suo. 29

Si uales, bene est: sum enim χρήσει μὲν tuus, κτήσει δὲ Attici nostri, ergo fructus est tuus, mancipium illius. quod quidem si inter se nes coemptionales uenale proscripserit, egerit non multum. at illa nostra praedicatio quanti est? nos, quod sumus, quod habeamus, quod homines existimemur, id omne abs te habere. quare Cicero mi perseuera constanter nos conseruare: & Sulpicij successori nos de meliore nota commenda, quo facilius tuis praeceptis obtemperare possimus, teq. ad urbem lubentes uidere, & nostra defigere, deportareq. tuto possimus. Sed, amice magne, noli hanc epistolam Attico ostendere; sine eum errare, & putare me uirum bonam esse, nec solere duos parietes de eadem fidelia dealbare. ergo patrone mi bene uale, Tironemq. meum saluta nostris uerbis. D. A. D. IIII. Kal. Nou.

ep. 17. & 50. l. 13. & 1. l. 6. & ad Att. ep. 5. l. 8.

ep. 23. l. 10. & ad Att. ep. 13. l. 1.

a dolijs metaphora, quae diuersis notis distinguuntur, ut internoscantur uina.

adagium, a pictoribus natū.

ARG. Ostendit, quam misere agatur cum rep. cum Caesar Caninium ad aliquot horas consulem creauerit: & de litteris commendaticijs ad Acilium scriptis significat.

Cicero s. d. Curio. 30

Ego uero iam te nec hortor, nec rogo, ut do-

simile prīcipiū ep. 6. l. 4. & 5. l. 9.

domum redeas: quin hinc ipse euolare cupio, & aliquo peruenire, ubi nec Pelopidarum nomen, nec facta audiam. incredibile est, quam turpiter mihi facere uidear, qui his rebus intersim. nae tu uideris multo ante prouidisse, quid impenderet, tum, cum hinc profugisti. quamquam enim haec etiam auditu acerba sunt: tamen audire tolerabilius est, quam uidere. in campo certe non fuisti, cum hora secunda, comitijs quaestorijs institutis sella Q. Maximi, quem illi consulem esse dicebant, posita esset. quo mortuo nunciato sella sublata est. ille autem, qui comitijs tributis esset auspicatus, centuriata habuit, consulem hora septima renunciauit, qui usque ad kal. Ian. esset, quae erant futurae mane postridie. ita Caninio consule scito neminem prandisse. nihil tamen eo consule mali factum est. fuit enim mirifica uigilantia, qui suo toto consulatu somnum nō uiderit. Haec tibi ridicula uidentur: non enim ades: quae si uideres, lacrymas non teneres. quid, si cetera scribam? sunt enim innumerabilia generis eiusdem: quae quidem ego non ferrem, nisi me in philosophiae portum contulissem, & nisi haberem socium studiorum meorum Atticum nostrum. cuius quando proprium te esse scribis mācipio & nexu, meum autem usu & fructu: contentus isto sum. ID ENIM *cuiusque est proprium, quo quisque fruitur. atque utitur. Sed haec alias pluribus. Acilius, qui in Graeciam*

cum

ep. XI. lib. 15. ad Att.

ep. I. lib. VI. in campo Martio creabantur magistratus.

tributis. n. quaestores, centuriatis cōsules creabantur.

l. 8. de bel. Gal.

Mac. l. 2. hoc recitat Ciceronis dictum.

cum legionibus missus est, maximo meo beneficio est: bis enim est a me iudicio capitis, rebusq; saluis, defensus: & est homo non ingratus, meq. uehementer obseruat. ad eum de te diligentissime scripsi: eamq. epistolam cum hac coniunxi: quam ille cum acceperit, ecquid tibi pollicitus sit, uelim ad me scribas. Vale.

sic locutus Philipp. 8. cum numquam dãnatus sit. eodẽ modo locutus est ep. 1. l. 4. cum de rep. loqueretur.

ARG. Inuitat eum ad officia mutua: &, in urbem ut redeat, rogat, ueteris urbanitatis retinendae caussa.

Cicero s. d. Curio. 31

F A C I L E *perspexi ex tuis litteris, quod semper studui, & me a te plurimi fieri, & te intelligere, quam mihi carus esses. quod quando uterque nostrum consecutus est: reliquum est, ut officijs certemus inter nos: quibus aequo animo uel uincam te, uel uincar abs te. Acilio non fuisse necesse meas dari litteras, facile patior. Sulpicij tibi operam intelligo ex tuis litteris non multum opus fuisse, propter res tuas ita contractas, ut, quemadmodum scribis, nec caput, nec pedes. equidem uellem uti pedes haberent, ut aliquando redires: uides enim exaruissem iá ueteré urbanitatem, ut Pomponius noster suo iure possit dicere, nisi nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam. ergo is tibi, nos ei succedimus. ueni igitur, quaeso; ne tantum semen urbanitatis una cum rep. intereat. Vale.*

ep. 7. lib. 5. molestũ enim non est, ab amico in officio uinci. i. reddi.

leporem acumenq. dictorũ. princeps Curius in dictis, secũdus Atticus, Cicero tertius. ep. xi. lib. 8.

ARG. Scribit hanc epistolam in prouincia: prima pars de dictis est, secunda de iudicijs, tertia de rep. ultima de Dolabella, nondum genero.

Cicero s. d. Volumnio. 31

QVOD *sine praenomine familiariter, ut debebas, ad me epistolam misisti: primum addubitaui, num a Volumnio senatore, esset quocum mihi est magnus usus: deinde* ἐυτραπελία *litterarum fecit, ut intelligerem tuas esse. quibus in litteris omnia mihi periucunda fuerunt, praeter illud, quod parum diligenter possessio salinarum mearum a te procuratore defenditur. ais enim, ut ego discesserim, omnia omnium dicta, in his etiam Sextiana, in me conferri. quid? tu id pateris? non ne defendis? non resistis? equidem sperabam ita notata me reliquisse genera dictorum meorum, ut cognosci sua spōte possent. sed quando tanta faex est in urbe, ut nihil sit tam* ἀκύθηρον, *quod non alicui uenustum esse uideatur: pugna, si me amas, nisi acuta* ἀμφιβολία, *nisi elegans* ὑπερβολὴ, *nisi* παράγραμμα *bellum, nisi ridiculum* παρὰ προσδοκίαν, *nisi cetera, quae sunt a me in secundo libro de oratore per Antonij personam disputata de ridiculis,* ἔντεχνα, *& arguta apparebunt, ut sacramento contendas mea non esse. Nam de iudiciis quod quereris, multo laboro minus. trahantur per me pedibus omnes rei: sit uel Selius tam eloquens, ut possit probare se liberum: non laboro. urbanitatis possessionem, amabo, quibusuis interdictis defendamus: in qua te unum metuo, contemno ceteros. Derideri te putas? nunc demum intelligo*

de quo Varro l.2. de re rust. & in Attici uita. inde etiam dictus est Volumnius Eutrapelus. ep.26. l.9. Pli. l.31. c.7.

oratio pro Plancio.

pro meis circumferri.

Macr. l.1. Sat.

Quīctil. l.6. c.3. Phil. lib.13. de or. lib.2. & ad Her. l.1.

immo per Iulii personam. mendū librarii puto, non memoriae Ciceronis. ep.19. lib.13. ad Att.

alludit ad consuetudinem iudiciorum.

te sapere. Sed mehercule, extra iocum, ualde mihi tuae litterae facetae elegantesq. uisae sunt. illa, quamuis redicula essent, sicut erant, mihi tamen risum non mouerunt. cupio enim nostrum illum "amicum in tribunatu quamplurimum habere grauitatis, idq. cum ipsius caussa, (est enim mihi, ut scis, in "amoribus) tum mehercule etiam reip. quam quidem, quamuis in me ingrata sit, tamen amare non desinam. Tu, mi Volumni, quando & instituisti, & mihi uides esse gratum, scribe ad me quamsaepissime de rebus urbanis, de rep. iucundus est mihi sermo litterarum tuarum. praeterea Dolabellam, quem ego perspicio, & iudico cupidissimum esse, atque amantissimum mei, cohortare, & confirma, & "redde plane meum. non mehercule quo quidquá desit, sed quia ualde cupio, non uideor nimium laborare. Vale.

C. Curionem.

ita loquebãtur, ad indicãdum summum quãdam amorem. ad Att. l.16. & Philip.12.

ep.19. lib.16.

quamquam maxime laborem, nimium tamen laborare mihi non uideor.

ARG. Haec epistola missa est post ciuile bellum, scribit, se exercitationis caussa declamare, auditoribus Hirtio, Cassio, Dolabella. Volumnium uocat ad eadem studia. addit, deliberatum sibi esse, Caesare permittente, a caussis, iudiciisq. discedere.

Cicero s. D. Volumnio. 33

QVOD *"declamationibus nostris cares, damni nihil facis. Quod Hirtio inuideres, nisi eum amares: non erat caussa inuidendi: nisi forte ipsius eloquentiae magis, quam quod me audiret, inuideres nos enim plane, mi suauissime Volumni, aut nihil sumus, aut nobis quidem ipsis displicemus,*

cur se ad declamationes contulerit, caussã uide ep.18. l.9.

ſplicemus, gregalibus illis, quibus, te plaudente, uigebamus amiſſis; ut, etiam ſi aliquando aliquid dignum noſtro nomine emiſimus, ingemiſcamus, quod haec pennigero, non armigero in corpore tela exerceantur, ut ait Philoctetes apud Attiũ abiecta gloria. ſed tamen omnia mihi erunt, ſi tu ueneris, hilariora: quamquam uenies, ut ipſe intelligis, in maximarum quaſi concurſum occupationum: quas ſi, ut uolumus, exceperimus; ego uero multam ſalutem & foro dicam, & curiae; uiuamq. tecum multum, & cum communibus noſtris amatoribus. nam & Caſſius tuus, & Dolabella noſter, uel potius uterque noſter, ſtudiis iiſdem tenentur, & meis aequiſſimis utuntur auribus. opus eſt huc limatulo, & polítulo tuo iudicio, & illis interioribus litteris meis, quibus ſaepe uerecundiorem me in loquendo facis. mihi enim iudicatum eſt, ſi modo hoc Caeſar aut patietur, aut uolet, deponere illam iam perſonam, in qua me ſaepe illi ipſi probaui, ac me totum in litteras abdere, tecumque, & cum ceteris earum ſtudioſis honeſtiſſimo otio perfrui. Tu, uellem, ne ueritus eſſes, ne perinuitus legerem tuas litteras, ſi mihi, quemadmodum ſcribis, longiores forte miſiſſes. ac uelim poſthac ſic ſtatuas, tuas mihi litteras longiſſimas quaſque gratiſſimas fore. Vale.

ciuili bello.

de Philoctete Attij tragoedia Varro lib. 6. de de ling. lat.

graeca locutio; ut, πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ, ep. 8. l. 8. ad Att. Plato in ep. ad Perdiccam, & in Critone. epiſt. x. lib. 3.

quas in te diligo; uel, quibus maxime delector.

idem aliis uerbis ep. 20. l. 9.

pluribus, uideo ſcriptum eſſe in omnibus antiquis libris. itaque admonere uiſum eſt.

EPISTOLARVM M. COELII AD CICERONEM, LIBER VIII.

ARGVMENTVM.

Commentarium mittit rerum urbanarum: & excuſat ſe, quod alteri negotiũ dederit ad illa colligenda. addit haec; de comitiis tranſpadanorum Romae rumorem nullum eſſe, de ſucceſſione Galliarum nihil relatum; de Pompeio cupere ſe aliquid cognoſcere; de Caeſare uaria diſſipari; aliaq. nõ nulla. Reſpondit Cicero huic epiſtolae ea, quae eſt 8. lib. 2.

M. Coelius Rufus s. d. M. Ciceroni.

QVOD tibi decedens pollicitus ſum, me omnes res urbanas diligentiſſime tibi perſcripturum: data opera paraui, qui ſic omnia perſequeretur, ut uerear, ne tibi arguta nimium haec ſedulitas uideatur. tametſi tu ſcio quam ſis curioſus, & quam omnibus peregrinantibus gratum ſit, minimarum quoque rerum, quae domi gerantur, fieri certiores. tamen in hoc te deprecor, ne meum hoc officium arrogantiae condemnes, quod hunc laborem alteri delegaui: non quin mihi ſuauiſſimum ſit & occupato, & ad litteras ſcribendas, ut tu noſti, pigerrimo, tuae memoriae dare operam: ſed ipſum uolumen, quod tibi miſi, facile, ut ego arbitror, me excuſat. neſcio cuius otij eſſet, nõ modo perſcribere haec, ſed omnino animaduertere. omnia enim ſunt ibi S. C. *edicta, fabulae, rumores. quod exẽplum ſi forte minus te delectarit; ne moleſtiam tibi cũ impẽſa mea exhibeã, fac me*

decedere de prouincia, uſitatius eſt, quã decedere ab urbe; tamen Coelius eodem uerbo in eadem ſignificatione etiam infra uſus eſt, ep. 8.

hoc dicit; non is ſum, qui de te non libenter cogitem.

in ſcena recitatae.

me certiorem. si quid in rep. maius actum erit, quod isti operarij minus commode persequi possint: & quemadmodum actum sit, & quae existimatio consecuta, quaeq. de eo spes est, diligenter tibi perscribemus. Vt nunc est, nulla magnopere exspectatio est. nam & illi rumores de comitijs tráspadanorum Cumarum tenus caluerunt. Romam cum uenissem, ne tenuissimam quidem auditionem de ea re accepi. praeterea Marcellus quidem adhuc nihil retulit de successione prouinciarum Galliarum. in kal. Iun. ut mihi ipse dixit, eam distulit relationem. sanequam eos sermones repressit, qui de eo tum fuerant, cum Romae nos essemus. Tu, si Pompeium, ut uolebas, offendisti; qui tibi uisus sit, & quam orationem habuerit tecum, quamq. ostenderit uoluntatem, (solet enim aliud sentire, & loqui, neque tamen tantum ualere ingenio, ut non appareat, quid cupiat) fac mihi perscribas. Quod ad Caesarem attinet, crebri, & non belli de eo rumores, sed susurrationes dumtaxat ueniunt. alius, equitem perdidisse; quod opinor certe factum: alius, septimam legionem uapulasse, ipsum apud Bellouacos circumsideri, interclusum ab reliquo exercitu. neque adhuc certi quidquam est: neque haec incerta tamen uulgo iactantur, sed inter paucos, quos tu nosti plane, secreto narrantur. at Domitius, cum manus ad os apposuit? Te ad IX. kal. Iun. subrostrani, quod illorum

epist. 5.

ultra Cumas progressi non sunt. uide ad Att. l. 5. ep. 2.

retudit sermones, dixit ep. 6.

offendit eũ Tarenti ep. 8. l. 2. & ad Att. lib. 5. ep. 6.

Cicero tamen perscribere noluit. uide ep. 8. lib. 2.

quidã, qui sub rostris uersari consueverant, ex infima plebe.

lorum capiti sit, dissiparát periisse: ita ut in urbe, ac foro toto maximus rumor fuerit, te a Q. Pompeio in itinere occisum. ego, qui scirem Q. Pompeium Baulis embaeneticam facere, & usque eo, ut ego misererer eius esuriei, non sum commotus; & hoc mendacio, si qua pericula tibi impenderent, ut defungeremur optaui. Plancus quidem *tuus Rauennae est; &, magno congiario donatus a Caesare, nec beatus, nec bene instructus est. Tui policiti libri omnibus uigent. Vale.

ironia: nam est Plancus Bursa, Cicerone accusante, condēnatus. ep. 32. l. 9.

ARG. Nunciat de absoluto Messalla, eiusq. defensore Hortensio a populo male accepto. adijcit quaedam de rep. & de competitoribus suis.

Coelius S. D. Ciceroni. 2

CERTE, inquam, *absolutus est. me repraesentante pronunciatum est, & quidem omnibus ordinibus, sed singulis in uno quoque ordine sen*tentijs. uide modo, inquis. non mehercules: nihil enim umquam tam praeter opinionem, tam quod uideretur omnibus indignum, accidit. quin ego, cum pro amicicitia ualidissime fauerem ei, & me iam ad dolendum, praeparassem; postquam factum est, obstupui, & mihi uisus sum captus esse. quid alios putas? clamoribus scilicet maximis iudices corripuerunt: et ostēderunt plane esse, quod ferri non posset. itaque relictus lege Licinia, maiore esse periculo uidetur. accessit huc, quod *postridie eius absolutionis in theatrum Curionis

ad Att. ep. 12. lib. 5.

non modo, inquit, absolutus est a senatorio ordine, equestri, tribunicio, sed omnibus omnium sententijs.

& sane post absolutionē alio crimine dānatus est. ep. 8.

Curionis Hortensius introijt: puto, ut suum gaudium gauderemus. hic tibi Strepitus, fremitus, clamor, tonitruum, & rudentum sibilus. hoc magis animaduersum est, quod intactus a sibilo peruenerat Hortensius ad senectutem. sed tum ita bene, ut in totam uitam cuiuis satis esset, & paeniteret eum iam uicisse. De rep. quod tibi scribam, nihil habeo. Marcelli impetus resederunt, non inertia, sed, ut mihi uidebatur, consilio. De comitijs consularibus incertissima est existimatio. Ego incidi in competitorem nobilem, & nobilem agentem: nam M. Octauius Cn. F. & C. Hirrus mecum petit. hoc ideo scripsi, quod scio te acriter propter Hirrum nuncium nostrorum comitiorum exspectaturum. tu tamen simul ac me designatum audieris; ut tibi curae sit, quod ad panthe-ras attinet, rogo. Syngrapham Sitianam tibi cõmendo. Commentarium rerum urbanarum primum dedi L. Castrinio Peto, secundum ei, qui has litteras tibi reddet. Vale.

ep.2.lib.9.

Messallae absolutionem obtinuisse.

qui cõsules futuri sint.

competitorem tuum.ep.3.& 9.

curulem aedilem.

ep.4.6.9. 10. & l.2 .ep.XI.

ARG. Suum in scribendo officium praedicat. scribit, de comitijs suis quae opinio sit; de Milonis re quid egerit: praeterea, cupere se aliquo Ciceronis libro illustrari.

M. Coelius S. D. M. Ciceroni. 3

EST ne? uici, & tibi saepe, quod negaras discedens curaturum, litteras mitto? est, siquidem perferuntur, quas do. atque hoc eo diligentius factito, quod, cum otiosus sum, plane, ubi delectem

tale illud, & eodem sensu, Ain tandem? ep.21. lib.9.

delectem otiolum meum, non habeo. tu cum Romae eras, hoc mihi certum, ac iucundissimum uacanti negotium erat, tecum id otij tempus consumere: idq. non mediocriter desidero: ut non modo mihi solus esse, sed Romae, te profecto, solitudo uideatur facta: & qui, quae mea negligentia est, multos saepe dies ad te, cum hic eras, non accedebam, nunc, quotidie non esse te, ad quem cursitem, discrutior. maxime uero, ut te dies, noctesq. quaeram, competitor Hirrus curat. quo modo illum putas, auguratus tuum competitorem, dolere, & dissimulare me certiorem, quam se, candidatum? de quo ut, quem optas, quamprimum nuncium accipias, tua mediusfidius magis, quam mea caussa cupio. nam mea, si fio, forsitan cum locupletiore referam: sed hoc usque eo suaue est, quod, si acciderit, tota uita risus nobis deesse non poterit. sed tanti? sed mehercules. nō multum M. Octauius eorum odia, quae Hirrum premunt, quae permulta sunt, subleuat. Quod ad Philotimi liberti officium, & bona Milonis attinet: dedimus operam, ut & Philotimus quamhonestissime Miloni absenti, eiusq. necessarijs satisfaceret; & secundum eius fidem, & sedulitatem aestimatio tua conseruaretur. Illud nunc a te peto, si eris, ut spero, otiosus, aliquod ad nos, ut ītelligamus nos tibi curae eße, σώνταγμα conscribas. qui tibi istuc, inquis, in mentem uenit, homini non inepto? aliquid ex tam

ep. 30. lib. 12. tēpus otij, pro, tēpus otiosum.

epist. 9.

quod mihi erit sumptui. nā in Indis dādis cū locuplete collega certabo.

ad Att. ep. 8. l. 5.

tam multis tuis monumentis exstare, quod nostrae amicitiae memoriam posteris quoque prodat. cuiusmodi uelim, puto quaeris. tu aptius, qui omnem nosti disciplinam, quod maxime conueniat, excogitabis, genere tamen, quod & ad nos pertineat, &, διδασκαλίαν quandam, ut uersetur inter manus, habeat. Vale.

ambitionem suam uelat amicitiae nomine.

ARG. Scribit de iudicijs, de magistratibus, de rep. de se ipso, de syngrapha Sitiana, de rege Alexandrino.

M. Coelius s. d. M. Ciceroni. 4

INVIDEO *tibi: tam multa quotidie, quae mirere, istoc perferuntur: primum illud, absolutum Messallam, deinde eundem condemnatum C. Marcellum consulem factum: M. Claudium a repulsa postulatum a Gallis duobus: P. Dolabellam XV uirum factum. hoc tibi non inuideo, caruisse te pulcherrimo spectaculo, & Lentuli Cruris repulsi uultum non uidisse. at qua spe, quam certa opinione descenderat? quam ipso diffidente Dolabella? & hercules, nisi nostri equites acutius uidissent, paene concedente aduersario superasset. illud te non arbitror miratum, Seruium, tribunum pl. designatum, condemnatum: cuius locum C. Curio petijt. sanequam multis incutit, qui eum facilitatemq. eius non norunt, magnum metum. sed, ut spero, & uolo, & ut se fert ipse, bonos, & senatum malet. totus, ut nunc est, hoc scaturit. huius autem uoluntatis initium, et caussa est, quod eum nō mediocri*ter

ep. 2.

fortasse, a Caninio Gallo, FabioGallo. ep. 8. l. 2. & 1. lib. 7.

quod & Coelius, & Cicero equestri loco nati. postea, senatoriā dignitatem assecuti, ex ordine senatorio, non ex equestri dicebantur.

ter Caesar, qui solet infirmorum hominum amicitias sibi qualibet impensa adiungere, ualde contempsit. qua in re mihi uidetur illud perquam uenuste cecidisse, quod a reliquis quoque usque eo est animaduersum: ut Curio, qui nihil consilio facit, ratione, & insidijs usus uideretur in euitandis his consilijs, qui se intenderant aduersarios in eius tribunatum: Laelios, & Antonios, & id genus ualentes dico. Has ego tibi litteras eo maiore misi interuallo, quod comitiorum dilationes occupatiorem me habebāt, & exspectare in dies exitum cogebant, ut, confectis omnibus, te facerem certiorem. ad Kal. Sext. usque exspectaui. praetorijs morae quaedam inciderunt. mea porro quem euentum sint habitura, nescio: opinionem quidem, quod ad Hirrum attinet, incredibilem aedilium pl. comitijs nacta sunt. nam M. Coelium Vicinianum mentio illa fatua, quam deriseramus olim, & promulgatio de dictatore subito deiecit, & deiectum magno clamore insecuta est. inde Hirrum cuncti iam, non faciendum, flagitare. spero te celeriter, & de nobis, quod sperasti: & de illo, quod uix sperare ausus es, auditurum. De rep. iam noui quidquam exspectare desieramus: sed, cum senatus habitus esset ad Apollinis ad XI. kal. Sext. & referretur de stipendio Cn. Pompeij; mentio facta est de legione ea, quam expensam tulit C. Caesari Pompeius, quo numero esset, quo appeteretur: cum,

ad extremū sibi etiam Curionem adiunxit.

iam enim cōsularia, & tribunicia ostendit esse habita.

duplex enim erat aedilitas, curulis, & plebeia. curulem Coelius petebat.

ep. 10. l. 2.

antiqua locutio de graecis ducta fontibus ep. 2. l. 14.

cum, ex Gallia, coactus est dicere Pompeius, se legionem adducturum, sed non statim sub mentionem, & conuicium obtrectatorum. inde interrogatus de successione C. Caesaris. de qua, hoc est de prouincijs, placitum est, ut quamprimum ad urbem reuerteretur Cn. Pompeius; ut coram eo de successione prouinciarũ ageretur. nam Ariminum ad exercitum Pompeius erat iturus, & statim ijt. puto idibus Sext. de ea re factum iri. profecto aut transigetur aliquid, aut turpiter intercedetur. nam in disputando coniecit illam uocem Cn. Pompeius, omnes oportere senatui dicto audientes esse. ego tamen sic nihil exspecto, quo modo Paullum cos. des. primum sententiam dicentem. Saepius te admoneo de syngrapha Sitiana: cupio enim te intelligere, eam rem ad me ualde pertinere. item de pantheris, ut Cibyratas accersas, curesq. mihi ut uehantur. Praeterea nunciatum nobis, & pro certo iam habetur, regem Alexandrinum mortuum. quid mihi suadeas, quo modo regnum illud sese habeat, quis procuret, diligenter mihi perscribas. kal. Sext. Vale.

erat. n. tardus & dissimulator. uide ep. 5. l. 1. & ep. 1. huius lib.

epist. 9.

moris enim fuit, ut cõsul desi gnatus primus sententiam diceret.

ut exigeretur pecunia ĩ Ciceronis prouĩcia. ep. 8. & 9.

facile id Cicero nosse poterat, quod ei, Ciliciae praefecto, prope in cõspectu Aegyptus erat. ep. 7. lib. 1.

ARG. Monet Ciceronem, ut, ante quam Parthi bellum inferrent. statueret quid sibi agendum esset; imparem enim fore dimicationem. de rep. nihil ait esse noui.

M. Coelius s. D. M. Ciceroni. 5

QVA *tu cura sis, quod ad pacem prouinciae tuae, finitimarumq. regionum attinet, nescio. ego*

ego quidem uehementer animi pendeo. nam si hoc moderari possemus, ut pro uiribus copiarum tuarum belli quoque exsisteret magnitudo; &, quantum gloriae, triumphoq. opus esset, assequeremur; periculosam, & grauem illam dimicationem euitaremus: nihil tam esset optandum. nunc, si Parthus mouet aliquid, scio non mediocrem fore contentionem. tuus porro exercitus uix unum saltum tueri potest. hanc autem nemo ducit rationem: sed omnia desiderantur ab eo, (tamquam nihil denegatum sit ei, quo minus quamparatissimus esset) qui publico negotio praepositus est. Accedit huc, quod successionem futuram propter Galliarum controuersiam non uideo. tametsi hac de re puto te constitutum, quid facturus esses, habere: tamen, quo maturius constitueres, cum hunc euentum prouidebam, uisum est ut te facerem certiorem. nosti enim haec translaticia. de Gallijs constituetur: erit, qui intercedat: deinde alius exsistet, qui, nisi libere liceat de omnibus prouincijs decernere senatui, reliquas impediat. sic multũ, ac diu ludetur, atque ita diu, ut plus biennium in his tricis moretur. Si quid noui de rep. quod tibi scriberem, haberẽ; usus essem mea consuetudine, ut diligenter, & quid actum esset, & quid ex eo futurum sperarem, perscriberem. sane tamquam in quodam silice iam omnia adhaeserunt. Marcellus idem illud de prouincijs urget: sed neque adhuc

frequen-

ep.10.lib.2.

cum omnes copiae cõfligunt.

nam duae tantum legiones erant. uide ad Att.ep.15.l.5.

cum Caesar sibi succedi nollet.

quẽ prouĩciae praeponeres. epist.6.

intercedet Caesarianus tribunus; Pompeianus reliquas impediet.

epist.1.

ut omnino Caesari successor mittatur.

frequentem senatum efficere potuit. hoc si praeterito anno Curio tribunus, & eadem actio de prouincijs introibit: quam facile nunc sit omnia impedire, & quam hoc Caesari, qui sua caussa remp. non curet, [x] superet, non te fallit. Vale.

quasi difficultas impendeat.

ARG. Narrat de Hirro competitiore ab aedilitate deiecto; de prouinciis nihil actum significat; pantheras petit; M. Feridium commendat; addit non nulla de Fauonio, Pompeio, Calidio.

M. Coelius s. d. M. Ciceroni. 6

SIC *tu, inquis, Hirrum tractasti? immo, si scias, quam facile, quam ne contentionis quidẽ minimae fuerit; pudeat te, ausum illum umquam esse incedere tamquam tuum [x] competitorem. post repulsam uero risus facit: ciuem bonum ludit, & contra Caesarem sententias dicit: [x] exspectationem corripit: Curionem prorsus non mediocriter obiurgatus. hac repulsa se mutauit. praeterea, qui numquam in foro apparuerit, non multum in iudiciis uersatus sit, agit caussam liberalis, sed raro post meridiem. De prouinciis quod tibi scripseram [x] idibus Sext. actum iri, interpellat iudicium Marcelli consulis designati. in kal. reiecta caussa est. [x] ne frequentiam quidem efficere potuerant. has litteras ad* VI. *non. Sept. dedi, cum ad eam diem ne [x] profligatum quidem quidquam esset. ut uideo, causa hæc integra in proximum annum transferetur: &, quantum diuino, [x] relinquendus tibi erit, qui prouinciam obtineat. nam non*

Hirrus Lucceiae gentis cognomen. ep. 8.

competitorem auguratus. ep. 4

de mittendo Caesari successore. ep. 8.

epist. 4.

ut, legitimo senatorum numero, S. C. fieri posset.

plus est, quam coeptũ; minus, quam cõfectũ. epist. 4.

quod euenit: & reliquit Coeliũ quaestorẽ. ep. 15. lib. 2.

non expedietur successio: quando Galliae, quae habent intercessorem, in eandem condicionem, quam ceterae prouinciae, uocantur. hoc mihi non est dubium: quo tibi magis scripsi, ut ad hunc euentum te parares. Fere litteris omnibus tibi de pantheris scripsi. turpe tibi erit, Patiscbum Curioni decem misisse, te nō multis partibus plures: quas ipsas Curio mihi, & alias Africanas decem donauit: ne putes illum tantum praedia rustica dare scire. tu, si modo memoria tenueris, & Cibyratas accersieris, itemq. in Pamphyliam litteras miseris; (nā ibi plures capi aiunt) quod uoles, efficies. hoc uehementius laboro nūc, quod seorsū a collega puto mihi omnia paranda. Amabo te impera tibi: hoc cura: soles libenter, ut ego, maiorem partem nihil curare. in hoc negotio nulla tua, nisi loquendi: cura est, hoc est imperandi, & mandandi. nam, simul atque erunt captae; qui alant eas, & deportent, habes eos, quos ad Sitianam syngrapham misi. puto, etiam si nullam spem mihi litteris ostenderis, me isto missurum alios. M. Feridium, equitem Romanum, amici mei filium, bonum, & strenuum adolescentem, qui ad suum negotium istuc uenit, tibi commendo: & te rogo, ut eum in tuorum numero habeas. agros, quos fructuarios habent ciuitates, uult tuo beneficio, quod tibi facile, & honestum factu est, immunes esse. gratos, & bonos uiros tibi obligaris. Nolo te putare Fauonium a co

ep. xi. lib. 2. idest multo plures. ep. 2. lib. 1.

ad Att. ep. 24. lib. xi. Terētius in Eunucho: Impera ui egomet mihi, omnia assentari. ep. 15. lib. 9. & Caesar lib. 4. de bel. Gal.

minime tardū in agendo.

lumnarijs praeteritum. optimus quisque eum nõ fecit. Pompeius tuus aperte, Caesarem prouinciam tenere cum exercitu, & consulem esse: tamen hanc sententiam dixit, nullum hoc tempore s. c. faciendum: Scipio hanc, ut kal. Mart. de prouincijs Gallijs, neu quid coniunctim, referretur. contristauit haec sententia Balbum Cornelium: & scio eum conquestum esse cum Scipione. Calidius in defensione sua fuit disertissimus, in accusatione satis frigidus. Vale.

in petitione magistratus.

etiam in libro de claris orat. Cicero eum frigidum, & remissum in accusationibus appellat.

ARG. Varia scribit, primum de iudiciis quibusdam, tum de rep. satis copiose, postremo de se ipso.

M. Coelius s. d. M. Ciceroni. 7

ETSI *de rep. quae tibi scribam, habeo: tamen nihil, quo magis gauisurum te putem, habeo, quam hoc. scito C. Sempronium Rufum, Rufum, mel, ac delicias tuas, calumniam maximo plausu tulisse. quaeris, qua in caussa? M. Tuccium, accusatorem suum, post ludos Romanos reũ lege Plotia de ui fecit, hoc consilio, quod uidebat, si extraordinarius nemo reus accessisset sibi hoc anno caussam esse dicẽdam. dubium porrò illi non erat, quid futurum esset. nemini hoc deferre munusculum maluit, quã suo accusatori. itaque sine ullo subscriptore descendit, & Tuccium reum fecit. at ego, simul atque audiui, inuocatus ad subsellia rei accurro: surgo, neque uerbum de re facio: totum Sempronium usque eo perago, ut Vestorium quoque interponam, &*

qui tibi tam iucũdus est. Plautina uox.

Asconius in cõmentario Milonianae.

itidem locutus est ep. 13.

illam

illam fabulam narrem, quemadmodum tibi pro beneficio dederit, si quid iniurijs suis esset quod * Vestorius teneret. Haec quoque magna nunc contentio forum tenet. M. Seruilius, postquam, ut coeperat, omnibus in rebus turbarat, nec, quod non uenderet cuiquam, reliquerat; maxima nobis* traditus erat inuidia: neq; Laterensis praetor, postulante Pausania, nobis patronis, quo ea pecunia peruenisset, recipere uoluit. quod Pilius,* necessarius Attici nostri, de repetundis eum postulauit; magna illico fama surrexit, & de damnatione feruenter loqui est coeptũ. quo uento proijcitur Appius minor, ut indicet, pecuniam ex bonis paternis peruenisse ad Seruilium, *praeuaricationisq. caussa diceret depositum HS LXXXI. admiraris amentiam. quid, si actiones stultissimas, quid, si nefarias patris confessiones audisses? mittit in consilium eosdem illos, qui litis aestimarant, iudices. cum equo numero sententiae fuissent, Laterensis, leges ignorans, pronunciauit quid singuli* ordines iudicassent: & ad extremum, ut solent, Non redigam. postquam discessit, & pro absoluto Seruilius haberi coeptus; legisq. unum & centesimum caput legit, in quo ita erat; QVOD eorum iudicum maior pars iudicarit, id ius. ratumq. esto: in tabulas absolutum non retulit, ordinum iudicia perscripsit. postulante rursus Appio, cum L. Lollio transegit, & se* relaturum dixit. sic nunc

se nobis defendendum tradiderat.

uxor enim Attici Pilia fuit.

ut Seruilius, Appii patris accusator, praeuaricaretur.

tres enim ordines iudicabãt, senatores, equites, tribuni aerarii.

in tabulas absolutum.

neque

neque absolutus, neque damnatus Seruilius, de repetundis, saucius, Pilio tradetur. nam, de diuinatione, Appius, cum calumniam iurasset, contendere ausus non est, Pilioq. cessit; & ipse de pecunijs repetundis a Seruilijs est postulatus, & praeterea de ui reus a quodã suo emissario est factus. recte hoc par habet. Quod ad remp. pertinet, omnino multis diebus, exspectatione Galliarum actum nihil est. aliquando tamen, re saepe relata, & grauiter acta, & plane perspecta Cn. Pompeij uoluntate in eam partem, ut eum decedere post kal. Mart. placeret, S. C. *quod tibi misi, factum est, auctoritatesq. perscriptae.* S. C. *auctoritas. Pridie* Kal. *Oct. in aede Apollinis. scribendo affuerunt, L. Domitius Cn. F. Ahenobarbus, Q. Caecilius Q. F. Metellus Pius Scipio, L. Villius L. F. Pom. Annalis, C. Septimius T. F. Quirina, C. Lucceius C. F. Pup. Hirrus, C. Scribonius C. F. Pop. Curio, L. Ateius L. F. An. Capito, M. Oppius M. F. Terentina. Quod M. Marcellus cos. V. F. de prouincijs consularibus: D. E. R. I. C. uti L. Paullus, C. Marcellus cos. cum magistratum inissent, ad ex kal. Mart. quae in suo magistratu futurae essent, de consularibus prouincijs ad senatum referrent, ne ue quid prius ex* Kal. *Mart. ne ue quid coniunctim de ea re referretur a consulibus: utiq. eius rei caussa per dies comitiales senatum haberent, S. Q. C. facerent: & cum de*

T ea

ep. 2. lib. 7.

Caesarem.

ep. 29. l. 12. & 6. l. 15.

cognomẽ esse Villiorum, ex Liuio constat, & ex Ciceronis orat. pro Fundanio: quam Priscianus nominat l. VII.

Kalendis Ian.

cũ alioqui per dies comitiales senatus haberi non posset. ui-

de epistolam secundam l. I. ad Q. fr.

ea re ad senatum referretur a consulibus, qui eorum in CCC. *iudicibus essent, sex abducere liceret, si quid de ea re ad populum, plebem ue lato opus esset, ut Ser. Sulpicius, M. Marcellus cos. praet. trib. pl. quibus eorum uideretur, ad populum, plebem ue ferrent: quod ij non tulissent, uti quicunque deinceps essent, ad populum, plebem ue ferrent.*

I. V. Pridie Kal. *Oct. in aede Apollinis. scribendo affuerunt, L. Domitius Cn. F. Abenobarbus, Q. Caecilius Q. F. Metellus Pius Scipio, L. Villius L. F. Pom. Annalis, C. Septimius T. F. Quirina, C. Scribonius C. F. Pop. Curio, L. Ateius L. F. An. Capito. M. Oppius M. F. Terentina. Quod M. Marcellus cos. V. F. de prouincijs: D. E. R. I. C. senatum existimare, neminem eorum, qui potestatem habent intercedendi, impediendi, moram afferre oportere, quo minus de rep. quamprimum ad senatum referri, S. Q. C. fieri possit: qui impedierit, eum senatum existimare contra remp fecisse: si quis huic S. C. intercesserit; senatui placere, auctoritatem perscribi, & de ea re ad senatum, populumq. referri. Huic S. C. intercessit C. Coelius, L. Vicinius, P. Cornelius, C. Vibius Pansa. Item senatui placere, de militibus, qui in exercitu C. Caesaris sunt, qui eorum stipendia emerita, caussas, quibus de caussis missi fieri debeant, habeant, ad hunc ordinem referri, ut eorum*

Adoptatus a Metello Pio, Numidici filio, Dio. lib. xl.

alibi Cornelij sunt patricij: hic plebeius, quia tribunus pl. nemo enim patricius eum magistratum gerere per leges potuit.

rum ratio habeatur, caussaeq. cognoscantur. siquis huic S. C. intercesserit; senatui placere, auctoritatem perscribi, & de ea re ad senatum, populumq. referri. Huic S.C. intercessit C. Coelius, C. Pansa trib. pl. Itemq. senatui placere, in Ciliciam prouinciam, inq. VIII. reliquas prouincias, quas praetorij pro praetores obtinerent, eos, qui praetores fuerunt, neque in prouincia cum imperio fuerunt, quos eorum ex S. C. cum imperio in prouincias pro praetores mitti oporteret, eos sortito in prouincias mitti placere: si ex eo numero, quos S. C. in prouincias ire oporteret, ad numerum non essent, qui in eas prouincias proficiscerentur; tum, uti quodque collegiũ primum praetorum fuisset, neque in prouincias profecti essent, ita sorte in prouincias proficiscerentur: si ad numerum ij non essent; tunc deinceps proximi cuiusque collegij, qui praetores fuissent, neque in prouincias profecti essent, in sortem conijcerentur, quoad is numerus effectus esset, quem ad numerum in prouincias mitti oporteret: si quis huic S. C. intercessisset, auctoritas perscriberetur. Huic S. C. intercessit C. Coelius C. Pansa trib. pl. Illa praeterea Cn. Pompeij sunt animaduersa, quae maxime confidentiam attulerunt hominibus; ut diceret, se ante kal. Mart. non posse sine iniuria de prouincijs Caesaris statuere; post kal. Mart. se non dubitaturum. Cum interrogaretur, si qui tum intercederent;

Vibiorum cognomen.

uide ep. 15. l. 2. & ad Att. ep. 5. l. 6.

non esse male animatum in Caesarem.

rent; dixit, hoc nihil interesse, utrum Caesar senatui dicto audiens futurus non esset, an" pararet, qui senatum decernere non pateretur. Quid si, inquit alius, & consul esse, & exercitum habere uolet? at ille, quam" clementer: Quid, si filius meus fustem mihi impingere uolet? his uocibus, ut existimarent homines Pompeo cum Caesare esse negotiũ, effecit. itaque iam, ut uideo, alterutram ad condicionem descẽdere uult Caesar; ut aut "maneat, neque hoc anno sui ratio habeatur; aut, si designari poterit, decedat. Curio se contra eum totum parat. quid assequi possit, nescio. illud uideo, bene sentientem, etsi nihil effecerit, cadere non posse. Me tractat liberaliter; & mihi suo munere" negotium imposuit. nam si mihi nõ dedisset eas, quae ad ludos ei aduectae erant Africanae; potuit" supersedere. nunc, quando dare necesse est; uelim tibi curae sit, quod a te semper petij, ut aliquid istinc "bestiarum habeamus: Sitianamq. syngrapham tibi commendo. libertum Philonem istuc misi, & Diogenem Graecum, quibus mandata, & litteras ad te dedi. eos tibi, & rem, de qua misi, uelim, curae habeas. nam, quam uehementer ad me "pertineat, in ijs, quas tibi illi reddent, litteris descripsi. Vale.

tribunũ pl. qui intercedendo senatum impediret.

minime iracũde: ut l. 2. de fin. Clemẽs in disputando.

in prouincia. quod ei lex dabat. uide ep. 7. l. 1. & 6. l. 6.

quasi onus imposuit.

a ludis dandis.

pãtheras significat. ep. 6.

erat enim ex ea syngrapha exigẽda pecunia. uide ep. 4. & sequenti.

ARG. Scribit de Parthici belli rumore; & de prouincijs quid putet actum iri. addit actiones Curionis de agro Campano. de Ciceronis decessu, affirmat se officio suo satis esse facturum.

M. Coelius

M. Coelius s. d. M. Ciceroni. 8

SANEQVAM *litteris C. Cassii, & Deiotari sumus commoti. nam Cassius, cis Euphratem copias Parthorum esse, scripsit; Deiotarus, profectas per Commagenem in prouinciam nostram. ego quidem praecipuum metum, quod ad te attinebat, habui, qui scirem quam paratus ab exercitu esses, ne quod hic tumultus dignitati tuae periculum afferret. nam de uita, si paratior ab exercitu esses, timuissem. nunc haec exiguitas copiarum, recessum, non dimicationem mihi tuam praesagiebat. hoc quo modo acciperet homines, quam probabilis necessitas futura esset; uereor etiam nunc, neque prius desinam formidare, quam tetigisse te Italiam audiero. Sed de Parthorum transitu nuncii uarios sermones excitarunt. alius enim, Pompeium mittendum; alius, ab urbe non remouendum; alius, Caesarem cum suo exercitu; alius, consules; nemo tamen ex s. c. priuatos. consules autem, quia uerentur ne illud s. c. fiat, ut paludati exeant, & contumeliose praeter eos ad alium res transferatur, omnino senatum haberi nolunt; usque eo, ut parum diligentes in rep. uideantur. sed honeste, siue negligentia, siue inertia est, siue ille, quem proposui, metus, latet sub hac temperantiae existimatione, nolle prouinciam. a te litterae non uenerunt: &, nisi Deiotari subsecutae essent, in eam opinionem Cassius uenerat; quae diripuisset ipse,*

M. Crasso a Parthis caeso, quaestor eius Cassius in prouincia remanserat.

terminus erat Euphrates imperij Romani.

non enim acie confligunt, qui sunt ab exercitu imparati: itaque uitam in discrimen non adducunt.

ad bellū enim paludati exibāt. ep. 17. l. 15.

negligentia uoluntatis est, inertia etiam inscitiae. ep. 20. lib. 12.

& sane Cassius nō optime au-

ipse, ut uiderentur ab hoste uastata, finxisse bellum, & Arabas in prouinciam immisisse, eosq. Parthos esse senatui renunciasse. quare tibi suadeo, quicumque est istic status rerum, diligẽter, & caute perscribas; ne aut uelificatus alicui dicaris, aut aliquid, quod referret scire, reticuisse. Nunc exitus est anni: nam ego has litteras ad XIV. *kal. Dec. scripsi. plane nihil uideo ante kal. Ian. agi posse. nosti Marcellum, quam tardus, & parum efficax sit, itemq. Seruium, quam cunctator. cuiusmodi putas hos esse? aut qui id, quod nolint, conficere posse, qui, quae cupiunt, tamen ita frigide agunt, ut nolle existimentur? nouis magistratibus autem, si Parthicum bellum erit, haec caussa primos mẽses occupabit. sin autem aut non erit istic bellum, aut tantum erit, ut uos, aut successores, paruis additis copiis, sustinere possint: Curionem uideo se dupliciter iactaturum; primum, ut aliquid Caesari adimat; inde, ut aliquid Pompeio tribuat, quoduis, quamlibet tenue munusculum. Paullus porro non humane de prouincia loquitur. huius cupiditati occursurus est Furnius noster. plures suspicari non possum. Haec noui. alia, quae possunt accidere, non cerno. multa tempus afferre, & praeparata multa scio: sed intra fines hos, quaecumque acciderint, uertentur. Illud addo, ad actiones C. Curionis de agro Campano: de quo negant Caesarẽ laborare, sed Pompeium ualde nolle; ne uacuus ad-*

diuit auaritiae nomine. Plutarchus.

assentando gratificatus.

M. Marcellus &, Ser. Sulpicius consules erant.

tantum, hoc loco refertur ad paruitatem: ut epist. 7. & apud Caesarem lib. 6. de bel. Gal. & lib. 3. de bel. ci.

quia tribunus pl. esset designatus. ep. 18. l. 5. ad Att.

diuidẽdo. ep. 9. lib. 1. & 20. l. XI.

aduenienti Caesari pateat. Quod ad tuum decessum attinet, illud tibi non possum polliceri, me curaturum, ut tibi succedatur: illud certe praestabo, ne quid amplius prorogetur. tui consilij est, si tempus, si senatus coget, si honeste a nobis recusari non poterit, uelis ne perseuerare. mei officij est meminisse, qua obtestatione decedens, mihi, ne paterer fieri, mandaris. Vale.

uide ep. 8. l. 2.

epist. 2.

ARG. Capita sunt huius epistolae, de Appio a Dolabella accusato, de Ciceronis officio, de affinitate cum Dolabella iungenda, de rep.

M. Coelius s. d. M. Ciceroni. 9

NON *dubito, quin perlatum ad te sit, Appium a Dolabella reum factum: sanequam non ea, qua existimaueram, inuidia. neque enim stulte Appius; qui, simul atque Dolabella accessit ad tribunal, introierat in urbem, triumphiq. postulationem abiecerat. quo facto retudit sermones; paratiorq. uisus est, quam sperauerat accusator. is nunc in te maximam spem habet. scio tibi eum non esse odio. quam uelis eum obligare, in tua manu est: cum quo simultates si tibi non fuissent, liberius tibi de tota re esset. nunc si ad illam summam ueritatem legitimum ius exegeris: cauendum tibi erit, ne parum simpliciter & candide posuisse inimicitias uidearis. in hanc partem porro tutum tibi erit, si quid uolueris, gratificari. nemo enim necessitudine, & amicitia te deterri-*

uide ep. 10. l. 3.

aduersa hominum uolūtate.

uide ep. 10. l. 3.

ep. 1.

huic epistolae respōdet Cicero l. 2. ep. 13. ep. 12. l. 3. in extremo.

tum ab officio dicet. Illud mihi occurrit, quod inter postulationem, & nominis delationem uxor a Dolabella discessit. quid mihi discedẽs mãdaris, memini; quid ego tibi scripserim, te non arbitror oblitum. non est iam tempus plura narrandi. unum illud monere te possum: si res tibi non displicebit, tamen hoc tempore nihil de tua uolũtate ostendas; & exspectes, quemadmodum exeat ex hac caussa: ne qua inuidiosum tibi sit si emanarit. porro significatio ulla si intercesserit, clarius, quam deceat, aut expediat, fiat. neque ille tacere eam rem poterit, quæ suae spei tã opportuna acciderit, quaeque in negotio cõficiendo tanto illustrior erit: cum praesertim is sit, qui, si perniciosum sciret esse, loqui de hac re, uix tamen se contineret. Pompeius dicitur ualde pro Appio laborare: ut etiam putent alterutrum de filijs ad te missurum. hic nos omnes àbsoluimus. & hercules confecta, omnia foeda, & inhonesta sunt. Consules autem habemus summa diligẽtia. adhuc S. C. *nisi de ferijs Latinis, nullum facere potuerunt. Curioni nostro tribunatus cõglaciat. sed dici non potest, quo modo hic omnia iaceant. nisi ego cum tabernarijs, & aquarijs pugnarem, ueternus ciuitatem occupasset. si Parthi uos nihil calfaciunt, nos hic frigore frigescimus. tamẽ, quoquo modo hic omnia iaceant, potuit sine Parthis. Bibulus in Amano nescio quid cohorticularum amisit. hoc sic nunciatum est. Quod tibi supra*

ep.2. lib.2. ad Q. fra.
ep.12. lib.3.

ut ei Tulliola matrimonio iungatur.

de Appij damnatione.

nec mirum. nã Pompeij filius Appij gener erat. ep.4. l.3.

uide ep.13.l.2.

uide ep.13.l.2.

ad Att. ep.20. lib.5.

ſupra ſcripſi, Curionem frigere: iam calet: nam feruentiſſime concerpitur: leuiſſime enim, quia de interkalando non obtinuerat, transfugit ad populum, et pro Caeſare loqui coepit, legemq. uiariam, non diſſimilem agrariae Rulli, & alimentariam, quas iubet aediles metiri, iactauit. hoc non dum fecerat, cum priorem epiſtolae partem ſcripſi. Amabo te, ſi quid, quod opus fuerit, Appio facies, ponito me in gratiam. De Dolabella integrum tibi reſerues, ſuadeo. & huic rei, de qua loquor, & dignitati tuae, aequitatisq. opinioni hoc ita facere expedit. Turpe tibi erit, pantheras graecas me non habere. Vale.

minime otioſus eſt. ad Att. ep.7. lib.15. a pontificum collegio, Appianus lib. 2. de bel.ci. ſe laturum, de nuptiis Tulliae. omnis enim Aſia graece loquebatur. & erant praeterea pantherae Africanae. ep.8.&9.

ARG. Scribit de belli Parthici periculo, de Cornificii nuptiis de Valeriae diuortio, de Ocellae adulterio.

M. Coelius S. D. M. Ciceroni. 10

QVAM *cito tu iſtinc decedere cupias, neſcio: ego quidem eo magis, quo adhuc felicius rẽ geſſiſti. dum iſtic eris, de belli Parthici periculo cruciabor, ne hunc riſum meum metus aliqui perturbet. Breuiores has litteras properanti publicanorum tabellario ſubito dedi. tuo liberto pluribus uerbis ſcriptas pridie dederam. Res autem nouae nullae ſane acciderũt: niſi haec uis tibi ſcribi, quae certe uis. Cornificius adoleſcens Oreſtillae filiam ſibi deſpondit. Paulla Valeria, ſoror Triarij, diuortium ſine cauſſa, quo die uir e prouincia uenturus erat, fecit. nuptura eſt D. Bruto. non dum retulerat. multa in hoc genere incredi-*

geſſerat ea, de quibus in epiſt. ad Catonem. ep.4. lib.15. pro aliquis, antique. Oreſtilla uxor Catilinae fuerat. Salluſtius. ep.7. lib.XI.

uide ep. 15. lib. 2.

credibilia, te absente, acciderunt. Ser. Ocella nemini persuasisset se moechum esse, nisi triduo bis deprehensus esset. quaeris, ubi? ubi hercules ego minime uellem. relinquo tibi, quod ab aliis quaeras. neque enim displicet mihi, imperatorem singulos percunctari, cum qua sit aliquis deprehensus. Vale.

in adulterio.

fortasse amici sui domum stupri labe inquinatam dolet.

ARG. Supplicationes Ciceroni a senatu decretas significat pro re in prouincia bene gesta: &, quae fuerit cuiusque uel sententia, uel uoluntas, docet. adscribit etiam de rep.

M. Coelius s. d. M. Ciceroni. 11

NON diu, sed acriter nos tuae supplicationes torserunt. incideramus enim in difficilem nodum. nam Curio, tui cupidissimus, cui omnibus rationibus comitiales eripiebantur, negabat se ullo modo pati posse, decerni supplicationes; ne, si quid furore Paulli adeptus esset boni, sua culpa uideretur amisisse, & praeuaricator caussae publicae existimaretur. itaque ad pactionem descendimus: & confirmarunt consules, se his supplicationibus in hunc annum non usuros. plane, quod utrisque consulibus gratias agas, est; Paullo magis certe. nam Marcellus sic respondit ei, spem in istis supplicationibus non habere: Paullus, se omnino in hunc annum non dicturum. Renunciatum nobis erat, Hirrum diutius dicturum. prendimus eum: non modo non fecit, sed, cum de hostibus ageretur, & posset rem impedire, si, ut numeraretur, postularet, tacuit: tantum

tribunus pl.

tribunus pl. supplicationes intercedendo impediebat; & tribunus erat Curio.

supplicationes

tum Catoni assensus est; qui, de te & locutus honorifice, non decreuerat supplicationes. tertius ad hos Fauonius accessit. quare pro cuiusque natura, & instituto gratiae sunt agendae; his, quod "tantum uoluntatem ostenderunt pro sententia; cum impedire possent, non pugnarunt; Curioni uero, quod de suarum actionum cursu tua caussa deflexit. nam Furnius, & Lentulus, ut debuerunt, quasi eorum res esset, una nobiscum circumierunt, & laborarunt. Balbi quoque Cornelij operam, & sedulitatem laudare possum. nam cum Curione uehementer locutus est: & eum, si aliter fecisset, iniuriam Caesari facturum dixit: tum eius "fidem in suspicionem adduxit. decrerant, qui inique transigi uolebant, Domitij, Scipiones. quibus hac re ad intercessionem euocandam interpellantibus, uenustissime Curio respondit, se eo libenter nõ intercedere, quod quosdam, qui decernerent, uideret confici nolle. Quod ad remp. attinet, in unam caussam omnis contentio coniecta est: de prouinciis inquam adhuc est. incubuisse cum senatu Pompeius uidetur, ut Caesar ante id. Nou. decedat. Curio omnia potius subire constituit, quam id pati: ceteras suas abiecit actiones. "nostri porro, quos tu bene nosti, ad extremum certamen rem deducere non audent. Scena rei totius haec. Pompeius, tamquam Caesarem non impugnet, sed, quod illi aequum putet, constituat, ait Curionem quaere-

re

ad Att. ep. 1. l. 9

tantum, pro saltem, ut ep. 31. lib. 7.

quasi Curio minus bona fide cum Caesare in gratiam rediisset, nisi ei de supplicationibus Ciceronis gratificaretur.

optimates.

re discordias. ualde autem non uult, & plane timet, Caesarem consulem designari prius, quam exercitum, & prouinciam tradiderit. accipitur satis male a Curione: & totus eius secundus consulatus exagitatur. hoc tibi dico, si omnibus rebus prement Curionem, Caesar defendetur: intercessorem si, quod uidentur, reformidabunt, Caesar, quoad uolet, manebit. Quam quisque sententiam dixerit, in commentario est rerum urbanarum: e quo tu, quae digna sunt, selige: multa transi, in primis ludorum explosiones. & funerum, & ceterarum ineptiarum plura habet inutilia. denique malo in hanc partem errare, ut, quae non desideras, audias, quam quidquam, quod opus est, praetermittatur. Tibi curae fuisse de Sitiano negotio, gaudeo: sed, quando suspicaris minus certa fide eos tibi uisos: tamquam procurator sic agas, rogo. Vale.

in quo multa Caesari dederat, quae nunc idem cōtra ius eripere uellet.

ingredietibus in theatrū plausus dabatur, popularibus æqualis, ceteris cum sibilo, & strepitu. ep. 2.

ARG. Gratulatur affinitate Dolabellae: de Curionis intercessione, & de prouinciis quid actum sit, significat, & de Hortensij praesenti iam morte nunciat.

M. Coelius s. d. M. Ciceroni. 12

GRATVLOR tibi affinitate uiri medius fidius optimi. nam hoc ego de illo existimo. cetera porro, quibus adhuc ille sibi parum utilis fuit, & aetate iam sunt decursa; & consuetudine, atque auctoritate tua, pudore Tulliae, si qua restabunt, confido celeriter sublatum iri non est enim pugnax uitijs, neque hebes ad id, quod melius

Dolabellae. ep. 16. lib. 2.

uide ep. 15. l. 2.

lius sit, intelligendum. deinde, quod maximum est, ego illum ualde amo. Vides Cicero Curionem nostrum lautum intercessionis de prouincijs exitum habuisse? nam cum de intercessione referretur; quae relatio fiebat ex S.C. *primaq. M. Marcelli sententia pronunciata esset, qui agendum cum tribunis pl. censebat: frequens senatus in alia omnia ijt. stomacho est scilicet Pompeius Magnus nunc ita languenti, ut uix id, quod sibi placeat, reperiat. transierant illuc, ut ratio esset eius habenda, qui neque exercitum, neque prouincias traderet. quemadmodum hoc Pompeius laturus sit, cum cognoscat, quidnam reip. futurum sit, si aut * non curet, uos senes diuites uideritis. Q. Hortensius, cum has litteras scripsi, animam agebat. Vale.*

ĩtercesserat Curio, ne S.C. fieret de successore ante tempus Caesari mittendo.

pro, dissensit. uide ep. 2. l. 1.

orator ille summus, Cic. aemulus; de quo uide in Bruto.

ARG. Queritur de Appij Claudij iniurijs.

M. Coelius S. D. M. Ciceroni. 13

PVDET *me tibi confiteri, & queri de Appij, hominis ingratissimi iniurijs; qui me odisse, quia magna mihi debebat beneficia, coepit: &, cum homo auarus, ut ea solueret, sibi imperare non posset; occultum bellum mihi indixit, ita occultum tamen, ut multi mihi renunciarent, & ipse facile animaduerterem male eum de me cogitare. postea quam uero comperi eum collegium tentasse, deinde aperte cum quibusdam locutum, cum L. Domitio, ut nunc est, mihi*

augurum.

qui Appij collega fuerat in consulatu.

hi inimicissimo homine, deliberare uelle, hoc munusculum deferre Cn. Pompeio: ipsum reprehenderem, & ab eo deprecarer iniuriam, quem uitam mihi debere putarem, impetrare a me non potui. quid ergo est? tamen, quasi aliquid, amicis, qui testes erant meorum in illum meritorũ, locutus sum. postea quam illum, ne cui satisfaceret quidem, me dignum habere sensi; malui collegae eius, homini alienissimo mihi, &, propter amicitiam tuam, non aequissimo, me obligare, quam illius simiae uultum subire. id postquam rescijt, incanduit; & me caussam inimicitiarum quaerere clamitauit; ut, si mihi in pecunia minus satisfecisset, per hanc speciem simultatis eum consectarer. postea non destitit accersere palam Seruium accusatorem, inire cum Domitio consilia. quibus cum parum procederet, ut ulla lege mihi ponerent accusatorem; compellari ea lege me uoluerunt, qua dicere non poterant. insolentissimi homines summis Circensibus ludis meis postulandum me lege Scantinia curant. uix hoc erat Pola elocutus, cum ego Appium censorem eadem lege postulaui. quod melius caderet, nihil uidi. nam sic est a populo, & non infimo quoque approbatum, ut maiorem Appio dolorem fama, quam postulatio, attulerit. praeterea coepi sacellum, in domo quod est, ab eo petere. Conturbat me mora serui huius, qui tibi litteras attulit. nam, acceptis prioribus litte-

suspicor de mẽdo. nam, deferre munusculũ, est, apud Coelium accusare ep. 8.

genus loquendi a Liuio etiã usurpatũ l. 44.

L. Pisonis, qui Appij collega erat ĩ censura. Dio l. 40.

ueteres aliquot libri, Scãdui t.

quos Coelius aedilis dabat. sed puto glossema esse.

erat enim Scantinia lex de cõcubitu puerorum.

litteris, amplius quadraginta mansit. Quid tibi scribam, nescio. Scis Domitio diem timori esse? exspecto ualde, & quamprimum uidere cupio. A te peto, ut meas iniurias proinde doleas, ut me existimas & dolere, & ulcisci tuas solere. Vale.

similiter locutus ep. 14.

ARG. Haec epistola multa complectitur, de L. Domitij Ahenobarbi repulsa in auguratu, de Saturnino ab Cn. Domitio Caluino accusato, de Pompeij, Caesarisq. discordia de Appij ad corrigendam ciuitatem ridicula diligentia.

M. Coelius s. d. M. Ciceroni. 14

TANTI *non fuit Arsacen capere, Seleuceam expugnare, ut earum rerū, quae hic gestae sunt, spectaculo careres. numquam tibi oculi doluissent, si in repulsa Domitij uultum uidisses. magna illa comitia fuerunt: & plane studia ex partium sensu apparuerunt. perpauci, necessitudinem secuti, officium praestiterunt. itaque mihi est Domitius inimicissimus, ut ne familiarem quidem suum quemquam tam oderit, quam me; atque eo magis, quod per iniuriam sibi putat ereptum, cuius ego auctor fuerim. nunc furit tam gauisos homines suum dolorem, unumq. me studiosiorem Antonij. Nam Cn. Saturninum adolescentem ipse Cn. Domitius reum fecit, sanequam superiore a uita inuidiosum. quod iudicium nunc in exspectatione est, etiam in bona spe, post Sex. Paeducei absolutionem. De summa rep. saepe tibi scripsi me annum pacem non uidere; &, quo propius ea contētio, quam fieri neces-*

quia Cicero cū Parthis bellū gerebat, quorū rex Arsaces, regia Seleucea. nā, ut Aegyptij reges Ptolemaei, sic omnes apud Parthos Arsacidae.

cōpetitoris sui, qui auguratū obtinuit. l. 8. de bello Gal. & hic ep. 22. l. 12. & Phil. 2. & Plut. in Antonio.

se

erat enim illa inter Pompeium, & Caesaré uoluntaria potius, quam necessaria contentio.

se est, accedit; eo clarius id periculum apparet. propositum hoc est, de quo, qui rerum potiuntur, sunt dimicaturi: quod Cn. Pompeius constituit non pati, C. Caesarem consulem aliter fierit, nisi exercitum, & prouincias tradiderit: Caesari autem persuasum est, se saluum esse non posse, si ab exercitu recesserit. fert illam tamen condicionem, ut ambo exercitus tradant. sic illi amores, & inuidiosa coniunctio non ad occultá recedit obtrectationem, sed ad bellum se erumpit. neque, mearum rerum quid consilij capiam, reperio: quod non dubito, quin te quoque haec deliberatio sit perturbatura. nam mihi cum hominibus his & gratia, & necessitudo est. tum caussam illam, non homines, odi. illud te non arbitror fugere, QVIN homines in dissensione domestica debeant, quam diu ciuiliter sine armis certetur, honestiorem sequi partem; ubi ad bellum, & castra uentum sit, firmiorem; & id melius statuere, quod tutius sit. In hac discordia uideo Cn. Pompeium senatum, quiq. res iudicant, secum habiturum; ad Caesarem omnes, qui cum timore, aut mala spe uiuant, accessuros: exercitum conferendum non esse. omnino sat spatij sit ad considerandas utriusque copias, & ad eligendam partem. Prope oblitus sum, quod maxime fuit scribendum. Scis Appium censorem hic ostenta facere? de signis, & tabuis, de agri modo, de aere alieno acerrime agere?

cum se Pompeius, & Caesar nõ solũ amicitia, sed etiam affinitate iunxerũt, bonis omnibus improbãtibus quod coniunctio cõtra rẽp. uidebatur.

quod ipse statuit. uide ep. sequenti.

ita loquebãtur, cum iudices significarẽt exẽpla nõ desunt.

cum bonum ciuem simulet.

re? persuasum est ei, censuram lomentum, aut nitrum esse. errare mihi uidetur. nam sordes eluere uult; uenas sibi omnes, & uiscera aperit. curre, per deos, atque homines; & quamprimum haec risum ueni: legis Scantiniae [x] *iudicium apud Drusum fieri: Appium de tabulis, & signis agere. crede mihi, est properandum. Curio noster sapienter id, quod remisit de stipendio Pompeij, fecisse existimatur. ad summam quaeris, quid putem futurum? si alteruter eorum ad Parthicum bellum non eat, uideo magnas impendere discordias: quas ferrum, & uis iudicabit. uterque & animo, & copijs est paratus. si sine summo periculo fieri posset, magnum, &* [x] *iucundum tibi fortuna spectaculum parabat. Vale.*

iudicē esse Drusum, qui reus esse deberet.

loquitur ex ingenio suo. nam Ciceroni, optimo uiro, & patriae studioso, minime iucundum certamen inter ciues.

ARG. Pompeium uituperat, Caesarem laudat; addit de cupiditate sua conueniendi, & alloquendi Ciceronis, & de itinere ad alpes.

M. Coelius s. D. M. Ciceroni. 15

ECQVANDO *tu hominem ineptiorem, quam tuum Cn. Pompeium, uidisti, qui tantas turbas, qui tam nugax esset, commorit? ecquem autem Caesare nostro acriorem in rebus gerendis, eodem in uictoria* [x] *temperatiorem aut legisti, aut audisti? quid est? nunc tibi nostri milites, qui durissimis, & frigidissimis locis, taeterrima hieme, bellum ambulādo confecerūt, malis orbiculatis esse pasti uidentur. quid? iam inquis, gloriose omnia. si scias, quam sollicitus*

hoc dicit, quia Caesar, Corfinio capto, ciuibus omnibus pepercerat, in iis Domitio, Lentulo, aliis.

sum, tum hanc meam gloriam, quae ad me nihil pertinet, derideas. quae tibi exponere, nisi coram, non possum: idque celeriter fore spero. nam me, cum expulisset ex Italia Pompeium, constituit ad urbem uocare: id quod iam existimo confectum: nisi maluit Pompeium Brundisij circumsedere. peream, si minima caussa est properandi isto mihi, quod te uidere, & omnia intima conferre discupio. habeo autem quam multa. hui uereor, quod solet fieri, ne, cum te uidero, omnia obliuiscar. sed tamen quodnam ob scelus iter mihi necessarium retro ad alpes uersus incidit? adeo, quod Intemelij in armis sunt, neque de magna caussa. Bellienus, uerna Demetrij, qui ibi cum praesidio erat, Domitium quendam, nobilem illic, Caesaris hospitem, a contraria factione nummis acceptis, comprehendit, & strangulauit. ciuitas ad arma iit. eo nunc cohortibus mihi per niues eundum est. Vsquequaque, inquis se Domitij mali dant. Vellem quidem Venere prognatus tantum animi habuisset in uestro Domitio, quantum ipse cadenatus in hoc habuit. Ciceroni F. S. D. Vale.

id est, peream, nisi maxima caussa est.

quodnam ob meum delictũ? cum hoc quasi ad alicuius peccati poenã imponatur.

o im, non cum praesset Intemeliis.

sic antiqui libri: pro, cũ cohortibus.

ob L. Domitiũ, Corfinij captũ.

Psecade natus, legit octauius Pantagathus, egregie.

ARG. Pulso ex Italia Pompeio, suadet Ciceroni Coelius, ne afflictam fortunam sequatur: consulitq. ut in aliquem locum a bello uacuum se recipiat. suasio est ab utili contra honestum. nam esse, cum Pompeio resp. uidebatur.

M. Coelius s. D. M. Ciceroni. 16

EXANIMATVS *sum tuis litteris, quibus te nihil, nisi triste, cogitare ostendisti: neque,*

huic epistolae respondet Cicero ep. 16. lib. 2.

id quid esset, perscripsisti: neque non tamen, quale esset, quod cogitares, aperuisti. has ad te illico litteras scripsi. Per fortunas tuas, Cicero, per liberos te oro, & obsecro, ne quid grauius de salute, & incolumitate tua consulas. nam deos, homines que, amicitiamq. nostram testificor, me neque temere tibi praedixisse, neque temere monuisse, sed, postquam Caesarem conuenerim, sententiamq. eius, qualis futura esset parta uictoria, cognouerim, te certiorem fecisse. Si existimas eandem rationem fore Caesari in dimittendis aduersariis, & condicionibus ferendis, erras. nihil, nisi atrox, & saeuum, cogitat, atque etiam loquitur: iratus senatui exiit: is intercessionibus plane incitatus est. non mehercules erit deprecationi locus. quare, si tibi tu, si filius unicus, si domus, si spes tuae reliquae tibi carae sunt; si aliquid apud te nos, si uir optimus gener tuus ualet; quorum fortunas non debes uelle conturbare: ut eam caussam, in cuius uictoria salus nostra est, odisse, aut relinquere cogamur; aut impiam cupiditatem contra salutem tuam habeamus. denique illud cogita; quod offensae fuerit, in ista cunctatione te subiisse. nunc te contra uictorem facere, quem dubiis rebus laedere noluisti, & ad eos fugatos accedere, quos resistentes sequi nolueris, summae stultitiae est. uide, ne, dum pudet te parum optimatem esse, parum diligenter, quid optimum sit, eligas. quod si totum

usurpatur hic loquendi modus in re misera. uide ep. 1. lib. 14.

si ita lenem fore putas in dimittendis aduersariis, ut fuit in cōdicionibus de pace ferendis.

ex urbe.

nam & Coelius & Ciceronis gener Dolabella Caesarē sequebantur.

adoptatum, plerique ueteres libri.

tibi persuadere non possum: saltem, dum, quid de [r]Hispanijs agamus, scitur, expecta: quas tibi nuncio aduentu Caesaris fore nostras. quam isti spem habeant amissis Hispanijs, nescio: quod porro tuum consilium sit ad desperatos accedere, non mediusfidius reperio. hoc, quod tu, non dicendo, mihi significasti, Caesar [s]audierat: ac simul atque, haue, mihi dixit, statim, quid de te audisset, exposuit. negaui me scire: sed tamen ab eo petij, ut ad te litteras mitteret, quibus maxime ad remanendum commoueri posses. me secum in Hispaniam ducit. nam, nisi ita faceret, ego prius, quam ad urbem accederem, ubicumque esses, ad te percurrissem, & hoc a te praesens contendissem, atque omni ui te [t]retinuissem. Etiam atque etiam, mi Cicero, cogita, ne te, tuosq. omnes funditus euertas; ne te sciens, prudensq. eo demittas, unde exitum uides nullum esse. quod si te aut uoces optimatium cōmouent; aut non nullorum hominum in[x]solentiam, & iactationem ferre nō potes: eligas, censeo, aliquod opidum [y]uacuū a bello, dum haec decernuntur, quae iam erunt confecta. id si feceris; & ego te sapienter fecisse iudicabo; & Caesarem non offendes. Vale.

r proficisceba-tur in Hispaniā Caesar contra Pompeii legatos, ipso Italia eiecto.

s te ad Pompeiū in Graeciam transiturum.

t ne ex Italia discederes.

x ep.16. lib.2. & 2. lib.9.

y ep.16. lib.2.

ARG. Queritur, se Curionis amore, & Appii odio ab optima mente desciuisse, & Caesaris partes potius, quam Pōpeii, secutum esse; cuius rei culpam partim in fortunam, quod in Hispania fuerit, quo tempore Cicero ad Pompeium in Graeciam profectus est, partim etiā in Ciceronem ipsum confert. postremo, quid moliatur, exponit.

M. Coe-

M. Coelius s. d. M. Ciceroni. 17

Ergo *me potius in*[a] *Hispania fuisse tum, quam Formiis, cum tu profectus es ad Pompeium? quod utinam aut Ap. Claudius in ista parte, aut C. Curio: cuius amicitia me paullatim in hanc perditam caussam imposuit. nam mihi sentio bonam mentem*[b] *iracundia, et amore ablatam. Tu porro, cum ad te, proficiscens noctu Ariminum, uenissem, dum mihi pacis mandata das ad Caesarem, & mirificum ciuem agis, amici officium neglexisti, neque mihi consuluisti. Neque haec dico, quod diffidam huic caussae: sed, crede mihi, perire satius est, quam hos uidere. quod si timor uestrae*[c] *crudelitatis non esset; eiecti iampridem hinc essemus. nam hic nunc, praeter feneratores paucos, nec homo, nec ordo quisquam est, nisi Pompeianus. equidem iam effeci, ut maxime plebs, &, qui antea noster fuit, populus uester esset. cur hoc, inquis? immo reliqua & exspecta: uos inuitos uincere coegero. arruntanum me Catonem. uos dormitis; nec haec adhuc mihi uidemini intelligere, qua nos pateamus, & qua simus imbecilli. atque hoc nullius praemii spe faciam, sed quod apud me plurimum solet ualere*[d] *doloris, atque indignitatis caussa. quid istic facitis? proelium exspectatis, quod firmissimum est? uestras copias non noui: nostri ualde depugnare, et facile algere, & esurire consuerunt. Vale.*

[a] fuit enim cum Caesare. ep. superiore.

*

[b] iracũdia in Appium, amore in Curionem. de Appio ep. 13. de Curione. ep. 8. 9. & 12.

[c] minatus erat Pompeius, qui cum ipso arma non sumpsissent, pro hostibus habiturũ.

*

[d] huius doloris caussam uide apud Caesarem l. 3. de bello ci.

CICERONIS EPISTOLARVM, AD VARRONEM, ET ALIOS, LIBER IX.

ARGVMENTVM.

Aduentum cupit Varronis, quod in eius, librorumq. consuetudine omnem spem reposuerit leniendi doloris, quem ex afflicta rep. capiebat.

Pli.l.16.c.4.

M. Cicero s. d. M. Terentio Varroni.

E X IIS *litteris, quas Atticus a te missas mihi legit, quid ageres, & ubi esses, cognoui: quando autem te uisuri essemus, nihil sane ex eiusdē litteris potui suspicari. in spem tamen uenio, appropinquare tuum aduentum: qui mihi utinam solatio sit. etsi tot, tantisq. rebus urgemur, ut nullam alleuationem quisquā non stultissimus sperare debeat. sed tamen aut tu potes me, aut ego te fortasse aliqua re iuuare. scito enim me, ᵡpostea quam in urbem uenerim, redisse cum ueteribus amicis, id est cum libris nostris in gratiam. etsi non iccirco eorum usum dimiseram, quod ijs succenserem, sed quod eorum me suppudebat. uidebar enim mihi, cum me in res turbulentissimas, infidelissimis socijs, demisissem, praeceptis illorum non satis paruisse. ignoscunt mihi, reuocant in consuetudinem pristinam; teque, quod in ea ᵡpermanseris, sapientiorem, quam me, dicunt fuisse. quamobrem, quando placatis his utor, uideor sperare debere,*

uicto Pompeio Magno, cū Caesar ex Alexandria reuersus Ciceroni pepercisset.

non ualde se Varro immiscuit ciuilibus bellis. uide ep.6.

site

si te uiderim, & ea, quae premant, & ea, quae impendeant, me facile transiturum. quamobrem, siue in Tusculano siue in Cumano ad te placebit, siue, quod minime uelim, Romae; dummodo simul simus, perficiam profecto, ut id utrique nostrum commodissimum esse uideatur. Vale.

ep. 1. l. 7.

ARG. Diutius retentae epistolae caussam exponit: dein suadet, sibiq. ita statutum affirmat, ut hominum frequentiam uitet, dum gratulatio ob Africanae uictoriae nunciũ deferuescat: suumq. iuuãdae quoquo modo reip. desiderium declarat.

Cicero s. D. Varroni. 2

CANINIVS, idem tuus, & idem noster, cum ad me peruesperi uenisset, & se postridie mane ad te iturum esse dixisset, dixi ei me daturum aliquid mane, &, ut peteret, rogaui. conscripsi epistolam noctu: nec ille ad me rediit. oblitum credidi. attamen eam ipsam epistolam misißem per meos, nisi audissem ex eodem, postridie te mane e Tusculano exiturum. at tibi repente, paucis post diebus, cum minime exspectarem, uenit ad me Caninius mane; proficisci ad te statim, dixit. etsi erat ἕωλος illa epistola praesertim tantis postea nouis rebus allatis: tamen perire meam lucubrationem nolui, & eam ipsam Caninio dedi. sed cum eo, & homine docto, & amantissimo tui, locutus ea sum, quae pertulisse illum ad te existimo. Tibi autem idem consilii do, quod mihimet ipsi; ut uitemus oculos homi-

sic legitur in tribus antiquis libris, sic etiam locutus est infra, ep. 17. & l. 2. de Diuin. Marcellus, idem imperator, idem augur.

tibi ornamenti caussa positum, ut ep. 2. l. 8. & ad Att. ep. 14. l. 10. & ep. 6. ad M. Brutum.

lucubratio proprie, quia noctu scripta fuerat.

hominum, si linguas minus facile possumus: qui enim uictoria se efferunt, quasi uictos nos intuentur: qui autem uictos esse nostros moleste ferunt, nos dolent uiuere. Quaeres fortasse, cur, cum haec in urbe sint, non absim, quemadmodum tu. tu enim ipse, qui & me, & alios prudentia uincis, omnia, credo, uidisti: nihil omnino te fefellit. Quis est tam lynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat? nusquam incurrat? Ac mihi quidem iampridem uenit in mentem bellum esse, aliquo exire, ut ea, quae agebantur hic, quaeq. dicebantur, nec uiderem, nec audirem. sed calumniabar ipse: putabam, qui obuiam mihi uenisset, ut cuique cōmodum esset, suspicaturum, aut dicturum etiam, si non suspicaretur: hic aut metuit, & ea re fugit. aut aliquid cogitat, & habet nauem paratam. denique, leuissime qui suspicaretur, & qui fortasse me nouißet optime, putaret me iccirco discedere, quod quosdam homines oculi mei ferre non possent. Haec ego suspicans, adhuc Romae maneo: & tamen λελεληθότως consuetudo diuturna callum iam obduxit stomacho meo. habes rationem mei consilij. tibi igitur haec. Censeo latendum tātisper ibidem, dum deferuescat haec gratulatio, & simul dum audiamus, quemadmodum negotium confectum sit: confectum enim esse existimo. magni autem intererit, qui fuerit uictoris animus, qui exitus rerum. quamquam,

uide ep. 3. l. 7. & sequenti.

unde adagiū, Lynceo perspicacior.

suspicabar falsa fortasse.

uide ep. 16. l. 2. & l. 8.

quod in urbe maneam.

quo

quo me coniectura ducat, habeo: sed exspecto tamẽ. te uero nolo, nisi ipse rumor iam raucus erit factus, ad Baias uenire. erit enim nobis honestius etiam, cum hinc discesserimus, uideri uenisse in illa loca ploratum potius, quam natatum. Sed haec tu melius: modo stet nobis illud, una uiuere in studijs nostris, a quibus antea delectationem modo petebamus, nunc uero etiam salutem: non deesse, si quis adhibere uolet non modo ut architectos, uerum etiam ut fabros ad aedificandam remp. potius libenter accurrere: sin nemo utetur opera, tamen et scribere, & legere πολιτείας; *&, si minus in curia, atque in foro, at in litteris, & libris, ut doctissimi ueteres fecerunt, nauare reip. & de moribus, ac legibus quaerere. Mihi haec uidentur. tu quid sis acturus, & quid tibi placeat, pergratum erit, si ad me scripseris.*

de Africano Caesaris uictoria.

in uita Attici, in extremo. ep. 3. l. 4. & 3. h. l. & 13. l. 5.

grauare remp. habent ueteres libri multi. legendum fortasse, iuuare.

ARG. Scribit se iturũ ad Varronẽ; sed homines reprehẽsuros dicit, si Baiis futuri sint; se tamen eorum inscitiam negligere, & in studijs omnino cum Varrone uicturum.

Cicero s. d. Varroni. 3

E T S I, *quid scriberem, non habebam: tamen Caninio ad te eunti non potui nihil dare. quid ergo potissimum scribam? quod uelle te puto, cito me ad te esse uenturum. etsi uide quaeso, satis ne rectum sit, nos, hoc tanto incendio ciuitatis in istis locis esse. dabimus sermonem ijs, qui nesciunt nobis, quocumque in loco simus, eundem*

haec est epistola, quam in proxima superiore uocat ἕωλον ideoq. collocari ante illã debuit.

cultum, eundem uictum esse. quid refert? tamen in sermonem incidemus. ualde id, credo, laborandum est, ne, cum omnes in omni genere & scelerum, & flagitiorum uolutentur, nostra nobiscum, aut inter nos cessatio uituperetur. ego uero, neglecta barbarorum inscitia, te persequar. quã uis enim haec sint misera, quae sunt miserrima: tamẽ artes nostrae nescio quo modo nunc uberiores fructus ferre uidentur, quam olim ferebant: siue quia nulla nunc in re alia acquiescimus: siue quod grauitas morbi facit, ut medicinae egeamus, eaq. nunc appareat, cuius uim non sentiebamus, cum ualebamus. Sed quid ego haec ad te, cuius domi nascuntur, γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας? nihil scilicet, nisi ut, rescribens aliquid, me exspectares. sic igitur facies. Vale.

ironia, qua corrigit superiorẽ proximam sententiam.

indoctorum hominum.

uide ep. 3. l. 4. & 2. huius l.

ARG. De Varronis aduentu, ex Diodori philosophi sententia, iocatur. nam in libro de Fato: Diodori opinionem improbant, Chrysippo assentitur.

Cicero s. D. Varroni. 4

Περὶ δυνατῶν me scito κατὰ Διόδωρον κρίνειν. quapropter, si uenturus es, scito, necesse esse te uenire: si autem non es, τῶν ἀδυνάτων est te uenire. nunc uide, utra te κρίσις magis delectet, Χρυσιππεία ne, an haec, quam noster Diodotus non concoquebat. sed de his etiam rebus, otiosi cũ erimus, loquemur. hoc etiam est κατὰ Χρύσιππον δυνατόν. De Costio mihi gratum est: nam id etiam

de hoc Diodoro, & de Chrysippo, uide Ci. in l. de Fato.

de hoc Diodoro, Stoico philosopho, Ciceronis magistro, l. 1. de nat. de. & in Bruto.

etiam Attico mãdaram. Tu si minus ad nos, nos ac curremus ad te. si hortum in bibliotheca habes, nihil deerit. Vale.

ARG. Probat & diem, quo conuenturi sunt, & Varronis, suumq. consilium, quod, semel a Caesare uicti, ab armis discesserint.

Cicero s. D. Varroni. 5

M I H I *uero, ad nonas, bene maturum uidetur fore, neque solum propter remp. sed etiam propter anni tempus. quare diem istum probo: itaque eundem ipse sequar. Consilij nostri, ne si eos quidem, qui id secuti non sunt, non paeniteret, nobis paenitendum putarem. secuti enim sumus non spem, sed officium; reliquimus autem non officium, sed desperationem. ita uerecundiores fuimus, quam qui se domo non commouerunt; saniores, quam qui amissis opibus, domum non reuerterunt. sed nihil minus fero, quam seueritatem otiosorum: & quoquo modo res se habet, magis illos uereor, qui in bello occiderunt, quam hos curo, quibus non satisfacimus, quia uiuimus. Mihi si spatium fuerit in Tusculanum ante nonas ueniendi, istic te uidebo: sin minus, persequar in Cumanum; & ante te certiorem faciam, ut lauatio parata sit. Vale.*

uide ep. 6. l. 4. & 30. l. 7.

uide ep. 1. l. 6.

qui reprehẽdebant eos, qui extrema belli ciuilis persequi noluerant ep. xi.

ARG. Nunciat Caesaris aduentum; & belli ciuilis caussam in Pompeium potius, quam in Caesarem, confert: Varronem autem laudat, quod se ab armis ad studia, quasi a tempestate in portum, contulerit.

Cicero

Cicero S. D. Varroni.

de hac epistola uide ep. 2.

CANINIVS *noster me tuis uerbis admonuit, ut scriberem ad te, si quid esset, quod putarem te scire oportere. Est igitur aduentus in exspectatione: neque tu id ignoras. sed tamen, cum ille scripsisset, ut opinor, se in Alsiense uenturum, scripserunt ad eum sui, ne id faceret: multos ei molestos fore, ipsumq. multis: Ostiae, uideri commodius, eum exire posse. id, ego non intelligebam, quid interesset: sed tamen Hirtius mihi dixit, & se ad eum, & Balbum, & Oppium scripsisse, ut ita faceret, homines, ut cognoui, amantes tui. hoc ego iccirco nosse te uolui, ut scires, hospitium tibi ubi parares, uel potius utrobique. quid enim ille facturus, incertum est. & simul ostentaui tibi, me istis esse familiarem, & consilijs eorum interesse. quod ego cur nolim, nihil uideo.* NON *enim est idem, ferre, si quid ferendum est; et probare, si quid probádum non est. etsi, quid non probem quidem, ne scio, praeter initia rerum. nam haec in uoluntate fuerunt. uidi enim, (nam tu aberas) nostros amicos cupere bellum, hunc autem non tam cupere, quam non timere. ergo haec consilij fuerunt, reliqua necessaria. uincere autem aut hos, aut illos, necesse est. Scio te semper mecum in luctu fuisse; cum uideremus, quam illud ingens malum alterutrius exercitus ex ducum interitu: tum uero, extremum malorum omnium esse ciuilis belli uicto-*

aduentus Caesaris ex Africa.

cum scripserim tibi, quid mihi Hirtius dixerit: quae fuit quasi ostẽtatio quaedã familiaritatis cũ Hirtio.

ep. 1. & 14. l. 4. & 21. lib. 6.

uictoriam: quam quidem ego etiam illorum time bam, ad quos ueneramus. crudeliter enim otiosis minabantur: eratq. ijs & tua inuisa uoluntas, & mea oratio. nunc uero si essent nostri potiti, ualde intemperantes fuissent: erant enim nobis pe rirati: quasi quidquam de nostra salute decreuissemus, quod non idem illis censuissemus; aut quasi utilius reip. fuerit, eos etiam ad bestiarũ auxilium confugere, quam uel mori, uel cum spe si non optima, at aliqua tamen uiuere. At in perturbata rep. uiuimus. quis negat? sed haec uiderint ij, qui nulla sibi subsidia ad omnes uitae status parauerunt. huc enim ut uenirem, superior longius, quam uolui, fluxit oratio. cum enim te semper magnum hominem duxi; tum, quod his tempestatibus es prope solus in portu, fructusq. doctrinae percipis eos, qui maximi sunt, ut ea consideres, eaq. tractes, quorum & usus, & delectatio est omnibus istorum & actis, & uoluptatibus anteponenda. equidem hos tuos Tusculanenses dies instar esse uitae puto: libenterq. omnibus omnes opes concesserim, ut mihi liceat, ui nulla interpellante, isto modo uiuere. quod nos quoque imitamur, ut possumus, & in nostris studijs libẽtissime conquiescimus. QVIS *enim hoc non dederit nobis, ut, cum opera nostra patria siue non possit uti, siue nolit, ad eam uitam reuertamur, quam multi docti homines, fortasse non recte, sed tamen multi, etiam reip. praeponendam*

ep.14. l.4. ult. l.8. & ad Att. ep.6. lib.xi. & Caes. l.1. de bello ci.

in Africa.

ad Iubae regis elephantos.

epist.1.

Caesarianorũ, qui ob uictoriã laetissimi sunt.

instar mortis, lib.1. de off.

nendam putauerunt? quae igitur studia, magnorum hominum sententia, uacationem habent e-*tiam publici muneris, iis, concedente rep. cur non abutamur? Sed plus facio, quam Caninius mandauit. is enim, si quid ego scirem, rogarat, quod tu nescires: ego tibi ea narro, quae tu melius scis, quam ipse, qui narro. faciam ergo illud, quod rogatus sum, ut eorum, quae temporis huius sint, quae tua interesse audiero, ne quid ignores. Vale.*

etiam cũ resp. non concedere uidetur; cũ scilicet, rebus saluis, quae nunc perditae sunt, officium, atque operam a ciuibus exigit.

ARG. Ait iam maturum esse, ut ab urbe discedat: & de reditu Caesaris ex Africano bello rumores quosdam nũciat.

Cicero s. D. Varroni. 7

CENABAM *apud Seium, cum utrique nostrum redditae sunt a te litterae. Mihi uero iam maturum uidetur. nam, quod antea* te *calumniatus sum, indicabo malitiam meam. uolebam prope alicubi esse, si quid bonae salutis* σύν τε δύ' ἐρχομένω. *nunc, quando confecta sunt omnia, dubitandum non est, quin equis uiris. nam, ut audiui de* Lucio *Caesare filio, mecum ipse: Quid hic mihi faciet* patri? *itaque non desino apud istos, qui nunc dominantur, cenitare. quid faciam? tẽpori seruiendum est. sed ridicula missa, praesertim cum sit nihil, quod rideamus.*

Te, uidetur abundare.

a Caesare occiso. Suet.

ex Andria Terentii.

» *Africa terribili tremit, horrida terra, tumultu. itaque nullum est* ἀποπροηγμένον, *quod non uerear. Sed, quod quaeris, quando, qua, quo: nihil adhuc scimus: istuc ipsum de Baiis, non nulli*

dubitant, an per Sardiniam ueniat. illud enim adhuc praedium suum non inspexit; nec ullum habet deterius, sed tamen non contemnit. ego omnino magis arbitror per Siciliam: uel iam scie mus: aduentat enim Dolabella. eum puto ma- gistrum fore.

per iocũ Sardiniã praedium uocauit, quasi prouinciae populi R. Caesaris essent praedia. deterius autem dixit ob caeli pestilentiam. ad Q. fr. ep. 3. lib. 2.

» πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων·

sed tamen, si sciam quid tu constitueris, meum consilium accommodabo potissimum ad tuum: quare exspecto tuas litteras. Vale.

is nos docebit; cum nos eum in litteris solea mus.

ARG. Promiserat Varro, quosdam libros se esse in Ciceronis nomine editurum. Cicero nunc admonet eum promissi, missis quasi admonitoribus quattuor libris Academicis, quos Varroni dicauit.

Cicero s. d. Varroni. 8

ETSI, *munus flagitare, quamuis quis osten derit, ne populus quidem solet, nisi concitatus: tamen ego exspectatione promissi tui moueor, ut admoneam te, non ut flagitem. misi autem ad te quattuor admonitores, non nimis uerecundos. nosti enim profecto os eius adolescentioris Academiae. ex ea igitur media excitatos misi: qui, metuo, ne te forte flagitent: ego autem mandaui, ut rogarent. exspectabam omnino iamdiu, meq. sustinebam, ne ad te prius ipse quid scriberem, quam aliquid accepissem; ut possem te remunerari quamsimillimo munere: sed, cum tu tardius faceres, id est, ut ego interpretor, diligentius; teneri non potui, quin coniunctionem studiorum, amorisq. nostri quo possem littera-*

significauerit se daturum. ep. 3. lib. 2.

forte libros intelligit de lingua latina, quos postea ad Ciceronem misit.

rum genere declararem. feci igitur sermonem inter nos habitum in Cumano, cum esset una Pomponius. tibi dedi partes Antiochinas; quas a te probari, intellexisse mihi uidebar; mihi sumpsi Philonis. puto fore, ut, cum legeris, mirere id nos locutos esse inter nos, quod numquam locuti sumus: sed nosti morem dialogorum. posthac autem, mi Varro, quamplurima, si uidebitur, & de nobis, & inter nos: sero fortasse: sed superiorum temporũ fortuna reip. caussam sustineat: haec ipsi præstare debemus. atque utinam, quietis temporibus, atque aliquo, si non bono, at saltem certo statu ciuitatis, haec inter nos studia exercere possemus. quamquam tum quidem uel aliae quaepiam rationes honestas nobis et curas, & actiones darent. nunc autem quid est, sine his cur uiuere uelimus? mihi uero cum his ipsis uix: his autem detractis, ne uix quidem. Sed haec coram, & saepius. Migrationem, & emptionem feliciter euenire uolo; tuumq. in ea re consilium probo. Cura ut ualeas.

Plut. in Lucullo in extremo.

ep. 1. l. 13. & Tusc. 2.

quod antehac minus scripsimus: eorum tẽporum caussam resp. sustinere debet: haec autem tempora praestare ipsi debemus, quoniam otiũ conceditur.

sic locutus lib. 2. de Fin.

ARG. Suadet Dolabella gener Ciceroni, ut aut Caesaris partes sequatur, aut in aliquam ciuitatem a bello uacuam se recipiat. quod idem Coelius fecerat. uide ep. 16. lib. 8.

Dolabella s. d. M. Ciceroni. 9

SI *uales, gaudeo: & ipse ualeo; & Tullia nostra recte ualet. Terentia minus belle habuit: sed certum scio, iam conualuisse eam. praeterea rectissime sunt apud te omnia. Etsi nullo tempore*

quã uixisse annos CVIII, Plinius narrat.

re

re in ſuſpicionem tibi debui uenire, partium cauſ
ſa potius, quam tua, tibi ſuadere, ut te aut
cum Caeſare, nobiſcumq. coniungeres, aut cer-
te in otium referres: praecipue nunc, iam incli-
*nata uictoria, ne poſſum quidem in ullam aliam
incidere opinionem, niſi in eam, in qua ſcilicet
tua de re tibi ſuadere uidear, quod pie tacere
non poſſum. tu autem, mi Cicero, ſic haec acci-
pies: ut, ſiue probabuntur tibi, ſiue non proba-
buntur, ab optimo certe animo, ac deditiſſimo ti-
bi & cogitata, & ſcripta eſſe iudices. Animad-
uertis Cn. Pompeium nec nominis ſui, nec rerum
geſtarum gloria, nec etiam regum, aut natio-
num clientelis, quas oſtentare crebro ſolebat, eſ-
ſe tutum; & hoc etiam, quod infimo cuique con-
tigit, illi non poſſe contingere, ut honeſte effuge-
re poſſit, pulſo Italia, amiſſis Hiſpaniis, capto
exercitu, ueterano, circumuallato nunc denique:
quod, neſcio, an ulli umquam noſtro acciderit
imperatori. quamobrem, quid aut ille ſperare
poſſit, aut tu, animum aduerte pro prudentia.
ſic enim facillime, quod tibi utiliſſimum erit, conſi
lii capies. Illud autem a te peto, ut, ſi iam ille eui-
tauerit hoc periculū, et ſe abdiderit in claſſem, tu
tuis rebus conſulas, et aliquādo tibi potius, quam
cuiuis, ſis amicus. ſatisfactum eſt iam a te uel of
ficio, uel familiaritati: ſatisfactum etiam parti-
bus, & ei reip. quam tu probabas. reliquum eſt,
ubi nunc eſt reſp. ibi ſimus potius, quam dum

iam Pompeius Italiam, Hiſpaniasq. amiſerat. infra hac ipſa epiſtola. pro noſtra affinitate.

unde Magni cognomen aſſumpſerat.

in Hiſpania.

ad Dyrrhachiū.

ab utili.

ab honeſto. ſic Virgilius, Sat patriae, Priamoq. datū.

illam ueterem sequimur, simus in nulla. quare uelim, mi iucundissime Cicero, si forte Pompeius, pulsus his quoque locis, rursus alias regiones petere cogatur, ut tu te uel Athenas, uel in quamuis quietam recipias ciuitatem. quod si eris facturus, uelim mihi scribas; ut ego, si ullo modo potero, ad te aduolem. quaecumque de tua dignitate ab imperatore erunt impetranda; qua est humanitate Caesar, facillimum erit ab eo tibi ipsi impetrare: & meas tamen preces apud eum non minimum auctoritatis habituras puto. Erit tuae quoque fidei, & humanitatis, curare, ut is tabellarius, quem ad te misi, reuerti possit ad me, & a te mihi litteras referat. Vale.

Dyrrhachij Pompeius obsidebatur.

ARG. Quasi per iocum scribit, inter Niciam & Vidium se iudicem esse constitutum; & item per iocum de P. Syllae morte quiddam scribit.

Cicero s. D. Dolabellae. 10

NON sum ausus Saluio nostro nihil ad te litterarum dare: nec mehercule habebam, quid scriberem, nisi, te a me mirabiliter amari: de quo, etiam nihil scribente me, te non dubitare certo scio. omnino mihi magis litterae sunt exspectandae a te, quam a me tibi. nihil enim Romae geritur, quod te putem scire curare: nisi forte scire uis, me inter Niciam nostrum, & Vidium iudicem esse. profert alter, ut opinor, duobus uersiculis expensum Niciae: alter Aristarchus hos ὀβελίζει. ego, tamquam criticus antiquus, iudica-

liberto.

hic est Curtius Nicias, grāmaticus, de quo Suet. in l. de claris grammaticis.

iudicaturus sum, utrum sint τοῦ ποιητοῦ, an παρεμβεβλημένοι. puto te nunc dicere: Oblitus ne es igitur fungorum illorum, quos apud Niciam? & ingentium culinarū cum Sophia Septimę? Quid ergo? tu adeo mihi excußam seueritatem ueterem putas, ut ne in foro quidem reliquiae pristinae frontis appareant? sed tamen suauissimum συμβιώτην nostrum praestabo integellum: nec cōmittam, ut, si ego eum condemnaro, tu restituas; ne habeat Plancus Bursa, apud quem litteras discat. Sed quid ago? cum mihi sit incertum, tranquillo ne sis animo, an, ut in bello, in aliqua maiuscula cura, negotio ue uersere. labor longius. cum igitur mihi erit exploratum, te libenter esse risurum; scribam ad te pluribus. te tamen hoc scire uolo, uehementer populū sollicitum fuisse de P. Syllae morte ante quam certum scierit. nunc quaerere desierunt, quo modo perierit. satis putant se scire, quod sciunt. ego ceteroqui animo equo fero: unum uereor, ne hasta Caesaris refrixerit. Vale.

subaudi, filia. mulieres interdum ab ordine nascendi appellabantur.

alludit ad eos, quos lege Pompeia damnatos Caesar restituerat.

in bello Hispaniensi.

ep. 17. & 19. & l. 2. de off.

praefuerat Sylla uendēdis in auctione proscriptorum ciuium bonis.

ARG. Deplorat Tulliolae mortem: & in Dolabellae sermonibus plurimum sibi ait solatij futurū. quamquam iam tam Dolabella dimiserat; sed fingēdum erat Ciceroni, temporis caussa; cum Dolabella apud Caesarem dominantem gratia plurimum ualeret.

Cicero s. D. Dolabellae suo. II

V E L *meo ipsius interitu mallem litteras meas desiderares, quam eo casu, quo sum grauissime afflictus: quem ferrem certe moderatius, si*

 te

te haberem. nam & oratio tua prudens, & amor erga me singularis multum leuaret. sed quoniã breui tempore, ut opinio nostra est, te sum uisurus; ita me affectum offendes, ut multum a te possim iuuari: non quo ita sim fractus, ut aut, hominem me esse, oblitus sim, aut fortunae succumbendum putem: sed tamen hilaritas illa nostra, et suauitas, quae te praeter ceteros delectabat, erepta mihi omnis est: firmitatem tamen, & constantiam, si modo fuit aliquando in nobis, eandem cognosces, quam reliquisti. Quod scribis, proelia te mea caussa sustinere: non tam id laboro, ut, si qui mihi obtrectent, a te refutentur, quam intelligi cupio, quod certe intelligitur, me a te amari. quod ut facias, te etiam atque etiam rogo: ignoscasq. breuitati mearum litterarum: nam & celeriter una futuros nos arbitror; et nõdum satis confirmatus sum ad scribendum. Vale.

iam.n. Hispaniẽsis belli, cui Dolabella intererat, exitus exspectabatur.

ad Att.ep.39. l.12.

uiro dignam; quam tamen uidetur amisisse, ut ex epistolis ad Atticum licet conijcere.

ARG. Gratulatur Dolabellae de Baiarum salubritate: & orationem, pro Deiotaro rege ad Caesarem habitam, mittit.

Cicero s. d. Dolabellae. 12

GRATVLOR Baijs nostris; siquidem, ut scribis, salubres repente factae sunt; nisi forte te amant, & tibi assentantur; & tam diu, dum tu ades, sunt oblitae sui. quod quidem si ita est; minime miror, caelum etiam, & terras uim suam, si tibi ita conueniat, dimittere. Oratiunculam pro Deiotaro, quam requirebas, habebam

quo se ualetudinis caussa cõferebant.ep.14.

quae exstat.

bam mecum: quod non putaram: itaque eam tibi misi. uelim sic legas, ut caussam tenuem, & inopem, nec scriptione magnopere dignam. sed ego hospiti ueteri, & amico munusculum mittere uolui leuidense crasso filo, cuiusmodi ipsius solent esse munera. Tu uelim animo sapienti, fortiq. sis; ut tua moderatio, & grauitas aliorum infamet iniuriam. Vale.

ARG. Rogat Dolabellam, ut Suberino & Planio reditũ in patriam conficiat, eosq. ita excusat, ut ostẽdat, casu quodam & necessitate coactos Põpeij partes in Hispania fouisse.

Cicero s. D. Dolabellae. 13

C. SVBERINVS *Calenus & meus est familiaris, & Leptae, nostri familiarissimi, pernecessarius. is cum, uitandi belli caussa, profectus esset in Hispaniam cum M. Varrone ante bellum, ut in ea prouincia esset, in qua nemo nostrum, post Afranium superatum, bellum ullum fore putarat; incidit in ea ipsa mala, quae summo studio uitauerat: oppressus est enim bello repentino: quod bellum commotum a Scapula, ita postea confirmatum est a Pompeio, ut nulla ratione se ab illa miseria eripere posset. Eadem caussa fere est M. Planij Heredis, qui est item Calenus, Leptae nostri familiarissimus. Hosce igitur ambos sic tibi commendo, ut maiore cura, studio, sollicitudine animi cõmendare non possim. uolo ipsorum caussa: meq. in eo uehementer & amicitia mouet, & humanitas. Lepta uero cum ita laboret, ut eius fortunae uideantur in discri-*

Lepta fuerat cũ Cicerone praefectus fabrum in prouincia. ep.7.l.3.

T. Quinctio Scapula. de hoc bello uide Dionẽ lib.43.

obserua haec tria uerba, quibus singulis nis petitionis augetur.

men uenire; non possum ego non aut proxime, atque ille, aut etiam aeque laborare. quapropter, etsi saepe expertus sum, quantum me amares: tamen sic uelim tibi persuadeas, id me in hac re maxime iudicaturum. Peto igitur a te, uel, si pateris, oro, ut homines miseros, & fortuna, quam uitare nemo potest, magis, quam culpa, calamitosos, conserues incolumes; uelisque, per te me hoc muneris cum ipsis amicis hominibus, tum municipio Caleno, quicum mihi magna necessitudo est, tum Leptae, quem omnibus antepono, dare. Quod dicturus sum, puto equidem non ualde ad rem pertinere, sed tamen nihil obest dicere. res familiaris alteri eorum ualde exigua est, alteri uix equestris. quapropter, quando his Caesar uitam sua liberalitate concessit; nec est, quod iis praeterea magnopere possit adimi: reditum, si me tantum amas, quantum certe amas, hominibus confice: in quo nihil est, praeter uiam longam: quam iccirco non fugiunt, ut & uiuant cum suis, & moriantur domi. quod ut enitare, contendasque, uel potius ut perficias, (posse enim te, mihi persuasi) uehementer te etiam atque etiam rogo. Vale.

non enim hoc pati uidetur amor in me tuus. uide in fine ep.9. lib.1.

ad quadringenta igitur millia eius cẽsus perueniebat. Horat. ep.1.l.1. de Roscia lege.

erat enim apud Caesarem gratiosissimus Dolabella.

ARG. Dolabellam laudibus extollit, quia columnam in foro Caesari, quasi deo, erectam, euerterat. uide lib.XIV. ad Atticum, & Lactantium lib.1. cap.XV.

non erat amplius Ciceronis gener. diuortium enim fecerat cũ Tullia. l.XI. ep.24. ad Att.

Cicero s. D. Dolabellae cos. 14

ETSI *contentus eram, mi Dolabella, tua gloria; satisq. ex ea magnam laetitiam, uoluptatemq.*

temq. capiebam: tamen non possum nō confiteri, cumulari me maximo gaudio; quod uulgo hominum opinio socium me adscribat tuis laudibus. neminem conueni, (conuenio autem quotidie plurimos: sunt enim permulti optimi uiri, qui, ualetudinis caussa, in haec loca conueniant, praeter ea ex municipiis frequentes necessarij mei) quin omnes, cum te summis laudibus ad caelum extulerunt, mihi continuo maximas gratias agant. negant enim se dubitare, quin tu, meis praeceptis, & consiliis obtemperans, praestantissimum te ciuem, & singularem cōsulem praebeas. quibus ego quamquam uerissime possum respondere, te, quae facias, tuo iudicio, & tua sponte facere, nec cuiusquam egere consilio: tamen neque plane assentior, ne imminuam tuam laudem, si omnis a meis consiliis profecta uideatur: neque ualde nego: sum enim auidior etiam, quam satis est, gloriae. est tamen non alienum a dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni, regum regi, fuit honestum, habere aliquem in consiliis capiundis Nestorem: mihi uero gloriosum, te iuuenem consulem florere laudibus, quasi alumnum disciplinae meae. L. quidam Caesar, cum ad eum aegrotum Neapolim uenissem, quamquam erat oppressus totius corporis doloribus, tamen ante, quam me plane salutauit, O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cum tantum uales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis filium uale-

ad Baias. ep. 12

ob euersam a te columnam, atque arā. ep. 2. l. XI. & 1. l. 12.

erat enim consul Dolabella cum Antonio.

Homerus Il. lib. 1.

discipulum suū uocat ep. ult. l. 8. & 7. & 9. huius lib.

ad Att. ep. 17. lib. 14.

M. Antonium, collegam Dolabellae in cōs.

rem, iam salui esse possemus. Dolabellae uero tuo & gratulor, et gratias ago: quem quidem, post te consulem, solum possumus uere consulem dicere. deinde multa de facto, ac de re gesta: tum nihil magnificentius, nihil praeclarius actum umquam, nihil reip. salutarius. atque haec una uox omnium est. A te autem peto, ut me hanc quasi falsam hereditatem alienae gloriae sinas cernere; meq. aliqua ex parte in societatem tuarum laudum uenire patiare. quamquam, mi Dolabella, (haec enim iocatus sum) libentius omnes meas, si modo sunt aliquae meae laudes, ad te trāsfuderim, quam aliquam partem exhausserim ex tuis. nam cum te semper tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuisti: tum his tuis factis sic incensus sum, ut nihil umquam in amore fuerit ardentius. NIHIL est enim, mihi crede, uirtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amaui, ut scis, M. Brutum, propter eius summnm ingenium, suauissimos mores, singularem probitatem, atque constantiam: tamen idibus Mart. tantum accessit ad amorem, ut mirarer locum fuisse augendi in eo, quod mihi iāpridem cumulatum esse uidebatur. Quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? tantum accessit, ut mihi nunc denique amare uidear, antea dilexisse. quare quid est, quod ego te horter, ut dignitati, & gloriae seruias? proponam tibi claros

latu; cuius mater L. Caesarē, fratrem suum, proscriptū postea seruauit. App. lib. 4. de bel. ci.

uide ep. 1. l. 12.

id est, adire, ut locutus est saepe, cum ad Atticū scriberet.

uide trāslatum translato redditum. sunt enim antitheta translata, trāsfundere, & exhaurire.

quo die Caesarem Brutus occidit. ep. 28. l. 10

diligere leuius est quam amare in epist. 1. ad M. Brutū, Clo-

claros uiros; quod facere solent, qui hortantur? neminem habeo clariorem, quam te ipsum. te imitere oportet, tecum ipse certes. nec licet quidem tibi iam, tantis rebus gestis, non tui similem esse. quod cum ita sit; hortatio non est necessaria, gratulatione magis utendum est. contigit enim tibi, quod haud scio an nemini, ut summa seueritas animaduersionis non modo nō inuidiosa, sed etiam popularis esset, & cum bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima. hoc si tibi fortuna quadam contigisset; gratularer felicitati tuae: sed contigit magnitudine tum animi, tum etiam ingenij, atque consilij. legi enim concionem tuam: nihil illa sapientius. ita pedetentim, & gradatim tum accessus a te ad caussam facti, tum recessus, ut res ipsa maturitatem tibi animaduertendi omnium concessu daret. liberasti igitur & urbem periculo, & ciuitatem metu: neque solum ad tempus maximam utilitatem attulisti, sed etiam ad exemplum. quo facto, intelligere debes in te positam esse remp. tibiq. non modo tuendos, sed etiam ornandos esse illos uiros, a quibus initium libertatis profectum est. Sed his de rebus coram plura propediem, ut spero. Tu, quoniam remp. nosq. conseruas, fac ut diligentissime te ipsum, mi Dolabella, custodias. Vale.

dius, inquit, ualde me diligit, uel, ut ἐμφατικώτερον, ualde me amat. & hic, epist. 9. l. 2.

populo enim gratior clementia, quam seueritas. ad Att. l. 10. ep. 3.

ut per omnes liceret tibi quāprimū animaduertere in eos, qui columnam erexerant.

quasi dicat, reliqua a te expectantur.

ARG. Duabus Paeti epistolis respondet, priori hoc iure se eius ualetudine perturbatum, cuius & amorem in se, & ingenij festiuitatem plurimi faciat; posteriori, nihil referre, utrum Romae sit, an Neapoli; cum Romae unius nutu omnia

tu omnia regantur; itaque se manere in sententia de domo Neapoli emenda.

Cicero s. D. Papirio Paeto. 15

DVABVS *tuis epistolis respondebo, uni, quam triduo ante acceperam a Zetho; alteri, quam attulerat Phileros tabellarius. Ex prioribus tuis litteris intellexi pergratam tibi esse curam meam ualetudinis tuae: quam tibi perspectam esse gaudeo: sed, mihi crede, non perinde, ut est reapse, ex litteris perspicere potuisti. nam cum a satis multis (non enim possum aliter dicere) & coli me uideam, & diligi; nemo est illorum omnium mihi te iucundior. nam quod me amas; quod id & iampridem, & constanter facis; est id quidem magnum, atque haud scio, an maximum, sed tibi commune cum multis: quod tu ipse tam amandus es, tamq. dulcis, tamq. in omni genere iucundus, id est proprie tuum. accedunt non Attici, sed salsiores, quam illi Atticorum, Romani ueteres, atque urbani sales. ego autem (existimes licet quod lubet) mirifice capior facetiis, maxime nostratibus, praesertim cum eas uideam primum oblitas Latio tum, cum in urbem nostram est infusa peregrinitas, nunc uero etiam braccatis, & transalpinis nationibus, ut nullū ueteris leporis uestigium appareat. itaque, te cum uideo, omnes mihi Granios, omnes Lucilios, uere ut dicam, Crassos quoque, & Laelios uidere uideor. moriar, si, praeter*

seruorum nomina.

pro re ipsa. l. 1. de Diuin. lib. 5. de Fin. Eodem modo Pacuuius, & Africanus minor locuti sunt. Festus, & Seneca l. 19. epist.

inquinatas.

hoc dicit, quia Caesar multos ex Gallia transalpina ciuitate donarat.

Laelio tribuit 1. de off. uultus hilaritatem, in

praeter te, quemquam reliquum habeo, in quo possim imaginem antiquae, & uernaculae festiuitatis agnoscere. ad hos lepores cum amor erga me tantus accedat, miraris me tanta perturbatione ualetudinis tuae tam grauiter exanimatum fuisse? Quod autem altera epistola purgas te, nō dissuasorem mihi emptionis Neapolitanae fuisse, sed auctorem cōmorationis urbanae: neque ego aliter accepi: intellexi tamen idem, quod his intelligo litteris, non existimasse te, mihi licere, id quod ego arbitrabar, res has non omnino quidem, sed magnam partem relinquere. Catulum mihi narras, & illa tempora: quid simile? ne mihi quidem ipsi tunc placebat diutius abesse ab reip. custodia. sedebamus enim in puppi, clauumq. tenebamus: nunc autem uix est in sentina locus. an minus multa S. C. *futura putas, si ego sim Neapoli? Romae cum sum, & urgeo forum;* S. C. *scribuntur apud amatorem tuum, familiarem meum. & quidem, cum in mentem uenit, ponor ad scribendum: & ante audio* S. C. *in Armeniam, & Syriam esse perlatum, quod in meam sententiam factū esse dicatur, quam omnino mentionem ullam de ea re esse factā. atque hoc nolim me iocari putes. nam mihi scito iam a regibus ultimis allatas esse litteras, quibus mihi gratias agant, quod se mea sententia reges appellauerim: quos ego non modo reges appellatos, sed omnino natos nesciebam. quid ergo est? tamen, quamdiu hic*

l. de claris or. sermonis elegātiā. miror, cur de C. Caesare, Catuli fratre, nō meminerit, qui facetiis omnes uicit. l. 1. off. bis, & l. 2. de orat.

ep. 4. ad Att.

pro, ex maiori parte. sic ep. 6. lib. 8. Acad. 2. Tusc. 4. Ter. in Eun. & Caes. Magnam partē lacte uiuunt.

epist. 25. cum ipsi Caesari in mētem uenit, ponit in senatusconsulto, me affuisse scribendo.

loquitur de Cæsare, quem senatus moribus per triennium praefecerat. Dio lib.43.

hic erit noster hic praefectus "*moribus, parebo auctoritati tuae: cum uero abierit, ad fungos metuos conferam. domum si habebo; in denos dies, singulos sumptuariae legis conferam. sin minus inuenero, quod placeat; decreui habitare apud te. scio enim, me nihil gratius tibi facere posse. Domum Sullanam desperabam iam, ut tibi proxime scripsi, sed tamen non* "*abieci. tu, uelim, ut scribis, cum fabris eam perspicias. si enim nihil est in parietibus, aut in tecto uitij; cetera mihi probabuntur. Vale.*

sic, abiicere aedificationem, ep.1. l.13.

ARG. Ostendit, primum, nihil a se praetermissum, ut Caesarianorum sibi beneuolentiam conciliaret; deinde, neque boni ciuis, neque sapientis hominis officium in se desiderari posse. postremo, ad Papirij iocationes respondet.

Cicero S. D. Papirio Paeto. 16

DELECTAVERVNT *me litterae tuae: in quibus primum* "*amaui amorem tuum, qui te ad scribendum incitauit, uerentem, ne Silius suo nuncio aliquid mihi sollicitudinis attulisset. de quo & tu mihi antea scripseras, bis quidem eodem exemplo, facile ut intelligerem te esse commotum: & ego tibi accurate rescripseram, ut quoquo modo, in tali re, atque tempore aut liberarem te ista cura, aut certe leuarem. sed quando proximis quoque litteris* "*ostendis, quantae curae tibi sit ea res; sic mi Paete habeto; quidquid arte fieri potuerit, (non enim iam satis est cósilio pugnare: artificium quoddam excogitandum est) sed*

sic, dolere dolorem, gaudere gaudium. epist.2.l.7.&l.8.

uerebatur Paetus, ne quē ex Caesarianis Cicero offenderet.

sed tamen, quidquid elaborari, aut effici potuerit ad istorum beneuolentiam conciliandam, & colligendam, summo studio me consecutum eße, nec frustra, ut arbitror. sic enim color, sic obseruor ab omnibus ijs, qui a Caesare diliguntur, ut ab eis me amari putem. nam, etsi NON *facile dijudicatur amor uerus, & fictus, nisi aliquod incidat einsmodi tempus, ut, quasi aurum igne, sic beneuolentia fidelis periculo aliquo perspici possit: cetera sunt signa communia: *sed ego uno utor argumento, quamobrem me ex animo, uereq. arbitrer diligi; quod & nostra *fortuna ea est, & illorum, ut simulandi caussa non sit. De illo autem, quem penes est omnis potestas, nihil uideo, quod timeam, nisi quod omnia sunt incerta, cum a iure discessum est: nec* praestari quidquam potest, quale futurum sit, quod positum est in alterius uoluntate, ne dicam libidine. sed tamen eius ipsius nulla re a me offensus est animus. est enim adhibita in ea re ipsa summa a nobis moderatio. ut enim olim arbitrabar esse meum, libere loqui, *cuius opera esset in ciuitate libertas; sic, ea nunc amissa, nihil loqui, quod offendat aut illius, aut eorum, qui ab illo diliguntur, uoluntatem. effugere autem si uelim non nullorum acute, aut facete dictorum *offensionem; fama ingenij mihi est abijcienda. quod si id poßem, non recusarem. sed tamen ipse Caesar habet peracre iudicium. et*

potest enim aliquis coli, nec amari.

pro, tamen; ut referatur ad, Etsi.

certissimum argumentum ad distinguēdam a simulatione ueritatem.

pro certo affirmari.

ob Catilinae cōiurationem oppressam.

quod incurreret in ea uel sine industria.

ut Seruius, frater tuus, quem litteratissimum fuisse iudico, facile diceret, hic uersus Plauti non est, hic est; quod tritas haberet aures notandis generibus poetarum, & consuetudine legendi: sic audio Caesarem, cum uolumina iam confecerit, ἀποφθεγμάτων, si quid afferatur ad eum pro meo, quod meum non sit, reijcere solere. quod eo nunc magis facit, quia uiuunt mecum fere quotidie illius familiares. incidunt autem in sermone uaria multa, quae fortasse illis, cum dixi, nec illitterata, nec insulsa esse uideantur. haec ad illum cum reliquis actis perferuntur: ita enim ipse mandauit. sic fit, ut, si quid praeterea de me audiat, non audiendum putet. quamobrem Oenomao tuo nihil utor. etsi posuisti ioco uersus Attianus. sed quae est inuidia? aut quid nunc mihi inuideri potest? uerum fac esse omnia. sic uideo philosophis placuisse, ijs, qui mihi soli uidentur, uim uirtutis tenere; NIHIL eße sapientis praestare, nisi culpam. qua uideor mihi dupliciter carere: & quod ea senserim, quae rectissima fuerunt: & quod, cum uiderem praesidij non satis esse ad ea obtinenda, uiribus certandum cum ualentioribus non putarim. ergo in officio boni ciuis certe non sum reprehendendus. reliquum est; ne quid stulte, ne quid temere dicam, faciam ue contra potentes. id quoque puto esse sapiétis. cetera uero, quid quisque me dixisse dicat,

aut

& quia attente legerat, & quia multum.

Attij tragoedia, cuius uersus in epistola sua Papirius recitarat,

efficere, ut nō sit, cauere, uitare. nam, culpa quidem ut uitetur, in nobis est.

quod est officium sapientis.

aut quo modo ille accipiat, aut qua fide mecum uiuant ij, qui me assidue colunt, & obseruant, praestare non possum. ita fit, ut & superiorum consiliorum conscientia, & praesentis temporis moderatione me consoler; & illam Attij similitudinem non modo iam ad inuidiam, sed ad fortunam transferam: quam existimo, leuem, & imbecillam, ab animo firmo, & graui, tamquam fluctum a saxo, frangi oportere. etenim, cum plena sint monumenta Graecorum, quemadmodum sapientissimi uiri regna tulerint uel Athenis, uel Syracusis, cum seruientibus suis ciuitatibus, fuerint ipsi quodam modo liberi: ego me non putem tueri meum statum sic posse, ut neque offendam animum cuiusquam, nec frangam dignitatem meam? Nunc uenio ad iocationes tuas: quando tu, secundum Oenomaum Attij, non, ut olim solebat, Atellanum, sed, ut nunc fit, mimum introduxisti. quem tu mihi popilium, quem denarium narras? quam tyrotarichi patinam? facilitate mea ista ferebantur antea: nunc mutata res est. Hirtium ego, & Dolabellam dicendi discipulos habeo, cenandi magistros. puto enim te audisse, si forte ad uos omnia perferuntur, illos apud me declamitare, me apud illos cenitare. Tu autem quod mihi bonam copiam eiures, nihil est. tum enim, cum rem augebas, quaestiunculis te faciebam attentiorem: nunc cum tam aequo animo bona perdas, non eo sis consilio,

multis.n. quasi inuolucris obtenditur cuiusque natura.

antitheta, leue, & graue; imbecillũ, & firmũ; quibus exornatur oratio.

Donatus in uita Terentij, & Liu. l. 7.

&, popillũ, &, polypum, est in antiquis libris. de polypo quidem paullo infra.

uide scholiũ.

attẽtus dicitur hoc loco ad rẽ cõseruandam. unde illud H[o]

ratij ep. 7. Durus, ait, Vultei nimis, attentusq. uideris.

lio, ut, cum me hoſpitio recipias, aeſtimationem te aliquam putes accipere. etiam haec leuior eſt plaga ab amico, quam a debitore. Nec tamen eas cenas quaero, ut magnae reliquiae fiant. quod erit, magnificum ſit, & lautum. memini te mihi Phameae cenam narrare. temperius fiat: cetera eodem modo. quod ſi perſeueras me ad matris tuae cenam uocare; feram id quoque. uolo enim uidere animum, qui mihi audeat iſta, quae ſcribis, apponere, aut etiam polypum Miniani Iouis ſimilem. crede mihi, non audebis. ante meum aduentum fama ad te de mea noua lautitia ueniet: eā extimeſces. neque eſt quod in promulſide ſpei ponas aliquid: quam totam ſuſtuli. ſolebam enim antea delectari oleis, & lucanicis tuis. Sed quid haec loquimur? liceat modo iſto uenire. tu uero (uolo enim abſtergere animi tui metum) ad tyrotarichum antiquum redi. ego tibi unum ſumptum afferam, quod balneum calfacias oportebit: cetera more noſtro. ſuperiora illa luſimus. De uilla Seliciana & curaſti diligenter, & ſcripſiſti facetiſſime: itaque puto me praetermiſſurum: ſalis enim ſatis eſt, ſannionum parum. Vale.

puto eſſe Tigellij cantoris auum, de quo ep. 24. l. 7.

ſic in duobus libris Sigonij; ī meo, delibitari: quaſi, leuiter paſci; a delibo.

hoc uidetur dicere; amoenus quidem locus, ſed ſolitarius.

ARG. Agros quoſdam Caeſar militibus diuidebat. ea diuiſio, ueritus eſt Paetus, ne ad ipſius agros perueniret. id quaerenti Cicero reſpondet.

Cicero s. d. Papirio Peto. 17

intimus Caeſaris amicus.

NON *tu homo ridiculus es, qui, cum Balbus*

bus noster apud te fuerit, ex me quaeras, quid de istis municipiis, & agris futurum *putem? quasi aut ego quidquam sciam, quod iste nesciat; aut, si quid aliquando scio, non ex isto soleam scire. immo uero, si me amas, tu fac, ut sciam, quid de *nobis futurum sit. habuisti enim in tua potestate, ex quo uel ex sobrio, uel certe ex ebrio scire posses. sed ego ista, mi Paete, non quaero: primum quia de *lucro prope iam quadriennium uiuimus; si aut hoc lucrum est, aut haec uita, superstitem reip. uiuere: deinde, quod scire quoque mihi uideor, quid futurum sit. fiet enim, quodcumque uolent, qui ualebunt: ualebunt autem semper arma. nobis igitur satis esse debet, quidquid conceditur. hoc si quis pati non potuit, *mori debuit. Veientem quidem agrum, & Capenatem metiuntur. hic non longe abest a Tusculano. nihil tamen timeo: fruor, dum licet: opto, ut semper liceat. si id minus contigerit: tamen, quando ego, uir fortis, idemque philosophus, uiuere pulcherrimum duxi, non possum eum non diligere, cuius beneficio id consecutus sum. qui si cupiat esse remp. qualem fortasse & ille uult, & omnes optare debemus: quid faciat, tamen non habet: ita se cum *multis colligauit. Sed longius progredior: scribo enim ad *te. hoc tamen scito, non modo me, qui consiliis non intersum, sed ne ipsum quidem principẽ scire quid futurum sit. nos enim illi seruimus, ipse tempo-

num fore putẽ, ut diuidantur.

non de agris, sed de nobis ipsis.

qui a uitã, quam iure belli nobis Caesar poterat eripere, sua liberalitate cõcessit.

uel in acie, ut multi, uel morte uoluntaria, ut Cato, & Scipio, Pompeij socer.

epist. 24.

cui haec nota sunt.

ribus. ita nec ille, quid tempora postulatura sint, nec nos, quid ille cogitet, scire possumus. Haec tibi antea non rescripsi, non quo cessator esse solerem, praesertim in litteris: sed, cum explorati nihil haberem, nec tibi solicitudinem ex dubitatione mea, nec spem ex affirmatione afferre uolui. Illud tamen adscribam, quod est uerissimum, me his temporibus adhuc de isto periculo nihil audisse. tu tamen pro tua sapientia debebis optare optima, cogitare difficillima, ferre quaecumque erunt. Vale.

de agris istis diuidũdis. hac ipsa epistola.

ARG. Exponit, quibus caussis adductus, quasi aperto ludo adolescentes in eloquentia coeperit exercere. addit non nulla per iocum de cenarum lautitia.

Cicero s. D. Papirio Paeto. 18

CVM *essem otiosus in Tusculano, propterea quod discipulos obuiam miseram, ut iidem me quammaxime conciliarent familiari suo; accepi tuas litteras plenissimas suauitatis: ex quibus intellexi, probari tibi meum cõsilium, quod, ut Dionysius tyrannus, cum Syracusis expulsus esset, Corinthi dicitur ludum aperuisse; sic ego, sublatis iudiciis, amisso regno forensi, ludum quasi habere coeperim. quid quaeris? me quoque delectat consilium. multa enim consequor. primum, id quod maxime nunc opus est, munio me ad haec tẽpora. id cuiusmodi sit, nescio: tantum uideo, nullius adhuc consilia me huic anteponere. nisi forte mori melius fuit: in lectulo, fateor:*

Hirtium, & Dolabellam, Caesaris familiarissimos. ep. ult. l. 7. & 7. huius lib.

cum in caussis ob singularem eloquẽtiam regnare uideretur.

munio me Caesaris amicorum amicitia, Hirtij, Dolabellae.

fateor: ſed non accidit. in acie non fui. ceteri quidem, Pompeius, Lentulus tuus, Scipio, Afranius [x] *foede perierunt. at Cato praeclare. iam quidem, cum uolemus, licebit: demus modo operam, ne tam neceſſe nobis ſit, quam illi fuit: id quod* [x] *agimus. ergo hoc primum. Sequitur illud: ipſe melior fio, primum ualetudine; quam, intermiſſis exercitationibus, amiſeram: deinde ipſa illa, ſi qua fuit in me, facultas orationis, niſi me ad has exercitationes retuliſſem, exaruiſſet. Extremum illud eſt, quod tu neſcio an primum putes: plures iam pauones confeci, quam tu pullos columbinos. tu iſtic te* [x] *Ateriano iure delectato, ego me hic Hirtiano. ueni igitur, ſi uir es, & diſce iam* προλεγόμενα, *quae quaeris. etſi ſus Mineruam. ſed quando, ut uideo,* [x] *aeſtimationes tuas uendere non potes, neque ollam denariorum implere: Romam tibi remigrandum eſt. ſatius eſt hic cruditate, quam iſtic fame. uideo te bona perdidiſſe: ſpero idem iſtuc* [x] *familiares tuos. actum igitur de te eſt, niſi prouides. potes mulo iſto, quem tibi reliquum dicis eſſe, quando cantherium comediſti, Romam peruehi. ſella tibi erit in ludo; tamquam hypodidaſcalo, proxima: eam puluinus ſequetur. Vale.*

Scipio tamē nō foede, qui ſe ipſum occidit, ut Cato. epitome Liuiana.

quia do operā, ut muniam me amicitia Caeſaris amicorum.

Aterius, cōuiua Paeti, artifex cenarum.

uide ſcholium.

cenam tibi dare ſolitos.

ARG. Cum ſcripſiſſet Paetus, Balbum tenuiculo apparatu fuiſſe contentum; ioci materiam inde arripit Cicero; idq. eum arguit malitioſe ſcripſiſſe, ne maiorem apparatum ipſe requireret.

M. Cicero s. d. Papirio Paeto. 19

Tamen a malitia non discedis. tenuiculo apparatu significas Balbum fuisse contentum. hoc uideris dicere, cum reges tam sint continentes, multo magis consulares esse oportere. nescis me ab illo omnia expiscatum: recta enim a porta domum meam uenisse. neque hoc admiror, quod non ad tuam potius, sed illud, quod nec ad suam. ego autem tribus primis uerbis, Quid noster Paetus? at ille adiurans, nusquam se umquam libentius. hoc si uerbis assecutus es; aures ad te afferam non minus elegantes: sin autem obsonio; peto a te, ne pluris esse Balbos, quam disertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit. sed, si me expediero, ut in ista loca uenire possim; non committam, ut te sero a me certiorem factum putes. Vale.

quasi rex esset Balbus, quia potentissimus erat apud Caesarem.

ludit in Balbi ambiguo nomine.

ARG. Iocatur suo more cum Paeto: Epicureum se ait esse factum, abiecta reip. iudiciorumq. cura.

M. Cicero s. d. Papirio Paeto. 20

Dupliciter delectatus sum tuis litteris; & quod ipse risi; & quod te intellexi iam posse ridere. me autem a te, ut scurram uelitem, malis oneratum esse, non moleste tuli. illud doleo, in ista loca uenire me, ut constitueram, non potuisse. habuisses enim non hospitem, sed contubernalem: at quem uirum? non eum, quem tu es solitus promulside conficere. integram famem ad ouum affero: itaque ad assum uitulinũ ope-

forte ob mala a Papirio dono missa.

diu enim mansissem apud te.

ad initium cenae.

opera perducitur. illa mea, quae solebas antea laudare, o hominem facilem, o hospitem non grauem, abierunt. nam omnem nostram de rep. curam, cogitationem de dicenda in senatu sententia, commentationem caussarum abiecimus: in Epicuri nos, aduersarij nostri, castra coniecimus, nec tamen ad hanc insolentiam, sed ad illam tuam lautitiam: ueterem, dico, cum in sumptum habebas: etsi numquam plura praedia habuisti. proinde te para: cum homine edaci tibi res est, & qui iam aliquid intelligat. ὀψιμαθεῖς autem homines scis quam insolentes sint. dediscendae tibi sunt sportellae, & artolagani tui. nos iam ex areis tantum habemus, ut Verrium tuum, & Camillum, qua munditia homines? qua elegantia? uocare saepius audeamus. sed uide audaciam: etiam Hirtio cenam dedi, sine pauone tamen. in ea cena coquus meus, praeter ius feruens, nihil potuit imitari. Haec igitur est nunc uita nostra. mane salutamus domi & bonos uiros multos, sed tristes, & hos laetos uictores: qui me quidem perofficiose, & peramanter obseruant. ubi salutatio defluxit, litteris me inuoluo: aut scribo, aut lego. ueniunt etiam, qui me audiant quasi doctum hominem, quia paullo sum, quam ipsi, doctior. inde corpori omne tempus datur. patriam eluxi iam & grauius, & diutius, quam ulla mater unicum filium. sed cura, si me amas, ut ualeas: ne ego, te iacente, bona

qui quolibet cibo contentus esset. ep. 16.

magna enim Epicuro cum Academicis de sũmo bono cõtrouersia est.

panes placētis similes.

idem ep. 13. l. 4. 7. & 12. l. 6. & 24. l. 7.

abdo me in litteras, idem est. uide ep. 33. l. 7.

& natura mollior ideoq. ad fletum procliuior, quam pa-

na tua comedim. statui enim tibi ne aegroto quidem parcere. Vale.

ter; & spe senectutis alendae destituta. nam patri, amisso filio, praesidij tamen aliquid in se ipso relinquitur.

ARG. Confutat quod Papirius scripserat, fulmina quaedam uerborum esse in Ciceronis epistolis; quae ipse stulte imitaretur. confutat & illud, quod negarat Papirium quemquam fuisse patricium.

M. Cicero s. d. Papirio Paeto. 21

A I N' *tandem? insanire tibi uideris, quod imitere uerborum meorum, ut scribis, fulmina? tum insanires, si consequi non posses: cum uero etiam uincas, me prius irrideas, quam te oportet. quare nihil tibi opus est illud a Trabea, sed potius* ἀπότευγμα *meum. uerumtamen quod tibi ego uideor in epistolis? non ne plebeio sermone agere tecum? nec enim semper eodem modo. quid enim simile habet epistola aut iudicio, aut concioni? quin ipsa iudicia non solemus omnia tractare uno modo. priuatas caussas, & eas tenues, agimus subtilius: capitis, aut famae, scilicet ornatius. epistolas uero quotidianis uerbis texere solemus. Sed tamen, mi Paete, quid tibi uenit in mentem negare, Papirium quemquam umquam nisi plebeium fuisse? fuerunt enim patricij minorum gentium: quorum princeps L. Papirius Mugillanus: qui consul cum L. Sempronio Atratino fuit, cum antea censor cum eodem fuisset, annis post R. C.* CCCXII. *sed tum Papisij dicebamini. post hunc,* XIII. *fuerunt, sella curuli, ante L. Papirium Crassum, qui primus Papisius est uocari desitus. is dictator cũ L.*

sic lib. 6. ad Attic. 4. de Fin. 1. & 3. de leg. & Teren.

poeta comico. de Fin. l. 1. & in Tusc. 4. & apud Gel. l. 15. c. 24.

humili, nec elaborato.

subtilitas est, cũ minuta quæque diligentissime persequimur. lib. 3. de Or.

praepostere, cõsul, &, censor, librarius collocauit; cum alterũ alterius loco reponendum, Liuius & Dionysius ostendant.

Papirio Cursore magistro equitum factus est, an nis post R.C. CCCCXV. & quadriennio post con sul cum K. Duillio. hunc secutus est Cursor, homo ualde honoratus: deinde L. Maso aedilicius; inde multi Masones: quorum quidem tu omnium patri ciorum imagines habeas uolo. deinde Carbones, & Turdi insequuntur. hi plebeij fuerunt: quos cō temnas, censeo. nam, praeter hunc Cn. Carbonem quem Damasippus occidit, cuius e rep. Carbonum nemo fuit. cognouimus Cn. Carbonem, & eius fratrem scurram: quid his improbius? de hoc amico meo, Rubriae filio, nihil dico. tres illi fratres fuere, C. Cn. M. Marcus, P. Flacco accusante condemnatus, fur magnus ex Sicilia. Caius, accu sante L. Craßo, cantharidas sumpsisse dicitur. is & tribunus pl. seditiosus, & P. Africano uim at tulisse existimatus est. hoc uero, qui Lilybaei a Pompeio nostro interfectus est, improbior nemo, meo iudicio, fuit. iam, pater eius, accusatus a M. Antonio, sutorio atramento absolutus puta tur. Quare ad patres, censeo, reuertare. plebeij quam fuerint importuni, uides. Vale.

domi, e cedro: quod genus ligni tineas nescit. Seruius in comm. Virg. Val. Max. l. 9. cap. 2.

lib. 1. de oratore, & in Bruto, & Tacitus. Cnaenm significat. Valer. Max. lib. 5. c. 3.

oratore, L. Crassi aemulo. Suet. Clodium, a patribus ad plebem transire conantē, eadem die, hora: nona traduxit:

ARG. Disputat pro Stoicis de libertate loquendi: quos tamen ait se non imitari.

Cicero s. d. Papirio Paeto. 22

AMO *uerecundiam, uel potius libertatem loquendi. atque hoc Zenoni placuit, homini mehercule acuto: etsi Academiae nostrae cū eo ma-*

correctio. Amo equidem uerecundiā, sed magis libertatem loquendi.

gna rixa est. sed, ut dico, placet Stoicis suo quamque rem nomine appellare. sic enim disserunt, nihil esse obscenum, nihil turpe dictu: nam, si quod sit in obscenitate flagitium, id aut in re esse, aut in uerbo; nihil esse tertium. in re non est: itaque non modo in comoedijs res ipsa narratur, ut ille in Demiurgo modo, (forte nosti canticum: meministi Roscium) Ita me destituit nudum: totus est sermo uerbis tectus, re impudentior: sed etiam in tragoedijs. quid est enim illud? Quae mulier una? quid, inquam, est? Vsurpata duplex cubile. quid illud? Pheraei hic cubile inire est ausus. quid est? Virginem me quondam inuitam per uim uiolat. Iupiter bone, uiolat? atqui idem significat, sed alterum nemo tulisset. Vides igitur, cum eadem res sit, quia uerba non sint, nihil uideri turpe. ergo in re non est: multo minus in uerbis. si enim, quod uerbo significatur, id turpe non est: uerbum, quod significat, turpe esse non potest. Anum appellas alieno nomine; cur non suo potius? si turpe est, ne alieno quidem: si non est, suo potius. Caudam antiqui penem uocabant, ex quo est propter similitudinem penicu-lus: at hodie penis est in obscenis. at uero Piso ille Frugi in annalibus suis queritur adolescentes peni deditos esse. quod tu in epistola appellas suo nomine, ille tectius penem. sed quia multi, factum est tam obscenum, quam id uerbum, quo tu usus es. Quid, quod uulgo dicitur cum nos te uo-

quorum sectae principẽ. & cõditorem Zenonem Citiaeum nominauit.

uno in scena loquente, canticũ dicitur; duobus uel tribus, diuerbiũ latine, dialogus graece. Liuius l. 7. ut sit uerbum deponens temporis praeteriti.

futuit., nemo tulisset.

&, magis placeret. non. n. contraria, sed similia sequuntur.

quia multi penem appellant.

in Oratore.

uolumus conuenire, num obſcenum eſt? memini in ſenatu diſertum conſularem ita eloqui, Hanc culpam maiorem, an illam dicam? potuit obſcenius? non, inquis: non enim ita ſenſit. non ergo in uerbo eſt. docui autem in re non eſſe: nuſquam igitur eſt. Liberis dare operam, quam honeſte dicitur. etiam patres rogant filios: eius operae nomẽ non audent dicere. Socratem fidibus docuit nobiliſſimus fidicen. is Connus uocitatus eſt. num id obſcenum putas? Cum loquimur, terni, nihil flagitij dicimus: at, cum bini, obſcenum eſt. Graecis quidem, inquies. nihil eſt ergo in uerbo: quando & ego graece ſcio; & tamen tibi dico, bini; idq. tu facis, quaſi ego graece, non latine, dixerim. Ruta, & menta, recte utrumque. uolo mentam puſillam ita appellare, ut rutulam: non licet. Bella tectoriola dicis: dic ergo etiam pauimenta iſto modo: non potes. Vides igitur nihil eſſe, niſi ineptias, turpitudinem nec in uerbo eſſe, nec in re, itaque nuſquam eſſe. Ergo in uerbis honeſtis obſcena ponimus. quid enim, non honeſtum uerbum eſt diuiſio? at ineſt obſcenum. cui reſpondet intercapedo. num haec ergo obſcena ſunt? nos autem ridicule, ſi dicimus, ille patrem ſtrangulauit, honorem non praefamur: ſin de Aurelia aliquid, aut Lollia, honos praefandus eſt. Et quidem iam non etiam obſcena uerba pro obſcenis ſunt. batuit, inquit, impudenter: depſit, multo impudentius. atque neu-

quaſi anillam, quod eſt obſcenum uerbum, ab anus.

Cίνει enim apud Græcos a βινέω, coeo.

diuiſio, & intercapedo quid hic ſint, praeſtat ignorare, quam ſcire.

meretrice.

neutrum eſt obſcenum. STVLTORVM *plena ſunt omnia. Teſtes uerbum honeſtiſſimum in iudicio, alio loco* ″*non nimis. at honeſti Colei Lanuini, Cliternini non honeſti. Quid? ipſa res modo honeſta, modo turpis. ſuppedit, flagitium eſt: iam erit nudus in balneo, non reprehendes.* Habes ſcholam Stoicam. ὁ σοφὸς δ᾽ εὐθυῤῥήμων ἔσῃ. *Quam multa ex uno uerbo tuo? Te aduerſus me omnia audere, gratum eſt. ego* ″*ſeruo, & ſeruabo (ſic enim aſſueui) Platonis uerecundiã. itaque tectis uerbis ea ad te ſcripſi, quae apertiſſimis agunt Stoici. ſed illi etiam crepitus aiunt aeque liberos, ac ructus, eſſe oportere.* ″*honorem igitur* ″*Kalendis Martijs. Tu me diliges, & ualebis.*

nõ multũ, parũ, ut in Diuinatione in extremo.

amat libertatẽ, ſed uerecundiã ſeruat.

ſubaudi habere uolui.

uide Seruiũ ad illud Virg. li. 8. Curibusq. ſeueris; & Feſtum in dictione Martias.

ARG. Praenuntiat Paeto aduentum ſuum: quamquam enim audierit eum pedibus laborare, ſe tamen putare ait, coquum illius articulari morbo non impediri, quo minus cenam poſſit apparare.

Cicero S. D. Papirio Paeto. 23

HERI *ueni in Cumanum: cras ad te fortaſſe: ſed, cum ſcertum ſciam, faciam te paullo ante certiorem. etſi M. Ceparius, cum mihi in ſilua* ″ *Gallinaria obuiam ueniſſet; quaeſiſſemque, quid ageres; dixit te in lecto eſſe, quod ex pedibus laborares. tuli ſcilicet moleſte, ut debui: ſed tamen conſtitui ad te uenire; ut & uiderem te, & uiſerem, & cenarẽ etiam. non enim arbitror coquũ etiam te arthriticum habere. exſpecta igitur*

infra dicit, conſtitui ad te uenire: ſed, quo die, certum non habet.

Strabo lib. 5.

tur hospitem cum minime edacem, tum inimicum cenis sumptuosius. Vale.

non multi cibi dixit infra, ep. 26.

ARG. Rufum, a Paeto commendatum, ait sibi curae etiam atque etiam fore. dein monet, ut omnino ad cenas & conuictum amicorum redeat. concludit, nihil sibi esse rep. carius.

Cicero s. d. Papirio Paeto. 24

R V F V M *istum, amicum tuum, de quo iterum iam ad me scribis, adiuuarem quantum possem, etiam si ab eo laesus essem, cum te tantopere uiderem eius caussa laborare: cum uero & ex tuis litteris, & illius ad me missis, intelligam, & iudicem, magnae curae ei salutem meam fuisse; non possum ei non amicus esse, neque solum tua commendatione, quae apud me, ut debet, sualet plurimum, sed etiam uoluntate, ac iudicio meo. uolo enim te scire, mi Paete, initium mihi suspicionis, & cautionis, & diligentiae fuisse litteras tuas: quibus litteris congruentes fuerunt aliae postea multorum. nam & Aquini, & Fabrateriae consilia sunt inita de me, quae te uideo inaudiße: &, quasi diuinarent, quam his molestus essem futurus, nihil aliud egerūt, nisi, me ut opprimerent. quod ego non suspicans, incautior fuissem, nisi a te admonitus eßem. Quamobrem iste tuus amicus apud me commendatione non eget. utinam ea fortuna reip. sit, ut ille me quamgratissimum possit cognoscere. Sed haec hactenus. Te ad cenas itare desisse, moleste fero. magna enim te delectatione*

amicitiae nostrae illius iniurias condonarem.

idem ep. 19. l. 2.

inaudire, est de rebus occultis; ut exempla declarant.

quia resp. bellis ciuilibus afflicta suas uires amiserat.

ctatione, & uoluptate priuasti: deinde etiam uereor, (licet enim uerum dicere) ne nescio quid illud, quod solebas, dediscas, & obliuiscare cenulas facere. nam si tum, cum habebas quos imitarere, non multum proficiebas; quid nunc te facturum putem? Spurina quidem, cum ei rem demonstrassem, & uitam tuam superiorem exposuissem; magnum periculum summae reip. demonstrabat, nisi ad superiorem consuetudinem tum, cum fauonius flaret, reuertisses: hoc tempore ferri posse; si forte tu frigus ferre non posses. Sed mehercule, mi Paete, extra iocum, moneo te, quod pertinere ad beate uiuendum arbitror, ut cum uiris bonis, iucundis, amantibus tui uiuas. nihil est aptius uitae, nihil ad beate uiuendum accommodatius. nec id ad uoluptatem refero, sed ad communitatem uitae, atque uictus, remissionemq. animorũ, quae maxime sermone efficitur familiari, qui est in cõuiuijs dulcissimus: ut sapientis nostri, quam Graeci: illi συμπόσια, aut σύνδειπνα, id est compotationes, aut concenationes: nos conuiuia; quod tũ maxime simul uiuitur. Vides, ut te philosophando reuocare coner ad cenas? Cura ut ualeas: id, foris cenitando, facillime consequere. Sed caue, si me amas, existimes me, quod iocosius scribam, abiecisse curam reip. sic tibi mi Paete persuade. me dies, & noctes nihil aliud agere, nihil curare, nisi ut mei ciues salui, liberiq. sint.

nullum

cum eorum cenas uideres.

haec non serio, sed per iocum dicta.

lusit ĩ uerborũ similitudine, ferri, & ferre.

eodem modo, uiros bonos, iucundos, amantes sui, dixit ep. 21. l. 5.

quia rationibus utitur.

nullum locum praetermitto ⁽ᵃ⁾ *monendi, agendi, prouidendi. hoc denique animo sum, ut, si in hac cura, atque administratione uita mihi ponenda sit,* ⁽ᵇ⁾ *praeclare actum mecum putem. Etiam atque etiam uale.*

tria postulantur ab optimo ciue.

non pessime, dixit ep. 5. l. 4.

ARG. Scripsit hanc epistolam ante bellum ciuile, cum esset in Cilicia proconsul. & cauillatur in eo, quia sibi Papirius praecepta de re militari litteris tradiderat. dein M. Fabium commendat.

M. Cicero imp. s. d. Papirio Paeto. 25

SVMMVM *me* ⁽ᵃ⁾ *ducem litterae tuae reddidere. plane nesciebam te tam peritum esse rei militaris. Pyrrhi te libros, &* ⁽ᵇ⁾ *Cyneae uideo lectitasse. itaque obtemperare cogito praeceptis tuis, hoc amplius, nauicularum habere aliquid in ora maritima. contra equitem Parthum negant ullam armaturam* ⁽ᶜ⁾ *meliorem inueniri posse. Sed quid ludimus? nescis, quo cum imperatore tibi negotium sit.* Κύρου παιδείαν, *quam contriueram legendo, totam in* ⁽ᵈ⁾ *hoc imperio explicaui. Sed iocabimur alias coram, &, ut spero, breui: nunc ades ad imperandum, uel ad parendum potius: sic enim* ⁽ᵉ⁾ *antiqui loquebantur. Cum M. Fabio, quod scire te arbitror, summus mihi est usus: ualdeq. eum diligo cum propter summam probitatem eius, ac singularem modestiam, tum quod in iis controuersiis, quas* ⁽ᶠ⁾ *habeo cum tuis combibonibus Epicureis, optima opera eius uti soleo. is cum ad me Laodiceam uenisset; mecumq. eum ego esse uellem; repente* ⁽ᵍ⁾ *percussus est atro-*

εἰρονικῶς.

Cic. Tusc. 1. Pli. l. 7. c. 24. Plut. in Pyrrho, Aelianus in lib. de aciebus.

quia scilicet effugere nauibus possumus.

in hac prouinciae administratione.

uide scholium.

in disputationibus contra Epicureos.

ad Att. ep. 8. l. 4. & Ter. in And.

atrocissimis litteris; in quibus scriptum erat, fundum Herculanensem a Q. Fabio fratre [x] proscriptum esse, qui fundus cum eo communis esset. id M. Fabius pergrauiter tulit; existimauitque, fratrem suum, hominem non sapientem, impulsu inimicorum suorum eo progressum esse. nunc, si me amas, mi Paete negotium totum suscipe, molestia Fabium libera. auctoritate tua nobis opus est, & consilio, & etiam gratia. noli pati litigare fratres, & iudiciis turpibus conflictari. [x] Mathonem, & [x] Pollionem inimicos habet Fabius. quid multa? non mehercule tam perscribere possum, quam mihi gratum feceris, si otiosum Fabium reddideris. id ille in te positum esse putat, mihiq; persuadet. Vale.

ut uenderetur.

Matho cognomen Pōponiae gentis, Pollio Asiniae.

ARG. Descriptio & excusatio cenae hilarioris, praesertim accumbente Cyteride meretrice, mima.

Cicero s. d. Papirio Paeto. 26

ACCVBVERAM hora nona, cum ad te [x] harum exemplum in codicillis exaraui. dices, ubi? apud Volumnium Eutrapelum: & quidem supra me Atticus, infra Verrius, familiares tui. miraris tam exhilaratam esse seueritatem nostram? quid ergo faciam? te consulo, qui philosophum audis. angar? excruciem ne me? quid assequar? deinde, quem ad finem? uiuas, inquis, in litteris. an quidquam me aliud agere censes? [x] haud possem uiuere, nisi in litteris uiuerem: sed est earum etiam non satietas, sed quidam modus.

quas deinde, cū domum rediissem, ex codicillis in chartam translatas ad te mitterem.

aut posse, antiquus liber.

dus. a quibus cum discessi. etsi minimum mihi est in cena, quod tu unum ζήτημα Dioni philosopho posuisti: tamen, quid potius faciam, prius, quam me dormitum conferam, non reperio. audi reliqua. infra Eutrapelum Cyteris accubuit. in eo igitur, inquis, conuiuio Cicero ille, Quem adspectabant, cuius ob os Graij ora obuertebant sua? non mehercule suspicatus sum illam affore: sed tamen ne Aristippus quidem ille Socraticus erubuit, cum esset obiectum, habere eum Laida: habeo, inquit, non habeor a Laide. graece hoc melius. tu, si uoles, interpretabere. me uero nihil istorum ne iuuenem quidem mouit umquam, ne nunc senem. conuiuio delector. ibi loquor aliquid, quod in solum, ut dicitur: & gemitum etiam in risus maximos transfero. an tu id melius, qui etiam in philosophum irriseris; cum ille, si quis quid quaereret, dixisset, cenam te quaerere a mane dixeris? ille Baro te putabat quaesiturum, unum caelum esset, an innumerabilia. quid ad te? at hercule cena numquid ad te? ibi praesertim? Sic igitur uiuitur: quotidie aliquid legitur, aut scribitur: deinde, ne amicis nihil tribuamus, epulamur una non modo nō contra legem, si ulla nunc lex est, sed etiam intra legem, & quidem aliquando. quare nihil est, quod aduentum nostrum extimescas. non multi cibi hospitem accipies, sed multi ioci. Vale.

etsi minime cenam curo. ludit in ambiguo sensu.

Eutrapelij amica. Plutarchus, & Seruius, Pli. l.8. c.16.

ob pro ad. Festus, Tusc. 3. & in Oratore.

de Aristippo & Laide uide Laertium in Aristippi uita, Athenaeum l.12. Clementē Alexand. Strom. 2. Gelliū l. 1. c.8. Lactātium l. 3. cap. 15.

de nat. de. l.1. & Varro apud Nonium.

de or. l.1. & 3.

a mane ad uesperam.

sumptuariam Caesaris. ep. 26. l.7. & 15. lib.9.

minime edacē dixit. ep. 23.

CICERONIS EPISTOLARVM, AD PLANCVM, ET ALIOS, LIBER X.

ARGVMENTVM.

Inuehitur in Antonij immoderatam potentiam: & Plancum, transalpinam Galliam, quam ultimam Cicero Philippicarum lib. v. uocat, administrantem, hortatur, ut in remp. omni cogitatione studioque incumbat. postremo, agit gratias de Furnio honorifice tractato.

Cicero s. d. L. Munatio Planco imp. cos. des.

ET ABFVI, proficiscens in Graeciam: &, postea quam de medio cursu reip. sum uoce reuocatus, numquam per M. Antonium quietus fui: cuius tanta est non insolentia, (nam id quidem uulgare uitium est) sed immanitas, non modo ut uocem, sed ne uultum quidem liberum possit ferre cuiusquam. itaque mihi maximae curae est? non de mea quidem uita, cui satisfeci uel aetate, uel factis, uel, si quid etiam hoc ad rem pertinet, gloria: sed me patria sollicitat, in primisq. mi Plance, exspectatio consulatus tui: quae ita longa est, ut optandum sit, ut possimus ad id tempus reip. spiritum ducere. quae potest enim spes esse in ea rep. in qua hominis impotentissimi, atque intemperantissimi armis opressa sunt omnia? & in qua nec senatus, nec populus uim habet ullam? nec leges ullae sunt, nec iudicia, nec omnino simulacrum aliquod, aut uestigium ciuitatis? Sed, quando acta

uide l. 3. de off. in extremo. & hic ep. 25. l. 12. & 19. ad M. Brutum.

erat enim Plancus consul designatus cum D. Bruto: ut Antonium & Dolabellam sequerentur Hirtius & Pansa, Hirtium & Pansam Plancus & Brutus. ep. 14. lib. 4.

actă omnia mitti ad te arbitrabar; nihil erat, quod singulis de rebus scriberem. Illud autem erat amoris mei, quem a tua pueritia susceptum non seruaui solum, sed etiam auxi; monere te, atque hortari, ut in remp. omni cogitatione, curaq. incumberes. quae si ad tuum tempus perducitur, facilis gubernatio est: ut perducatur autem, magnae tum diligentiae est, tum etiam fortunae. sed & te aliquanto ante, ut spero, habebimus: & praeterquam quod reip. consulere debemus, tamen tuae dignitati ita fauemus, ut omne nostrum consilium, studium, officium, operam, laborem, diligentiam ad amplitudinem tuam conferamus. ita facillime & reip. quae mihi carissima est, & amicitiae nostrae, quam sanctissime nobis colendam puto, me intelligo satisfacturum. Furnium nostrum tanti a te fieri, quantum ipsius humanitas, & dignitas postulat, nec miror, & gaudeo: teq. hoc existimare uolo, quidquid in eum iudicij, officijq. contuleris, id ita me accipere, ut in me ipsum te putem contulisse. Vale.

epist. 3.

ad eumannum, quo eris cōsul.

Planci legatū. ep. 8.

idem alijs uerbis in ep. 10. l. 3. & 1. l. 10. ad Att. & Ph. l. xi. & in Hortēsio.

ARG. Excusat se, quod in senatum ad agendam Planci caussam non uenerit: & officium suum pollicetur in ijs rebus, quae praesentiam suam requirere uidebuntur.

Cicero s. d. Planco imp. cos. des. 2

MEVM studium honori tuo pro necessitudine nostra non defuisset, si aut tuto in senatum, aut honeste uenire potuissem. sed nec sine pericu-

ep. 2. l. 12.

lo quisquam, libere de rep. sentiens, uersari potest in summa impunitate gladiorum: nec nostrae dignitatis uidetur esse, ibi sententiam de rep. dicere ubi me & melius, & propius audiant armati, quam senatores. quapropter in priuatis rebus nullum neque officium, neque studium meum desiderabis: ne in publicis quidem, si quid erit, in quo me interesse necesse sit, umquam deero, ne cum periculo quidem meo dignitati tuae. in ijs autem rebus, quae nihilo minus, ut ego absim, confici possunt, peto a te, ut me rationem habere uelis & salutis, & dignitatis meae. Vale.

propter Antonij consules arma Philip. 2.

respondet ad illud, tuto, & honeste.

ARG. Aucupatur beneuolentiam Planci, partim laudibus, partim commemoratione ueteris amicitiae: & hortatur, ut remp. suscipiat, ueritus id, quod accidit, ne se cum Antonio coniungeret.

Cicero S. D. Planco imp. cos. des. 3

CVM *ipsum Furnium per se uidi libentissime, tum hoc libentius, quod, illum audiens, te uidebar audire. nam & in re militari uirtutem, & in administranda prouincia iustitiam, & in omni genere prudentiam mihi tuam exposuit: & praeterea mihi non ignotam in consuetudine, & familiaritate suauitatem tuam adiunxit, praeterea, summam erga se liberalitatem. quae omnia mihi iucunda, hoc extremum etiam gratum fuit. Ego, Plance, necessitudinem constitutam habui cum domo uestra ante aliquanto, quam tu natus es; amorem autem erga te ab ineunte pueritia tua, confirmata iam aetate familiaritatem,*

praefecti laudes, ut peritus militiae, iustitiae studiosus, prudens in omni actione sit.

humanitatē potius, quam largitionem, significat, ut ep. 9. l. 1. & 9. l. 5.

epist. 1.

cum studio meo, tum iuidicio tuo constitutam. his de caussis mirabiliter faueo dignitati tuae: quam mihi tecum statuo esse communem. Omnia summa consecutus es, uirtute duce, comite fortuna: eaq. es adeptus adolescens, multis inuidentibus, quos ingenio, industriaq. fregisti. nunc me, amantissimum tui, neimini concedentem, qui tibi uetustate necessitudinis potior possit esse, si audies: omnem tibi reliquae uitae dignitatem ex optimo reip. statu acquires. Scis profecto, (nihil enim te fugere potuit) fuisse quoddam tempus, cum homines existimarent, te nimis seruire temporibus. quod ego quoque existimarem, si te ea, quae patiebare, probasse etiam arbitrarer. sed, cum intelligerem, quid sentires; prudenter te arbitrabar uidere, quid posses. nunc alia ratio est omnium rerum. tuum iudicium est, idq. liberum. consul es designatus, optima aetate, summa eloquentia, maxima orbitate reip. uirorum talium. incumbe, per deos immortales, in eam curam, & cogitationem, quae tibi summam dignitatem, & gloriam afferat. unus autem est, hoc praesertim tempore, per tot annos rep. deuexata, reip. bene gerendae cursus ad gloriam. Haec amore magis impulsus scribenda ad te putaui, quam quod arbitrarer te monitis, & praeceptis meis egere. sciebam enim, ex iisdem te haec haurire fontibus, ex quibus ipse hauseram. quare modum faciam. hoc tan-

lib.2.ep.15.dixit, eadem sentétia, Caesarem honestum esse cupio.

eodem modo locutus est l.4. epist.3.

quia fuerat C. Caesaris amicus. ep.23. & legatus. Caesar l.1. de bel. ci. & 5. de bel. Gal. excusatio, quae incitationis uim habet.

a necessitate, & reip. tempore.

ex ijs scilicet libris, quibus ad laudem praecepta traduntur.

tum significandum putaui, ut potius amorem tibi ostenderem meum, quam ostentarem prudentiã. Interea, quae ad dignitatem tuam pertinere arbitrabor, studiose, diligenterq. curabo. Vale.

testificari amorem, dixit ep. 4. lib. 2.

ARG. Agit gratias Ciceroni; quod eum ad uerissimae gloriae studium cohortatus sit; seq. in reip. potestate totum fore pollicetur.

Plancus s. d. Ciceroni. 4

GRATISSIMAE *mihi tuae litterae fuerunt, quas ex Furnij sermone te scripsisse animaduerti. ego autem praeteriti temporis excusationem affero, quod te profectum audieram, nec multo ante rediisse sciui, quam ex epistola tua cognoui. nullum enim in te officium, ne minimum quidem, sine maxima culpa uideor posse praeterire. in quo tuẽdo habeo caussas plurimas, uel paternae necessitudinis, uel meae a pueritia obseruantiae, uel tui erga me mutui amoris. quare, mi Cicero, quod mea, tuaq. patitur aetas, persuade tibi te unum esse, in quo ego colendo patriam mihi constituerim sanctitatem. omnia igitur tua consilia mihi non magis prudentiae plena, quae summa est, uidentur, quam fidelitatis, quam ego ex mea conscientia metior. Quare, si aut aliter sentirem, certe admonitio tua me reprimere; aut, si dubitarem, hortatio impellere posset, ut id sequerer, quod tu optimum putares. nunc uero quid est, quod me in aliam partem*

tua manu, cum alioqui amanu ensi uti soleres.

quae prima legitur in hoc libro.

caussae tres amoris. ideo dixit infra, ep. 6. pro plurimis nostris necessitudinibus.

de tuo animo ex meo iudico, ex animo meo tuum specto.

tem trahere possit? quaecumque in me bona sunt, aut fortunae beneficio tributa, aut meo labore parta, etsi a te propter amorem carius sunt aestimata, tamen uel inimicissimi iudicio tanta sunt, ut, praeter bonam famam, nihil desiderare uideantur. Quare hoc unum tibi persuade, quantum uiribus eniti, consilio prouidere, auctoritate mouere potuero, hoc omne reip. semper futurum. Non est ignotus mihi sensus tuus: neque, si si facultas, optabilis mihi quidem, tui praesentis esset, umquam a tuis consiliis discreparem: nec nunc committam, ut ullum meum factum reprehendere iure possis. Sum in exspectatione omnium rerum, quid in Gallia citeriore, quid in urbe Ianuario mense geratur, ut sciam. interim maximam hic sollicitudinem, curamq. sustineo, ne inter aliena uitia hae gentes nostra mala suam putent occasionem. quod si, proinde ut ipse mereor, mihi successerit: certe & tibi, cui maxime cupio, & omnibus uiris bonis satisfaciam. Fac ualeas, meq. mutuo diligas.

quam adeptus fortasse non sum; cum ea gesserim Caesare dominãte.

cui praeerat D. Brutus.

a nouis consulibus; qui Kal. Ian. magistratum inibant.

& proinde, & perindeueteres dicebant, eadem significatione. Tusc. 1. & alibi.

ARG. Hic quoque Plancum ad suscipiendam, tuendamq. remp. gloriae stimulis incitat.

Cicero s. d. Planco imp. cos. des. 5

BINAS *a te accepi litteras eodem exemplo: quod ipsum argumento mihi fuit diligentiae tuae. intellexi enim te laborare, ut ad me tuae exspectatissimae litterae perferrentur. ex quibus cepi fructum duplicem, mihiq. in comparatione diffi-*

binas litteras, non duas, dici, &, duas epistolas, non binas, nescire puto neminem.

difficilem ad iudicandum, amorem ne erga me tuum, an animum in remp. pluris aestimandum putarem. est omnino patriae caritas, meo quidem iudicio, maxima: sed amor, uoluntatisq. coniunctio plus certe habet suauitatis. itaque commemoratio tua paternae necessitudinis, beneuolentiaeq. eius, quam erga me a pueritia contulisses, ceterarumq. rerum, quae ad eam sententiam pertinebant, incredibilem mihi laetitiam attulerat. rursus declaratio animi tui, quem haberes de rep. quemq. habiturus esses, mihi erat iucundissima: eoq. maior erat haec laetitia, quod ad illa superiora accedebat. Itaque te non hortor solum, mi Plance, sed plane etiam oro; quod feci ijs litteris, quibus tu humanissime respondisti; ut tota mente, omniq. animi impetu in remp. incumbas. nihil est, quod tibi maiori fructui, gloriaeq. esse possit: NEC *quidquam ex omnibus rebus humanis est praeclarius, aut praestantius, quam de rep. bene mereri. adhuc enim patitur, tua summa humanitas, & sapientia, me, quod sentiam, libere dicere. Fortuna suffragante, uideris res maximas consecutus. quod quamquam sine uirtute non potuisses: tamen ex maxima parte ea, quae es adeptus, fortunae, temporibusq. tribuuntur. his temporibus difficillimis, reip. quidquid subueneris, id erit totum, & proprium tuum. Incredibile est omnium ciuium, latronibus exceptis, odium in Antonium. magna*

uere; nõ tamen plus amoris. nã patria & parentibus, & liberis, non modo amicis, in amore praefertur. itaque l. 1. de off. Omnes, inquit, omnium caritates una patria complectitur.

supra, ep. 3. uirtute duce comite fortuna. quod ea ob amicitiam Caesaris uidearis assecutus. ep. seq.

gna spes in te, & in tuo exercitu, magna exspectatio: cuius, per deos, gratiae, gloriaeq. caue tempus amittas. sic moneo, ut filium: sic faueo, ut mihi: sic hortor, ut & pro patria, & amicissimum. Vale.

quam, suscepto reip. patrocinio, inibis apud omnes bonos. idē infra, ep.19.

ARG. Cum Plancus, litteris ad senatum scriptis, pacem cum Antonio suasisset; suadet Cicero, ut pacem armis potius, quam pactione, quaerat; & ut se, a societate malorum ciuium aliquando seiungens, totum ad remp. transferat.

Cicero s. D. Planco imp. cos. des. 6

QVAE *locutus est Furnius noster de animo tuo in remp. ea gratissima fuerunt senatui, populoq. R. probatissima. quae autem recitatae sunt litterae in senatu, nequaquam consentire cum Furnij oratione uisæ sunt. pacis enim auctor eras; eum collega tuus, uir clarissimus ac foedissimis latronibus obsideretur: qui aut, positis armis, pacem petere debent; aut, si pugnantes eam postulant, uictoria pax, non pactione, pariēda est. sed de pace litterae uel Lepidi, uel tuae, quam in partem acceptae sint, ex uiro optimo, fratre tuo, & C. Furnio poteris cognoscere. me autem impulit tui caritas, ut, quamquam nec tibi ipsi consilium deesset, & fratris, Furnijq. beneuolentia, fidelisq. prudentia tibi praesto esset futura, uellem tamen meae quoque auctoritatis pro plurimis nostris necessitudinibus praeceptum ad te aliquod peruenire. Crede igitur mihi, Plance, omnes, quos adhuc gradus dignitatis consecutus sis, (es autem adeptus am-*

Planci legatus, Ciceronis studiosissimus. ep. xi. lib. 8. & 1. & 8. huius lib.

D. Brutus, quē M. Antonius Mutinae obsidebat.

postea quoque pacem suasit. uide litteras eius publice missas ep.26. & 34.

tres enumerat ep.14. lib.4.

ep. 3. & 4.

ex suo:

*plissimos) eos honorum uocabula habituros, non dignitatis insignia, nisi te cum libertate populi R. & cum senatus auctoritate coniunxeris. seiunge te, quaeso, aliquando ab iis, cum quibus te non tuum iudicium, sed temporum uincula coniunxerunt. *complures in perturbatione reipublicae consules dicti: quorum nemo consularis habitus, nisi qui animo exstitit in remp. consulari. talem igitur te esse oportet, qui primum te ab impiorum ciuium, tui dissimillimorum, societate seiungas; deinde, te senatui, bonisq. omnibus auctorem, principem, ducem praebeas; postremo, ut pacem esse iudices non in armis positis, sed in abiecto armorum, & seruitutis metu. haec si & ages, & senties: tum eris non *modo consul, & consularis, sed magnus etiam consul, & consularis. sin aliter: tum in istis amplissimis nominibus honorum non modo *dignitas nulla erit, sed erit summa *deformitas. Haec impulsus beneuolentia scripsi paullo seuerius. quae tu in experiendo, ea ratione, quae te digna est, uera esse cognosces. XIII. kal. Apr.

argumentum a spe gloriae ductum. consulem enim fieri, ita praeclarũ est, si cõsulare munus pro dignitate, ac salute reip. sustinetur.

Phil. I. 8. & pro Balbo.

antitheta.

in Oratore.

ARG. Exponit, cur breuior sit haec epistola, & cur studium suum in remp. serius patefecerit; suamq. dignitatem Ciceroni commendat.

Plancus imp. cos. des. Ciceroni S. D. 7

cur non statim post obitũ Caesaris pro libertate arma ceperim.

PLVRA tibi de meis *consiliis scriberem, rationemq. omnium rerum redderem uerbosius, quo magis iudicares omnia me reip. praestitisse, quae

quae & tua exhortatione excepi, & mea aſſirmatione tibi recepi: (non minus enim a te probari, quam diligi, ſemper uolui: nec te magis in culpa defenſorem mihi paraui, quam praedicatorem meritorum meorum eſſe uolui) ſed breuiorem me duae res faciunt; una, quod publicis litteris omnia ſum perſecutus; altera, quod M. Variſidium, equitem Rom. familiarem meum, ad te ipſum tranſire iuſſi, ex quo omnia cognoſcere poſſes. Non mediusfidius mediocri dolore afficiebar, cum alij occupare poſſeſſionem laudis uiderentur: ſed uſque mihi temperaui, dum perducerem eo rem, ut dignum aliquid & *conſulatu meo, & ueſtra exſpectatione efficerem. quod ſpero, ſi me fortuna non fefellerit, me conſecuturum: ut, maximo praeſidio reip. nos fuiſſe, & nunc ſentiant homines, & in poſterum memoria teneant. A te peto, ut dignitati meae ſuffrageris; &, quarum rerum ſpe ad laudem me uocaſti, harum fructu in reliquum facias alacriorem. non minus poſſe te, quam uelle, exploratum mihi eſt. Fac ualeas, meq. mutuo diligas.

*quem geſturus erat biennio poſt, cum iam a Caeſare, ad Parthicum bellum ituro, deſignatus eſſet cũ D. Bruto. ſed, ob ciuile bellũ, conſulatum nõ niſi triennio poſt geſſit.

ARG. Cauſſas affert, quibus adductus non ita mature, ut homines exſpectabant, defenſorem ſe publicae libertatis profeſſus ſit: deq. exercitu ſuo, & ſtatu prouinciae ſignificat.

Plancus imp. cos. des. s. d. cos. praet. trib. pl. s. p. pl. q. r. 8

Velleij uerba ſunt lib. 2. Plãcus diu, quarũ eſſet partium, ſecum luctatus, ſenatui ſe litteris uenditans, mox eiuſdem proditor.

Si cui forte uideor, diutius & hominum exſpectationem, & ſpem reip. de mea uoluntate tenuiſſe

tenuisse suspensam; huic prius excusandum me esse arbitror, quam de insequenti officio quidquam ulli pollicendum. non enim præteritam culpam uideri uolo redemisse, sed optimae mētis cogitata iampridem, maturo tempore enunciare. Non me praeteribat, in tanta sollicitudine hominum, & tam perturbato statu ciuitatis fructuosissimam esse professionem bonae uoluntatis: magnosq. honores ex ea re complures consecutos uidebam. sed, cum in eum casum me fortuna demisisset, ut aut, celeriter pollicendo, magna in spe ad proficiendum impedimenta opponerem; aut, si in eo mihi temperauissem, maiores occasiones ad opitulandum haberem: expeditius iter communis salutis, quam meæ laudis, esse uolui. nam quis in ea fortuna, quae mea est, & ab ea uita, quam in me cognitam hominibus arbitror, & cum ea spe, quam in manibus habeo, aut sordidum quidquam pati, aut perniciosum concupiscere potest? sed aliquantum nobis temporis, & magni laboris, & multae impensae opus fuit, ut, quae reip. bonisq. omnibus polliceremur, exitu praestaremus; neque ad auxilium patriae nudi cum bona uoluntate, sed cum facultatibus accederemus. confirmandus erat exercitus nobis, magnis saepe praemiis sollicitatus; ut ab rep. potius moderata, quam ab uno infinita, speraret. confirmandae complures ciuitates, quae superiore anno largitionibus, cōcessionibusq. praemiorum

nunc, cū remp. tuendam suscipio.

cum eo loco meae res essēt.

qualis seruitus est.

hoc necesse est referri ad illud, Opus fuit. non enim cum, Aliquantum, coniungi potest. ergo non recte in quibusdam libris, Opus fuerunt. meus etiā liber, & duo Sigoniani habēt, Fuit.

miorum erant obligatae; ut & illa uana putarent, & eadem a melioribus auctoribus petenda existimarent. eliciendæ etiam uoluntates reliquorum, qui finitimis prouincijs, exercitibusq. praefuerunt; ut potius cum pluribus societatem defendendae libertatis iniremus, quam cum paucioribus * *funestam orbi terrarum uictoriam pareremus. muniendi uerò nosmet ipsi fuimus, aucto exercitu, auxiliisq. multiplicatis; ut, cum praeferremus sensus aperte, tum, etiam inuitis quibusdam, sciri, quid defensuri essemus, non esset periculosum. itaque numquam diffitebor, multa me,* * *ut ad effectum horum consiliorum peruenirem, & simulasse inuitum, & dissimulasse cum dolore; quod, praematura denunciatio boni ciuius imparati quam periculosa esset, ex casu* * *collegae uidebam. quo nomine etiam C. Furnio legato, uiro forti, atque strenuo, plura etiam uerbo, quam scriptura, mandata dedimus; ut & tectius ad nos perferrentur, & nos essemus tutiores: quibusq. rebus & communem salutem muniri, & nos armari conueniret, præcepimus. ex quo intelligi potest, curam reip. summae defendendæ iam pridem apud nos excubare. nunc, cum, deum benignitate, ab omni re simus paratiores, non solum bene sperare de nobis homines, sed explorate iudicare uolumus. legiones habeo* * *quinque sub signis, & sua fide, uirtuteq. reip. coniunctissimas, & nostra liberalitate*

difficilior enim paucis uicto-ria, quã multis.

ut haec ad exitum cõsilia per ducerem.

D. Bruti; qui, nondum firmo exercitu munitus, praematurè suam uolũtatem studiumq. erga remp. aperuerat. itaque Mutinae obsessus a M. Antonio, & se ipsũ, & remp. in discrimen adduxit.

quattuor memorat ep. 15.

*ralitate nobis obsequentes: prouinciam omnium ciuitatum consensu paratissimam, & summa contentione ad officia certantem: equitatus, auxiliorumq. tantas copias, quantas hae gentes ad defendendam suam salutem, libertatemq. conficere possunt. ipse ita sum animo paratus uel prouinciam tueri, uel ire quo resp. uocet, uel tradere exercitum, auxilia, prouinciamq. ut uel omnem impetum belli in me conuertere non recusem; si modo meo casu aut confirmare patriae salutem, aut periculum morari possim. haec si, iam *expeditis omnibus rebus, tranquilloq. statu ciuitatis, polliceor in damno meae laudis: reip. commodo laetabor. sin ad societatem integerrimorum, & maximorum periculorum accedam: cōsilia mea aequis iudicibus ab obtrectatione inuidorum defendenda commendo. mihi quidem ipsi fructus meritorum meorum in reip. incolumitate satis magnus est paratus. eos uero, qui, meam auctoritatem, & multo magis uestram fidem secuti, nec ulla spe decipi, nec ullo metu terreri potuerunt, ut commendatos uobis habeatis, petendum uidetur. Vale.*

Antonio ad Mutinam profligato, in quo disceptare uidebatur omnis fortuna reip. infra ep. 10.

ARG. Suum studium erga remp. praesefert: modeste dignitatem suam commendat; quid egerit, quid acturus sit, exponit; qualem ducat exercitum, significat.

Plancus imp. cos. des. s. D. Ciceroni. 9

NIHIL *me tibi *temere scripsisse, aut te ceteris de me frustra recepisse, laetor. certe hoc*

siquidē ea praesto, quae sum pollicitus.

maius

*maius habes testimonium amoris mei, quo matu rius tibi, quam ceteris, consilia mea uolui esse no ta. in dies uero meritorum meorum fieri accessiones, peruidere te spero, cogniturum magis re cipio. Quod ad me attinet, mi Cicero, (ita ab imminentibus malis resp. me adiuuante, liberetur) sic honores, praemiaq. uestra suspicio, con ferenda certe cum immortalitate, ut sine his nihil de meo studio, perseuerantiaq. sim remissurus. nisi in multitudine optimorum ciuium impetus animi mei fuerit singularis, & opera prae cipua; nihil ad meam dignitatem accedere uolo suffragatione uestra. concupisco autem nihil mihi, contra quam ipse pugno. sed & temporis, & rei te moderatorem facile patior esse. N*IHIL *aut sero, aut exigue a patria ciui tributum potest uideri. Exercitum ad* VI. Kal. *Maias Rhodanum traieci. magnis itineribus Viena equites mille uia breuiore praemisi. ipse, si a Lepido non impediar, celeritate satisfaciam: sin autem in itinere meo se opposuerit, ad tempus cõsilium capiam. copias adduco & genere, & numero, & fidelitate firmissimas. Te, ut diligas me, si mutuo te facturum scis, rogo. Vale.*

eodem modo locutus est ep.1.l.2.

quae praestare uidetur omnibus rebus.

& quo tempore, & quibus honoribus ornandus a uobis sĩ.

infra, ep. 24. quae tria in exercitu requiruntur. infra, ep. 16.

ARG. Laudat Plancum de optima uoluntate, studioq. iuuandae reip. praemiaq. illum a senatu honorificentissima sperare uult; operamq. in eo suam pollicetur; & hortatur, ut egregie pergat in rep. tuenda.

Cicero S. D. Planco imp. cos. des. 10

E TSI *satis ex Furnio nostro cognoueram;*

quae

quae tua uoluntas, quod consilium de rep. eßet: tamẽ, lectis tuis litteris, liquidius de toto sensu tuo iudicaui quamobrem, quamquam in uno proelio omnis fortuna reip. disceptat; quod quidem, cum haec legeres, iam decretũ arbitrabar fore: tamẽ ipsa fama, quae de tua uoluntate percrebuit, magnam es laudem consecutus. itaque, si consulem Romae habuissemus, declaratum esset a senatu cũ tuis magnis honoribus, quam gratus esset conatus, & apparatus tuus. cuius rei non modo non praeterijt tempus, sed ne maturum quidem etiã nunc, meo quidem iudicio, fuit. IS ENIM *denique honos mihi uideri solet, qui non propter spem futuri beneficij, sed propter magna merita claris uiris defertur, & datur. quare, sit modo aliqua resp. in qua honos elucere possit: omnibus, mihi crede, amplissimis honoribus abundabis.* IS AVTEM, *qui uere appellari potest honos, nõ inuitamentũ ad tempus, sed perpetuae uirtutis est praemium. Quamobrem, mi Plance, incumbe toto pectore ad laudem: subueni patriae: opitulare collegae: omnium gentium consensum, & incredibilem conspirationem adiuua. me tuorum consiliorum adiutorem, dignitatis fautorem, omnibus in rebus tibi amicissimum, fidelissimũq. cognosces. ad eas enim caussas, quibus inter nos amore sumus, officijs, uetustate coniuncti, patriae caritas accessit; eaq. effecit, ut tuam uitam anteferrem meae.* IV. *kal. Apr.*

ep. 27. l. XI.

ad Mutinam, non, deliberatum, sed, confectum Liu. l. 28. decernere pugnam.

aberat uterque consul, cum ad bellum contra Antonium exissent.

adhuc enim conatus tantum audiuntur; exspectatur ipsa res.

tantũ enim uoluntatem Plancus ostenderat; ut, si quid ei tribueretur, inuitamentum, non praemium, uideretur.

noti enim alter alteri iãpridẽ sumus. sic etiã locutus est infra, ep. 22.

ARG. Gratias agit pro officijs, quae in ipsum Cicero contulerat;& de suo studio erga remp. omnia pollicetur.

Plancus s. D. Ciceroni. II

IMMORTALES *ago tibi gratias, agamque dum uiuam: nam, relaturum me, affirmare non possum. tantis enim tuis officijs non uideor mihi "respondere posse: nisi forte, ut tu grauissime, disertissimeq. scripsisti, ita sensurus es, ut me referre gratiam putes, cum memoria tenebo. Si de filij tui "dignitate esset actum, amabilius certe nihil facere potuisses. Primae tuae sententiae infinitis cum muneribus, posteriores ad tépus arbitriumq. amicorum meorum compositae, oratio assidua & perpetua de me, iurgia cum obtrectatoribus propter me, notissima mihi sunt. non mediocris adhibenda mihi est cura, ut reip. me ciuem dignum tuis laudibus praestem, in amicitia tua memorem, atque gratum. Quod reliquum est, tuum munus "tuere; & me, si, quem esse uoluisti, eum exitu, rebusq. cognoscis, defende, ac suscipe. Cum Rhodanũ copias transiecissem, fratremq. cum tribus millibus equitũ praemisissem, ipse iter ad Mutinam dirigeré; in itinere de proelio facto, Brutoq. & Mutina obsidione liberatis audiui. animaduerti nullum alium receptum Antonium, reliquiasque, quae cum eo essent, habere, nisi in his partibus: duasq. ei spes esse propositas, unam Lepidi ipsius, alteram exercitus; quod quaedam pars exercitus nõ minus "furiosa est,*

sic, immortaliter gaudeo, pro uehementissime.

Cicero dixit, assequi merita, ep.4.l.1.

sacerdotium uidetur significare; de quo in epistola ad M. Brutum.

quas mei defendendi, atque ornandi partes iã suscepisti, eas ne depone.

qui non essent erga remq. be-

ne animati, furiosi dicebantur, & insani. infra, eadem epistola.

cuius erat praecipua fortitudo. militauetat autem ī Gallia cum Caesare.

nullas esse belli reliquias, Antonio ad Mutinam fuso.

omnibus in rebus me fore in tua potestate. ep.4.l.5.

uide infra, ep. 15. 18. & 20.

quia gloriae socium non habebo.

est, quam qui cum Antonio fuerunt. equitatum reuocaui: ipse in Allobrogibus constiti; ut proinde ad omnia paratus essem, ac res me moneret. si nudus huc se Antonius conferet; facile mihi uideor per me sustinere posse, remq. publicam ex uestra sententia administrare, quamuis ab exercitu Lepidi recipiatur. si uero copiarum aliquid secum adducet; & si decima legio ueterana, quae nostra opera reuocata cum reliquis est, ad eundem furorem redierit: tamen, ne quid detrimenti fiat, dabitur opera a me: idq. me praestaturum spero dũ istinc copiae transijciantur, cõiunctaeq. nobiscum facilius perditos opprimant. Hoc tibi spondeo, mi Cicero, neque animum, neque diligentiam mihi defuturam. cupio mehercules nullam residuam sollicitudinem esse: sed, si fuerit, nec animo, nec beneuolentiae, nec patiẽtiae cuiusquam pro uobis cedam. do quidem ego operam, ut etiam Lepidum ad huius rei societatem incitem: omniaq. ei obsequia polliceor, si modo remp. respicere uolet. utor in hac re adiutoribus, interpretibusq. fratre meo, & Laterense, & Furnio nostro. non me impedient priuatae offensiones, quo minus pro reip. salute etiam cum inimicissimo consentiam. quod si nihil profecero; nihilo minus maximo sum animo; & maiore fortasse cum mea gloria uobis satisfaciam. Fac ualeas, meq. mutuo diligas.

ARG.

ARG. Significat, quam gratae senatui fuerint eius litterae de apparatu, studioq. defendendae reip. quidq. ex eius litteris actũ sit: & hortatur eum ad recuperandam libertatẽ.

Cicero s. d. Planco imp. cos. des. 12

Etsi reip. caussa maxime gaudere debeo, tantum ei te præsidij, tantum opis attulisse extremis pæne temporibus: tamen, ita te uictorem complectar rep. recuperata; ut magnam partem nihil laetitiae tua dignitas affert, quam & esse iam, & futuram amplissimam intelligo. caue enim putes ullas litteras umquam gratiores, quam tuas, in senatu esse recitatas. idq. contigit tum meritorum tuorum in remp. eximia quadam magnitudine, tum uerborum, sententiarumq. grauitate. quod mihi quidem minime nouum; qui & te nossem, & tuarum litterarum ad me missarum promissa meminissem; et haberem a Furnio nostro tua penitus consilia cognita: sed senatui maiora uisa sunt, quam erant exspectata: non quod umquam de tua uoluntate dubitasset: sed, nec, quantum facere posses, nec, quo progredi uelles, exploratum satis habebat. itaque cum ad VII. *id. Apr. mane mihi tuas litteras M. Varisidius reddidisset, easq. legissem, incredibili gaudio sum elatus: cumq. magna multitudo optimorum uirorum, & ciuiũ me de domo deduceret; feci continuo omnes participes meae uoluptatis. interim ad me uenit Munatius noster, ut consueuerat: & ego ei litteras tuas*

cum ab interitu non longe abesset.

de quibus eae litterae loquebantur. infra, ep. 16. & 19.

Planci cognatus. nam Plãcus Munatiorũ cognomen.

tuas ostendi. nihil dum enim sciebat: nam ad me primum Varisidius: idq. sibi a te mandatum esse dicebat. paullo post idem mihi Munatius eas litteras legendas dedit, quas ipsi miseras, & eas quas publice. placuit nobis, ut statim ad Cornutum praetorem urb litteras deferremus; qui quod consules aberant, consulare munus sustinebat more maiorum. senatus est continuo conuocatus; frequensq. conuenit propter famam, atque exspectationem tuarum litterarum. recitatis litteris, oblata religio Cornuto est, pullariorum admonitu, non satis diligenter eum auspiciis operam dedisse, idq. a nostro collegio comprobatum est: itaque res dilata est in posterum. eo autem die magna mihi fuit pro tua dignitate contentio cum Seruilio. qui cum gratia effecisset ut sua sententia prima pronunciaretur: frequens eum senatus reliquit, & in alia omnia discessit: meaeq. sententiae, quae secunda pronunciata erat, cum frequens assentiretur senatus, rogatu Seruilij P. Titius intercessit. res in posterum dilata. uenit paratus Seruilius, Ioui ipsi iniquus, cuius in templo res agebatur. hunc quemadmodum fregerim, quantaq. contentione Titium intercessorem abiecerim, ex aliorum te litteris malo cognoscere: unum hoc ex meis: senatus grauior, constantior, amicior tuis laudibus esse non potuit, quam tum fuit. nec uero tibi senatus amicior, quam cuncta ciuitas. mirabiliter enim

Sulpiciae gentis.

absentibus consulibus praetorum prima dignitas. Phil. 14. in extremo.

auspicato enim senatus habebatur.

augurum. ep. 4. lib. 15.

Isaurici filio, qui consulatum cũ Caesare gesserat.

de hoc Titio Dio lib. 46.

senatus enim in templis habebatur; & Iouis tẽplũ erat in Capitolio.

enim populus R. uniuersus, & omnium generum, ordinumq. consensus ad liberandam remp. conspirauit. perge igitur, ut agis, nomenq. tuum commẽda immortalitati: atque hæc omnia, quæ habent speciem gloriæ, collecta inanissimis splendoris insignibus, contemne; breuia, fugacia, caduca existima. uerum DECVS *in uirtute positum est, quæ maxime illustratur magnis in remp. meritis. eam facultatem habes maximam: quam quando complexus es, tene; & perfice ut ne minus resp. tibi, quam tu reip. debeas. me tuæ dignitatis non modo fautorem, sed etiam amplificatorem cognosces. id tum reip. quae mihi est mea uita carior, tum nostrae necessitudini debere me iudico. Atque in his curis, quas contuli ad dignitatem tuam, cepi magnam uoluptatem, quod bene cognitam mihi T. Munatij prudentiam, & fidem, magis etiam perspexi in eius incredibili erga te beneuolentia, & diligentia.* III. *id. Apr. Vale.*

uide scholia.

Phil.13. idem fere aliis uerbis epist.24. l.9. in extremo.

cum neque hic, neque supra fratrem appellet; suspicor cognatum potius, quã fratrem esse L. Planci. etsi non me praeterit, T. Munatium, L. Planci oratoris fratrẽ, a Pediano nominari.

ARG. Scribit de S.C. in suam sententiam facto, ad augendam Planci dignitatem; hortaturque, ut Antoniani belli reliquias conficiat.

Cicero S. D. Planco imp. cos. des. 13

V T *primum potestas data est augẽdae dignitatis tuæ, nihil prætermisi in te ornando, quod positum esset aut in præmio uirtutis, aut in honore uerborum. id ex ipso S.C. poteris cognoscere: ita enim est perscriptum, ut a me descripto*

dicta sententia est: quam senatus frequens secutus est summo studio, magnoq. consensu. Ego, quamquam ex tuis litteris, quas mihi misisti, perspexeram te magis iudicio bonorum, quam in "*signibus gloriae delectari; tamen considerandum nobis existimaui, etiam si tu nihil postulares, quantum tibi a rep. deberetur. tu* "*contexes extrema cum primis. qui enim M. Antonium oppresserit, is bellum confecerit. itaque* "*Homerus non Aiacem, nec Achillem, sed Vlyssem appellauit* πτολίπορθον. *Vale.*

honoribus a senatu decretis.

id est, bellũ iam magna ex parte a cõsulibus profligatũ, ipse conficies. infra, epist. 19. & 20.

Iliad. ϑ.

ARG. Laudat Plancum de subsidio reip. ferendo; & hortatur, ut Antonium ad Mutinam fusum persequatur, ac perdat.

Cicero s. d. Planco imp. cos. des. 14

O GRATAM *famam biduo ante* "*uictoriam, de subsidio tuo, de studio, de celeritate, de copiis. atqui, etiam hostibus fusis, spes omnis in te est. fugisse enim ex proelio Mutinensi dicuntur notissimi latronum duces.* EST *autem non minus gratum extrema delere, quam prima depellere. equidem expectabam iam tuas litteras, idq. cum multis: sperabamq. etiam Lepidum, reip. temporibus* "*admonitum, tecum & reip. satis esse facturum. In illam igitur curam incumbe, mi Plance, ut ne qua scintilla taeterrimi belli relinquatur. quod si erit factum; & remp. diuino beneficio affeceris; & ipse aeternam gloriam consequere.* III. *id. Maij. Vale.*

Mutinẽsem, Antonio fugato.

praesenti periculo: quo boni ciues ad opẽ patriae ferendam impelluntur.

ARG.

ARG. Nunciat, quid ad opprimendum Antoniū paret.

Plancus s. d. imp. Ciceroni. 15

His *litteris scriptis, quae postea accidissent, scire te, ad rep. putaui pertinere. Sedulitas mea, ut spero, & mihi, & reip. tulit fructum. namque assiduis internuncijs cum Lepido egi, ut, omissa omni contentione, reconciliataq. uoluntate nostra, communi consilio reip. succurreret: se, liberos, urbem pluris, quam unum perditum, abiectumq. latronem, putaret: obsequioq. meo, si ita faceret, ad omnes res abuteretur. profeci itaque per Laterensem internuncium: fidem mihi dedit, se Antonium, si prohibere sua prouincia non potuisset, bello persecuturum: me, ut uenirem, copiasq. coniungerem, rogauit, eoq. magis, quod & Antonius ab equitatu firmus esse dicebatur, & Lepidus ne mediocrem quidem equitatum habebat: nam etiam ex paucitate eius, non multis ante diebus, decem, qui optimi fuerant, ad me transierunt. Quibus rebus ego cognitis, cunctatus non sum; in cursu bonorum consiliorum Lepidum adiuuandum putaui. aduentus meus quid profecturus esset, uidi: uel quod equitatu meo persequi, atque opprimere equitatum eius possem: uel quod exercitus Lepidi eam partem, quae corrupta est, & ab rep. alienata, & corrigere, & coercere praesentia mei exercitus possem. itaque in Isara, flumine maximo, quod in finibus est Allobrogum, pon-*

infra, ep. 20.

supra, ep. 2. & infra, ep. 18. & 21.

quia iā proelio Mutinensi fractus erat Antonius.

ep. 33. l. 10. & 10. lib. xi.

dum Lepidus bene de rep. sentiret.

infra, ep. 21.

Plinius Isaram Rhodano comparat, l. 3. c. 4.

te uno die facto, exercitum ad IV. *id. Maij traduxi. cum uero mihi nunciatum esset, L. Antonium, præmissum cum equitibus, & cohortibus, ad Forum Iulij uenisse: fratrem cum equitum quattuor millibus, ut occurreret ei, misi ad pridie id. Maij: ipse maximis itineribus cũ quattuor legionibus expeditis, & reliquo equitatu subsequar. si nos mediocris modo fortuna reip. adiuuerit: & audaciae perditorum, & nostræ sollicitudinis hic finem reperiemus. quod si latro, praecognito nostro aduentu, rursus in Italiam se recipere coeperit: Bruti erit officiũ occurrere ei: cui scio nec consilium, nec animum defuturum. ego tamen, si id acciderit, fratrem cum equitatu mittam, qui sequatur, Italiam a uastatione defendat. Fac ualeas, meq. mutuo diligas.*

quinque nominantur ep. 8. huius libri, quattuor ep. 13. lib. XI.

Decimi Bruti, Galliae cisalpinae praefecti.

ARG. Gratissimas fuisse Planci litteras, maximeq. opportunas significat: eiq. auctor est, ut in rebus tam subitis consilium senatus ne exspectet, ipse a sese consilium capiat.

Cicero s. D. Planco. 16

NIHIL *post hominum memoriam gloriosius, nihil gratius, ne tempore quidem ipso opportunius accidere uidi, quam tuas, Plance, litteras. redditae sunt enim, frequenti senatu, Cornuto, cum is frigidas sane, & inconstantes recitasset litteras Lepidi. sub eas statim recitatae sunt tuae, non sine magnis quidem clamoribus. cum rebus enim ipsis essent, & studijs, beneficijsq. in remp. gratissimae; tum erant grauissimis*

quoad meminisse homines possunt.

uide eandẽ sententiam supra, ep. 12. & infra ep. 19.

*mis uerbis, & sententijs. flagitare senatus institit Cornutum, ut referret statim de tuis litteris ille se considerare ait uelle. cum ei magnum conuicium fieret cuncto a senatu, quinque tribuni pl. retulerunt. Seruilius rogatus rem distulit. ego eam sententiam dixi, cui sunt assensi ad unum. ea quae fuerit, ex S.C. cognosces. Tu quamquam consilio non eges, uel abundas potius, tamen hoc animo esse debes, ut nihil huc reijcias, ne ue in rebus tam subitis, tamq. *angustis a senatu consiliũ petendum putes. ipse tibi sis senatus. quocumque te ratio reip. ducet, sequare. cures, ut ante factum aliquid a te egregium audiamas, quam futurum putarimus. illud tibi promitto, quidquid erit a te factum, id senatum, non modo ut fideliter, sed etiam ut sapienter factum, comprobaturum. Vale.*

aduerte etiam tribunus pl. ius referendi ad se natũ habuisse. qua de re Gellius l.14. cap.7.

spatium negantibus mittendi ad senatum.

ARG. Praesentem belli statum describit, cũ excusatione fratris a se dimissi, & commendatione suae dignitatis.

Plancus imp. S. D. Ciceroni. 17

ANTONIVS *idibus Maij ad Forum Iulij cum primis copijs uenit. Ventidius bidui spatio abest ab eo. Lepidus ad forum Voconij castra habet: qui locus a *Foro Iulij quattuor & uiginti millia passuum abest: ibiq. me exspectare constituit, quemadmodum ipse mihi scripsit. quod si omnia mihi *integra & ipse, & fortuna seruauerit: recipio uobis, celeriter me negotium ex sententia cõfecturum. Fratrem meum, assiduis labori-*

ep.18.33.& 34. & ep.10. l.XI.

urbe Galliae Narbonensis. Mela l.2.

nisi quid ab ipso peccatũ sit.

laboribus,* concursationibusq. confectum, grauiter se habuisse, antea tibi scripsi. sed tamen, cum primum posse ingredi coepit; nõ magis sibi, quam reip. conualuisse se existimans, ad omnia pericula princeps esse non recusabat. sed ego eum non solum hortatus sum, uerum etiam coegi isto proficisci: quod illa ualetudine magis conficere se, quam me tueri posset in castris: & quod acerbissimo* interitu consulum remp. nudatam, tali ciue praetore in urbanis officijs indigere existimabã. quod si quis uestrum non probabit; mihi prudentiam in consilio defuisse sciat, non illi erga patriã fidelitatem. Lepidus tandem, quod ego desiderabam, fecit, ut Apellam ad me mitteret, quo obside* fide illius, & societatis in rep. administranda uterer. studium in ea re suum mihi L. Gellius; de tribus fratribus,* Segauiano probauit: quo ego interprete nouissime ad Lepidum sum usus. amicum eum reip. cognoscere uideor: libenterq. ei sum testimonio, & omnibus ero, qui bene merentur. Fac ualeas, meq. mutuo diligas; dignitatemq. meam, si* mereor, tuearis, sicut adhuc singulari cum beneuolentia fecisti. Vale.

ut qui equitum turmis praeesset, supra, ep. 15.

Hirtij & Pãsae, qui Mutinensi pugna perierãt. ifra, ep. 33.

fide pro fidei, ut die pro diei. Gell. l. 9. c. 14. uide scholia.

epist. 9.

ARG. Narrat, quibus de caussis ad Lepidũ proficiscatur.

Plancus S. D. Ciceroni. 18

QVID in animo habuerim, cum* Laeuus Neruaq. discesserunt a me, & ex litteris, quas eis dedi, & ex ipsis cognoscere potuisti, qui omnibus

infra, ep. 21.

omnibus rebus, consilijsq. meis interfuerút. Ac cidit mihi, quod homini pudenti, & cupido satisfaciendi reip. bonisq. omnibus accidere solet; ut consilium sequerer periculosum magis, dum me probarem, quam tutum, quod habere posset obtrectationem: itaque, post discessum legatorum, cum binis continuis litteris & Lepidus me, ut uenirem, rogaret; & Laterensis multo etiam magis, prope implorans, obtestaretur, non ullam rem aliam extimescens, quam eandem, quae mihi quoque facit timorem, uarietatem, atque infidelitatem exercitus eius: non dubitandum putaui, quin succurrerem, meq. communi periculo offerrem. sciebam enim: & cautius illud erat consilium, exspectare me ad Isaram, dum Brutus transijceret exercitum, & cum collega consentiente, sicuti milites faciunt, hostibus obuiam ire. tamen, si quid Lepidus bene sentiens detrimenti cepisset, hoc omne assignatum iri aut pertinaciae meae, aut timori uidebam; si aut hominem offensum mihi, coniunctum cum rep. non subleuassem; aut ipse a certamine belli tam necessarij me remouissem. itaque potius periclitari uolui, si poßem mea praesentia & Lepidum tueri, & exercitum facere meliorem, quam nimis cautus uideri. sollicitiorem certe hominem non suis contractis neminem puto fuisse. nam quae res nullam habebat dubitationem; si exercitus Lepidi absit, ea nunc magnam affert sollicitudinem,

ep. 6. l. 1.

qui timet infamiam. ep. 23.

Laeui, & Neruae.

infra, ep. 23.

uide quae scripsit ipse Lepidus infra, ep. 35.

milites enim pari gradu simul contra hostes eunt.

supra, ep. XI. & 15. & infra, ep. 20.

nulla sua culpa, ex ijs, quae ipse non contraxit. sic ad Q. fr. l. 1. ep. 1

magnumq. habet casum. mihi enim si contigisset, ut prior occurrerem Antonio; non mehercule horam constitisset: tantum ego & mihi confido, & sic perculsas illius copias, Ventidijq. mulionis castra despicio. sed non possum non exhorrescere, si quid intra cutem subest uulneris, quod prius no cere potest, quam sciri, curariq. possit. sed certe, nisi uno loco metaremur, magnum periculum ipse Lepidus, magnum ea pars exercitus adiret, quae bene de rep. sentit. magnam etiam perditi hostes accessionem sibi fecissent, si quas copias a Lepido abstraxissent, quae si aduentus meus represserit; agam gratias fortunae, constantiaeq. meae, quae me ad hanc experientiam excitauit. itaque ad XII. *kal. Iun. ab Isara castra moui: pontem tamen, quem in Isara feceram, castellis duobus ad capita positis, reliqui; praesidiaq. ibi firma posui; ut uenienti Bruto, exercituiq. eius sine mora transitus esset paratus. ipse, ut spero, diebus octo, quibus has litteras dabam, cum Lepidi copijs me coniungam. Vale.*

de Lepidi fide non prorsus bene sperat. supra, ep. 13. & 14.

ep. 21. l. 10. & 13. l. XI.

collegae. ep. 8. 20. & 22.

ARG. Officium Planci in actione gratiarum sibi fuisse gratissimum fatetur: hortaturque, ut ad extinguendas belli reliquias omni studio incumbat.

Cicero s. D. Planco imp. 19

QVAMQVAM *gratiarum actionem a te non desiderabam, cum te re ipsa, atque animo scirem esse gratissimum: tamen (fatendum est enim) fuit ea mihi periucunda. sic enim uidi,*

tribus modis erga bene meritos officio fungimur, gratiarũ actione, re ipsa, animo.

quasi ea, quae oculis cernuntur, me a te amari. dices, Quid antea? Semper quidem, sed numquam illustrius. Litterae tuae mirabiliter gratae sunt senatui cum rebus ipsis, quae erant grauissimae, & maxime, fortissimi animi, summiq. consilij, tum etiam grauitate sententiarum, atque uerborum. sed, mi Plance, incumbe, ut belli extrema perficias. in hoc erit summa & gratia, & gloria. cupio omnia reip. caussa: sed mehercule, in ea conseruanda iam defatigatus, non multo plus faueo patriae, quam tuae gloriae: cuius maximam facultatem tibi dij immortales, ut spero, dedere: quam complectere, obsecro. qui enim Antonium oppresserit, is hoc taeterrimum bellum, periculosissimumq. confecerit. Vale.

uide eandē sententiam supra, ep. 12.

de animo dici, fessus antē de corpore, scribit Fronto.

supra, ep. 5. supra, ep. 13.

ARG. Petit, ut de Lepidi fide significet, utrum a rep. sit, an se cum Antonio coniunxerit; & hortatur ad belli reliquias opprimendas.

Cicero s. D. Planco. 20

I T A *erant omnia, quae istinc afferebantur, incerta, ut, quid ad te scriberem, non occurreret. modo enim, quae uellemus, de Lepido, modo contra nunciabantur. de te tamen constans fama, nec decipi posse, nec uinci. quorum alterius fortuna partem habet quandam; alterum proprium est prudentiae tuae. sed accepi litteras a collega tuo, datas idibus Mai: in quibus erat, te ad se scripsisse, a Lepido non recipi Antonium. quod erit certius, si tu ad nos idem scripseris. sed*

ab eo non recipi Antonium.

D. Bruto. supra ep. 8. & 18.

minus

minus audes fortasse propter inanem laetitiam litterarum superiorum. uerum ut errare, mi Plance, potuisti: (quis enim id effugerit?) sic, decipi te non potuisse. quis non uidet? nunc uero etiam erroris caussa sublata est. culpa enim illa, BIS *ad eundem, uulgari reprehésa prouerbio est. sin, ut scripsisti ad collegam, ita se res habet: omni cura liberati sumus, nec tamen erimus prius, quam, ita esse, tu nos feceris certiores. mea quidem, ut ad te sepius scripsi, haec sententia est; qui reliquias huius belli oppresserit, eum totius belli confectorem fore: quem te & opto esse, & confido futurum. Studia mea erga te, quibus certe nulla esse maiora potuerunt, tibi tam grata esse, quam ego putaui fore, minime miror, uehementerq. laetor: quae quidem tu, si recte istic erit, maiora, & grauiora cognosces.* IV. Kal. *Iun.*

cum scripsit, Sedulitas mea reip. tulit fructum. supra, ep.15.

sic ep.7.l.3.

bis, supra, ep. 13.&19.

sic supra, ep.1. Nec miror, & gaudeo.

ARG. Nunciat de Lepidi perfidia, & coniunctione cum Antonio; nouarumq. copiarum subsidium postulat; & suam commendat dignitatemq.

Plancus s.D. Ciceroni. 21

PVDERET *me inconstantiae mearum litterarum, si non haec ex aliena leuitate penderent. Omnia feci, quare, Lepido coniuncto ad remp. defendendam, minore sollicitudine uestra perditis resisterem: omnia ei, & petenti recepi, & ultro pollicitus sum; scripsiq. tibi biduo ante, cõfidere me bono Lepido esse usurum, communiq. consilio bellum administraturum. credidi chirographis*

qui de Lepido uarie scripserim.

graphis eius, affirmationi praeſentis Laterenſis; qui tum apud me erat; ˟reconciliaremq. me Lepido, fidemq. haberem, orabat. non licuit diutius bene de eo ſperare. illud certe caui, & cauebo, ne mea credulitate reip. ſumma fallatur. Cum ˟Iſaram flumen, uno die ponte confecto, exercitũ ˟tranſduxiſſem, pro magnitudine rei celeritatem adhibens, quod petierat per litteras ipſe, ut maturarem uenire: praeſto mihi fuit ſtator eius cũ litteris, quibus, ne uenirem, denunciabat: ſe poſſe conficere per ſe negotium: interea ad Iſaram exſpectarem. indicabo temerarium meum conſilium tibi: nihilo minus ire decreueram, exiſtimans eum ſocium gloriae uitare. putabam poſſe me nec de laude ˟ieiuni hominis delibare quidquam, & ſubeſſe tamen propinquis locis, ut, ſi durius aliquid eſſet, ſuccurrere celeriter poſſem. ego non malus homo hoc ſuſpicabar. at Laterenſis, uir ſanctiſſimus, ſuo chirographo mittit mihi litteras: in eisque, deſperans de ſe, de exercitu, de Lepidi fide, querensq. ſe diſtitutum, aperte denunciat, uideam ne fallar: ſuam fidem ˟ſolutam eſſe; reip. ne deſim. exemplar eius chirographi Titio dedi. ipſa chirohrapha omnia, & quibus credidi, & ea, quibus fidem non habendam putaui, ˟Laeuo Ciſpio dabo perferenda, qui omnibus his interfuit rebus. Acceſſit eo, ut milites eius, cum Lepidus concionaretur, improbi per ſe, ˟corrupti etiam per eos, qui praeſunt,

propter ueteres inimicitias. ſupra, ep.2. 15. & 18. & infra, ep.23. ep.18. & lib.XI. ep.13.

tranſiiceret, dixit, ep.18.

nota metaphora in duobus uerbis, ieiuni, & delibare.

ſe iam non teneri promiſſis.

ſupra, ep.18. & Feſtus in uerbo, Septimontium.

ſupra, ep.15.

sunt, Canidios, Rufrenosque, & ceteros, quos, cum opus erit, scietis, conclamarint uiri boni, pacem se uelle, neque esse cum ullis pugnaturos, duobus iam consulibus singularibus occisis, tot ciuibus pro patria amissis, hostibus denique omnibus iudicatis, bonisq. publicatis. neque hoc aut uindicarat Lepidus, aut sanarat. huc me uenire, & duobus exercitibus coniunctis obijcere exercitum fidelissimum, maxima auxilia, principes Galliæ, prouinciam cunctam, summæ dementiæ, & temeritatis esse uidi: mihique, si ita oppressus essem, remq. pub. mecum perdidissem mortuo non modo honorem, sed misericordiam, quoque defuturam. itaque rediturus sum; nec tanta munera perditis hominibus dari posse sinam. exercitum locis ut habeam opportunis, prouinciam tuear, etiam si ille exercitus desciuerit, omnia ut integra seruem, dabo operam, quoad exercitus huc summittatis, pariq. felicitate rēp. hic uindicetis. nec depugnare, si occasio tulerit; nec obsideri, si necesse fuerit; nec mori, si casus inciderit, pro uobis paratior fuerit quisquam. Quare hortor te, mi Cicero, exercitū huc transiiciendum quamprimum cures, & matures prius, quam hostes magis corroborentur, & nostri perturbentur. in quo si celeritas erit adhibita; resp. in possessione uictoriae, deletis sceleratis, permanebit. Fac ualeas, meq. diligas. Fratrem meum tibi, fortissimum ciuem, & ad omnia

ironia satis manifesta.

Antonium secutis.

correxerat.

de quattuor legionibus meminit. ep. 15. & de quinque ep. 8.

Lepidi.

epist. 24.

ut ad Mutinā.

paratissimum, excusem litteris? qui ex labore in febriculã incidit assiduam, & satis molestam. cum primum poterit; istuc recurrere non dubitabit; ne quo loco reip. desit. Meam dignitatem commendatam habeas, rogo. concupiscere me nihil oportet. habeo te & amantissimum mei, &, quod optaui, summae auctoritatis. tu uideris, quantum, & quando tuum munus apud me uelis esse. tantum te rogo, in Hirtij locum me subdas, & ad tuum amorem, & ad meam obseruantiam. Vale.

excuses, antiqui libri habẽt.

erat enim praetor Planci frater. supra, ep. 17.

supra, epist. 9. Temporis, & rei te moderatorem facile patior esse.

ARG. Agris diuidundis praefici Plãcus cupiebat, ad militum gratiam colligendam. de ea re Cicero respondet.

Cicero s. d. Planco. 22

In te, & in collega omnis spes est dijs approbantibus. concordia uestra, quae senatui declarata litteris uestris est, mirifice & senatus, & cuncta ciuitas delectata est. Quod ad me scripseras, de re agraria: si consultus senatus esset, ut quisque de te honorificentissimam sententiam dixisset, eam secutus essem: qui certe ego fuissem: sed, propter tarditatem sententiarum, moramq. rerum, cum ea, quae consulebantur, ad exitum non peruenirent; commodissimum mihi, Plancoq. fratri uisum est, uti eo, quod ne nostro arbitratu componeretur, quis fuerit impedimento, arbitror te ex Planci littteris cognouisse. sed siue in s. c. *siue in ceteris rebus desideras aliquid, sic tibi persuade, tantam esse apud omnes bonos tui carita-*

ep. 8. 18. & 20.

idem & D. Brutus cupiebat, supra ep. 12.

de quibus ad senatum referebatur.

ad minuendum dolorẽ ob S. C. minus ex sentẽtia scriptum.

caritatem, ut nullum genus amplissimae dignitatis excogitari possit, quod tibi non paratum sit. Litteras tuas uehementer exspecto, & quidem tales, quales maxime opto. Vale.

ARG. Excusat se, quod Lepido crediderit: & suam diligentiam in copiis tuto reducendis declarat accepto nuncio de Lepidi, Antoniiq. coniunctione. quo in periculo subsidium Caesariani exercitus postulat.

Plancus s. d. Ciceroni. 23

NVMQVAM *mehercule, mi Cicero, me paenitebit maxima pericula pro patria subire, dum, si quid[x] acciderit mihi, a reprehensione temeritatis absim. Confiterer imprudentia me lapsum, si umquam Lepido ex animo credidissem.* CREDVLITAS *enim error est magis, quam culpa; & quidem in optimi cuiusque mentem facillime irrepit. sed ego non hoc uitio paene sum deceptus: Lepidum enim pulchre noram. quid ergo est? pudor me, qui in[x] bello maxime est periculosus, hunc casum coegit subire. nam, si uno loco essem, uerebar ne cui obtrectatorum uiderer & nimium pertinaciter Lepido[x] offensus, & mea patientia etiam alere bellum. itaque copias prope in adspectum Lepidi, Antonijq. adduxi; quadragintaq. millium passuum spatio relicto, consedi, eo consilio, ut uel celeriter accedere, uel[x] salutariter recipere me possem. adiunxi haec in loco eligendo, flumen oppositum ut haberem, in quo mora transitus esset; Vocontij sub[x] manu ut essent, per quorum loca mihi fideliter pateret iter.*

ut fortuna fert. supra, ep. 20.

maxime enim ad res gerẽdas interest, optime de ducũ uirtute milites opinari. ep. 18.

pro infensus. Phil. 1.

cum salute, duo ueteres libri.

ita propinqui, ut quasi in manibus essent.

iter. Lepidus, desperato aduentu meo, quem non mediocriter captabat, se cum Antonio coniunxit ad IV. Kal. *Iun. eodemq. die ad me castra mouerunt. uiginti millia passuum cum abessent, res mihi nunciata est. dedi operam deum benignitate, ut & celeriter me reciperem, & hic discessus nihil fugae simile* haberet, non miles ullus, non eques, non quidquam impedimentorum amitteretur, aut ab illis feruentibus latronibus interciperetur. itaque pridie non. Iun. omnes copias Isaram transieci, pontesque, quos fecerã, interrupi, ut & spatium ad se* colligendum homines haberent, & ego me interea cum collega coniungerem; quem triduo, cum has dabam litteras, exspectabam. *Laterensis nostri & fidem, & animum singularem in remp. semper fatebor. sed certe nimia eius indulgentia in Lepidum, ad haec pericula perspiciunda fecit eum minus sagacem. qui quidem cum in fraudem se deductum uideret, manus, quas iustius in Lepidi perniciem armasset, sibi afferre conatus est. in quo casu tamen interpellatus, adhuc* uiuit, & dicitur uicturus. sed tamen de hoc mihi parum certum est: & magno cum dolore paricidarum elapsus sum ijs. ueniebant enim eodem furore in me, quo in patriam, incitati: iracundias autem harum rerum recentes habebant, quod Lepidum castigare non destiteram, ut extingueret bellum: quod colloquia facta improbabam: quod legatos, fide Lepi-*

quod in duce non minus laudari solet, quã si proelio uicerit.

ex timore recreandos.

supra, ep. 18.

eum ex illo uulnere perijsse affirmat Dio lib. 46. & Velleius lib. 2.

di missos ad me, in conspectum uenire uetueram: quod C. "Catinium Vestinum trib. mil. missum ab Antonio ad eum cum litteris, exceperam. in quo hanc capio uoluptatem, quod certe, quo magis me petiuerunt, tanto maiorem ijs frustratio dolorem attulit. Tu, mi Cicero, quod adhuc fecisti idem praesta, ut uigilanter, "neruoseq. nos, qui stamus in acie, subornes. ueniat Caesar cum copijs, quas habet firmissimas: aut, si ipsum aliqua res impedit, exercitus eius mittatur: cuius ipsius magnũ "periculum agitur. quidquid aliquando futurum fuit in castris perditorum contra patriam, hoc omne iam conuenit. pro urbis uero salute cur non omnibus facultatibus, quas habemus, utamur? quod si uos istic non defueritis; profecto, quod ad me attinet, omnibus rebus abunde reip. satisfaciam. Te quidem, mi Cicero, in dies mehercule habeo cariorem: sollicitudinesq. meas quotidie magis tua merita "exacuunt, ne quid aut ex amore, aut ex iudicio tuo perdam. opto, ut mihi liceat iam praesenti pietate meorum officiorum tua beneficia tibi facere iucundiora. Vale. VIII. *idus Iun. Ciuarone, ex finibus Allobrogum.*

Caninium, Sigonij liber: alij Catium. notae familiae.

uehemẽter, ut in hoc intẽdas omnes neruos.

erat enĩ ei inimicus Antonius, uictus iã ab eo ad Mutinã.

excitant. sic locutus Cic. l. 1. de or. & ad Att. l. 12.

ARG. Pollicetur se memorem beneficiorum; suas copias narrat; subsidium, aut ab Octauiano, aut ab Africano exercitu, postulat; Octauianum, quasi negligentem in tuenda rep. accusat.

Plancus imp. cos. des. S. D. Ciceroni. 24

FACERE *non possum, quin in singulas res meritaq.*

meritaq. tua tibi gratias agam: sed mehercule facio cum pudore. neque enim tanta necessitudo, quantam tu mihi tecum esse uoluisti, desiderare uidetur gratiarum actionem: neque ego libenter pro maximis tuis beneficijs tam uili munere defungor orationis; & malo praesens obseruantia, indulgentia, assiduitate memorem me tibi probare. quod si mihi uita contigerit, omnes gratas amicitias, atque etiam pias propinquitates in tua obseruantia, indulgentia, assiduitate uincam. amor enim tuus, ac iudicium de me utrum mihi plus dignitatis in perpetuum, an uoluptatis quotidie sit allaturus, non facile dixerim. De militum commodis fuit tibi curae: quos ego non potentiae meae caussa (nihil enim me non salutariter cogitare scio) ornari uolui a senatu; sed primum, quod ita meritos iudicabam; deinde, quod ad omnes casus coniunctiores reip. esse uolebam; nouissime, ut ab omni omnium sollicitatione auersos eos tales uobis praestare posse, quales adhuc fuerunt. Nos adhuc hic omnia integra sustinuimus. quod consilium nostrum; etsi, quanta sit auiditas hominum, non sine caussa, talis uictoriae, scio; tamen uobis probari spero. non enim, si quid in his exercitibus sit offensum, magna subsidia resp. habet expedita, quibus subito impetu, ac latrocinio paricidarum resistat. copias uero nostras notas tibi esse arbitror. in castris meis legiones sunt ueteranae tres, tironum uel luculentissima

uideo Plãcum in principio literarum delectari quadã grati animi significatione. supra, ep.49.xi.& 19.

omnia ut integra seruem, dixit epist.21.sed ibi significat, ne quid patiamur detrimẽti: hic se proeliũ uitasse. patet ex uerbo, sustinuimus, & sequentibus.

ſima ex omnibus una. in caſtris Bruti una ueterana legio, altera bima, octo tironum. ita uniuerſus exercitus numero ampliſſimus eſt, firmitate exiguus. quantum autem in acie tironi ſit committendum, nimium ſaepe expertum habemus. ad hoc robur noſtrorum exercituum ſiue Africanus exercitus, qui eſt ueteranus, ſiue Caeſaris acceſſiſſet, aequo animo ſummam remp. in diſcrimen deduceremus. aliquanto autem propius eſſe, quod ad Caeſarem attinet, uidebamus. nihil deſtiti eum litteris hortari: neque ille intermiſit affirmare, ſe ſine mora uenire. cum interim auerſum illum ab hac cogitatione, ad alia conſilia uideo ſe contuliſſe. ego tamen ad eum Furnium noſtrum cum mandatis, litteriſq. miſi, ſi quid forte proficere poſſet. Scis tu, mi Cicero, quod ad Caeſaris amorem attinet, ſocietatem mihi eſſe tecum: uel quod in familiaritate Caeſaris, uiuo illo, iam tueri eum, & diligere mihi fuit neceſſe: uel quod ipſe, quoad ego noſſe potui, moderatiſſimi, atque humaniſſimi fuit ſenſus: uel quod ex tam inſigni amicitia mea, atque Caeſaris, hunc, filij loco & illius, & ueſtro iudicio ſubſtitutum, non perinde habere mihi turpe uidetur. ſed quidquid tibi ſcribo, dolenter mehercule magis, quam inimice facio. quod uiuit Antonius hodie; quod Lepidus una eſt; quod exercitus habent non contemnendos; quod ſperant; quod audent; id omne Caeſari acceptum referre poſſunt.

Pharſalico maxime proelio Caeſaris & Pompeij. ep. 3. l. 7. & Tuſc. 2.

ad cogitationẽ conſulatus bimeſtris.

Octauianũ Cicero nimis diligere uiſus. quod fecit odio maxime, metuq. Antonij.

epiſt. 3.

ſimilem ſententiã alijs uerbis expreſſit. ep. 29. l. 7. & ad Att. ep. 12. l. 1.

poßunt. neque ego superiora repetam: sed ex eo tempore, quo ipse mihi professus est se uenire, si uenire uoluisset; aut oppressum iam bellũ esset, aut in aduersissimam illis Hispaniam cum detrimento eorum maximo extrusum. quae mens eũ, aut quorũ consilia a tanta gloria, sibi uero etiam necessaria, ac salutari auocarint, & ad cogitationem consulatus bimestris, summo cum terrore hominum, & insulsa cum efflagitatione transtulerint, exputare non possum. multum in hac re mihi uidentur necessarij eius & reip. & ipsius caussa proficere posse: plurimum, ut puto, tu quoque: cuius ille tanta merita habet, quanta nemo praeter me. numquam enim obliuiscar, maxima, ac plurima me tibi debere. De his rebus, ut exigeret cum eo, Furnio mandaui. quod si quantam debeo, habuero apud eum auctoritatem; plurimum ipsum iuuero. Nos interea duriori condicione bellum sustinemus: quod neque expeditissimam dimicationem putamus; neque tamen refugiendo commissuri sumus, ut maius detrimentum resp. accipere possit. quod si aut Caesar se respexerit; aut Africanae legiones celeriter uenerint: securos uos ab hac parte reddemus. Tu, ut instituisti, me diligas, rogo, proprieq. tuum esse, tibi persuadeas. V. kal. Sext. ex castris.

ut surrogaretur in locum Pansae, aut Hirtij. Dio lib. 46.

ut etiam Ciceronem M. Brutus ob eã caussam in epistola quadam grauiter increpet.

cum ipsiusquoque periculum agatur. supra, ep. 23.

quae erant in Africa. ep. 15. lib. xi.

ARG. Modeste reprehendit in Furnio praeproperam adipiscendae praeturae festinationem.

Cicero s. d. C. Furnio.

Si interest, id quod homines arbitrantur, reip. te, ut instituisti, atque fecisti, nauare operam, rebusq. maximis, quae ad extinguendas reliquias belli pertinent, interesse: nihil uideris melius, neque laudabilius, neque honestius facere posse: istamq. operam tuam, nauitatem, animum in remp. celeritati praeturae anteponendam censeo. nolo enim te ignorare, quantam laudem consecutus sis: mihi crede, proximam Planco, idq. ipsius Planci testimonio, praeterea fama, scientiaq. omnium. quamobrem, si quid operis tibi etiam nunc restat, id maximopere censeo persequendum. quid enim honestius? aut quid honesto anteponendum? sin autem satisfactum reip. putas: celeriter ad comitia, quando mature futura sunt, ueniendum censeo; dum modo ne quid haec ambitiosa festinatio imminuat eius gloriae, quā consecuti sumus. Multi clarissimi uiri, cum reip. darent operam, annum petitionis suae non obierunt. quod eo facilius nobis est, quod non est annus hic tibi destinatus: ut, si aedilis fuisses, post biēnium tuus annus esset. nunc nihil praetermittere uidebere usitati, & quasi legitimi temporis ad petendum. uideo autem, Planco consule, etsi etiam sine eo rationes expeditas haberes, tamen splendidiorem petitionem tuam fore, si modo ista ex sententia confecta essent. Omnino plura me scribere, cum tuum tantum consilium

Marginal notes:

dissuasio ab utili.

erat enim Planci legatus. supra, ep.8.

Furnius enim ad petendam praeturam contendere cupiebat, cum nondum ipsius annus esset.

supra, ep.9.

non fuerunt, oppressa a III uiris rep.

dissuasio ab exemplis.

si manebis in prouincia, & ad comitia practoria non uenies.

consilium, iudiciumq. sit, non ita necesse arbitrabar. sed tamen sententiam meam tibi ignotam esse nolebam. cuius est haec summa, ut omnia te metiri dignitate malim, quam ambitione, maioremq. fructum ponere in perpetuitate laudis, quã in celeritate praeturae. Haec eadem locutus sum domi meae, adhibito Quincto fratre meo, & Caecina, & Caluisio, studiosissimis tui, cum Dardanus, libertus tuus, interesset. omnibus probari uidebatur oratio mea: sed tu optime iudicabis. Vale.

testificandi amoris caussa. ep.4. lib.2.& 3. lib.10.

ep.7. lib.xi.

ARG. Scripserat Furnius, ad comitia praetoria se uenturum: Cicero dissuadet, comitiaq. dilata significat.

Cicero s. d. Furnio. 26

LECTIS *tuis litteris, quibus declarabas aut omittendos Narbonenses, aut cum periculo dimicandum; illud magis timui; quod uitatum, non moleste fero. Quod de Planci, & Bruti concordia scribis, in eo uel maximam spem pono uictoriae. De Gallorum studio, nos aliquando cognoscemus, ut scribis, cuius id opera maxime excitatum sit: sed iam, mihi crede, cognouimus. itaque iucundissimis tuis litteris stomachatus sũ in extremo. scribis enim, si in Sextilem comitia, cito te: si iam confecta, citius; ne diutius cum periculo fatuus sis. o mi Furni, quam tu caussam tuam nõ nosti, qui alienas tam facile discas. tu nunc candidatum te putas: & id cogitas, ut aut ad comitia curras; aut, si iam confecta, do-*

transalpinorũ.

tua uidelicet opera excitatũ.

caussarũ enim patronus solebat esse.

mi tuæ sis; scilicet ne cum maximo periculo, ut scribis, stultissimus sis. non arbitror te ita sentire. omnes enim tuos ad laudem impetus noui. quod si, ut scribis, ita sentis: non magis te, quam de te iudicium reprehendo meum. Te adipiscendi magistratus leuissimi, & diuulgatissimi, si ita adipiscare, ut plerique, praepropera festinatio abducet a tantis laudibus, quibus te omnes in cælum iure, & uere ferunt? scilicet id agitur, utrum hac petitione, an proxima prætor fias, non ut ita de rep. merear, omni honore ut dignissimus iudicere. utrum nescis, quam alte adscenderis; an pro nihilo id putas? si nescis: tibi ignosco: nos in culpa sumus. sin intelligis: ulla tibi est praetura uel officio, quod pauci, uel gloria, quam omnes sequuntur, dulcior? Hac de re & ego, & Caluisius, homo magni iudicij, tuiq. amantissimus, te accusamus quotidie: comitia tamen, quando ex his pendes, quantum facere possumus, quod multis de caussis reip. arbitramur conducere, in Ianuarium mensem protrudimus. Vince igitur, & uale.

qui te putem aliter sentire, quam scribis.

id laborandum tibi, & amicis tuis.

non praetura tantum.

qui te decedere e prouincia cupientem accusemus.

ep. 12. lib. 1. ad Q. fr.

ARG. Lepidum quasi molli brachio obiurgat, quia, summis honoribus a senatu ornatus, gratiarum agendarum officium neglexerat. tum, pacem inter Antonium & bonos ciues conciliare cupientem hortatur ne se interponat.

Cicero s. D. M. Lepido. 27

QVOD *mihi pro mea summa erga te beneuolentia magnae curae est, ut quamamplissima*

dignitate

dignitate sis; moleste tuli, te senatui gratias non egisse, cum esses ab eo ordine ornatus summis honoribus. Pacis inter ciues conciliandae te cupidum esse, lateor. pacem eam si a seruitute seiungis; consules & reip. & dignitati tuae. sin ista pax perditum hominem in possessionem impotentissimi dominatus restitutura est: hoc animo scito esse omnes sanos, ut mortem seruituti anteponant. itaque sapientius, meo quidem iudicio, facies, si te in istam pacificationem non interpones; quae neque senatui, neque populo, neque cuiquam bono probatur. Sed haec audies ex aliis, aut certior fies litteris. tu pro tua prudentia, quid optimum factu sit, uidebis.

in S.C. infra, ep.33.h.l.& 18. lib.xi. & Phil. 5.& 13.

e qua deiectus erat praelio Mutinensi.

hanc pacem ualde improbat etiam in Philip.

ARG. Dolet se non fuisse participem coniurationis in Caesarem: quia superstes Antonius perniciem reip. moliatur. deinde suum libertatis recuperandae studium declarat.

Cicero s. d. C. Trebonio. 28

Ep. 7.l.xi. & 4.l.12.

QVAM uellem ad illas pulcherrimas epulas me idibus Mart. inuitasses: reliquiarum nihil haberemus. at nunc cum his tantum negotii est, ut uestrum illud diuinum in remp. beneficium non nullam habeat querellam. quod uero a te, uiro optimo, seductus est, tuoq. beneficio adhuc uiuit haec pestis: interdum, quod mihi uix fas est, tibi subirascor. mihi enim negotii plus reliquisti uni, quam, praeter me, omnibus. Vt enim primum post Antonii foedissimum discessum senatus haberi libere potuit; ad illum animum meum

Antonius seruatus non esset. uide infra ep.12.

Dio lib.44. & Phil.13.

cum Brundisium profectus est, ut legiones Macedonicas ad urbem secum duceret. ep.25.l. 12. Philip.3. & Dio lib.45.

reuerti pristinum, quem tu cum ciue acerrimo, patre tuo, in ore & amore semper habuisti. nam, cum senatum ad XIII. kal. Ian. tribuni pl. uocauissent, deq. alia re referrent; totam remp. sum complexus; egiq. acerrime; senatumq. iam languentem, & defessum, ad pristinam uirtutem, consuetudinemq. reuocaui, magis animi, quam ingenij uiribus. Hic dies, meaq. contentio, atque actio spem primum populo R. attulit libertatis recuperandae. nec uero ipse postea tẽpus ullum intermisi de rep. non cogitandi solum, sed etiam agendi. Quod nisi res urbanas, actaq. omnia ad te perferri arbitrarer, ipse perscriberem. quamquam eram maximis occupationibus impeditus. sed illa cognosces ex aliis, a me pauca, & ea summatim. Habemus fortem senatum, consulares partim timidos, partim male sentientes. magnum damnum factum est in Seruio. L. Caesar optime sentit: sed, quod auunculus est, non acerrimas dicit sententias. consules egregij: praeclarus D. Brutus: egregius puer Caesar. de quo spero equidem reliqua: hoc uero certum habeto, nisi ille ueteranos celeriter conscripsisset, legionesq. duae de exercitu Antonij ad eius se auctoritatẽ contulissent, atque is oppositus esset terror Antonio, nihil Antonium sceleris, nihil crudelitatis praeteriturũ fuisse. Haec tibi etsi audita esse arbitrabar, uolui tamen notiora esse. plura scribam, si plus otij habuero. Vale.

uocandi senatus tribuni pl. ius habebant. Gell. l. 14. c. 7.

numquam per Antoniũ quietus fuit. ep. 1.

perierat Ser. Sulpicius. uide Philipp. l. 9.

ep. 7. l. XI.

priuato consilio, suo sumptu. Philipp. 3.

Brundisio redeũtem. ep. 25. l. 12. & Phil. 3.

ARG. Scribit de suo studio erga salutem Ampij exulantis; bonamq. spem habere iubet.

Cicero s. d. Ampio Balbo. 29

DE MEO *studio erga salutem, & incolumitatem tuam credo te cognosse ex litteris tuorum: quibus me cumulatissime satisfecisse, certo scio. nec iis concedo, quamquam sunt singulari in te beneuolentia, ut te saluum malint, quam ego illi mihi necesse est concedant, ut tibi plus, quam ipsi, hoc tempore prodesse possim. quod quidem nec destiti facere, nec desistam, & iam in maxima re feci, & fundamenta ieci salutis tuae. Tu fac bono animo, magnoq. sis, meque tibi nulla re defuturum esse confidas. Pridie non. Quinct. Vale.*

forte is est, de quo ep.3.l.1. & ad quem 12.l.6.

ep.3.lib.4.

sic locutus ep.9.l.1.

ARG. Proelium, uictoriaq. de Antonio relata nunciatur.

Ser. Galba s. d. Ciceroni. 30

DECIMO *septimo kal. Maij, quo die Pansa in castris Hirtij erat futurus, cum quo ego eram, (nam ei obuiam processeram millia passuũ centum, quo maturius ueniret) Antonius legiones eduxit duas, secundam, & quinctam trigesimam, & cohortes praetorias duas, unam suam, alteram Silani, & euocatorum partẽ. ita obuiam uenit nobis; quod nos quattuor legiones tironum habere solum arbitrabatur. sed noctu, quo tutius uenire in castra possemus, legionem Martiam, cui ego praeesse solebam, & duas cohortes praetorias miserat Hirtius nobis. Cum* equites

de hoc Galba in Philipp.13.

Veg.l.2.c.6. qui discesserat a Lepido, ipso tamen haud inuito. uide infra, ep.34.&Dionem lib.46. qui hanc etiam pugnam narrat.

de legione Martia Phil.14.

Phil. 14.

equites Antonij apparuissent, contineri, neque legio Martia, neque cogortes praetoriae potuerunt: quas sequi coepimus coacti, quando eas retinere non poteramus. Antonius ad Forum Gallorum suas copias continebat: neque sciri uolebat, se legiones habere: tantum equitatum, & leuem armaturam ostendebat. postea quam uidit se inuito legionem ire Pansa, sequi se duas legiones iussit tironum. postea quam angustias paludis, & siluarum transiuimus; acies est instructa a nobis duodecim cohortium. non dum uenerant legiones duae, cum repente Antonius in aciem suas copias de uico produxit, & sine mora concurrit. Primo ita pugnatum est, ut acrius non posset ex utraque parte pugnari. sed dexterius cornu, in quo ego eram cum Martiae legionis cohortibus octo, impetu primo fugauerat legionem trigesimam quintam Antonij, ut amplius passus quingentos ultra aciem, quo loco steterat, processerit. itaque, cum equites nostrum cornu circuire uellent, recipere me coepi, & leuem armaturam opponere Maurorum equitibus, ne auersos nostros aggrederentur. interim uideo me esse inter Antonianos, Antoniumque post me esse aliquanto. repente equum immisi ad eam legionem tironum, quae ueniebat ex castris, scuto reiecto. Antoniani me insequi: nostri pila conijcere uelle. ita nescio quo fato sum seruatus, quod cito sum a nostris cognitus. In ipsa

quae, relicto Antonio, Caesari Octauiano se adiunxerat. Philipp. 3. & 5. & Velleius l. 2.

equum admittere, dixit l. 2. de Fin. incitare, lib. 3. de natu. de.

Aemilia, ubi cohors Caesaris praetoria erat, die pugnatum est. cornu sinisterius, quod erat infirmius, ubi Martiae legionis duae cohortes erant, & cohors praetoria, pedem referre coeperunt, quod ab equitatu circumibantur, quo uel plurimum ualet Antonius. cum omnes se recepissent nostri ordines, recipere me nouissimus coepi ad castra. Antonius, tamquam uictor, castra putauit se posse capere. quo cum uenit, complures ibi amisit, nec egit quidquam. Audita re Hirtius cum cohortibus uiginti ueteranis redeunti Antonio in sua castra occurrit, copiasq. omnes eius deleuit, fugauitq. eodem loco, ubi erat pugnatum, ad Forum Gallorum. Antonius cum equitibus hora noctis quarta se in castra sua ad Mutinam recepit. Hirtius in ea castra rediit, unde Pansa exierat, ubi duas legiones reliquerat, quae ab Antonio erant oppugnatae. sic partem maiorem suarum copiarum Antonius amisit ueteranarum: nec id tamen sine aliqua iactura cohortium praetoriarum nostrarum, & legionis Martiae fieri potuit. aquilae duae, signa sexaginta sunt relata Antonij. res bene gesta est. Ad XII. *kal. Maij, ex castris. Vale.*

praetoriae cohortes fortissimorum uirorum.

duabus legionibus. oratione XIII. in Antonium.

exercitu incolumi. Phil. 14.

legionũ signa; nã cohortium diuersa, quae sexaginta hostibus erepta.

ARG. Excusat se, quod studium suum erga remp. litteris non dum declarauerit: seq. libertatis recuperandae cupidum ostendit.

C. Asinius Pollio s.D. Cicero. 31

Hispaniam posteriorem administrabat, a Caesare cõmissam; in qua Lusita-

MINIME *mirum debet tibi uideri, nihil me*

nia continebatur; citerior Lepido attributa erat. infra, ep. 33.

me scripsisse de rep. postea quam itum est ad arma. nam saltus Castulonensis, qui semper tenuit nostros tabellarios; etsi nunc frequentioribus latrocinijs infestior factus est, tamen nequaquam tanta in mora est, quanta qui locis omnibus dispositi ab utraque parte scrutantur tabellarios, & retinent. itaque, nisi naue perlatae litterae essent, omnino nescirem, quid istic fieret. nunc uero, nactus occasionem, postea quam nauigari coeptum est, cupidissime, & quam creberrime potero, scribam ad te. Ne mouear eius sermonibus, quem tametsi nemo est qui uidere uelit, tamen nequaquam proinde, ac dignus est, oderunt homines, periculum non est. adeo est enim *inuisus mihi, ut nihil non acerbum putem, quod commune cum illo sit. natura autem mea, & studia trahunt me ad pacis, & libertatis cupiditatem. itaque illud initium ciuilis belli saepe defleui. cum uero non liceret mihi nullius partis esse, quia utrobique magnos inimicos habebam; ea castra fugi, in quibus plane tutum me ab insidijs inimici sciebam non futurum. compulsus eo, quo *minime uolebam; ne in extremis essem, plane pericula non dubitanter adij. Caesarem uero, quod me in tanta fortuna, modo cognitum, uetustissimorum familiarium loco habuit, dilexi summa cum pietate, & fide. quae mea sententia gerere mihi licuit, ita feci, ut optimus quisque maxime probarit: quod iussus sum, eo tempore,

M. Antonius, nunc inuisus, quia reip. hostis, antea uero amicus. infra, ep. 33.

quia Caesar pro sua potentia, Pompeius pro rep. putabatur contendere.

atque ita feci, ut appareret, inuito imperatum esse. cuius facti iniustissima inuidia erudire me potuit, quam iucunda libertas, & quam misera sub dominatione uita esset. ita, si id agitur, ut rursus in potestate omnia unius sint: quicumque is est, ei me profiteor inimicum: nec periculum est ullum, quod pro libertate aut refugiam, aut deprecer. sed consules neque S. C. neque litteris suis praeceperant mihi, quid facerem. unas enim post idus Mart. demum a Pansa litteras accepi; in quibus hortatur me, ut senatui scribam, me, & exercitum in potestate eius futurum. quod, cum Lepidus concionaretur, atque omnibus scriberet, se consentire cum Antonio, maxime contrarium fuit. nam quibus commeatibus, inuito illo, per illius prouinciam legiones ducerem? aut, si cetera transissem, num etiam alpes poteram transuolare, quae praesidio illius tenentur? Adde huc, quod perferri litterae nulla condicione potuerunt. sexcentis enim locis excutiuntur, deinde etiam retinentur a Lepido tabellarij. Illud me Cordubae pro concione dixisse, nemo uocabit in dubium, prouinciam me nulli, nisi qui a senatu missus uenisset, traditurum. nam de legione trigesima tradenda quantas habuerim contentiones, quid ego scribam? qua tradita, quanto pro rep. infirmior futurus fuerim, quis ignorat? hac enim legione noli acrius, aut pugnacius quidquam putare esse. quare me eum existima

odium aduersus me iniuste concitatum.

mox tamen Asini te cum Antonio coniūxisti. Velleius l. 2.

consule.

infra, ep. 33.

ursit enim cū & Lepidus, & Antonius ep. sequenti.

existima esse, qui primum pacis cupidissimus sim; (omnes enim ciues plane studeo esse saluos) dein de qui & me, & remp. uindicare in libertatem paratus sim. Quod familiarem meum in tuorum numero habes, opinione tua mihi gratius est: inuideo illi tamen, quod ambulat, & iocatur tecũ. quaeres, quanti aestimem. si umquam licuerit uiuere in otio, experieris. nullum enim uestigium abs te discessurus sum. Illud uehementer admiror, non scripsisse te mihi, manendo in prouincia ne, an ducendo exercitum in Italiam, reip. magis satisfacere possim. ego quidem, etsi mihi tutius, ac minus laboriosum est manere; tamen, quia uideo tali tempore multo magis legionibus opus esse, quam prouincijs, quae praesertim recuperari nullo negotio possunt, constitui, ut nunc est, cum exercitu proficisci. deinde ex litteris, quas Pansae, misi, cognosces omnia. nam earum tibi exemplar misi. XVII. kal. Apr. Cordubae.

ep. sequenti. ep. 15. l. 12. & 24. l. 14. & in prooemio libri de claris orat. Opinione omnium maiorem animo cepi dolorem.

ut nunc quidẽ ĩ animo habeo. casus autẽ saepe cogit mutare consilium.

ARG. Enumerat, quae Balbus, quaestor suus, flagitiose commiserit, quaeq. ipse fecerit ad exercitum in reip. potestate continendum.

Asinius Pollio s. d. Ciceroni. 32

BALBVS quaestor, magna numerata pecunia, magno pondere auri, maiore argenti coacto, de publicis exactionibus, ne stipendio quidem militibus reddito, duxit se a Gadibus; & triduum tempestate retentus ad Calpen, kal. Iunij transiecit sese in regnum Bogudis, plane bene peculiatus.

statim a Balbi flagitis incipit: quod est indiciũ summae iracundiae.

culiatus. his rumoribus utrum Gades referatur, an Romam, (ad singulos enim nuncios turpissime consilia mutat) nondum scio. sed, praeter furta, & rapinas, & uirgis caesos socios, haec quoque fecit; ut ipse gloriari solet, eadem, quae C. Caesar: ludis, quos Gadibus fecit, Herennium Gallum histrionem, summo ludorum die anulo aureo donatũ, in quattuordecim sessum deduxit: tot enim fecerat ordines equestris loci: quattuoruiratum sibi prorogauit: comitia biennij biduo habuit, hoc est renunciauit quos ei uisum est: exsules reduxit, non horum temporum, sed illorum, quibus a seditiosis senatus trucidatus, aut expulsus est Sex. Varo procos. Illa uero iam ne Caesaris quidem exemplo, quod ludis praetextam de suo itinere ad L. Lentulum procos. sollicitandum posuit. & quidem, cum ageretur, fleuit, memoriam rerum gestarum commotus. gladiatoribus autem Fadium quendam, militem Põpeianum, quia, cum depressus in ludum bis gratis depugnasset, auctore sese nolebat, & ad populum confugerat, primum Gallos equites immisit in populum, (coniecti enim sunt lapides in eum, cum arriperetur Fadius) deinde abstractum defodit in ludo, et uiuũ combussit; cum quidem pransus, nudis pedibus, tunica soluta, manibus ad tergũ reiectis, inambularet, & illi misero quiritanti, Ciuis Romanus sum, respõderet, Abi nunc, populi fidem implora. bestijs uero ciues Ro-

CC manos,

bene nummatus, dixit oratione in Rullũ.

sicuti Laberiũ mimum donauerat Caesar. Suetonius, & Macrobius.

Plin. l. xi. c. 45.

uide ad Att. ep. 9. & xi. lib. 8.

cum gladiatores pugnarent. Phil. 1.

quae uox auxilio saepe fuit. in Verrem.

manos, in his circulatorem quendam auctionum, notissimum hominem Hispali, quia deformis erat, obiecit. Cum huiusmodi portento res mihi fuit. sed de illo plura coram. Nunc, quod "praestat, quid me uelitis facere, constituite. tres legiones firmas habeo: quarum unam uigesimam octauam cum ad se initio belli accersisset Antonius hac pollicitatione, quo die in castra uenisset, denarios "quingenos singulis militibus daturum, in uictoria uero eadem praemia, quae suis legionibus: (quorum quis ullum finem, aut modum futurum putauit?) incitatissimam retinui, aegre mehercule; nec retinuissem, si uno loco habuissem: utpote cum "singulae quaedam cohortes seditionem fecerint. reliquas quoque legiones non destitit litteris, atque infinitis pollicitationibus incitare. nec uero minus Lepidus ursit me et suis, & Antonij litteris, ut legionem "trigesimam mitterem sibi. itaque, quem exercitum neque uendere ullis praemiis uolui, nec eorum periculorum metu, quae, uictoribus illis, portendebantur, deminuere, debetis existimare retentum, & conseruatum reip. esse; atque ita credere, quodcumque imperassetis, facturum fuisse, si, "quod iussistis, feci. nam & prouinciam in otio, & exercitum in mea potestate tenui: finibus meae prouinciae nusquam excessi: militem non modo legionarium, sed ne auxiliarium quidem ullum quoquam misi; &, si quos equites decedentes na-

ctus

quod pluris est, quam de Balbo agere.

sexaginta scutatos, ut hodie appellant.

seiunctae ab aliis.

supra, ep. 31.

ex eo, quod feci, quae facturus fuerim, existimate.

ctus sum, supplicio affeci. quarum rerum fructum satis magnũ, rep. salua, tulisse me putabo. sed resp. si me satis nouisset, & maior pars senatus; maiores ex me fructus tulisset. Epistolam, quam Balbo, cum etiam nunc in prouincia esset, scripsi, legendam tibi misi. etiam praetextam, si uoles legere, Gallum Cornelium, familiarem meum, poscito. VI. id. Iun. Cordubae. Vale.

Baethicae Hispaniae urbs, utriusque Senecae, & Lucani patria. Martialis lib. I.

ARG. Deplorat calamitatem reip. quae Mutinensi proelio & consules, & robur sobolemq. militum amiserat.

Asinius Pollio S. D. Ciceroni. 33

QVO tardius certior fierem de proeliis apud Mutinam factis, Lepidus effecit, qui meos tabellarios nouem dies retinuit: tametsi, tantam calamitatem reip. quamtardissime audire, optandum est, sed illis, qui prodesse nihil possunt, neque mederi. atque utinam eodem S. C. quo Plancum, & Lepidum in Italiam accersistis, me quoque iussissetis uenire. profecto non accepisset resp. hoc uulnus. quo si qui laetantur in praesentia, quia uidentur & duces, & ueterani Caesaris partium interiisse: tamen postmodum necesse est doleant, cum uastitatem Italiae respexerint. nam & robur, & soboles militum interiit: si quidem, quae nunciantur, ulla ex parte uera sunt. Neque ego non uidebam, quanto usui reip. essem futurus, si ad Lepidum uenissem. omnem enim cunctationem eius discussissem, praesertim adiutore Planco. sed scribenti ad me

supra, ep. 31.

nam ego prodesse aliquid possum; ideoq. citius audire uoluissem.

periere, qui & ipsi fortes erãt, & fortes filios praesidio reip. aliquando futuros, poterãt gignere.

eiusmodi litteras, quas leges, & concionibus uidelicet, quas Narbone habuisse dicitur, similes, palparer necesse erat, si uellem commeatum, per prouinciam eius iter faciens, habere. praeterea uerebar, ne, si ante, quam ego incepta perficerem, proelium confectus esset, pium meum consilium raperent in contrariam partem obtrectatores mei, propter amicitiam, quae mihi cum Antonio, non maior tamen quam Planco, fuit. itaque a Gadibus mense Aprili binos tabellarios in duas naues imposui; & tibi, & consulibus, & Octauiano scripsi, ut me faceretis certiorem, quonam modo plurimum possem prodesse reip. sed, ut rationem ineo, quo die proelium Pansa commisit, eodem a Gadibus naues profectae sunt. nulla enim post hiemem fuit ante eam diem nauigatio. & hercule, longe remotus ab omni suspicione futuri ciuilis tumultus, penitus in Lusitania legiones in hibernis collocaram. ita porro festinauit uterque confligere, tamquam nihil peius timerent, quam ne sine maximo reip. detrimento bellum componeretur. sed, si properandum fuit, nihil non summi ducis consilio gessisse Hirtiũ uideo. nam haec mihi scribuntur ex Gallia Lepidi, & nunciantur: Pansae exercitum concisum esse: Pansam ex uulneribus mortuum. eodem proelio Martiam legionem interiisse, & L. Fabatum, & C. Paeduceum, & D. Carfulenum: Hirtiano autem proelio & quartam legionem, & omnes

peraeque

dicerent me in Italiã uenisse, nõ ut reip. sed ut Antonio opem ferrem.

supra, bis, ep. 31

Antonius, & Pansa.

ep. 5. lib. 12.

mortuus est Bononiae, ut scribit Appianus.

mendum. nam de hac, post. pu 10, 11. legẽdũ,

peraeque Antonij caesas: item Hirtij quartam, cum castra quoque Antonij cepisset, a quincta legione* concisam esse: ibi Hirtium quoque periisse, & Pontium Aquilam: dici etiam, Octauianum cecidisse: (quae si, quod dij prohibeant, uera sunt, non mediocriter doleo) Antonium turpiter Mutinae obsessionem reliquisse, sed habere *equitatum, ac legiones sub signis armatas tres, & P. Vagieni unam, inermes bene multos: *Ventidium quoque se cum legione septima, octaua, nona coniunxisse: si nihil in Lepido spei sit, descensurum ad extrema, & non modo nationes, sed etiam* seruitia concitaturum: Parmam direptam: L. Antonium alpes occupasse. Quae si uera sunt; nemini nostrum cessandum est; neque exspectandum, quid decernat senatus. res enim cogit huic tanto incendio succurrere omnes, qui aut imperium, aut *nomen denique populi R. saluum esse uolunt. Brutum enim XVII. cohortes, & duas non frequentes tironum legiones, quas conscripserat Antonius, habere audio. neque tamen dubito, quin omnes, qui supersint de Hirtij exercitu, confluant ad eum. nam in delectu non multum spei puto esse; praesertim cum nihil sit periculosius, quam spatium confirmandi sese Antonio dari. anni autem tempus libertatem maiorem mihi dat: propterea quia frumenta aut in agris, aut in uillis sunt: itaque proximis litteris cōsilium meum expedietur. nam neque deesse, ne

quā cum Antonio fuisse, ex Phil. 5. cōijcio. falsū. Phil. 14. unum ex percussoribus Caesaris. ep. 19. ad M. Brutum. ep. 15. l. 10. & 10. l. xi.

ep. sequenti & supra, ep. 17. & 18.

ep. 10. l. xi.

ne perdatur ipsum etiam nomen cum imperio populi R.

Gell. l. 1. c. 22.

que superesse reip. uolo. maxime tamen doleo, adeo & longo, & infesto itinere ad me ueniri, ut die quadragesimo post, aut ultra etiam, quam facta sunt, omnia nuncientur. Vale.

ARG. Narrat, in Antonij aduentu quid egerit: & agit gratias Ciceroni, quod iniquis de se rumoribus non crediderit.

de Lepido sic Velleius l. 2. Lepidus pont. max. in locum Caesaris furto creatus, decreta sibi Hispania, adhuc in Gallia morabatur. & Ph. XIII.

M. Lepidus imp. iterum, pont. max. s. d. Ciceroni. 34

supra, ep. 17. & 33. & epist. 10. lib. XI.

Epistola antecedenti.

immo ex ipsius uoluntate. uide Dionem l. 46.

SI uales, bene est: ego quoque ualeo. Cum audissem, Antonium cum suis copijs, praemisso L. Antonio cum parte equitatus, in prouinciam meam uenire; cum exercitu meo ab confluente Rhodano castra moui, ac contra eos uenire institui. itaque continuis itineribus ad Forum Vocontium ueni, & ultra castra ad flumen Argenteum contra Antonios feci. P. Ventidius suas legiones tres coniunxit cum eo, & ultra me castra posuit. habebat antea legionem secundam, & ex reliquis legionibus magnam multitudinem, sed inermium. equitatum habet magnum. nam omnis ex proelio integer discessit, ita ut sint amplius equitum XXX. itaque ad me cōplures milites, & equites ab eo transierunt: & in dies singulos eius copiae minuuntur. Silanus, et Culeo ab eo discesserunt. nos, etsi grauiter ab his laesi eramus, quod contra nostram uoluntatē ad Antonium ierant; tamen, nostrae humanitatis, & necessitudinis caussa. eorum salutis rationem habuimus.

habuimus. nec tamen eorum opera utimur; neque in castris habemus; neque ulli negotio praefecimus. quod ad bellum hoc attinet, nec senatui nec reip. deerimus. quae postea egerimus, faciam te certiorem. Etsi omni tempore summa studia officij mutuo inter nos certatim cōstiterunt pro nostra inter nos familiaritate, & proinde diligenter ab utroque conseruata sunt: tamen non dubito, in tanto & tam repentino motu reip. quin non nulla de me falsis rumoribus a meis obtrectatoribus, me indigna, ad te delata sint, quae tuū animum magnopere mouerent pro tuo amore in remp. ea te moderate accepisse, neque temere credendum iudicasse, a meis procuratoribus certior sum factus: quae mihi, ut debent, gratissima sunt. Memini autem & illa superiora, quae abs tua uoluntate profecta sunt ad meam dignitatem augendam, & ornandam: quae perpetuo animo meo fixa manebunt. Abs te, mi Cicero, magnopere peto, si meam uitam, studium diligētissime superioribus temporibus in rep. administranda, quae Lepido digna sunt, perspecta habes, ut paria, aut eo ampliora reliquo tempore exspectes, & proinde tua auctoritate me tuendum existimes, quo tibi plura tuo merito debeo. Vale. XII. Kal. Iun. ex castris, ex Pont. Argenteo.

ep. 4. & 5. l. 3. proīde pro per inde, ut etiam apud Terentiū, & in his epist. saepe.

Phillipp. 5.

Argenteum amnem Plinius nominat in Gallia Narbonensi.

ARG. Antonij recepti caussam confert in milites suos dissensionem ciuium inique ferentes.

Lepidus imp. iterum, pont. Max. S. D. S. P. Pl. Q. R. 35

Si uos, liberiq. uestri ualetis, bene est: ego quidem ualeo. Deos hominesq. testor, P. C. *qua mente, & quo animo semper in remp. fuerim, & quam nihil antiquius communi salute, ac libertate iudicarim. quod uobis breui probassem, nisi mihi fortuna proprium consilium extorsisset. nam exercitus cunctus consuetudinem suam in ciuibus conseruandis, communiq. pace, seditione facta, retinuit; meq. tantae multitudinis ciuium Romanorum salutis, atque incolumitatis caussam suscipere, ut uere dicam, coegit. in qua re ego uos* P. C. *oro, atque obsecro, ut, priuatis offensionibus omissis, summae reip. consulatis; ne misericordiam nostram, exercitusq. nostri in ciuili dissensione sceleris loco ponatis. quod si salutis omnium, ac dignitatis rationem habueritis: melius & uobis, & reip. consuletis. Data* IV. *kal. Iun. a Ponte Argenteo. Valete.*

hoc & Dio, & Velleius, & alij prodiderunt. hostis tamē Lepidus iudicatus est.

CICERO-

CICERONIS EPISTOLARVM AD BRVTVM, ET ALIOS, LIBER XI.

ARGVMENTVM.

D. Brutus M. Bruto, & C. Caſſio, quibuſcum Caeſarem occiderat, ſermonem cum Hirtio habitum exponit, poſtulatamq. a ſe liberam legationem ſignificat.

D. Brutus s. d. M. Bruto, & C. Caſsio.

QVO in ſtatu ſimus, cognoſcite. Heri ueſperi apud me Hirtius fuit: qua mente eſſet Antonius, demonſtrauit, peſſima ſcilicet, & infideliſſima. nam ſe neque mihi prouinciam dare poſſe aiebat, neque arbitrari tuto in urbe eſſe quemquam noſtrum: adeo eſſe militum concitatos animos, & plebis. quod utrumque eſſe falſum, puto uos animaduertere; atque illud eſſe uerum, quod Hirtius demonſtrabat, timere eum, ne, ſi mediocre auxilium dignitatis noſtrae habuiſſemus, nullae partes iis in rep. relinquerentur. cum in his anguſtiis uerſarer, placitum eſt mihi, ut poſtularem legationem liberam mihi, reliquisq. noſtris; ut aliqua cauſſa proficiſcendi honeſta quaereretur. hoc ſe impetraturum pollicitus eſt: nec tamen impetraturum cõfido: tanta eſt hominum inſolentia, & noſtri inſectatio. ac, ſi dederint, quod petimus; tamen paullo poſt futurum puto, ut hoſtes iudicemur, aut aqua, & igni nobis interdicatur. Quid ergo eſt, inquis,

[Margin: Hirtius] conſul cũ Panſa deſignatus in annũ ſequentem.

[Margin: auxilium] quod mox habuerunt, admĩniſtratione prouinciarum a ſenatu data.

inquis, tui consilij? Dandus est locus fortunae: cedendum ex Italia, migrandum Rhodum, aut aliquo terrarum arbitror. si melior casus fuerit, reuertemur Romam; si mediocris, in exsilio uiuemus; si pessimus, ad nouissima auxilia [x] descendemus. Succurret fortasse hoc loco alicui uestrum cur nouissimum tempus exspectemus potius, quam nunc aliquid moliamur. Quia, ubi consistamus, non habemus, praeter Sex. Pompeium, & Bassum Caecilium: qui mihi uidentur, hoc nuncio de Caesare allato, firmiores futuri. satis in tempore ad eos accedemus, ubi, quid ualeát, scierimus. Pro Cassio, & te si quid uelitis me recipere, recipiam. postulat enim hoc Hirtius ut faciá. Rogo uos, quamprimum mihi rescribatis. nam non dubito, quin de his rebus ante horam quartam Hirtius me certiorem sit facturus. quem in locum conuenire possimus, quo me uelitis uenire, rescribite. Post nouissimum Hirtij sermonem, [x] placitum est mihi postulare, ut liceret nobis esse Romae publico praesidio: quod illos nobis concessuros non puto. magnam enim [x] inuidiam ijs faceremus. nihil tamen non postulandum putaui, quod aequum esse statuerem. Valete.

descendere ad extrema, ep. 33. lib. 10.

Pompeium in Hispania, Caeciliũ in Syria.

ep. 4. l. 8.

uide inuidiam pro odio. indignarentur, inquit, boni, uindices libertatis egere praesidio.

ARG. Petunt ab Antonio, an putet ipsos in urbe, magna ueteranorum militum frequentia, tutos fore.

M. Brutus, & C. Cassius praet. S. D. M. Antonio cos. 2

D E *tua [x] fide, & beneuolentia in nos nisi per*

beneuolentia, ut uelit; fides, ut seruet.

suasum esset nobis, non conscripsissemus haec tibi: quae profecto, quando istum animum habes, in optimam partem accipies. Scributur nobis, magnam ueteranorum multitudinem Romam cõuenisse iam, & ad Kal. Iun. futuram multo maiorem. de te si dubitemus, aut uereamur; simus nostri dissimiles. sed certe, cum ipsi in tua potestate fuerimus; tuoq. adducti consilio dimiserimus ex municipijs nostros necessarios; neque solũ edicto, sed etiam litteris id fecerimus; digni sumus, quos habeas tui consilij participes, in ea praesertim re, quae ad nos pertinet. quare petimus a te, facias nos certiores tuae uoluntatis in nos; putes ne nos tutos fore in tanta frequentia ueteranorum: quos etiam de reponenda ara cogitare audimus: quod uelle te, probare uix quisquam posse uidetur, qui nos saluos, & honestos uelit. nos ab initio spectasse otium, nec quidquam aliud libertate communi quaesisse, exitus declarat. fallere nemo nos potest, nisi tu: quod certe abest a uirtute tua, & fide. sed alius nemo facultatem habet decipiendi nos. tibi enim uni credidimus, & credituri sumus. maximo de nobis timore afficiuntur amici nostri. quibus etsi tua fides explorata est, tamen illud in mẽtem uenit, multitudinem ueteranorum facilius impelli ab alio quolibet, quam a te retineri posse. Rescribas nobis ad omnia, rogamus. Nam illud ualde leue est, ac nugatorium, ea re denunciatum esse ueteranis,

minime a nobis alienum.

Phil. 1. Iunius mensis Dolabellae fuit. erat enim consul Antonius.

erecta a Mario, euersa a Dolabella; unde illa Ciceronis gratulatio ep. 14. l. 9. & App. l. 3. de bel. ci. sic locutus Hor. ep. 1. l. 2.

ut in urbe frequentis adessent.

ueteranis, quod de commodis eorum mense Iunio laturus esses. quem enim impedimento futurum putas, cum de nobis certum sit nos quieturos? Non debemus cuiquam uideri nimium uitae cupidi, cum accidere nobis nihil possit sine pernicie, & confusione omnium rerum. Vale.

ut fortasse tibi uidemur, quia consolimus te de salute nostra.

ARG. Expostulatio ad cõtumeliosas & minaces Antonij litteras.

Brutus, & Cassius praet. s. d. Antonio cos.

3

LITTERAS *tuas legimus, simillimas edicti tui, contumeliosas, minaces, minime dignas, quae a te nobis mitterentur. nos, Antoni, te nulla lacessiuimus iniuria: neque miraturum credidimus, si praetores, & ea dignitate homines, aliquid edicto postulassemus a consule. quod si indignaris ausos esse id facere: concede nobis, ut doleamus, ne hoc quidem abs te Bruto, & Cassio tribui. Nam de delectibus habitis, & pecunijs imperatis, exercitibus sollicitatis, & nuncijs trans mare missis, quod te questum esse negas: nos quidem tibi credimus, optimo animo te fecisse: sed tamen neque agnoscimus quidquam eorum; & te miramur, * cum haec reticueris, non potuisse continere iracundiam tuam, quin nobis de morte Caesaris obijceres. Illud uero quemadmodum ferendum sit, tute cogita; non licere praetoribus, concordiae, ac libertatis caussa, per edictum de suo iure * decedere, quin cõsul arma mi* netur

praetores erant Brutus & Cassius, cũ Caesarem occiderũt.

id est cũ de his questus nõ sis.

Phil. 1. urbe exire.

netur. quorum fiducia, nihil est, quod nos terreas. neque enim decet, aut conuenit nobis, periculo ulli submittere animum nostrum: neque est Antonio postulandum, ut iis imperet, quorum opera liber est. nos si alia hortarentur, ut bellum ciuile suscitare uellemus; litterae tuae nihil proficerent. NVLLA *enim minantis auctoritas apud liberos est. sed pulchre intelligis, non posse nos quoquam impelli: & fortassis ea re minaciter agis, ut iudicium nostrum metus uideatur. nos in hac sententia sumus, ut te cupiamus etiam in libera rep. magnum, atque honestum esse; uocemus te ad nullas inimicitias; sed tamen pluris nostram libertatem, quam tuam amicitiam, aestimemus. tu etiam atque etiam uide, quid suscipias, quid sustinere possis: neque quam diu uixerit Caesar, sed quam non diu regnarit, fac cogites. Deos quaesumus, consilia tua reip. salutaria sint, ac tibi: si minus, ut salua atque honesta rep. tibi quamminimum noceant, optamus. Pridie non. Sext.*

qui tyrannum occidimus patriae liberandae caussa.

ad ullam nouitatem. otium enim ab initio spectauimus. supra ep. 2.

honestum, pro honoratum. sic l. 2. ep. 15. Caesarem honestũ esse cupio.

regnauit per quinque menses post deuictos in Hispania Pompeii liberos. Velleius lib. 2.

ARG. Res a se gestas exponit; pro quibus rogat Ciceronem, ut sibi sua sententia supplicationes decernat.

D. Brutus imp. cos. des. s. D. Ciceroni. 4

SI DE *tua in me uoluntate dubitarem, multis a te uerbis peterem, ut dignitatem meam tuerere: sed profecto est ita, ut mihi persuasi, me tibi esse curae. Progressus sum ad inalpinos cum*

exerci-

exercitu, non tam nomen captans imperatorium, quam cupiens militibus satisfacere, firmosq. eos ad tuendas nostras res efficere: quod mihi uideor consecutus. nam & liberalitatem nostram, & animum sunt experti. cum omnium bellicosissimis bellum gessi: multa castella cepi, multa uastaui: non sine caussa ad senatum litteras misi. adiuua nos tua sententia. quod cum facies, ex magna parte communi commodo inseruieris. Vale.

ex quibus triũphasset; ut in Philipp.

ARG. Excusat se, quod Bruti litteris non responderit: hortatur ad libertatem recuperandam: sua studia, officiaq. pollicetur.

Cicero s. d. D. Bruto imp. 5

Rutiliorum cognomen.

L*v*PVS, *familiaris noster, cum a te uenisset, cumq. Romae quosdam dies commoraretur; ego eram in iis locis, in quibus maxime me tuto esse arbitrabar. eo factum est, ut ad te Lupus sine meis litteris rediret, cum tamen curasset tuas ad me perferendas. Romam autem ueni ad* v. id. *Dec. nec habui quidquam antiquius, quam ut Pansam statim conuenirem: ex quo ea de te cognoui, quae maxime optabam. Quare hortatione tu quidem non eges, si ne illa quidem in re, quae a te gesta est post hominum memoriam maxima, hortatorem desiderasti: illud tamen breuiter significandũ uidetur, populum R. omnia a te exspectare, atque in te aliquando recuperãdae libertatis omnẽ spem ponere. Tu, si dies, noctesq. memineris, quod te facere certo scio, quantam*

consulem designatum.

in Caesare occidendo.

rem

rem gesseris: non obliuiscere profecto, quantae tibi etiam nunc gerendae sint. si enim iste prouinciam nactus erit; cui quidem ego semper amicus fui ante, quam illum intellexi non modo aperte, sed etiam libenter cum rep. bellum gerere: spem reliquam nullam uideo salutis. Quàobrem te obsecro iisdem precibus, quibus senatus populusq. R. ut in perpetuum remp. dominatu regio* liberes: ut principiis consentiant exitus. tuum est hoc munus, tuae partes: a te hoc ciuitas, uel omnes potius gentes non exspectant solum, sed etiam postulant. Quamquam, cum hortatione non egeas, ut supra scripsi, non utar ea pluribus uerbis: faciam illud, quod meum est, ut tibi omnia mea officia, studia, curas, cogitationes pollicear, quae ad tuam laudem, & gloriam pertinebunt. quamobrem uelim tibi ita persuadeas, me tum reip. caussa, quae mihi uita mea carior est, tum quod tibi ipsi faueam, tuamq. dignitatem amplificari uelim, tuis* optimis consiliis, amplitudini, gloriae nullo loco defuturum. Vale.*

Antonius, qui Bruto prouinciam conabatur eripere.

Antonio tuae prouinciae finibus excludẽdo. in quo sita uidetur salus reip.

quae spectare scio ad communem libertatẽ.

ARG. Suam dignitatem Brutus commendauerat. respondet Cicero, sibi eam etiam atque etiam curae fore; idq. iam in senatu declaratum.

Cicero s. d. Bruto imp. 6

LVPVS *noster cum Romam sexto die Mutina uenisset, postridie me mane conuenit, tuaq. mihi mandata diligentissime exposuit, & litteras reddidit. Quod mihi tuam dignitatem commendas*

mendas: eodem tempore existimo te mihi meam dignitatem commendare; quam mehercule non habeo tua cariorem. quare mihi gratissimum facies, si exploratum habebis, tuis laudibus nullo loco nec consilium, nec studium meum defuturum. cum tribuni pl. edixissent, senatus adesset ad XIII. kal. Ian. haberentq. in animo de praesidio consulum des. referre: quamquam statueram in senatum ante kal. Ian. non uenire; tamen, cum eo die ipso edictum tuum propositum esset, nefas esse duxi, aut ita haberi senatum, ut de tuis diuinis in remp. meritis sileretur; quod factum esset, nisi ego uenissem; aut, etiamsi quid honorifice de te diceretur, me non adesse. itaque in senatum ueni mane. quod cum esset animaduersum, frequentissimi senatores conuenerunt. quae de te in senatu egerim, quae in concione maxima dixerim, aliorum te litteris malo cognoscere. illud tibi persuadeas uelim, me omnia, quae ad tuam dignitatem augendam pertinebunt, quae est per se amplissima, summo semper studio suscepturum, & defensurum. quod quamquam intelligo me cum multis esse facturum: tamen appetam huius rei principatum. Vale.

Gell. l. 14. c. 7.

id est, antequã cõsulatum inuissent Hirtius & Pansa.

primum in senatu, deinde ad populum.

ARG. Hortatur Brutum, ne in salute populi R. conseruanda senatus auctoritatem exspectet, sed uoluntatem senatus pro auctoritate habeat.

Cicero s. d. Bruto imp. 7

CVM *adhibuisset domi meae Lupus me, & Libonem,*

*Libonem, & Seruium, consobrinum tuum; quae mea fuerit sententia, cognosse te ex C. Seio arbitror; qui nostro sermoni interfuit. reliqua, quamquam statim Seium Graeceius est subsecutus, tamen ex Graeceio poteris cognoscere. Caput autem est hoc, quod te diligentissime *percipere, & meminisse uelim, ut ne in libertate, & salute populi R. conseruanda auctoritatem senatus exspectes nondum liberi: ne & tuum factum condemnes; (nullo enim publico consilio remp. liberasti: quo est etiam res illa maior, & clarior) & adolescentem, uel *puerum potius Caesarem iudices temere fecisse, qui tantam caussam publicam priuato consilio susceperit; denique homines *rusticos, sed fortissimos uiros, ciuesq. optimos, dementes fuisse iudices, primum milites ueteranos, commilitones tuos, deinde legionem *Martiam, legionem quartam, quae suum consulem hostem iudicauerunt, seq. ad salutem reip. defendendam *contulerunt. uoluntas senatus pro auctoritate haberi debet, cum auctoritas impeditur metu. postremo suscepta tibi caussa iam bis est; ut non sit integrum; *primum idibus Mart. deinde proxime, exercitu nouo, & copiis comparatis. quamobrem ad omnia ita paratus, atque animatus esse debes, non, ut nihil facias, nisi iussus, sed ut ea geras, quae ab omnibus summa cum admiratione laudentur. Vale.*

Scriboniae gentis.

superlata, percipere primũ, deinde meminisse.

annum aetatis agentem x'ıx. Velleius l. 2. Tacitus lib. 13. & ep. 28. lib. 10. Veg. l. 1. c. 3.

uide Philip. 3 13. & 14.

Octauiano se tradiderunt. Velleius lib. 2.

cum tyrannum priuato consilio occidisti.

ARG. Scribit de legatis ad Antonium de pace missis, quaeq. sit omnium de Bruto exspectatio, consensioq. ad libertatem recuperandam.

Cicero s. D. Bruto imp. 8

pro, Paulla, ut olla, pro aulla. uide ep. 10. l. 8.

legati ad Antonium iuerant Philippus, & Piso. uide epist. 4. l. 12. & Phil. 6.

rege enim interfecto, regios nutus intuemur, ait ep. 1. lib. 12.

nondum Pansa, eius collega, ad Mutinã peruenerat.

E O *tempore Polla tua misit, ut ad te, si quid uellem, darem litterarum, cum, quid scriberem, non habebam. omnia enim erant suspensa propter exspectationem legatorum: qui quid egissent, nihil dum nunciabatur. haec tamen scribenda existimaui: primum, senatum populumq. R. de te laborare non solum salutis suae caussa, sed etiam dignitatis tuae. admirabilis est enim quaedam tui nominis caritas, amorq. in te singularis omnium ciuium. ita enim sperant, atque confidunt, ut antea rege, sic hoc tempore regno te remp. liberaturum. Romae delectus habetur. totaq. Italia: si hic delectus appellandus est, cum ultro se offerunt omnes: tantus ardor animos hominum occupauit desiderio libertatis, odioq. diutinae seruitutis. De reliquis rebus a te iam exspectare litteras debemus, quid ipse agas, quid noster Hirtius, quid Caesar meus: quos spero breui tempore societate uictoriae tecum copulatos fore. Reliquum est, ut de me id scribam, quod te ex tuorum litteris & spero, & malo cognoscere; me neque deesse ulla in re, neque umquam defuturum dignitati tuae. Fac ualeas.*

ARG. Rogat Ciceronem, prospiciat, ne, utroque consule ad Mutinam occiso, hostes reip. conualescant, monetque, quid agendum.

Brutus

Brutus s. d. Ciceroni. 9

Pansa amisso, quantum detrimenti resp. acceperit, non te praeterit. nunc auctoritate, & prudentia tua prospicias oportet, ne inimici nostri, consulibus sublatis, sperent se conualescere posse. ego, ne consistere possit in Italia Antonius, dabo operam. sequar eum confestim. utrumque me praestaturum spero, ne aut Ventidius elabatur, aut Antonius in Italia moretur. in primis rogo te, ad hominem uentosissimum Lepidú mittas, ne nobis bellum redintegrare possit, Antonio sibi coniuncto. Nam de Pollione Asinio, puto te perspicere, quid sit facturus. multae, & bonae, & firmae sunt legiones Lepidi, & Asinij. Neque haec iccirco tibi scribo, quod te non eadem animaduertere sciam, sed quod mihi persuasissimum est, Lepidum recte facturum numquam; si forte uobis id de hoc dubium est. Plancum quoque confirmetis, oro: quem spero, pulso Antonio, reip. non defuturum. Si se alpes Antonius transiecerit, constitui praesidium in alpibus collocare, & te de omni re facere certiorem. IV. kal. Maij, ex castris, Regij.

Hirtium nõ nominat; quod in Pansa prudentia maior.

elapsus tamen est cum tribus legionibus, seq. cum Antonio coniunxit. epist. 33. & 34. l. 10. & sequenti huius libri.

ARG. Queritur de quorundam maleuolentia, reip. periculum exponit.

Brutus s. d. Ciceroni. 10

Non mihi remp. plus debere arbitror, quam me tibi. gratiorem me esse in te posse, quam isti peruersi sint in me, exploratú habes: si tamen

quae tamen mihi maxime debet, ob tyrannũ a me caesum.

haec temporis uideantur dici caussa, malle me tuum iudicium, quam ex altera parte omnium istorum. tu enim a certo sensu & uero iudicas de nobis: quod isti ne faciant, summa maleuolentia, & liuore impediuntur. interpellent me, quo minus honoratus sim; dum ne interpellent, quo minus resp. a me commode administrari possit. quae quanto sit in periculo, quam potero breuissime exponam. Primum omnium, quantam perturbationem rerum urbanarum afferat obitus consulum, quantamq. cupiditatem hominibus iniiciat uacuitas, non te fugit. Satis me multa scripsisse, quae litteris cõmendari possint, arbitror. scio enim, cui scribam. Reuertor nunc ad Antonium: qui ex fuga cum paruulam manum peditum haberet inermium, ergastula soluendo, omneq. genus hominum arripiendo, satis magnum numerum uidetur effecisse. huc accessit manus Ventidij: quae, trans Apenninum itinere facto difficillimo, ad Vada peruenit; atque se ibi cum Antonio coniunxit. est numerus ueteranorum, & armatorum satis frequens cum Ventidio. consilia Antonij haec sint necesse est; aut ad Lepidum ut se conferat, si recipitur; aut Apennino, alpibusq. se teneat, & decursionibus per equites, quos habet multos, uastet ea loca, in quae incurrerit; aut rursus se in Etruriam referat; quod ea pars Italiae sine exercitu est. quod si me Caesar audisset, atque Apenninũ transisset;

qui non errat, sed, quale quid que est, tale iudicat.

Hirtij, & Pansae.

suspicionẽ suã de Octauiano significat: qui consulatũ petiit, nõ adeptus patriae bellum intulit.

ep. 15. 33. & 34. lib. 10.
ep. 13.

ep. 15. & 33. lib. 10.

ſiſſet: in tantas anguſtias Antonium compuliſſem, ut inopia potius, quam ferro, conficeretur. ſed neque Caeſari imperari poteſt: nec Caeſar exercitui ſuo: quod utrumque peſſimum eſt. Cum haec talia ſint: quo minus, quod ad me pertinebit, homines interpellent, ut ſupra ſcripſi, non impedio: haec quemadmodum explicari poſſint, aut, a te cum explicabuntur, ne impediantur, timeo. alere iam milites non poſſum. cum ad remp. liberandam acceſſi, HS mihi fuit pecuniae CD amplius. tantum abeſt, ut meae rei familiaris liberum ſit quidquam, ut meos iam omnes amicos aere alieno obſtrinxerim. ſeptenum numerum legionum alo; qua difficultate, tu arbitrare. non, ſi Varronis theſauros haberem ſuſtinere ſumptum poſſem. Cum primum de Antonio exploratum habuero, faciam te certiorem. Tu me amabis, ita, ſi hoc idem me in te facere ſenſeris. III. non. Maij, ex caſtris, Dertona. Vale.

expone quadringéties, hoc eſt, duodecies centena ſcutatorum millia.

locus corruptus.

colonia. Pli. l. 3. c. 5. Derthonem Strabo nominat lib. 5. inſignem ciuitatem, inter Genuam, & Placentiam.

ARG. Scribit de Antonij profectione ad Lepidum, & de dubia Plãci fide, ſuoq. in remp. ſtudio, atque conſtantia.

Brutus imp. cos. des. S. D. Ciceroni. II

EODEM exemplo litterae a te mihi redditae ſunt, quo pueri mei attulerunt. Tantum me tibi debere exiſtimo, quantum perſoluere difficile eſt. Scripſi tibi, quae hic gererentur. in itinere eſt Antonius: ad Lepidũ proficiſcitur: ne de Planco

quidem spem adhuc abiecit, ut ex libellis eius animaduerti, qui in me inciderũt: in quibus, quos ad Asinium, quos ad Lepidum, quos ad Plancum mitteret, scribebat. ego tamen non habui ambiguum, & statim ad Plancum misi; & biduo ab Allobrogibus, & totius Galliae legatus exspecto; quos confirmatos domum remittam. Tu, quae istic opus erunt administrari, prospicies, ut ex tua uoluntate, reiq. pub. commodo fiant. maleuolentiae hominum in me, si poteris, occurres: si non poteris, hoc te consolabere, quod me de statu meo nullis cotumelijs deterrere possunt. Pridie non. Maij, ex castris, finibus Statiellensium.

ob amicitiae recordationem. ep.33.l. 10.

cisalpinae. nam transalpinae Praeerat Plancus.

Plinius, & alij.

ARG. Queritur, bellum ab Antonio renouatum, & in eo Bruti culpam uidetur agnoscere.

Cicero s. D. Bruto imp. cos. des. 12

TRES uno die a te accepi epistolas; unam breuem, quam Flacco Volumnio dederas; duas pleniores, quarum alteram tabellarius T. Vibij attulit, alteram ad me misit Lupus. Ex tuis litteris, & ex Graeceij oratione non modo non restinctum bellum, sed etiam inflammatum uidetur. non dubito autem pro tua singulari prudentia, quin perspicias, si aliquid firmitatis nactus sit Antonius, omnia illa tua praeclara in remp. merita ad nihilum esse uentura. ita enim Romam erat nunciatum, ita persuasum omnibus, cum paucis inermibus, perterritis metu, fracto animo fugisse Antonium. qui si ita se habet, ut, quemad-

duo praecipua nominauit ep. 7. Caesaris necem, & copias reip. caussa cõparatas. accessit postea uictoria Mutinensis.

quemadmodum audiebam de Graeceio, confligi cum eo sine periculo non possit: non ille mihi fugisse a Mutina uidetur, sed locum belli gerendi mutasse. itaque homines alij facti sunt. non nulli etiam queruntur, quod persecuti non sitis, opprimi potuisse, si celeritas adhibita esset, existimant. omnino EST hoc populi, maximeq. nostri, in eo potissimum abuti libertate, per quem eam consecutus sit. sed tamen prouidendum est, ne quae iusta querella esse possit. res sic se habet. is bellum confecerit, qui Antonium oppresserit. hoc quam habeat uim, te existimare malo, quam me apertius scribere. Vale.

id est in eum liberrime loqui.

ijsdem uerbis & Plãcum hortatus est, Bruti collegam, ep. 13. 19. & 20. lib. 10.

ARG. Excusat tarditatem suam in Antonio persequendo; & quo res in statu sit, exponit.

Brutus imp. cos. des. S. D. Ciceroni. 13

IAM non ago tibi gratias. cui enim re uix referre possum, huic uerbis non patitur res satisfieri. Attendere te uolo, quae in manibus sunt. qua enim prudentia es, nihil te fugiet, si meas litteras diligenter legeris. Sequi confestim Antonium his de caussis, Cicero non potui. eram sine equitibus, sine iumentis: Hirtium perijsse nesciebam: Caesari non credebam prius, quam con uenissem, & collocutus essem. hic dies hoc modo abijt. postridie mane a Pansa sum accersitus Bononiam. cum in itinere essem, nunciatum mihi est, eum mortuum esse. recurri ad meas copio-

cur crederet eius filio, quem occiderat? App. l. 3. de bel. ci. quo ex pugna fugerat. Appianus, Dio.

sas. sic enim uere eas appellare possum. sunt extenuatissimae, & inopia omnium rerum pessime acceptae. biduo me Antonius antecessit itinere multo maiore fugiens, quam ego sequens. ille enim ijt passim, ego ordinatim. quacumque iuit, ergastula soluit. homines arripuit: constitit nusquam prius, quam ad Vada uenit: quem locum uolo tibi esse notum. iacet inter Apenninum, & alpes, impeditissimus ad iter faciendum. cum abessem ab eo millia passuum triginta, & se iam Ventidio coniunxisset; concio eius ad me est allata; in qua petere coepit a militibus, ut se trans alpes sequerentur: sibi cum M. Lepido conuenire. succlamatum est, & frequenter a militibus Ventidianis, (nam suos ualdequam paucos habet) sibi aut in Italia pereundum esse, aut uincẽdum. etiam orare coeperunt, ut Pollentiam iter facerent. cum sustinere eos non posset, in posterum diem iter suum contulit. hac re mihi nunciata, statim quinque cohortes Pollentiam praemisi, meumq. iter eo contuli. hora ante praesidium meum Pollentiam uenit, quam Trebellius cum equitibus. sanequam sum gauisus: in hoc enim uictoriam puto consistere. in spem uenerant, quod neque Planci quattuor legiones omnibus suis copijs pares arbitrabantur; neque ex Italia tam celeriter exercitum transijci posse credebãt. quos ipsi adhuc satis arroganter Allobroges, equitatusq. omnis, qui eo praemissus erat a nobis, sustinebant;

supra, ep. 10.

Plin. lib. 3. c. 5.

tres erant Ventidij legiones ep. 33. & 34. l. 10.

Pl. l. 3. cap. 5.

is, de quo Philipp. XI.

ep. 15. l. 10.

ſuſtinebant; noſtroq. aduentu ſuſtineri facilius poſſe confidimus. tamen, ſi quo etiam caſu Iſaram ſe tranſiecerint; ne quid detrimenti reip. iniungant, ſumma a nobis dabitur opera. Vos magnum animum, optimamq. ſpẽ de ſumma rep. habere uolumus; cum & nos, & exercitus noſtros, ſingulari concordia coniunctos, ad omnia pro uobis uideatis paratos. ſed tamen nihil de diligentia remittere debetis, dareq. operam, ut quamparatiſſimi ab exercitu, reliquisq. rebus pro ueſtra ſalute contra ſceleratiſſimam conſpirationem hoſtium confligamus. qui quidem eas copias, quas diu ſimulatione reip. comparabant, ſubito ad patriae periculum conuerterunt.

ARG. Ad Bruti litteras reſpõdet de Octauiano ornãdo, de legionibus ad Brutũ perducendis, de pecunia, alijsq. rebus.

Cicero s. d. Bruto imp. 14

MIRABILITER, *mi Brute, laetor, mea conſilia, meaſq. ſententias a te probari de decemuiris, de ornando adoleſcente. ſed quid refert? mihi crede, homini non glorioſo, plane iam Brute frigeo. ὄργανον enim erat meum ſenatus: id iam eſt diſſolutum. tantam ſpem attulerat exploratae uictoriae tua praeclara Mutina eruptio, fuga Antonij conciſo exercitu; ut omnium animi relaxati ſint; meaeq. illae uehementes contentiones tamquam σκιαμαχίαι eſſe uideantur. Sed, ut ad rem redeam: legionem Martiam,*

ut Octauianus inter Xuiros eſſet. ep. 20.

uideo ſcriptum eſſe in antiquis libris, Mutinae.

&

& Quartam negant. qui illas norunt, ulla condicione ad te posse perduci. Pecuniae, quam, desideras, ratio potest haberi, eaq. habebitur. De Bruto accersendo, Caesareq. ad Italiae praesidiũ tenendo, ualde tibi assentior: sed, ut scribis, habes obtrectatores: quos equidem facillime sustineo; sed impediunt tamen. Ex Africa legiones exspectantur: sed bellum istic renatum homines mirantur. nihil tam praeter spem umquam. nã, die tuo natali uictoria nunciata, in multa saecula uidebamus remp. liberatam. noui timores retexunt superiora. scripsisti autem ad me ijs, quas idib. Maij dedisti, modo te accepisse a Planco litteras, non recipi a Lepido Antonium. id si ita est, omnia faciliora: sin aliter, magnum negotium: cuius exitum ne extimescam, tuae partes sunt. ego plus, quam feci, facere non possum. te tamen, id quod spero, omnium maximum, & clarissimum uidere cupio. Vale.

M. Bruto, qui cum Cassio mare transierat.

ueteranae.

ep. 24. l. 10. & 26.

uide ep. ad M. Brutum, cuius initiũ est, Messallam.
sic in agr. 2. In hunc annũ professus sum otij me, & concordiae patronũ.

infra ep. 21.

ARG. Laudat officium, & diligentiam Bruti; uoluptatẽ, laetitiamq. omnium significat ex Bruti, Planciq. coniunctione; eumq. hortatur, ut in tuenda rep. se ipsum uincat.

Cicero s. d. Bruto imp. 15

Etsi mihi tuae litterae iucundißimae sunt tamen iucundius fuit, quod in summa occupatione tua Planco collegae mandasti, ut te mihi per litteras excusaret. quod fecit ille diligenter. mihi autem nihil amabilius officio tuo, & diligentia. Coniunctio tua cum collega, concordiaq.

quia consules erant designati in proximum annum.

uestra, quae litteris communibus declarata est, senatui, populoq. R. gratissima accidit. Quod superest, perge mi Brute, iam non cum alijs, sed tecum ipse certa. Plura scribere non debeo, praesertim ad te, quo magistro breuitatis uti cogito. Litteras tuas uehementer exspecto, & quidem ʹtales, quales maxime opto.

quae oppressa Antonium significent.

ARG. Commendat L. Aelium Lamiam in petitione praeturae.

Cicero s. D. Bruto imp. 16

PERʳMAGNI interest, quo tibi haec tempore epistola reddita sit; utrum, cum sollicitudinis aliquid haberes; an, cum ab omni molestia uacuus esses. itaque ei praecepi, quem ad te misi, ut tempus obseruaret epistolae tibi reddendae. nam quemadmodum coram, qui ad nos intempestiue adeunt, molesti saepe sunt: sic epistolae offendunt, ˣnon loco redditae. si autem, ut spero, nihil te perturbat, nihil impedit; & ille, cui mandaui, satis scite, & commode tempus ad te cepit adeundi: confido me, quod uelim, a te facile impetraturum. L. Lamia praeturam petit. hoc ego utor uno omnium plurimum. magna uetustas, magna cõsuetudo intercedit: quodq. plurimum ualet, nihil mihi eius est familiaritate iucundius. magno praeterea beneficio eius, magnoq. merito sum obligatus. nam Clodianis temporibus, cum equestris ordinis princeps esset, proq. mea salute acerrime propugnaret, a Gabi

hoc, ut suũ studium erga Lamiam clarus ostendat.

alieno tempore; ut illud, desipere in loco, sapientia est.

nio

nio cos. relegatus est: quod ante id tempus ciui Romano Romae contigit nemini. hoc cum populus R. meminerit, me ipsum non meminisse turpissimum est. quapropter persuade tibi, mi Brute, me petere praeturam. quamquam enim Lamia summo splendore, summa gratia est, usus magnificentissimo munere aedilicio: tamen, quasi ea ita non essent, ego suscepi totum negotium. nunc, si me tanti facis, quanti certe facis; quando equitum centurias tenes, in quibus regnas, mitte ad Lupum nostrum, ut is nobis eas centurias conficiat. Non tenebo te pluribus: ponam in extremo, quod sentio. nihil est Brute, cum omnia a te exspectem, quod mihi gratius facere possis. Vale.

in oratione pro Sextio, & pro domo, & hic, ep. 29. l. 12.

munus enim aediles populo dabant.

praetores enim centuriatis comitijs creabantur, ut Gellius lib. 13. c. 14. demonstrat.

ARG. Commendat eundem Lamiam.

Cicero s. D. Bruto imp. 17

LAMIA uno omnium familiarissime utor. magna eius in me nó dico officia, sed merita, eaq. sunt populo R. notissima. is, magnificentissimo munere aedilitatis perfunctus, petit praeturam: omnesq. intelligunt, nec dignitatem ei deesse, nec gratiam. sed is ambitus exstare uidetur, ut ego omnia pertimescam, totamq. petitionem Lamiae mihi sustinendam putem. in ea re quantum me possis adiuuare, facile perspicio: nec uero, quantum mea caussa uelis, dubito. uelim igitur, mi Brute, tibi persuadeas, nihil me maiore studio a te petere, nihil te mihi gratius facere posse,

ep. 29. lib. 12.

quae, biennio interiecto, aedilitatem consequebatur.

posse, quam si omnibus tuis opibus, omni studio Lamiam in petitione iuueris. quod ut facias, uehementer te rogo. Vale.

pro eo quantum ualebis.

ARG. Reprehendit in Bruto non nullam timoris significationem.

Cicero s. d. Bruto imp. 18

ETSI *ex mandatis, quae Galbae, Voluminioq. ad senatum dedisti, quid timendum, suspicandumq. putares, suspicabamur: tamen timidiora mandata uidebantur, quam erat dignum tua, populiq. R. uictoria. senatus autem, mi Brute, fortis est, & habet fortes duces: itaque moleste ferebat, se a te, quem omnium, quicumque fuissent, fortissimum iudicaret, timidum, atque ignauum iudicari. etenim cum, te incluso, spem maximam omnes habuissent in tua uirtute, florente Antonio; quis erat, qui quidquam timeret, profligato illo, te liberato? Nec uero Lepidum timebamus. quis enim esset, qui illũ tam furiosum arbitraretur, ut, qui in maximo bello pacem uelle se dixisset, is in optatissima pace bellũ reip. indiceret? Nec dubito, quin tu plus prouideas. sed tamen, tam recenti gratulatione, quã tuo nomine ad omnia deorum tẽpla fecimus, renouatio timoris magnam molestiã afferebat. Quare uelim equidẽ, id quod spero, ut plane abiectus, et fractus sit Antonius: sin aliquid uiriũ forte collegerit, sentiet, nec senatui consilium, nec populo R. uirtutẽ deesse*

ep.30. lib.10.

Mutinensi.

uide ep.27.l.10 & 8. lib.12.

in Pisonem.

deesse, nec reip. te uiuo, imperatorem. XIV. *kal. Iun. Vale.*

ARG. Timere se scribit reip. uicem: & Vicetinos commendat.

Brutus s. d. Ciceroni. 19

AD *senatum quas litteras misi, uelim prius perlegas; &, si qua tibi uidebuntur, commutes. necessario me scripsisse, ipse animaduertes. nam cum putarem Quartam, & Martiam legiones mecum futuras, ut Druso, Paulloque placuerat, uobis assentientibus; minus de reliquis rebus laborandum existimaui. nunc uero cum sim cum tironibus egentissimis; ualde & meam, & uestram uicem timeam necesse est. Vicetini me & M. Brutum praecipue obseruant. his ne quam patiare iniuriam fieri in senatu uernarum caussa, a te peto. Cussam habent optimam, officium in remp. summum, genus hominum aduersariorum seditiosum, & inertissimum.* XII. *kal. Iun. Vercellis.*

supra, ep. 14.

reliquo senatu. quas a uobis non impetrabam.

sic in antiquis monumentis.

libri ueteres, rep.

ARG. Timere se ait Ciceronis caussa; eumq. monet, ut ueteranorum animos sibi conciliet.

Brutus imp. s. d. Ciceroni. 20

QVOD *pro me non facio, id pro te facere meus in te amor, tuaq. officia cogunt, ut timeam. saepe enim mihi cum esset dictum, neque a me contemptum, nouissime Labeo Segulius, homo sui simillimus, narrauit mihi, apud Caesarem se fuisse, multumq. sermonem de te habitū esse:*

se ipsum Caesarem nihil sane de te questum, nisi dictum, quod diceret te dixisse laudandum adolescentem, ornandum, tollendum; se non esse cōmissurum, ut tolli possit. hoc ego Labeonem credo illi retulisse, aut finxisse dictum, non ab adolescente prolatum. Veteranos uero pessime loqui, uolebat Labeo me credere, & tibi ab iis instare periculum, maximeq. indignari, quod in Xuiris neque Caesar, neque ego habiti essemus, atque omnia ad uestrum arbitrium essent collata. Haec cum audissem, & iam in itinere essem, committendum non putaui, prius ut alpes transgrederer, quam, quid istic ageretur, scirem. nam de tuo periculo, crede mihi, iactatione uerborum, & denunciatione periculi sperare eos, te perterrefacto, adolescente impulso, posse magna consequi praemia; & totam istam cantilenam ex hoc pendere, ut quamplurimum lucri faciant. neque tamen non te cautum esse uolo, & insidias uitantem. nihil enim tua mihi uita potest esse iucundius, neque carius. illud uide, ne, timendo, magis timere cogare: &, quibus rebus potest occurri ueteranis, occurras: primum, quod desiderant de Xuiris, facias: deinde, de praemiis, si tibi uidetur, agros militum eorum, qui cum Antonio ueterani fuerunt, his dandos censeas ab utrisque nostrum: de nummis, lente, ac ratione habita pecuniae: senatum de ea re constituturum. quattuor legionibus iis, quibus agros,

est enim ambigua significatio in uerbo, tollendum: Paterculus lib. 2.

ad agros ueteranis diuidundos. ad Att. ep. 19. lib. 15.

ueteranos.

ut Octauianus in decemuiris sit. ep. 14. App. lib. 3. de bel. ci. me, & Octauiano.

Phil. VII.

gros dandos censuistis, uideo facultatem fore ex agris Syllanis, & agro Campano. aequaliter, aut sorte agros legionibus assignari puto oportere. Haec me tibi scribere non prudentia mea hortatur, sed amor in te, & cupiditas otij; quod sine te consistere non potest. Ego, nisi ualde necesse fuerit, ex Italia non excedam. legiones armo, paro: spero me non pessimum exercitum habiturum ad omnes casus, & impetus hominum. de exercitu, quem Pansa habuit, legionem mihi Caesar non remittit. Ad has litteras statim mihi rescribe; tuorumq. aliquem mitte, si quid reconditum magis erit, meq. scire opus esse putaris. Vale. VIII. *kal. iun. Eporaedia.*

cuius partē diuiserat Caesar, pars publica remanserat, de qua ep.9. lib.1. & 10. lib.8.

ad Antonium persequēdum.

ARG. Respondet proximae superiori epistolae.

Cicero s. D. Bruto imp. 21

DII *isti Segulio male faciāt, homini nequissimo omnium, qui sunt, qui fuerunt, qui futuri sunt. quid? ut illum tecum solum, aut cum Caesare, qui neminem praetermiserit, quicum loqui potuerit, cui non eadem ista dixerit? te tamen, mi Brute, sic amo, ut debeo, quod istud, quidquid esset, nugarum me scire uoluisti: signum enim magnum amoris dedisti. Nam quod idem Segulius ait ueteranos queri, quod tu, & Caesar in decem uiris non essetis: utinam ne ego quidem essem: quid enim molestius? sed tamen, cum ego sensissem, de ijs, qui exercitus haberent, sententiam ferri oportere, ijdem illi, qui solent, recla-marunt:*

sic locutus est ep.xi. lib.5.

ideo creatis, ut agros militibus, post Mutinensem uictoriam, diuiderent.

marunt: itaque excepti etiam estis, me uehementer repugnante. quocirca Segulium negligamus, qui res nouas quaerit: non quo ueterem comederit: nullam enim habuit: sed hanc ipsam recentem nouam deuorauit. Quod autem scribis, te, quod pro te ipso non facias, id pro me facere, ut de me timeas aliquid: omni te, uir optime, mihiq. carissime Brute, de me metu libero. ego enim, quae prouideri poterunt, non fallar in ijs: quae cautionem non habebunt, de ijs non ita ualde laboro. sim etenim impudens, si plus postulem, quam homini a rerum natura tribui potest. Quod mihi praecipis, ut caueam, ne, timendo, magis timere cogar: & sapienter, & amicissime praecipis: sed uelim tibi persuadeas; cum te constet excellere hoc genere uirtutis, ut numquam extimescas, numquam perturbere, me huic tuae uirtuti proxime accedere. quamobrem neque metuam quidquam, & cauebo omnia. sed uide, ne tua iam, mi Brute, culpa futura sit, si ego quidquam timeam. tuis enim opibus, & consulatu tuo, etiam si timidi essemus, tamen omnem timorem abijceremus; praesertim cum persuasum omnibus esset, mihiq. maxime, nos a te unice diligi. Consilijs tuis, quae scribis, de quattuor legionibus, deq. agris assignandis ab utrisque uestrum uehementer assentior. itaque, cum quidam de collegis nostris agrariam curationem ligurrirent, disturbaui rem, totamq. uobis integram

recenti hereditate acceptam.

supra, ep. 14.

cuius iam tempus appropinquabat.

ep. 20.

de decemuiris.

reseruaui . si quid erit occultius, et, ut scribis, reconditum; meorum aliquem mittam, quo fidelius ad te litterae perferátur . Vale. Pridie non. Iun.

ARG. Petit a Bruto, ut Ap. Claudium, qui Antonij partes secutus erat, in ciuitate retineat.

Cicero s. D. Bruto imp. 22

CVM *Ap. Claudio C. F. summa mihi necessitudo est, multis eius officijs, & meis mutuis constituta . peto a te maiorem in modum, uel humanitatis tuae, uel mea caussa, ut eum auctoritate tua, quae plurimum ualet, conseruatum uelis . uolo te, cum "fortissimus uir cognitus sis, etiam clementissimum existimari. magno tibi erit ornamento, nobilissimum adolescentem beneficio tuo esse saluum . cuius quidem caussa hoc melior debet esse, quod, pietate adductus, propter patris restitutionem se cum Antonio coniunxit . quare etsi minus "ueram caussam habebis, tamen uel probabilem aliquam poteris inducere . nutus tuus potest hominem summo loco "natum, summo ingenio, summa uirtute, officiosissimum praeterea, & gratissimum, incolumem in ciuitate retinere . quod ut facias, ita a te peto, ut maiore studio, magis ue ex animo petere non possim. Vale.*

in Caesaris nece, & Mutinen. eruptione.

id est aequam, ut alibi.

nobilissimi enim Claudij, non modo patricij, Pulchri, ac Nerones, sed plebeij etiam, Marcelli.

ARG. Hortatur Ciceronem ad bene sperandum.

Brutus s. D. Ciceroni. 23

NOS *hic ualemus recte; & quo melius ualeamus, operam dabimus. Lepidus commode*

traijciant legiones ex Africa, nec ne, & ex Sardinia; Brutum accersant, nec ne; mihi stipendium dent, an non; decernant. ad senatum literas misi. crede mihi, nisi ista omnia ita fiunt, quemadmodum scribo, magnum nos omnes adituros periculum. rogo te, uidete, quibus hominibus negotium detis, qui ad me legiones adducant. & fide opus est, & celeritate. Vale. III. *non. Iun. ex castris.*

uerissimum augurium. nam, Nouembri proximo mése inita inter Lepidum, Antoniū, Octauianum societate, & omnes, & omnia periere. Velleius, Dio, alij.

ARG. Questus erat Matius, se a Cicerone, ut libertatis inimicum, accusari Cicero factum negat.

Cicero s. d. C. Matio. 27

doctissimum appellat Matium ep. 15. lib. 7.

NONDVM *satis constitui, molestiae ne plus, an uoluptatis attulerit mihi Trebatius noster, homo tum plenus officij, tum utriusque nostrum amantissimus. nam cum in Tusculanum uesperi uenissem; postridie ille ad me, nondum satis firmo corpore cum esset, mane uenit. quem cum obiurgarem, quod parum ualetudini parceret: tum ille, nihil sibi fuisse longius, quam ut me uideret. numquidnam, inquam, noui? detulit ad me querellam tuam: de qua prius quam respondeo, pauca praeponam. Quantum memoria repetere praeterita possum, nemo est mihi te amicus antiquior. sed* VETVSTAS *habet aliquid commune cum multis, amor non habet. dilexi te, quo die cognoui, meq. a te diligi iudicaui. tuus deinde discessus, isq. diuturnus, ambitio nostra, & uitae dissimilitudo non est passa uoluntates no-*

a uetustate.

a mutua beneuolentia.

ſtras conſuetudine conglutinari. tuum tamen erga me animum agnoui multis annis ante bellum ciuile, cum Caeſar eſſet in Gallia: quod enim uehementer mihi utile eſſe putabas, nec inutile ipſi Caeſari, perfeciſti, ut ille me diligeret, coleret, haberet in ſuis. Multa praetereo, quae temporibus illis inter nos familiariſſime dicta, ſcripta, communicata ſunt. grauiora enim ſunt cõſecuta. Et initio belli ciuilis, cum Brundiſium uerſus ires ad Caeſarem, ueniſti ad me in Formianum. primum, hoc ipſum quanti, praeſertim temporibus illis? deinde, oblitum me putas conſilij, ſermonis, humanitatis tuae? quibus rebus intereſſe memini Trebatium. Nec uero oblitus ſum litterarum tuarum, quas ad me miſiſti, cum Caeſari obuiam ueniſſem in agro, ut arbitror, Trebulano. Secutum illud tempus eſt, cum me ad Pompeium proficiſci ſiue pudor meus coegit, ſiue officium, ſiue fortuna. quod officium tuum, quod ſtudium uel in abſentem me, uel in praeſentes meos defuit? quem porro omnes mei & mihi, & ſibi te amiciorem iudicauerunt? Veni Brundiſium: oblitum ne me putas, qua celeritate, ut primum audieris, ad me Tarento aduolaris? quae tua fuerit aſſenſio, oratio, confirmatio animi mei, fracti cõmunium miſeriarum metu? Tandem aliquãdo Romae eſſe coepimus: quid defuit noſtrae familiaritati? in maximis rebus, quonã modo me gererem aduerſus Caeſarem, uſus tuo conſilio ſum.

a beneficiis.

a familiaritate.

ab officio.

a conſtantia.

aliquãdo paenituit. uide ad Att. lib. XI.

in

in reliquis officiis cui tu tribuisti, excepto Caesare, praeter me ut domum uentitares, horasq. multas saepe suauissimo sermone consumeres? tum, cum etiam, si meministi, ut haec φιλοσοφούμενα scriberem, tu me impulisti. Post Caesaris reditum quid tibi maiori curae fuit, quam ut essem ego illi quamfamiliarissimus? quod effeceras. Quorsum igitur haec oratio longior, quã putaram? quia sum admiratus, te, qui haec nosse deberes, quidquam a me cõmissum, quod esset alienum nostra amicitia, credidisse. nam praeter haec, quae cómemoraui, quae testata sunt, & illustria, habeo multa occultiora, quae uix uerbis exsequi possum. omnia me tua delectant, sed maxime maxima cú fides in amicitia, consilium, grauitas, constantia, tum lepos, humanitas, litterae. quapropter redeo nunc ad querellam. Ego, te suffragium tulisse in illa lege, primum non credidi: deinde, si credidissem, numquam id sine aliqua iusta caussa existimarem te fecisse. dignitas tua facit, ut animaduertatur, quidquid facias: maleuolentia autem hominum, ut non nulla durius, quã a te facta sint, proferantur. ea si tu non audis; quid dicam, nescio; equidem, si quando audio, tam defendo, quam me scio a te cõtra iniquos meos so lere defendi. defensio autem est duplex. alia sunt quae liquido negare soleam, ut de isto ipso suffragio: alia, quae defendam a te pie fieri, & humane, ut de curatione ludorum. sed te, hominem

confectis ciuilibus bellis.

ad querellam responsio.

incommodum uertit in laudem.

ep. 10. lib. 10.

Philipp. 1. ep. 15. lib. 7.

ep.15. lib.7.

"doctissimum, non fugit, si Caesar rex fuerit, quod mihi quidem uidetur, in utramque partem de tuo officio disputari posse; uel in eam, qua ego uti soleo laudandam esse fidem, et humanitatem tuam, qui amicum etiam mortuum diligas; uel in "eam, qua non nulli utuntur, libertatem patriae uitae amici anteponendam. ex his sermonibus utinam essent delatae ad te disputationes meae. Illa uero duo, quae maxima sunt laudum tuarum, quis aut libentius, quam ego, commemorat, aut saepius; te et non suscipiẽdi belli ciuilis grauissimum "auctorem fuisse, et moderandae uictoriae? in quo qui mihi non assentiretur, inueni neminem. Quare habeo gratiam Trebatio, familiari nostro, qui mihi dedit caussam harũ "litterarum. quibus nisi credideris; me omnis officij, & humanitatis expertem iudicaris: quo nec mihi grauius quidquam potest esse, nec a te alienius. Vale.

qua fortasse & ipse Cicero utebatur.

sic ad Att. ep. 9. lib. 9. Existimatus est semper auctor otij.

quibus me tibi purgaui.

ARG. Excusatio Matij & pro se ipso, & contra calumniatores.

Matius s. d. Ciceroni. 28

captat beneuolentiam a suo studio erga Ciceronem.

MAGNAM "uoluptatem ex tuis litteris cepi, quod, quam speraram, atque optaram, habere te de me opinionem cognoui. de qua etsi non dubitabam; tamen, quia maximi aestimabam, ut incorrupta maneret, laborabam. conscius autem mihi eram, nihil a me commissum esse, quod boni cuiusquam offenderet animum. eo minus credebam, plurimis, atque optimis artibus ornato tibi

tibi temere quidquam persuaderi potuisse, praesertim in quem mea propensa, & perpetua fuisset, atque esset beneuolentia. quod quando, ut uolui, scio esse; respondebo criminibus, quibus tu pro me, ut par erat, tua singulari bonitate, & amicitia nostra saepe restitisti. nota enim mihi sunt, quae in me post Caesaris mortem contulerint. Vitio mihi dant, quod mortem hominis necessarij grauiter fero, atque eum, quem dilexi, perijsse indignor. aiunt enim patriam amicitiae praeponendam esse: perinde ac si iam uicerint, obitum eius reip. fuisse utilem. sed non agam astute fateor me ad istum gradum sapientiae non peruenisse. neque enim Caesarem in dissensione ciuili sum secutus: sed amicum, quamquam re offendebar, tamē non deserui: neque bellum umquam ciuile, aut etiam caussam dissensionis probaui; quam etiam nascentem exstingui, summe studui. itaque, in uictoria hominis necessarij, neque honoris, neque pecuniae dulcedine sum captus. quibus praemiis reliqui, minus apud eū, quā ego, cum possent, immoderate sunt abusi. Atque etiā res familiaris mea, lege Caesaris deminuta est: cuius beneficio plerique, qui Caesaris morte laetantur, remanserunt in ciuitate. Ciuibus uictis ut parceretur, aeque, ac pro mea salute, laboraui. Possum igitur, qui omnes uoluerim incolumes, eum, a quo id impetratum est, perijsse non indignari? cum praesertim ijdem homines

obiectio.

confutatio.

ciuili bello.

auctor fuit non suscipiendi belli ciuilis.

de qua lege l. 3. comm. de bello ci.

auctor fuit moderandae uictoriae.

illi

illi & inuidiae, & exitio fuerint. Plecteris ergo, inquiunt; quando factum nostrum improbare audes. o superbiam inauditam, alios in facinore gloriari, alijs ne dolere quidem impune licere. at haec etiam seruis semper libera fuerunt, timerent, gauderent, dolerent suo potius quam alterius, arbitrio. quae nunc, ut quidem isti dictitant, libertatis auctores metu nobis extorquere conantur. sed nihil agunt. nullius umquam periculi terroribus ab officio, aut ab humanitate desciscam. NVMQVAM enim honestam mortem fugiendam, saepe etiam appetendam putaui. Sed quid mihi succensent, si id opto, ut paeniteat eos sui facti? cupio enim Caesaris mortem omnibus esse acerbam. at debeo pro ciuili parte remp. uelle saluam. id quidem me cupere, nisi & ante acta uita, & reliqua mea spes, tacente me, probat: dicendo uincere non postulo. quare maiorem in modum te rogo, ut rem potiorem oratione ducas: mihique, si sentis expedire recte fieri, credas nullam communionem cum improbis esse posse. an, quod adolescens praestiti, cum etiam errare cum excusatione possem; id nunc, aetate praecipitata, commutem, ac me ipse retexam? non faciam; neque, quod displiceat, committam, praeterquam quod hominis mihi coniunctissimi, ac uiri amplissimi doleo grauem casum. quod si aliter essem animatus; numquam, quod facerem, negarem; ne

&

infamiae, quod nimium eos ornaret. ep. 1. l. 1.

ex una parte Caesaris percussores, ex altera se ipsum describit.

sic in tribus antiquis libris uideo scriptum esse, nō, ut aliis placet, oppetendam.

aetati aliquid conceditur.

& in peccando improbus, & in dissimulando timidus, ac uanus existimarer. At ludos, quos Caesaris uictoriae Caesar adolescens fecit, curaui. At id ad priuatum officium, non ad statum reip. pertinebat. quod tamen munus & hominis amicissimi memoriae, ac honoribus praestare etiam mortui debui; & optimae spei adolescenti, ac dignissimo Caesare, petenti negare non potui. Veni etiam consulis Antonij saepe domum salutandi caussa: ad quem, qui me parum patriae amantem esse existimant, rogandi quidem aliquid, aut auferendi caussa frequentes uentitasse reperies. Sed quae haec est arrogantia, quod Caesar nunquam interpellauit, quin, quibus uellem, atque etiam quos ipse non diligebat, tamen iis uterer; eos, qui mihi amicum eripuerunt, carpendo me, efficere conari, ne, quos uelim, diligam? sed non uereor, ne aut meae uitae modestia parum ualitura sit in posterum contra falsos rumores; aut etiam iis, qui me non amant propter meam in Caesarem constantiam, non malint mei, quam sui similes amicos habere. mihi quidem si optata contingent: quod reliquum est uitae, in otio Rhodi degam. sin casus aliquis interpellarit: ita ero Romae, ut recte fieri semper cupiam. Trebatio nostro magnas gratias ago, quod tuum erga me animum, simplicem, atque amicum, aperuit; & quod eum, quem semper dilexi lubenter, quod magis iure colere, at-

obiectio.

confutatio.

a minori ad maius. Caesar permisit, ut inimicis suis uterer: uos nō permittitis, ut amem quos uelim?

quae libera ciuitas erat. ep. 7. lib. 4.

que obseruare deberem, fecit. Bene uale, & me dilige.

ARG. Profecturus in Graeciam, suas res Oppio commendat, commemoratis ante beneficiis ab ipso acceptis.

Cicero s. d. M. Oppio. 29

quē ipsum hac de re saepe per litteras consuluit.

DVBITANTI *mihi, quod scit* [x] *Atticus noster, de hoc toto consilio profectionis, quod in utramque partem in mentem multa ueniebant, magnum pondus accessit ad tollēdam dubitationem iudicium; & consilium tuum. nam & scripsisti aperte, quid tibi uideretur: & Atticus ad me sermonem tuum pertulit. Semper iudicaui, in te & in capiendo consilio prudentiam summam esse, & in dando fidem; maximeq. sum expertus, cum initio ciuilis belli per litteras te consuluissem, quid mihi faciendum esse censeres, eundem ne ad Pompeium, an manendum in Italia. suasisti, ut consulerem dignitati meae. ex quo, quid sentires, intellexi: & sum admiratus fidem tuam, & in consilio dando religionem; quod, cum aliud malle* [x] *amicissimum tuum putares, antiquius tibi officium meum; quam illius uoluntas, fuit. Equidem & ante hoc tempus te dilexi: & semper, me a te diligi, sensi: & cum abessem, atque in magnis periculis essem, & me absentem, & meos praesentes a te cultos, & defensos esse memini: & post meum reditum quam familiariter mecum uixeris, quaeq. ego*

qui consilium dat, & prudens sit, & fidus.

C. Caesarem, quem etiam secutus est in bello ciuili.

de

de te & senserim, & praedicarim, omnes, qui solent haec animaduertere, testes habemus. Grauissimum uero[x] iudicium de mea fide, et de constantia fecisti, cum post mortem Caesaris totum te ad amicitiam meam contulisti. quod tuum iudicium nisi mea summa beneuolentia erga te, omnibusq. meritis comprobaro, ipse me hominem non putabo. Tu, mi Oppi, conseruabis amorem tuum, (etsi[x] more magis hoc quidem scribo. quam quo te admonẽdum putem) meaq. omnia tuebere: quae tibi ne ignota essent, Attico mandaui. A me autem, cum paullum otij nacti erimus, uberiores literas exspectato. Da operam, ut ualeas. hoc mihi gratius facere nihil potes.

iudicasti, te a me fideliter & constanter esse amatum. quanquam ego Pompeium, tu Caesarem secutus esses.

uide ep. 17. lib. 12.

AD CASSIVM, ET ALIOS, LIBER XII.

ARGVMENTVM.

Queritur, tyranno occiso, tyrannidem tamen non esse sublatam: Casiumq. hortatur, ut una cum M. Bruto, eius uxoris fratre, omni perturbatione remp. liberet.

Cicero s. d. C. Casio.

FINEM *nullum facio, mihi crede, Cassi de te, & de Bruto nostro, id est de tota rep. cogitandi; cuius omnis spes in nobis est, & in D. Bruto: quam quidem iam habeo ipse meliorem, rep. a* [a] *Dolabella meo praeclarissime gesta.* [x] *manabat enim illud malum urbanum, & ita corroborabatur quotidie, ut ego quidem & urbi, & otio diffiderem urbano: sed ita compressum est, ut mihi uideamur omne iam ad tempus, ab illo dumtaxat* [a] *sordidissimo periculo, tuti futuri. reliqua magna sunt, & multa, sed posita omnia sunt in uobis. quamquam primum quidque explicemus. nam, ut adhuc quidem actum est, non regno, sed rege liberati uidemur. interfecto enim rege, regios omnes* [x] *nutus tuemur: neque uero id solum, sed etiam, quae ipse ille, si uiueret, non faceret, ea nos, quasi cogitata ab illo, probamus. nec eius quidem rei finē uideo. tabulae figuntur:* [a] *immunitates dantur: pecuniae maximae describuntur: exsules reducuntur:*

ep. 14. lib. 9.

Phil. 1.

quod ab infima plebe bonis uiris impēdebat.

quae se facturum, leuiter, & uix significauit.

haec omnia cū faceret consul Antonius, in commentarijs

tur : S. C. *falsa referuntur : ut tantummodo odiũ illud hominis impuri , & seruitutis dolor depulsus esse uideatur : resp. iacet in ijs perturbationibus, in quas eam ille coniecit . Haec omnia uobis sunt expedienda: nec hoc cogitandum , satis iam habere remp. a uobis. habet illa quidem tantum, quantum numquam mihi in mentem uenit optare : sed contenta non est ; & pro magnitudine & animi , & beneficij uestri a uobis magna desiderat . adhuc ulta suas iniurias est per uos interitu tyranni: nihil amplius: ornamenta uero sua quae recuperauit ? an , quod ei mortuo paret , quem uiuum ferre non poterat ? cuius aera refigere debebamus , eius etiam chirographa defendimus ? at enim ita decreuimus . fecimus id quidem temporibus cedentes, quae ualent in rep. plurimum: sed immoderate quidam, & ingrate nostra facilitate abutuntur . Verum haec propediem , & multa alia coram . interim uelim sic tibi persuadeas, mihi cum reip. quam semper habui carissimam, tum, amoris nostri caussa, maximae curae esse tuam dignitatem . Da operam, ut ualeas .*

Caesaris ab eo scripta fingebat.

continens pro contento. nam aereis tabulis leges incidebãtur . ui de librũ nostrum de legibus.

consul Antonius, cui scriba Caesaris Faberius obsequebatur App. l. 3. de bel. ci.

ARG. Inuehitur in M. Antonij tyrannicam potentiã ; & reip. statum describit .

Cicero S. D. Cassio . 2

VEHEMENTER *laetor tibi probari sententiam , & orationem meam . qua si saepius uti liceret; nihil esset negotij , libertatem, & remp. recupera-*

si liceret in senatu libere loqui. ep. 2. l. 10.

recuperare . sed homo amens , & perditus, multoq. nequior , quam ille ipse, quem tu nequissimú occisum esse dixisti , caedis initium quaerit : nullamq. aliá ob caussam me auctorem fuisse Caesaris interficiendi criminatur, nisi ut in me ueterani incitentur. quod ego periculum non extimesco, modo facti uestri gloriam cum mea laude communicet. ita nec Pisoni, qui in eum primus inuectus est, nullo assentiente; nec mihi, qui idem tricesimo post die feci ; nec P. Seruilio, qui me est consecutus , tuto in senatum uenire licet . caedem enim gladiator quaerit , eiusque initium ad XIII. *kal. Oct. a me se facturum putauit . at quam paratus uenerat, cum in uilla Metelli com plures dies commentatus esset. quae autem in lustris, & in uino commentatio potuit esse ? itaque omnibus est uisus, ut ad te antea scripsi, suo more uomere , non dicere . Quare quod scribis te confidere, auctoritate , & eloquentia nostra aliquid profici posse : non nihil , ut in tantis malis , est profectum. intelligit enim populus R. tres esse consulares, qui quia, quae de rep. bene senserint, libere locuti sunt, tuto in senatum uenire non possint . nec est praeterea , quod quidquam exspectes . tuus enim necessarius affinitate noua delectatur : itaque iam non est studiosus ludorum; infinitoq. fratris tui plausu dirumpitur. alter item affinis nouis commentarijs Caesaris delenitus est. Sed haec tolerabilia : illud non ferendum , quod*

est,

Philipp. 2.

cuius filia Calpurnia C. Caesari nupserat.

Metelli Scipionis, qui fuerat socer Pompeij. ep. 8. lib. 8.

Philip. 2.

me, Pisonem, Seruilium.

Lepidú intelligit: cuius filio filiã suam Antonius collocarat. Dio l. 44. nõ Quincti, sed Lucij, qui hoc anno erat trib. pl. Phil. 1.

est, qui uestro anno consulem filium suum futurum putet, ob eamque caussam se huic latroni deseruire praeseferat. nam L. Cotta, familiaris meus, fatali quadam desperatione, ut ait, minus in senatum uenit. L. Caesar, optimus, & fortissimus ciuis, "ualetudine impeditur. Ser. Sulpicius, & summa auctoritate, & optime sentiens, non adest. reliquos, exceptis "designatis, ignosce mihi si non numero consulares. Habes "auctores consilij publici. qui numerus etiam bonis rebus exiguus esset: quid censes, perditis? quare spes est omnis in uobis. qui si iccirco abestis, ut sitis in tuto: ne in uobis quidem. sin aliquid dignum uestra gloria cogitatis: uelim, "saluis nobis: sin id minus, res tamen publica per uos breui tempore ius suum recuperabit. Ego tuis neque desum, neque deero: qui siue ad me referent, "siue non; mea tibi tamen beneuolentia, fidesq. praestabitur. Vale.

ep.14. lib.9.

Pansa, & Hirtio.

quorum consilio resp. geritur.

id est, ne ante uestrum aduentum opprimamur.

ep.13. L.15. ad Att.

sic & Sigonij liber, & meus, & Fuluij. alij hoc delendum putarunt.

ARG. Et hic in Antonium, eiusq. sectam inuehitur.

Cicero S. D. Cassio. 3

Antonius.

AVGET *tuus "amicus furorem in dies. primum in statua, quam posuit in Rostris, inscripsit,* PARENTI OPTIME MERITO: *ut non modo sicarij, sed iam etiam parricidae iudicemini: quid dico, iudicemini? iudicemur potius: uestri enim pulcherrimi facti ille furiosus me principem dicit fuisse. "utinam quidem fuissem: molestus nobis non esset. sed hoc uestrum*

Brutus & Cassius consilium suum de necando Caesare cũ Cicerone non cõmunicarunt. Plut.

fuit : quod quando praeteriit ; utinam haberem, quid darem uobis consilij. sed ne mihi quidem ipsi, reperio, quod faciundum sit. QVID *enim est, quod contra uim sine ui fieri possit? consilium autem omne hoc est illorum, ut mortem Caesaris persequantur. itaque ante diem* VI. *non. Oct. productus in concionem a Canutio, turpissime ille quidem discessit, sed tamen ea dixit de conseruatoribus patriae, quae dici deberẽt de proditoribus: de me quidem nõ dubitanter, quin omnia de meo consilio & uos fecissetis, & Canutius faceret. cetera cuiusmodi sint, ex hoc iudica, quod legato tuo uiaticum eripuerunt. quid eos interpretari putas, cum hoc faciunt? ad hostem scilicet portari. o rem miseram: dominum ferre non potuimus; conseruo seruimus. & tamen, me quidem fauente magis, quam sperante, etiam nunc residet spes in uirtute tua. sed ubi sunt copiae? de reliquo, malo te ipsum loqui tecum, quam dicta nostra cognoscere. Vale.*

tribuno pl. quẽ postea Octauianus occidit. Dio lib. 48. Velleius lib. 2. Suetonius in libro de claris rhetoribus.

saepe cognita, maxime uero cõtra Parthos. ep. 10. lib. 2. & ep. 14. lib. 15.

ARG. Varia complectitur haec epistola, de Antonij nequitia, de senatu, de populo, de legatis ad Antonium missis, de ipso Cassio.

Cicero S. D. Cassio. 4

VELLEM *idibus Mart. me ad cenam inuitasses : reliquiarum nihil fuisset. nunc me reliquiae uestrae exercent, & quidem praeter ceteros me. quamquam egregios cõsules habemus, sed turpissimos consulares; senatũ fortem, sed infimo*

ad Caesarẽ occidendum; simul enim Antoniũ occidisse mus. ep. 28. l. 10

ſimo quemque honore fortiſſimum; populo uero nihil fortius, nihil melius, Italiaq. uniuerſa. nihil autem foedius Philippo, & Piſone legatis, nihil flagitioſius: qui cum eſſent miſſi, ut Antonio ex ſenatus ſententia certas res renunciarent, cum ille earum rerum nulli paruiſſet, ultro ab illo ad nos intolerabilia poſtulata retulerunt. itaque ad nos concurritur: factiq. iam in re ſalutari populares ſumus. Sed, tu quid ageres, quid acturus, ubi denique eſſes, neſciebam. fama nunciabat te eſſe in Syria: auctor erat nemo. De Bruto, quo propius eſt, eo firmiora uidentur eſſe, quae nunciantur. Dolabella ualde uituperabatur ab hominibus non inſulſis, quod tibi tam cito ſuccederet, cum tu uixdum triginta dies in Syria fuiſſes. itaque conſtabat, eum recipi in Syriam non oportere. Summa laus & tua, & Bruti eſt, quod exercitum praeter ſpem exiſtimamini comparaſſe. Scriberem plura, ſi rem, cauſſamq. noſſem: nunc quae ſcribo, ſcribo ex opinione hominum, atque fama. Tuas litteras auide exſpecto. Vale.

ep. 8. lib. xi. & Philipp. 6. & 13

alij enim in affligenda rep. populares, ut Clodius, Caeſar.

M. Bruto.

xvii. legiones eos habuiſſe, Velleius tradit.

ARG. M. Brutum laudat, ut ad eius imitationem Caſſium accendat. addit de bello, quod in Italia contra M. Antonium reſp. gerebat.

Cicero s. d. Caſsio. 5

HIEMEM *credo adhuc prohibuiſſe, quo minus de te certum haberemus, quid ageres, maximeq. ubi eſſes. loquebantur omnes tamen, cre-*

do quod uolebant, in Syria te esse, habere copias. id autem eo facilius credebatur, quia simile uero uidebatur. Brutus quidem noster egregiam laudem est consecutus. res enim tantas gessit, tamq. inopinatas, ut eae cum per se gratae essent, tum gratiores propter celeritatem. quod si tu ea tenes, quae putamus: magnis subsidiis fulta resp. est. a prima enim ora Graeciae usque ad Aegyptum optimorum ciuiũ imperijs muniti erimus, & copijs. quamquam, nisi me fallebat, res sic se habebat, ut totius belli omne discrimen in D. Bruto positum uideretur: qui si, ut sperabamus, erupisset Mutina; nihil belli reliquum fore uidebatur. paruis omnino iam copijs obsidebatur; quod magno praesidio Bononiam tenebat Antonius. erat autem Claternae noster Hirtius, ad Forum Cornelium Caesar, uterque cum firmo exercitu: magnasq. Romae Pansa copias ex delectu Italiae comparat. hiems adhuc rem geri prohibuerat. Hirtius nihil nisi considerate, ut mihi crebris litteris significat, acturus uidebatur. praeter Bononiam, Regium Lepidi, Parmam, totam Galliam tenebamus studiosissimam reip. tuos etiam clientes tráspadanos mirifice cõiunctos cum caussa habebamus. erat firmissimus senatus, exceptis consularibus: ex quibus unus L. Caesar firmus est, & rectus. Ser. Sulpicij morte magnum praesidium amisimus. reliqui partim inertes, partim improbi. non nulli inuident eorum laudi,

Plut. in eius uita.

primam enim oram Graeciae Brutus tenebat Phil. x.

ep. 8. l. xi.

ep. 33. lib. 10.

de Parmensium caede ab Antonio facta, Philipp. 14.

ep. anteccedéti.

de Sulpicij morte Philipp. 8.

quos in rep. probari uident. " populi uero R. totiusq. Italiae mira consensio est. Haec erant fere, quae tibi nota esse uellem. nunc autem opto, ut ab istis " orientis partibus uirtutis tuae lumen eluceat. Vale.

ep. antecedẽti.

unde sol terras illustrat, inde fac, ut eluceat uirtus tua.

ARG. Strabonem commendat quasi aliud agens: & in Casio Brutoq. spem omnem reip. sitam esse dicit, si ad Mutinam res male geratur.

Cicero s. D. Casſio. 6

QVI *statuſ rerum fuerit tum, cum has litteras dedi, scire poteris ex C. "Tidio Strabone uiro bono, & optime de rep. sentiente. nam quid dicam, cupidissimo tui, qui domo, & fortunis relictis, ad te potissimum profectus sit? itaque eum tibi ne commendo quidem. aduentus ipsius ad te satis eum commendabit. Tu uelim sic existimes, tibiq. persuadeas. omne perfugium bonorum in te, & Bruto esse positum, si, quod nolim, aduersi quid euenerit. res, cum haec scribebam, erat in extremum deducta discrimen. Brutus enim Mutinae uix iam sustinebat. qui si conseruatus erit; uicimus: sin; (quod dij omen auertant) omnis omnium cursus est ad uos. proinde fac tantum animum habeas, tantumq. apparatum, quanto opus est ad uniuersam remp. recuperandam. Vale.*

fortasse rectius, Titio. nam & Strabo Titiorum cognomẽ, ut infra, ep. 14. l. 13. & Titiae gentis mentio frequens, Tidiae nulla.

ominis caussa mentionem uitat aduersae fortunae. ep. 12. l. 16. ad Att. quo in loco uide nostrum cũmentarium.

ARG. Significat sententiam a se in senatu dictã ex Casſii dignitate, eamq. a se etiam in concione defensam.

Cicero s. D. Casſio. 7

QVANTO *studio dignitatem tuam & in*

senatu, & ad populum defenderim, ex tuis te malo, quam ex me, cognoscere. quae mea sententia in senatu facile ualuisset, nisi Pansa uehementer obstitisset. ea sententia dicta, productus sum in concionem a tribuno pl. M. Seruilio. dixi de te quae potui, tanta contentione, quantum forum est; tanto clamore, consensuq. populi, ut nihil umquam simile uiderim. id uelim mihi ignoscas, quod inuita socru tua fecerim. mulier timida uerebatur, ne Pansae animus offenderetur. in concione quidem Pansa dixit, matrē quoque tuam, et fratrem illam a me sententiā noluisse dici. sed me haec non mouebant: alia malebā: fauebam & reip. cui semper faui, & dignitati, ac gloriae tuae. Quod autem et in senatu pluribus uerbis disserui, & dixi in concione, in eo uelim fidem meam liberes. promisi enim, & prope confirmaui, te non exspectasse, nec exspectaturum decreta nostra, sed te ipsum tuo more remp. defensurum. & quamquam nihil dum audieramus, nec ubi esses, nec quas copias haberes: tamen sic statuebā, omnes, quae in istis partibus essent, opes, copiasq. tuas esse: per teq. Asiam prouinciam confidebam iam reip. recuperatam. Tu fac in augenda gloria te ipsum uincas. Vale.

Pansa consul.

concione, quibusdā placet.

Seruilia, M. Bruti matre, item Tertiae, Cassij uxoris. uide Suet. in Iulio.

id est, id uelim praestes, & re confirmes.

tecum certes, dixit ep. 2. l. 4.

ARG. Lepidus uictum Antonium receperat, unaq. bellum administrabant. id queritur Cicero, & Cassium ad liberandam remp. hortatur.

Cicero s. D. Cassio. 8

SCELVS affinis tui Lepidi, summamq. leuitatem

nam & Lepidi uxor erat soror M. Bruti.

leuitatem, & inconstantiā, ex actis, quae ad te mitti certo scio, cognosse te arbitror. itaque nos, confecto bello, ut arbitrabamur, renouatum bellum gerimus: spemq. omnem in D. Bruto, & Planco habemus: si uerum quaeris, in te, & in meo Bruto non solum ad praesens perfugium, si, quod nolim, aduersi quid acciderit, sed etiam ad confirmationem perpetuae libertatis. Nos hic de Dolabella audiebamus, quae uellemus: sed certos auctores non habebamus. te quidem magnum hominem & praesenti iudicio, & reliqui temporis exspectatione scito esse. hoc tibi proposito, fac ut ad summa contendas. nihil est tantum, quod non populus R. a te perfici, atque obtineri posse iudicet. Vale.

cum antea pacē se uelle dixisset ep. 18. l. xi. & hic infra, ep. 10.

ep. 2. ad M. Brutum, si quid offensum sit. oppressum a te esse.

laudat simul & hortatur. quod faciendū utrūque censet ep. 21. lib. 15.

ARG. Scribit de bello propter Lepidi perfidiam renouato; Cassiumq. hortatur, ut in Italiam properet.

Cicero s. d. Cassio. 9

B R E V I T A S *tuarum litterarum me quoque breuiorem in scribendo facit: &, uere ut dicam, non satis occurrit, quod scribam. nostras enim res in actis perferri ad te certo scio: tuas autem ignoramus. tamquam enim clausa sit Asia, sic nihil perfertur ad nos, praeter rumores de oppresso Dolabella, satis illos quidem constantes, sed adhuc sine auctore. Nos confectum bellum cum putaremus, repente a Lepido tuo in summam sollicitudinem adducti sumus. itaque persuade tibi, maximam reip. spem in te, & in tuis*

ob affinitatem. ep. antecedenti, & sequenti.

copijs esse. firmos omnino exercitus habemus: sed tamen, ut omnia, ut spero, prospere procedant, multum interest te uenire. exigua est enim spes reip. nam nullam non libet dicere: sed, quaecumque est, ea despondetur anno consulatus tui. Vale.

timebat ipsam uictoriã, suspicans de Octauiano id, quod euenit.

ARG. Lepidum hostem iudicatum scribit, & omnino rem poscere, ut Cassius cum exercitu in Italiam ueniat.

Cicero s. d. Cassio. 10

ep. 8.

LEPIDVS, tuus affinis, meus familiaris, pridie kal. Quinct. sententijs omnibus hostis a senatu iudicatus est, ceteriq. qui una cum illo a rep. defecerunt; quibus tamen ad sanitatem redeundi ante kal. Sept. potestas facta est. fortis sane senatus, sed maxime spe subsidij tui. bellum quidem, cum haec scribebam, sane magnum erat, scelere, & leuitate Lepidi. Nos de Dolabella quotidie, quae uolumus, audimus, sed adhuc sine capite, sine auctore, rumore nuncio. quod cum ita esset, tamen litteris tuis, quas nonis Maij ex castris datas acceperamus, ita persuasum erat ciuitati, ut illum iam oppressum omnes arbitrarentur, te autem in Italiam uenire cum exercitu: ut, si haec ex sententia confecta essent, consilio, atque auctoritate tua, sin quid forte titubatum esset, ut fit in bello, exercitu tuo niteremur. quem quidem ego exercitum quibuscũque potero rebus ornabo. cuius rei tum tempus erit, cum, quid opis reip. laturus exercitus sit, aut quid

de mente dicitur, ut hic, & alibi; de corpore Tusc. 4. de off. l. 3. & de optimo genere orat.

supra, ep. 8.

suspicor abundare, & fuisse

quid iam tulerit, notum esse coeperit. nam adhuc tantum conatus audiuntur, optimi illi quidem, et praeclarissimi, sed gesta res exspectatur: quam quidem aut iam esse aliquam, aut appropinquare confido. tua uirtute, & magnitudine animi nihil est nobilius. itaque optamus, ut quamprimum te in Italia uideamus. remp. nos habere arbitrabimur, si uos habebimus. praeclare uiceramus, nisi spoliatum, inermem, fugientem Lepidus recepisset Antonium. itaque numquam tanto odio ciuitati Antonius fuit, quanto est Lepidus. ille enim ex turbulenta rep. hic ex pace, & uictoria bellum excitauit. huic oppositos consules designatos habemus: in quibus est magna illa quidem spes, sed anceps cura propter incertos exitus proeliorum. persuade tibi igitur, in te, & in Bruto tuo esse omnia, uos exspectari, Brutum quidem iam iamq. quod si, ut spero, uictis hostibus nostris, ueneritis: tamen auctoritate uestra resp. exsurget, & in aliquo statu tolerabili consistet. sunt enim permulta, quibus erit medendum, etiam si resp. satis esse uidebitur sceleribus hostium liberata. Vale.

ex ijs, quae glossemata uocant.

D. Brutum, & L. Plancum.

propius enim aberat, Macedoniamque, & Graeciam, capto C. Antonio, tenebat. Plut.

ARG. Scribit, a quibus copias acceperit: seq. & remp. commendat. scripta autem haec epistola ante proelium Mutinense.

Casʃius procos. S. D. Ciceroni. II

Phil. xi.

SI uales, bene est: ego quidem ualeo. In Syriam me profectum esse scito ad L. Murcum, & Q. Cri-

Dio l. 47

Q. Crispum imp. uiri fortes, optimiq. ciues, postea quam audierunt, quae Romae gererentur, exercitus mihi tradiderunt; ipsiq. mecum una fortissimo animo remp. administrant. item legioné, quã Q. Caecilius Bassus habuit, ad me uenisse scito. quattuorq. legiones, quas A. Allienus ex Aegypto eduxit, traditas ab eo mihi esse scito. Núc te cohortatione non puto indigere, ut nos absentes, remq. publicam, quantum opus est, defendas. scire te uolo, firma praesidia uobis, senatuiq. non deesse; ut optima spe, & maximo animo remp. defendas. reliqua tecum aget L. Carteius, familiaris meus. Vale. Data nonis Mart. ex castris, Taricheis.

inter dissidentes ciues.

Phil. XI. & Strabo l. 16. missus a Dolabella in Aegyptum App. l. 4. de bel. ci.

Iosephus de bello Iudaico.

ARG. Facta mentione beneuolentiae Ciceronis erga se, suam dignitatem suosq. milites commendat; seq. & illos optime de rep. meritos affirmat.

Cassius procos. S. D. Ciceroni. 12

SI uales, bene est: ego quidem ualeo. Legi tuas litteras, in quibus mirificum tuum erga me amorem recognoui. uidebaris enim non solum fauere nobis, id quod & nostra, & reip. caussa semper fecisti; sed etiam grauem curam suscepisse, uehementerq. esse de nobis sollicitus. itaque, quod te primum existimare putabam, nos, oppressa rep. quiescere non posse; deinde, cum suspicarere nos moliri quod te, sollicitum esse & de salute nostra, & de rerum euentu putabam: simul ac legiones accepi, quas A. Allienus eduxerat

moliri exitium improbis ciuibus.

xerat ex Aegypto, scripsi ad te, tabellariosq. complures Romam misi. scripsi etiam ad senatum litteras, quas reddi uetui prius, quam tibi recitatae essent; si forte mei obtemperare mihi uoluerunt. quod si litterae perlatae non sunt; non dubito, quin Dolabella, qui, nefarie Trebonio occiso, Asiam occupauit, tabellarios meos deprehenderit, litterasq. interceperit. exercitus omnes, qui in Syria fuere, teneo. habui paullulum morae, dum promissa militibus persoluo. nunc iam sum expeditus. A te peto, ut dignitatem meam tibi commendatam habeas: si me intelligis nullum neque periculum, neque laborem patriae denegasse: si contra importunissimos latrones arma cepi, te hortante, & auctore: si non solum exercitum ad remp. libertatemq. defendendam comparaui, sed etiam crudelissimis tyrannis eripui: quem si occupasset Dolabella; non solum aduentu, sed etiam opinione, & exspectatione exercitus sui Antonium confirmasset. quas ob res milites tuere, si eos mirifice de rep. meritos esse animaduertis: et effice, ne quem paeniteat, remp. quam spem praedae, & rapinarum, sequi maluisse. item Murci, & Crispi imp. dignitatem, quantum est in te, tuere. nam Bassus misere noluit mihi legioné tradere, quod nisi milites, inuito eo legatos ad me misissent, clausam Apameam tenuisset, quoad ui esset expugnata. Haec a te peto non solum reip. quae tibi semper

ubi Caesar eos collocauerat, cum de Parthico bello cogitaret.

curae tibi sint eorum commoda. infra, hac ipsa epistola.

de Cæcilio Basso Strabo l. 16. quod eam laudem, ac felicitatē, quae in rep. tuenda posita est, ignoraret:

semper fuit carissima, sed etiam amicitiae nostrae nomine, quam confido apud te plurimum posse. crede mihi, hunc exercitum, quem habeo, senatus, atque optimi cuiusque esse, maximeq. tuum: de cuius uoluntate assidue audiendo, mirifice te diligit, carumq. habet: qui si intellexerit commoda sua curae tibi esse; debere etiam se tibi omnia putabit. Litteris scriptis, audiui Dolabellam in Ciliciam uenisse cum suis copijs. proficiscar in Ciliciam. quid egerim, celeriter ut scias, dabo operam. ac uelim, ut meremur de rep. sic felices simus. Fac ualeas, meq. ames. Nonis Maij, ex castris.

ARG. Gratulatur de uictoria Mutinensi; & res a se gestas enumerat.

Cassius s. D. Ciceroni. 13

SI uales, bene est: ego quidem ualeo. cum reip. uel salute, uel uictoria gaudemus: tum instauratione tuarum laudum, quod maximus consularis maximum consulem te ipse uicisti, & laetamur, & mirari satis non possumus. fatale nescio quid tuae uirtuti datum: id quod iam saepe experti sumus. est enim tua toga omnium armis felicior: quae nunc quoque nobis paene uictam remp. ex manibus hostium eripuit, ac reddidit. nunc ergo uiuemus liberi: nunc te, omnium maxime ciuis, et mihi carissime, id quod maxime reip. tenebris comperisti, nunc te habebimus testem nostri & in te, & in coniunctissimam tibi remp. amoris:

togatus enim Cicero, non armatus, reip. profuit. ep. 4. l. 15.

cum Caesar omnia teneret.

amoris: & , quae saepe pollicitus es te & taciturum, dum seruiremus, & dicturum de me tum, cum profutura essent; nunc illa non ego quidem dici tantopere desiderabo, quam sentiri a te ipso. neque enim omnium iudicio malim me a te commendari, quam ipse tuo iudicio digne, ac mereor, commendatus esse: ut haec nouissima nostra facta non subita, nec inconuenientia, sed similia illis cogitationibus, quarum tu testis es, fuisse iudices; meq. ad optimam spem patriae non minimũ tibi ipsi producendum putes. Sunt tibi, M. Tulli, liberi, propinquiq. digni quidem te, & merito tibi carissimi: esse etiam debent in rep. proxime hos cari, qui studiorum tuorum sunt aemuli: quorum esse cupio tibi copiam: sed tamen non maxima me turba puto excludi, quo minus tibi uacet me excipere, & ad omnia, quae uelis, & probes, producere. animum tibi nostrum fortasse probauimus: ingenium certe diutina seruitus, qualecumque est, minus tamen, quam erat, passa est uideri. Nos ex ora maritima Asiae prouinciae, & ex insulis quas potuimus naues deduximus. delectum remigum, magna contumacia ciuitatum, tamen satis celeriter habuimus. secuti sumus classem Dolabellae, cui Lucilius praeerat: qui, spem saepe transitionis praebendo, neque umquam non decedendo, nouissime Corycum se contulit, & clauso portu se tenere coepit. nos, illa relicta, quod & in castra peruenire satius esse

uide scholium nostrum in extremo lib.

non puto multos a te mihi in amore anteponi.

cum obstinate recusarent.

se putabamus; & sequebatur classis altera, quam anno priore in Bithynia Tillius Cimber comparat, cui Turulius quaestor praeerat; Cyprum petiuimus. ibi, quae cognouimus, scribere ad uos quamcelerrime uoluimus. Dolabellam ut Tarsenses pessimi socij, ita Laodiceni multo amentiores ultro accersierunt. ex quibus utrisque ciuitatibus, Graecorum militum numero, speciem exercitus effecit. castra habet ante opidum Laodiceá posita, & partem muri demolitus est; & castra opido coniunxit. Cassius noster cum decem legionibus, & cohortibus uiginti auxiliariis, & quattuor millibus equitum a millibus passuum uiginti castra habet posita Παλτοῖ; & existimat se sine proelio posse uincere. nam iam ternis tetradrachmis triticũ penes Dolabellam est. nisi quid nauibus Laodicenorum supportarit; cito fame pereat, necesse est: ne supportare possit, & Cassii classis bene magna, cui praeest Sextilius Rufus, & tres, quas nos adduximus, ego, Turulius, & Patischus, facile praestabunt, uolo igitur uos bene sperare; & remp. ut uos istic expediistis, ita pro nostra parte celeriter nobis expediri posse, confidere. Vale. Data idibus Iun. Cypro Acromaniacride.

Cimbro ab senatu attributa. Plut. in Bruto.

alius Cassius, is scilicet, qui Caesarem occiderat.

Paltus opidum Laodiceae propinquum. Strabo lib. 16.

ep. XI. l. 2. & 6. l. 8. & 15. h. l.

ARG. Exponit res a se gestas; Rhodios accusat; procurationem Asiae petit; merita sua in remp. commemorat.

Spintheris filius a Torquato adoptatus. Dio lib. 39.

Lentulus S. D. Ciceroni suo. 14

CVM Brutum nostrum conuenissem; eumq.

tardius

tardius in Asiam uenturum animaduerterem; in Asiam rediј, ut reliquias mei laboris colligerem, & pecuniam quamprimum Romam mitterem. interim cognoui in Lycia esse classem Dolabellae, amplius quam centum naues onerarias, in quas exercitus eius imponi posset; idq. Dolabellam ea mente comparasse, ut, si Syriae spes eum frustrata esset, conscenderet in naues, & Italiam peteret, seq. cum Antoniis, & reliquis latronibus coniungeret. cuius rei tãto in timore fui, ut, omnibus rebus relictis, cum paucioribus, & minoribus nauibus ad illas ire conatus sim. quae res, si a Rhodiis non essem interpellatus, fortasse tota sublata esset: tamen magna ex parte profligata est: quandoquidem classis dissipata est: aduentus nostri timore milites, ducesq. effugerunt: onerariae omnes ad unam a nobis sunt exceptae. certe, quod maxime timui, uideor esse consecutus, ut non possit classe Dolabella in Italiam peruenire, nec sociis suis firmatis, durius uobis efficere negotium. Rhodiј nos, & remp. quam ualde desperauerint, ex litteris, quas publice misi, cognosces. & quidem multo parcius scripsi, quam re uera furere eos inueni. quod uero aliquid de his scripsi, mirari noli: mira est eorum amentia. nec me meae ullae priuatim iniuriae mouerunt umquam. malus animus eorum in nostra salute, cupiditas partium aliarum, perseuerantia in contẽptione optimi cuiusque ferenda

Cassio eam tenente. supra, epist. 5.

hoc uerbũ non est in antiquis libris.

da mihi non fuit. nec tamen omnes perditos esse puto. sed ijdem illi, qui tum fugientem patrem meum, qui L. Lentulum, qui Pompeium, qui ceteros uiros clarissimos non receperunt; ijdem, tamquam aliquo fato, & nunc aut magistratum gerunt, aut eos, qui sunt in magistratu, in sua habent potestate. itaque eadem superbia in prauitate utuntur. quorum improbitatem aliquando retundi, & non pati impunitate augeri, non solum utile est reip. nostrae, sed etiam necessarium. De nostra dignitate uelim tibi ut semper curae sit; &, quocumque tempore occasionem habueris, & in senatu, & in ceteris rebus laudi nostrae suffragere. Quoniam consulibus decreta est Asia; & permissum est ijs, ut, dum ipsi uenirent, darent negotium, qui Asiam obtineant: rogo te, petas ab ijs, ut hanc dignitatem potissimum nobis tribuant; & mihi dent negotium, ut Asiam obtineam, dum ipsorum alteruter uenit. nam, quod huc properent in magistratu uenire, aut exercitum mittere, caussam non habent. Dolabella enim in Syria est; &, ut tu diuina tua mente perspexisti, & praedicasti, dum isti uenient, Cassius eum opprimet. exclusus enim ab Antiochia Dolabella, & in oppugnando male acceptus, nulla alia confisus urbe, Laodiceam, quae est in Syria ad mare, se contulit. ibi spero celeriter eum poenas daturum. nam neque, quo refugiat, habet: neque diutius ibi poterit tantum exer-

Caesar lib. 3. comm. de bello ciuili.

spem compro- bauit euentus. Velleius lib. 2. & alij.

exercitum Cassii sustinere. spero etiam cōfectum esse iam, & oppressum; quare non puto Pansam, & Hirtium in consulatu properaturos in prouincias exire, sed Romae acturos consulatum. itaque, si ab his petieris, ut interea nobis procurationem Asiae dent; spero te posse impetrare. praeterea mihi promiserunt Pansa & Hirtius corā, & absenti mihi scripserunt, Verrioq. nostro Pansa affirmauit, se daturum operam, ne in suo consulatu mihi succedatur. ego porro non mediusfidius cupiditate prouinciae produci longius spatium mihi uolo. nam mihi fuit ista prouincia plena laboris, periculi, detrimenti. quae ego ne frustra subierim, ne ue prius, quam reliquias meae diligentiae consequar, decedere cogar, ualde laboro. nam, si potuissem, quam exegeram, pecuniam uniuersam mittere; postularem, ut mihi succederetur. nunc, quod Cassio dedi, quod Treboniј morte amisimus, quod etiam crudelitate Dolabellae, aut perfidia eorum, qui mihi fidem, reiq. pub. non praestiterunt, id consequi, & reficere uolo. quod aliter non potest fieri, nisi spatium habuero. id ut per te consequar, uelim, ut solet, tibi curae sit. ego me de rep. ita puto esse meritum, ut non prouinciae istius beneficium exspectare debeam, sed tantum, quantum Cassius, & Bruti, non solum illius facti, periculiq. societate, sed etiam huius temporis studio, & uirtute. primus enim ego leges Antonianas fre-

decem legiones.

ep.7.l.1.

cum Caesarem occidimus. Plut. in Caesare.

gi: primus equitatum Dolabellae ad remp. traduxi, Cassioq. tradidi: primus delectus habui pro salute omnium contra coniurationem sceleratissimam: solus Cassio, & reip. Syriam, exercitusque, qui ibi erant, coniunxi. nam, nisi ego tantam pecuniam, tantaq. praesidia, & tam celeriter Cassio dedißem; ne ausus quidem esset ire in Syriam; & nunc non minora pericula reip. a Dolabella instarent, quam ab Antonio. atque haec omnia is feci, qui & sodalis, & familiarissimus Dolabellae eram, coniunctissimus sanguine Antonijs: prouinciam quoque illorum beneficio habebam: sed πατρίδα ἐμὴν μᾶλλον φιλῶν*, omnibus meis bellum primus indixi. haec etsi adhuc non magnopere mihi tulisse fructum animaduerto: tamen non desperos, nec defatigabor permanere non solum in studio libertatis, sed etiam in labore, & periculis. attamen, si etiam aliqua gloria iusta, & merita prouocabimur, senatus, & optimi cuiusque officijs; maiore cum auctoritate apud ceteros erimus, & eo plus prodesse reip. poterimus. Filium tuum, ad Brutum cum ueni, uidere non potui, ideo quod iam in hiberna cum equitibus erat profectus: sed mediusfidius, eq eße eum opinione, & tua, & ipsius, & in primis mea caußa gaudeo. fratris enim loco mihi est, qui ex te natus, teq. dignus est. Vale. Data IV. Kal. Ian. Pergae.*

quod eam Lentulo a Caesare impetrassent.

itegrũ senariũ Plut. recitat ἐν τῷ πολιτικῶν.

non usitata locutio. quis enĩ praeterea defatigor cum infinitiuo coniunxit?

ita animatum esse erga remp.

ARG.

ARG. Hic quoque res a se gestas exponit, inuehitur in Rhodios; de Dolabella optabilia nunciat.

Lentulus P. F. proquaes. propraet. s. d. cos. praet. trib. pl. senatui, populo, plebiq. R.

Smyrna capta, Trebonioq. caeso supra, ep. 12. & epist. antecedenti.

S I *ualetis, liberiq. uestri ualent, bene est: ego quoque ualeo. Scelere Dolabellae oppressa Asia, in proximam prouinciam Macedoniam, praesidiaq. reip. quae M. Brutus, uir clarissimus, tenebat, me contuli; & id egi, ut, per quos celerrime posset, Asia prouincia, uectigaliaq. in uestram potestatem redigerentur. quod cum pertimuisset Dolabella; & uastata prouincia, correptis uectigalibus, praecipue ciuibus R. omnibus crudelissime denudatis, ac diuenditis, celerius Asia excessisset, quam eo praesidium adduci potuisset: diutius morari, aut exspectare praesidium non necesse habui; & quamprimum ad meum officiũ reuertendum mihi esse existimaui: ut et reliqua uectigalia exigerem; &, quam deposui, pecuniam colligerem; quidquid ex ea correptum esset, aut quorum id culpa accidisset, cognoscerem quamprimum, et uos de omni re facerem certiores. Interim, cum per insulas in Asiam nauiganti mihi nunciatum esset, classem Dolabellae in Lycia esse, Rhodiosq. naues complures instructas, & paratas in aqua habere: cum ijs nauibus, quas aut mecum adduxeram, aut comparauerat Patischus proquaes. homo mihi cum fami-*

liaritate, tum etiam sensibus in rep. coniunctissimus, Rhodum reuerti, cõfisus auctoritate uestra, senatusq. cõsulto, quo hostem Dolabellam iudicaratis, foedere quoque, quod cum ijs M. Marcello, Ser. Sulpicio cos. renouatũ erat; quo [a] *iurauerant Rhodij eosdem hostes se habituros, quos senatus, populusq. R. quae res nos uehementer fefellit. tantum enim abfuit, ut illorum praesidio nostram firmaremus classem, ut etiam a Rhodijs urbe, portu, statione, quae extra urbem est, commeatu, aqua denique prohiberentur nostri milites, nos uix ipsi singulis cum nauigiolis reciperemur. quam indignitatem, deminutionemq. maiestatis non solum iuris nostri, sed etiam imperij, populiq. R. iccirco tulimus, quod, interceptis litteris, cognoramus, Dolabellam, si desperasset de Syria, Aegyptoque, quod necesse erat fieri, in naues cum omnibus suis latronibus, atque omni pecunia conscendere esse paratum, Italiamq. petere; iccirco etiam naues onerarias, quarum minor nulla erat duum millium* [b] *amphorarum, contractas in Lycia a classe eius obsideri. Huius rei timore P. C. percitus, iniurias perpeti, & cum contumelia etiam nostra omnia prius experiri malui. itaque ad illorum uoluntatem introductus in urbem, & in senatum eorum, quamdiligentissime potui, caussam reip. egi; periculumq. omne, quod instaret, si ille latro cum omnibus suis naues conscendisset, exposui. Rhodios autem*

tanta

[a] hoc ĩ omnibus foederibus obseruatum animaduerti.

[b] sic est in duobus Sigonij libris; in meo amphorum.

tanta in prauitate animaduerti; ut omnes firmiores putarent, quam bonos; ut hanc concordiam, & conspirationem omnium ordinum ad defendendam libertatem propense non crederent esse factam; ut patientiam senatus, & optimi cuiusque manere etiam nunc confiderent, nec potuisse audere quemquam Dolabellam hostem iudicare; ut denique omnia, quae improbi fingebant, magis uera existimarent, quam quae uere facta erant, & a nobis docebantur. qua mente etiam ante nostrum aduentum, post Treboni indignissimam caedem, ceteraq. tot, tamq. nefaria facinora, binae profectae erant ad Dolabellam legationes eorum, & quidem nouo exemplo, contra leges ipsorum, probibentibus iis, qui tum magistratus gerebant. haec siue timore, ut dictitant, de agris, quos in continenti habent, siue furore, siue potentia paucorum, qui & antea pari contumelia uiros clarissimos affecerant, & nunc maximos magistratus gerentes: nullo exemplo, neque uestra ex parte, neque nostro praesentium, neque imminenti Italiae, urbiq. nostrae periculo, si ille parricida cum suis latronibus nauibus, ex Asia, Syriaq. expulsus, Italiam petiisset, mederi, cum facile possent, uoluerunt. nonnullis etiā ipsi magistratus ueniebant in suspicionem, detinuisse nos, & demorati esse, dum classis Dolabellae certior fieret de aduentu nostro. quā suspicionem consecutae res aliquot auxerūt, maxime quod subito

cum Lētulum, & Pompeium non receperūt. supra, ep. 14.

ex Lycia Sex. Marius, & C. Titius, legati Dolabellae a classe discesserunt, nauiq. longa profugerunt, onerariis relictis, in quibus colligendis non minimum temporis, laborisq. consumpserunt. itaque, cum Rhodo cum iis, quas habueramus nauibus in Lyciam uenissemus, naues onerarias recepimus, dominisq. restituimus: iidemque, quod maxime uerebamur, ne posset Dolabella cum suis latronibus in Italiam uenire, timere desiimus: classem fugientem persecuti sumus usque ad Sydam: quae extrema regio est prouinciae meae. ibi cognoui partem nauium Dolabellae diffugisse, reliquas Syriam, Cyprumq. petiisse. quibus disiectis, cum scirem C. Cassii, singularis ciuis, & ducis, classem maximam fore praesto in Syria, ad meum officium reuerti: daboq. operam, ut meum studium, & diligentiam uobis P. C. & reip. praestem, pecuniamque, quam maximam potero, & quam celerrime, cogam, omnibusq. cum rationibus ad uos mittam. si percurrero prouinciam; & cognouero, qui nobis, & reip. fidem praestiterunt in conseruanda pecunia a me deposita; quiq. scelere, ultro deferentes pecuniam publicam, hoc munere societatem facinorũ cum Dolabella inierunt; faciam uos certiores. de quibus, si uobis uidebitur, si, ut meriti sunt, grauiter constitueritis; nosq. uestra auctoritate firmaueritis: facilius & reliqua exigere uectigalia, & exacta seruare poterimus.

nõ licebat prouinciae finibus egredi.

rimus. interea, quo commodius uectigalia tueri, prouinciamq. ab iniuria defendere possim, praesidium necessarium, uoluntariumq. comparaui. His litteris scriptis, milites circiter XXX, quos Dolabella ex Asia conscripserat, Syria fugientes in Pamphyliam uenerunt. hi nunciauerunt, Dolabellam Antiochiam, quae in Syria est, uenisse, non receptum: conatum esse aliquoties ui introire; repulsum semper esse cum magno suo detrimento: itaque, centum circiter amissis, aegrisq. compluribus relictis, noctu Antiochia profugisse Laodiceam uersus: ea nocte omnes fere Asiaticos milites ab eo discessisse: ex his ad octingentos Antiochiam rediisse, & se iis tradidisse, qui a Cassio relicti, urbi illi praeerant: ceteros per Amanum in Ciliciam descendisse: quo ex numero se quoque esse dicebant: Cassium autem cum suis omnibus copiis, nunciatum esse, quatridui iter a Laodicea abfuisse tum, cum Dolabella eo tenderet. quamobrem opinione celerius, confido sceleratissimum latronem poenas daturum. IV. non. Iun. Pergae.

ep.31.lib.10.

ARG. Gratulatur de Ciceronis filij indole ad uirtutem: uersus, in malum ciuem a se conscriptos, mittit: petit, ut includatur in Ciceronis scripta de Caesaris interitu.

C. Trebonius S. D. Ciceroni. 16

SI uales, bene est. Athenas ueni ad XI. kal. Iun. atque ibi, quod maxime optabam, uidi filium tuum, deditum optimis studiis, summaq.

modestiae fama. qua ex re quantam uoluptatem ceperim, scire potes etiam me tacente. non enim nescis, quanti te faciam, & quam pro nostro ueterrimo, uerissimoq. amore omnibus tuis etiam minimis commodis, non modo tanto bono, gaudeam. Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare. nihil adolescente tuo, atque adeo nostro, (nihil enim mihi a te potest esse seiunctum) aut amabilius omnibus iis, qui Athenis sunt, est, aut studiosius earum artium, quas tu maxime amas, hoc est optimarum. itaque tibi, quod uere facere possum, libenter quoque gratulor, nec minus etiam nobis; quod eum, quem necesse erat diligere, qualiscumque esset, talem habemus, ut libenter quoque diligamus. qui cum mihi in sermone iniecisset, se uelle Asiam uisere; non modo inuitatus, sed etiam rogatus est a me, ut id potissimum, nobis obtinentibus prouinciam, faceret. cui nos & caritate, & amore tuum officium praestaturos, non debes dubitare. illud quoque erit nobis curae, ut Cratippus una cum eo sit; ne putes in Asia feriatum illum ab iis studiis, in quae tua cohortatione incitatur, futurum. nam illum paratum, ut uideo, & ingressum pleno gradu, cohortari non intermittemus, quo in dies longius, discendo, exercendoq. se, procedat. Vos quid ageretis in rep. cum has litteras dabam, non sciebam. audiebam quaedam turbulenta: quae scilicet cupio esse falsa: ut aliquando otiosa liber-

Peripatetica doctrina clarus. ep.21.l.16. de off. lib.1.& 3.

uide Vegetium de pleno gradu militũ, lib.1. c.9. & Sallustiũ in Iug.76.

libertate fruamur: quod uel minime adhuc mihi contigit. ego tamen, nactus in nauigatione nostra pusillum laxamenti, concinnaui tibi munusculum ex instituto meo; & dictum cum magno nostro honore a te dictum, conclusi, & tibi infra subscripsi. in quibus uersiculis si tibi quibusdam uerbis ἀθυῤῥημονέστερος *uidebor: turpitudo personae eius, in quam liberius inuehimur, nos uindicabit. ignosces etiam iracundiae nostrae, quae iusta est in eiusmodi & homines, & ciues. deinde, qui magis hoc Lucilio licuerit assumere libertatis, quam nobis? cum, etiam si odio par fuerit in eos, quos laesit, tamen certe non magis dignos habuerit, in quos tanta libertate uerborum incurreret. Tu, sicut mihi pollicitus es, adiunges me quamprimum ad tuos sermones. namque illud non dubito, quin, si quid de interitu Caesaris scribas, non patiaris me minimam partem & rei, & amoris tui ferre. Vale, & matrem, meosq. tibi commendatos habe.* D. VIII. *Kal. Iun. Athenis.*

satyrarum scriptori.

fuit enim Trebonius unus ex percussoribus Caesaris.

ARG. Varia scribit, de rumoribus e Syria allatis, de ciuitatis otio, de Oratore a se scripto, de suo studio in Cornificium. is autem Syriam regebat, ut infra patet.

Cicero S. D. Q. Cornificio collegae. 17

collegae Ciceronis in auguratu.

GRATA *mihi uehementer est memoria nostri tua, quam significasti litteris: quam ut conserues, non quo de tua constantia dubitem, sed, quia mos est ita rogandi, rogo. Ex Syria nobis tumultuosiora quaedã nunciata sunt: quae, quia tibi*

uide idem ep. 29. lib. XI.

*tibi sunt propiora, quam nobis, tua me caussa magis mouent, quam mea. Romae summum otium est, sed ita, ut malis salubre aliquod, & honestum negotium: quod spero fore, quia uideo id *curae esse Caesari. Me scito, dum tu absis, quasi occasionem quandam, & licentiam nactum, scribere audacius, & cetera quidem fortasse, quae etiam tu concederes: sed proxime scripsi de optimo genere dicendi: in quo saepe suspicatus sum te a iudicio nostro, sic scilicet, ut *doctum hominem a non indocto, paullulum dissidere. huic tu libro maxime uelim ex animo, si minus, gratiae caussa suffragere. dicam tuis, ut eum, si uelint, describant, ad teq. mittant. puto enim, etiamsi rem minus probabis, tamen in ista solitudine, quidquid a me profectum sit, iucundum tibi fore. Quod mihi existimationem tuam, dignitatemq. commendas: facis tu quidem omniũ more: sed uelim sic existimes, me cum amori, quem inter nos mutuum esse intelligam, plurimum tribuere, tum de summo ingenio, & de optimis tuis studiis, & de spe amplissimae dignitatis ita iudicare, ut neminem tibi anteponam, comparem paucos. Vale.*

correctionem reip. Caesar cogitauit.

scripsit Cornificius de arte rhetorica. Quĩctil. l. 3. & alibi.

ARG. Purgat se de infrequentia litterarum: prudentiam Cornificii, grauitatemq. laudat: praesentem reip. statum accusat, cum Caesaris excusatione.

Cicero s. d. Cornificio collegae. 18

QVOD *extremum fuit in epistola, quam a te pro*

te proxime accepi, ad id primum respondebo. animaduerti enim hoc uos magnos oratores facere nonnumquam. Epistolas requiris meas. ego autem numquam cum mihi denunciatum esset a tuis ire aliquem, non dedi. Quod mihi uideor ex tuis litteris intelligere, te nihil commissurum esse temere, nec ante, quam scisses, quo iste nescio qui *Caecilius Bassus erumperet, quidquam certi constituturum: id ego & speraram prudentia tua fretus; &, ut confiderem, fecerunt tuae grauissimae litterae. idque ut facias quamsaepissime, ut, & quid tu agas, & quid agatur, scire possim, & etiam quid acturus sis, ualde te rogo. Etsi periniquo patiebar animo te a me digredi: tamen eo tempore me consolabar, quod & in summum otium te ire arbitrabar, & ab impendentibus magnis negotiis discedere. utrumque contra accidit. istic enim *bellum est exortum, hic pax consecuta, sed eiusmodi pax, in qua, si adesses, multa te non delectarent, ea tamen, quae ne ipsum Caesarem quidem delectent. BELLORVM enim ciuilium ij semper exitus sunt, ut non ea solum fiant, quae uelit uictor, sed etiam ut iis mos gerendus sit, quibus adiutoribus parta sit uictoria. equidem sic iam obdurui, ut ludis Caesaris nostri aequissimo animo uiderem T. *Plancum, audirem Laberij, & Publij poemata. nihil tam deesse scito, quam quicum haec familiariter, docteq. rideam. is tu eris, si quamprimum ueneris.

Dio lib. 47. & Strabo lib. 16.

Dio lib. 47.

Plancum Bursam, a Caesare restitutum. ep. 2. lib. 7.

quod ut facias, non mea ſolum, ſed etiam tua intereſſe arbitror. Vale.

ARG. Gratulatur de Syriae adminiſtratione; eamque optat a bello uacuam; quod ſi bellum ſit, conſulit quid agendum.

Cicero s. d. Cornificio. 19

LIBENTISSIME *legi tuas litteras: in quibus iucundiſſimum mihi fuit, quod cognoui meas tibi redditas eſſe. non enim dubitabam, quin eas libenter lecturus eſſes: uerebar, ut redderentur. Bellum, quod eſt in Syria, Syriamq. prouinciam tibi tributam eſſe a Ceſare, ex tuis litteris cognoui. eandem rem tibi uolo bene, & feliciter euenire. quod ita fore confido, fretus & induſtria, & prudentia tua. Sed de Parthici belli ſuſpicione quod ſcribis, ſane me commouit. quantum copiarum haberes, cum ipſe coniectura conſequi poteram, tum ex tuis litteris cognoui. itaque opto, ne ſe illa gens moueat hoc tempore, dum ad te legiones eae perducantur. quas audio duci. quod ſi pares copias ad confligendum non habebis; non te fugiet uti conſilio M. Bibuli, qui ſe opido munitiſſimo, & copioſiſſimo tamdiu tenuit, quamdiu in prouincia Parthi fuerunt. Sed haec melius ex re, & ex tempore conſtitues. mihi quidem uſque curae erit, quid agas, dum, quid egeris ſciero. Litteras ad te numquam habui cui darem, quin dederim. a te, ut idem facias, peto, in primisque, ut ita ad tuos ſcribas, ut me tuum ſciant eſſe. Vale.*

qui, dum ullus hoſpes in Syria fuit, pedē; porta, non extulit. ad Att. lib. 6. ep. 8.

ARG. Iocatur, quia Cornificius Sinuessanae uillae hospitio uti noluerat; & crebras ab eo litteras petit.

Cicero s. d. Cornificio collegae. 20

GRATAE *mihi tuae litterae, nisi quod Sinuessanum diuersoriolum contempsisti. quam quidem contumeliam uilla pusilla iniquo animo feret, nisi in Cumano, & Pompeiano reddideris πάντα περὶ πάντων. sic igitur facies; meq. amabis, & scripto aliquo lacesses. ego enim respondere facilius possum, quam prouocare. quod si, ut es, cessabis: lacessam; nec tua ignauia etiam inertiam afferet. Plura otiosus. haec, cum essem in senatu, exaraui. Vale.*

eodem modo locutus est ep. 17. l. 15.

quae tua cōsuetudo est. ep. 10. l. 8.

ARG. Commendat Anicium senatorem, eiusq. negotia, & dignitatem.

Cicero s. d. Cornificio. 21

C. ANICIVS, *familiaris meus, uir omnibus rebus ornatus, negotiorum suorum caussa legatus est in Africam, legatione libera. eum, uelim, rebus omnibus adiuues: operamq. des, ut quamcommodissime sua negotia conficiat. in primisque, quod ei carissimum est, dignitatem eius tibi commendo: idq. a te peto, quod ipse in prouincia facere sum solitus non rogatus, ut omnibus senatoribus lictores darem: quod idem, acceperam, & cognoueram, a summis uiris factitatum. hoc igitur mi Cornifici facies: ceterisq. rebus omnibus eius dignitati, reique, si me amas, consules. id erit mihi gratissimum. Da operam, ut ualeas.*

quae senatoribus ad sua negotia proficiscentibus concedebatur. ad Att. lib. 2. ep. 18. & ep. 12. lib. 15.

ARG.

ARG. Narrat de statu reip. post Caesaris mortem; hortaturq. Cornificium. ut prouinciam retineat in potestate reip.

Cicero s. D. Cornificio. 22

Nos hic cum homine gladiatore, omnium nequissimo, collega nostro, Antonio bellum gerimus, sed non pari condicione, contra arma uerbis. at etiam de te concionatur: nec impune: nam sentiet quos lacessierit. ego autem acta ad te omnia arbitror perscribi ab aliis: a me futura debes cognoscere: quorum quidem non est difficilis coniectura. Oppressa omnia sunt: nec habent ducem boni. nostri τυραννοκτόνοι longe gentium absunt. Pansa & sentit bene, & loquitur fortiter. Hirtius noster tardius conualescit. quid futurum sit, plane nescio: spes tamen una est, aliquando populum R. maiorum similem fore. ego certe reip. non deero: &, quidquid acciderit, a quo mea culpa absit, animo forti feram. illud profecto, quoad potero, tuam famam, & dignitatem tuebor. Ad XIII. kal. Ian. senatus frequens mihi est assensus cum de ceteris rebus magnis, & necessariis, tum de prouinciis ab iis, qui obtinerent, retinendis, neque cuiquam tradendis, nisi qui ex s. c. successisset. hoc ego cum reip. caussa censui, tum mehercule in primis retinendae dignitatis tuae. quamobrem te amoris nostri caussa rogo, reip. caussa hortor, ut ne cui quidquam iuris in tua prouincia esse patiare, atque ut omnia referas ad dignitatem; qua nihil potest esse

collega in augurati. Phi. 2. ad Att. & hic ep. 14. l. 8.

Brutus in Graecia, Cassius in Syria. Philipp. 14.

in tuenda libertate.

infra, ep. 25.

ne ualidior fieret Antonius, prouinciam nactus aliquam.

esse praestantius. Vere tecum agam, ut necessitudo nostra postulat: in Sempronio, si meis litteris obtemperasses, maximam ab omnibus laudẽ adeptus esses. sed illud & praeterijt, & leuius est: haec magna res est. fac ut prouinciam retineas in potestate reip. Plura scripsissem, nisi tui festinarent: itaque Cherippo nostro me uelim ex cuses. Vale.

quod ei non rescribo.

ARG. Primum respondet ad ea, quae de prouincia Cornificii a Stratorio cognouerat: deinde quasi formã reip. mittit; & philosophiam laudat.

Cicero s. D. Cornificio. 23

OMNEM *conditionem imperij tui, statumq. prouinciae mihi demonstrauit Stratorius. o multa intolerabilia locis omnibus. sed, quo tua maior dignitas, eo, quae tibi acciderunt, minus ferenda. neque enim, quae tu propter magnitudinem & animi, & ingenij moderate fers, a te non ulciscenda sunt, etiam si non sint dolenda. Sed haec posterius. Rerum urbanarum acta tibi mitti certo scio. quod ni ita putarem, ipse perscriberem, in primisq. Caesaris Octauiani conatum: de quo multitudini fictum ab Antonio crimen uidetur, ut in pecuniam adolescentis impetum faceret. prudentes autem, & boni uiri & credunt factum, & probant. quid quaeris? magna spes est in eo. nihil est, quod non existimetur laudis, & gloriae caussa facturus. Antonius autem, noster familiaris, tanto se odio esse intelligit,*

puto, Statorius, ex Festo in Lacus Lucrinus.

Velleius l.2. Plut. Suet. Dio Seneca l.1. de clementia.

credunt Octauianũ insidias Antonio struxisse.

ut,

ut, cum interfectores suos domi comprehenderit, rem proferre non audeat. Ad VII. id. Oct. Brundisium uenerat, profectus obuiam legionibus Macedonicis quattuor: quas sibi conciliare pecunia cogitabat, easq. ad urbem adducere, & in ceruicibus nostris collocare. Habes formam reip. si in castris potest esse resp. in qua tuam uicem saepe doleo, quod nullam partem per aetatem sanae & saluae reip. gustare potuisti. atque antehac quidem sperare saltem licebat; nunc etiam illud ereptum est. quae enim spes est, cum in concione dicere ausus sit Antonius, Canutium apud eos locum sibi quaerere, quibus, se saluo, locus in ciuitate esse nō posset? Equidem et haec, & omnia, quae homini accidere possunt, sic fero, ut magnam habeam philosophiae gratiam: quae me non modo a sollicitudine abducit, sed etiam contra omnes fortunae impetus armat. tibiq. idem censeo faciundum, nec, a quo culpa absit, quidquam in malis numerandum. Sed haec tu melius. Stratorium nostrum cum semper probassem; tum maxime in tuis rebus summam eius fidem, diligentiam, prudentiamq. cognoui. Da operam, ut ualeas. hoc mihi gratius facere nihil potes.

ex Macedonia profectis.

armis opprimere libertatē cogitabat: sed eū duae legiones, Martia, & quarta, sequi noluerunt, seq. Octauiano tradiderunt. uide Philipp. 3. Velleiū lib. 2.

Statorius a Festo nominatur in uerbo Lacus.

ARG. Hortatur Cornificium, ut omni cura in remp. incumbat: scribit de legatis ad Antonium a senatu missis; Pinarium commendat.

Cicero s. d. Cornificio.

Ego nullum locū praetermitto (nec enim debeo)

debeo) non modo laudandi tui, ſed ne ornandi quidem. ſed mea ſtudia erga te, & officia malo tibi ex tuorum litteris, quam ex meis, eſſe nota. Te tamen hortor, ut omni cura in remp. incumbas. hoc eſt animi, hoc eſt ingenij tui, hoc eius ſpei, quam habere debes amplificandae dignitatis tuae. Sed hac de re alias ad te pluribus. cum enim haec ſcribebam, in exſpectatione erant omnia. nondum legati redierant, quos ſenatus non ad pacem deprecandam, ſed ad bellum denunciandum miſerat, niſi legatorum nuncio paruiſſet. ego tamen, ut primum occaſio data eſt, meo priſtino more remp. defendi: me principem ſenatui, populoq. R. profeſſus ſum: nec, poſtea quam ſuſcepi cauſſam libertatis, minimum tempus amiſi tuendae ſalutis, libertatisque communis. Sed haec quoque te ex aliis malo. T. Pinarium, familiariſſimum meum, tanto tibi ſtudio commendo, ut maiore non poſſim: cui cum propter omnes uirtutes, tum etiam propter ſtudia communia ſum amiciſſimus. is procurat rationes, negotiaq. Dionyſii noſtri; quem & tu multum amas, & ego omnium plurimum. ea tibi ego non debeo commendare, ſed commendo tamen. facies igitur, ut ex Pinarij, gratiſſimi hominis, litteris tuum & erga illum, & erga Dionyſium ſtudium perſpiciamus. Vale.

Philippus, & Piſo. ep. 4. l. 12.

ut Mutinae obſidionem relinqueret.

antiquiſſima familia, ante urbem cõditam. Liuius lib. 1.

ARG. Scribit, ex litteris Cornificij S. C. eſſe factum. hortatur, ut reip. cauſſam amplectatur. Lucceio, ſe nulla re defuturum pollicetur.

Cicero s. D. Cornificio.

LIBERALIBVS *litteras accepi tuas, quas mihi Cornificius altero uicesimo die, ut dicebat, reddidit. eo die non fuit senatus, neque postero. Quinquatribus, frequenti senatu, caussam tuam egi, non inuita Minerua. etenim eo ipso die senatus decreuit, ut Minerua nostra, custos urbis, quam turbo deiecerat, restitueretur. Pansa tuas litteras recitauit. magna senatus approbatio consecuta est, cum summo gaudio, & offensione Minotauri, id est Clauisij, & Tauri. factum de te* S. C. *honorificum postulabatur, ut etiam illi notarentur: sed Pansa clementior. Ego, mi Cornifici, quo die primum in spem libertatis ingressus sum, & cunctantibus ceteris, ad* XIII. *kal. Ian. fundamenta reip. ieci; eo ipso die prouidi multum, atque habui rationem dignitatis tuae. mihi enim est assensus senatus de obtinendis prouincijs. nec uero postea destiti labefactare eum, qui summa cum tua iniuria, contumeliaq. reip. prouinciam absens obtinebat. itaque crebras, uel potius quotidianas compellationes meas non tulit. seq. in urbem recepit inuitus: neque solum spe, sed certa re iam, & possessione deturbatus est. meo iustissimo, honestissimoq. conuicio te tuam dignitatem summa tua uirtute tenuisse, prouinciaeq. honoribus amplissimis affectum, uehementer gaudeo. Quod te mihi de Sempronio purgas: accipio excusationem. fuit enim*

[Margin notes:]

quod Tullij mortẽ portendit. Dio, & Obsequens.

sic in lib. Sigonij. alter eiusdem, & unus Sigicellii, & meus habent, clauis. de Calpisio Phil. 3.

supra, ep. 22.

cum ad urbem esset cum imperio. reuertit autem in urbem, deposito imperio.

enim illud quoddam Graecum tempus seruitutis. Ego tuorum consiliorum auctor, dignitatisq. fautor, iratus temporibus, in Graeciam, desperata libertate, rapiebar; cum me Etesiae, quasi boni ciues relinquentem remp. prosequi noluerunt: Austerq. aduersus maximo flatu me ad tribules tuos, Rhegium retulit: atque inde uentis, remisq. in patriam omni festinatione properaui; postridieq. in summa reliquorum seruitute liber unus fui: sic sum in Antonium inuectus, ut ille non ferret, omnemq. suum uinolentum furorem in me unum effunderet, meq. cum elicere uellet ad caedis caussam, tum tentaret insidijs: quem ego ructantem, & nauseantem conieci in Caesaris Octauiani plagas. puer enim egregius praesidium sibi primum, & nobis, deinde summae reip. comparauit: qui nisi fuisset, Antonij reditus a Brundisio pestis patriae fuisset. quae deinceps acta sint, scire te arbitror. sed redeamus ad illud, unde diuertimus. Accipio excusationem tuam de Sempronio. neque enim statuti quid in tanta perturbatione habere potuisti. nunc hic dies aliam uitam affert, alios mores postulat, ut ait Terentius. quamobrem, mi Quincte, conscende nobiscum, & quidem ad puppim. una nauis est iam bonorum omnium: quam quidem, nos damus operam, ut rectam teneamus, utinam prospero cursu: sed, quicumque uenti erunt, ars nostra certe non aberit. quid enim praestare aliud

uide ep. 1. l. 10. & Philipp. 1. & lib. 3. de off.

uide Rhegienses suffragium in tribu Romae tulisse. municipes enim erant, legis Iuliae beneficio ciuitatem adepti.

substantiuum, ut alibi.

ep. 4. l. 4.

in Andria.

uirtus potest? Tu fac ut animo magno sis, & excelso, cogitesq. omnem dignitatem tuam cum rep. coniunctam esse debere. P. Lucceium mihi meum commendas; quem, quibuscumque rebus potero, diligenter tuebor. Hirtium quidem, & Pansam, collegas nostros, homines in consulatu reip. salutares, alieno sane tempore amisimus, reip. Antoniano quidem latrocinio liberata, sed nondum omnino explicata: quam nos, si licebit, more nostro tuebimur: quamquam admodum sumus iam defatigati: sed NVLLA *lassitudo impedire officium, & fidem debet. Verum haec hactenus. ab alijs te de me, quam a me ipso, malo cognosccere. De te audiebamus ea, quae maxime uellemus. De Cn. Minucio, quem tu quibusdam litteris ad caelum laudibus extulisti, rumores duriores erant. id quale sit, omninoq. quid istic agatur, facias me uelim certiorem. Vale.*

necesse est, initium esse epistolae. haec enim scripta sũt mortuo Pansa, superiora uiuo. Phil. VII.

ARG. Heredes Turij commendat.

Cicero S. D. Cornificio. 26

Q. TVRIVS, *qui in Africa negotiatus est, uir bonus, & honestus, heredes fecit similes sui Cn. Saturninum, Sex. Aufidium, C. Anneium, Q. Considium Gallum, L. Seruilium Postumum, C. Rubellinum. ex eorum oratione intellexi, gratiarum actione eos magis egere, quã commendatione. tanta enim liberalitate se tua usos praedicabant, ut ijs plus a te tributum intelligerem, quam ego auderem te rogare. au-*

Curius, habet Sigonij liber. refertur ad honestatem familiae, non ad ipsius mores.

debo tamen. ſcio enim, quantum ponderis mea commendatio ſit habitura. Quare a te peto, ut ad eam liberalitatem, qua ſine meis litteris uſus es, quammaximus his litteris cumulus accedat. Caput autem eſt meae commendationis, ne patiare Erotem Turium, Q. Turij libertum, ut adhuc fecit, hereditatem Turianam auertere; ceterisq. omnibus rebus habeas eos a me commendatiſſimos. magnam ex eorum ſplendore, & obſeruantia capies uoluptatem. quod ut uelis, te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

liberti nomẽ retinebant, quod in ſeruitute habuerant.

qui magiſtratus geſſerunt, aut claris parẽtibus nati ſunt a nobilitate laudantur: ceteris, ut equitibus Romanis, ſplendor, non nobilitas, tribuitur: quo ſignificatur ſpecies illa, quam rei familiaris copia, & quaedam in omni re liberalis animi ſignificatio gignit. uide ſplẽdorem equitibus R. tributũ ep. 3. l. 1. & hic epiſtola ſequẽti.

ARG. Aufidij equitis R. Africana negocia commẽdat.

Cicero S. D. Cornificio. 27

SEX. *Aufidius & obſeruantia, qua me colit, accedit ad proximos; & ſplendore equitis Romani nemini cedit. eſt autem ita temperatis, moderatisq. moribus, ut ſumma ſeueritas cum humanitate iungatur. cuius tibi negotia, quae ſunt in Africa, ita commendo, ut maiore ſtudio, magis ue ex animo commendare non poſſim. pergratum mihi feceris, ſi dederis operam, ut is intelligat meas apud te litteras maximum pondus habuiſſe. hoc te uehementer, mi Cornifici, rogo. Vale.*

ARG. Cornificij factum non probat, quia non animaduerterat in quoſdam Lilybaeo minantes. ſtudium in remp. laudat. de omittenda gratiarum actione aſſentitur. addit de pecunia, & de rep.

Cicero S. D. Cornificio. 28

ASSENTIOR *tibi, eos, quos ſcribis Li-*

Cornificij clementiam in malos ciues non laudat.

lybaeo minari, istic poenas dare debuisse: sed metuisti, ut ais, ne nimis liber in ulciscendo uiderere. metuisti igitur, ne grauis ciuis, ne nimis fortis, ne nimis te dignus uiderere. Quod societatem reip. conseruandae, tibi mecum a patre acceptã, renouas; gratum est: quae societas inter nos semper, mi Cornifici, manebit. Gratum etiam illud quod mihi tuo nomine gratias agendas non putas. nec enim id inter nos facere debemus. Senatus saepius pro dignitate tua appellaretur, si, absentibus consulibus, umquam, nisi ad rem nouam, cogeretur. itaque nec de HS XX, nec de HS DCC quidquam agi nunc per senatum potest. tibi autẽ ex S. C. imperandum, mutuumq. sumendum censeo. In rep. quid agatur, credo te ex eorum litteris cognoscere, qui ad te acta debent perscribere. ego sum spe bona: cõsilio, cura, labore non desum: omnibus inimicis reip. esse me acerrimum hostẽ praemefero. res neque nunc difficili loco mihi uidetur esse, & fuisset facillimo, si culpa a quibusdam abfuisset. Vale.

profectis Mutinam ad Brutũ liberandum.

quoniam tibi S.C. imperium est datum, potes mutuam sumere pecuniã.

ARG. Commendat studiose L. Aelij Lamiae negotia; eumq. suspectum Cornificio, quasi affuisset cuidam S.C. contra dignitatem eius, excusat.

Cicero s. d. Cornificio. 29

Non modo tibi, cui omnia nostra notissima sunt, sed neminem in populo R. arbitror esse, cui sit ignota ea familiaritas, quae mihi cũ L. Lamia est. etenim magno theatro spectata est tum, cum

uide orationẽ pro Sextio.

cum eſt ab A. Gabinio cos.* relegatus, quod libe re, & fortiter ſalutem meam defendiſſet. nec ex eo amor inter nos natus eſt: ſed quod erat uetus, & magnus, propterea nullum periculum pro me adire dubitauit. ad haec officia, uel merita potius, iucundiſſima conſuetudo accedit, ut nullo prorſus plus homine delecter. Non puto te iam exſpectare, quibus eum tibi uerbis commendem. cauſſam enim tanti amoris intelligis. quae uerba deſideret, ijs me omnibus uſum putato. tantum uelim exiſtimes, ſi negotia Lamiae, procuratores, libertos,* familiam, quibuſcumque rebus opus erit, defenderis, gratius mihi futurum, quam ſi ea tua liberalitas pertinuiſſet ad rem familiarem meam. nec dubito, quin ſine mea commendatione, quod tuum eſt iudicium de hominibus, ipſius Lamiae cauſſa ſtudioſe omnia facturus ſis. quamquam erat nobis dictum, te exiſtimare, alicui S. C. quod contra dignitatem tuã fieret, ſcribendo Lamiam* affuiſſe: qui omnino cõſulibus, illis nũquã affuit ſcribendo. deinde omnia tum falſa S. C. deferebantur. niſi forte etiam illi* Semproniano S. C. me cenſes affuiſſe, qui ne Romae quidem tum fui, ut de eo ad te ſcripſi re recenti. Sed haec hactenus. Te, mi Cornifici, etiã atque etiam rogo, ut omnia Lamiae negotia, mea putes eſſe; curesque ut intelligat hanc commendationem maximo ſibi uſui fuiſſe. hoc mihi gratius facere nihil potes. Cura ut ualeas.

quo tempore ordinis equeſtris princeps erat. nunc ſenator erat. ep. 16. l. xı. ep. 17. l. xı.

ſeruos. uide ep. 3. l. ı.

ergo ſenator erat.

ſupra, ep. 25. bis.

ARG. Officium litterarum requirenti Cornificio se purgat. scribit de bello Antoniano renouato, de suo studio in amicitia colenda, aliisq. de rebus.

Cicero s. d. Cornificio. 30

ITA ne? praeter litigatores, nemo ad te meas litteras? multae istae quidem. tu enim perfecisti, ut nemo sine litteris meis tibi se commendatum putaret. sed quis umquam tuorum mihi dixit esse, cui darem, quin dederim? aut quid mihi iucundius, quam, cum coram tecum loqui non possim, aut scribere ad te, aut tuas lege litteras? illud magis mihi solet esse molestum, tantis me impediri occupationibus, ut ad te scribendi meo arbitratu facultas nulla detur. non enim te epistolis, sed uoluminibus lacesserem; quibus quidem me a te prouocari oporteret. quamuis enim occupatus sis, otij tamen plus habes: aut, si ne tu quidem uacas, noli impudens esse, nec mihi molestiam exhibere, & a me litteras crebriores, cum tu mihi raras mittas, flagitare. nam cum antea distinebar maximis occupationibus; propterea quod omnibus curis remp. mihi tuendam putabam: tũ hoc tempore multo distineor uehementius. ut enim grauius aegrotant ij, qui, cum leuati morbo uiderentur, in eum deintegro inciderunt: sic uehementius nos laboramus, qui profligato bello, ac paene sublato, renouatum bellum gerere conamur. Sed haec hactenus. Tu tibi, mi Cornifici, fac ut persuadeas, non esse me tam

ep.7.l.3.

ep.2.l.8. uide ex uerbo, Noli, affirmationem elici. sic locutus & Horat. & ipse Cicero in Oratore, & pro Comoedo.

sic Tusc. 5. dixit: Quaestio profligata, & paene ad exitũ adducta.

tam imbecillo animo, ne dicam inhumano, ut a te uinci poſſim aut officijs, aut amore. non dubitabam equidem: uerumtamen multo mihi notiorem amorem tuum effecit Cherippus. o hominem ſemper illum quidem mihi aptum, nunc uero etiam ſuauem. uultus mehercule tuos mihi expreſſit omnes; non ſolum animum, ac uerba pertulit. itaque noli uereri, ne tibi ſuccenſuerim, quod eodem exemplo ad me, quo ad ceteros. requiſiui equidem proprias ad me unum a te litteras, ſed neque uehementer, & amanter. De ſumptu, quem te in rem militarem facere, & feciſſe dicis, nihil ſane poſſum tibi opitulari: propterea quod & orbus ſenatus,* conſulibus amiſſis; & incredibiles anguſtiae pecuniae publicae: quae conquiritur undique, ut optime meritis militibus promiſſa ſoluantur: quod quidem fieri ſine * tributo poſſe non arbitror. De Attio Dionyſio nihil puto eſſe, quoniam mihi nihil dixit Stratorius. De P. Lucceio, nihil tibi concedo, quo ſtudioſior eius ſis, quam ego ſum. eſt enim nobis neceſſarius. ſed, a magiſtris cum contenderem de proferendo die, probauerunt mihi, ſeſe, quo minus id facerent, & compromiſſo, & iureiurando impediri. quare ueniendum arbitror Lucceio. quamquam, ſi meis litteris obtemperauit, cum tu haec leges, illum Romae eſſe oportebit. Ceteris de rebus, maximeq. de pecunia cum Panſae mortem ignorares, ſcripſiſti quae per nos*

facere impenſam, ep. 2. l. 14.

Pāſa & Hirtio. ſupra, ep. 23.

quod impoſitū non erat poſt deuictā a paullo Macedoniā. uide Cic. l. 2. de off. & Pli. l. 33. cap. 3. & Plutarchum in Paullo.

ab

ab eo consequi te posse arbitrarere. quae te non fefellissent, si uiueret. nam te diligebat. post mortem autem eius quid fieri posset, non uidebamus. De Venuleio, Latino, Horatio, ualde laudo. illud non nimium probo, quod scribis, quo illi animo aequiore ferrent, te tuis etiam legatis lictores ademisse. honore enim cum ignominia dignis nõ erant comparandi: eosq. ex S. C. *si non decedút, cogendos, ut decedant, existimo. Haec fere ad eas litteras, quas eodem exemplo binas accepi. De reliquo, uelim tibi persuadeas, non esse mihi meam dignitatem tua cariorem. Vale.*

CICERONIS EPISTOLARVM AD MEMMIVM, ET ALIOS, LIBER XIII.

ARGVMENTVM.

Memmius, lege Pompeia de ambitu, ut Appianus tradit lib. 2. de bel. ci. condemnatus, Athenis exsul habitabat. ab eo petit Cicero, ut in gratiam redeat cum Patrone Epicureo, eiq. locum concedat, ubi Epicurus habitauerat. Ibat Cicero in prouinciam, cum haec scripsit.

Cicero s. d. Memmio.

haec familia a Mnestheo Aeneae socio duxit originem. uide Ser. lib. 4. Aen. in illo uersu, Mox Italus Mnestheus.

ETSI non satis mihi constiterat, cum aliqua ne animi mei molestia, an potius libenter te Athenis uisurus essem; quod iniuria, quam accepisti, dolore me afficeret, sapientia tua, qua fers iniuriam, laetitia: tamen uidisse te mallem. nam, quod est molestiae, non sane multo leuius est, cum te non uideo: quod esse potuit uoluptatis, certe, si uidissem te, plus fuisset. itaque non dubitabo dare operam, ut te uideam, cum id satis commode facere potero. interea, quod per litteras & agi tecum, & ut arbitror, confici potest, agam. nunc a te illud primum rogabo, ne quid inuitus mea caussa facias; sed id, quod mea intelliges multum, tua nullam in partem interesse, ita mihi des, si tibi, ut id libenter facias, ante persuaseris. Cum Patrone Epicureo mihi omnia sunt communia; nisi quod in philosophia uehementer ab eo dissentio. sed et initio Romae, cum te quoque, & tuos omnes obseruabat,

insinuatio ad captandam beneuolentiam.

idem in extrema epistola.

Cicero enim Academicus.

seruabat, me coluit in primis: & nuper, cum ea, quae uoluit, de suis commodis, & praemijs consecutus est, me habuit suorum defensorum, & amicorum fere principem: & iam a Phaedro, qui nobis, cum pueri essemus, ante quam Philonem cognouimus, ualde, ut philosophus, postea tamen, ut uir bonus, & suauis, & officiosus, probabatur, traditus mihi, commendatusq. est. Is igitur Patro cum ad me Romam litteras misisset, uti te sibi placarem, peteremque, ut nescio quid illud Epicurei parietinarum sibi concederis: nihil scripsi ad te ob eam rem, quod aedificationis tuae consilium mea commendatione nolebam impediri. idem, ut ueni Athenas, cum, idem ut ad te scriberem, rogasset; ob eam caussam impetrauit, quod te abiecisse illam aedificationem cōstabat inter omnes amicos tuos. quod si ita est; & si iam plane tua nihil interest: uelim, si qua offensiuncula facta est animi tui, peruersitate aliquorum; (noui enim gentem illam) des te ad lenitatem, uel propter tuam summam humanitatem, uel etiam honoris mei caussa. equidem, si, quid ipse sentiam, quaeris; nec, cur ille tantopere contendat, uideo, nec cur tu repugnes: nisi tamen multo minus tibi concedi potest, quam illi, laborare sine caussa. quamquam, Patronis & orationem, & caussam tibi cognitam esse, certo scio. honorem, officium, testamentorum ius, Epicuri auctoritatem, Phaedri obtestationem,

sedem,

uide ep.8.l.9.

minimam rem a se peti ostendit, quo facilius impetret.

uide ep.15.l.9.

Epicureos.

nisi ualet sed, ut ep.73.h.l. & ad Att.ep.14.l. 5.&6. & 23.l. xi.& in ep. ad Hirtium, apud Nonium; & alibi.

ſedem, domicilium, ueſtigia ˣſummorum hominum ſibi tuenda eſſe dicit. totam hominis uitam, rationemque, quá ſequitur in philoſophia, derideamus licet, ſi hanc eius contentionem uolumus reprehendere. ſed mehercule, quando illi, ˣceteriſque, quos illa delectant, non ualde inimici ſumus; neſcio an ignoſcendum ſit huic, ſi tantopere laborat: in quo etiam ſi peccat, magis ineptiis, quam improbitate peccat. Sed, ne plura; (dicendum enim aliquando eſt) Pomponium Atticum ſic amo, ut alterum fratrem. nihil eſt illo mihi nec carius, nec iucundius. is, non quo ſit ex iſtis, (eſt enim omni liberali doctrina politiſſimus: ſed ualde diligit Patronem, ualde ˣPhaedrum amauit) ſic a me hoc contendit, homo minime ambitioſus, minime in rogitando moleſtus, ut nihil umquam magis. nec dubitat, quin ego a te nutu hoc conſequi poſſim, ita etiá, ſi aedificaturus eſſes. nunc uero, ſi audierit te aedificationem ˣdepoſuiſſe, neque tamen a te impetraſſe; non te in me illiberalem, ſed me in ſe negligentem putabit. Quamobrem peto a te, ut ſcribas ad tuos, poſſe tua uoluntate decretum illud Areopagitarum, quem ὑπομνηματισμὸν illi uocant, tolli. Sed redeo ad prima. prius uelim tibi perſuadeas, ut hoc mea cauſſa libenter facias, quam ut facias. ſic tamen habeto; ſi feceris, quod rogo, fore mihi gratiſſimum. Vale.

loquitur ex perſona Patronis. Epicureos enim ſignificat.

multi enim boni uiri Epicureorum dogmata probabant, ut Atticus, Papirius, Caſſius. ad Att. ep. 19. lib. 5. & hic ep. 25. lib. 9. & ep. 15. lib. 15.

l. 5. de Fin. ad Att. ep. 2. & 19. lib. 5.

abieciſſe, dixit in hac ipſa ep.

ARG. Petit, ut Euandro statuario de sacrarij habitatione accommodet.

Cicero S. D. Memmio. 2

C. AVIANO *Euandro, qui habitat in tuo* *sacrario, & ipso multum utor, & patrono eius M. Aemilio familiarissime. peto igitur a te maiorem in modum, quod sine tua molestia fiat, ut ei de habitatione accomodes. nam, propter opera instituta multa multorum, subitum est ei remigrare Kal. Quinct. Impedior uerecundia, ne te pluribus uerbis rogem. neque tamen dubito, quin, si tua nihil, aut non multum intersit, eo sis animo, quo ego essem, si quid tu me rogares. mihi certe gratissimum feceris. Vale.*

puto aedium partem fuisse.

quo die locabantur domus. ep. 3. lib. 2. ad Q. fratrem.

ARG. Fufium commendat, quem & ante praesens praesenti commendarat.

Cicero S. D. Memmio. 3

A. FVFIVM, *unum ex meis intimis, obseruantissimum, studiosissimumq. nostri, eruditum hominem, & summa humanitate, tuaq. amicitia dignissimum, uelim ita tractes, ut mihi coram recepisti. tam mihi gratum id erit, quam quod gratissimum. ipsum praeterea, summo* *officio, & summa obseruantia, tibi in perpetuum deuinxeris. Vale.*

commendat ab amicitia sua, a doctrina, ab humanitate.

qui amicos, & de se bene meritos, omni genere officij colit.

ARG. Volaterranos accurate commendat.

Cicero S. D. Q. Valerio, Q. F. Orcae, legato, propraet. 4

CVM *municipibus Volaterranis mihi summa neces-*

ma necessitudo est.magno enim meo beneficio affecti, cumulatissime mihi gratiam retulerunt. nam nec in honoribus meis, nec in laboribus umquam defuerunt. cum quibus si mihi nulla caussa intercederet; tamen quod te uehementissime diligo, quodq. me a te plurimi fieri sentio, & monerem te, & hortarer, ut eorum fortunis consuleres, praesertim cum prope praecipuam caussam haberent ad ius obtinẽdum: primum, quod Sillani temporis acerbitatem deorũ immortalium benignitate subterfugerunt. deinde, quod summo studio populi R. a me in cõsulatu meo defensi sũt. cum enim tribuni pl. legem iniquissimam de eorum agris promulgassent; facile senatui, populoq. R. persuasi, ut eos ciues, quibus fortuna pepercisset, saluos esse uellẽt. hanc actionem meam C. Caesar primo suo consulatu in lege agraria cõprobauit, agrumq. Volaterranum, & opidum omni periculo in perpetuum liberauit: ut mihi dubium non sit, quin is, qui nouas necessitudines adiungat, uetera sua beneficia conseruari uelit. quamobrem est tuae prudentiae, aut sequi eius auctoritatem, cuius sectam, atque imperium summa cum tua dignitate secutus es; aut certe illi integram omnẽ caussam reseruare. Illud uero dubitare non debes, quin tam graue, tam firmum, tam honestum municipium tibi tuo summo beneficio in perpetuũ obligari uelis. Sed haec, quae scripta sunt supra, eo spectant, ut te horter, & suadeam:

de quo proxime subiungit.

ep. 29. huius l. & 8. & 9. l. 15.

ne agri eorum diuiderentur.

temporibus Syllanis.

quam tulit de agro Cãpano, & Stellati diuidundo. Suet.

*deam: reliqua ſunt, quae pertinent ad rogandũ: ut non ſolum tua cauſſa tibi conſilium me dare putes, ſed etiã, quod mihi opus ſit, me a te petere, & rogare. Gratiſſimum igitur mihi feceris, ſi Volaterranos omnibus rebus integros, incolumesq. eſſe uolueris. eorum ego domicilia, ſedes, rem, fortunas, quae & a diis immortalibus, & a *praeſtantiſſimis in noſtra rep. ciuibus ſummo ſenatus, populiq. R. ſtudio conſeruatae ſunt, tuae fidei, iuſtitiae, bonitatiq. commendo. ſi pro meis priſtinis opibus facultatem mihi res hoc tempore daret, ut ita defendere poſſem Volaterranos, quẽadmodum conſueui tueri meos: nullum officium, nullum denique *certamen, in quo illis prodeſſe poſſem, praetermitterem. ſed quando apud te nihilo minus hoc tempore ualere me confido, quã ualuerim ſemper apud omnes: pro noſtra ſumma neceſſitudine, pariq. inter nos, & mutua beneuolẽtia abs te peto, ut ita de Volaterranis mereare, ut existiment eũ quaſi diuino conſilio iſti *negotio praepoſitum eſſe, apud quem unum nos, eorum perpetui defenſores, plurimum ualere poſſemus. Vale.*

Caeſarem ſignificat, de quo proxime locutus eſt.

ep. 6. l. 2. dixit, Omni non modo contẽtione, ſed etiam dimicatione.

agrorum diuiſioni.

ARG. Rogat, ne Curtij ager diuidatur; idq. etiam rationibus conatur perſuadere.

Cicero S. D. Q. Valerio, Q. F. Orcae, legato, propraet. 5

NON *moleſte fero, eam *neceſſitudinem, quae mihi tecum eſt, notam eſſe quamplurimis. neque tamen ob eam cauſſam, quod tu optime*

plus, quam amicitia, ſignificat.

existimare

existimare potes, te impedio, quo minus susceptum negotium pro tua fide, & diligentia ex uoluntate Caesaris, qui tibi rem magnam, difficilemq. commisit, gerere possis. nam, cum multi a me petant multa; quod de tua erga me uoluntate non dubitent: non committo, ut ambitione mea conturbem officium tuum. C. Curtio ab ineunte aetate familiarissime sum usus. eius & Syllani temporis iniustissima calamitate dolui: &, cum ijs, qui similem iniuriam acceperant, amissis omnibus fortunis, reditus tamen in patriam uoluntate omnium cõcedi uideretur; adiutor incolumitatis fui. is habet in Volaterrano possessionem, cum in eam, tamquam e naufragio, reliquias contulisset. hoc autem tempore eum Caesar in senatum legit: quem ordinem ille, ista possessione amissa, tueri uix potest. grauissimum autem est, cum superior factus sit ordine, inferiorem esse fortuna: minimeq. conuenit, ex eo agro qui Caesaris iussu diuidatur, eum moueri, qui Caesaris beneficio senator sit. sed mihi minus libet multa de aequitate rei scribere; ne caussa potius apud te ualuisse uidear, quam gratia. Quamobrem te maiorem in modum rogo, ut C. Curtij rem meam putes esse; quidquid mea caussa faceres, ut id, C. Curtij caussa cum feceris, meum existimes. quod ille per me habuerit, id me habere abs te putato. hoc te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

captat beneuolentiam a modestia.

nemo enim senator esse poterat, nisi possideret DCCC millia. Suetonius in Augusto. nemo eques, nisi CCCC millia: nemo decurio, nisi centũ millia, non modo stante rep. uerum & imperatorum aetate: quod Plinij minoris docet epistola.

ARG. Generatim omnes amicos Cuſpij commendat, nominatim L. Iulium, & P. Cornelium.

Cicero s. d. Q. Valerio, Q. F. Orcae, legato, propraet. 6

Si uales, bene eſt: ego quidem ualeo. Credo te memoria tenere, me et coram P. Cuſpio tecum locutum eſſe, cum te proſequerer paludatum; & idem poſtea plurimis uerbis tecum egiſſe, ut, quoſcumque tibi eius neceſſarios commendarem, haberes eos in numero meorum neceſſariorũ. id tu pro tua ſumma erga me beneuolentia, perpetuaq. obſeruantia mihi liberaliſſime, atque humaniſſime recepiſti. Cuſpius, homo in omnes ſuos officioſiſſimus, mirifice quoſdam homines ex iſta prouincia tuetur, & diligit; propterea quod fuit in Africa bis, cum maximis ſocietatis negotijs praeeſſet. itaque hoc eius officium, quod adhibet erga illos, ego mea facultate, & gratia ſoleo: quãtum poſſum, adiuuare. quare Cuſpianorũ omnium commẽdationis cauſſam hac tibi epiſtola exponendam putaui: reliquis epiſtolis, tantum faciam, ut notam apponam eam, quae mihi tecum conuenit, & ſimul ſignificẽ de numero eſſe Cuſpij amicorum. ſed hanc commendationem, quã his litteris conſignare uolui, ſcito eſſe omnium grauiſſimam. nam P. Cuſpius ſingulari ſtudio contendit a me, ut tibi quamdiligentiſſime L. Iulium commendarem. eius ego ſtudio uix uideor mihi ſatisfacere poſſe, ſi utar uerbis ijs, quibus,

paludati ibant in prouincias. ep. 17. l. 15.

a promiſſis Valerij.

publicanorum. ep. 9.

a ſtudio ſuo.

a ſtudio Cuſpij.

cum diligentiſſime quid agimus, uti ſolemus. noua quaedam poſtulat; & putat me eius generis artificium quoddam tenere. ei ego pollicitus ſum, me ex intima noſtra arte deprompturum mirificum genus commendationis. id quando aſſequi nõ poſſum, tu re uelim efficias, ut ille genere mearum litterarum incredibili quodam perfectum arbitretur. id facies, ſi omne genus liberalitatis, quod & ab humanitate, & poteſtate tua proficiſci poterit, non modo re, ſed etiam uerbis, uultu denique expreſſeris. quae quantum in prouincia ualeant, uellem expertus eſſes. ſed tamen ſuſpicor ipſum hominem, quem tibi commendo, perdignum eſſe tua amicitia: non ſolum, quia mihi Cuſpius dicit, credo; tametſi id ſatis eſſe debebat; ſed quia noui eius iudicium in hominibus, & amicis deligendis. Harum litterarum uis quanta fuerit, propediem iudicabo; tibique, ut confido, gratias agam. ego, quae te uelle, quaeq. ad te pertinere arbitrabor, omnia ſtudioſe, diligenterq. curabo. Cura ut ualeas.

ergo paullo ante Valerius in prouinciã peruenerat.

ab opinione ſua.

P. Cornelius, qui tibi has litteras reddidit, eſt mihi a P. Cuſpio commendatus. cuius cauſſa quantopere cuperem, deberemque, profecto ex me facile cognouiſti. uehementer te rogo, ut cures, ut ex hac commendatione mihi Cuſpius quammaximas, quamprimum, quamſaepiſſime gratias agat.

ARG. Petit a Cluuio, ne uectigal, Atellano municipio impositum, exigat, sed integram caussam Caesari conseruet.

puto esse Puteolanum. uide ep. 56.

Cicero s. D. C. Cluuio. 7

CVM, in Galliam proficiscens, pro nostra necessitudine, tuaq. summa in me obseruantia ad me domum uenisses; locutus sum tecum de agro uectigali municipij Atellani, qui esset in Gallia; quantoq. opere eius municipij caussa laborarem, tibi ostendi. post tuam autem profectionem, cum & maxima res municipij honestissimi, mihiq. coniunctissimi, & summum meum officium ageretur: pro tuo animo in me singulari existimaui me oportere ad te accuratius scribere. etsi non sum nescius, & quae temporum ratio, & quae tua potestas sit: tibiq. [x] negotium datum esse a C. Caesare, non iudicium, praeclare intelligo. quare a te tantum peto, quantum & te facere posse, & [x] libenter mea caußa facturum eße arbitror. Et primum uelim existimes, quod res est, municipij fortunas omnes in isto uectigali consistere; his autem temporibus hoc municipium, maximis oneribus preßum, summis affectum eße difficultatibus. hoc etsi commune uidetur eße cum multis: tamen mihi crede singulares huic municipio calamitates accidiße: quas iccirco non commemoro, ne, de miserijs meorum neceßariorum conquerens, [x] homines, quos nolo, uidear offendere. itaque nisi magnam

exigendi uectigalia.

ep. 1.

a Caesare dominante impositis.

Caesarem designat.

ſpem haberem, C. Caeſari nos cauſſam municipij probaturos; non erat cauſſa, cur a te hoc tempore aliquid contenderem. ſed quia confido, mihiq. perſuaſi, illum & dignitatis municipij, & aequitatis, & uoluntatis etiam erga ſe habiturum eſſe rationem: ideo a te non dubitaui contendere, ut hanc cauſſam illi integram conſeruares. quod etſi nihilo minus a te peterem, ſi nihil audiuiſſem te tale feciſſe: tamen maiorem ſpem impetrandi nactus ſum, poſtea quam mihi dictum eſt, hoc idem a te Regienſes impetrauiſſe. qui etſi te aliqua neceſſitudine attingunt: tamen tuus amor in me ſperare me cogit, te, quod tuis neceſſariis tribueris, idem eſſe tributurum meis: praeſertim cum ego pro his unis petam, habeam autem, qui ſimili cauſſa laborent, complures neceſſarios. Hoc me non ſine cauſſa facere, neque aliqua leui ambitione commotum a te contendere, etſi te exiſtimare arbitror: tamen mihi affirmanti credas uelim, me huic municipio debere plurimum; nullum umquam fuiſſe tempus neque honorum, neque laborum meorum, in quo non huius municipij ſtudium in me exſtiterit ſingulare. Quapropter a te etiam atque etiam pro noſtra ſumma coniunctione, proq. tua in me perpetua, & maxima beneuolentia maiorem in modum peto, atque contendo, ut, cum fortunas agi eius municipij intelligas, quod ſit mihi neceſſitudine, officiis, beneuolentia coniunctiſſimum,

aduerte ad cõmendationem tria ſumi, dignitatem eius, qui commendatur; rei aequitatem; ſtudium erga illum, cui commendatur.

ab exemplo.

a modeſtia ſua

& ſupra honores, & labores antitheta poſuit, ep.4.

id mihi des: quod erit huiusmodi, ut, si a Caesare, quod speramus, impetrauerimus, tuo beneficio nos id consecutos esse iudicemus; sin minus, pro eo tamen id habeamus; quando a te data sit "opera, ut impetraremus. hoc cum mihi gratissimum feceris: tum uiros optimos, homines honestissimos, eosdemque gratissimos, & tua necessitudine dignissimos, summo beneficio in perpetuum tibi, tuisq. deuinxeris. Vale.

ut uoluntas pro re sit.

ARG. Rogat Rutilium, ut in agrorum diuisione Albini praedia ne attingat.

Cicero s. d. M. Rutilio. 8

CVM *& mihi conscius essem, quanti te facerem; & tuam erga me beneuolentiam expertus essem; non dubitaui a te petere, quod mihi petendum esset. P. "Sextium quanti faciam, ipse optime scio; quanti autem facere debeam, & tu, & omnes homines sciunt. is cum ex aliis te mei studiosissimum esse cognosceret, petiuit a me, ut ad te quamaccuratissime scriberem de re C. Albini senatoris: cuius ex filia natus est L. Sextius, optimus adolescens, filius P. Sextij. Hoc iccirco scripsi, ut intelligeres non solū me pro P. Sextio laborare debere, sed Sextium etiam pro Albino. res autem haec est. A M. Laberio C. Albinus praedia in "aestimationem accepit: quae praedia Laberius emerat a Caesare de bonis Plotianis. ea si dicam non esse e rep. diuidi, docere te uidear, non rogare. sed tamē cum Caesar Syl-*

qui tribunus pl. Ciceronem ab exsilio reduxit.

apparet in oratione pro Sext.

i. ex lege Caesaris de aestimatione. l. 3. comment. de bel. ci.

lanas

lanas uenditiones, & assignationes ratas esse uelit, quo firmiores existimentur suae: si ea praedia diuidentur, quae ipse Caesar uendidit, quae tandem in eius uenditionibus esse poterit auctoritas? sed hoc quale sit, tu pro tua prudentia considerabis. ego te plane rogo, atque ita, ut maiore studio, iustiore de caussa, magis ex animo rogare nihil possim, ut Albino parcas, praedia Laberiana ne attingas. magna me affeceris non modo laetitia, sed etiam quodam modo gloria, si P. Sextius homini maxime necessario per me satisfecerit, cum ego illi plurimum debeam. quod ut facias, te uehementer etiam atque etiam rogo. maius mihi dare beneficium nullum potes. id mihi intelliges esse gratissimum. Vale.

cum tamen Syllanam sectam oderit.

ARG. Bithynicam publicanorum societatem, nominatimq. C. Pupium commendat.

Cicero S. D. Crassipedi. 9

forte hic est Crassipes, secundus Ciceronis gener, de quo ep. 7. l. 1.

QVAMQVAM tibi praesens commendaui, ut potui diligentissime, socios Bithyniae; teque cum mea commendatione, tum etiam tua sponte intellexi cupere ei societati, quibuscumque rebus posses, commodare: tamen, cum ij, quorum res agitur, magni sua interesse arbitrarentur, me etiam per litteras declarare tibi, qua essem erga ipsos uoluntate: nō dubitaui haec ad te scribere. Volo enim te existimare, me, cū uniuerso ordini publicanorum multum semper libentissime tribuerim, idq. pro magnis eius ordinis erga me me-

epist. 6.

ritis facere debuerim, tum in primis amicum esse huic *Bithynicae societati; quae societas ordine ipso, hominum genere pars est maxima ciuitatis. constat enim ex ceteris societatibus: & casu permulti sunt in ea societate ualde mihi familiares, in primisq. is, cuius praecipuum officium agitur hoc tempore, P. Rupilius P. F. Men. qui est magister in ea societate. Quae cum ita sint: maiorem in modum a te peto, Cn. Pupium, qui est in operis eius societatis, omnibus tuis officiis, atque omni libaralitate tueare; curesque, ut eius *operae, quod tibi facile factu est, & quamgratissimae sint sociis; remque, & utilitatem sociorum (cuius rei quantam potestatem quaestor habeat, non sum ignarus) per te quammaxime defensam, & auctam uelis. id cum mihi gratissimū feceris: tum illud tibi, expertus, promitto, & spondeo, te socios Bithyniae, si iis commodaris, memores esse, & gratos cogniturum. Vale.

erāt multae publicanorum societates: ex quibus omnībus Bithynica constabat.

ij, qui operam nauabant societati.

ARG. M. Terentium Varronem quaestorem M. Bruto commendat, quem Caesar Galliae praefecerat, ep. 6. lib. 6. & in Oratore.

Cicero s. d. M. Bruto. 10

CVM ad te tuus quaestor M. *Varro proficisceretur, cōmendatione egere eum non putabam. satis enim commendatum tibi eum arbitrabar ab ipso more maiorum: qui, ut te non fugit, hanc quaesturae coniunctionem *liberorum necessitudini proximā uoluit esse. sed, cum sibi ita persua-

Romanorū doctissimus, cuius hodie libri extant de re rust. & de ling. lat. uide in Diuinatione, & hic ep. 26. & in oratione pro Plancio.

ſiſſet ipſe, meas de ſe accurate ſcriptas litteras maximum apud te pondus habituras; a meque contenderet, ut quā diligentiſſime ſcriberem: malui facere, quod meus familiaris tanti ſua intereſſe arbitraretur. ut igitur debere me facere hoc intelligas; cum primum M. Terentius in forum uenit, ad amicitiam ſe meam contulit. deinde, ut ſe corroborauit, duae cauſſae acceſſerūt, quae meam in illum beneuolentiam augerent: una, quod uerſabatur in hoc ſtudio noſtro, quo etiam maxime delectamur, & cum ingenio, ut noſti, nec ſine induſtria: deinde, quod mature ſe contulit, in ſocietates publicanorum: quod quidem nollem: maximis enim damnis affectus eſt. ſed tamen cauſſa communis ordinis mihi commendatiſſimi fecit amicitiam noſtram firmiorem. deinde uerſatus in utriuſque ſubſelliis optima & fide & fama, iam ante hanc commutationem reip. petitioni ſeſe dedit, honoremque honeſtiſſimum exiſtimauit fructum laboris ſui. his autem temporibus a me Brundiſio cum litteris, & mandatis profectus eſt ad Caeſarem. qua in re & amorem eius in ſuſcipiendo negotio perſpexi, & fidem in conficiendo, ac renunciando. Videor mihi, cum ſeparatim de probitate eius, & moribus dicturus fuiſſem, ſi prius cauſſam, cur eum tantopere diligerem, tibi expoſuiſſem, in ipſa cauſſa exponēda ſatis etiam de probitate dixiſſe. ſed tamen ſeparatim promitto, in meq. recipio, fore

cum primum cauſſas agere coepit. ep. 17.

ut particeps eſſet publicarum cōductionum.

& patronus fuit, & iudex, uide orat. pro Roſcio Amerino.

*fore eum tibi & uoluptati, & usui. nam & modestum hominem cognosces, & prudentem, & a *cupiditate omni remotissimum, praeterea magni laboris, summaeq. industriae. neque ego haec polliceri debeo, quae tibi ipsi, cum bene cognoueris, iudicanda sunt: sed tamen* IN *omnibus nouis coniunctionibus interest, qualis primus aditus sit, & qua commendatione quasi amicitiae fores aperiantur. quod ego his litteris efficere uolui: etsi id ipsa per se necessitudo quaesturae effecisse debet: sed tamen nihilo infirmius illud, hoc addito. Cura igitur, si me tanti facis, quanti, & Varro existimat, & ipse sentio, ut quamprimũ intelligam, hanc meam commendationem tantum illi utilitatis attulisse, quantum & ipse sperarit, nec ego dubitarim. Vale.*

hoc spectat in eos, qui in prouinciis pecunias contra leges capiebant.

ARG. Arpinatis municipii Gallicana uectigalia Bruto, Galliam cisalpinam administranti, commendat.

Cicero s. D. Bruto. II

QVIA *semper animaduerti, studiose te operam dare, ut ne quid meorum tibi esset ignotum: propterea non dubito, quin scias, non solum cuius municipij sim, sed etiam quam diligenter soleam *meos municipes Arpinates tueri. quorum quidem omnia cõmoda, omnesq. facultates, quibus & sacra conficere, & sarta tecta aedium sacrarum, locorumque communium tueri possint, consistunt in iis uectigalibus, quae habẽt in prouincia Gallia. ad ea uisenda, pecuniasque,*

nemo nescit Arpini natum Ciceronem. lib. 2. de legibus, & Plutarchus.

quae

quae a colonis debentur, exigendas, totamq. rem & cognoscendam, & administrandam legatos equites Romanos misimus, Q. Fufidiũ Q. F. M. Faucium M. F. Q. Mamercum Q. F. peto a te maiorem in modum pro nostra necessitudine, ut ea res tibi curae sit: operamque des, ut per te quamcommodissime negotium municipij administretur, quamprimumque conficiatur: ipsosque, quorum nomina scripsi, ut quamhonorificentissime pro tua natura, & quamliberalissime tractes. bonos uiros ad tuam necessitudinem adiunxeris; municipiumq. gratissimum beneficio tuo deuinxeris: mihi uero etiam eo gratius feceris, quod cum semper tueri municipes meos consueui, tum hic annus praecipuae ad meam curam, officiumq. pertinet. nam, constituendi municipij caussa, hoc anno aedilem filium meum fieri uolui, & fratris filium, & M. Caesium, hominem mihi maxime necessarium: (is enim magistratus in nostro municipio, nec alius ullus, creari solet) quos cohonestaris, in primisq. me, si resp. municipij tuo studio, & diligentia bene administrata erit. quod ut facias, te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

puto legẽdum, Mamercium. nam Mamercus praenomẽ, Mamercius familia fuit. sic & meus antiquus liber habet.

in aliis enim municipiis erat dictator, ut Lanuuij: in aliis consul, ut Tusculi: in aliis II uiri, ut Corfinii. Caes. l. I. de bel. ci. in aliis IV uiri, ut Fregellis, de quo ep. 76. in aliis quaestor, ut Sidicini, & Ferentini.

ARG. Q. Fufidium, Arpinatis municipij legatum, qui tribunus mil. in Cilicia fuerat, diligenter commendat.

Cicero S. D. Bruto. 12

ALIA *epistola communiter commendaui tibi legatos Arpinatum, ut potui diligentissime: hac*

hac separatim Q. Fufidium, quocum mihi omnes necessitudines sunt, diligentius commendo; non ut aliquid de illa commendatione deminuam, sed ut hanc addam. nam & priuignus est M. Caesii, mei maxime & familiaris, & necessarij: & fuit in Cilicia mecum tribunus mil. quo in munere ita se tractauit, ut accepisse ab eo beneficium uiderer, non dedisse. est propterea, quod apud te ualet plurimum, a nostris studiis non abhorrens. quare uelim eum quamliberalissime complectare: operamque des, ut in ea legatione, quam suscepit contra suum commodum, secutus auctoritatem meam, quammaxime eius excellat industria. uult enim, id quod optimo cuique natura tributum est, quammaximam laudem cum a nobis, qui eum impulimus, tum a municipio consequi. quod ei continget, si hac mea cōmendatione tuum erga se studium erit consecutus. Vale.

non solum amicus, sed etiam necessarius, nec uno nomine, sed omnibus.

cum Ciliciam proconsul administraret.

laudis cupiditas optimo cuique a natura tributa.

ARG. L. Castronium ex Lucensi municipio cōmendat.

Cicero s. d. Bruto. 13

L. CASTRONIVS Paetus, longe princeps municipij Lucensis, est honestus, grauis, plenus officij, bonus plane uir, & cum uirtutibus, tum etiam fortuna, si quid hoc ad rem pertinet, ornatus: meus autē est familiarissimus, sic prorsus, ut nostri ordinis obseruet neminem diligentius. quare & ut meum amicum, & ut tua dignum amicitia, tibi commendo: cui quibuscum-

Luca primum Cisalpinae Galliae opidum. Plut. in Caesare, & Pompeio.

que rebus, commodaueris, tibi profecto iucundum, mihi certe erit gratum. Vale.

ex eius in te officijs.

ARG. Petit, ut exactionem pecuniae, quam Straboni Cornelius debebat, pro potestate, imperioq. curet.

Cicero s. d. Bruto. 14

L. TITIO *Strabone, equite Romano in primis honesto, & ornato, familiarissime utor. omnia mihi cum eo intercedunt iura summae necessitudinis. huic in tua prouincia pecuniam debet P. Cornelius. ea res a Volcatio, qui Romae ius dicit, reiecta in Galliam est. peto a te hoc diligentius, quam si mea res esset, quo est honestius de amicorum pecunia laborare, quã de sua, ut negotium conficiendum cures, ipse suspicias, transigas; operamq. des, quod tibi aequum, & rectum uidebitur, ut quamcommodissima condicione libertus Strabonis, qui eius rei caussa missus est, negotium conficiat, ad nummosq. perueniat. id & mihi gratissimum erit: & tu ipse L. Titium cognosces amicitia tua dignissimum. quod ut tibi curae sit, ut omnia solent esse, quae me uelle scis, te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.*

honestus ad existimationẽ, ornatus ad fortunae bona refertur.

praetore urbano, qui ceteris praetoribus nobilitate præstabat. Festus.

ARG. Praecilium adolescentem, patre natũ Caesari amicissimo, commendat.

Cicero s. d. C. Caesari imp. 15

PRAECILIVM *tibi commendo unice, tui necessarij, mei familiarissimi, uiri optimi filium. quem cum adolescentem ipsum propter e-*

uide quattuor commendationis caussas.

ius modestiam, humanitatem, animum, & amorem erga me singularem mirifice diligo: tum patrem eius, re doctus; intellexi, & didici mihi fuisse semper amicissimum. en hic ille est, de illis maxime, qui irridere, atque obiurgare me solitus est, quod me non tecum, praesertim cum abs te honorificentissime inuitarer, coniungerem.

Hom. Od. H, 60. — ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθεν.

audiebam enim nostros proceres clamitantes,

Hom. Od. A, 8. &, Γ 21. — ἄλκιμος ἔσσ', ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ.

Hom. Od. Ω 209: — ὥς νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα.

sed tamen idem me consolatur. etiam, hominem perustum, etiamnum gloria uolunt incendere; atque ita loquuntur:

Il. X, 244. — μὴ μὰν ἀσπουδεί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην,
Ἀλλὰ μέγα ῥέξας τί, καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.

sed me minus iam mouent, ut uides: itaque ab Homeri magniloquētia cōfero me ad uera praecepta Εὐριπίδου:

hic uersus non inuenitur in Euripide. — Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός.

quem uersum senex Praecilius laudat egregie: et

Il. A, 8: & Od. Ω, 212. — ait posse eundem & ἅμα πρόσσω, καὶ ὀπίσσω uidere, & tamen nihilo minus

Il. Z, 67: & Λ, 127: — αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων.

Sed, ut redeam ad id, unde coepi; uehementer mihi gratum feceris, si hunc adolescentem humanitate tua, quae est singularis comprehenderis, & ad id, quod ipsorum Praeciliorum caussa te uelle arbitror, addideris cumulum commédationis

tionis meae. Genere nouo sum litterarum ad te usus, ut intelligeres non uulgarem esse commendationem. Vale.

ob interpositos græcos uersus.

ARG. Apollonium, P. Crassi libertum, Caesari, bellum in Hispania contra Pompeij liberos gerenti, commendat.

Cicero s. D. Caesari imp. 16

P. CRASSVM, *ex omni nobilitate, adolescentem, dilexi plurimum: &, ex eo cum ab ineunte eius aetate bene sperauissem, tum optime existimare coepi ex ijs iudicijs, quae de eo feceram, cognitis. eius libertum Apollonium iam tum equidem, cum ille uiueret, & magni faciebam, & probabam. erat enim & studiosus Crassi, & ad eius optima studia uehementer aptus: itaque ab eo admodum diligebatur. post mortem autem Crassi, eo mihi etiam dignior uisus est, qnem in fidem, atque amicitiam meam reciperem, quod eos a se obseruandos, & colendos putabat, quos ille dilexisset, & quibus carus fuisset. itaque & ad me in Ciliciam uenit; multisq. in rebus mihi magno usui fuit & fides eius, & prudentia: &, ut opinor, tibi in Alexandrino bello, quantum studio, & fidelitate consequi potuit, non defuit. quod cum speraret te quoque ita existimare, in Hispaniam ad te maxime ille qvidem suo consilio, sed etiam me auctore est profectus. cui ego commendationem non sum pollicitus: nō quin eam ualituram apud te arbitrarer: sed neque mihi egere commēdatione ui-* debatur,

qui cū M. Crasso patre a Parthis est interfectus.

ep. 17. l. 7. dixit, conferre se in fidem, & amicitiam.

debatur, qui & in bello tecum fuisset, & propter memoriam Crassi de tuis unus esset: et, si uti com mendationibus uellet, etiam per alios eum uidebam id consequi posse. testimonium meum de eo iudicij, quod & ipse magni aestimabat, & ego apud te ualere eram expertus, ei libenter dedi. doctum igitur hominem cognoui, & studijs optimis deditum, idq. a puero. nam domi meae cum Diodoto Stoico, homine, meo iudicio, eruditissimo, multum a puero fuit. nunc autem incensus studio rerum tuarum, eas litteris graecis mādare cupiebat. posse arbitror. ualet ingenio: habet usum: iampridem in eo genere studij, litterarumq. uersatur: satisfacere immortalitati laudū tuarum mirabiliter cupit. Habes opinionis meae testimonium: sed tu hoc facilius multo, pro tua singulari prudentia, iudicabis. & tamen, quod negaueram, commendo tibi eum. quidquid ei com modaueris, erit mihi maiorem in modum gratum. Vale.

nam P. Crassus in Gallia Caesaris legatus fuerat.

uide ep. 4. l. 9.

similis figura ep. 1. l. 16.

quas nulla dies exstinguet.

ARG. Sulpicio, Achaiae praefecto, Manium Curium commendat. uide epist. 4. lib. 4. & 6. lib. 6. & 29. lib. 7. & 50. huius lib. & 1. lib. 16.

Cicero S. D. Ser. Sulpicio. 17

Man. CVRIVS, *qui Patris negotiatur, multis, & magnis de caussis a me diligitur. nam & amicitia peruetus mihi cum eo est, ut primum in forum uenit, instituta: & Patris cum aliquoties antea, tum proxime hoc miserrimo bello do*

ab ipso, qui cō mendat.

ep. 10.

inter Caesarē, & Pompeium.

mus

mus eius tota mihi patuit: qua, si opus fuisset, tam essem usus, quam mea. maximum autem mihi uinculum cum eo est, quasi sanctioris cuiusdam necessitudinis, quod est Attici nostri familiarissimus, eumque unum praeter ceteros obseruat, ac diligit. quem si tu iam forte cognouisti; puto me hoc, quod facio, facere serius. ea enim est humanitate, & obseruantia, ut eum tibi iam ipsum per se commendatum putem. quod tamen si ita est; magnopere a te quaeso, ut ad eam uoluntatem, si quam in illum ante has meas litteras contulisti, quammaximus postea commendatione cumulus accedat. sin autem propter uerecundiam suam minus se tibi obtulit; aut eum nondum satis habes cognitum; aut quae caussa est, cur maioris commendationis indigeat: sic tibi eum commendo, ut neque maiore studio quemquam, neque iustioribus de caussis commendare possim. faciamq. id, quod debent facere ij, qui religiose, & sine ambitione commendant. spondebo enim tibi, uel potius spondeo, in meq. recipio, eos esse Man. Curij mores, eamq. tum probitatem, tum etiam humanitatem, ut eum & amicitia tua, & tam accurata commendatione, si tibi sit cognitus, dignum sis existimaturus. mihi certe gratissimum feceris, si intellexero has litteras tantum, quantum scribens confidebam, apud te pondus habuisse. Vale.

a communibus amicis.

ab eo, qui commendatur.

uide scholium.

de praenomine huius Curij uide quae diximus in scholio ad locũ ep. 14. lib. 16.

ARG. Primum agit gratias de optima in Pomponium Atticum uoluntate: deinde non necessariam commendationem addit, ut neque in Epiroticis negotiis, neque aliis in rebus Attico desit.

Cicero s. D. Sulpicio. 18

NON concedam, ut Attico nostro, quem elatum laetitia uidi, iucundiores tuae, suauissime ad eum, & humanissime scriptae, litterae fuerint, quam mihi. nam etsi utrique nostrum prope aeque gratae erant: tamen ego admirabar magis, te, quasi rogatus, aut certe admonitus liberaliter Attico respondisses, (quod tamen dubium nobis, quin ita futurum fuerit, non erat) ultro ad eum scripsisse, eiq. nec opinanti uoluntatem tuam tantam per litteras detulisse. de quo non modo rogare te, ut eo studiosius mea quoque caussa facias, non debeo, (nihil enim cumulatius fieri potest, quam polliceris) sed ne gratias quidem agere, quod tu & ipsius caussa, & tua sponte feceris. illud tamen dicam, mihi id quod fecisti, esse gratissimum. tale enim tuum iudicium de homine eo, quem ego unice diligo, non potest mihi non summe esse iucundum. quod cum ita sit, esse gratum necesse est. sed tamen, quando mihi, pro coniunctione nostra, uel peccare apud te in scribendo licet: utrumque eorum, quae negaui mihi facienda esse, faciam. nam & ad id, quod Attici caussa te ostendisti esse facturum, tantum uelim addas, quantum ex nostro amore accessionis fieri potest: &, quod modo uerebar, tibi

numquã apud Ciceronem legas inopinãti, semper nec opinãti. ep.4. l.15.

gratias

gratias agere, nunc plane ago: teq. ita existimare uolo, quibuscumque officiis in Epiroticis, reliquisq. rebus Atticum obstrinxeris, iisdem me tibi obligatum fore. Vale.

uide Nepotem in Attici uita.

ARG. Rogat, ut Lysonem, iam antea commendatum, Sulpicius in fidem, necessitudinemq. suam recipiat.

Cicero s. d. Sulpicio. 19

CVM *Lysone Patrensi est mihi quidem hospitium uetus; quam ego necessitudinem sancte colendam puto: sed ea caussa etiam cum aliis compluribus, familiaritas tanto nullo cum hospite, & ea cum officiis eius multis, tum etiam consuetudine quotidiana sic est aucta, ut nihil sit familiaritate nostra coniunctius. is cum Romae annum prope ita fuisset, ut mecum uiueret: etsi eramus in magna spe, te meis litteris, commendationeq. diligentissime facturum id, quod fecisti, ut eius rem, & fortunas absentis tuerere; tamen, quod in unius potestate erant omnia, & quod Lyso fuerat in nostra caussa, nostrisq. praesidiis, quotidie aliquid timebamus. effectum tamen est & ipsius splendore, & nostro, reliquorumq. hospitum studio, ut omnia, quae uellemus, a Caesare impetrarentur. quod intelliges ex iis litteris, quas Caesar ad te dedit. nunc non modo non remittimus tibi aliquid ex nostra cõmendatione, quasi adepti iam omnia; sed eo uehemẽtius a te contendimus, ut Lysonem in fidem necessitudinemq. tuam recipias. cuius dubia fortuna timidius*

ep. 1. & 6. & 9. lib. 16.

Pompeium secutus erat.

supra, ep. 16.

dius tecum agebamus, uerentes, ne quid accideret eiusmodi, ut ne tu quidem mederi posses. explorata uero eius incolumitate, omnia a te studia summa cura peto. quae ne singula enumerem, totam tibi domum commendo, in his adolescentem filium eius: quem C. Memmius Gemellus, cliens meus, cum in calamitate exsilij sui Patrensis ciuis factus esset, Patrensium legibus adoptauit: ut eius ipsius hereditatis ius, caussamq. tueare. Caput illud est, ut Lysonem, quem ego uirum optimum, gratissimumq. cognoui, recipias in necessitudinem tuam. quod si feceris; non dubito, quin in eo diligendo, ceterisq. postea commendando. idem, quod ego, sis iudicij, & uoluntatis habiturus. quod cum fieri uehementer studeo; tum etiam illud uereor, ne, si minus cumulate uideberis fecisse aliquid eius caussa, me ille negligenter scripsisse de se putet, non te oblitum mei. quanti enim me faceres, cum ex sermonibus quotidianis meis, tum ex epistolis etiam tuis potuit cognoscere. Vale.

cum ei Caesar ignouerit.

de mutatione ciuitatis. uide orationem pro Balbo.

ARG. Commendat Asclaponem medicum, ut amicum, ut doctum, ut fidelem.

Cicero S. D. Sulpicio. 20

ASCLAPONE *Patrensi, medico, utor ualde familiariter; eiusq. tum consuetudo mihi iucunda fuit, tum etiam ars, quam sum expertus in ualetudine meorum: in qua mihi tum ipsa scientia, tum etiam fidelitate, beneuolentiaq. satisfecit*

Tironis; quem Patris aegrum reliquit: ep. 1. & 6. & 9. l. 16.

tisfecit. hunc igitur tibi commendo: & a te peto, ut des, operam, ut intelligat, diligenter me scripsisse de se, meamq. commendationem usui magno sibi fuisse. erit id mihi uehementer gratum. Vale.

ARG. Domum, & rem familiarem M. Aemilij, maximeq. C. Hammonium, libertum eius, commendat.

Cicero S. D. Sulpicio. 21

M. AEMILIVS *Auianus ab ineunte adolescentia me obseruauit, semperq. dilexit, uir cum bonus, tum perhumanus, & in omni genere officij diligendus. quem si arbitrarer esse Sicyone; & nisi audirem, ibi eum etiam nunc, ubi ego reliqui, Cibyrae commorari: nihil esset necesse plura me ad te de eo scribere. perficeret enim ipse profecto suis moribus, suaq. humanitate, ut sine cuiusquam commendatione diligeretur abs te non minus, quam & a me, & a ceteris suis familiaribus. sed, cum illum abesse putem; commendo tibi maiorem in modum domum eius, quae est Sicyone, remq. familiarem, maxime C.* Auianum Hammonium, *libertum eius: quē quidem tibi etiam suo nomine commēdo. nam cū propterea mihi est probatus, quod est in patronum suum officio, et fide singulari; tū etiam, quod in me ipsum magna officia contulit, mihiq. molestissimis temporibus ita fideliter, beneuoleq. praesto fuit, ut si a me manumissus esset. itaque peto a te, ut eum Hammonium et in*

de quo ep. 27.

temporibus ex filij mei.

patroni eius negotio sic tueare, ut eius procuratorem, quem tibi commendo; et ipsum suo nomine diligas, habeasq. in numero tuorum. hominem pudentem, & officiosum cognosces, & dignum, qui a te diligatur. Vale.

ARG. T. Manlium suo, Varronisq. nomine commendat.

Cicero s. d. Sulpicio. 22

T. MANLIVM, *qui negotiatur Thespijs, uehementer diligo. nam & semper me coluit, diligentissimeq. obseruauit; & a studijs nostris non abhorret. accedit eo, quod Varro Murena magnopere eius caussa uult omnia. qui ita existimauit, etsi suis litteris, quibus mihi Manlium commendabat, ualde confideret, tamen mea commendatione aliquid accessionis fore. me quidem cum Manlij familiaritas, tum Varronis studium commouit, ut ad te quamaccuratissime scriberem. Gratissimum igitur mihi feceris, si huic commendationi meae tantum tribueris, quantum cui tribuisti plurimum, id est si T. Manlium quammaxime, quibuscumque rebus honeste ac pro tua dignitate poteris iuueris, atque ornaueris. ex ipsius praeterea gratissimis, & humanissimis moribus, confirmo tibi, eum te, quem soles fructum a bonorum uirorum officijs exspectare, esse capturum. Vale.*

ep.67.

ARG. L. Cossinium libertum commendat.

Cicero s. d. Sulpicio. 23

L. COSSINIO, *amico, & tribuli meo, ualde*

ualde familiariter utor. nam & inter nosmet ipsos uetus usus intercedit: et Atticus noster maiorem etiam mihi cum Cossinio consuetudinem fecit: itaque tota Cossinij domus me diligit, in primisq. libertus eius L. Cossinius Anchialus, homo & patrono, & patroni necessarijs, quo in numero ego sum, probatissimus. hunc tibi ita commendo, ut, si meus libertus esset, eodemq. apud me loco esset, quo & est apud patronum suum, maiore studio commendare nõ possem. quare pergratum mihi feceris, si eum in amicitiam tuam receperis, atque eum, quod sine molestia tua fiat, si qua in re opus ei fuerit, iuueris. id & mihi uehementer gratum erit, & tibi postea iucundum. hominem enim summa probitate, humanitate, obseruantiaq. cognosces. Vale.

ARG. Primum agit gratias Sulpicio, quod se totum Lysoni remisisset: deinde rogat, ut eundem omnibus officijs, omniq. liberalitate complectatur.

Cicero S.D. Sulpicio. 24

cum eum commẽdauit. ep. 18

CVM antea capiebam ex officio meo uoluptatem; quod memineram, quam tibi diligenter Lysonem, hospitem, & familiarem meum, commendassem: tum uero, postea quam ex litteris eius cognoui, tibi eum falso suspectum fuisse, uehementissime laetatus sum, me tam diligentem in eo commendando fuisse. ita enim scripsit ad me, sibi meam commendationem maximo adiumento fuisse; quod ad te delatum diceret, sese

contra dignitatem tuam Romae de te loqui ſolitum eſſe. de quo etſi pro tua facilitate, & humanitate purgatum ſe tibi ſcribit eſſe: tamen primum, ut debeo, tibi maximas gratias ago, cum tantum litterae meae potuerunt, ut, ijs lectis, omnem offenſionem ſuſpicionis, quam habueras de Lyſone, deponeres: deinde, credas mihi affirmanti, uelim, me hoc non pro Lyſone magis, quam pro omnibus, ſcribere; hominem eſſe neminem, qui umquam mentionẽ tui ſine tua ſumma laude fecerit. Lyſo uero cum mecum prope quotidie eſſet, unaq. uiueret: non ſolum quia me libenter audire arbitrabatur, ſed quia libentius ipſe loquebatur, omnia mihi tua & facta & dicta laudabat. quapropter, etſi a te ita tractatur, ut iam non deſideret commendationem meam; unisq. ſe litteris meis omnia conſecutum putet: tamen a te peto maiorem in modum, ut eum etiam atque etiam tuis officijs, liberalitate complectare. ſcriberem ad te, qualis uir eſſet, ut ſuperioribus litteris feceram; niſi eum iam per ſe ipſum tibi ſatis eſſe notum arbitrarer. Vale.

omiſſa copula, ut ep. 28. & l. 3. ep. 8. x. & 12. & l. 5. ep. 17. & l. 7. ep. 5. & l. 8. ep. 6. & l. 9. ep. 1. & Acad. 1. Sermones Socratis perſcripti uarie, copioſe ſunt. & l. 4. ad Att. ep. 3. & l. 9. ep. xi.

ARG. Hageſaretum breuiter, ſed accurate commendat.

Cicero S. D. Sulpicio. 25

HAGESARETVS *Lariſſaeus, magnis meis beneficijs ornatus in conſulatu meo, memor, & gratus fuit, meq. poſtea diligentiſſime coluit. eum tibi magnopere commendo, ut & hoſpitem, & familiarem meum, & gratum hominem, & uirum*

uirum bonum, & principem ciuitatis suae, & tua necessitudine dignissimum. pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat hanc meam commendatiouem magnum apud te pōdus habuisse. Vale.

ARG. Commendat Mescinij Achaica negotia ex fratris hereditate.

Cicero s. D. Sulpicio. 26

L. MESCINIVS *ea mecum necessitudine coniunctus est, quod mihi quaestor fuit: sed hanc caussam, quam ego, ut a maioribus accepi semper* ^x *grauem duxi, fecit uirtute, & humanitate sua iustiorem. itaque eo sic utor, ut nec familiarius ullo, nec libentius. is quamquam confidere uidebatur, & sua caussa, quae honeste posses, libenter te esse facturum: magnum tamen esse sperauit apud te meas quoque litteras* ^x *pondus habituras. id cum ipse ita iudicabat: tum pro familiari cōsuetudine saepe ex me audierat, quam suauis esset inter nos, & quanta coniunctio. Peto igitur a te, tanto scilicet studio, quanto intelligis debere me petere pro homine tam mihi necessario, & tam familiari, ut eius negotia, quae sunt in Achaia, ex eo quod heres est M.* ^x *Mindio, fratri suo, qui Elide negotiatus est explices, & expedias tum iure, & potestate, quam habes, tum etiam auctoritate, & consilio tuo. sic enim praescripsimus ijs, quibus ea negotia mandauimus, ut omnibus in rebus, quae in ali-*

quam

ep.20.&21.l.5. &6.l.16.

supra, ep.10.

absunt ab antiquis aliquod libris hae duae dictiones, Pondus habituras.

de quo lib.5.epistola, quæ ultimam antecedit.

quam controuersiam uocarentur, te arbitro, &, quod commodo tuo fieri posset, te disceptatore uterentur. id ut honoris mei caussa suscipias, uehementer te etiam atque etiam rogo Illud praeterea, si non alienum a tua dignitate putabis esse, feceris mihi pergratum; si qui difficiliores erunt, ut rem sine controuersia confici nolint, si eos, quando cum senatore res est, Romam reieceris. quod quo minore dubitatione facere possis, litteras ad te a M. Lepido consule, non quae te aliquid iuberent, (neque enim id tuae dignitatis esse arbitrabamur) sed quodam modo quasi commendaticias sumpsimus. Scriberem, quam id beneficium bene apud Messinium positurus esses; nisi & te scire confiderem, & mihi peterem. sic enim uelim existimes, non minus me de illius re laborare, quam ipsum de sua. sed cum illum studeo quam facillime ad suum peruenire; tum illud laboro, ut non minimum hac mea commendatione se consecutum arbitretur.

quod sine molestia tua fiat, dixit ep. 23.

ARG. Gratias agit Sulpicio, quod Aemilium Auianum liberaliter, honorificeq. tractasset: eundemq. denuo commẽdat. laudat in extremo Seruium filium.

Cicero s. D. Sulpicio. 27

LICET, eodem exẽplo saepius tibi huius generis litteras mittam, cum gratias agam, quod meas commendationes tam diligenter obserues: quod feci in alijs, & faciam, ut uideo, saepius: sed tamen non parcam operae; &, ut uos

in uestris formulis, sic ego in epistolis de eadem re alio modo. C. Auianus igitur Hammonius incredibiles mihi gratias per litteras egit & suo, & Aemilij Auiani, patroni sui, nomine, nec liberalius, nec honorificentius potuisse tractari nec se praesentem, nec rem familiarem absentis patroni sui. id mihi cum iucundum est eorũ caussa; quos ego tibi, summa necessitudine, & summa coniunctione adductus, commendaueram; quod M. Aemilius unus est ex meis familiarissimis, atque intimis maxime necessarius, homo & magnis meis beneficijs deuinctus, & prope omnium, qui mihi aliquid debere uidentur, gratissimus: tum multo iucundius, te esse in me tali uoluntate, ut plus prosis amicis meis, quam ego praesens fortasse prodessem: credo, quod magis ego dubitarem, quid illorum caussa facerem, quam tu, quid mea. sed hoc non dubito quin existimes mihi esse gratum: illud te rogo, ut illos quoque gratos homines esse putes; quod ita esse tibi promitto, atque confirmo. quare uelim, quid quid habent negotij, des operam, quod commodo tuo fiat, ut te obtinente Achaiam conficiant. Ego cũ tuo Seruio iucundissime, coniunctissimeq. uiuo; magnamq. cum ex ingenio eius, singulariq. studio, tum ex uirtute, & probitate uoluptatem capio. Vale.

de quo ep. 21.

epist. 26.

etiam lib. 4. ep. 4. disiungit uirtutem a doctrina.

ARG. Agit gratias de Mescinio humanissime tractato: rogatq. ut sua in eum beneficia, quibus rebus possit, augeat. commendat etiam Lacedaemonios.

ARG. Diligentissima commendatio Capitonis pro hereditate Antistii.

Cicero s. d. Planco. 29

principia longe ducũtur uel in magnis, peroptatisque rebus, uel ubi, quod cupimus, non ualde speramus.

Non dubito, quin scias, in iis necessariis, qui tibi a patre relicti sunt, me tibi esse uel coniunctissimum, non iis modo caussis, quae speciem habent magnae coniunctionis, sed iis etiam, quae familiaritate, & consuetudine tenentur; quam scis mihi iucundissimam cum patre tuo, & summam fuisse. ab his initiis noster in te amor profectus, auxit paternam necessitudinem, & eo magis, quod intellexi, ut primum per aetatem iudicium facere potueris quanti quisque tibi faciendus esset, me a te in primis coeptum esse obseruari, coli, diligi. accedebat non mediocre uinculum cum studiorum, quod ipsum est per se graue, tum eorum studiorum, earumq. artium, quae per se ipsae eos, qui uoluntate eadem sunt, etiam familiaritate deuinciunt. Exspectare te arbitror, haec tam longe repetita principia quo spectent. id primum ergo habeto, non sine magna, iustaq. caussa hanc a me cómemorationem esse factá. C. Ateio Capitone utor familiarissime. notae tibi sunt uarietates meorum temporum. in omni genere & honorum, & laborum meorum & animus, & opera, & auctoritas, & gratia, etiam res familiaris C. Capitonis praesto fuit, & paruit & temporibus, & fortunae meae. huius propinquus fuit T. Antistius. qui cũ sorte quaestor

epist. 4.

quaestores quoque prouincias

ſtor Macedoniam obtineret; neque ei ſucceſſum eſſet: Pompeius in eam prouinciam cum exercitu uenit. facere Antiſtius nihil potuit. nam ſi potuiſſet; nihil ei fuiſſet antiquius, quam ad Capitonem, quem ut parentem diligebat, reuerti; praeſertim cum ſciret, quanti is Caeſarem faceret, ſemperq. feciſſet: ſed oppreſſus, tantum attigit negotij, quantum recuſare non potuit. cum ſignaretur argentum Apolloniae, non poſſum dicere eum praefuiſſe, neque poſſum negare eum affuiſſe, ſed non plus duobus, aut tribus menſibus. deinde abfuit a caſtris: fugit omne negotium. hoc mihi, ut teſti, uelim credas. meam enim ille maeſtitiam in illo bello uidebat: mecum omnia communicabat. itaque abdidit ſe in intimam Macedoniam, quo potuit longiſſime a caſtris; non modo ut non praeeſſet ulli negotio, ſed etiam ut ne intereſſet quidem. is poſt proelium ſe ad hominem neceſſarium A. Plácium in Bithyniam contulit. ibi eum Caeſar cum uidiſſet; nihil aſpere, nihil acerbe dixit: Romam iuſſit uenire. ille in morbum continuo incidit: ex quo non conualuit. aeger Corcyram uenit: ibi eſt mortuus. teſtamento, quod Romae Paullo, & Marcello coſ. fecerat, heres ex parte dimidia, & tertia eſt Capito. in ſextante ſunt ij, quorum pars ſine ulla cuiuſquam querella publica poteſt eſſe. ea eſt ad HS XXX. ſed de hoc Caeſar uiderit. Te, mi Plance, pro paterna neceſſitudine, pro noſtro amore, pro

ſtudijs

sortiebantur. ep.ult.lib.2.

ad quem ſextãs pertinet. nam uidetur Anti-

studijs, & omni cursu nostro totius uitae simillimo rogo, & a te ita peto, ut maiore cura, maiore studio non possim; ut hanc rem suscipias, meam putes; enitare, contendas, efficias, ut mea commendatione, tuo studio, Caesaris beneficio hereditatem propinqui sui C. Capito obtineat. omnia, quae potui in hac summa gratia tua, ac potentia a te impetrare, si petiuissem, ultro te ad me detulisse putabo, si hanc rem impetrauero. Illud fore tibi adiumento spero; cuius ipse Caesar esse optimus iudex potest: semper Caesarem Capito & dilexit, & coluit. sed ipse huius rei testis est. noui hominis memoriam. itaque te nihil doceo: tantum tibi sumito pro Capitone apud Caesarem, quantum ipsum meminisse senties. ego, quod in me ipso experiri potui, ad te deferam: in eo quantum sit ponderis, tu uidebis. quam partem, in rep. caussamq. defenderim; per quos homines, ordinesq. steterim; quibusq. munitus fuerim; non ignoras. hoc mihi uelim credas: si quid fecerim hoc ipso in bello minus ex Caesaris uoluntate; quod intellexerim scire ipsum Caesarem; me inuitissimum fecisse: id feci aliorum cõsilio, hortatu, auctoritate. quod fuerim moderatior, temperatiorque, quam in ea parte quisquam; id me fecisse maxime auctoritate Capitonis. cuius similes si reliquos necessarios habuissem, reip. fortasse nõ nihil, mihi certe plurimum profuissem. Hãc rem mi Plance si effeceris; meam de tua erga me beneuolentia

stius heredes instituisse ex sextante Pompeianos nõ nullos, quorum bona, iure belli, ad Caesarem pertinebant.

suspicor de mẽdo: & legẽdum fortasse, inimicus, uel, iunctus.

nõ nauigassem ad Pompeium: quod feci dissuadente Capitone.

neuolentia spem confirmaueris; ipsumq. Capitonem, gratissimum, officiosissimum, optimum uirum, ad tuam necessitudinem tuo summo beneficio adiunxeris. Vale.

ARG. L. Manlium in hereditate fraterna, & omnibus in rebus commendat.

Cicero S. D. Acilio procos. 30

L. MANLIVS *est Sosis. is fuit Catinensis: sed est una cum reliquis Neapolitanis ^ ciuis Romanus factus, decurioq. Neapoli. erat enim ad scriptus in id municipiũ ante ciuitatem socijs, & Latinis datam. eius frater Catinae nuper mortuus est. nullam omnino arbitramur de ea hereditate controuersiam eum habiturum: & est hodie in bonis: sed, quando habet praeterea negotia uetera in Sicilia sua; et hãc hereditatem fraternam, & omnia eius tibi commendo, in primisq. ipsum, uirum optimum, mihiq. familiarissimum, ijs studijs litterarum, doctrinaeq. praeditum, quibus ego maxime delector. peto igitur abs te, ut eum, siue aderit, siue non uenerit in Siciliam, in meis intimis, maximeq. necessarijs scias esse; itaq. tractes, ut intelligat meam commendationem sibi magno adiumento fuisse. Vale.*

lege Iulia; quae, belli Italici tẽpore, ciuitatẽ Italis cunctis arma deponentibus largita est.

ARG. Flauium, Pisonis, generi sui, cum uiueret, pernecessarium, commendat.

Cicero S. D. Acilio procos. 31

C. FLAVIO, *honesto, & ornato equite Romano, utor ualde familiariter. fuit enim*

tres generos habuit, Pisoné, Craſſipedem, Dolabellam.

generi mei C. Piſonis perneceſſarius; meq. diligétiſsime obſeruat & ipſe, & L. Flauius, frater eius. quapropter uelim, honoris mei cauſſa, quibus rebus honeſte, & pro tua dignitate poteris, quam honorificentiſsime, et quam liberaliſsime C. Flauium tractes. id mihi ſic erit gratum, ut gratius eſſe nihil poſſit. ſed praeterea tibi affirmo, ne que id ambitione adductus facio, ſed tum familia ritate, & neceſsitudine, tum etiam ueritate; te ex C. Flauij officio, & obſeruantia, & praeterea ſplendore, atque inter ſuos gratia magnam uoluptatem eſſe capturum. Vale.

epiſt. 32.

ARG. Commendat duos hoſpites ſuos Aleſinos.

Cicero S. D. Acilio procos. 32

IN Aleſina ciuitate, tam lauta, quam nobili, coniunctiſsimos habeo & hoſpitio, & familiaritate M. & C. Clodios, Archagathum, & Philonem. ſed uereor, ne, quia complures tibi praecipue commendo, exaequare uidear ambitione quadam commendationes meas. quamquam a te quidem cumulate ſatisfit & mihi, & meis omnibus. ſed uelim ſic exiſtimes, hanc familiam, & hos mihi maxime eſſe coniunctos uetuſtate, officijs, beneuolentia. quamobrem peto a te maiorem in modum, ut his omnibus in rebus, quantum tua dignitas, fidesq. patietur, commodes. id ſi feceris, erit mihi uehementiſſime gratum. Vale.

ep. 31. dixit, Quibus rebus honeſte, & pro tua dignitate poteris.

ARG. Libertus, & negotia Naſonis commendat.

Cicero s. D. Acilio procos. 33

C N. *Otacilio Nasone utor familiarissime, ita prorsus, ut illius ordinis nullo familiarius. nam & humanitate eius, & probitate in consuetudine quotidiana magnopere delector. nihil iam opus est exspectare te, quibus eum uerbis tibi cōmendem, quo sic utar, ut scripsi. habet is in prouincia tua negotia; quae procurant liberti Hilarius, Antigonus, Demostratus: quos tibi, negotiaq. omnia Nasonis non secus commendo, ac si mea essent. gratissimum mihi feceris, si intellexero hanc commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.*

ARG. Commendat Lysonem, hospitem suum.

Cicero s. D. Acilio procos. 34

A V I T V M *mihi hospitium est cum Lysone, Lysonis filio, Lilybaetano; ualdeq. ab eo obseruor; cognouiq. dignum et patre, & auo: est enim nobilissima familia. quapropter commendo tibi maiorem in modum rem, domumq. eius: magnoq. opere abs te peto, cures, ut is intelligat, meam commendationem maximo sibi apud te & adiumento, & ornamento fuisse. Vale.*

ARG. Commendat hospitem & familiarem suum Philoxenum.

Cicero s. D. Acilio procos. 35

C. A V I A N V S *Philoxenus antiquus est hospes meus, &, praeter hospitium, ualde etiam*

familiaris: quem Caesar, meo beneficio, in Nouocomenses retulit. nomen autem Auiani consecutus est, quod homine nullo plus est usus, quam Flacco Auiano, meo, quemadmodum te scire arbitror, familiarissimo. quae ego omnia collegi, ut intelligeres, non uulgarem esse commendationem hanc meam. peto igitur abs te, ut omnibus rebus, quod sine molestia tua facere possis, ei commodes; habeasq. in numero tuorum; perficiasque, ut intelligat has litteras meas magno sibi usui fuisse. erit id mihi maiorem in modum gratum. Vale.

me rogante.

omnes. n. transpadanae coloniae ius Latii habebāt. Pedianus in commētario orationis in Pisonem.

ARG. Commendat Demetrium Megam in iure ciuitatis, omnibusq. in rebus.

Cicero s. D. Acilio procos. 36

CVM *Demetrio Mega mihi uetustum hospitium est, familiaritas autem tanta, quanta cum Siculo nullo. ei Dolabella, rogatu meo, ciuitatem a Caesare impetrauit: qua in re ego interfui: itaque nunc P. Cornelius uocatur. cumque, propter quosdam sordidos homines, qui Caesaris beneficia uendebant, tabulam, in qua nomina ciuitate donatorum incisa essent, reuelli iussisset; eidem Dolabellae, me audiente, Caesar dixit, nihil esse, quod de Mega uereretur; beneficium suum in eo manere. Hoc te scire uolui, ut eum in ciuium Romanorum numero haberes. ceterisq. in rebus tibi eum ita commendo, ut maiori studio neminē commendarim. gratißimum mihi feceris, si eum ita tractaris,*

P. Cornelius Dolabella.

ciues R. qui efficiebantur, nouum nomen assumebāt, ut L. Cornelius Balbus Gaditanus, pro quo extat oratio.

tractaris, ut intelligat meam commendationem magno sibi ornamento fuisse. Vale.

ARG. Commendat Hippiam in liberatione bonorum, & omnibus in rebus.

Cicero s. D. Acilio procos. 37

HIPPIAM, *Philoxeni filium, Calatinum, hospitem, & necessarium meum, tibi commendo maiorem in modum. eius bona, quemadmodum ad me delata res est, publice possidentur alieno nomine, contra leges Calatinorum. id si ita est, etiam sine mea commendatione ab aequitate tua res ipsa impetrare debet, ut ei subuenias. quoquo modo autem se res habet; peto a te, ut honoris mei caussa eum expedias; tátumq. ei commodes & in hac re, & in ceteris, quantum tua fides, dignitasq. *patietur. id mihi uehementer gratum erit. Vale.*

epist.32.

ARG. Bruttij negotia, procuratoresq. commendat.

Cicero s. D. Acilio procos. 38

L. BRVTTIVS, *eques Romanus, adolescens omnibus rebus ornatus, in meis familiarissimis est, meque obseruat diligentissime: cuius cum patre magna mihi fuit amicitia iam inde a quaestura mea Siciliensi. omnino nunc ipse Bruttius Romae mecum est: sed tamen domum eius, & rem familiarem, & procuratores tibi sic cómendo, ut maiore studio cómendare non possim. gratissimum mihi feceris, si curaris, ut intelligat, id*

quod ei recepi, hanc meam commendationem sibi magno adiumento fuisse.

ARG. Commendat Titurnium Rufum.

Cicero s. d. Acilio procos. 39

CVM *familia Titurnia necessitudo mihi intercedit uetus: ex qua reliquus est M. Titurnius Rufus; qui mihi omni diligentia, atque officio est tuendus. est igitur in tua potestate, ut ille in me satis sibi praesidij putet esse. quapropter eum tibi commendo maiorem in modum: & abs te peto, efficias, ut is commendationem hanc intelligat sibi magno adiumento fuisse. erit id mihi uehementer gratum.*

ARG. L. & C. Aurelios fratres commendat.

hic Macedoniã propraetor administrauit. in Pisonem, pro Sextio.

Cicero s. d. Q. Anchario, Q. F. procos. 40

L. ET C. *Aurelios L. F. quibus & ipsis, & patre eorum, uiro optimo, familiarissime utor, commendo tibi maiorem in modum, adolescentes omnibus optimis artibus ornatos, meos pernecessarios, tua amicitia dignissimos. si ulla mea apud te commendatio ualuit, quod scio multas plurimum ualuisse; haec ut ualeat, rogo. quod si eos honorifice, liberaliterq. tractaris: & tibi gratissimos, optimosq. adolescentes adiunxeris; & mihi gratissimum feceris. Vale.*

sic locutus est ep. ult. l. IX. ad Att. quo loco uide nostrum cõmentarium.

ARG. Gratias agit & suo, & Pompeij nomine de Luccio benignissime tractato. eundemq. denuo commendat.

Cic.

Cicero s. D. L. Culleolo. 41

QVAE fecisti L. Lucceij caussa, scire te plane uolo, te homini gratissimo commodasse. & cū ipsi, quae fecisti, pergrata sunt: tum Pompeius, quotiescumque me uidet, (uidet autem saepissime (gratias tibi agit singulares. addo etiam illud, quod tibi iucundissimum esse certo scio, me ipsum, ex tua erga Lucceium benignitate, maxima uoluptate affici. Quod superest, quamquam mihi non est dubium, quin cum antea nostra caussa, nunc iam etiam tuae constantiae gratia mansurus sis in eadem ista liberalitate: tamen abs te uehementer etiam atque etiam peto, ut ea, quae initio ostendisti, deindeq. fecisti, etiam ad exitum augeri, & cumulari per te uelis. id et Lucceio, et Pompeio ualde gratum fore, teq. apud eos praeclare positurum, confirmo, & spondeo. De rep. deq. his negotijs, cogitationibusq. nostris perscripseram ad te diligenter paucis ante diebus; easq. litteras dederam pueris tuis. Vale.

ep. 2. 3. & 5. 1. 6.

ARG. Lucceium commendat, iam ante commendatum.

Cicero s. D. L. Culleolo procos. 42

L. LVCCEIVS, meus familiarissimus, homo omnium gratissimus, mirificas tibi apud me gratias egit, cum diceret, omnia te cumulatissime, et liberalissime procuratoribus suis pollicitum esse. cum oratio tua tam ei grata fuerit, quā gratam rem ipsam existimas fore, cum, ut spero, quae pollicitus es, feceris? Omnino ostende-

runt Bylliones, ſeſe Lucceio Pompeij arbitratu ſatisfacturos: ſed uehementer opus eſt nobis, & uoluntatem, & auctoritatem, & imperium tuum accedere. quod ut facias, te etiam atque etiã rogo. illudq. mihi gratiſſimum eſt, quod ita ſciunt Lucceij procuratores, & ita Lucceius ipſe ex litteris tuis, quas ad eum miſiſti, intellexit; hominis nullius apud te auctoritatem, aut gratiam ualere plus, quam meam. id ut re experiatur, iterum, & ſaepius te rogo. Vale.

ARG. Oppium commendat Gallio ad Ciliciae adminiſtrationem proficiſcenti.

Cicero S. D. Q. Gallio. 43

ETSI *plurimis rebus ſpero fore; ut perſpiciam, quod tamen iam pridem perſpicio, me a te amari: tamen nunc ea cauſſa tibi datur, in qua facile declarare poſſis tuam erga me beneuolentiam. L. Oppius M. F. Philomeli negotiatur, homo mihi familiaris. eum tibi unice commendo, eoq. magis, quod cum ipſum diligo, tum quod negotia procurat L. Egnatij Rufi; quo ego uno equite Romano familiariſſime utor, & qui cum conſuetudine quotidiana, tum officijs plurimis, maximisq. mihi coniunctus eſt. Oppium igitur praeſentem ut diligas; Egnatij abſentis rẽ ut tueare; aeque a te peto, ac ſi mea negotia eſſent. uelim, memoriae tuae cauſſa, des litterarum aliquid, quae tibi in prouincia reddantur; ſed ita conſcribas, ut tum, cum eas leges, facile recordari*

poſſis

possis huius meae commendationis diligentiam. hoc te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. Eundem Oppium rursus eidem commendat.

Cicero s. d. Gallio. 44

ETSI *ex tuis, & L. Oppij, familiarissimi mei, litteris cognoui, te memorem commendationis meae fuisse; idq. pro tua summa erga me beneuolentia, proq. nostra necessitudine minime sum admiratus: tamen etiam atque etiam tibi L. Oppium praesentem, & L. Egnatij, mei familiarissimi, absentis negotia commendo. tanta mihi cum eo necessitudo est, familiaritasque; ut, si mea res esset, non magis laborarem. quapropter mihi gratissimum feceris, si curaris, ut is intelligat me a te tantum amari, quantum ipse existimo. hoc mihi gratius facere nihil potes. idq. ut facias, uehementer te rogo. Vale.*

ARG. Egnatij & seruum Anchialum, & negotia Appuleio commendat.

Cicero s. d. Appuleio proquaes. 45

L. EGNATIO *uno equite Romano uel familiarissime utor. eius Anchialum seruum, negotiaque, quae habet in Asia, tibi commendo non minore studio, quam si rem meam commendarem. sic enim existimes uelim, mihi cum eo non modo quotidianam consuetudinem summam intercedere, sed etiam officia magna, et mutua nostra inter nos esse. quamobrem etiam atque etiã a te peto, ut cures, ut is intelligat, me ad te satis diligen-*

diligenter ſcripſiſſe. nam de tua erga me uoluntate non dubitabat. id ut facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. Noſtium coheredem ſuum commendat.

Cicero s. d. Appuleio proquaes. 46

L. *Noſtius Zoilus eſt coheres meus, heres autem patroni ſui. ea re utrumque ſcripſi, ut & mihi cum illo cauſſam amicitiae ſcires eſſe; & hominem probum exiſtimares, qui patroni iudicio ornatus eſſet. eum tibi igitur ſic commendo, ut unum ex noſtra domo. ualde mihi gratũ erit, ſi curaris, ut intelligat hanc commendationem ſibi apud te magno adiumento fuiſſe. Vale.*

ARG. Egnatium, communem amicum, commendat.

Cicero s. d. Silio. 47

QVID *ego tibi commendem eum, quem tu ipſe diligis? ſed tamen, ut ſcires eum non a me diligi ſolum, uerum etiam amari, ob eam rem tibi haec ſcribo. Omnium tuorum officiorum, quae & multa, & magna ſunt, mihi gratiſſimum fuerit, ſi ita tractaris Egnatium, ut ſentiat & ſe a me, & me a te amari. hoc te uehementer etiam atque etiam rogo. illa noſtra ſcilicet ceciderunt. utamur igitur uulgari conſolatione. quid, ſi hoc melius? ſed haec coram. Tu fac, quod facis, ut me ames, teq. amari a me ſcias. Vale.*

ARG. Omnes Cyprios, maximeq. Paphios commendat.

Cicero s. d. C. Sextilio Rufo quaes. 48

OMNES *tibi commendo Cyprios, ſed ma-*

gis Paphios: quibus tu quaecumque commodaris, erunt mihi gratissima. eoq. facio libentius, ut eos tibi commendem, quod & tuae laudi, cuius ego fautor sum, conducere arbitror, cum primus in eam insulam quaestor ueneris, ea te instituere, quae sequantur alij. quae, ut spero, facilius consequere, si & P. Lentuli, necessarij tui, legem, & ea, quae a me constituta sunt, sequi uolueris. quam rem tibi confido magnae laudi fore. Vale.

nam antea regnum fuerat, non prouincia populi R. de lege Clodia, qua Cyprus insula publicata est, saepe Cicero in orationibus meminit, praeterea omnes historici.

ARG. Commendat Q. Pompeium.

Cicero s. D. Curio procos. 49

Q. POMPEIVS *Sex. F. multis, & ueteribus caussis necessitudinis mihi coniunctus est. is cum antea meis commendationibus & rem, & gratiam, & auctoritatem suam tueri consueuerit, nunc profecto, te prouinciam obtinente, meis litteris assequi debet, ut nemini se intelligat commendatiorem umquam fuisse. quamobrem a te maiorem in modum peto, ut, cum omnes meos aeque ac tuos obseruare pro nostra necessitudine debeas, hunc in primis ita in tuam fidem recipias, ut ipse intelligat, nullam rem sibi maiori usui, aut ornamento, quam meam commendationem, esse potuisse. Vale.*

ARG. Petit, ut Manium Curium ab omni incommodo, detrimento, molestia integrum conseruet. uide ep. 17.

Cicero s. D. Aristo procos. 50

SVMPSI *hoc mihi pro tua in me obseruantia,*

tia, quam penitus perspexi, quamdiu Brundisii fuimus, ut ad te familiariter, & quasi pro meo iure scriberem, si qua res esset, de qua ualde laborarem. Man. Curius, qui Patris negotiatur, ita mihi familiaris est, ut nihil possit esse coniunctius. multa illius in me officia, multa in illum mea; quodq. maximum est, summus inter nos amor, & mutuus. quae cum ita sint: si ullam in amicitia mea spē habes; si ea, quae in me officia, & studia Brundisii contulisti, uis mihi etiam gratiora efficere; quamquam sunt gratissima; si me a tuis omnibus amari uides; hoc mihi da, atque largire, ut Man. Curium sartum & tectum, ut aiunt, ab omnique incommodo, detrimento, molestia sincerum, integrumq. conserues. & ipse spondeo, & omnes hoc tibi tui pro me recipient, ex mea amicitia, & ex tuo in me officio maximum te fructum, summamq. uoluptatem esse capturum. Vale.

ep.29. lib.7.

ARG. P. Messienum commendat.

Cicero S. D. P. Caesio. 51

P. MESSIENVM, *equitem Romanum, omnibus rebus ornatum, meumq. perfamiliarem, tibi commendo ea commendatione, quae potest esse diligentissima. peto a te & pro nostra, & pro paterna amicitia, ut eum in tuam fidem recipias, eiusq. rem, famamq. tueare. uirum bonum, tuaq. amicitia dignum tibi adiunxeris; mihiq. gratissimum feceris.*

ARG.

ARG. Hospitem suum Aristotelem commendat.

Cicero S. D. Regi. 52

A. LICINIVS *Aristoteles, Melitensis, antiquissimus est hospes meus, & praeterea coniunctus magno usu familiaritatis. haec cum ita sint; non dubito, quin tibi satis commendatus sit. et enim ex multis cognosco, meam commendationem plurimum apud te ualere. hunc ego a Caesare liberaui. frequens enim fuerat nobiscum: atque etiam diutius in caussa est, quam nos, commoratus. quo melius te de eo existimaturum arbitror. fac igitur, mi Rex, ut intelligat has sibi litteras plurimum profuisse. Vale.*

Rex Martiae gentis cognomen.

in partibus Pōpeianis.

ARG. Genucilium Curuum commendat.

Cicero S. D. Q. Thermo propraet. 53

L. GENVCILIO *Curuo iampridem familiarissime utor, optimo uiro, & homine gratissimo. eum tibi penitus commendo, atque trado: primum ut omnibus in rebus ei te commodes, quoad fides tua, dignitasq. patietur: patietur autem in omnibus: nihil enim abs te umquam, quod sit alienum tuis, aut etiam suis moribus, postulabit. praecipue autem tibi commendo negotia eius, quae sunt in Hellesponto: primum, ut obtineat id iuris in agris, quod ei Pariana ciuitas decreuit, & dedit, & quod semper obtinuit sine ulla controuersia: deinde, si quid habebit cum aliquo Hellespontio cōtrouersiae, ut in illā* διοίκησιν *reiicias. Sed non mihi uideor, cum tibi totum hominem*

Q. Thermus Ioniae praeerat, cuius caput est Ephesus. ep. 18. lib. 2. & ad Att. ep. 13. lib. 5. & hic in sequentibus epistolis.

minem diligentissime commendarim, singulas ad te eius caussas perscribere debere. Summa illa sit, quidquid officij, beneficij, honoris in Genucilium contuleris, id te existima bo in me ipsum, atque in rem meam contulisse.

ARG. Primum agit gratias Thermo, quod Marcilium liberalissime tractauisset: deinde petit, operam det, ne socrus Marcilij rea fiat.

Cicero S.D. Thermo propraet. 54

CVM mihi *multa grata sunt, quae tu, adductus mea commendatione, fecisti; tum in primis, quod M. Marcilium, amici, atque interpretis mei filium, liberalissime tractauisti. uenit enim* "*Laodiceam, & tibi apud me, mihiq. propter te gratias maximas egit. Quare, quod reliquum est, a te peto, quando apud gratos homines beneficium ponis, ut eo libentius his commodes; operamq. des, quoad fides tua patietur, ut socrus adolescentis rea ne fiat. ego cum antea studiose commendabam Marcilium, tum multo nunc studiosius, quod in longa* " *apparitione singularem, & prope incredibilem patris Marcilij fidem, abstinentiam, modestiamq. cognoui. Vale.*

quae erat in imperio Ciceronis. ep. 5. l. 3.

interpretes igitur praeibãt in prouincia pro consulibus.

ARG. Commendat Anneium, legatum suum, in controuersia Sardiana.

Cicero S.D. Thermo propraet. 55

ETSI *mihi uideor intellexisse, cum tecum Ephesi de re M. Anneij, legati mei, locutus sum, te ipsius caussa uehementer omnia uelle: tamen*

men & M. Anneium tanti facio, ut mihi nihil putem praetermittendum, quod illius intersit; & me a te tanti fieri puto, ut non dubitem, quin ad tuam uoluntatem magnus cumulus accedat commendationis meae. nam cum iamdiu diligerem M. Anneium; deq. eo sic existimarem, ut res declarat, quod ultro ei detulerim legationem, cum multis petentibus denegassem: tum uero, postea quam mecum in bello atque in re militari fuit, tantam in eo uirtutem, prudentiam, fidem, tantamq. erga me beneuolentiam cognoui, ut hominem neminem pluris faciam. Eum cum Sardianis habere controuersiam scis. caussam tibi exposuimus Ephesi: quam tu tamen coram facilius, meliusq. cognosces. de reliquo mihi mehercule diu dubium fuit, quid ad te potissimum scriberem. ius enim quemadmodum dicas, clarum, & magna cum tua laude notum est: nobis autem in hac caussa nihil aliud opus est, nisi te ius instituto tuo dicere. sed tamen, cum me non fugiat, quanta sit in praetore auctoritas, praesertim ista integritate, grauitate, clementia, qua te esse inter omnes constat: peto abs te pro nostra coniunctissima necessitudine, plurimisq. officijs paribus, ac mutuis, ut uoluntate, auctoritate, studio tuo perficias, ut M. Anneius intelligat, te & sibi amicum esse, quod non dubitat; saepe enim mecum locutus est; & multo amiciorem his meis litteris esse factum. in tuo toto imperio,

atque

de quo lib. 15. in ep. ad Catonem.

in praetore oportet esse integritatem, grauitatem, clementiam.

atque prouincia nihil est, quod mihi gratius facere possis. iam, apud ipsum, gratissimum hominem, atque optimum uirum, quam bene positurus sis studium tuum, atque officium, dubitare te non existimo. Vale.

ARG. Negotia Cluuij Puteolani commendat.

Cicero s. D. Thermo propraet. 56

uide ep. 7.

CLVVIVS *Puteolanus ualde me obseruat, ualdeq. est mihi familiaris. is ita sibi persuadet, quod in tua prouincia negotij habet, nisi, te prouinciam obtinente, meis commendationibus confecerit, id se in perditis, & desperatis habiturum. nunc, quando mihi ab amico officiosissimo tantum oneris imponitur, ego quoque tibi imponam pro tuis in me summis officijs, ita tamen, ut tibi nolim molestus esse. Mylasii, & Alabandenses pecuniam Cluuio debent. dixerat mihi Euthydemus, cum Ephesi essem, se curaturum, ut ecdici Mylasii Romam mitterentur. id factum non est. legatos audio missos esse: sed malo ecdicos, ut aliquid confici possit. quare peto a te, ut eos, & Alabandenses iubeas ecdicos Romam mittere. Praeterea Philotes Alabandensis* ὑποθήκας *Cluuio dedit: hae commissae sunt. uelim cures, ut aut de hypothecis decedat, easq. procuratoribus Cluuij tradat; aut pecuniam soluat. Praeterea Heracleotae, & Bargyletae, qui item debent, aut pecuniam soluant, aut fructibus suis satisfaciant. Caunij praeterea debent; sed aiunt*

cum praeterisset praescriptū solutioni tempus, hypothecae, id est bona creditori assignata, ut ei & de re, & de tempore caueretur, committebantur, id est

aiunt ſe depoſitam pecuniam habuiſſe. id uelim cognoſcas: &, ſi intellexeris eos neque ex edicto, neque ex decreto depoſitam habuiſſe, des operam, ut uſurae Cluuio, inſtituto tuo, conſeruentur. His de rebus eo magis laboro, quod agitur res Cn. Pompeij etiam, noſtri neceſſarij, & quod is magis etiam mihi laborare uidetur, quam ipſe Cluuius: cui ſatisfactum eſſe a nobis, ualde uolo. His de rebus te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ĩ creditoris iura, poteſtatéq. tranſibant. ſed Philotes, quas Cluuio dederat hypothecas, iniuſte, non iam ſuas, retinebat.

ARG. Petit a Thermo, ut Anneium, legatum ſuum, remittat; eumq. in negotio ſuo commendat.

Cicero S. D. Thermo propraet. 57

QVO magis quotidie ex litteris, nunciisque, bellum magnum eſſe in Syria, cognoſco, eo uehementius a te pro noſtra neceſſitudine contendo, ut mihi M. Anneium legatum primo quoque tempore remittas. nam eius opera, conſilio, ſcientia rei militaris uel maxime intelligo me, & rẽp. adiuuari poſſe. quod niſi tanta res eius ageretur: nec ipſe adduci potuiſſet, ut a me diſcederet; neque ego, ut eum a me dimitterem. ego in Ciliciam proficiſci cogito circiter Kal. Maias. ante eam diem Anneius ad me redeat, oportet. Illud, quod tecum & coram, & per litteras diligentiſſime egi, id & nunc etiam atque etiam rogo, curae tibi ſit, ut ſuum negotium, quod habet cum populo Sardiano, pro cauſſae ueritate, & pro ſua dignitate conficiat. intellexi ex tua

oratione, cum tecum Ephesi locutus sum, te ipsius Anneij caussa omnia uelle: sed tamen sic uelim existimes, te mihi nihil gratius facere posse, quam si intellexero, per te illum ipsum negotium ex sententia confecisse. idq. quamprimum ut efficias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. Commendat L. Custidium.

Cicero s. d. C. Titio L. F. Rufo praet. urb. 58

in mea tribu suffragiũ fert.

L. CVSTIDIVS est tribulis, & municeps, & familiaris meus. is caussam habet, quam caussam ad te deferet. commendo tibi hominem, sicuti tua fides, & meus pudor postulat; tantum, ut faciles ad te aditus habeat; quae aequa postulabit, ut lubente te impetret, sentiatq. meam sibi amicitiam, etiam cum longissime absim, prodesse in primis apud te. Vale.

ARG. Commendat M. Fabium.

Cicero s. d. C. Curtio Paeduceano praet. 59

puto esse quem cõmendat Coelio lib. 2.

M. FABIVM unice diligo: summaq. mihi cum eo consuetudo, & familiaritas est peruetus. in eius controuersiis quid decernas, a te non peto, (seruabis, ut tua fides, & dignitas postulat, edictum, & institutum tuum,) sed ut quamfacillimos ad te aditus habeat; quae erunt aequa, lubente te impetret: ut meam amicitiam sibi, etiam cum procul absim, prodesse sentiat, prae-

praesertim apud te. hoc uehementer etiam atque etiam te rogo. Vale.

ARG. Commendat Liuineium libertum.

Cicero s. d. C. Munatio C. F. 60

L. LIVINEIVS *Trypho est omnino L. Reguli, familiarissimi mei, libertas; cuius calamitas etiam officiosiorem me facit in illum: nam beneuolentior, quam semper fui, esse non possum: sed ego libertum eius per se ipsum diligo. summa enim eius erga me officia extiterunt iis nostris temporibus, quibus facillime bonam beneuolentiam hominum, & fidem perspicere potui. eum tibi ita cõmendo, ut homines grati, & memores bene meritos de se commendare debent. pergratum mihi feceris si ille intellexerit, se, quod pro salute mea multa pericula adierit, saepe hieme summa nauigarit, pro tua erga me beneuolentia gratum etiam tibi fecisse. Vale.*

Liuineiae gentis cognomen Regulus fuit; quod argentei nummi testantur.

ARG. Commendat Pinnium in exactione pecuniae, quam ei Nicaeenses debent.

Cicero s. d. P. Silio propraet. 61

T. PINNIO *familiarissime me usum esse, scire te arbitror. quod quidem ille testamento declarauit, qui me tum tutorem, tum etiam secundum heredem instituerit. eius filio, mire studioso, & erudito, & modesto, pecuniam Nicaeenses grandem debent, ad HS octogies: &, ut audio, in primis uolunt ei soluere. pergratum igitur mihi feceris, quando non modo reliqui tutores,*

ducenta quadraginta millia scutatorum.

tores, qui sciunt quanti me facias, sed etiam puer ipse sibi persuasit, te omnia mea caussa factu-rum esse; si dederis operam, quoad tua fides, di-gnitasq, patietur, ut quamprimum pecunia Pin-nio soluatur Nicaeensium nomine. Vale.

ARG. Primum de Atilio gratias agit, deinde Quinctum fratrem commendat.

Cicero S. D. Silio propraet. 62

ET *in Atilij negotio te amaui: cum enim se-ro uenissem, tamen honestum equitem Romanum beneficio tuo conseruaui: & mehercule semper sic in animo habui, te in meo aere esse propter Lamiae nostri coniunctionem, & singularem ne-cessitudinem. itaque primum tibi ago gratias, quod me omni molestia liberas: deinde impuden-tia prosequor: sed idem sarciam. te enim sem-per sic colam, & tuebor, ut quem diligentissime. Quinctum, fratrem meum, si me diligis, eo nu-mero cura ut habeas, quo me. ita magnum be-neficium tuum magno cumulo auxeris. Vale.*

ep.16. lib.xi. & ea quae ultimam antecedit lib.12.

id est remunerabo.

ARG. Commendat M. Lenium studiose admodum.

Cicero S. D. Silio propraet. 63

NON *putaui fieri posse, ut mihi uerba dees-sent; sed tamen in M. Lenio commendando de-sunt. itaque rem tibi exponam paucis uerbis, sed tamen ut plane perspicere possis uoluntatem meá. Incredibile est, quanti faciamus & ego, & fra-ter meus, qui mihi carissimus est, M. Lenium.*

de quo epist.4, l.14. & in oratione pro Plancio, & pro Sextio.

id

id fit cum plurimis eius officijs, tum summa probitate, & singulari modestia. eum ego a me inuitissimus dimisi, tum propter familiaritatem, & consuetudinis suauitatem; tum quod consilio eius fideli, ac bono libenter utebar. Sed uereor, ne iam mihi superesse uerba putes, quae dixeram defutura. Commendo tibi hominem, sicut intelligis me, de quo ea supra scripserim, debere commendare: a teq. uehementer etiam atque etiam peto, ut, quod habet in tua prouincia negotij, expedias; quod tibi uidebitur rectum esse, ipsi dicas. hominem facillimum, liberalissimumq. cognosces. itaque te rogo, ut eum solutum, liberum, confectis eius negotijs per te, quamprimum ad me remittas. id mihi, fratriq. meo gratissimum feceris. Vale.

ARG. Agit gratias de Nerone honorificentissime tractato, eumq. in omnibus rebus uehementer commendat.

Cicero s.D. Silio propraet. 64

N E R O *meus mirificas apud me tibi gratias egit, prorsus incredibiles; ut nullum honorem sibi haberi potuisse diceret, qui a te praetermissus esset. magnum fructum ex ipso capies. nihil est enim illo adolescente gratius. sed mehercule mihi quoque gratissimum fecisti. pluris enim ex omni nobilitate neminem facio. itaque si ea feceris, quae ille per me tecum agi uoluit; gratissimum mihi feceris. primum, de Pausania Alabandensi, sustentes rem, dum Nero ueniat. ue-*

puto esse hunc Ti. Claudium Neronē, a quo postea Liuiam praegnātē Augustus abduxit. Nero autē lingua Sabina fortis ac strenuus. Suet. in Tiberio.

hementer enim eius caussa cupere eum intellexi: itaque hoc ualde te rogo. deinde Nisaeos, quos Nero in primis habet necessarios, diligentissimeq. tuetur, ac defendit, habeas tibi commendatissimos: ut intelligat illa ciuitas, sibi in Neronis patrocinio summum esse praesidium. Strabonem Seruilium tibi saepe commendaui: nunc eo facio id impensius, quod eius caussam Nero suscepit. tantum a te petimus, ut agas eam rem, nec relinquas hominem innocentem ad alicuius tui dissimilis quaestum. id tum gratum mihi erit: tum etiam existimabo te humanitate tua esse usum. Summa huius epistolae haec est, ut ornes omnibus rebus Neronem, sicut instituisti, atque fecisti. magnum theatrum habet ista prouincia, non ut haec nostra, adolescentis nobilis, ingeniosi, abstinentis commendationem, atque gloriam. quare si te fautore usus erit, sicut & utetur profecto, & usus est; amplissimas clientelas, acceptas a maioribus, confirmare poterit, & beneficijs suis obligare. hoc in genere si eum adiuueris eo studio, quo ostendisti; apud ipsum praeclarissime posueris, sed mihi etiam gratissimum feceris. Vale.

in quo spectari Neronis uirtutes possint.

ARG. Cupit pactiones per Hysponem cum ciuitatibus confici: in eoq. illum Silio commendat.

Cicero s. d. Silio propraet. 65

ad Att. lib. xi. ep. x.

CVM P. Terentio Hyspone, *qui operas in scriptura pro magistro dat, mihi summa familiaritas*

liaritas, consuetudoq. est: multaq., & magna inter nos officia paria, & mutua intercedunt. eius summa existimatio agitur in eo, ut pactiones cum ciuitatibus reliquis conficiat. non me praeterit, nos eam rem Ephesi expertos esse, neque ab Ephesiis ullo modo impetrare potuisse. sed quando, quemadmodum omnes existimant, & ego intelligo, tua cum summa integritate, tum singulari humanitate, & mansuetudine consecutus es, ut, libentissimis Graecis, nutu, quod uelis, consequare: peto a te maiorem in modum, ut, honoris mei caussa, hac laude Hysponem affici uelis. Praeterea cũ socijs "scripturae mihi summa necessitudo est, non solum ob eam caussam, quod ea societas uniuersa in mea fide est, sed etiã, quod plerisque socijs utor familiarissime. ita & Hysponem meum per me ornaris; & societatem mihi coniunctiorem feceris: tuq. ipse & ex eius obseruantia, gratissimi hominis, & ex 'sociorum gratia, hominum amplissimorum, maximum fructum capies; & me summo beneficio affeceris. sic enim uelim existimes, ex tota tua prouincia, omniq. isto imperio nihil esse, quod mihi gratius facere possis. Vale.

scriptura quid sit, Pedianus exponit.

publicanorũ.

ARG. Caecinam in colligendis Asiaticae negotiationis reliquiis commendat.

Cicero S. D. P. Seruilio Isaurico, procos. 66

A. "CAECINAM, *maxime proprium* hic est, ad quẽ scribit lib. 6.

 clien-

clientem familiae ueſtrae, non commendarē tibi, cum ſcirem qua fide in tuos, qua clementia in calamitoſos ſoleres eſſe; niſi me & patris eius, quo ſum familiariſſime uſus, memoria, & huius fortuna ita moueret, ut hominis omnibus mecum ſtudijs, officijsq. cōiunctiſſimi mouere debeat. A te hoc omni contentione peto, ſic, ut maiore cura, maiore animi labore petere non poſſim; ut ad ea, quae tua ſponte ſine cuiuſquam commendatione faceres in hominem tantum, & talem, calamitoſum, aliquem afferant cumulum meae litterae, quo ſtudioſius eum, quibuſcumque rebus poßis, iuues. quod ſi Romae fuiſſes, etiam ſalutem A. Caecinae eſſemus, ut opinio mea fert, per te conſecuti. de qua tamen magnam ſpem habemus, freti clementia collegae tui. nunc, quando, iuſtitiam tuam ſecutus, tutißimum ſibi portum prouinciam iſtam eſſe duxit: etiam atque etiam te rogo, atque oro, ut eum & in reliquijs ueteris negotiationis colligendis iuues, & ceteris rebus tegas, atque tueare. hoc mihi gratius facere nihil potes.

exſulabat, quia & Pōpeianas partes ſecutus erat, & Caeſari male dixerat. ep. 7. l. 6.

Caeſaris. nā cō ſulatum ſimul geſſerāt lib. 1. comment. de bel. ci.

Aſiaticæ. ep. 8. l. 6.

ARG. Commendat Andronem, Arthemonis filium, Laodicenſem.

Cicero S. D. Seruilio. 67

E*x prouincia mea Ciliciensi, cui ſcis τρεῖς διοικήσεις Aſiaticas attributas fuiſſe, nullo ſum familiarius uſus, quam Androne, Arthemonis filio, Laodicenſi: eumq. habui in ea ciuitate*

uidetur hoc rē pore Laodicea, non ad Ciliciæ adminiſtratio nem, ſed ad A-

tum

tum hoſpitem, tum uehementer ad meae uitae rationem, & conſuetudinem accommodatum. quẽ quidem multo etiam pluris, poſtea quam deceſſi, facere coepi, quod multis rebus expertus ſum gratum hominem, meiq. memorem: itaque eum Romae libentiſſime uidi. non te enim fugit, qui plurimis in iſta prouincia benigne feciſti, quam multi grati reperiantur. Haec propterea ſcripſi, ut me non ſine cauſſa laborare intelligeres, & ut tu ipſe eum dignũ hoſpitio tuo iudicares. Feceris igitur mihi gratiſſimũ, ſi ei declararis quanti me facias, id eſt, ſi receperis eum in fidem tuam, et, quibuſcumque rebus honeſte, ac ſine moleſtia tua poteris, adiuueris. hoc mihi uehementer erit gratum. idq. ut facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ſiam pertinuiſſe. Aſiae. n. Seruilius præerat. ep. 68.

quantum fides dignitasq. tua patitur, ep. 22. 31. & 32.

ARG. Significat, quam ſibi gratum fuerit curſum illius nauigationis cognoſcere. petit, ut de ſtatu prouinciae inſtitutisq. ſuis ſcribat. poſtremo ſuum officium ad omnia pollicetur.

Cicero s. d. Seruilio Iſaurico, procos. collegae. 68

GRATAE *mihi uehementer tuae litterae fuerunt; ex quibus cognoui curſus nauigationum tuarum. ſignificabas enim memoriam tuam noſtrae neceſſitudinis: qua mihi nihil poterat eſſe iucundius. Quod reliquum eſt, multo etiam erit gratius, ſi ad me de rep. ideſt de ſtatu prouinciae, de inſtitutis tuis familiariter ſcribes. quae quanquam ex multis pro tua claritate audiam, tamen li-*

collega fuit Ciceronis in auguratu.

libentissime ex tuis litteris cognoscá. Ego ad te, de reip. summa quid sentiam, non saepe scribam, propter periculum eiusmodi litterarum: quid agatur autem, scribam saepius. sperare tamen uideor, Caesari, collegae nostro, fore curae, & esse, ut habeamus aliquam remp. cuius consilijs, magni referebat, te interesse: sed, si tibi utilius est, id est gloriosius, Asiae praesse, & istam partem reip. male affectam tueri; mihi quoque idem, quod tibi, & laudi tuae profuturum est, optatius debet esse. Ego, quae ad tuam dignitatem pertinere arbitrabor, summo studio, diligentiaq. curabo: in primisq. tuebor omni obseruantia clarissimum uirum, patrem tuum: quod & pro uetustate necessitudinis, & pro beneficijs uestris, & pro dignitate ipsius facere debeo. Vale.

in auguratu. Philipp. 2. & Dio lib. 42.

qui cognomen Isaurici, capta Isauro, adeptus, filioq. tradidit

ARG. Petit, ut C. Curtium in fidem recipiat, habeatq. in numero suorum.

Cicero s. d. Seruilio collegae. 69

C. CVRTIVS *Mithres est ille quidem, ut scis, libertus Postumij, familiarissimi mei, sed me colit, & obseruat aeque, atque illum ipsum, patronum suum. apud eum ego sic Ephesi fui, quotiescumque fui, tamquam domi meae: multaq. acciderunt, in quibus & beneuolentiam eius erga me experirer, & fidem: itaque, si quid aut mihi, aut meorum cuipiam in Asia opus est, ad hunc scribere consueui, huius cum opera, & fide, tum domo, & re uti, tamquam mea.*

a quo tamen nomen non accepit. sed fortasse a magistratu liberãte. quẽ Varro morem significat l. 7. de ling. lat. in extremo.

Haec

Haec ad te eo pluribus ſcripſi, ut intelligeres, me non uulgariter, nec ambitioſe, ſed ut pro homine intimo, ac mihi pernecesſario ſcribere. Peto igitur a te, ut in ea controuerſia, quàm habet de fundo cum quodam Colophonio, et in ceteris rebus, quantum fides tua patietur, quantumq. tuo commodo poteris, tantum ei, honoris mei cauſſa, commodes. etſi, ut eius modeſtiam cognoui, grauis tibi nulla in re erit. ſi & mea commendatione, & ſua probitate aſſecutus erit, uti de ſe bene exiſtimes: omnia ſe adeptum arbitrabitur. ut igitur eum recipias in fidem, habeasq. in numero tuorum, te uehementer etiam atque etiam rogo. ego, quae te uelle, quaeq. ad te pertinere arbitrabor, omnia ſtudioſe, diligenterq. curabo. Vale.

ARG. T. Ampium Menandrũ nõ uulgariter cõmendat.

Cicero S. D. Seruilio collegae. 70

QVIA *non eſt obſcura tua in me beneuolentia, ſic fit, ut multi per me tibi uelint commendari. ego autem tribuo non numquam in uulgus, ſed plerumque necesſariys, ut hoc tempore nam cum T. Ampio Balbo mihi ſumma familiaritas, necesſitudoq. eſt. eius libertum T. Ampium Menandrum, hominem frugi, & modeſtum, & patrono, & nobis uehementer probatum, tibi commendo maiorem in modum. uehementer mihi gratum feceris, ſi, quibuſcumque rebus ſine tua moleſtia poteris, ei commodaris,*

ad quẽ ſcribe lib. 6.

daris. quod ut facias, te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. Commendat T. Agusium, ueterem amicum.

Cicero s.d. Seruilio collegae. 71

MVLTOS *tibi commendem, necesse est; quādo omnibus nota nostra necessitudo est, tuaq. in me beneuolentia. sed tametsi omnium caussa, quos commendo, uelle debeo: tamen cum omnibus non eadem mihi caussa est. T. Agusius & comes meus fuit illo miserrimo* [a] *tempore, & omnium itinerum, nauigationum, laborum, periculorum meorum socius: neque hoc tempore discessisset a me, nisi ego ei permisissem. quare sic tibi eum commendo, ut unum de meis domesticis, & maxime necessariys. pergratum mihi feceris, si eum ita tractaris, ut intelligat hanc commendationem sibi magno usui, atque adiumento fuisse. Vale.*

[a] tempore exsilij.

ARG. Petit a Seruilio, ut omnibus rebus Caerelliae benigne faciat, quemadmodum receperat.

Cicero s.d. Seruilio collegae. 72

de hac uide quae scribit Dio lib. 46.

CAERELLIAE, *necessariae meae, rem, nomina, possessiones Asiaticas commendaui tibi praesens in hortis tuis quam potui diligentissime: tuq. mihi, pro tua consuetudine, proq. tuis in me perpetuis, maximisq. officiys, omnia te facturum liberalissime recepisti. meminisse te id spero: scio enim solere: sed tamē Caerelliae procuratores scripserunt, te, propter magnitudinem*

pro-

prouinciae, multitudinemq. negotiorum, etiam atque etiam esse commonefaciendum. Peto igitur, ut memineris, te omnia, quae tua fides pateretur, mihi cumulate recepisse. equidem existimo habere te magnam facultatem (sed hoc tui est consilij, & iudicij) ex eo S. C. quod in heredes C. Vennonij factum est, Caerelliae commodandi. id S. C. tu interpretabere pro tua sapientia. scio enim eius ordinis auctoritatem semper apud te magni fuisse. quod reliquum est, sic uelim existimes, quibuscumque rebus Caerelliae benigne feceris, mihi te gratissimum esse facturum. Vale.

ARG. Gratulatur de reditu incolumi: gratias agit quodam modo de Egnatio, & Oppio; petit, ut Antipatri filios sibi condonet.

Cicero s. d. Q. Philippo procos. 73

hic opinor, L. Philippi frater fuit, uitrici Augusti, L. F. Q. N. potest esse, qui tribunus pl. est lib. I. de bel. ci. apud Caesarē.

GRATVLOR tibi, quod ex prouincia saluum te ad tuos recepisti incolumi fama, & rep. qnod si Romae te uidissem, coram gratias egissem, quod tibi L. Egnatius, familiarissimus meus, absens, L. Oppius praesens curae fuisset. Cum Antipatro Derbete mihi non solum hospitium, uerum etiam summa familiaritas intercedit. ei te uehementer succensuisse audiui, & moleste tuli. de re nihil possum iudicare: nisi illud mihi certe persuadeo, te talem uirum nihil temere fecisse. A te autem pro uetere nostra necessitudine etiam atque etiam peto, ut eius filios, qui in tua potestate sunt, mihi potissimum condones: nisi quid exi-

nisi pro sed, ut epist. I.

existimas in ea re uiolari existimationem tuam: quod ego si arbitrarer, numquam te rogarem, mihiq. tua fama multo antiquior esset, quam illa necessitudo est. sed mihi ita persuadeo, (potest fieri, ut fallar) eam rem laudi tibi potius, quam uituperationi, fore. quid fieri possit, & quid mea caussa facere possis, (nam, quid uelis, non dubito) uelim, si tibi graue non erit, certiorem me facias. Vale.

ARG. Oppium praesentem, & Egnatij absentis negotia commendat.

Cicero s. d. Philippo procos. 74

Etsi *non dubito pro tua in me obseruantia, proq. nostra necessitudine, quin commendationem meam memoria teneas: tamen etiam atque etiam eundem tibi L. Oppium, familiarem meũ, praesentem, & L. Egnatij, familiarissimi mei, absentis, negotia commendo. tanta mihi cum eo necessitudo est, familiaritasque; ut, si mea res esset, non magis laborarem. quapropter gratissimum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat me a te tantum amari, quantum ipse existimo. hoc mihi gratius facere nihil potes. idq. ut facias, te uehementer rogo. Vale.*

ARG. Commendat Auianum Flaccum.

Cicero s. d. T. Titio T. F. legato. 75

Etsi *non dubito, quin apud te mea commendatio prima satis ualeat: tamen obsequor homini familiarissimo C. Auiano Flacco: cuius*

caussa

*caussa omnia tum cupio, tum mehercule etiam debeo. de quo & praesens tecum egi diligenter, cum tu mihi humanissime respondisti: & scripsi ad te accurate antea. sed putat interesse sua, me ad te quamsaepissime scribere. quare uelim mihi ignoscas, si, illius uoluntati obtemperans, minus uidebor meminisse constantiae tuae. A te idem illud peto, ut de loco, quo deportet frumentum, & de tempore Auiano commodes. quorum utrumque per eundem me obtinuit trienniũ, dum *Pompeius isti negotio praefuit. summa est, in quo mihi gratissimum facere possis, si curaris, ut Auianus, quando se a me amari putat, me a te amari sciat. erit id mihi pergratum. Vale.*

uide epistolam primam lib. 4. ad Atticum.

ARG. Petit, ut C. Valgius emptam possessionem in agro Fregellano, liberam, immunemq. habeat.

Cicero s. d. quattuoruiris, & decurionibus. 76

ergo Fregellae municipium, non colonia. nã mnnicipiis quattuoruiri, coloniis duum uiri praeerant, in oratione pro Cluentio.

TANTAE *mihi cum Q. Hippio caussae necessitudinis sunt, ut nihil possit esse coniunctius, quam nos inter nos sumus. quod nisi ita esset, uterer mea consuetudine, ut uobis nulla in re molestus essem. etenim uos mihi optimi testes estis, cum mihi persuasum esset nihil esse, quod a uobis impetrare non possem, numquam me tamen grauem uobis esse uoluisse. uehementer igitur uos etiam atque etiam rogo, ut honoris mei caussa liberalissime C. Valgium Hippianum tractetis, remq. cum eo conficiatis; ut, quam possessionem*

habet

habet in agro Fregellano, a uobis emptam, eam liberam, & immunem habere possit. id si a uobis impetraro; summo me beneficio uestro affectum arbitrabor. Valete.

ARG. Narrat officium suum: commendat M. Bollanum: petit, ut sibi seruum suum Dionysium restituendum curet.

Cicero s. d. P. Sulpicio imp. 77

opinor huic, & P. Vatinio, ad quem sunt epistolae lib. 5. mãdatã esse a Caesare Illyrici curam, imperio communi. nam P. Sulpicius, eius in Gallia legatus fuerat. Caes. lib. 4. & 7. de bel. Gal. & Oppius.

CVM *his temporibus non sane in senatum uentitarem; tamen, ut tuas litteras legi, non existimaui me, saluo iure nostrae ueteris amicitiae multorumq. inter nos officiorum, facere posse, ut honori tuo deessem: itaque affui, supplicationéq. tibi lubenter decreui: nec reliquo tempore ullo aut rei, aut existimationi, aut dignitati tuae deero. atque ut hoc tui necessarij sciant; hoc me animo erga te esse, uelim facias eos per litteras certiores; ut, si quid tibi opus sit, ne dubitent mihi iure suo denuntiare. M. Bollanum, uirum, bonum, & fortem, & omnibus rebus ornatum, meumq. ueterem amicum, tibi magnopere commendo. pergratum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat hanc commendationem sibi magno adiumento fuisse. ipsumq. uirum optimum, gratissimumq. cognosces. promitto tibi, te ex eius amicitia magnam uoluptatem esse capturum. Praeterea a te peto maiorem in modum pro nostra amicitia, & pro tuo perpetuo in me studio, ut in hac re etiam elabores.* epist. 9. lib. 5. *Dionysius, seruus meus,*

meus, qui meam bibliothecam multorum nummorum tractauit, cum multos libros surripuisset, nec se impune laturum putaret, aufugit. is est in prouincia tua. eum & M. Bollanus, familiaris meus, & multi alij Naronae uiderunt. sed cum se a me manumissum esse diceret, crediderunt. hunc tu si mihi restituendum curaris; non possum dicere, quam mihi gratum futurum sit. res ipsa parua, sed animi mei dolor magnus est. ubi sit, & quid fieri possit, Bollanus te docebit. ego, si hominem per te recuperaro, summo me a te beneficio affectum arbitrabor. Vale.

ARG. Petit, ut Democritum Sicyonium in suam fidem recipiat.

Cicero s. d. Allieno *procos. 78

praefuit hic Allienus Siciliæ, ut ex epistola sequenti colligitur; eumq. Oppius in libro de bello Africo modo praetorē, modo proconsulē uocat.

DEMOCRITVS *Sicyonius non solum hospes meus est, sed etiam, quod non multis contingit, Graecis praesertim, ualde familiaris. est enim in eo summa probitas, summa uirtus, summa in hospites liberalitas, & obseruantia: meq. prae ceteris & colit, & obseruat, & diligit. eum tu non modo suorum ciuium, uerum etiam prope Achaiae principem cognosces. huic ego tantummodo aditum ad tuam cognitionem patefacio, & munio. cognitum, per te ipsum, quae tua natura est, dignum tua amicitia, atque hospitio iudicabis. Peto igitur a te, ut, his litteris lectis, recipias eum in tuam fidem, polliceare omnia te facturum mea caussa. de reliquo, si, id*

quod confido fore, dignum eum tua amicitia, hospitioq. cognoueris; peto, ut eum complectare, diligas, in tuis habeas. erit id mihi maiorem in modum gratum. Vale.

ARG. Caium, & Marcum Auianos, fratres, commendat, alterum praesentem, alterum absentem.

Cicero S.D. Allieno procos. 79

Cum Auianae gẽtis antea fuisset, in Valeriã, cuiuscognomẽ Flaccus fuit, adoptione trãsiit.

ET *te scire arbitror, quanti fecerim C. Auianum Flaccum: & ego ex ipso audieram, optimo, & gratissimo homine, quam a te liberaliter esset tractatus. eius filios, dignissimos illo patre, meosq. necessarios, quos ego unice diligo, commendo tibi sic, ut maiore studio nullos commendare possim. C. Auianus in Sicilia est: Marcus est nobiscum. ut illius dignitatem praesentis ornes, rem utriusque defendas, te rogo. hoc mihi gratius in ista prouincia facere nihil potes. idq. ut facias, te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.*

CICERONIS EPISTOLARVM, AD TERENTIAM VXOREM, LIBER XIV.

ARGVMENTVM.

Exſul deflet ſuam ſuorumq. calamitatem, eiusque culpam confert in amicorum conſilia: uici uenditionem prorſus improbat; alia quaedam ſcribit.

Cicero s. D. Terentiae, & Tulliolae, & Ciceroni, ſuis.

ſcripta eſt Piſone & Gabinio cos. cum exſularet.

E T LITTERIS *multorum, & ſermone omnium perfertur ad me, incredibilem tuam uirtutem, & fortitudinem eſſe, teq. nec animi, nec corporis laboribus defatigari. me miſerum, te, iſta uirtute, fide, probitate, humanitate, in tantas aerumnas propter me incidiſſe? Tulliolamq. noſtram, ex quo patre tantas uoluptates capiebat, ex eo tantos percipere luctus? nam quid ego de Cicerone dicam? qui cum primum ſapere coepit, acerbiſſimos dolores, miſeriasq. percepit. quae ſi, ut tu ſcribis, fato facta putarem; ferrem paullo facilius: ſed omnia ſunt mea culpa commiſſa; qui ab ijs me amari putabam, qui inuidebant; eos non ſequebar, qui petebant. quod ſi noſtris* consilijs *uſi eſſemus; neque apud nos tantum ualuiſſet ſermo aut ſtultorum amicorum, aut improborum: beatiſſimi uiueremus. nunc, quando ſperare nos amici iubent; dabo operam, ne mea ualetudo tuo* labori

ut pugnarē potius, quam in exſilium irem.

labori desit. res quanta sit, intelligo, quantoq. fuerit facilius manere domi, quam redire. sed tamen, si omnes tribunos pl. habemus, si Lentulum tam studiosum, quam uidetur, si uero etiam Pompeium, & Caesarem: non est desperandum. De familia, quo modo placuisse amicis scribis, faciemus. De loco, nunc quidem iam abijt pestilentia; sed, quam diu fuit, me non attigit. Plancius, homo officiosissimus, me cupit esse secum, & adhuc retinet. ego uolebam loco magis deserto esse in Epiro, quo neque Hyspo ueniret, nec milites: sed adhuc Plancius me retinet. sperat posse fieri, ut mecum in Italiam decedat. quem ego diem si uidero; et si in uestrum complexum uenero; ac si & uos, & me ipsum recuperaro: satis magnum mihi fructum uidebor percepisse & uestrae pietatis, & meae. Pisonis humanitas, uirtus, amor in omnes nos tantus est, ut nihil supra possit. utinam ea res ei uoluptati sit: gloriae quidem uideo fore. De Q. fratre nihil ego te accusaui; sed uos, cum praesertim tam pauci sitis, uolui esse quamconiunctissimos. Quibus me uoluisti agere gratias, egi, & me a te certiorem factum esse scripsi. Quod ad me, mea Terentia, scribis, te uicum uenditurам: quid, obsecro te, (me miserum) quid futurum est? &, si nos premet eadem fortuna; quid puero misero fiet? Non queo reliqua scribere; (tanta uis lacrymarum est) ne te in eundem fletum adducam. tantam

consulem designatum.

ad Att. ep. 22. lib. 3.

Hysponem nominat Quinct. l. 6. c. de risu. erat enim ī Macedonia quaestor Plancius: ut in oratione pro eo constat.

ep. 2.

tum scribo: si erunt in officio amici, pecunia non deerit: si non erunt, tu efficere tua pecunia non poteris. Per fortunas miseras nostras, uide, ne puerum perditum perdamus. cui si aliquid erit, ne egeat: mediocri uirtute opus est, & mediocri fortuna, ut cetera consequatur. Fac ualeas, & ad me tabellarios mittas; ut sciam, quid agatur, & uos quid agatis. mihi omnino iam breuis exspectatio est. Tulliolae, & Ciceroni salutem dic. Valete. D. ante diem VI. Kal. Dec. Dyrrhachij. Dyrrhachium ueni; quod & libera ciuitas est, & in me officiosa, & proxima Italiae. sed, si offendet me loci celebritas, alio me conferam, & ad te scribam.

semper haec locutio usurpatur in re misera. uide ep. 16. lib. 8. & ad Att. ep. 20. lib. 3.

ARG. Breuitatem suarum litterarum excusat: Pisonis generi officia in se laudat; dolet Terentiae uicem; rogat, ne suam dotem proiiciat, & ut ualetudini seruiat.

Cicero S. D. Terentiae, & Tulliolae, & Ciceroni, suis. 2

iisdem consulibus scripta.

NOLI putare me ad quemquam longiores epistolas scribere, nisi si quis ad te plura scripsit, cui puto rescribi oportere. nec enim habeo, quod scribam: nec hoc tempore quidquam difficilius facio. ad te uero, & ad nostram Tulliolam non queo sine plurimis lacrymis scribere. uos enim uideo esse miserrimas, quas ego beatissimas semper esse uolui: idq. praestare debui, &, nisi tam timidi fuissemus, praestitissem. Pisonem nostrum merito eius amo plurimum. eum, ut potui, per litte-

generum.

ras cohortatus sum, gratiasq. egi, ut debui. In nouis tribunis pl. intelligo spem te habere. id erit firmum, si Pompeij uoluntas erit: sed Crassum tamen metuo. A te quidem omnia fieri fortissime, & amátissime uideo: nec miror: sed maereo casum eiusmodi, ut tantis tuis miseriis meae miseriae* subleuentur. nam ad me P. Valerius, homo officiosus, scripsit, id quod ego maximo cum fletu legi, quemadmodum a Vestae ad Tabulam Valeriam ducta esses. hem mea lux, meum desiderium, unde omnes opem petere solebant, te nunc, mea Terentia, sic uexari, sic iacere in lacrymis, & sordibus, idq. fieri mea culpa, qui ceteros seruaui, ut nos periremus? Quod de domo scribis, hoc est de area: ego uero tum denique mihi uidebor restitutus, si illa nobis erit restituta. uerum haec non sunt in nostra manu. illud doleo, quae impensa facienda est, in eius partem te, miserá, & despoliatam, uenire. quod si conficitur negotium; omnia consequemur. sin eadem nos fortuna* premet; etiam ne reliquias tuas misera proiicias? obsecro te, mea uita, quod ad sumptum attinet, sine alios, qui possunt, si modo uolunt, sustinere: & ualetudinem istam* infirmam, si me amas, noli uexare. nam mihi ante oculos dies noctesq. uersaris: omnes labores te excipere uideo; timeo, ut sustineas: sed uideo in te esse omnia. quare, ut id, quod speras, & quod agis, consequamur, serui ualetudini. Ego, ad quos scribam,

simile illud, Ex meis angustiis illius sustento tenuitatem, ep. 21. lib. 16.

epist. 1.

uixit tamen Terentia ultra annos centum, ut ait Plin. lib. 7. cap. 48.

bam, nescio, nisi ut ad eos, qui ad me scribunt, aut ad eos, de quibus ad me uos aliquid scribitis. Longius, quoniam uobis ita placet, non discedam: sed uelim quam saepissime litteras mittatis, praesertim si quid est firmius, quod speremus. Valete, mea desideria, ualete. Datum ad III. *non. Oct. Thessalonicae.*

ARG. Queritur, quod sua culpa & ipse, & omnes sui maximas in miserias inciderint: deinde ad uaria capita respondet, sed ita dolenter, ut ideo a non nullius, iure fortasse, tamquam mollis, reprehendatur.

Tullius s. d. Terentiae, Tulliolae, & Ciceroni, suis. 3

iisdem consulibus scripta.

ACCEPI *ab Aristocrito tres epistolas, quas ego lachrymis prope deleui. conficior enim maerore, mea Terētia: nec me meae miseriae magis excrutiant, quam tuae, uestraeq. ego autem hoc miserior sum, quam tu, quae es miserrima, quod ipsa calamitas communis est utriusque nostrum, sed culpa mea propria est. meum fuit officium, uel legatione uitare periculum, uel diligentia, & copijs resistere, uel cadere fortiter. hoc miserius, turpius, indignius nobis nihil fuit. quare cum dolore conficior, tum etiam pudore. pudet enim me uxori meae optimae, suauissimis liberis uirtutem, & diligentiam non praestitisse. nam mihi ante oculos dies noctesq. uersatur squalor uester, & maeror, & infirmitas ualetudinis tuae: spes autem salutis pertenuis ostenditur. inimici*

lib. 2. ad Att. epist. 18.

copiis enim resistere, aut cadere fortiter, meum officium fuit.

mici sunt multi, inuidi paene omnes. eiicere nos magnum fuit, excludere facile est. sed tamen, quam diu uos eritis in spe, non deficiam; ne omnia mea culpa cecidisse uideantur. Vt tuto sim, quod laboras: id mihi nunc facillimum est, quem etiam inimici uolunt uiuere in tantis miseriis. ego tamen faciã, quae praecipis. Amicis, quibus uoluisti, egi gratias: & eas litteras Dexippo dedi: meq. de eorum officio scripsi a te certiorem esse factum. Pisonem nostrum mirifico esse studio in nos, & officio, & ego perspicio, & omnes praedicant. dij faxint, ut tali genero mihi praesenti tecum simul, ac cum liberis nostris frui "liceat. nunc spes reliqua est in nouis tribunis pl. & in primis quidem diebus: nam, si inueterarit, actum est. ea re ad te statim Aristocritũ misi, ut ad me continuo initia rerum, & rationem totius negotij posses scribere. etsi Dexippo quoque ita imperaui, statim ut recurreret: & ad fratrem misi, ut crebro tabellarios mitteret. nam ego eo nomine sum Dyrrhachij hoc tempore, ut quãcelerrime, quid agatur, audiam, & sim tuto. ciuitas enim haec semper a me defensa est. cum inimici nostri uenire dicentur, tum in Epirum ibo. Quod scribis, te, si uelim, ad me uenturam: ego uero, cum sciam magnam partem istius oneris abs te sustineri, te istic esse uolo. si perficitis, quod agitis; me ad uos uenire oportet. sin "autẽ: sed nihil est opus reliqua scribere. ex primis, aut

non licuit. periit enim ante reditum Ciceronis.

ἀποσιόπησις ut Virg. Aen. l. 1. Quos ego: sed motos præstat componere fluctus.

ad

ad summum secundis litteris tuis constituere poterimus, quid nobis faciendum sit. tu modo ad me uelim omnia diligentissime perscribas. etsi magis iam rem, quam litteras, debeo exspectare. Cura ut ualeas: & ita tibi persuadeas, mihi te carius nihil esse, nec umquam fuisse. Vale mea Terentia: quā ego uidere uideor, itaque debilitor lacrymis. Vale. pridie Kal. Dec. Dyrrhachij.

ARG. Scripta est haec epistola non solum dolenter, sed etiam molliter. argumentum est multiplex, quia respondet ad uaria capita litterarum Terentiae.

Tullius S. D. Terentiae, Tulliolae, & Ciceroni, suis. 4

iisdem consulibus scripta.

EGO *minus saepe ad uos do litteras, quam possum: propterea quod cum omnia mihi tempora sunt misera; tum uero, cum aut scribo ad uos, aut uestras lego, conficior lacrymis sic, ut ferre non possim. quod utinā minus uitae cupidus fuissem: certe nihil, aut non multum in uita mali uidissemus. quod si nos ad aliquam alicuius commodi aliquando recuperandi spem fortuna reseruauit: minus est erratum a nobis. sin haec mala fixa sunt: ego uero te quamprimum, mea uita, cupio uidere, & in tuo complexu emori: quando neque dij, quos tu castissime coluisti, neque homines, quos ego seruaui semper, nobis gratam retulerunt. Nos Brundisii apud M. Lenium Flaccum dies* XIII. *fuimus, uirum optimum, qui periculum fortunarum, & capitis sui pro mea salute*

uide ep. 63. lib. 13.

Clodiae, quae uetabat Ciceronem tecto recipi intra quadringenta millia passuum. epist. 4. lib. 3. ad Att. & in oratione pro domo.

lute neglexit; neque [x] *legis improbissime poena deductus est, quo minus hospitij, & amicitiae ius, officiumq. praestaret. huic utinam aliquando gratiam referre possimus, habebimus quidem semper. Brundisio profecti sumus ad v. kal. Maias. per Macedoniam Cyzicum petebamus. o me perditum, o me afflictũ: quid nunc rogem te, ut uenias, mulierem aegram, & corpore, & animo confectam? non rogem? sine te igitur sim? opinor, sic agam. si est spes nostri reditus; eam confirmes, & re adiuues. sin, ut ego metuo,* [x] *transactum est: quoquo modo potes, ad me fac uenias. unum hoc scito: si te habebo, non mihi uidebor plane periisse. sed quid de Tulliola mea fiet? iam id uos uidete: mihi deest consilium: sed certe, quoquo modo res se habebit, illius misellae & matrimonio, & famae seruiendum est. quid Cicero meus, quid aget? iste uero sit in sinu semper, & complexu meo. non queo iam plura scribere: impedit maeror. Tu quid egeris, nescio, utrum aliquid teneas, an, quod metuo, plane sis spoliata. Pisonem, ut scribis, spero fore semper nostrũ. De familia liberata, nihil est, quod te moueat. primum tuis ita promissum est, te facturam esse, ut quisque esset meritus. est autem in officio adhuc Orpheus, praeterea magnopere* [x] *nemo. ceterorum seruorum ea caussa est, ut, si res a nobis abesset, liberti nostri essent, si obtinere potuissent; sin ad nos pertinerent, seruirent, praeter-*

spes nulla superest: actum est.

uide scholium.

quam

quam opido pauci. Sed haec minora sunt. Tu quod me hortaris, ut animo sim magno, & spem habeam recuperandae salutis: id uelim sit eiusmodi, ut recte sperare possimus. nunc miser quando tuas iam litteras accipiam? quis ad me perferet? quas ego exspectassem Brundisii, si esset licitum per nautas, qui tempestatem praetermittere noluerunt. Quod reliquum est, sustenta te, mea Terentia, ut potes. honestissime uiximus: floruimus. non uitium nostrum, sed uirtus nostra nos afflixit. peccatum est nullum, nisi quod non una animam cum ornamentis amisimus. sed, si hoc fuit liberis nostris gratius, nos uiuere; cetera, quamquam ferenda non sunt, feramus. atque ego, qui te confirmo, ipse me non possum. Clodium Philetaerum, quod ualetudine oculorum impediebatur, hominem fidelem, remisi. Sallustius officio uincet omnes spes. Cennius est perbeneuolus nobis: quem semper spero tui fore obseruantem. Sica dixerat se mecum fore, sed Brundisio discessit. Cura, quoad potes, ut ualeas: & sic existimes, uehementius me tua miseria, quam mea, commoueri. Mea Terentia, fidissima, atque optima uxor, & mea carissima Tulliola, & spes reliqua nostra Cicero, ualete. Pridie Kal. Maij. Brundisio.

facultatem nauigandi.

alii legunt, omnes Pescenius. neque est ignotum nomen. Lactantius lib. 1. cap. 21.

ARG. Scripsit hanc aliquod annis post superiores, L. Paullo, C. Marcello cos. cum ex prouincia Romam rediret. significat de nauigatione sua, de litteris acceptis, de hereditate Praeciana.

Tullius

Tullius s. d. Terentiae, Tulliolae, & Ciceroni, suis.

SI *tu, & Tullia, lux nostra, ualetis; ego, & suauissimus Cicero ualemus. Pridie id. Octob. Athenas uenimus, cum sane aduersis uentis usi essemus, tardeque, & incõmode nauigassemus. de naui exeuntibus nobis* "*Acastus cum litteris praesto fuit, uno & uigesimo die, sane* "*strenue. Accepi tuas litteras: quibus intellexi te uereri, ne superiores mihi redditae non essent. omnes sunt redditae; diligentissimeq. a te perscripta sunt omnia; idque mihi gratissimum fuit. neque sum admiratus, hanc epistolam, quam Acastus attulit, breuem fuisse. iam enim me ipsum exspectas, siue* "*nos ipsos: qui quidem quamprimum ad uos uenire cupimus. etsi, in quam remp. uenimus, intelligo. cognoui enim ex multorum amicorum litteris, quas attulit Acastus,* "*ad arma rem spectare: ut mihi, cum uenero, dissimulare non liceat quid sentiam. sed, quando subeunda fortuna est, eo citius dabimus operam, ut ueniamus, quo facilius de tota re deliberemus. tu uelim, quod commodo ualetudinis tuae fiat, quam longissime poteris, obuiam nobis prodeas. De hereditate Praetiana, quae quidem mihi magno dolori est, (ualde enim illum amaui) hoc uelim cures; si auctio ante meum aduentum fiet, ut Pomponius, aut, si is minus poterit,* "*Camillus nostrum negotium curet. nos, cum uenerimus, reliqua per*

uide ad Atticũ ep. IX. lib. 6. celeriter. ep. 18. lib. 14. ad Att.

erat enim cum ipso & filius, & frater, & fratris filius.

bellum immi- nere inter Caesarem, & Pompeium.

is est, de quo ep. 20. l. 5. & ad Att. ep. 23. l. XI.

per nos agemus. sin tu iam Roma profecta eris; tamen curabis, ut hoc ita fiat. nos, si dij adiuuabunt, circiter id. Nou. in Italia speramus fore. Vos, mea suauissima, & optatissima Terentia, & Tulliola, si nos amatis, curate ut ualeatis. Athenis, ad XV. kal. Nou.

ARG. Excusat infrequentiam litterarum: mandat, ut creditoribus satisfiat. gratias actas nescio quia, non miratur: Pollicem exspectat.

Cicero S. D. Terentiae suae. 6

scripta est Lentulo & Marcello cos. cum iã in Graeciã ad Pompeiũ transisset.

NEC saepe est, cui litteras demus: nec rem habemus ullam, quam scribere uelimus. Ex tuis litteris, quas proxime accepi, cognoui praedium nullum uenire potuisse. quare uideas uelim, quo modo satisfiat ei, cui scis me satisfieri uelle. Quod nostra tibi gratias agit; id ego non miror te mereri, ut ea tibi merito tuo gratias agere possit. Pollicem, si adhuc non est profectus, quamprimũ fac extrudas. Cura ut ualeas. idib. Quinct.

ARG. Exponit, quae fuerit molestiarum caussa, quoq. modo liberatus sit; deinde scribit de sua ad Pompeium nauigatione.

Cicero S. D. Terentiae suae. 7

Lentulo, & Marcello cos.

OMNES molestias, & sollicitudines, quibus & te miserrimam habui, id quod mihi molestissimum est, Tulliolàque, quae nobis nostra uita dulcior est, deposui, & eieci. quid caussae autem fuerit, postridie intellexi, quam a uobis discessi. χολὴν ἄκρατον noctu eieci. statim ita sum leuatus, & mihi deus aliquis medicinam fecisse uideatur.

cui

cui quidem tu deo, quemadmodum ſoles, pie, et caſte ſatisfacias, id eſt Apollini, & Aeſculapio. Nauim ſpero nos ualde bonam habere. in eam ſimul atque conſcendi, haec ſcripſi. deinde conſcribam ad noſtros familiares multas epiſtolas: quibus te, & Tulliolam noſtram diligentiſſime commendabo. cohortarer uos, quo animo fortiore eſſetis, niſi uos fortiores cognoſcerem, quam quẽquam uirum: et tamen eiuſmodi ſpero negotia eſſe, ut & uos iſtic commodiſſime ſperem eſſe, et me aliquando cum ſimilibus noſtri remp. defenſurum. Tu primum ualetudinem tuam uelim cures: deinde, tibi ſi uidebitur, uillis ijs utare, quae longiſſime aberunt a militibus. fundo Arpinati bene poteris uti cum familia urbana, ſi annona carior fuerit. Cicero belliſſimus tibi ſalutem plurimam dicit. Etiam atque etiam uale. Datum VII. *id. Iun.*

qua in Graeciã ad Pompeium tranſmitteret.

ARG. Rogat uxorem, ut ualetudinem curet. laudat eius diligentiam: eaq. ut deinceps utatur, mandat.

Cicero S. D. Terentiae ſuae. 8

Lẽtulo & Marcello cos.

S I *uales, bene eſt: ego quidem ualeo. Valetudinem tuam uelim cures diligentiſſime. Nam mihi & ſcriptum, & nunciatum eſt, te in febrim ſubito incidiſſe. Quod celeriter me feciſti de Caeſaris litteris certiorem; feciſti mihi gratum. item poſthac, ſi quid opus erit, ſi quid acciderit noui, facies ut ſciam. Cura ut ualeas. Vale. Datum* IV. *non. Iun.*

ARG.

ARG. Significat dolorem suum ex Dolabellae, generi sui, Tulliolaeq. filiae ualetudine.

Cicero s.d. Terentiae suae. 9

ijsdem consulibus, opinor.

AD ceteras meas miserias accessit dolor e Dolabellae ualetudine, & Tulliae. omnino de omnibus rebus nec quid consilij capiam, nec quid faciam, scio. Tu uelim tuam, & Tulliae ualetudinem cures. Vale.

ARG. Mandat, ut cum Attico colloquatur, litteras mittat.

Cicero s.d. Terentiae suae. 10

ijsdem consulibus, ante quam ad Pompeium in Graeciam nauigeret.

QVID fieri placeret, scripsi ad Pomponium, serius, quam oportuit. cum eo si locuta eris, intelliges quid fieri uelim. apertius scribi, quando ad illum scripseram, necesse non fuit. de ea re, et de ceteris rebus quamprimum uelim nobis litteras mittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. VII. id. *Quinct.*

ARG. Tulliam ad se uenisse dicit; sibi autem in animo esse, Ciceronem filium ad Caesarem mittere.

Cicero s.d. Terentiae suae. 11

scripta uidetur post uictum Pompeium, ut etiam ex epistola 15. cognoscitur.

SI uales, bene est: ego ualeo. Tullia nostra uenit ad me prid. id. Iun. cuius summa uirtute, & singulari humanitate, grauiore etiam sum dolore affectus, nostra factum esse negligentia, ut longe alia in fortuna esset, atque eius pietas, ac dignitas postulabat. Nobis erat in animo, Ciceronem ad Caesarem mittere, et cum eo Cn. Sallustium. si profectus erit, faciam te certiorem.

ep. 17. lib. XI. ad Atticum.

tiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. XVII. *Kal. Quinct.*

ARG. Fere suum consilium reprehendit, quod, uicto in Pharsalia Pompeio, in Italiam redierit. monet uxorem, ne ad ipsum eat.

Caesare & Seruilio cos.

Cicero s. d. Terentiae suae. 12

QVOD *nos in Italiam saluos uenisse gaudes; perpetuo gaudeas uelim: sed perturbati dolore animi, magnisq. iniurijs, metuo, ne id consilij ceperimus, quod non facile explicare possimus. quare, quantum potes, adiuua. quid autem possis, mihi in mentem non uenit. In uiam quod te des hoc tempore, nihil est. & longum est iter, & non tutum: et non uideo quid prodesse possis, si ueneris. Vale. Datum pridie non. Nou. Brundisio.*

ep. 2. l. xi. ad Att.

ARG. Permittit uxori, ut de nuncio remittendo consilium capiat ex tempore.

ijsdem consulibus.

Cicero s. d. Terentiae suae. 13

diuortium, ad dotem conseruandam, simulare cogitabat.

QVOD *scripsi ad te proximis litteris de nuncio remittendo; quae sit istius uis hoc tempore, et quae concitatio multitudinis, ignoro. si metuendus iratus est, quies tamen ab illo fortasse nascetur. totum iudicabis quale sit; &, quod in miserrimis rebus minime miserum putabis, id facies. Vale.* VI. *id. Quinct.*

ARG. Rogat uxorem, & filiam, consulerent & ipsæ, & cum amicis, ab urbe discedant, nec ne, aduentu Caesaris.

Tullius

Tullius s. D. Terentiae, & pater Tulliolae, duabus animis suis; & Cicero matri optimae, suauissimae sorori. 14

Si uos ualetis, nos ualemus. Vestrum iam consilium est, non solum meum, quid sit uobis faciendum. si ille Romam modeste uenturus est: recte in praesentia domi esse potestis. sin homo amens diripiendam urbem daturus est: uereor, ut Dolabella ipse satis uobis prodesse possit. etiam illud metuo, ne iam intercludamini, ut, cum uelitis, exire non liceat. Reliquum est, quod ipsae optime considerabitis, uestri similes feminae sint ne Romae. si enim non sunt; uidendum est, ut honeste uos esse possitis. quomodocumque nunc se res habet; modo ut haec nobis loca tenere liceat, bellissime uel mecum, uel in nostris praediis esse poteritis. Etiam illud uerendum est, ne breui tempore fames in urbe sit. His de rebus uelim cum Pomponio, cum Camillo, cum quibus uobis uidebitur, consideretis: ad summam, animo forti sitis. Labienus rem meliorem fecit. adiuuat etiam Piso, quod ab urbe discedit, & sceleris condemnat generum suum. Vos, meae carissimae animae, quam saepissime ad me scribite & uos quid agatis, & quid istic agatur. Quinctus pater, & filius, & Rufus uobis salutem dicunt. Valete. VIII. *kal. Quinct. Minturnis.*

Lentulo, et Marcello cos.

gener Ciceronis, qui cũ Caesare erat. ad Attic. ep. 13. l. 7.

ep. 18. isto loco feminae, dixit. uide ep. 14. l. 7. ad Att.

qui a Caesare discesserat. ep. xi. lib. 16.

Caesarem qui arma inferat patriae.

ARG. Dicit se mutasse consilium de mittendo ad Caesarem Cicerone filio. haec autem epistola uidetur scripta post eam, quae XI. loco impressa est.

Tullius S. D. Terentiae suae. 15

*Si uales, bene est, ego ualeo. Constitueramus, ut ad te antea scripseram, obuiam Ciceronem Caesari mittere: sed mutauimus consiliũ, quia de illius aduentu nihil audiebamus. De ceteris rebus, etsi nihil erat noui, tamen, quid uelimus, & quid hoc tempore putemus opus esse, ex Sica poteris cognoscere. *Tulliam adhuc mecum teneo. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale.* XII. *kal. Quinct.*

epist. XI.

ARG. Argumentum est de litteris, & de Volumnia.

Tullius S. D. Terentiae suae. 16

Lẽtulo & Marcello cos. extremo consulatus die.

*Si uales, bene est: ego ualeo. Etsi eiusmodi tempora nostra sunt, ut nihil habeam, quod aut a te litterarum exspectem, aut ipse ad te scribam: tamen nescio quo modo & ipse uestras litteras exspecto, & scribo ad uos, cum habeo, qui ferat. Volumnia debuit in te officiosior esse, quam fuit; & id ipsum, quod fecit, potuit diligentius facere, & cautius. quamquam alia sunt, quae magis curemus, magisq. doleamus: quae me ita conficiunt, ut ij uoluerunt, *qui me de mea sententia detruserunt. Cura ut ualeas. pridie non. Ian.*

quorum consilio in Italiam, post deuictum Pompeium, reuerti.

ARG. Doloris index epistola.

Tullius s. d. Terentiae suae. 17

scripta post reditum eius in Italiam, uicto Pompeio.

SI quid haberem, quod ad te scriberem; facerem id & pluribus uerbis, & saepius. nunc quae sunt negotia, uides. ego autem quo modo sim affectus, ex Lepta, & Trebatio poteris cognoscere. fac ut tuam, & Tulliae ualetudinem cures. Vale.

ARG. Monet uxorem, & filiam, ut mature considerent, num Romae tuto esse possint, & cum dignitate.

Tullius s. d. Terentiae, & pater suauissimae filiae; Cicero matri, & sorori. 18

Lẽtulo & Marcello cos.

CONSIDERANDVM *nobis etiam atque etiam, animae meae, diligenter puto quid faciatis, Romae ne sitis, an mecum in aliquo tuto loco. id non solum meum consilium est, sed etiam uestrum. mihi ueniunt in mentem haec; Romae uos esse tuto posse per Dolabellam, eamq. rem posse nobis adiumento esse, si qua uis, aut si quae rapinae fieri coeperint. sed rursus illud me mouet, quod uideo omnes bonos abesse Roma, & eos mulieres suas secum habere. haec autem regio, in qua ego sum, nostrorum est tum opidorum, tum etiam praediorum: ut & multum esse mecum, &, cum abieritis, commode etiam in nostris praediis esse possitis. mihi plane non satis constat adhuc, utrum sit melius. uos uidete, quid aliae faciant isto loco feminae, & ne, cum uelitis*

Campana. ep. xi. lib. 16.

i. ista dignitate, qua uos estis. ep. 14.

uelitis, exire liceat. id uelim diligenter etiam atque etiam uobiscum, & cum amicis consideretis. Domus ut propugnacula, & praesidium habeat, Philotimo dicetis. Et uelim tabellarios instituatis certos, ut quotidie aliquas a uobis litteras accipiam. Maxime autem date operam, ut ualeatis, si nos uultis ualere. VIII. kal. Febr. Formiis.

ARG. Dolorem significat ex filiae ualetudine, & difficultatem, quo minus possit propius accedere.

Tullius s. d. Terentiae suae. 19

scripta, opinor post reditum eius in Italiam, superato ī Pharsalia Pompeio.

IN maximis meis doloribus excruciat me ualetudo Tulliae nostrae. de qua nihil est quod ad te plura scribam. tibi enim aeque magnae curae esse certo scio. Quod me propius uultis accedere, uideo ita esse faciendum: etiam ante fecissem: sed me multa impedierunt, quae ne nunc quidem expedita sunt. sed a Pomponio exspecto litteras, quas ad me quamprimum perferendas cures uelim. Da operam ut ualeas.

ARG. Mandat, ut in Tusculano omnia sint parata ad hospites accipiendos.

Tullius s. d. Terentiae suae. 20

post reditum eius in Italiã, uicto Põpeio.

IN TVSCVLANVM nos uenturos putamus aut nonis, aut postridie. ibi fac ut sint omnia parata. plures enim fortasse nobiscum erunt: &, ut arbitror, diutius ibi commorabimur. labrum si in balneo non est, fac ut sit: item cetera quae sunt ad uictum, & ad ualetudinem

tudinem

tudinem necessaria. Vale. Kalendis Oct. de Venusio.

ARG. Scribit, ut, quae tempus postulabit, prouideatt. sibiq. absenti administret, litterasq. mittat.

Tullius s. D. Terentiae suae. 21

eodem tempore.

S I *uales, bene est: ego ualeo. Da operam ut conualescas: quod opus erit, ut res, tempusq. postulat, prouideas, atque administres, & ad me de omnibus rebus quā saepissime litteras mittas. Vale.*

ARG. Dicit se tabellarios exspectare; ut consilium capere posit.

Tullius s. D. Terentiae suae. 22

eodem tempore.

S I *uales, bene est: ego ualeo. Nos quotidie tabellarios uestros exspectamus: qui si uenerint, fortasse erimus certiores, quid nobis faciendum sit; faciemusq. te statim certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Kal. Sept.*

ARG. Nondum se neque de Caesaris aduentu, neque de eius litteris quidquam scire dicit.

Tullius s. D. Terentiae suae. 23

eodem tempore Pharnace deuicto, redeunte ad urbē Caesare.

S I *uales, bene est: ego ualeo. Nos neque de Caesaris aduentu, neque de litteris, quas Philotimus habere dicitur, quidquam adhuc certi habemus. si quid erit certi, faciam te statim certiorem. Valetudinem tuam fac ut cures. Vale.* IV. *id. Sext.*

ARG. Scribit de litteris a Caesare acceptis, de eius aduentu, de obuiam itione.

Tullius S. D. Terentiae suae. 24

SI *uales, bene est: ego ualeo. Redditae mihi iam tandem sunt a Caesare litterae, satis liberales: et ipse* opinione celerius uenturus esse dicitur. cui utrum obuiam procedam, an hic eum exspectem, cum constituero, faciam te certioré. Tabellarios mihi uelim quamprimum remittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. pridie id. Sext.*

eodem tempore.
ad Att. l. XI. ep. 15. l. 12.

CICERONIS

CICERONIS EPISTOLARVM, AD SENATVM, ET ALIOS, LIBER XV.

ARGVMENTVM.

Cũ Parthi maximis copijs Euphratem, qui terminus erat imperij Romani, transissent, sollicitus Cicero de sua prouincia, itẽ de reliquis, quae ab impetu belli nõ longe abessent, monet ut maiores exercitus summittantur.

Cicero procos. s. d. cos. praet. trib. pl. s. p. q. r.

Sulpicio & Marcello cos.

Si vos bene ualetis, bene est: ego quidem ualeo. Etsi non dubie mihi nunciabatur, Parthos transisse Euphratem cum omnibus fere suis copijs: tamen, quod arbitrabar a M. Bibulo procos. certiora de his rebus ad uos scribi posse, statuebam mihi non necesse esse publice scribere ea, quae de alterius prouincia nunciarẽtur. postea uero quam certissimis auctoribus, legatis, nuncijs, litteris sum certior factus: uel quod tanta res erat, uel quod nondum audieramus Bibulum in Syriam uenisse, uel quia administratio huius belli mihi cum Bibulo paene est cõmunis; quae ad me delata essent, scribenda ad uos putaui. Regis Antiochi Commageni legati primi mihi nunciarunt. Parthorum magnas copias Euphratem trãsire coepisse. quo nuncio allato, cum essent nonnulli, qui & regi minorem fidem habendam putarent, statui exspectandum esse, si quid certius afferretur. Ad

terminum imperij Romani.

ep. 3. & 4.

Iustinus l. 41.

XIII. kal. Oct. cum exercitum in Ciliciam ducerem, in finibus Lycaoniae, et Cappadociae mihi litterae redditae sunt a Tarcondimoto, qui fidelissimus socius trans Taurum; amicissimusq. populi R. existimatur; Pacorum, Orodis regis Parthorum filium, cum permagno equitatu Parthico transisse Euphratem, & castra posuisse Tybae; magnumq. tumultum esse in prouincia Syria excitatum. eodem die ab Iamblico, philarcho Arabum, quem homines opinantur bene sentire, amicumq. esse reip. nostrae, litterae de iisdem rebus mihi redditae sunt. His rebus allatis, etsi intelligebam socios infirme animatos esse, & nouarum rerum exspectatione suspensos: sperabam tamen eos, ad quos iam accesseram, quiq. nostram consuetudinem, integritatemq. perspexerant, amiciores populo R. esse factos; Ciliciam autem firmiorem fore, si aequitatis nostrae particeps facta esset. & ob eam caussam; & ut opprimerentur ii, qui ex Cilicum gente in armis essent; & ut hostis is, qui esset in Syria, sciret exercitum populi R. non modo non cedere his nunciis allatis, sed etiam propius accedere; exercitum ad Taurum institui ducere. sed, si quid apud uos auctoritas mea ponderis habet, in iis praesertim rebus, quas uos audistis, ego paene cerno; magnopere uos & hortor, et moneo, ut his prouinciis, serius uos quidem, quam decuit, sed aliquando tamen consulatis. nos quemadmodum instru-

Strabo lib. 14. Dio l. 41. 50. & 54.

ep. 18. l. 5. ad Att. Iustinus l. 42. Caesum a Ventidio Pacorum cum uniuerso exercitu tradit.

Tarcondimoti filio. Strabo l. 16.

in quā nondum peruenerat, cū tamen esset in prouincia sua. uide ep. 67. l. 13.

ep. sequenti.

ep.5.l.8.

instructos, & quibus praesidijs munitos ad tanti belli opinionem miseritis, non estis ignari. quod ego negotium, non stultitia obcaecatus, sed uerecundia deterritus, non recusaui. neque enim umquam ullum periculum tantum putaui, quod subterfugere mallem, quam uestrae auctoritati obtemperare. hoc autem tempore res sese sic habet, ut, nisi exercitum tantum, quantum ad maximum bellum mittere soletis, mature in has prouincias miseritis, summum periculum sit, ne amittendae sint omnes hae prouinciae, quibus uectigalia populi R. continentur. quamobrem autem in hoc prouinciali delectu spem habeatis aliquam, caussa nulla est. neque multi sunt: & diffugiunt, qui sunt, metu oblato: &, quod genus hoc militum sit, iudicauit, uir fortissimus, M. Bibulus in Asia: qui, cum ei permisissetis, delectum habere noluerit. nam sociorum auxilia, propter acerbitatem, atque iniurias imperij nostri, aut ita imbecilla sunt, ut non multum nos iuuare possint; aut ita alienata a nobis, ut neque exspectandum ab ijs, neque committendum ijs quidquam esse uideatur. regis Deiotari & uoluntatem, & copias, quantaecumque sunt, nostras esse duco. Cappadocia est inanis. reliqui reges, tyranniq. neque opibus satis firmi, nec uoluntate sunt. mihi, in hac paucitate militum, animus certe non deerit: spero ne consilium quidem. quid casurum sit, incertum est. utinam saluti nostrae

duas legiones habebat. ep.15. l.5. ad Att.

strae consulere possimus: dignitati certe consulemus. Valete.

ARG. Exponit, quid in prouincia, audito Parthorum aduentu, egerit ad tuendam prouinciam, & socios in fide cōtinendos: addit de Ariobarzane rege ab insidijs liberato.

Sulpicio & Marcello cos.

Cicero procos. s. d. cos. praet. trib. pl. s. p. q. r. 2

ep.6.l.3. & ad Att.ep.13.l.5.

SI *uos bene ualetis, bene est: ego quidem ualeo. Cum pridie kal. Sext. in prouinciam uenissem; neque maturius propter itinerum, & nauigationum difficultatem uenire potuissem: maxime conuenire officio meo, reiq. pub. conducere putaui, parare ea, quae ad exercitum, quaeq. ad rem militarem pertinerent. quae cum essent a me cura magis, & diligentia, quam facultate, & copia, constituta; nuncijque, & litterae de bello a Parthis in prouinciam Syriã illato quotidie fere afferrentur: iter mihi faciendum per Lycaoniam, & per Isauros, & per Cappadociam arbitratus sum. erat enim magna suspicio, Parthos, si ex Syria egredi, atque irrumpere in meam prouinciam conarentur, iter eos per Cappadociam, quod ea maxime pateret, esse facturos. itaque cum exercitu per Cappadocia partem eã, quae cum Cilicia continens est, iter feci: castraq. ad Cybistra, quod opidum est ad montem Taurum, locaui: ut Artuasdes, rex Armenius, quocumque animo esset, scire non procul a suis finibus exercitum populi R. esse: & Deiotarum, fidelissimum*

de hoc modeste queritur. ep.antecedēti.

idē scribit ad Appium ep.6. l.3.

cuius soror nupta erat Pacoro, regis Parthorũ filio Appianus in Parthico infra ep.3.

*delissimum regem, atque amicissimum reip. no-
strae, maxime coniunctum haberem, hominem
cuius & consilio, & opibus adiuuari posset resp.
quo cum in loco castra haberem; equitatumq. in
Ciliciam misissem; ut & meus aduentus ijs ciui-
tatibus, quae in ea parte essent, nunciatus, fir-
miores animos hominum faceret; & ego matu-
re, quid ageretur in Syria, scire possem: tem-
pus eius tridui, quod in ijs castris morabar, in
magno officio, & necessario mihi ponendum pu-
taui. cum enim uestra auctoritas intercessisset, ut
ego regem Ariobarzanem, 'Euseben, & 'Philo-
romaeum, tuerer; eiusq. regis salutem, & inco-
lumitatem regni defenderem; regi, regnoq. prae-
sidio essem; adiunxissetisque, salutem eius regis
populo, senatuiq. magnae curae esse; quod nullo
umquam de rege decretum esset a nostro ordine:
existimaui me iudicium uestrum ad regem defer
re debere, eiq. praesidium meum, & fidem, &
diligentiam polliceri: ut, quando salus ipsius, &
incolumitas regni mihi commendata esset a uo-
bis diceret, si quid uellet. Quae cum essem in
consilio meo cũ rege locutus; initio ille orationis
suae uobis maximas, ut debuit, deinde etiam mi-
hi gratias egit; quod ei permagnum, & perho-
norificum uidebatur, senatui, populoque R. tan-
tae curae esse salutem suam, meq. tantam diligen
tiam adhibere, ut & mea fides, & commenda-
tionis uestrae auctoritas perspici posset. atque ille*

primo,

infra ep. 4.

sic appellabatur a Romanis, graecis nominibus ad latinam consuetudinẽ traductis, id est, pius, & amicus Romanorum. uide ep. 17. l. 2.

primo, quod mihi maximae laetitiae fuit, ita mecum locutus est, ut nullas insidias neque uitae suae, neque regno diceret se aut intelligere fieri, aut etiam suspicari. Cum ei ego gratulatus essem, idq. me gaudere dixissem, cohortatus ut recordaretur casum illum interitus [x] *paterni, & uigilanter se tueretur, atque admonitu senatus consuleret saluti suae: tum a me discessit in opidum Cybistra. postero autem die cum Ariarathe, fratre suo, & cum paternis amicis, maioribus natu, ad me in castra uenit: perturbatusque, & flens, cum idem & frater faceret, & amici, meam fidem, uestram commendationem implorare coepit. cum admirarer, quid accidisset noui; dixit, ad se indicia manifestarum insidiarum esse delata; quae essent ante aduentum meum occultata, quod ij, qui ea patefacere possent, propter metum reticuissent: eo autem tempore, spe mei praesidij, complures ea, quae scirent, audacter ad se detulisse: in his amantissimum sui, summa pietate praeditum, fratrem dicere ea, quae is me quoque audiente dicebat, se sollicitatum esse, ut regnare uellet: id, uiuo fratre suo, accidere non potuisse: se tamen ante illud tempus eam rem nũquam in medium propter periculi metum protulisse. Quae cum esset locutus; monui regem, ut omnem diligentiam ad se conseruandum adhiberet: amicosq. in patris eius* [x] *fide, atque iudicio probatos, hortatus sum, regis sui uitam, docti*

ca-

[x] uidetur Ariobarzanes rex, cui senatus Cappadociae regnum largitus erat, insidijs interfectus. de quo Iustinus l. 38. & hic ep. 17. lib. 2.

[x] dictionem, Fide, plerique ueteres libri non habens.

caſu acerbiſſimo patris eius, omni cura, cuſtodiaq.
defenderent. Cum rex a me equitatum, cohor-
tesq. de exercitu meo poſtularet: etſi intelligebá
ueſtro S. C. non modo poſſe me id facere, ſed etiá
debere; tamen, cũ reſp. poſtularet, propter quo-
tidianos ex Syria nuncios, ut quamprimum exer
citum ad Ciliciae fines adducerem; cumque mi-
hi rex, patefactis iam inſidiis, non egere exer-
citu populi R. ſed poſſe ſe ſuis opibus defendere
uideretur; illum, cohortatus ſum, ut in ſua uita
conſeruanda primum regnare* diſceret; a quibus
perſpexiſſet ſibi inſidias paratas, in eos uteretur
iure regio, poena afficeret eos, quos neceſſe eſſet;
reliquos metu liberaret; praeſidio exercitus mei
ad eorum, qui in culpa eſſent, timorem potius,
quam ad contentionem uteretur: fore autem, ut
omnes, quando S. C. noſſent, intelligerent me re-
gi, ſi opus eſſet, ex auctoritate ueſtra praeſidio
futurum. Ita, confirmato illo, ex eo loco caſtra
moui, & iter in Ciliciam facere inſtitui; cum hac
opinione e Cappadocia diſcederem, ut *conſilio ue
ſtro, caſu incredibili, ac paene diuino, regem,
quem uos honorificétiſſime appellaſſetis nullo po-
ſtulante, quemq. meae fidei commendaſſetis, &
cuius ſalutem magnae uobis curae eſſe decreuiſ-
ſetis, meus aduentus praeſentibus inſidiis libe-
raſſet. quod ad uos a me ſcribi, non alienum pu-
taui; ut intelligeretis ex iis, quae paene accide-
runt, uos multo ante, ne ea acciderent, prouidiſſe.

Eoq.

* erat enim adoleſcens appellatus a ſenatu rex Cicerone conſule. ep. 17. lib. 2.

* qui prouidiſtis multo ante, ne acciderent ea, quae paene acciderunt, facto S. C. de Ariobarzane.

Eoq. uos studiosius feci certiores, quod in rege Ariobarzane ea mihi signa uideor uirtutis, ingenij, fidei, beneuolentiaeq. erga uos perspexisse, ut non sine caussa tantam curam, diligentiamq. in eius uos salutem uideamini contulisse. Valete.

de quo decreuistis, quod nullo umquam de rege.

ARG. Scribit de rumore Parthici belli: & affert excusationem, cur publice non scripserit.

M. Cicero imp. s. d. M. Catoni. 3

epist. 1. & 4.

CVM *ad me legati, missi ab Antiocho Commageno, uenissent in castra ad Iconium ante diem* III. *non. Sept. ijq. mihi nunciassent, regis Parthorum filium, quocum esset nupta regis Armeniorum soror, ad Euphratem cum maximis Parthorum copiis, multarumq. praeterea gentium magna manu uenisse, Euphratemq. iam transire coepisse; dicique, Armenium regem in Cappadociam impetum esse facturum: putaui pro nostra necessitudine me hoc ad te scribere oportere. publice propter duas caussas nihil scripsi: quod & ipsum Commagenum legati dicebant ad senatum statim nuncios, litterasq. misisse; & existimabam M. Bibulum procos. qui circiter id. Sext. ab Epheso in Syriam nauibus profectus erat, quod secundos uentos habuisset, iam in prouinciam suam peruenisse: cuius litteris omnia certiora perlatum iri ad senatum putabam. Mihi, ut in eiusmodi re, tantoq. bello, maxime curae est, ut, quae copiis, & opibus tenere uix possumus, ea mansuetudine, & continentia nostra, sociorum*

Artuasdis ep. 2.

Arabum ep. 4.

Euphrates erat terminus Parthicae prouinciae.

quocum nupta erat filia Catonis. Plut. in Bruto.

quia Syria, Bibuli prouincia, Parthis finitima.

ciorum fidelitate teneamus. Tu uelim, ut consueſti, nos abſentes diligas, & defendas. Vale.

ARG. Narrat, quae in prouincia geſſerit: pro quibus rebus a Catone petit, ut in ſenatu ſupplicationes ſibi decernat.

M. Cicero imp. S. D. M. Catoni. 4

SVMMA *tua auctoritas fecit, meumq. perpetuum de tua ſingulari uirtute iudicium, ut magni mea intereſſe putarem, & res eas, quas geſſiſſem, tibi notas eſſe, & non ignorari a te, qua aequitate, & continentia tuerer ſocios, prouinciamq. adminiſtrarem. his enim a te cognitis, arbitrabar facilius me tibi, quae uellem, probaturum. Cum in prouinciam pridie Kal. Sext. ueniſſem, & propter anni tẽpus ad exercitum mihi confeſtim eſſe eundum uiderem; biduum Laodiceae fui, deinde Apameae quattriduum, triduum Synnadis, totidem dies Philomeli. quibus in opidis cum magni conuentus fuiſſent; multas ciuitates acerbiſſimis tributis, & grauiſſimis uſuris, & falſo aere alieno liberaui. cumq. ante aduentum meũ ſeditione quadam exercitus eſſet diſſipatus; quinque cohortes ſine legato, ſine tribuno mil. denique etiam ſine cẽturione ullo apud Philomelum conſediſſent; reliquus exercitus eſſet in Lycaonia: M. Anneio legato imperaui, ut eas quinque cohortes ad reliquum exercitum duceret; coactoq. in unum locum exercitu, caſtra in Lycaonia apud Iconium faceret. quod cum ab illo diligenter eſſet actum; ego in caſtra ad VII. kal.*

ad Att. ep. 16. lib. 5. & hic ep. 8. l. 3.

uide ep. 7. 8. & 10. l. 3.

puto ſignificari eas, de quibus ad Appium ſcribit epiſt. 6. lib. 3.

kal. Sept. ueni: cum interea superioribus diebus ex S. C. & euocatorum firmam manũ, & equitatum satis idoneum, & populorum liberorum, regumq. sociorum auxilia uoluntaria comparauissem. interim cum, exercitu lustrato, iter in Ciliciam facere coepissem; kal. Sept. legati a rege Commageno ad me missi, pertumultuose, neque tamen non uere, Parthos in Syriam transisse, nunciauerunt. quo audito, uehementer sum commotus cum de Syria, tum de mea prouincia, de reliqua denique Asia. itaque exercitum mihi ducendum per Cappadociae regionem eam, quae Ciliciam attingeret, putaui. nam si me in Ciliciam demisissem; Ciliciam quidem ipsam propter montis Amani naturam facile tenuissem; (duo sunt enim aditus in Ciliciam ex Syria, quorum uterque paruis praesidiis propter angustias intercludi potest: nec est quidquam Cilicia contra Syriam munitius) sed me Cappadocia mouebat, quae patet a Syria, regesq. habet finitimos; qui etiam si sunt amici nobis, tamen aperte Parthis inimici esse non audent. itaque in Cappadocia extrema, non longe a Tauro, apud opidum Cybistra castra feci; ut & Ciliciam tuerer; & Cappadociam tenens, noua finitimorum consilia impedirem. Interea in hoc tanto motu, tantaq. exspectatione maximi belli, rex Deiotarus, cui non sine caussa plurimum semper & meo, & tuo, & senatus iudicio tributum est, uir cum beneuolentia, &

epist. 1. & 3.

fide

fide erga populum R. singulari, tum praesentia, magnitudine, & animi, & consilij, legatos ad me misit, se cum omnibus suis copijs in mea castra esse uenturum. Cuius ego studio, officioq. commotus, egi ei per litteras gratias: idq. ut maturaret, hortatus sum. Cum autem ad Cybistra propter rationem belli quinque dies esse commoratus; regem Ariobarzanem, cuius salutem a senatu te auctore commendatam habebam, praesentibus insidijs nec opinantem liberaui: neque solum ei saluti fui, sed etiam curaui, ut cum auctoritate regnaret. Metram, & eum, quem tu diligenter mihi commendaras, Athenaeum, importunitate Athenaidis exsilio multatos, maxime apud regem auctoritate, gratiaq. constitui. Cumq. magnum bellum in Cappadocia concitaretur, si sacerdos armis se, quod facturus putabatur, defenderet, adolescens & equitatu, & peditatu, & pecunia paratus, & toto, ijs qui nouari aliquid uolebant: perfeci, ut e regno ille discederet; rexq. sine tumultu, ac sine armis, omni auctoritate aulae communita, regnum cum dignitate obtineret. Interea cognoui multorum litteris, atque nuncijs, magnas Parthorum copias, & Arabum ad opidum Antiochiam accessisse, magnumq. eorum equitatum, qui in Ciliciam transisset, ab equitum, meorum turmis, & a cohorte praetoria, quae erat Epiphaneae praesidij caussa, occidione occisum. Quare cum uiderem,

cohortes xxx. equitum MM. uide ad Att. ep. 18. lib. 5. & 1. lib. 6.

ep. 18. lib. 13.

uide scholiũ.

uide scholiũ.

quos in Ciliciã praemiserat. uide supra, ep. 2.

rem, a Cappadocia Parthorum copias auersas, nō longe a finibus esse Ciliciae; quam potui maximis itineribus ad Amanum exercitum duxi. quo ut ueni; hostem ab Antiochia recessisse, Bibulum Antiochiae esse cognoui; Deiotarumq. confestim, iam ad me uenientem cum magno, & firmo equitatu, & peditatu, & cum omnibus suis copijs, certiorem feci, non uideri esse caussam, cur abesset a regno; meq. ad eum, si quid forte noui accidisset, statim litteras, nunciosq. missurum esse. cumq. eo animo uenissem, ut utrique prouinciae, si ita tempus ferret, subuenirem: tamen id, quod iam ante statueram uehementer interesse utriusque prouinciae, pacare Amanum, & perpetuum hostem ex eo monte tollere, agere perrexi. cumq. me discedere ab eo monte simulassem, & alias partes Ciliciae petere; abessemq. ab Amano iter unius diei; & castra apud Epiphaneam fecissem: ad IV. id. Oct. cum aduesperasceret, expedito exercitu ita noctu iter feci, ut ad III. id. Oct. cum lucesceret, in Amanum adscenderem: distributisq. cohortibus, & auxilijs, cum alijs Quinctus frater legatus mecum simul, alijs C. Pontinius legatus, reliquis M. Anneius, & L. Tullius, legati, praeessent, plerosque nec opinantes oppressimus; qui occisi, captiq. sunt, interclusi fuga. Eranam autem quae fuit non uici instar, sed urbis, quod erat Amani caput, itemq. Sepyram, et Commorim, acriter, et diu repugnātibus, Pontinio

Cassio insequē te. uide ep. 20. l. 5. ad Att.

Galatia.

ep. 10. l. 2.

ad Att. ep. 20. l. 5.

cuius auaritiā carpit ep. ultima l. 5. ad Att.

Pontinio illam partem Amani tenente, ex antelucano tempore usque ad horam diei decimam, magna multitudine hostium occisa, cepimus: castellaq. sex capta: complura incendimus. his rebus ita gestis, castra in radicibus Amani habuimus apud Aras Alexandri quattriduum: & in reliquijs Amani delendis, agrisq. uastandis, quae pars eius montis meae prouinciae est, id tempus omne consumpsimus. confectis his rebus, ad opidum Eleutherocilicum Pindenissum exercitum adduxi. quod cum esset altissimo, & munitissimo loco; ab ijsq. incoleretur, qui ne regibus quidem umquam paruissent; cum & fugitiuos reciperent, & Parthorum aduentum acerrime exspectarent: ad existimationem imperij pertinere arbitratus sum, comprimere eorum audaciam, quo facilius etiam ceterorum animi, qui alieni essent ab imperio nostro, frangerentur. uallo, & fossa circumdedi: sex castellis, castrisq. maximis saepsi: aggere, uineis, turribus oppugnaui: ususq. tormentis multis, multis sagittarijs, magno labore meo, sine ulla molestia, sumptu ue sociorum, septimo quinquagesimo die rem confeci; ut, omnibus partibus urbis disturbatis, aut incensis: compulsi, in potestatem meam peruenirent. His erant finitimi, pari scelere, & audacia, Tibarani. ab his, Pindenisso capto, obsides accepi: exercitum in hiberna dimisi: Quinctum fratrem negocio praeposui, ut in uicis aut captis, aut male

uide ep.10.l.2. & ad Att. ep. 20. lib. 5.

unica turri ep. 20.l.5. ad Att.

ep.20.lib.5. ad Att.

pacatis exercitus collocaretur. Nunc uelim tibi sic persuadeas; si de his rebus ad senatum relatũ sit, me existimaturum summam mihi laudem tributam, si tu honorem meum sententia tua comprobaris. idque, etsi talibus de rebus grauissimos homines & rogare solere, & rogari scio, tamen admonendum potius te a me, quam rogandum, puto. tu es enim is, qui me tuis sententijs saepissime ornasti; qui oratione, qui praedicatione, qui summis laudibus in senatu, in concionibus ad caelum extulisti; cuius ego semper tanta esse uerborum pondera putaui, ut, uno uerbo tuo cum mea laude coniuncto, omnia consequi me arbitrarer. Te denique memini, cum cuidam clarissimo, atque optimo uiro supplicationem non decerneres, dicere, te decreturum, si referretur ob eas res, quas is consul in urbe gessisset. Tu idem mihi supplicationem decreuisti togato, non, ut multis, rep. bene gesta, sed ut nemini, rep. conseruata. Mitto, quod inuidiã, quod pericula, quod omnes meas tempestates & subieris, & multo etiam magis, si per me licuisset, subire paratissimus fueris; quod denique inimicum meum, tuum inimicum putaris: cuius etiam interitum, ut facile intelligerem, mihi quantum tribueres, Milonis caussa in senatu defendenda approbaris. A me autẽ haec sunt profecta, quae ego in beneficij loco non pono, sed in ueri testimonij, atque iudicij: nõ ut praestantissimas tuas uirtutes tacitus admi-

rarer

ut mihi supplicationes decernantur.

rogamus enim, quorum uoluntati non ualde confidimus: admonemus, quos optime animatos erga nos credimus. l. 1. epist. 9. paene in extremo.

opinor, C. Antonio, cui decreta supplicatio. Dio l. 37.

ob exstinctam coniurationẽ. Quinct. in Pisonem, Phil. 14.

si armis contra Clodiũ certare uoluissem.

uide Pedianũ.

*rarer, (quis enim id non facit?) sed in omnibus orationibus, sententijs dicendis, caussis agendis, omnibus scriptis, graecis, latinis, omni denique uarietate litterarum mearum te non modo ijs, quos uidissemus, sed ijs, de quibus audissemus, omnibus anteferrem. Quaeres fortasse, quid sit, quod ego hoc nescio quid gratulationis, & honoris a senatu tanti aestimem. agam iam tecum familiariter, ut est & studijs, & officijs nostris mutuis, & summa amicitia dignum, & necessitudine etiam paterna. Si quisquam fuit umquam remotus & natura, & magis etiam, ut mihi quidem sentire uideor, ratione, atque doctrina ab inani laude, & sermonibus uulgi; ego profecto is sum. testis est consulatus meus: in quo, sicut in reliqua uita, fateor ea me studiose secutú, ex quibus uera gloria nasci posset, ipsam quidem gloriam per se numquam putaui expetendam. itaque & *prouinciam ornatam, & spem non dubiam *triumphi neglexi. sacerdotium denique, cum, quemadmodum te existimare arbitror, non difficillime consequi possem, non appetiui. idem post *iniuriam acceptam, quam tu reip. calamitatem semper appellas, meam non modo non calamitatem, sed etiam gloriam, studui quamornatissima senatus, populiq. R. de me iudicia intercedere. itaque & *augur postea fieri uolui, quod antea neglexeram: & eum honorem, qui a senatu tribui rebus bellicis solet, neglectum a me*

graece etiã Cicero scripsit, ut cõmentarium de consulatu suo. ep.1. lib.2. ad Att.

ep.2. lib.5.

si in prouinciā irem.

exsilium suum significat.

uide oratione 2. in Antonium & in principio de claris orat. & Plut.

olim, nunc mihi expetendum puto. Huic meae uoluntati, in qua inest aliqua uis desiderij ad sanandum uulnus iniuriae, ut faueas, adiutorq. sis, quod paullo ante me negaram rogaturum, uehementer rogo, sed ita, si non ieiunum hoc nescio quid, quod ego gessi, contemnendum uidebitur, sed tale, atque tantum, ut multi, nequaquam paribus rebus, honores summos a senatu consecuti sint. Equidem etiam mihi illud animaduertisse uideor (scis enim, quam attente te audire soleam) te non tam res gestas, quam mores, instituta, atque uitam imperatorum spectare solere in habendis, aut non habendis honoribus. quod si in mea caussa considerabis; reperies me exercitu imbecillo contra metum maximi belli firmissimum praesidium habuisse aequitatem, & continentiam. his ego subsidiis ea sum consecutus, quae nullis legionibus consequi potuissem: ut ex alienissimis sociis amicissimos, ex infidelissimis firmissimos redderem; animosq. nouarum rerum exspectatione suspensos, ad ueteris imperij beneuolentiam traducerẽ. Sed nimis haec multa de me, praesertim ad te, a quo uno omniũ sociorum querellae audiuntur. cognosces ex iis, qui meis institutis se recreatos putant. cumq. omnes uno prope consensu de me apud te ea, quae mihi optatissima sunt, praedicabunt: tum duae maximae clientelae tuae, Cyprus insula, & Cappadociae regnum, tecum de me loquentur: puto

triumphum.

cum in senatu sententiã dicis.

duabus legionibus. ep. 15. l. 5. ad Att. & hic ep. 9. lib. 3. & 1. huius lib.

cum Appij institutis afflicti essent. ad Att. lib. 5. ep. 16. & l. 6. ep. 1.

etiam

etiam regem Deiotarum, qui uni tibi est maxime necessarius. quae si etiam maiora sunt; & in omnibus saeculis pauciores uiri reperti sunt, qui suas cupiditates, quam qui hostium copias, uincerent: est profecto tuum, cum ad res bellicas, haec, quae rariora, & difficiliora sunt, genera uirtutis adiunxeris, ipsas etiam illas res gestas [x]*iustiores esse, & maiores, putare. Extremum illud est, ut, quasi diffidens rogationi meae, philosophiam ad te allegem: qua nec mihi carior ulla umquam res in uita fuit, nec hominum generi maius a deis munus ullum est datũ. haec igitur, quae mihi tecum communis est, societas studiorum, atque artium nostrarum, quibus a pueritia deditis, ac deuincti soli* [x]*propemodum nos philosophiam illam ueram, & antiquam, quae quibusdam otij esse, ac desidiae uidetur, in forum, atque in remp. atque in ipsam aciem paene deduximus, tecum agit de mea laude: cui* [x]*negari a Catone fas esse non puto. quamobrem sic tibi persuadeas uelim: si mihi tua sententia tributus honos ex meis litteris fuerit, me existimaturum, cum auctoritate tua, tum beneuolentia erga me mihi, quod maxime cupierim, contigisse. Vale.*

magis placeret, illustriores.

uide prooemiũ paradoxorum.

negauit tamẽ, ut patet in ep. sequenti, & xi. lib. 8. & 1. & 2. lib. 7. ad Att.

ARG. Excusat se, quod Ciceroni supplicationem non decreuerit; & tamen decretam gaudet; seq. de illo honorificentius dicit sensisse, quam eos, qui supplicationem decreuerunt.

M. Cato. s. D. M. Ciceroni imp. 5

QVOD *& resp. me, & nostra amicitia horta-*

hortatur, libenter facio, ut tuam uirtutem, innocentiam, diligentiam, cognitam in maximis rebus togati, armati foris pari industria administrare gaudeam. itaque, quod pro meo iudicio facere potui, ut innocentia, consilioq. tuo defensam prouinciam, seruatum Ariobarzanis cum ipso rege regnum, sociorum reuocatam ad studium imperij nostri uoluntatem, sententia mea, & decreto laudarem, feci. supplicationem decretam, si tu, qua in re nihil fortuito, sed summa tua ratione, & continentia reip. prouisum est, dijs immortalibus gratulari nos, quam tibi referre acceptum mauis; gaudeo. quod si triumphi praerogatiuam putas supplicationem; & iccirco casum potius, quam te laudari uis: neque supplicationem sequitur semper triumphus: & triumpho multo clarius est, senatum iudicare, potius mansuetudine, & innocentia imperatoris prouinciam, quam ui militum, aut benignitate deorum, retentam, atque conseruatam esse: quod ego mea sententia censebam. Atque haec ego iccirco ad te contra consuetudinem meam pluribus scripsi, ut, quod maxime uolo, existimes me laborare, ut tibi persuadeam, me & uoluisse tua maiestate, quod amplissimum sum arbitratus; &, quod tu maluisti, factum esse gaudere. Vale, & nos dilige, & instituto itinere seueritatem, diligentiamq. socijs, & reip. praesta.

hoc addidit, quia potest esse uirtus sine innocentia: nec desunt exempla.

uide ad Att. ep. 1. & 2. lib. 7.

excusat se, quod supplicationem nõ decreuerit. ep. XI. lib. 8.

Stoicorũ enim breuis oratio. Stoicus autem Cato. in orat. pro Murena.

ARG.

ARG. Exponit, eximia cum Catonis laude, quantam uoluptatem ceperit ex eius sententia, & ex gratulatione litterarum: petitque, ut sibi in adipiscendo triumpho adiutor sit, aut saltem, si adipiscatur, gaudeat.

Cicero s.d. Catoni. 6

LAETVS *sum laudari me, inquit Hector, opinor apud Naeuium, abs te pater laudato uiro. ea est enim profecto iucunda laus, quae ab ijs proficiscitur, qui ipsi in laude uixerunt. ego uero, uel gratulatione litterarum tuarum, uel testimonijs sententiae dictae, nihil est, quod me non assecutum putem. idq. mihi tum amplissimum, tum gratissimum est, te libenter amicitiae dedisse, quod liquido ueritati dares. &, si non modo unus, uerum etiam multi Catones essent in ciuitate nostra, in qua unum exstitisse mirabile est: quem ego currum, aut quam lauream cum tua laudatione conferrem? nam ad meum sensum, & ad illud sincerum, ac subtile iudicium nihil potest esse laudabilius, quam ea tua oratio, quae est ad me perscripta a meis necessarijs. sed caussam meae uoluntatis (non enim dicam, cupiditatis) exposui tibi superioribus litteris. quae etiam si parum iusta tibi uisa est, hanc tamen habet rationem, ut non nimis concupiscendus honos, sed tamen, si deferatur a senatu, minime aspernãdus esse uideatur. spero autem illum ordinem, pro meis ob remp. susceptis laboribus, me non indignum honore, usitato praesertim, existimaturum. quod si ita erit;*

opinor, ait; ne uideatur, homo consularis, & paene sexagenarius, poetas lectitare.

plures erãt Catones, sed unus uere Cato. nominatur enim C. Cato ep. 2. 4. 5. 6. lib. 1.

quia supplicationem nõ decreuit.

triumpho.

erit; tantùm ex te peto, quod amicissime scribis; ut cum tuo iudicio, quod amplissimum esse arbitraris, mihi tribueris; si id, quod maluero, acciderit, gaudeas. sic enim fecisse te, & sensisse, & scripsisse uideo: resq. ipsa declarat, tibi illum honorem nostrum supplicationis fuisse iucundum, quod scribendo affuisti. haec enim S. C. *non ignoro ab amicissimis eius, cuius de honore agitur, scribi solere. Ego, ut spero, te propediem uidebo, atque utinam rep. meliore, quam timeo. Vale.*

ad Att. ep. 1. l. 7.

iam emergebat inter Caesarẽ, & Pompeium discordia.

ARG. Gratulatur Marcello de fratre patruele consule designato: petitq. ab eo, ut sibi quamprimum, annuo imperio finito, successor mittatur.

Cic. procos. s. d. M. Marcello cos. 7

T e *& pietatis in tuos, & animi in remp. & clarissimi atque optimi consulatus, C. Marcello consule facto, fructum cepisse, uehementer gaudeo. non dubito, quid praesentes sentiant. nos quidẽ longinqui, & a te ipso missi in ultimas gentes, ad caelum mehercule te tollimus uerissimis, ac iustissimis laudibus. nam cum te a pueritia tua unice dilexerim; tuq. me in omni genere semper amplissimum esse & uolueris, & iudicaris: tamẽ, hoc uel tuo facto, uel populi R. de te iudicio, multo acrius, uehemẽtiusq. diligo; maximaq. laetitia afficior, cum ab hominibus prudentissimis, uirisq. optimis, omnibus dictis, factis, studiis, institutis uel me tui similem esse audio, uel te mei. unum uero si addis ad praeclarissimas res cõsulatus*

ep. 4. lib. 8.

ultimas nõ orbis terrae, sed imperij Romani.

eius gratia consulem factum C. Marcellum, significat.

idem in lib. de claris orat.

tus tui, ut aut mihi succedat quamprimum aliquis, aut ne quid accedat temporis ad id, quod tu mihi & S. C. & lege finisti: omnia me per te consecutum putabo. Cura ut ualeas, & me absentem diligas, atque defendas. Quae mihi de Parthis nunciata sunt; quia non putabam a me etiam nunc scribenda esse publice, propterea ne pro familiaritate quidem nostra uolui ad te scribere; ne, cum ad consulem scripsissem, publice uiderer scripsisse. Vale.

Marcello enim & Sulpicio cos. iuit in prouinciam.

nondum enim satis certa.

ARG. C. Marcello de consulatu gratulatur: suamq. illi dignitatem commendat.

Cicero procos. S. D. C. Marcello cos. des. 8

hic est, qui ex octauia, Augusti sorore, Marcellum genuit: de quo Virg. lib. 6.

MAXIMA *sum laetitia affectus, cum audiui te consulem factum esse: eumque honorem tibi deos fortunare uolo, atque a te pro tua, parentisq. tui dignitate administrari. nam cum te semper dilexi, amauique, quod mei amantissimum cognoui in omni uarietate rerum mearum: tum patris tui pluribus beneficiis, uel defensus tristibus temporibus, uel ornatus secundis, necesse est, ut & sim totus uester, & esse debeam: cum praesertim matris tuae, grauissimae, atque optimae feminae, maiora erga salutem, dignitatemq. meam studia, quam erant a muliere postulanda, perspexerim. quapropter a te peto maiorem in modum, ut me absentem diligas, atque defendas. Vale.*

in honoribus, & laboribus, dixit ep. 4. lib. 13. & epist. 29. eiusdem libri. & hic in ea, quae sequitur, proxima.

ARG.

ARG. Gratulatur C. Marcello de filio consule facto, erat autem collega Ciceronis in auguratu: ac libros quoque de iure augurali composuit. lib. 2. de Diuin. & Carisius.

Cicero procos. s. d. C. Marcello collegae.

filium.

MARCELLVM tuum consulem factum, teq. ea laetitia affectum esse, quam maxime optasti, mirum in modum gaudeo, idq. cum ipsius caussa, tum quod te omnibus secundissimis rebus dignissimum iudico: cuius erga me singularē beneuolentiā uel in labore meo, uel in honore perspexi: totam denique domum uestram uel salutis, uel dignitatis meae studiosissimam, cupidissimamq. cognoui. Quare gratum mihi feceris, si uxori tuae Iuniae, grauissimae, atque optimae feminae, meis uerbis eris gratulatus. A te id, quod consuesti, peto, me absentem diligas, atque defendas. Vale.

ep. 4. & 26. l. 13.

matri consulis designati.

ARG. Commendat studiose suam existimationem consuli Marcello in supplicatione decernenda.

M. Cicero imp. s. d. C. Marcello C. F. cos. 10

Marcellos, & Marcellinos gētiles fuisse Pedianus scribit.

QVANDO id accidit, quod mihi maxime fuit optatum, ut omnium Marcellorum, Marcellinorum etiam, (mirificus enim generis, ac nominis uestri fuit erga me semper animus) quando ergo ita accidit, ut omnium uestrum studio tuus consulatus satisfacere posset, in quem meae res gestae, lausque, & honor earum potissimum incideret:

erga me.

ut laudari, & honorari, te cōsule, possent,

cideret: peto a te id, quod facillimum factus sit, non aspernante, ut confido, senatu; ut quam honorificentissimum S.C. litteris meis recitatis, faciendum cures. Si mihi tecum minus esset, quam est cum tuis omnibus; allegarem ad te illos, a quibus intelligis me praecipue diligi. Patris tui beneficio in me sunt amplissima. neque enim saluti meae, neque honori amicior quisquã dici potest. frater tuus quanti me faciat, semperq. fecerit, esse hominem, qui ignoret, arbitror neminem. domus tua denique tota me semper omnibus sũmis officijs prosecuta est. neque uero tu in me diligẽdo cuiquam concesisti tuorum. Quare a te peto maiorem in modum, ut me per te quamornatissimum uelis esse, meamq. & in supplicatione decernenda, & in ceteris rebus existimationem satis tibi esse commendatam putes. Vale.

supplicatione decernenda.

patruelis, M. Marcellus. Suetonius in Iulio.

ep.xi.l.8.

ARG. Agit gratis consuli Marcello, quod supplicationem sibi decreuerit.

Cicero imp. S.D. C. Marcello cos. II

QVANTAE tibi curae meus honos fuerit, & quam idem exstiteris consul in me ornando, & amplificando, qui fueras semper cum parentibus tuis, & cum tota domo; etsi res ipsa loquebatur, cognoui tamen ex meorum omnium litteris. itaque nihil est tantum, quod ego non tua caussa debeam, facturusq. sim cum studiose, tum libenter. nam magni interest, cui debeas: debere autem nemini malui, quam tibi; cui me cum studia

cum decretam mihi supplicatiõẽ audirem.

dia communia, beneficia paterna, tuaq. iam ante coniunxerant; tum accedit, mea quidem sententia, maximum uinculum, quod ita remp. geris, atque gessisti, qua mihi carius nihil est, ut, quantum tibi omnes boni debeant, quo minus tantundem ego unus debeam, non recusem. quamobré tibi uelim ij sint exitus, quos mereris, quos fore confido. Ego, si me nauigatio non morabitur, quae incurrebat in ipsius, Etesias, propediem te, ut spero, uidebo. Vale.

eum honorem tibi deos fortunare uolo, dixit ep. 8. & 12.

ARG. Gratulatur de consulatu: petitque, ut operam det, ne quid sibi temporis ad suum annuum prouinciale munus addatur.

Cicero s.d. L. Paullo. cos. des. 12

qui Catilinam lege Plautia interrogarat. Sallustius.

E T S I *mihi numquam fuit dubium, quin te populus R. pro tuis summis in remp. meritis, & pro amplissima familiae dignitate, summo studio, cunctis suffragijs consulem facturus esset: tamen incredibili laetitia sum affectus, cum id mihi nunciatum est: eumq. honorem tibi deos fortunare uolo, a teq. ex tua, maiorumq. tuorum dignitate administrari. atque utinam praesens illum diem, mihi optatissimum, uidere potuissem, proq. tuis amplissimis erga me studijs, atque beneficijs tibi operam meam, studiumq. nauare. quam mihi facultatem quando hic nec opinatus, & improuisus prouinciae casus eripuit: tamen, ut te consulem remp. pro tua dignitate gerentem uidere possim, magnopere a te peto, ut operam des,*

Acad. 1. sic locutus. alibi tamen dixit, inopinatum.

des, efficias, ne quid mihi fiat iniuriae, ne ue quid temporis ad meum annuum munus accedat. quod si feceris; magnus ad tua pristina erga me studia cumulus accedet. Vale.

ARG. Petit, ut de suis rebus gestis quamhonorificentissime decernendum curet: suamq. illi etiam ceteris in rebus existimationem commendat.

Cicero imp. S. D. Paullo. 13

M A X I M E *mihi fuit optatum, Romae esse tecum, multas ob caussas, sed praecipue, ut & in petendo, & in gerendo consulatu meum tibi debitum studium perspicere posses,* [correctio ad id, quod dixerat, in petẽdo.] *ac petitionis quidem tuae ratio mihi semper fuit explorata: sed tamen nauare operam uolebam. in consulatu uero cupio equidem te minus habere negotij: sed moleste fero, me consulem tuum studium adolescentis perspexisse, te meum, cum id aetatis sim, perspicere non posse. sed ita fato nescio quo contigisse arbitror, ut tibi ad me ornandum semper de tur facultas, mihi ad remunerandum nihil suppetat praeter uoluntatem.* [studijs, & officiis tuis.] *ornasti consulatum, ornasti reditum meum. incidit meum tempus rerum gerendarum in ipsum consulatum tuum. itaque cum & tua summa amplitudo, & dignitas, & meus magnus honos, magnaq. existimatio postulare uideatur, ut a te pluribus uerbis contendam, ac petam, ut quamhonorificentissimũ S. C. de meis rebus* [in Amano. ep.4.] *gestis faciendum cures: non audeo uehementer a te contendere; ne aut ipse*

tuae perpetuae consuetudinis erga me oblitus esse uidear, aut te oblitum putem. quare, ut te uelle arbitror, ita faciam; atque ab eo, quem omnes gentes sciunt de me optime meritum, breuiter petam. Si alij consules essent; ad te potissimum Paulle mitterem, ut eos mihi quamamicissimos redderes. nunc, cum tua summa potestas, summaq. auctoritas, notaq. omnibus nostra necessitudo sit; uehementer te rogo, ut & quamhonorificentissime cures decernendum de meis rebus gestis, & quamcelerrime. dignas res esse & honore, & gratulatione, cognosces ex ijs litteris, quas ad te, & ad collegam, & senatum publice misi: omniumq. mearum reliquarum rerum, maximeq. existimationis meae procurationẽ, susceptam, uelim habeas; in primisq. tibi curae sit, quod abs te superioribus quoque litteris petiui, ne mihi tempus prorogetur. cupio te consulem uidere, omniaque, quae spero, cum absens, tum etiam praesens te consule assequi. Vale.

> significat praedicari a se etiã in prouincia, quantũ Paullo debeat.

> C. Marcellum. eae litterae nõ exstant.

> quam antea suscepisti.

> absens supplicationes, praesens triumphũ.

ARG. Significat se ea facturum Fabij caussa, quae, Cassius rogarat; dolet, se Cassium non uidisse ad urbem ex prouincia redeuntem: rogat, operam det, ne quid sibi ad annuam prouinciam temporis prorogetur.

Cicero s. D. C. Casio proquaes. 14

M. FABIVM *quod mihi amicum tua commẽdatione das, nullum in eo facio quaestum. multi enim anni sunt, cum ille in aere meo est, & a me diligitur propter summam suam humanitatem, & obseruantiam. sed tamen, quod te ab eo*

> quaestor cum M. Crasso in Syriam ierat.

> puto esse quem l. 2. commendat Coelio, & Papirio Paeto ep. 25. l. 9.

eo egregie diligi sensi, multo amicior ei sum factus. itaque quãquam profecerunt litterae tuae; tamen aliquanto plus commendationis apud me habuit animus ipsius erga te mihi perspectus, & cognitus. Sed de Fabio faciemus studiose, quae rogas. Tu, multis de caussis uellem, me conuenire potuisses: primum, ut te, quem iamdiu plurimi facio, tanto interuallo uiderem: deinde, ut tibi, quod feci per litteras, possem praesens gratulari: tum, ut, quibus de rebus uellemus, tu tuis, ego meis, inter nos communicaremus: postremo, ut amicitia nostra, quae summis officiis ab utroque culta est, sed longis interuallis temporum interruptam consuetudinem habuit, confirmaretur uehementius. id quando non accidit, utemur bono litterarum, & eadem fere absentes, quae si coram essemus, consequemur. unus scilicet ille fructus, qui in te uidendo est, percipi litteris non potest. alter gratulationis est, is quidem exilior, quam si tibi, te ipsum intuens, gratularer: sed tamen & feci ante, & facio nunc, tibiq. cum pro rerum magnitudine, quas gessisti, tum pro opportunitate tẽporis gratulor, quod te de prouincia decedentem summa laus, & summa gratia prouincia prosecuta est. Tertium est, ut id, quod de nostris rebus coram communicassemus inter nos, conficiamus idem litteris. ego ceterarum rerum caussa tibi Romam properandum magnopere censeo. nam & ea, quae reliqui, tran-

triennio enim ante in Syriam quaestor Cassius ierat cum Crasso, L. Domitio, & Ap. Claudio cos.

Parthos, post necem Crassi,

deuicerat. Iustinus lib. 42. Velleius lib. 2.

quilla de te erant: & hac tua recenti uictoria tanta clarum aduentum tuum fore intelligo. sed, si quae sunt onera tuorum; si tanta sunt, ut ea sustinere possis; nihil tibi erit lautius, nihil gloriosius: sin maiora; considera, ne in alienissimum tempus cadat aduentus tuus. huius rei totum consilium tuum est. tu enim scis, quid sustinere possis. si potes; laudabile, atque populare est: sin plane non potes; absens hominum sermones facilius sustinebis. De me autem idem tecum his ago litteris, quod superioribus egi, ut omnes tuos neruos in eo contendas, ne quid mihi ad hanc prouinciam, quam & [r]senatus, & [n]populus annuá esse uoluit, temporis prorogetur. hoc a te ita contendo, ut in eo fortunas meas positas putem. habes [a]Paullum nostrum nostri cupidissimum: est [c]Curio: est [x]Furnius. sic uelim enitare, quasi in eo sint mihi omnia. Extremum illud est de iis, quae proposueram, confirmatio nostrae amicitiae: de qua pluribus uerbis nihil opus est. tu puer me appetisti: ego autem semper ornamento te mihi fore duxi. fuisti etiam praesidio tristissimis meis temporibus. accessit post tuum discessum familiaritas mihi cum Bruto [x]tuo maxima. itaque in uestro ingenio, & industria mihi plurimum & suauitatis, & dignitatis constitutum puto. id tu ut tuo studio confirmes, te uehementer rogo, litterasq. ad me & continuo mittas, &, cum Romam ueneris, quamsaepissime. Vale.

ideo dixit ep. 7 & S. C. & lege.

Paullum, consulem designatum: Curioné tribunũ pl. designatum, item Furniũ, ep. 18. l. 5. ad Att.

cuius soror uxor erat Cassii Plut. in Bruto.

ARG.

ARG. Probat suum consilium de bello ciuili non renouando.

Cicero s. D. Casio. 15

ETSI *uterque nostrum, spe pacis, & odio ciuilis sanguinis, abesse a belli pertinacia uoluit: tamen, quando eius consilij princeps ego fuisse uideor, plus fortasse tibi praestare ipse debeo, quam a te exspectare. etsi, ut saepe soleo mecum recordari, sermo familiaris meus tecum, & item mecum tuus adduxit utrumque nostrum ad id consilium, ut uno proelio putaremus si non totam caussam, at certe nostrum *iudicium definiri conuenire. neque quisquam hanc nostram sententiam uere umquam reprehendit, praeter eos, qui arbitrantur melius esse deleri omnino remp. quam imminutam & debilitatam manere. ego autem ex interitu eius nullam spem *scilicet mihi proponebam, ex reliquiis magnam. sed ea sunt consecuta, ut magis mirũ sit accidere illa potuisse, quam nos non uidisse ea futura, nec, cũ homines essemus, diuinare potuisse. equidem fateor meam coniecturam hanc fuisse, ut, *illo quasi quodam fatali proelio facto, & uictores communi saluti consulere uellent, & uicti suae. utrumque autem positum esse arbitrabar in celeritate uictoris. quae si fuisset, eandem clementiam experta esset *Africa, quam cognouit Asia. quam etiã Achaia, &, ut opinor, ipso legato, ac deprecatore. amissis autem temporibus, quae plurimum ualent, praeser-

uterque enim, uicto in Thessalia Pompeio, se Caesari tradidit.

ut statueremus, deponenda ne essent arma, an retinenda.

eleganter usurpatum pro nimirum. epist. 6. lib. 1.

Pharsalico.

quae tum bellũ Scipione duce reparabat.

praesertim in bellis ciuilibus, interpositus annus alios induxit, ut uictoriam sperarent, alios, ut ipsum, uinci, contemnerent. atque horum malorum omnium culpam fortuna sustinet. quis enim aut Alexandrini belli tantam moram huic bello adiunctum iri, aut nescio quem istum Pharnacem Asiae terrorem illaturum putaret? nos tamen, in consilio pari, casu dissimili usi sumus. tu enim eam partem petisti, ut & consiliis interesses, &, quod maxime curam leuat, futura animo prospicere posses: ego, qui festinaui, ut Caesarem in Italia uiderem, (sic enim arbitrabamur) eumque, multis honestissimis uiris conseruatis, redeuntem, ad pacem currentem, ut aiunt, incitarem, ab illo longissime & absum, & absui: uersor autem in gemitu Italiae, & in urbis miserrimis querellis: quibus aliquid opis fortasse, ego pro mea, tu pro tua, pro sua quisque parte ferre potuisset, si auctor affuisset. Quare uelim pro tua erga me perpetua beneuolentia scribas ad me, quid uideas, quid sentias, quid exspectandum, quid agendũ nobis existimes. magni erunt mihi tuae litterae. atque utinam primis illis, quas Luceria miseras, paruissem. sine ulla enim molestia dignitatem meá retinuissem. Vale.

Mithridatis filium, quẽ mox Caesar unica pugna profligauit: unde illud Veni, uidi, uici.

cum Caesar cõtra Pharnacem in Ponto bellũ gereret.

Caesar, quo auctore publicis uulneribus mederemur.

suadebas enim ut ab armis abstinerem.

scripta uidetur gerente bellum Caesare in Hispania contra Põpeij liberos quod indicat epist. 17.

ARG. Iocatur in opiniones Epicureorum, id est in ipsum Cassium, qui Epicuri sectam sequi coeperat.

Cicero procos. s. d. Cassio. 16

PVTO *te iam suppudere, cum haec te ter-*

tia iam epiſtola ante oppreſſit, quam tu ſchedulam, aut litteram. ſed non urgeo: longiores enim exſpectabo, uel potius ″exigam. ego, ſi ſemper haberem, cui darem, uel ternas in hora darem. fit enim neſcio quid, ut quaſi coram adeſſe uideare, cum ſcribo aliquid ad te: neque id κατ' εἴδωλον φαντασίας, *ut dicunt tui ″amici noui, qui putant etiam* διανοητικὰς φαντασίας *ſpectris Catianis excitari. nam, ne te fugiat, Catius Inſuber Epicureus, qui nuper eſt mortuus, quae ille ″Gargettius, et iam ante Democritus,* εἴδωλα, *hic ſpectra nominat. his autem ſpectris etiam ſi oculi poſſent feriri, quod uelis ipſa currunt; animus qui poſſit, ego non uideo. doceas tu me oportebit, cum ſaluus ueneris, in mea ne poteſtate ſit ſpectrum tuum, ut, ſimul ac mihi collibitum ſit de te cogitare, illud occurrat. neque ſolum de te, qui mihi haeres in medullis: ſed, ſi inſulam Britanniam coepero cogitare, eius* εἴδωλον *mihi aduolabit ad pectus? ſed haec poſterius. tento enim te, quo animo accipias. ſi enim ″ſtomachabere, & moleſte feres; plura dicemus; poſtulabimusque, ex qua haereſi ui hominibus armatis deiectus ſis, in eam reſtituare. in hoc interdicto non ſolet addi, In hoc anno. quare ſi iam biennium, aut trienniū eſt, cum uirtuti nuncium remiſiſti, delenitus illecebris uoluptatis; in integro res nobis erit. Quamquam quicum loquor? cum uno fortiſſimo uiro: qui, poſtea quam forum attigiſti, nihil*

quaſi debitas.

Epicurei. ep. 19

ſcripſit quaedam. Quinct. l. 10. cap. 1. & Horatius.

Epicurus, Gargettius appellatus, ex pago; de quo Iaerticius.

quod irridere uidear Epicureorum ſententias.

perfecta metaphora, nunciū remiſiſti, delenitus illecebris uoluptatis.

hil feciſti, niſi pleniſſimum ampliſſimae dignitatis. in iſta ipſa αἱρέσει metuo ne plus neruorum ſit, quam ego putarim, ſi modo eam tu probas. Quid tibi in mentem uenit, inquies? Quia nihil habebam aliud, quod ſcriberem. de rep. enim nihil ſcribere poſſum. neque enim, quod ſentio, libet ſcribere. Vale.

Caeſarianis omnia ex libidine adminiſtrantibus.

ARG. Queritur de tabellariorũ importunitate, ſcribit de Syllae morte, de rumoribus Hiſpanici belli, de Panſa, de Caſsij commoratione Brundiſina.

Cicero s. d. Caſsio. 17

PRAEPOSTEROS *habes tabellarios: etſi me quidem non offendunt: ſed tamen, cum a me diſcedunt, flagitant litteras: cum ad me ueniunt, nullas afferunt. atque id ipſum facerent commodius, ſi mihi aliquid ſpatij ad ſcribendum darent: ſed petaſati ueniunt: comites ad portam exſpectare dicunt. ergo ignoſces: alteras habebis has breues: ſed exſpecta πάντα περὶ πάντων. etſi quid ego me tibi purgo, cum tui ad me inanes ueniant, ad te cum epiſtolis reuertantur? Nos hic, (tamen ad te ſcribam aliquid) P. Syllam patrem mortuum, habebamus. alij, a latronibus, alij, cruditate, dicebant. populus non curabat. combuſtum enim eſſe conſtabat. hoc tu pro ſapientia tua feres aequo animo. quamquam πρόσωπον πόλεως amiſimus. Caeſarem putabant moleſte laturum, uerentem ne haſta refrixiſſet. Mindius Marcellus, & Atius pigmentarius ualde gaudebant*

ep. 20. l. 12.

uide ep. 19. huius l. & 10. l. 9. & l. 2. de officijs.

ad quam emebat Sylla Pompeianorum bona ep. 29.

debant se aduersarium perdidisse. De Hispania nihil, sed exspectatio ualde magna: rumores tristiores, sed ἀδέσποτοι. Pansa noster paludatus ad III. Kal. Ian. profectus est: ut quiuis intelligere posset, id quod tu nuper dubitare coepisti, τὸ καλὸν δι' αὑτὸ αἱρετὸν esse. nam, quod multos miserijs leuauit, & quod se in his malis hominẽ praebuit; mirabilis eum uirorum bonorum beneuolentia prosecuta est. Tu quod adhuc Brundisii moratus es, ualde probo, & gaudeo. & mehercule puto te sapienter facturum, si ἀκενόσπουδος fueris. nobis quidem, qui te amamus, erit gratum. Et, amabo te, cum dabis posthac aliquid domum litterarum, mei memineris. ego numquam quemquam ad te, cum sciam, sine meis litteris ire patiar. Vale.

Philipp. 5. & Festus.

quia nuper Epicureus factus es.

cum gratia, & auctoritate ualeret apud Caesarem.

ARG. Excusat breuitatem epistolae, festinatione tabellarij: scribit de statu reip. de Hispania, de Cassij absentia.

Cicero s. d. Cassio. 18

LONGIOR epistola fuisset, nisi eo ipso tempore petita esset a me, cum iam iretur ad te: longior etiam, si φλύαρον aliquem habuisset. nam σπουδάζειν sine periculo uix possumus. ridere igitur, inquies, possumus. non mehercule facillime: ueruntamen aliam aberrationem a molestijs nullam habemus. ubi igitur, inquies, philosophia? tua quidem in culina, mea molesta est. pudet enim seruire. itaque facio, me alias res agere; ne conuicium Platonis audiam. De Hispania

cur a philosophia solatium, & oblectationem nõ petis?

nihil adhuc certi, nihil omnino noui. Te abeſſe, mea cauſſa moleſte fero, tua gaudeo. Sed flagitat tabellarius. ualebis igitur, meque, ut a puero feciſti, amabis.

ep.14.

ARG. Reſpondet ad duas epiſtolas, quae ante proximam ſuperiorem leguntur. maxime autem Epicurum, & Epicureos, quorum ipſe in numero erat, a ſtudio uirtutis, & iuſtitiae laudat.

Caſsius s. D. Ciceroni. 19

NON *mehercule in hac mea peregrinatione quidquam libentius facio, quam ſcribo ad te. uideor enim cum praeſente loqui, & iocari. nec tamen hoc uſu uenit propter ſpectra Catiana; pro quo tibi proxima epiſtola tot ruſticos Stoicos regeram, ut Catium Athenis natum eſſe dicas. Panſam noſtrum ſecunda uoluntate hominum paludatum ex urbe exiſſe, cum ipſius cauſſa gaudeo, tum mehercule etiam omnium noſtrum. ſpero enim homines intellecturos, quanto ſit omnibus odio crudelitas, & quanto amori probitas, & clementia; atque ea, quae maxime mali petant, concupiſcant, ad bonos peruenire. difficile eſt enim hominibus perſuadere, τὸ καλὸν δι' αὑτὸ αἱρετὸν eſſe: ἡδονὴν uero, & ἀναλγησίαν uirtute, iuſtitia, & καλῷ parari, & uerum, & probabile eſt. ipſe enim Epicurus, a quo omnes Catij, & Amaſinij, mali uerborum interpretes, proficiſcuntur, dicit, οὐκ ἔστιν ἡδέως ἄνευ τοῦ καλῶς καὶ δικαίως ζῆν. itaque et Panſa, qui ἡδονὴν ſequitur, uirtutem retinet: & ij,*

ep. 16.

Pli. l. 13. c. 15. & Horatius Sat. 7. l. 1. Feſtus ĩ dictione Paludati.

Epicurei: cuius uerba ab honeſto, & iuſto detorquent.

qui a nobis φιλήδονοι uocantur, sunt φιλόκαλοι, καὶ φιλοδίκαιοι, omnesq. uirtutes & colunt, & retinent. itaque Sylla, cuius iudicium probare debemus, cum dissentire philosophos uideret, non quaesiuit, quid bonum esset, & omnia bona coemit. cuius ego mortem forti mehercule animo tuli. nec tamen Caesar diutius nos eum desiderare patietur. nam habet damnatos, quos pro illo nobis restituat: nec ipse sectorem desiderabit, cum filium uiderit. Nunc, ut ad remp. redeam, quid in Hispanijs geratur, rescribe. peream, nisi sollicitus sum, ac malo uetérem, & clementem dominum habere, quam nouum, & crudelem experiri. scis, Cnaeus quam sit fatuus: scis, quo modo crudelitatem uirtutem putet: scis, quam se semper a nobis derisum putet. uereor, ne nos, rustice gladio uelit ἀντιμυκτηρίσαι. quid fiat, si me diligis, rescribe. Hui quam uelim scire, utrum ista sollicito animo, an soluto legas. sciam enim eodem tempore, quid me facere oporteat. Ne longior sim, uale, & me, ut facis, ama. Si Caesar uicit, celeriter me exspecta.

emit in auctione, quidquid potuit de bonis proscriptorum ciuiũ, dominãtibus primũ Sylla, deinde Caesare. ep. 17.

Caesarem potius, quam Cn. Pompeiũ, Magni filium. ep. 14. l. 4. & 3. l. 7.

hilari. tristes enim curis detinentur.

ARG. Scribit, se ad illum mittere librum suum de perfecto oratore: laudat in Sabina gente fidem, & probitatem: petit ab eo creberrimas litteras.

Cicero s. d. C. Trebonio. 20

ORATOREM meum (sic enim inscripsi) Sabino tuo commendaui. natio me hominem impulit, ut ei recte putarem. nisi forte candidatorum

ep. 18. l. 1. fortasse gentis Albiae ad Att. l. 13. ep. 14.

rum licentia hic quoque usus, hoc subito cognomen arripuit. etsi modestus eius uultus, sermoq. constans habere quiddam a Curibus uidebatur. Sed de Sabino satis. Tu, mi Treboni, quando, ad amorem meum aliquantulum discedens addidisti; quo tolerabilius feramus igniculum desiderij tui, crebris nos litteris appellato, atque ita, si idem fiet a nobis. quamquam duae caussae sunt, cur tu frequentior in isto officio esse debeas, quam nos: primum, quod olim solebant, qui Romae erant, ad prouinciales amicos de rep. scribere: nunc tu nobis scribas oportet: res enim publica istic est: deinde, quod nos alijs officijs tibi absenti satisfacere possumus; tu nobis, nisi litteris, non uideo, qua re alia satisfacere possis. sed cetera scribes ad nos postea: nunc haec primo cupio cognoscere; iter tuum cuiusmodi sit; ubi Brutum nostrum uideris; quam diu simul fueris: deinde, cum processeris longius, de bellicis rebus, de toto negotio: ut existimare possimus, quo statu simus. ego tantum me scire putabo, quantum ex tuis litteris habebo cognitum. Cura ut ualeas, meq. ames amore illo tuo singulari.

eum se populo ad magistratus petitionẽ, quae sita fictis cognominibus gratia, cõmendant.

ibat Trebonius in Asiã ei a senatu decretã. ep.16.l.12.

qui metu plebis ab Antonio concitatae, militumq. ueteranorum, urbe excesserat.

ARG. Rogat, ut sui absentis desiderium crebris, & longis epistolis leniat: enumerat Trebonij erga se officia: exponit, de Caluo iam mortuo quid sentiat. perijsse enim Caluum ante, quam haec epistola scriberetur, id est ante Caesaris necem, patet ex libro, qui, Brutus inscriptus est.

Cicero

Cicero s. d. Trebonio. 21

ET EPISTOLAM *tuam legi libenter, & librum libentissime. sed tamen in ea uoluptate hunc accepi dolorem, quod, cum incendisses cupiditatem meam consuetudinis augendae nostrae, (nam ad amorem quidem nihil poterat accedere) tum discedis a nobis, meq. tanto desiderio afficis, ut unam mihi consolationem relinquas, fore, ut utriusque nostrum absentis desiderium crebris, & longis epistolis leniatur. quod ego non modo de me tibi spondere possum, sed de te etiam mihi. nullam enim apud me reliquisti dubitationem, quantum me amares. nam, ut illa omittam, quae, ciuitate teste, fecisti, cum mecum inimicitias communicasti; cum me concionibus tuis defendisti; cum quaestor in mea, atque in publica caussa consulum partes suscepisti; cum tribuno pl. quaestor non paruisti, cui tuus praesertim collega pareret: ut haec recentia, quae meminero semper, obliuiscar; quae tua sollicitudo de me in armis, quae laetitia in reditu, quae cura, qui dolor, cum ad te curae, & dolores mei perferentur; Brundisium denique te ad me uenturum fuisse, nisi subito in Hispaniã missus esses: ut haec igitur omittam, quae mihi tanti aestimanda sunt, quanti uitam aestimo, & salutem meam: liber iste, quem mihi misisti, quan tam habet declarationem amoris tui? primum, quod*

de quo uide ep. 16. l. 12.

accessisse tamẽ aliquid, in proxima superiore epistola dixit.

P. Clodio.

cum post Pharsalicam pugnã in Italiã rediijt. ep. 35. l. 10.

quod tibi facetum uidetur, quidquid ego dixi; quod alijs fortasse non item: deinde, quod illa, siue faceta sunt, siue sic, fiunt, narrante te, uenustissima: quin etiam, antequam ad me ueniatur, risus omnis paene consumitur. quod si in his scribendis nihil aliud, nisi, quod necesse fuit, de uno me tam diu cogitauisses: ferreus essem, si te non amarem. cum uero ea, quae scriptura persecutus es, sine summo amore cogitare non potueris: non possum existimare, plus quemquam a se ipso, quam me a te, amari. cui quidem ego amori, utinam ceteris rebus possem, amore certe respondebo. quo tamen ipso tibi confido futurum satis. Nunc ad epistolam uenio. cui copiose, & suauiter scriptae, nihil est, quod multa respondeam. Primum enim ego illas Caluo litteras misi, non plus, quam has, quas nunc legis, existimans exituras. aliter enim scribimus, quod eos solos, quibus mittimus; aliter, quod multos lecturos putamus. deinde, ingenium eius melioribus extuli laudibus, quam tu id uere potuisse fieri putas. primum, quod ita iudicabam. acute mouebatur: genus quoddam sequebatur, in quo iudicio lapsus, quo ualebat tamen, assequebatur, quod probaret. multae erant, & reconditae litterae: uis non erat: ad eam igitur adhortabar. in excitando autem, et in acuendo, plurimum ualet, si laudes eum, quem cohortere. Habes de Caluo iudicium, & consilium

minuendi uim habet, Sic, ut apud Terentiũ in Heaut. Sic satis. & ep. 13. l. 15. ad Att.

uide Tacitũ in dialogo de oratoribus.

in lib. de claris orat.

id facit ep. 1. l. 2. & ep. 8. l. 12. & alibi sæpissime.

filium meum; consilium, quod, hortandi caussa, laudaui; iudicium, quod de ingenio eius ualde existimaui bene. Reliquum est, tuam profectionem amore prosequar, reditum spe exspectem, absentem memoria colam, omne desiderium litteris mittendis, accipiendisq. leniam. Tu, uelim, tua in me studia, & officia multum tecum recordere: quae cum tibi liceat, mihi nefas sit obliuisci; non modo uirum bonum me existimabis, uerum etiam te a me amari plurimum[x] iudicabis. Vale.

[x] si tua in me officia tecum recordabere.

CICERONIS EPISTOLARVM, AD TIRONEM, LIBER XVI.

ARGVMENTVM.

Cum rediret Romam Cicero ex Cilicia, aegrum Tironem libertum Patris reliquit: quem his fere omnibus epistolis rogat, ut ualetudinem curet.

Tullius, & Cicero F. & Q. s. d. Tironi humanissimo, & optimo.

VIDE, quanta in te sit suauitas: duas horas Thyrei *fuimus: Xenomenes hospes tam te diligit, quã si uixerit tecum. is omnia*| *pollicitus est, quae tibi essent opus:* fa*cturum puto. mihi placebat, si firmior esses, ut te Leucadem deportares, ut ibi te plane confirmares. uidebis, quid* Curio*, quid Lysoni, quid* medico *placeat. uolebam ad te Marionem remittere; quem, cum meliuscule tibi esset, ad me mitteres: sed cogitaui unas litteras Marionem afferre posse, me autem crebras exspectare. poteris igitur, & facies, si me diligis, ut quotidie sit Acastus in portu. multi erunt, quibus recte litteras dare possis, qui ad me libenter perferant. equidem Patras euntem neminem praetermittã. ego omnem spem tui diligenter curandi in* Curio *habeo. nihil potest illo fieri humanius, nihil nostri amantius. ei te totum trade. malo te paullo post ualentem, quam statim imbecillum uidere. cura*

Thyrei: opidum fuit Messeniorum.

omnia|: similis figura epist.16.lib.13. & ad Att. ep.4. lib.x.

Curio: ep.29.lib.7. & ep.17.lib.13.

medico: Asclaponi. ep. 20.lib.13. & 9. huius lib.

Curio: Attici amicissimo.ep.17.l.13. & ad Att. ep.5. & 6. lib.8.

cura igitur nihil aliud, nisi ut tu ualeas: cetera ego curabo. Etiam atque etiam uale. Leucade proficiscens, VII. id. Nou.

ARG. Scribit se aduersis uentis Corcyrae teneri: hortaturq. Tironem, ut se curet, nec nisi confirmatus nauiget.

Tullius, & Cicero S. D. Tironi suo. 2

SEPTIMVM iam diem Corcyrae tenebamur, Quinctus autem pater, & filius Buthroti. solliciti eramus de tua ualetudine mirum in modum: nec mirabamur nihil a te litterarum. iis enim uentis istinc nauigatur, qui si essent, nos Corcyrae non sederemus. cura igitur te, & confirma; &, cum commode, & per ualetudinem, & per anni tempus nauigare poteris, ad nos amantissimos tui ueni. nemo nos amat, qui te non diligat. carus omnibus, exspectatusq. uenies. Cura ut ualeas etiam atque etiá Tiro noster. Vale. XV. kal. Nou. Corcyrae.

nihil agentes. sic Terentius, Sedere domi uirginem tam grandem.

ARG. Suum Tironis desiderium significat.

Tullius, & Cicero meus, & frater, & fratris F. S. D. Tironi suo. 3

PAVLLO facilius putaui posse me ferre desiderium tui, sed plane non fero. & quamquam magni ad honorem nostrum interest, quamprimum ad urbem me uenire: tamen peccasse mihi uideor, qui a te discesserim. sed quia tua uoluntas ea uidebatur esse, ut prorsus, nisi confirmato corpore, nolles nauigare: approbaui tuum consilium; neque nunc muto, si tu in eadem es sententia.

triumphum cogitabat: sed, eum ne discordiae ciuiles impedirent, uerebatur. id quod euenit.

tia. ſin, poſtea quam cibum cepiſti, uideris tibi me poſſe conſequi: tuum conſilium eſt. Marionem ad te eo miſi, ut aut tecum ad me quamprimum ueniret; aut, ſi tu morarere, ſtatim ad me rediret. tu autem hoc tibi perſuade, ſi cómodo ualetudinis tuae fieri poſſit, nihil me malle, quam te eſſe mecum; ſin intelliges opus eſſe, te Patris, conualeſcendi cauſſa, paullum cómorari, nihil me malle, quam te ualere. ſi ſtatim nauigas, nos Leucade conſequere. ſin te confirmare uis; & comites, & tempeſtates, & nauem idoneam ut habeas, diligenter uidebis. unum illud, mi Tiro, uideto, ſi me amas, ne te Marionis aduentus, & hae litterae moueant. quod ualetudini tuae maxime conducet, ſi feceris; maxime obtéperaris uoluntati meae. haec pro tuó ingenio cóſidera. nos ita te deſideramus, ut amemus. amor, ut ualentem uideamus, hortatur; deſiderium, ut quam primum. illud igitur potius. cura ergo potiſſimũ, ut ualeas. de tuis innumerabilibus in me officiis erit hoc gratiſſimum. III. non. Nou. Vale.

ut tibi faciundum uidebitur, ita facies.

epiſt. 6.

ARG. Scribit de ſua ſollicitudine, ſuoq. ad Alyziam acceſſu: rogat, ut ualetudinem diligenter curet.

Tullius s. d. Tironi ſuo. 4

NON *queo ad te, nec lubet ſcribere, quo animo ſim affectus: tantum ſcribo, & tibi, & mihi maximae uoluptati fore, ſi te firmum quam primum uidero. tertio die abs te ad Alyziam acceſſeramus. is locus eſt citra Leucadem ſtadia*

quia ſine te ſum.

CXX. *Leucade aut te ipſum, aut tuas litteras a Marione putabam me accepturum. Quantum me diligis, tantum fac ut ualeas, uel quantum te a me ſcis diligi. Nonis Nou. Alyzia.*

ARG. Rogat, ut omni cura ualetudini ſeruiat.

Tullius, & Cicero, & Q. pater, & filius S. D. Tironi ſuo. 5

NOS *apud Alyziam, ex quo loco tibi litteras ante dederamus, unum diem commorati ſumus, quod Quinctus nos conſecutus non erat. is dies fuit non. Nou. inde ante lucem proficiſcentes ante diem* VIII. *id. Nou. has litteras dedimus. Tu ſi nos omnes amas, & praecipue me, magiſtrum tuum, confirma te. ego ualde ſuſpenſo animo exſpecto, primum te ſcilicet, deinde Marionem cum tuis litteris. omnes cupimus, ego in primis, quamprimum te uidere, ſed mi Tiro, ualentem. quare nihil properaris. ſatis quotidie uidero, ſi ualebis. utilitatibus tuis poſſum carere: te ualere, tua cauſſa primum uolo, tum mea, mi Tiro. Vale.*

Gell. lib. xv. cap. 28.

ARG. Fere tota eſt hortatio ad curandam ualetudinem.

Tullius Tironi ſuo S. D. & Cicero, & Q. pater, & Q. F. 6

VARIE *ſum affectus tuis litteris, ualde priore pagina perturbatus, paullum altera recreatus. quare nunc quidem non dubito, quin, quoad plane ualeas, te neque nauigationi, neque uiae committas. ſatis te mature uidero, ſi plane*

confirmatum uidero. De medico, & tu bene existimari scribis, & ego sic audio: sed plane curationes eius non probo: ius enim dandum tibi non fuit, cum κακοςόμαχος esses. sed tamen & ad illum scripsi accurate, & ad Lysonem. ad Curium uero, suauissimum hominem, & summi officij, summaeq. humanitatis, multa scripsi, in his, etiam ut, si tibi uideretur, te ad se transferret. Lyso enim noster, uereor, ne negligentior sit: primum, quia omnes Graeci: deinde, quod, cum a me litteras accepisset, mihi nullas remisit. sed eum tu laudas. tu igitur, quid faciendum sit, iudicabis. Illud, mi Tiro, te rogo, sumptu ne parcas ulla in re, quod ad ualetudinem opus sit. scripsi ad Curium, quod dixisses, daret. medico ipsi puto aliquid dandum esse, quo sit studiosior. Innumerabilia tua sunt in me officia; domestica, forensia; urbana, prouincialia; in re priuata, in publica; in studijs, in litteris nostris. omnia uiceris, si, ut spero, te ualidum uidero. ego puto te bellissime, si recte erit, cum quaestore Messinio decursurum. non inhumanus est, teque, ut mihi uisus est, diligit. & cum ualetudini tuae diligentissime consulueris; tum, mi Tiro, consulito nauigationi. nulla in re iam festinare uolo. nihil laboro, nisi ut saluus sis. sic habeto, mi Tiro, neminem esse, qui me amet, quin idem te amet. et cum tua, & mea maxime interest te ualere: tum multis est curae. adhuc, dum mihi nullo loco deesse

ep. 10. l. 13. & 1. & 9. huius l.

ep. 9. & ad Att. ep. 5. & 6. l. 8.

L. Messinio, de quo ep. 20. & 21. l. 5. & ep. 26. l. 13. habuit & alterum quaestorem, C. Caelium, de quo l. 2. ep. ultima.

esse uis, numquam te confirmare potuisti. nunc te nihil impedit: omnia depone: corpori serui. quantam diligentiam in ualetudinem tuam cōtuleris, tanti me fieri a te iudicabo. Vale, mi Tiro, uale, uale, et salue. Lepta tibi salutem dicit, et omnes. Vale. VII. id. Nou. Leucade.

ARG. Idem argumentum, Tiro ualetudinem curet.

Tullius, & Cicero, &. Q. Q. s. d. Tironi. 7

TERTIAM ad te hanc epistolam scripsi eadem die, magis instituti mei tenendi caussa, quia nactus eram, cui darem, quam quod haberem quid scriberem. Igitur illa: quantum me diligis, tantum adhibe in te diligentiae. ad tua innumerabilia in me officia adde hoc, quod mihi erit gratissimum omnium. cum ualetudinis rationem, ut spero, habueris, habeto etiam nauigationis. in Italiam euntibus omnibus ad me litteras dabis, ut ego euntē Patras neminē praetermitto. cura, cura te, mi Tiro. quando non contigit, ut simul nauigares; nihil est, quod festines: nec quidquam cures, nisi ut ualeas. Etiam atque etiā uale. VII. id. Nou. Actio, uesperi.

ad hoc promōtorium Antonius ab Augusto maritima pugna uictus est.

ARG. Etiam Q. Cicero significat, quantae curae sibi Tironis ualetudo sit.

Q. Cicero s. d. Tironi. 8

MAGNAE nobis est sollicitudini ualetudo tua. nam tametsi qui ueniunt, ἀκίνδυνα μὲν χρονιώτερα δὲ nunciant: tamen in magna consola-

tione ingẽs ineſt ſollicitudo, ſi diutius a nobis abfuturus es, is, cuius uſum, & ſuauitatem deſiderãdo ſentimus. attamen, quamquam uidere te tota cogitatione cupio; tamen te penitus rogo, ne te tam longae nauigationi, & uiae per hiemem, niſi bene firmum, committas, ne ue nauiges, niſi explorate. uix in ipſis tectis, & opidis frigus infirma ualetudine uitatur; ne dum in mari, & uia ſit facile abeſſe ab iniuria temporis.

Ψύχος δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον.

hic uerſus in Euripidis tragoedijs, quae nunc exſtant, non reperitur. multas nominant, quae deſiderantur, Athenaeus, & Suidas. ep. 15. l. 13.

inquit Euripides. cui tu quantum credas, neſcio: ego certe ſingulos eius uerſus ſingula teſtimonia puto. Effice, ſi me diligis, ut ualeas, & ut ad nos firmus, ac ualẽs quamprimum uenias. Ama nos, & uale. Q. F. tibi ſalutem plurimam dicit.

ARG. Nauigationis diſcriptio, & ad curandam ualetudinem beneuolentiae plena cohortatio.

Tullius, & Cicero, S. D. Tironi ſuo. 9

NOS *a te, ut ſcis, diſceſſimus, ad IV. non. Nou. Leucadem uenimus ad VIII. id Nou. ad VII. Actium. ibi propter tempeſtatem ad VI. id. morati ſumus. inde ad V. id. Corcyrã belliſſime nauigauimus. Corcyrae fuimus uſque ad XVI. kal. Dec. tẽpeſtatibus retenti. ad XV. kal. a portu Corcyraeorũ ad Caſſiopẽ ſtadia C. XX. proceſſimus. ibi retenti uentis ſumus uſque ad IX. kal. interea, qui cupide profecti ſunt, multi naufragia fecerũt. nos eo die cenati ſoluimus. inde, auſtro leniſſimo cae-*

de qua Plinius & Strabo.

lo

lo sereno, nocte illa, & die postero in Italiam ad Hydruntem ludibundi peruenimus: eodemq. uento postridie (id erat ad VII. kal. Dec.) hora quarta Brundisium uenimus: eodemq. tempore simul nobiscum in opidum introiit Terentia, quae te facit plurimi. Ad V. kal. Dec. seruus Cn. Plancij Brundisij tandem aliquando mihi a te exspectatissimas litteras reddidit, datas idibus Nou. quae me molestia ualde leuarunt; utinam omnino liberassent. sed tamen Asclapo medicus plane confirmat, propediem te ualentem fore. nunc quidem ego te hortor, ut omnem diligentiam adhibeas ad conualescendum. tuam prudentiam, temperantiam, amorem erga me noui. scio te omnia facturum, ut nobiscum quam primum sis: sed tamen ita uelim, ut ne quid properes. symphoniam Lysonis uelim uitasses, ne in quartam hebdomadam incideres. sed quando pudori tuo maluisti obsequi, quam ualetudini; reliqua cura. Curio misi, ut medico honos haberetur, & tibi daret, quod opus esset: me cui iussisset, curaturum. equum, & mulum Brundisii tibi reliqui. Romae, uereor, ne ex kal. Ian. magni tumultus sint. nos agemus omnia modice. Reliquum est, ut te hoc rogem, et a te petam, ne temere nauiges. solent nautae festinare quaestus sui caussa. cautus sis, mi Tiro. mare magnum, & difficile tibi restat. si poteris, cum Mescinio: (caute solet nauigare) si minus,

ep. 20. lib. 16.

ep. 19. l. 13. item 1. & 6. huius libri.

de pecunia intellige, non de honore. & honorarium, praemium honoris caussa datum. uide supra, ep. 6.

nus, cum honesto aliquo homine, cuius auctoritate nauicularius moueatur. in hoc omnem diligentiam si adhibueris, teq. nobis incolumem praestiteris; omnia ante habebo. Etiam atque etiam noster Tiro uale. Medico, Curio, Lysoni de te scripsi diligentissime. Vale, salue.

honesto, hic nō ad mores, sed ad dignitatem refertur.

ARG. Rogat, ut praeter ualetudinem nihil curet; addit de aduentu suo ad urbem, de statu reip. ciuilibus discordiis perturbato, de triumpho suo, de praefectura Campana.

Tullius, & Cicero, Terentia, Tullia, Q. Q. S. D. Tironi, 10

Etsi opportunitatem operae tuae omnibus locis desidero: tamen non tam mea, quam tua caussa doleo te non ualere. sed quando in quartanam conuersa uis est morbi: sic enim scribit Curius: spero te, diligentia adhibita, etiam firmiorem fore. modo fac id, quod humanitatis tuae est, ne quid aliud cures hoc tempore, nisi ut quamcommodissime conualescas. non ignoro, quantum ex desiderio labores: sed erunt omnia facilia, si ualebis. festinare te nolo; ne nauseae molestiam suscipias aeger, & periculose hieme nauiges. Ego ad urbem accessi pridie non. Ian. obuiam mihi sic est proditum, ut nihil fieri potuerit honoratius. sed incidi in ipsam flammam ciuilis discordiae, uel potius belli: cui cum cuperem mederi, &, ut arbitror, possem; cupiditates certorum hominum (nā ex utraque parte sunt, qui pugnare cupiant) impedimēto mihi fuerunt.

quia pituitam, & melancolicum humorem quartana constat exsiccari. Galenus in 1. de arte curat. ad Glauconem.

ep. 1. l. 4. & xi. huius lib.

omnino

omnino & ipse Caesar, amicus noster, minaces ad senatum, & acerbas litteras miserat: et erat adhuc impudens, qui exercitum, & prouinciam inuito senatu teneret: & Curio meus illum incitabat. Antonius quidem noster, & Cassius, nulla ui expulsi, ad Caesarem cum Curione profecti erant; postea quam senatus consulibus, practoribus, tribunis pl. et nobis, qui proconsules sumus, negotium dederat, ut curaremus, ne quid resp. detrimenti caperet. numquam maiore in periculo ciuitas fuit: numquam improbi ciues habuerunt paratiorem ducem. omnino ex hac quoque parte diligentissime comparatur. id fit auctoritate, & studio Pompeij nostri, qui Caesarem sero coepit timere. nobis inter has turbas senatus tamen frequens flagitauit triumphum: sed Lentulus cos. quo maius suum beneficium faceret, simul atque expedisset quae essent necessaria de rep. dixit se relaturum. nos agimus nihil cupide; eoq. est nostra pluris auctoritas. Italiae regiones descriptae sunt, quam quisque partem tueretur. nos Capuam sumpsimus. Haec te scire uolui. Tu etiam atque etiam cura ut ualeas; litterasq. ad me mittas, quotiescumque habebis cui des. Etiam atque etiam uale. Datum prid. id. Ian.

tribuni pl. Caesaris com. de bel ci. l. 1. & pro Deiotaro.

quo uno uersiculo summa in ciues potestas committebatur. Sallustius in Catil. & Caesar l. 1. de bel. ci. & philipp. 5.

Cruscellus, de quo ep. 4. l. 8.

aduersus Caesarem. ep. sequenti.

ARG. Deplorat statum reip. & initia bellorum ciuilium exponit: tum suam in Tironem beneuolentiam significat.

Tullius s. D. Tironi suo. 11

QVO in discrimine uersetur salus mea, & bonorum

bonorum omnium, atque uniuersae reip. ex eo sci re potes, quod domos nostras, et patriã ipsam uel diripiendam, uel inflammandam reliquimus. in eum locum res deducta est, ut, nisi quis deus uel casus aliquis subuenerit, salui esse nequeamus. equidem, ut ueni ad urbem, non destiti omnia & sentire, & dicere, & facere, quae ad concordiam pertinerent. sed mirus inuaserat furor non solum improbis, sed etiam ijs, qui boni habentur, ut pugnare cuperent, me clamante nihil esse bello ciuili miserius. itaque cum Caesar amentia quadam raperetur; &, oblitus nominis, atque honorum suorum, Ariminum, Pisaurum, Anconam, Arretium occupasset; urbem reliquimus; quam sapienter, aut quam fortiter, nihil attinet disputare. quo quidem in casu simus, uides. feruntur omnino condiciones ab illo, ut Pompeius eat in Hispaniã: delectus qui sunt habiti, et praesidia nostra dimittantur: se ulteriorem Galliam Domitio, citeriorem Considio Noniano (his enim obtigerunt) traditurum: ad consulatus petitionem se uenturum: neque iam uelle absentis rationem haberi sui: se praesentem trinundinum petiturũ. accepimus condiciones, sed ita, ut remoueat praesidia ex ijs locis, quae occupauit; ut sine metu de his ipsis cõdicionibus Romae senatus haberi possit. id ille si fecerit, spes est pacis, non honestae, (leges enim imponuntur) sed quiduis est melius, quam sic esse, ut sumus. sin autem ille suis condi-

epist. 1. lib. 4.

hoc saepe in Pompeio reprehẽdit in ep. ad Atticum.

praetoria igitur facta.

quod ei lege permissũ erat, ipso Pompeio cõsule pugnante. ep. 5. lib. 6.

cionibus

cionibus stare uoluerit; bellum paratum est, eiusmodi tamen, quod ille sustinere non possit, praesertim cum a suis condicionibus ipse fugerit: tantum modo ut eũ intercludamus, ne ad urbem possit accedere: quod sperabamus fieri posse. delectus enim magnos habebamus: putabamusq. illũ metuere, si ad urbẽ ire coepisset, ne Gallias amitteret, quas ambas habet inimicissimas praeter transpadanos. ex Hispaniaq. sex legiones, et magna auxilia, Afranio, et Petreio ducibus, habet a tergo. uidetur, si insaniet, posse opprimi, modo ut urbe salua. maximam autem plagã accepit, quod is, qui summã auctoritatem in illius exercitu habebat, T. Labienus, socius sceleris esse noluit, reliquit illum, et nobiscum est: multiq. idem facturi esse dicuntur. Ego adhuc orae maritimae praesum a Formijs. nullũ maius negotium suscipere uolui, quo plus apud illum meae litterae, cohortationesq. ad pacem ualerent. sin autem erit bellum; uideo me castris, & certis legionibus praefuturum. Habeo etiam illam molestiam, quod Dolabella noster apud Caesarem est. Haec tibi nota esse uolui: quae, caue, te perturbent, & impediant ualetudinem tuam. Ego A. Varroni, quem cum amantissimum mei cognoui, tum etiam ualde tui studiosum, diligentissime te commendaui; ut & ualetudinis tuae rationem haberet, & nauigationis; & totum te susciperet, ac tueretur. quem omnia facturum confido: recepit enim, & mecum locutus est suauissime.

quibus eum antea ius Latii Põpeius. Strabo cõsul dedisset. postea Caesar & aedilis, & cõsul de communicanda ijs ciuitate laborauit: quod postremo dictator effecit. Suetonius.

ad Att. ep. 10. lib. 7.

gener. ep. 16. lib. 2.

uissime. Tu quando eo tempore mecum esse nõ potuisti, quo ego maxime operam, & fidelitatem desideraui tuam; caue festines, aut committas, ut aut aeger, aut hieme nauiges. numquam ego sero te uenisse putabo. si saluus ueneris. adhuc neminem uideram, qui te postea uidisset, quam M. Volusius, a quo tuas litteras accepi. quod non mirabar. neque enim meas puto ad te litteras tanta hieme perferri. sed da operam, ut ualeas: &, si ualebis, cum recte nauigari poterit, tum nauiges. Cicero meus in Formiano erat, Terentia, & Tullia Romae. Cura ut ualeas. IV. *kal. Feb. Capua.*

ARG. Narrat, quam periculosum sit Tironi post morbum in uiam se dare: exigitq. solitam eius operam in studiis.

Tullius s. d. Tironi. 12

EGO *uero cupio te ad me uenire: sed uiam timeo. grauissime aegrotasti: inedia, & purgationibus, & ui ipsius morbi consumptus es. graues solent offensiones esse ex grauibus morbis, si quae culpa commissa est. iam, ad id biduum, quod fueris in uia, dum in Cumanum uenis, accedent continuo ad reditum dies quinque. ego in Formiano ad* III. *kal. esse uolo. ibi te ut firmum offendam, mi Tiro, effice. litterulae meae, siue nostrae, tui desiderio oblanguerunt; hac tamen epistola, quam Acastus attulit, oculos paullum sustulerunt. Pompeius erat apud me, cum haec scribebam. hilare, & libenter ei cupienti audire nostra, dixi, sine te omnia mea muta esse. tu, musis nostris, para,*

operas reddas. nostra ad diem dictam fient. do cui enim te, fides ἔτυμον quod haberet. Fac plane ut ualeas: nos ad summum. Vale. kal.

promissam manumissioné intelligit.

ARG. Suã de Tironis ualetudine sollicitudinẽ significat.

Tullius s. d. Tironi. 13

AEGYPTA ad me uenit pridie id. Apr. is etsi mihi nunciauit te plane febri carere, & belle habere: tamen, quod negauit te potuisse ad me scribere, curam mihi attulit, & eo magis, quod Hermia, quem eodem die uenire oportuerat, non uenerat. incredibili sum sollicitudine de tua ualetudine: qua si me liberaris, ego te omni cura liberabo. Plura scriberem, si iam putarem libenter te legere posse. ingenium tuum, quod ego maximi facio, confer ad te mihi, tibiq. conseruandum. cura te etiam atque etiam diligenter. Vale. Scripta iam epistola, Hermia uenit. accepi tuam epistolam uacillantibus litterulis: nec mirum, tam graui morbo. Ego ad te Aegyptam misi, quod nec inhumanus est, & te uisus est mihi diligere; ut is tecum esset; & cum eo coquum, quo uterere. Iterum uale.

id est manumittam te. ep. 12. & 14.

ARG. Tirone aegrotante, litterarum suauitate, & fructu se carere dicit; eumq. rogat, ut omnem curam ad conualescendum adhibeat.

Tullius s. d. Tironi. 14

ANDRICVS postridie ad me uenit, quam exspectaram: itaque habui noctem plenam timoribus, ac miserijs. Tuis litteris nihilo sum factus certior, quo modo te haberes: sed tamen sum recreatus.

creatus. ego omni delectatione, litterisq. omnibus careo: quas ante, quam te uidero, attingere non possum. Medico mercedis, quantum poscet, promitti iubeto. id scripsi ad Mumium. Audio te animo angi, & medicum dicere, ex eo te laborare. si me diligis, excita ex somno tuas litteras, humanitatemque, propter quam mihi es carissimus. nunc opus est te animo ualere, ut corpore possis. id cum tua, tum mea caussa facias, a te peto. Acastum retine, quo commodius tibi ministretur. conserua te mihi. dies promissorum adest: quem etiam repraesentabo, si adueneris. Etiam atque etiam uale. III. *id. hora* IIII.

Asclaponi ep. 20 lib. 13. uide scholium, & ep. 17. l. 12.

uide ep. 12.

manumittã te etiã ante promissam diem.

ARG. Hortatio ad morbum depellendum.

Tullius s. d. Tironi. 15

OMNIA *a te data mihi putabo, si te ualentem uidero. Summa cura exspectabam aduentum Menandri, quem ad te miseram. Cura, si me diligis, ut ualeas: & cum te bene confirmaris, ad nos uenias. Vale.* IV. *id. Apr.*

ARG. Gratias agit, & gratulatur de Tirone manumisso.

Quinctus s. d. Marco fratri. 16

DE *Tirone, mi Marce, ita te, meumq. Ciceronem, & meam Tulliolam, tuumq. filium uideam, ut mihi gratissimum fecisti, cum eum, indignum illa fortuna, nobis amicum, quam seruum, esse maluisti. mihi crede, tuis, & illius litteris perlectis, exsilui gaudio: & tibi & ago gratias, et gratulor. si enĩ mihi Statij fidelitas est tantae*

indignum qui seruiret.

ante manumissi ep. 18. & 19. l. 2. ad Att.

tae uoluptati: quanti esse in isto haec eadem bona debent, additis litteris, sermonibus, humanitate, quae sunt his ipsis commodis potiora? amo te omnibus equidem maximis de caussis, uerum etiã propter hanc, ˣ *uel quod mihi sic, ut debuisti, nunciasti. te totum in litteris uidi. Sabini pueris & promisi omnia, & faciam. Vale.*

hoc etiam nomine. sic locutus ep. 13. l. 2. & 24. l. 7.

ARG. Reprehendit Tironem, quia scripserat, Valetudini fideliter inseruiendo: eumq. rogat, ut omnino ualetudini inseruiat.

Tullius s. D. Tironi. 17

VIDEO *quid agas. tuas quoque epistolas uis referam in uolumina. sed heus tu, qui κανὼν esse meorum scriptorum soles, unde illud tam ἄκυρον, Valetudini fideliter inseruiendo? unde in istum locum, fideliter, uenit? cui uerbo domicilium est proprium in officio, migrationes in alienum multae. nam et doctrina, & domus, & ars, & ager etiam fidelis dici potest: ut sit, quo modo Theophrasto placet,* ˣ *uerecũda translatio. Sed haec coram. Demetrius uenit ad me. quo quidem comitatu ἀφωμίλησα, satis scis. tu eum uidelicet non potuisti uidere: cras aderit: uidebis igitur: nam ego hinc perẽdie mane cogito. Valetudo tua me ualde sollicitat: sed inserui, & fac omnia. tum te mecum esse, tum mihi cumulatissime satisface re putato. Cuspio quod operam dedisti, mihi gratum est: ualde enim eius caussa uolo. Vale.*

ut in suum locum uerba immigrasse, non in alienũ irruisse uideãtur. de orat. l. 3. & in Bruto. uide Arist. l. de arte poet. & l. 3. rhet. & Phareũ, Hermogenem, & alios.

ARG. Scripserat Cicero in titulo epistolae, Tullius Tullio Tironi. quod Tiro omittendum rescripsit ad inuidiã uitandam. de hoc, aliisq. de rebus scripta est haec epistola.

Tullius

Tullius s. D. Tironi.

QVID *igitur? non sic oportet? equidem censeo sic, addendum etiam, suo. sed, si placet, inuidia uitetur: quam quidem ego saepe contempsi. Tibi* διαφόρησιν *gaudeo profuisse. si uero etiam Tusculanum; dij boni, quanto mihi illud erit amabilius. sed, si me amas; quod quidem aut facis, aut perbelle simulas; quod tamen in modum procedit; sed, ut est, indulge ualetudini tuae: cui quidem tu adhuc, dum mihi deseruis, seruisti non satis. ea quid postulet, non ignoras,* πέψιν, ἀλυπίαν, περίπατον σύμμετρον, τέρψιν, εὐλυσίαν κοιλίας. *fac bellus reuertare. non modo te sed etiam Tusculanum nostrum plus amem. Paredrum excita, ut hortum ipse conducat: sic* ^x^ *olitorem ipsum commouebis. belluo nequissimus* HS CIↃ *dabat, nullo aprico horto, nullo emissario, nulla maceria, nulla casa. iste nos tanta impensa derideat? calface hominem, ut ego M. Othonem: itaque abutor coronis. De* ^x^ *Crabra quid agatur, etsi nunc quidem etiam nimium est aquae, tamen uelim scire. Horologium mittam, & libros, si erit sudum. sed tu nullos ne tecum libellos? an pangis aliquid Sophocleum? fac opus oppareat. A. Ligurius, Caesaris familiaris, mortuus est, bonus homo, & nobis amicus. Te quando exspectemus, fac ut sciam. Cura te diligenter. Vale.*

ep.20.

aqua in agro Tusculano, de qua in oratione ultima in Rullum, & Frõtinus de aquae ductibus.

ARG. De litteris, de Demetrio, de Aufidiano nomine.

Tullius

Tullius s. d. Tironi. 19

EXSPECTO *tuas litteras de multis rebus, te ipsum multo magis. Demetrium redde nostrum, & aliud, si quid potes boni. De Aufidiano nomine nihil te hortor: scio tibi curae esse: sed confice: & si ob eam rem moraris, accipio caussam: si te id non tenet, aduola. Litteras tuas ualde exspecto. Vale.*

ep. 32. l. 7.

ARG. De ualetudine curanda, de libris componendis, de olitore, de reditu Tironis.

Tullius s. d. Tironi. 20

SOLLICITAT, *ita uiuam, me tua, mi Tiro ualetudo: sed confido, si diligentiam, quam instituisti, adhibueris; cito te firmum fore. libros compone, indicem, cum Metrodoro lubebit: quando eius arbitratu uiuendum est. Cum olitore, ut uidetur. tu potes kalendis spectare gladiatores, postridie redire: & ita censeo. uerum, ut uidebitur. Cura te, si me amas, diligēter. Vale.*

epist. 18.

ARG. Propensionem animi, studiumq. ad uirtutem significat: & de praedio empto gratulatur.

Cicero F. s. d. Tironi suo dulciss. 21

CVM *uehementer tabellarios exspectarem quotidie, aliquando uenerunt post diem* XL. & VI. *quam a nobis discesserant: quorum mihi fuit aduentus optatissimus. nam cum maximam cepissem laetitiam ex humanissimi, & carissimi patris epistola: tum uero iucūdissimae tuae litterae cumulum mihi gaudij attulerunt. itaque me iam*

non

non paenitebat, intercapedinem scribendi fecisse, sed potius laetabar. fructum enim magnum humanitatis tuae capiebam ex silentio mearum litterarum. uehementer igitur gaudeo te meam sine dubitatione accepisse excusationem. Gratos tibi optatosq. esse, qui de me rumores afferuntur, non dubito, mi dulcissime Tiro: praestaboque, & enitar, ut in dies magis magisque haec nascés de me dupliciter opinio. quare, quod polliceris te buccinatorem fore existimationis meae; firmo id, constantiq. animo facias licet. tantum enim mihi dolorem, cruciatumq. attulerunt errata aetatis meae, ut non solum animus a factis, sed aures quoque a commemoratione abhorreant. cuius te sollicitudinis, & doloris participem fuisse, notum exploratumq. est mihi. nec id mirum. nam cum omnia mea caussa uelles mihi successa, tum etiam tua. socium enim te meorum commodorum semper esse uolui. quando igitur tum ex me doluisti; nunc ut dupliciter tuum ex me gaudium, praestabo. Cratippo me scito non ut discipulum, sed ut filium esse coniunctissimum. nam cum audio illum libenter; tú etiam eius propriam suauitatem uehementer amplector. sum totos dies cum eo, noctisq. saepenumero parté. exoro enim, ut mecum quamsaepissime cenet. hac introducta consuetudine, saepe, inscientibus nobis, & cenantibus, obrepit; sublataq. seueritate philosophiae, humanissime nobiscum iocatur. quare da operam,

ep.16.l.13. erat hic princeps philosophorum in doctrina Peripatetica. de officijs l. 1. & 3.

ram, ut hunc talem, tam iucundum, tam excellentem uirum uideas quamprimum. Nam quid ego de Bruttio dicam? quem nullo tempore a me patior deſcedere: cuius cum frugi, ſeueraq. eſt uita, tum etiam iucundiſſima conuictio. non eſt enim ſeiunctus iocus a philologia, & quotidiana συζητήσει. huic ego locum in proximo conduxi, &, ut poſſum, ex meis anguſtijs illius ſuſtento tenuitatem. Praeterea declamitare graece apud Caſſium inſtitui: latine autem apud Bruttium exerceri uolo. utor familiaribus, & quotidianis conuictoribus, quos ſecum Mitylenis Cratippus adduxit, hominibus & doctis, & illis probatiſſimis. multum etiam mecum eſt Epicrates, princeps Athenienſium, & Leonides, & horum ceteri ſimiles. τὰ μὲν οὖν καθ' ἡμᾶς, τάδε. De [x] Gorgia autem quod mihi ſcribis, erat quidem ille in quotidiana declamatione utilis; ſed omnia poſtpo ſui, [a] dummodo praeceptis patris parerem. διαῤῥήδην enim ſcripſerat, ut eum dimitterem ſtatim. tergiuerſari nolui; ne mea nimia σπουδὴ ſuſpicionem ei aliquam importaret. deinde illud etiam mihi ſuccurrebat, graue eſſe me de iudicio patris iudicare. tuum tamen ſtudium, & conſilium gratum, acceptumq. eſt mihi. Excuſationem anguſtiarum tui temporis accipio: ſcio enim, quam ſoleas eſſe occupatus. Emiſſe te praedium, uehementer gaudeo: feliciterq. tibi rem iſtam euenire cupio. Hoc [r] loco me tibi gratulari, noli mirari. eo-

Plutarchus.

ep. 1. lib. 7.

locus enim gratulationis in

principio litterarum solet esse.

dem enim fere loco tu quoque, emiſſe te, feciſti me certiorem. habes, ubi deponendae tibi ſint urbanitates. ruſticus Romanus factus es. cum ego mihi nunc ante oculos tuum iucundiſſimum conſpectum propono, uideor uidere ementem te ruſticas res, cum uillico loquentem, in lacinia ſeruantem ex menſa ſecunda ſemina. ſed, quod ad rem pertinet, me tum tibi defuiſſe, aeque, ac tu doleo. ſed noli dubitare, mi Tiro, quin te ſubleuaturus ſim, ſi modo fortuna me; praeſertim cum ſciam, communem nobis emptum eſſe iſtum fundum. De mandatis quod tibi curae fuit, eſt mihi gratum: ſed peto a te, ut quamcelerrime mihi librarius mittatur, maxime quidem Graecus. multum enim mihi eripitur operae in exſcribendis hypomnematis. Tu, uelim, in primis cures, ut ualeas, ut una συμφιλολογεῖν *poſſimus. Antherum tibi commendo. Vale.*

Poematorũ, dixit Cic. pro Gallio. Carisius. ὑπόμνημα est quod ex tẽpore & sine cura, σύνταγμα autẽ quod, adhibita industria, scribitur.

ARG. prima pars huius epiſtolae eſt de ualetudine curanda, reliquae uarijs de rebus.

Tullius S. D. Tironi ſuo. 22

SPERO *ex tuis litteris tibi melius eſſe, cupio quidem certe. cui quidem rei omni ratione cura ut inſeruias: & caue ſuſpiceris, contra uoluntatem meam te facere, quod non ſis mecum. mecum es, ſi te curas. quare malo, te ualetudini tuae ſeruire, quam meis oculis, & auribus. etſi enim & audio te, & uideo libenter: tamen hoc multo erit, ſi ualebis, iucundius. Ego hic ceſſo,*

quia

quia ipſe nihil ſcribo: lego autem libentiſſime. tu iſtic, ſi quid librarij mea manu non intelligent, monſtrabis. una omnino interpoſitio difficilior eſt, quam ne ipſe quidem facilē ſoleo, de quadrimo Catone. De triclinio cura, ut facis. Tertia aderit; modo ne Publius rogatus ſit. Demetrius iſte numquam omnino Phalereus fuit, ſed nunc plane Bilienus eſt. itaque te do uicarium. tu eum obſeruabis. Etſi, Veruntamen, De illis: noſtri cetera. ſed tamen, ſi quem cum eo ſermonem habueris, ſcribes ad me, ut mihi naſcatur epiſtolae argumentum, et ut tuas longiſſimas litteras legam. Cura, mi Tiro, ut ualeas. hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ſubaudi, intelligere. refertur enim ad uerbũ, intelligent.

ARG. Hortatur, ut profeſsionem conficiat. ſcribitq. ſibi eſſe in animo amicitiam Antonii conſeruare.

Tullius s. D. Tironi. 23

T V *uero confice profeſſionem, ſi potes. etſi haec pecunia ex eo genere eſt, ut profeſſione non egeat. uerumtamen. Balbus ad me ſcripſit, tanta ſe epiphora oppreſſum, ut loqui non poſſit, Antonius de lege quid egerit. liceat modo ruſticari. Ad Bithynicum ſcripſi. De Seruilio tu uideris, qui ſenectutem non contemnis. etſi Atticus noſter; quia quondam me commoueri* πανικοῖς *intellexit, idē ſemper putat, nec uidet quibus praeſidijs philoſophiae ſeptus ſim. & hercle, quod timidius ipſe eſt,* θορυβοποιεῖ. *ego tamen Antonij inueteratam ſine ulla offenſione amicitiam retine*

ep. 17. lib. 6.

uidetur eſſe ſcripta poſt

re sane uolo: scribamq. ad eum, sed non ante, quã te uidero. nec tamen te auoco a syngrapha. γόνυ κνήμης. Cras exspecto Leptam: etenim ad cuius rutam pulegio mihi tui sermonis utendum est. Vale.

Caesaris mortem. adagium. propius est genu, quam tibia: id est: tua potius quam mea, tibi curãda. Theocr. idyll. 15.

ARG. Argumentum huius epistolae est de rationibus.

Tullius s. D. Tironi. 24

E T S I *mane Harpalum miseram: tamen, cum haberem, cui recte darem litteras, etsi noui nihil erat, iisdem de rebus uolui ad te saepius scribere: non quin confiderem diligentiae tuae: sed rei me magnitudo mouebat. Mihi prora, & puppis, ut Graecorum prouerbium est, fuit a me tui dimittendi, ut rationes nostras explicares. Offilio, & Aurelio utique satisfiat. A Flamma, si non potes omnem, partem aliquam uelim extorqueas, in primisq. ut expedita sit pensio kal. Ian. De attributione conficies. de repraesentatione uidebis. De domesticis rebus hactenus. de publicis omnia mihi certa, quid Octauius, quid Antonius; quae hominum opinio; quid futurum putes. ego uix teneor, quin accurram. sed s. litteras tuas exspecto. & scito Balbum tuum fuisse Aquini, cui tibi est dictum, & postridie Hirtium. puto utrumque ad aquas. Sed quod egerint. Dolabellae procuratores fac ut admoneantur. appellabis etiam Papiam. Vale.*

hic est Flaminius Flamma, de quo in epistolis ad Att.

de pecunia mihi debita, ob dotẽ filiae, cũ qua diuortium fecerat.

ARG. Litteras a Tirone quamcreberrimas requirit.

Cicero F. s. D. Tironi suo. 25

E T S I *iusta, & idonea usus es excusatione intermissio-*

intermissionis litterarum tuarum: tamen, id ne saepius facias, rogo. nam, etsi de reip. rumoribus, & nuncijs certior fio, & de sua in me uoluntate semper ad me perscribit pater: tamen de quauis minima re scripta a te ad me epistola semper fuit gratissima. quare, cum in primis tuas desiderem litteras; noli committere, ut excusatione potius expleas officium scribendi, quam assiduitate litterarum. Vale.

ARG. Suauiter Tironem accusat, quia litteras non miserat; rogatque, ut omnino, etiam sine argumento, scribat.

Q. Cicero s. d. Tironi suo. 26

VERBERAVI *te cogitationis tacito dumtaxat conuicio, quod fasciculus alter ad me iam sine tuis litteris perlatus est. non potes effugere huius culpae poenam te patrono. Marcus est adhibendus: isq. diu, & multis lucubrationibus commentata oratione, uide, ut probare possit, te non peccasse. plane te rogo, sicut olim matrem nostram facere memini, quae lagenas etiam inanes obsignabat, ne dicerentur inanes aliquae fuisse, quae furtim essent exsiccatae: sic tu, etiam si, quod scribas, non habebis, scribito tamen, ne furtum cessationis quaesiuisse uidearis. ualde enim mihi semper & uera et dulcia tuis epistolis nunciantur. Ama nos, & uale.*

anulo. uide Pli. l. 33. c. 1.

ARG. Inuehitur, in consules designatos Hirtium, & Pansam: beneuolentiam suam in Tironem significat.

Q. Cicero. s. D. Tironi suo. 27

MIRIFICAM *mihi uerberationem cessatio nis epistola dedisti. nam quae parcius frater perscripserat, uerecundia uidelic et, & properatio ne, ea tu sine assentatione, ut erant, ad me scripsisti, & maxime de consulibus des. quos ego pe nitus noui libidinum, & languoris effeminatissimi plenos: qui nisi a gubernaculis recesserint, maximum ab uniuerso naufragio periculum est. incredibile est, quae ego illos scio, oppositis Gallorum castris, in aestiuis fecisse: quos ille latro, nisi aliquid firmius fuerit, societate uitiorum deleniet. res est aut tribunicijs, aut priuatis consilijs munienda. nam isti duo uix sunt digni, quibus alteri Cesenam, alteri Cossutianarum tabernarum fundamenta credas. Te, ut dixi, fero oculis. Ego uos ad III. Kal. uidebo; tuosq. oculos, etiam si te ueniens in medio foro uidero, dissuauiabor. Me ama. Vale.*

M. Antonius. ep. 15. l. 10.

unice diligo. graeca locutio: qua usus est & Phil. VI.

VERBA GRAECA,

LATINIS EXPRESSA.

EX LIBRO II.

ep. 8. πολιτικώτερον: peritiorem administran dae reip.
ep. 13. κωμικὸς μαρτυς: comicus testis.

EX LIBRO III.

ep. 17. ἐξοχή: excellentia.
eadem. εὐγένεια: nobilitas.
eadem. παρ᾽ ἐμοί γε καὶ ἄλλοι Οἵ κ᾽ ἐμὲ τιμήσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα Ζεύς: apud me quidem & alij, qui me colent, maxime uero consiliarius Iupiter.
eadem. φολαίτιος: querulis.
ep. 9. Επικύρειον: Epicureum.

EX LIBRO IV.

ep. 4. εἰρωνεύεσθαι: dissimulare.
eadem. εἰρωνευόμενος: simulans.

EX LIBRO VI.

ep. 3. γλαῦκ᾽ εἰς Αθήνας: noctuam Athenas.
ep. 19. τῆς δ᾽ ἀρετῆς ἱδρῶτα: uirtutis uero sudorẽ.

EX LIBRO VII.

ep. 13. πολιτεύεσθαι: res publicas regi.
ep. 16. φιλοθέωρον: spectandi cupidum.
ep. 20. Νίκωνος περὶ πολυφαγίας: Niconis de edacitate.
ep. 25. γέλωτα Σαρδώνιον: risum Sardonium.

ep. 26. δυσουρικὰ, καὶ δυσεντερικὰ πάθη: uesicae, & uiscerum tormina.
eadem. δυσεντερίαν: uiscerum morbum.
eadem. λιτότητα: frugalitatem.
eadem. διάρροια: profluuium.
ep. 29. χρήσει μὲν: usu quidem.
eadem. κτήσει δὲ: mancipio autem.
ep. 32. εὐτραπελία: festiuitas.
eadem. ἄκυρον: improprium.
eadem. ἀμφιβολογία: ambiguum.
eadem. ὑπερβολὴ: superlatio.
eadem. παράγραμμα: commutatio litterae.
eadem. παρὰ προσδοκίαν: praeter exspectationem.
eadem. ἔντεχνα: artificiosa.

EX LIBRO VIII.

ep. 3. σύνταγμα: opus.
eadem. διδασκαλίαν: disciplinam.

EX LIBRO IX.

ep. 2. ἕωλος: obsoleta.
eadem. λεληθότως: sensim.
eadem. πολιτείας: rerum publicarum rectiones
ep. 3. γλαῦκ᾽ εἰς Ἀθήνας: noctuam Athenas.
ep. 4. περὶ δυνατῶν: de ijs, quae fieri possunt.
eadem. κατὰ Διόδωρον κρίνειν: ex Diodori sententia iudicare.
eadem. τῶν ἀδυνάτων: ex ijs, quae fieri non possunt.
eadem. κρίσις: iudicium.

eadem. Χρυσιππεία: Chrysippi iudicium.
eadem. κατὰ Χρύσιππον δυνατὸν: e Chrysippi sententia quod fieri possit.
ep. 7. σύν τε δύ᾽ ἐρχομένω: simulq. duo euntes.
eadem. ἀποπροηγμένον: reiectum.
eadem. πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων: multi discipuli meliores magistris.
ep. 10. ὀβελίζει: ueru notat.
eadem. τοῦ ποιητοῦ: poetae.
eadem. παρεμβεβλημένοι: interiecti.
eadem. συμβιώτην: conuictorem.
ep. 16. ἀποφθεγμάτων: dictorum.
ep. 18. προλεγόμενα: antedicta.
ep. 20. ὀψιμαθεῖς: sero discentes
ep. 21. ἀπότευγμα: quod non successit.
ep. 22. ὁ σοφὸς δ᾽ εὔρρημων ἔσῃ: sapiens rectiloquus eris.
ep. 24. σύνδειπνα: compotationes.
eadem. συμπόσια: concenationes.
ep. 25. Κύρου παιδείαν: Cyri disciplinam.
ep. 26. ζήτημα: quaestionem.

EX LIBRO X.

ep. 13. πτολίπορθον: urbis direptorem. Hom. in Od. 1. 81.

EX LIBRO XI.

ep. 14. ὄργανον: instrumentum.
eadem. σκιαμαχίαι: umbratiles pugnae.
eadem. λακωνισμὸν: breuitatem.
eadem. φιλοσοφούμενα: in philosophia tractata.

EX

EX LIBRO XII.

ep. 13. Παλτοῖ: *proprium nomen loci.*

ep. 14. πατρίδα ἐμὴν μαλλον φιλῶν : *patriam meam magis amans.*

ep. 16. ἀθυῤῥημονέστερος: *liberior iu loquendo.*

ep. 20. πάντα περὶ πάντων: *omnia de omnibus.*

ep. 22. τυραννοκτόνοι : *tyrannicidae.*

EX LIBRO XIII.

ep. 1. ὑπομνηματισμὸν: *decretum, quod ad reî memoriam litteris mandatum ſit.*

ep. 15. Ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθεν: *ſed meum numquam animum iu pectore perſuadebat.*

eadem. ἄλκιμος ἔσσ', ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ : *fortis eſto, ut aliquis te & poſterorum laudet.*

eadem. ὡς νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα: *ſic nebula inuoluit atra.*

eadem. μὴ μὰν ἀσπουδεί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην, Ἀλλὰ μέγα ῥέξας τί καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι: *ne negligenter, & ſine gloria peream, ſed magno aliquo edito facinore, & poſteris audiendo.*

eadem. Εὐριπίδου : *Euripidis.*

eadem. Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός : *odî ſapientem, qui non eſt ſibi ſapiens.*

eadem. ἅμα πρόσσω, καὶ ὀπίσσω : *ſimul ante, & pone.*

eadem. αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων :

λων: ſemper antecellere, & principé eſſe aliorum.

ep. 53. διοίκησιν: iuriſdictionem.

ep. 56. ὑποθήκας: pignora.

ep. 67. τρεῖς διοικήσεις: tres iuriſdictiones.

EX LIBRO XIV.

ep. 7. Χολὴν ἄκρατον: bilem meram.

EX LIBRO XV.

ep. 16. κατ' εἰδώλων φαντασίας: per ſpectrorum uiſa.

eadem. διανοητικὰς φαντασίας: intelligētia uiſa.

eadem. εἰδώλων: imago.

eadem. αἱρέσει: ſecta.

ep. 17. πάντα περὶ πάντων: omnia de omnibus.

eadem. πρόσωπον πόλεως: faciem ciuitatis.

eadem. ἀδέσποτοι: ſine auctore.

eadem. τὸ καλὸν δι' αὑτὸ αἱρετὸν: honeſtum per ſe optabile.

eadem. ἀκενόσπουδος: non inanis homo ſtudij.

ep. 18. φλύαρον: garrulum.

eadem. σπουδάζειν: ſerio agere.

ep. 19. τὸ καλὸν δι' αὑτὸ αἱρτὸν: honeſtum per ſe expetendum.

eadem. ἡδονὴν: uoluptatem.

eadem. ἀναλγησίαν: indolentiam.

eadem. τῷ καλῷ: honeſto.

eadem. οὐκ ἔστιν ἡδέως, ἄνευ τοῦ καλῶς, καὶ δικαίως ζῆν: non poteſt iucunde, niſi honeſte, & iuſte uiui.

eadem.

eadem. φιλήδονοι: *cupidi uoluptatis.*

eadem. φιλόκαλοι, καὶ φιλοδίκαιοι: *cupidi honesti, & cupidi iusti.*

eadem. ἀντιμυκτηρίσαι: *uicissim deridere.*

EX LIBRO XVI.

ep. 6. κακοστόμαχος: *stomacho non bono.*

ep. 8. ἀκίνδυνα μὲν, χρονιώτερα δὲ: *tuta quidem, sed diuturniora.*

eadem. Ψῦχος δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον: *frigus autem tenui cuti inimicissimum.*

ep. 12. ἔτυμον: *notationem.*

ep. 18. κανὼν: *regula.*

eadem. ἄκειρον: *improprium.*

eadem. διαφόρησιν: *gestationem.*

eadem. πέψιν, ἀλυπίαν, περίπατον σύμμετρον, τέρψιν, εὐλυσίαν κοιλίας: *concoctionem, hilaritatem, ambulationé modicam, oblectationem, facilitatem alui.*

ep. 21. συζητήσει: *mutua quaestione.*

eadem. τὰ μὲν οὖν καθ' ἡμᾶς, τάδε: *quae igitur ad nos spectant, haec sunt.*

eadem. διαῤῥήδην: *aperte.*

eadem. σπουδὴ: *contentio.*

eadem. συμφιλολογεῖν: *de litteris inter nos disputare.*

ep. 23. πανικοῖς: *panicis terroribus.*

eadem. θορυβοποιεῖ: *tumultuatur.*

eadem. γόνυ κνήμης: *genu tibia: subaudi, propius est.*

PAVLI

PAVLI MANVTII SCHOLIA IN FAMILIARES CICERONIS EPISTOLAS.

EX EPISTOLA I. LIBRI I.

QVOD commodo Rem facere posſis.] *Placuit olim nobis, neque nunc diſplicet, pro, Rem, legi, Reip. atque hanc ex antiqua latine loquendi conſuetudine con iecturam duximus. quo in ſtudij genere nec infitior a prima adoleſcentia ſatis accurate me eſſe uerſatum, nec omnino paenitet. hic quidem olim, etſi conſenſu mouebar ueterum librorum, in quibus, Commodo rem, ſcriptum uidebam; tamen, uſu adductus Romanae linguae probabam aliquanto magis, Commodo reip. Erat enim in com miſſa publica re exceptio quaedam, ut id, quod mandabatur, ita fieret, ſi commodo reip. fieri poſſet. quo ſignificabant, eam rem non poteſtati magis, quam prudentiae, committi. Hic opponitur a quibuſdam: hoc loquendi genus huic Ciceronis lo co nullo modo conuenire: cum ita dicant, Senatus haec uerba fuiſſe, cum* S. C. *facerent, aut eorum, qui prouincijs cum imperio praeeſſent, cum aliquid legatis mandarent: non igitur ea cadere in ſententiam Ciceronis, Hortenſii, & Luculli, qui priuati ſenatores erant. Primum quaero: ſi ſenatus,*

natus, cum decernit, utitur his uerbis; ut reip. caueat: cur non iiſdem ſenator, qui & ipſe ſua ſententia decernit, uti poſſit? decet enim, ut ſenatum in publico decreto, ita ſenatores ſingulos in ſuis ſententiis, ex quibus fieri s. c. uolunt, reip. conſulere. porro quid eſt s. c. niſi multorum ſenatorum idem probátium conſenſus? quod ſi, s. c. in alicuius ſenatoris ſententiam eſſe factum, ſaepe legimus: nil aliud exiſtimare licet, quam grauiores eius ſententiae partes in s. c. eſſe translatas. grauius autem nihil, quam, ut id, quod mandaretur, incommodo reip. ne fieret. itaque non eſt, opinor, mandátis dumtaxat hic loquendi modus, ut ſenatus, aut proconſulis; ſed eius etiam, qui ſuadet, ut mandetur. Negabit hoc aliquis: at credat exemplo non diſſimili. Cicero in epiſtola ad M. Brutum, Decreui, inquit, hoc amplius, ut tu, ſi arbitrarere utile fore, & e rep. eſſe, perſequerere Dolabellam bello: ſi minus id commodo reip. facere poſſes, in iiſdem locis exercitum contineres. Haec neque s. c. uerba ſunt, neque proconſulis, ſed Ciceronis ſententiam dicentis. cur igitur non in hac etiam ad Lentulum epiſtola locum habere poſſint? magis me mouet cóſenſus ueterum librornm: a quibus diſſentire non audeo. Commodo, autem, pro Commodo dictum, antique: quod alii mendoſum ſuſpicati ſunt: qui ſi Cariſium accurate legiſſent, ut legendi ſunt ueteres omnes grámatici aliter ſenſiſſent. is enim lib. 2.

ſic:

ſic: Cotidio, ut Falſo, pro Cotidie. Q. Caepio in M. Aemilium Scaurũ lege Varia: Cum ab iſto uiderẽ Cotidio conſilijs hoſtes adiuuari. ſimiliter et Cõmodo dixerunt, ut Plautus in Friuolaria, pro Commode. Titinius in Iuriſperita: Commodo eccum-exit. Idem in tempore. Siſenna Mileſiarum XIII. Eamus ad ipſum atque ipſe commodo de parte ſuperiore deſcendebat. Idem alio loco notauit. Praeterea quis ignorat, a Cicerone dictum eſſe, proximo, pro proxime, ad Att. lib. 4. ep. 16. & Arcano, pro Arcane, ad eundem ep. 3. lib. 16. quod idem Cariſius obſeruauit. Et Caeſar in epiſtola ad Ciceronem, quae legitur lib. IX epiſt. ad Atticum, cum Furnium noſtrum tantum uidiſſem, neque loqui, neque audire me potuiſſet. Idem lib. I. de bel. ci. Domitius Arcano cum paucis familiaribus ſui colloquitur ſic, Directo, & Directe Cicero dixit. & nos, Directo, & palam, in agraria ſecunda legendum putamus, ubi eſt in uulgatis libris, Decreto, & palam. quod probauit doctiſſimus, & ingenioſiſſimus interpres, mihiq. uetere neceſſitudine cõiunctus, Bernardinus Lauretanus.

EX EPISTOLA II.

LENTVLI conſulis] in libris quibuſdam antiquis, Lucij conſulis, non omnino abſurde: poteſt enim intelligi de L. Philippo, Lentuli Marcellini in conſulatu collega. ſed, Lentuli, ſi legas, de Lentulo Marcellino accipietur. Quatenus

tenus de religione dicebat] *cum Bibulus sententia sua duas res complexus esset, de religione, & de tribus legatis: postulatum est, ut eius sententia diuideretur, id est, ut singulis de rebus separatim referretur. ac de religione quatenus dixit, ut scilicet contra sibyllinos libros ne decerneretur, qui regem Aegyptium cum exercitu reduci uetabant: assensum, inquit, est: caput illud, de tribus legatis, qui regem reducerent, improbatum. Dixit autem, frequentes ierunt in alia omnia, pro frequentes dissenserunt. neque solū ire in alia omnia, sed & discedere, & transire, eodem sensu ueteres dicebant. libro* X. *ad Plancum. Eum, inquit, senatus reliquit, & in alia omnia discessit. Hirtius autem prope finem libri* VIII. *de bello Gallico, Discessionem, ait, faciente Marcello, senatus frequens in alia omnia transiit. Festus. Qui hoc censetis, illuc transite: qui alia omnia, in hanc partem. his uerbis praeit; ominis uidelicet caussa; ne dicat, qui non censetis. inde factum, ut, ire in alia omnia, idem significet, quod non censere, id est, contra id, de quo discessio fit, sentire.* Multis partibus plures] *qui sic explanant, uidisse consules, in Hortensii sententiam plures ituros a multis partibus, id est hinc, & illinc; parum omnino agnoscunt purissimam, & ornatissimam locutionem, qua eloquentissimi eius aetatis uiri suis in scriptis eleganter usi sunt. M. Coelius libro harum epistolarū* VIII.

Turpe

Turpe tibi erat, Patiſchum decem Curioni pantheras miſiſſe, te non multis partibus plures. item Caeſar lib. III. de bello ci. *Numero multis partibus inferior. Multis partibus plures, & multis partibus inferior dixerunt, pro eo, quod eſt, multo plures, & multo inferior.* Cicero item libro III. de Finibus: *Multis partibus malit,* pro multo malit. Suetonius quoque, non omnino malus latinitatis auctor, in Iulij uita eodem loquendi modo uſus eſt.

EX EPISSOLA III.

T. AMPIVS) antea, T. Appius, corrupte legebatur: duo enim praenomina ſimul eſſe non poſſunt, ut ſi dicas, Marcus Caius, aut Cnaeus Lucius. Ampiorum autem familiam Romae fuiſſe, notiſſimum eſt. & potuit hic eſſe T. Ampius ille, qui tribunatum pl. geſſit M. Cicerone C. Antonio coſſ. legemq. tulit cum T. Labieno tribuno pl. ut Cn. Pompeius, confecto Mithridatico bello, ludis Circéſibus corona aurea, et omni cultu triumphantium uteretur, ſcenicis autem praetexta, coronaq. aurea. Velleius lib. II.

EX EPISTOLA IV.

PRIDIE eius diei f.) dicit quod ſupra in epiſtola II. in qua ita ſcripſit: *De tribus legatis, frequentes ierunt in alia omnia.* ſed cum ibi factum id eſſe dicat die, qui cõſecutus eſt idus Ian. hic autem die, qui XVI. Kal. Febr. anteceſſit; fuere, qui, dum arbitrantur, Ianuario menſi, ut

 nunc,

nunc, ita tum unum & XXX fuisse dies, corruptum esse locum crederent, uidétes hanc diem, ut quidem ipsi numerabant, aliam esse ab ea, quae est in epistola II. cum tamen eandem esse oporteret, quod absque dubio locus hic alter de tribus legatis repet. io prioris esset. quod si ad rationem eius anni, quo scripta est epistola, supputassent: & locum carere mendo, & eandem, quam in II. epistola diem significari, cognouissent. fuit enim tunc Ianuarius mensis tantummodo XXIX. dierum. postea Iulius Caesar, annum corrigens, binos addidit, & ut tricenos singulos haberet, qui antea tantummodo XXIX. habuerat, effecit. Macrobius. Ego tibi a ui) Timebat, ne tribunus aliquis per uim legem ferret, qua Létulo uel Ptolemaei regis restitutionem eriperet, uel imperiũ abrogaret: quod factum est. epistola II. libri II. ad Q. fratrem eadem de re scribens, quid futurum sit, inquit, latrocinio tribunorum, non diuino: sed tamen suspicor per uim rogationem Caninium perlaturum.

EX EPISTOLA V.

Hic quae agantur) aut hoc est alterius epistolae initium: aut, quae sequuntur, non eodé die scripta sunt, quo superior epistolae pars. saepe autem accidit, ut litteras non cótinuata, sed crebro repetita scriptione cóficiamus, singulis diebus noui aliquid appingentes: id quod in epistolis ad Atticum, & ad Q. fratrem scriptis saepissime fa-

ctum uidemus.

EX EPISTOLA VIII.

EMPLATORIO) *malim, C. Plaetorio: cũ in antiquo libro scriptum sit, C. Plaetorio. Plaetorij autem Romae familia fuit. quod si, Emplatorio, legas, liberti nomen erit.*

EX EPISTOLA IX.

NON modo praemiis) *ita legendum est, & ita in libris uetustissimis habetur. sed cũ locutio primo adspectu durior uideatur. hinc factum est, ut ueterem lectionem adhuc omnes contempserint: quam nos eo libentius restituimus, quod ea Ciceronem alibi quoque nõ semel usum esse animaduertimus. epistola enim* VI. *libri* X. *ad Atticum, Regnum, inquit, non modo Romano homini, sed ne Persae quidem cuiquam tolerabile. & ad eundem lib.* IX. *Mihi non modo irasci, grauissima iniuria accepta, sed ne dolere quidem impune licet. libro autem de oratore* I. *Neque solum inscientiam meam, sed ne rerum quidem magnitudinem perspicit. harum autem epistolarum lib.* IX. *Hoc tamen scito, non modo me, sed ne ipsum quidem principem scire, quid futurum sit. quamquam hic quoque inculcata erat dictio, non, quae in libris antiquis non est. Et Varro lib.* VIII. *de lingua latina. Dicã de uniuersa analogia, cur nõ modo uideatur esse reprehendenda, sed etiam cur in usu quodam modo sequenda.* In praetura autem, & in consulatu) *in praetura*

orationem habuit pro lege Manilia; qua populum est hortatus, ut Pompeio Mithridaticum bellum, legem Manilio ferente, demandaretur. In consulatu autem cum alijs officijs Pompeium ornauit, tum etiam illo, quod retulit de supplicationibus ei decernendis pro rep. Mithridatico bello felicissime, gesta: ut in oratione de prouincijs. Si iis pro me stante pugnare licuisset) *adolescens, cum hos epistolarum libros, quamdiligentissime tum potuit, emendarem, hunc locum ita, ut legitur, ex libris antiquis restitui, cum antea ita corruptus esset, ut bonus sensus elici nullus posset.* Primum illa furta) *subaudi, fuerant. quasi dicat omitto corruptum illud iudicium de sacris Bonae deae uiolatis: loquor de ijs, quae post reditum meum flagitiose commissa sunt. nam si, Primum illa furta, intelligas reditum Ciceronis esse consecuta: praeter historiae fidem erit. neque enim illa furia muliebrium religionum Ciceronis exsilium sunt consecuta. itaque Vbaldini Bandinelli, qui legendum arbitratur, illa furia, coniecturã probamus. quoniam tamen in omnibus antiquis libris, illa furta, legimus, opinioni nostræ, fortasse nobis ipsis assentantes, libentius acquiescimus.* Liberalitatem) *alij, libertatem. ego nihil muto. librum enim perantiquum habet adolescens nobilis, Bernardinus Maffeus, in quo, liberalitatem, scriptum est. quam uocem eo libentius conseruaui,*

quod

quod sequitur, Cum sine suspicione tuae cupiditatis non possis illius cupiditatem refutare. quod enim dixerat, liberalitatem, contrarium opposuit, suspicione cupiditatis . Felicitatem autem quod uellem, consequi potuisses) *Sic plane quattuor libri ueteres, uno excepto, in quo, pro, felicitatem, est, Facilitate. ego sic interpretor. Felix, autem, quod uellem, in eo esse potuisses, ne quid contra eius ordinis, quem semper honestasti, aut rem, aut uoluntatem ageres. Atque haec mihi uidetur huius loci germana sententia: qua delector eo magis, quod antiquorum librorum testimonio comprobatur.*

EX EPISTOLA VLTIMA.

CVR enim tibi hoc non gratificer, nescio) *sensus horum uerborum ex titulo pendet. cum enim ita inscripsisset,* VALERIO IVRISCONSVLTO, *subiunxit, nam cur te iurisconsultum non appellem, nescio, etiamsi iurisconsultus ualde non sis. iocans uidelicet cum eo familiarius, quod etiam in reliqua epistola facit. & libro tertio, ad Appium scribens, L. Valerium, inquit, iurisconsultum ualde tibi commendo; sed ita etiam, si non est iurisconsultus. Quoniam autem sunt, qui huius epistolae initium desiderari potius, quam esse hoc, quod legitur, existiment: aliud huic simile Ciceronis exemplum ex epistolis ad Atticum scriptis afferemus. ita igitur lib.* III.

M. CICERO S. D. Q. CAECILIO Q. F.

POMPONIANO ATTICO. *Quod quidem ita esse, & auunculum tuum functum esse officio, uehementissime probo. Quorum uerborum sensum. hic quoque ex titulo regi, nemini est obscurum. dicit enim, se probare ita esse, id est, eum, ab auunculo adoptatum, & heredem factum, appellari, non, ut antea, T. Pomponium Atticum, sed (ut in adoptionibus fieri solebat: in quibus eius, qui adoptabat, & praenomen, & nomen, & cognomen, & aliquando etiam agnomen ij, qui adoptabantur, sumebant, nomen, quod ante habuerant, ita mutantes, ut in anum desineret: cognomen tamen suum, ut antea fuerat, retinebant, sed post eius cognomen ponebant, qui adoptarat, si modo id ille habuisset) Q. Caecilium Q. F. Pomponianum Atticum. ut nemo iam de epistola ad Valerium dubitare possit.* Partim te superbum esse dicunt, quod nihil respondeas; partim contumeliosum, quod male respondeas) *iocus est in his uerbis & abstrusus, & elegans. uult enim innuere, ideo nihil eum respondere, non quod superbus sit, sed quod aut eum nemo consulat, cum homines bonum iurisconsultum non existiment; aut, si quis consulat, nullum auferat responsum ob eius inscientiam: ideo autem male respondere, non quod contumeliosus, sed quod imperitus, & indoctus. proprium autem iurisconsultorum, de iure consulentibus respondere.*

EX EPISTOLA VI. LIB. II.

In suffragiis studia) *dictionem, studia, sustulimus. supra enim dixit, studium: e qua uoce sequentes genitiui reguntur.*

EX EPISTOLA VIII.

Primum tibi,) *subiungendum uidetur, deinde: sed omittitur et hic, & alibi. ueruntamen, quod exspectatur in sententia, non omittitur. sequitur enim infra, Tum uero. ut prior gratulatio fuerit, secunda gratiarum actio.*

EX EPISTOLA IX.

De te, quia, quod sperabam; de Hillo, (balbus enim sum) quod non putaram) *in epistola, quae tertia est octaui libri, Coelius de Hirro competitore loquens, ita scripserat: Spero te celeriter auditurum et de nobis, quod sperasti; & de illo, quod uix sperare ausus es. Itaque Cicero respondens, iisdem fere uerbis eadem repetit: & quia Coelius scripserat, De nobis, quod sperasti; de illo, quod uix sperare ausus es; rescribit: De te, quia, quod sperabam; de Hillo, (balbus enim sum) quod non putaram. facete autem, cum repeteret uocem illam Coelii, Illo, adspirationem reddidit, et subiunxit (balbus enim sum) Hirrum significans: cuius nomen propter balbuciem exprimi a se non posse, fingit. in sequentibus autem cum r, litteram, expedite proferat, Sed balbi, inquit, non sumus.* Diuisus aquarum diuortiis) *plerosque latet huius loci sensus. &*

uidi doctos alioqui uiros, qui sic interpretarentur: fuisse fluuium, qui montem Amanum interfluens diuideret, & Ciceroni, ac Bibulo communem faceret: cum dixerit Cicero, non, diuisus fluuio, aut, diuisus aquis, sed, diuisus aquarum diuortijs. quam illi uocem parum diligenter attenderant. Diuortium autem aquarum ita fit. cadunt in montem aquae pluuiae. is mons cum sit procliuis, utrinque defluant, & decurrant, necesse est. ita fit, ut diuidantur, & earum quasi diuortium fiat. itaque dixit de oratore libro I. Vt ex Apennino fluminum, sic ex communi sapientium iugo sunt doctrinarum facta diuortia. ad Atticum autem idem scribit, quod ad Coelium. inquit enim lib. V. Ad Amanum contendi, qui Syriam a Cilicia aquarum diuortio diuidit. Liuius etiam libro XXXVIII. ubi loquitur de Cn. Manlio, Prope, inquit, ipsis iugis ad aquarum diuortia castra posuisse: idest, ad eum locum, unde aquae, duas in partes diuisae, incipiunt defluere. a quo igitur loco ex Amano monte Ciliciam uersus aquae delabebantur, ad eum usque locum Cilicia pertinebat. & ex altera montis parte, eadem Syriae, quam Bibulus regebat, erat ratio. terminum enim habebat eum locum, unde in eam ex Amano defluere aquae incipiebant.

EX EPISTOLA XII.

QVINQVATRVS) dictum opinor nominandi potius, quam, ut alij crediderunt, generandi

nerandi casu. nam hanc uocem tantum multitudinis numero memini me legisse. fortasse etiã legi possit, quinquatribus: ut intelligatur dies, quo gestae sunt res, non quo allatae: dum inferat, citeriora nondum audiebamus. nã in libro scripto, quem habet uir doctissimus, Hieronymus Ferrarius, Corrigiensis, legitur, quinquat. ut etiam pro, gladiatoribus, gladiat. uetustis in libris quandoque scriptum uideas.

EX EPISTOLA XV.

EXEMPLO) *antea, exemplum. nos ex uetustis libris, exemplo, olim correximus, & impressimus.* Pontinius) *nam is quidem superiore honore usus erat: fuerat enim praetor Cicerone cos. itaque dixit ad Atticum epist.* II. *lib.* VI. *Fratrem solum habeo praetorium: Pontinius enim iam a me discesserat.* De Matrinio) *locus obscurus, cuiusmodi in ipsius Ciceronis scriptis alij quoque sunt. quare etsi sensum non percipio, tamen ueterem lectionem libenter conseruo. omnino & libri sunt, in quibus legitur, De matrimonio: sed uetustiores habent, De Matrinio. quae uox quid sibi uellet, cum minus constaret: fuisse opinor, qui, Matrinio, delerint, &, matrimonio, ex ingenio reposuerint. fortasse autem, cum ad Coelium aedilem scribat, de Matrinio scriba aedilicio, cuius meminit in oratione pro Cluentio, quippiam significauit: sed nihil affirmamus.*

EX EPISTOLA XVI.

NON enim te caelaui sermones. sed non ne tum prouidisti) *sic antea. postea alij aliter emendarunt. nos, cum in uetere libro scriptum uideremus, non enim te caelaui, sed nomen tuum prouidisti: coniecturam secuti correximus: non enim te celaui. sed non ne tuum prouidisti, &c.* Fortasse uaticinor) *non est hic uaticinor pro diuino, sed pro ariolor, & quasi deliro, ut etiam in oratione pro Sextio, Vaticinari eos, atque insanire dicebat.*

EX EPISTOLA XVII.

DRACHMIS) *Graeci scriptores drachmam usurpant pro denario Romano, subtilioris computationis molestiam uitantes. uere autem drachma denario non respondet, sed superatur septima parte: quod e Celso, & Plinio colligitur. Denarium autem intelligo eum, qui postremis reip. temporibus in usu fuit, pondere unius drachmae, & septimae partis, ut essent septem in uncia, & singuli aestimarentur quattuor sestertijs, id est assibus duodecim. Drachma uero non eadem fuit Atticis, Babylonijs, Aeginetis. Atticis enim pro sex obolis fuit, Babylonijs pro septem, Aeginetis pro decem.* CCCIↃↃↃ) *centum millibus. haec porro summa duodecim scutatorum millia nostratis pecuniae conficiet: quae Sallustius mutua petierat.*

VETERES *numerorum notas uariarunt, pri-*

primum quincto loco, deinde decimo, mox quinquageſimo, tum centeſimo, eodem in reliquis ordine conſeruato, mutato numeri ſigno quoties numerus a quinario ad duplum, & a duplo rurſus ad quinarium perueniſſet.

Prima nota fuit I, unus, uſque ad quattuor iterata.

Secunda nota, V, quinque, in quinario primum numero uariata.

Tertia, X, decem, in duplo quinario, ut iam dixi, mutationem recipiens.

Quarta, L, quinquaginta, aucto poſt tertiam notam, id eſt poſt, x, in quincuplum numero.

Quincta, C, centum, duplicato quinquagenario.

Sexta, IↃ, *quingenta, & hic quincupli ratione ſeruata.*

Septima, CIↃ, *mille, habita dupli ratione.*

Octaua mutatio fuit, cũ ad quinque millia perueniſſent. nam, ne toties iterarent CIↃ, *his notis uſi ſunt,* IↃↃ, *quinque millia.*

Nona mutatio a quincuplo in duplum recepit has notas, CCIↃↃ, *decem millia.*

Decima, a duplo in quincuplum, IↃↃↃ, *quinquaginta millia.*

Vndecima, & ultima, a quincuplo in duplum, CCCIↃↃↃ, *centum millia.*

Nec ultra notarũ mutatio progreſſa eſt. ita ſunt omnino undecim uariae, deinceps a nobis demonſtratae, tamen iterandae.

I, *unus*:
V, *quinque*:
X, *decem*:
L, *quinquaginta*:
C, *centum*:
IƆ, *quingenta*:
CIƆ, *mille*:
IƆƆ, *quinque millia*:
CCIƆƆ, *decem millia*:
IƆƆƆ, *quinquaginta millia*:
CCCIƆƆƆ, *centum millia*.

quam cognitionem legentibus non iniucundam fore, ſum arbitratus.

HOC *etiam adiungam, a prima nota I, ceteras omnes fluxiſſe. nam, V, duae primae notae ſunt, infima parte coniunctae. Item, X, eſt quinarij numeri nota duplicata, cum duae, V, in acuto angulo coniungantur. At, L, quid eſt, niſi prima illa nota, I, recta & altera proſtrata, ſimul iunctae? quo ſi addideris in ſumma parte aliam primam notam, item proſtratam, fiet centum. non enim priſcis temporibus, pro centum, ſcribebant, C, quod ad aetatem noſtram permanſit: ſed,* [, *quae erant tres primae notae conſociatae, una recta, duae proſtratae, cum recta coniunctae, una in ſuperiore parte, altera in inferiore. Quingenta uero fecerunt, addita ad tres notas, quas proxime nominaui, quarta recta, cum duabus*

prostratis coniuncta, hoc modo [] *. qua figura duplicata, fecerunt mille, hoc modo,* []] *. unde postea, librariorum arbitrio, uariae notae, quae, mille, significarent, factae sunt. quarum non nullas ostendimus. nam ex* []] *, fieri coeptum est,* ∞ , *&* ω , *&* CIↃ, *&* CIↃ *unde* M *deriuatum, quo pro mille hodie utimur: cum olim nota, fuerit non littera.*

EX EPISTOLA I. LIB. III.

QVONIAM tu ita uis) *tibi placet officijs coli amicitiam nostram: quod, si tibi non placeret, facerem inuita Minerua. qui si efficies, ut idem tuis quoque propinquis placeat; (tacite Appium hortatur, ut reliquos Clodios, ob ueteres cum P. Clodio inimicitias infensos, sibi reconciliet) eandemq. Mineruam, quam abs te non inuitam habeo, ab ipsis accipiam: ego plane hoc non Mineruae magis, quam tibi referam acceptum; & iure eam non tam Pallada, ut uocatur, quam Appiada, de tuo nomine, nuncupabo. Iocum autem Cicero quaesiuit in nominibus similiter desinentibus. ideo, quam Mineruam, dixerat, Pallada postea, cum Appiada uellet subiungere, appellauit.*

EX EPISTOLA III.

PRO nostra constantissima uoluntate erga te) *non uideo, cur mutari debuerit. Cicero enim id agit, ut ostendat, etsi Appij consuetudine, propter inimicitias P. Clodij, non sit usus,*

usus, numquam tamen ei se fuisse inimicum, neque suam in illum pristinam uoluntatem umquã fuisse immutatam. epistola etiam huius libri IX. *Conscientia, inquit, meae constantis erga te uoluntatis. Praeterea meam sententiam confirm t liber scriptus.*

C. Pontinium legatum*) Ciceronis Ciliciae proconsulis quaestores fuere L. Messinius, C. Coelius: legati Q. Cicero eius frater, C. Pontinius, M. Anneius, L. Tullius: tribunus mil. Q. Fufidius: praefectus euocatorum Antonius: praefectus fabrum Q. Lepta, scriba M. Tullius, accẽsus Pausanias, interpres M. Marcilius. de quaestoribus, legitur in his epistolis lib.* II. *lib.* XIII. *lib.* XVI. *de legatis lib.* XV. *de tribuno mil. lib.* XIII. *ep.* 12. *de praefecto euocatorum lib.* III. *de praefecto fabrum lib.* III. *de scriba lib.* V. *& ad Atticum: de accenso lib.* III. *de interprete lib.* XIII.

EX EPISTOLA VIII.

CVM ad urbem esses*) antea, isses. nos, esses, ex libris scriptis, & ex alijs ipsius Ciceronis locis. inquit enim, ad eundem Appium scribens, Ad urbem te otiosissimum esse arbitrabar. & ad Atticum lib.* VIII. *Trebatius quidem scripsit, sed ab illo* IX. *Kal. Febr. rogatum esse, ut scriberet ad me, ut essem ad urbe. & alibi. dicebatur autem de ijs, qui cum potestate prouinciali reuersi, aut in prouinciam profecti non dum essent. Pedianus.* Laedi se putat*)*

quod

quod ex meis institutis non eos fructus capiat, quos capere solitus erat ex tuis. Huc spectat id, quo sequitur, Liberalitas tua: & illud paullo post, Non debent mirari homines, me esse acerbum sibi, ut sim dulcis mihi.

EX EPISTOLA X.

SI clam, magis aperte inimicus esse?) *cum antea legeretur, sic iam magis aperte inimicus essem; Petrus Danesius Parriensis, uir doctrinae singularis, cuius ego iudicium, ut debeo, plurimi facio, animaduertit, corruptum esse locum, & sententiam secutus, nihil adiuuantibus uetustis libris, ex ingenio felicissime correxit.* Ad me adire quosdam memini, nimirum ex Epicteto, qui dicerent.) *licet alij credant, quod cuique lubet: ego tres illas dictiones, nimirum ex Epicteto, Ciceronis esse non existimo, neque adhuc in uetustis libris inueni, quamquam & multos, & uetustissimos inspexerim.* Quae a me perfecta, quaeq. instituta sint, cognosce) *alij, quae a me profecta. placet, perfecta, consentiétibus antiquis libris: ut hoc dicat, exponere se uelle, non solum quae pro Appio iam perfecerit, sed etiam quae institueverit: exposuit autem, opinor, in cómentario, quem litteris adscriptum mittebat.*

EX EPISTOLA XII.

ANTE diem III. non. Sext.) *perinde est, ac si dixisset,* III. *non. Sext. id ex libri*

XVI, *epistola* V. *ad Tironem intelligi facile potest. ante diem* III. *non. ueteres dicebant, id est, die tertio ante nonas. nam cum dicitur,* III.*non. concisa locutio est: quae integra esset, si diceres,* III. *die ante nonas. qua non admodum utebantur antiqui, sed eius loco, ante diem* III. *nonas.*

EX EPISTOLA IX. LIB. IV.

CONIVNCTVM esse periculum suo cerneret) *alij hanc lectio. em uidentur suspectam habuisse. nos eam in uetusto libro Ioannis Scalae, et in alijs antiquis inuenimus. nec dubia sentētia.*

EX EPISTOLA XIII.

CERTA res nulla) *scripsimus, Vlla, ut in antiquioribus libris legitur. locutionem esse usitatam intelliget, qui uiderit ea, quae diximus in illum epistola nona lib.* I. *locum, Non modo praemijs.* Vt te horter, & obsecrem) *nihil muto. sic. n. in octo uetustissimis exemplaribus scriptum esse uideo. aliorum tamen lectionem non improbo: etsi eam in libris scriptis ipse quidem non dum inueni.*

EX EPISTOLA IX. LIB. V.

CVM Vardaeis) *antea, Vardacis, legebatur. nos in libris uetustis lectionem, quam impressimus, inuenimus. neque de ea dubitandū quidquam censuimus; cum a Plinio Vardaeos inter Dalmatiae populos, in qua Vatinius bellum gerebat, numeratos uideremus.* Actione expostulant.) *ea forma dictum est, qua Actione re-*

petere. omnino antiqui libri habent, Actiones ex postulant. sed mihi quidem magis probatur, Actione expostulant; aut, Actiones postulant.

EX EPISTOLA XII.

IGNOTIS nota faciebant) *Ignotis, pro ijs, qui non nouerant, actiue posuit, ut etiam Liuius lib.* III. *Notos gratia eorum, turbam indignitas rei uirgini conciliat. & Curtius: Ignoti iumenta agebant. Plautus autē in Pseudolo: Noui: notis praedicas. notis, dixit, id est, ijs, qui nouerant. itemq. Cicero in oratione pro M. Coelio, & in Verrem libro* VI.

EX EPISTOLA XIV.

QVAM *a me discesseras) uetustos libros, quibus ego nunc multis ad harū epistolarū emendationem utor, ita, ut impressimus, habere omnes uideo. itaque aliorum lectionem non sequor.*

EX EPISTOLA XIX.

M. CICERO S. D. RVFO.) *aut mendosus est huius, & sequentis epistolae titulus, & pro Rufo, legendum, Mescinio: aut Rufus Mescinio cognomen fuit. Mescinius quidem hic sit, necesse est: cuius fratrem fuisse M. Mindium, scribit lib.* XIII. *epist. 26. quem epistola sequenti, ad eundem hunc Rufum scribens, fratrem eius esse dicit.* Quare tu) *ita in impressis: sed in antiquis, Que tu: aut, Quae tu: quo modo legitur in libro Petri Bembi, Cardinalis omni laude cumulati, et in lib. Medicea e bibliotecae, docti locū diligentius*

considerent: ego, hoc notare, mei officij esse duxi.

EX EPISTOLA XX.

M. TVLLIVS, scriba meus *) hic est M. Tullius, cognomento Laurea, Ciceronis libertus, qui Academiam uillam uersibus, quos recitat Plinius lib.* XXXI. *celebrauit.* Meo seruo scriba, *) tollenda uidetur dictio, Seruo, ut glossema ab imperito additum, qui putauit scribam Ciceronis esse seruum, cum libertus esset. quod perspicuũ est, cum M. Tullius appelletur.* Legatum meum, praefactumq. Q. Leptam *) induxi has duas dictiones, Q. Leptam: primum, quod in antiquo libro non sunt: deinde, quod Ciceronem, si praefecti nomen ponere uoluisset, legati fuisse omissurum, uerisimile non est. postremo cur nomẽ ponat, cum ad Mescinium quaestorem suum scribat, qui & prefectum, & alios, qui cum Cicerone in Cilicia fuissent, optime nouerat?* In pecunia exacta ita efferre *) ex uarietate duorum exemplarium haec lectio sumpa est; cuius hic est sensus. Prouinciae rationes Cicero retulerat. id eius quaestor Rufus, se absẽte, fieri noluerat: pecuniae enim nescio quid a se in prouincia exactum in libro rationum scribi cupiebat, existimans, nisi id cum reliquis Ciceronis rationibus referretur, eius rei potestatem se deinceps non habiturũ. quod ei fuisset inuidiae, quasi publicam pecuniã uoluisset auertere. itaque commotus est. Cicero autem non esse ait, cur irascatur: nam licet ipse rationes iã retulerit, Rufo*

tamen

tamen facultatem non adimi de pecunia referendi, quam exegisset. in pecunia, inquit, a te exacta non aequum fuit, ex eo, quod ego meas rationes retulerim, ut ita te efferres, itaq. mecũ insolenter, & iracunde ageres. neque enim, cur id facias, caussa ulla est: nisi quid me fallit: sunt enim alij periores. Delatos esse) *magistratus e prouincia reuersi, post relatas rationes, eorũ nomina ad aerarium deferebant, quorũ opera reip. uideretur utilis fuisse. deferebant autem ex ijs, quos secum adduxerant. in quo erat ambitio quaedam: nã ostendere uolebant, cohortem apud se fuisse hominum lectissimorum, qui beneficia in remp. contulissent. ideoq. dicebatur, deferre in beneficijs; quod is, qui deferebat, quasi beneficium aliquod deferre uidebatur. hinc illud in oratione pro Archia. In beneficijs ad aerarium delatus est a L. Lucullo praetore, & consule. Et pro Balbo: In praetura, in cõsulatu praefectum fabrum detulit. Quod autem infert, moleste tuli non illa de beneficia tuae potius ambitioni reseruata esse, quã meae: ideo dicit quia Rufus deferre & ipse uoluisset. ex quo appa ret, deferẽdi ius & quaestores habuisse. quod etiã declaratur membro proxime sequenti, De centurionibus res est in integro. quasi dicat, poteris deferre, si uoles. nam delati a me nõ sunt; quoniam hos quidẽ triginta diebus deferre lex nõ cogebat. Honor tamen aliquanto maior erat, deferri a pro consule, uel praetore, quam a quaestore.* Ex pro-

uincia decessemus) *uetusti libri omnes, decessimus, habent. nos, una littera i in e commutata, decessemus, scripsimus. ante, decessissemus, legebatur.*

EX EPISTOLA VLTIMA.

ETENIM cum esset) *alij, ut enim: quam lectionem nos non admodum probamus: particulae enim, ut, quae respondeat, uox non erit. ex libro igitur scripto Bernardini Maffei, etenim, reposuimus.*

EX EPISTOLA V. LIB. VI.

QVARE ad eam spem &c.) *inconsequens & obscura locutio: ex quo uereor, ne corrupte totus hic locus legatur. ac fieri tamen potest, ut ita scripserit Cicero, & inciderit in uitiū, quod Graeci* σολοικοφανὲς *appellant. cuius generis nonnulla cum in reliquis eius scriptis, tum in libris maxime contra Verrem deprehenduntur: quae Pedianus notauit.*

EX EPISTOLA VII.

MVLTA deos uenerati) *nihil est immutādum, ut alij crediderūt. nam etiam alibi nomen pro aduerbio positum est, ut, cum dicitur, Multa peccas, & Multa egeo. Cicero de natura deorum* III. *& pro Murena. Topicorum autem initio, Cū, inquit, mihi, meisq. multa saepe cauisses. Gellius lib.* XIII. *cap.* XXIII. Elatum) *antea, Latum: nos, Elatum meliore, ut opinamur, sensu. nostram autem lectionem accepimus ex uetere libro*

bro Bernardini Maffei.

EX EPISTOLA X.

Recvperes) antea, Receperis: nos, Recuperes, aliquot iam annis emendauimus, & impressimus. liber uetustus habet, Reciperes. & in alijs etiam exemplaribus, i, litteram, pro, u, saepissime reperias.

EX EPISTOLA XIIX.

Simvl accepi) uetustorũ librorum haec est lectio: & est Simul, pro Simul ac. cuius uocis ex ijs, qui soluta oratione scripserunt, exempla non afferam: (nam si quis erit, qui locum ubique deprauatum esse contendat, & pro Simul, uel Simul ac, uel Simul atque, legendum dicat: quibus argumentis contra pugnabimus?) sed e poetis; in quibus eam uocem in aliá mutari carminis ratio non patitur. dixit igitur Virgilius lib. Georg. IV. Taygete simul os terris ostẽdit honestum Pleias. & Lucretius lib. I. Cui simul infula uirgineos circumdata cõptus, Ex utraque pari malarum parte profusa est. & Horat. ep. x. lib. I. Viuo, & regno, simul ista reliqui. & Catullus non semel. Quibus in locis, Simul, dictum esse pro, Simul ac, licet animaduertere. quá loquendi consuetudinem qui non agnouerunt, temere locum immutarũt. quod alijs quoque locis commissum uideo.

EX EPISTOLA XX.

Mvnervm regionum) aliquot iam annis ita impressimus, cũ ex antiquissimis exempla

ribus haec lectio sumpta esset. in quibusdã tamen libris, Regiorum: cuius uocis quae possit esse sententia, non intelligo. de muneribus autem regionum, idest, de ludis regionatim urbe tota edendis, Suet. in Caesare. In quo sit spes) non uideo, cur quidquam mutari debeat; cum & ita legatur in libris uetustissimis, & sensus meo iudicio sit apprime commodus. nam, cum dixisset, Quod eo labore assequi uis, nullo modo assequere; intulit, Aliquid uidebimus, in quo sit spes, idest, quod nos assecuturos sperare possimus. deinde illud: Aliter quidem, &c.

EX EPISTOLA I. LIB. VII.

P. METIVS) hic est P. Metius, cognomento Tarpa, qui ea, quae in scena recitanda erant, prius iudicabat. eius meminit Hor. in ep. de arte poetica, et satyra x. libri. I. Homini politico) uetustos libros, in quibus ita legitur, ego habeo duos, totidem Sigonius, habet & Vbaldinus Bandinellus, Ioannes Scala, Hieronymus Ferrarius, Bernardinus Maffeus, Paulus Botus, alij, quos nõ necesse est cõmemorare. itaque nihil muto. quibusdam tamẽ placuit reponere, Polito. Fructum ullum laboris exspecto) ueteres omnes libri pro, exspecto, habent, ex his peto. alij legunt, ex his exspecto. mihi nostra lectio magis probatur, ut quae a ueteri scriptura minus recedat. nã et ex specto, & exscribo, & exsupero, & alia huiusmodi cũ s littera ueteres scribebant, ut ex antiquis

quis monumentis licet cognoscere. uide Quinctil. lib. I.

EX EPISTOLA II.

De Bursa) hic est T. Plancus Bursa, frater L. Planci, ad quem sunt epistolae lib. X. accusatus est de ui, & condemnatus: a Cicerone; cui antea tribunus pl. in caussa Milonis aduersatus fuerat, & in concionibus magnam inuidiam concitarat. postea rerum potitus Caesar eum, & omnes lege Pompeia damnatos restituit. Dio, Pedianus, & alij.

EX EPISTOLA III.

Optarem, multae causae) sic antea. nos ex libris antiquis uocem, caussae, sustulimus, ut purior, & elegantior sit lectio. Me uoluisse etiã reliquis omnibus; post quam nõ potuerim, mihi ipsi finem fecisse belli) hic locus antea in omnibus impressis perperam distinctus sensum peruertebat.

EX EPISTOLA V.

M. Fvrivm) uarie legitur in libris scriptis, M. Infinium, Mirfium, Idfium, M. Lifium. ut difficilis ad deligendam, aut inueniendã ueritatem coniectura sit. alij, M. Orfium, impresserunt, arbitrati eum esse, de quo in epist. XI. lib. II. ad Q. fratrem. quod mihi secus uidetur. ex hac enim epistola, qua Trebatium cõmendat, eum ante Trebatium iuisse ad Caesarem, manifestum est. cum autem ad Q. fratrem scribit, dicit se

eas litteras M. Orfio dediſſe, cum iam Trebatius in exercitu Caeſaris eſſet: quod in iiſdẽ litteris poſtea ſignificat, cum inquit, Trebatium ut ualde ames, nehementer te rogo. Hunc Lepta delegam.) *ita uideo ſcriptum eſſe in quattuor antiquis libris. locus perſpicue mendoſus: nec mihi ipſe aſſentior in uetere cõiectura: infirmo enim nititur argumento. nec mirum eſt, non probari aliquid iam ſeneſcenti, quod ſcripſerim adoleſcens.* Quod familiam ducit) *quod caput eſt, quod in eo ſummum eſt: ut referatur non ad Trebatiũ, ſed ad id, quod dicit, In ureciuili ſingularis memoria, ſumma ſcientia. cum enim Trebatium a multis rebus laudaſſet; memoriã, et ſcientiam in iure ciuili ceterarum laudum, quibus Trebatius abundaret, quaſi familiã dixit ducere; translatione sũpta a rectoribus familiarũ, quos domeſtici omnes ueluti duces ſequuntur. Phil.* v. Putidiuſculi) *paullo, quam ſatis eſt, diligentiores. excuſat enim ſe, quod in Trebatio cõmendando plura uerba cõſumpſerit, quam Caeſaris humanitas patiatur. putidum autem appellat Cicero, in quo nimia diligẽtia reprehendi poſſit, ut de Oratore lib.* III. *Nolo exprimi litteras putidius, nolo obſcurari diligentius. & de Off. lib.* I. *Litterae neque expreſſae, neque oppreſſae; ne aut obſcurum eſſet, aut nimis putidũ. Legitur in nonnullis uetuſtis libris blandiuſculi; ſed in antiquioribus, quos ſecuti ſumus, putidiuſculi.* Didiciſſe) *hoc dicit, quia Trebatius*

tius Cornelij auditor fuerat in iure ciuili. Digest. lib. I. Titulo II.

EX EPISTOLA IX.

PROPTER eius occupationes nihil ſum auſus ſcribere) *in duobus uetuſtiſſimis libris nõ eſt uox illa, Occupationes; ſed eius loco ſpatij aliquantum eſt relictum. ex quo credimus, a recentioribus, quorum inſcientia deprauati leguntur ueterum ſcriptorum libri, uocem, Occupationes, eſſe repoſitam. nos, quid ea dictio, quam in exſcribenda librarius omiſit, ſignificare potuerit, aſſequi coniectura nõ poſſumus. graecam quidem deeſſe crediderim. id enim uériſimilius eſt, quam latinam: ut etiam alibi cognoſcitur in ipſius Ciceronis ſcriptis, ubi graecum deſideratur ex librariorum inſcitia; qui cum id legere non poſſent omittebant, relicto ſpatio, ut ab alijs aliquando reponeretur. in Vbaldini libro apparet ſpatium fuiſſe. quo in loco repoſita eſt uox, Occupationes, non eiuſdem librarij manu. Cum haec multis iam annis ſcripſiſſem, incidi in tres minime recentes libros, in membrana, et unum praeterea minime recentem, ſcriptum tamen, in quibus uideo eſſe, Occupationes. Luctum, autem, quod uerbum alij ex ingenio repoſuerunt, in uetuſtis libris, cum paene innumerabiles uiderim, nondum inueni.*

EX EPISTOLA X.

AVT conſolando, aut conſilio, aut re iuuero) *ſenarius integer e Terentij Heautõtimorumeno*

meno trāslatus in hūc locū. sic enim in ea fabula, actu I. scena I. cum Menedemo loquens Chremes inducitur: Istuc, quidquid est, fac me, ut sciam: Ne retice; ne uerere; crede inquam mihi: Aut consolando, aut consilio, aut re iuuero. Terentius porro, ut opinor, a Plauto, paucis immutatis, accepit: apud quem in Pseudolo, actu primo, ita loquitur Pseudolus seruus, Fac me certum, quid tibi sit: iuuabo aut re, aut opera, aut cōsilio bono.

EX EPISTOLA XI.

OMNIBVS, unde petitur) debitoribus. ita etiam de Orat. lib. I. Homo ex disertorum numero postulabat, ut illi, unde peteretur, uetus atque usitata exceptio daretur, Cuius pecuniae dies fuisset. apud iuriscōsultos frequēs est locutio.

EX EPISTOLA XII.

FIDVCIAE, inter bonos bene agier? quis) ita legitur in uetere libro. & sane crediderim, non aliter hunc locum esse scribendum: etsi priorem lectionem conseruarim. uoces enim illae, VT, &, OPORTET, quae sunt in impressis, additae sunt ab imperito, qui locutionem parum integram crederet; cum alibi a Cicerone iuriscon sultorum formulas sine uerbo citari non animaduertisset, ut de Off. lib. III. In fiducia, inquit, inter bonos bene agier. uetusti enim libri non habent, VT. & ibidem paullo post: Cum dicitur, Inter bonos bene agier, quidquam agi dolose, aut malitiose potest? Libro etiam Topicorum, ubi

eadem haec usurpantur uerba, ueteres libri ab impressa lectione dissentientes, nostram sententiá confirmant, quam etiam Romae doctissimis hominibus probauimus.

EX EPISTOLA XIII.

TREVIROS uites, censeo: audio capitales esse.) *ut unicuique, quod suum est, tribuamus, Petri Bembi, hominis & dignitate, & omnium paene uirtutum laude clarissimi, epistolam, qua huius loci sententiam diligentissime, et ornatissime explanauit, adscribemus. nõ enim eos imitari placet, qui, ex aliena industria sibi laudẽ aucupantes, quae ab alijs didicerunt, edunt pro suis.* Petrus Bembus Bernardino Sandro S. *Quod hodie mane quaerenti tibi a me de illis Ciceronis ad Trebatiũ uerbis: Treuiros uites censeo: audio capitales esse: mallem, auro, argento aere essent: respondi, iocum esse et multiplicem, & festiuum: qui quidem iocus in antiquis & nummis, & scriptoribus deprehenderetur: itaque, quoniam eramus in uia, ut neque libros, neque nummos haberemus, reieci te in alium diem: id, ne te diutius torqueat. est eiusmodi, ut ioci caussa, quod quidem Cicero ad illum scribens more suo fere semper facit, & Treuiri, & capitales in ambigui genere sint posita. nam cum uideatur monere illum, ut uitet Treuiros Galliae populos, qui capitales, bellicosiq. sint; ludit cum in Treuirorum, tum in capitalem uerbo. erat enim Romae*

magistratus,

magistratus, Triumuiri capitales, qui etiam Treuiri dicebantur. sed quoniam hoc ipsum Triumuirum nomen iterum in ambiguo poni poterat, cum essent etiam apud Romanos Triumuiri pecuniae cudendae: quos ita inscribebant, A. A. A. F. F. hoc est, Auro, argento, aere flando, feriundo: iocatur iterum in hoc uerbo, luditq. Cicero, ut mihi quidem uidetur, bellissime, addens, mallē Treuiros istos esse pecuniosos, quã bellicosos; ut, Caesare eos uincente, tu ditesceres. itaque infert, mallem esse Treuiros auro, argento, aere, quam scilicet capitales. Triumuiros autem Treuiros solitos dici, Liuius satis locuples esse testis potest: cuius sunt haec in libro XL. Colonia Grauiscae eo anno deducta est in agrum Etruscum, de Tarquiniensibus quõdam captũ. quina iugera agri data. Treuiri deduxerunt C. Calpurnius Piso, P. Claudius Pulcher, C. Terentius Hister. Quod uero Triumuiri pecuniae sic, ut dixi, inscriberentur; est apud me nummus aereus perantiquus ita inscriptus, C. PLOTIVS. III. VIR. A. A. A. F. F. sunt & alij nummi aliorum nominum, eiusdem tamen tituli; quos inspicies, cum uoles. Haec ad te scripsi, cum domum redissem, & nummos, ac librum sumsipssem, amore tui admonitus. Vale. Pridie idus Iun. M. D. XXXII.

EX EPISTOLA XVI.

NON nimis φιλοθέωρον) aliter antea in omnibus impressis: nos, ut in nostro libro legitur, emendauimus,

mendauimus, & impressimus aliquot abhinc annis. iocans enim, ut solet, dicit se Trebatium non reprehendere, quod non nimis spectandi cupidus fuerit, idest, quod in Britániam profectus non sit; ut essedarios spectaret. tacite autem ut ignauum, & pusilli animi subaccusat, qui Caesarem in Britanniam sequi ad bellum noluerit. Respondere) *negant, inquit, esse qui percunctentur: cum homines te iurisconsultũ imperitum existimẽ.* iocatur enim in uerbo respondere: quasi dicat: negant te habere, cui respondeas, cũ scilicet nemo te cõsulat.

EX EPISTOLA XVIII.

GRAECVLAM tibi misi cautionem chirographi mei) *puto sensum esse. commenda ui te Caesari litteris graece scriptis.* Quam haec scribere) *suspicor mendum subesse. mihi enim perobscure est sensus. &, ut libere dicam, quod sentio, legendum crederem, quam exscribere, nulla propemodum mutatione facta. ut hoc Cicero dicat. Video te parum ditescere, cui charta desit, in qua tuas formulas, aut aliud quippiam exscribas. ea enim si suppeditaret, numquam profecto ad nos in palimpsesto. infert enim, An hoc significas, nihil fieri, frigere te, ne chartam quidẽ tibi suppeditare?* M. Aemilii Philemonis) *cum in libris antiquis uarie legeretur: (quidam enim, Meuilij, quinam Metilli, alij Matrinij, habent) ausus sum emendare, M. Aemilij. procul enim dubio libertus fuit, adoptatus in Romanam familiam,*

liam, ut alij multi. cum autem Metriliorum, mentioně nõdum inuenerim; & uetustorum exemplariũ uarietate, in quibus uerae lectionis quasi quaedam uestigia cernuntur, (quid enim distat, Meuilij, a M. Aemilij?) &, Pediani uerbis, qui eiusdem, ut opinor, liberti mentionem facit, adductus sum, ut, M. Aemilij, reponerem. libet autem ipsius Pediani locum recitare, ut studiosis quaerendi labor absit. is igitur ita in argumento orationis pro Milone. Munatius Plancus tribunus pl. produxerat in concionem M. Aemilium Philemonem, nouum hominem, & libertum M. Lepidi. Ita tamen hoc sentimus, ut, afferentibus alijs meliora, perlibenter de nostra sententia discessuri simus.

EX EPISTOLA XIX.

DOCTOREM tamen, lumenq. desiderant) *omnino in omnibus antiquis libris pro Lumenq. legitur, Vnumque. ego tamen libentius legerim, Vsũque, idest exercitationemque: ut dicat idem, quod supra, nullam artem litteris sine interprete, & sine aliqua exercitatione percipi posse. ita enim, unius litterule mutatione, apta in primis, & perspicua efficitur sententia. Mouet omnino me, si quem alium, librorum ueterum auctoritas, neque tamen ita, ut non eos quoque ipsos interdum coniectura & ingenio modice adiuuãdos putem. quae uero nuper alij attulerunt, ad ueterem illam scripturam confirmandam, etiamq. exemplo,*

exemplo, ut ipsis uisum est, simili cōprobandam, leuiora sunt, quam ut aut me, aut quemquam, qui rē ipsam ex ueritate pendat, mouere debeant.

EX EPISTOLA XX.

RVFIO mediusfidius tuus) *tuus, inquit, quod eiusdem esset gentis. Rufio enim Trebatiorū cognomen fuit. id ex lapide constat, qui Romae est in porta Latina: sic enim in eo scriptū legitur.*
C. VIBIVS. C. F. MACER. C. TREBATIVS RVFIO. FACIVND. CVRAVERVNT.
Habet lucum) *sunt, qui, lucum, ideo male legi credant, quod neque luci capax esset priuata domus; & luci, quia sacri, non sine scelere incidi possent. nos existimamus, lucum non intra parietes, sed ante aedes Trebatij fuisse; neque Ciceronem impie sensisse, qui eum a Trebatio caedi uellet. quo modo enim recte, & sine piaculo id fieri possit, docet M. Cato in primo de re rustica. libri ueteres, locum, habent omnes. uno excepto, in quo est, lacum. inde, lotum, (ut de arbore intelligatur) potius quam lucum, quidam legere maluerunt. quā coniecturam probare nō possum; cum proxime sequatur, A quo: quod certe ad arborē referri non licet. ut alia omittā argumenta.*

EX EPISTOLA XXIII.

MANEAT Damasippus in sententia) *ut emat a me, quemadmodum dixit, quae mihi nō placuerit. est autē is, de quo Horatius sat. III. lib. II. Insanit ueteres statuas Damasippus emendo.*

EX

EX EPISTOLA XXIV.

CAPIVS, opinor, olim, non omnibus dormio) *Dixit, Opinor, quia de nomine, non de dicto, dubitabat. & sane Cipium, non Capium, Festus nominat: adagiumq. hoc, Non omnibus dormio, natum esse a Cipio quodam scribit, qui Pararhencon diceretur, quod simularet dormientem, ut impunius uxor moecharetur. Libri ueteres, Citius, & Caepio, alij uero aliter habent.* Respondi, nullo modo me facere posse, cũ uellem, alium diem si sumpsisset, me ei non defuturum) *malim sic: respondi, nullo modo me facere posse: quem uellet, alium diem si sumpsisset, me ei non defuturum. & eodem modo eadem de re epist.* XLVII. *lib.* XIII. *ad Atticũ locutus est.*

EX EPISTOLA XXV.

VEREOR, ne in Catonem, Cato in nos) *hanc lectionem cum alij uetusti libri habent, tum is, qui est apud Bernardinum Maffeum. sensus est. uereor, ne nos scribamus in Catonem, & eum nostris scriptis laudemus: Cato autem laudatus exitio nobis sit, Caesare nos, quod ipsius inimicum laudemus, male multante. quasi dicat: uereor ne Catonem extollamus, ipsi autem deprimamur. et dixit, in Catonem, (subaudi, scribamus) id est in Catonis laudem, ut de oratore lib.* II. *& de natura deorum lib.* I. *Alij malunt legere, Vereor ne in Catonium Cato nos, hoc sensu. uereor, ne Cato in Catonium, idest exitium*

ſuo ſimillimum nos trahat. M. Antonius Muretus uereri ſe aiebat, ne pro Catonium, Charonium legi deberet. eo enim nomine uocabatur Athenis ianua quaedam nomophylacij, per quam damuati abducebantur ad mortem. qua de re Pollucis e lib. VIII. *uerba ſunt haec.* τοῦ δὲ νομοφυλακίου θύρα μία χαρώνειον ἐκαλεῖτο, δι᾽ ἧς ἐπὶ θανάτῳ ἀπήγοντο.

EX EPISTOLA XXVII.

GALLO S. D.) *alij credunt, hunc eſſe M. Fabium Gallum, qui de coniuratione Catilinae, quae ab Allobrogibus acceperat, ad Ciceronem detulit. ſed Octauius Pantagathus, uir ſane his litteris, quae humaniores appellantur, inſtructus, ſed maximarum doctrinarum cognitione longe praeſtantior, hunc potius exiſtimat eſſe P. Sextium, pro quo exſtat oratio, cui cognomen fuerit Gallo. fuiſſe enim hoc Sextiae gentis cognomen, intelligitur ex oratione pro Milone, ubi ita ſcriptum eſt: Sacrarium, quod eſt in fundo T. Sextij Galli. Tribunatum autem plebis & petiiſſe Sextium Ciceronis reſtituendi cauſſa, & pro eius ſalute geſſiſſe, ex ipſius Ciceronis oratione notiſſimum eſt. quod idem de M. Fabio dici non poteſt. neque enim is, quo tempore Cicero exſulauit, tribunus fuit. Nam quod infra dixit, Si falſa fuerunt, quae tu ad me detuliſti: ſignificat ea, quae Sextius, C. Antonij conſulis quaeſtor, ad Ciceronem conſulem de ipſo Antonio, conſule ſuo, de-*

tulit. sic enim in oratione pro eodem Sextio habita. Quaestor C. Antonij, collegae mei, fuit forte, sed societate consiliorum meus. impedior non nullius officij, ut ego interpretor, religione, quo minus exponam, quanta ad me detulerit. Hae ratione faciunt, ut amicissimi hominis sententiae libenter acquiescam.

EX EPISTOLA XXX.

SALVIS rebus) *potius, rep. nondũ afflicta, quam, ut quidam uolunt, sine bonorum imminutione. sic enim dixit etiam ad Sulpicium ep. I. lib. IV. Vtinam Serui, salus rebus, colloqui potuissemus inter nos. & Academ. lib. II. Deli fuisse permultos saluis rebus illis.*

EX EPISTOLA VLTIMA.

PENNIGERO, nõ armigero in corpore) *non dubium est intelligi de auibus, quas Philoctetes configebat tardus celeres, stans uolantes. alij tamen, Pinnigero, maluerunt, contra Quinctiliani sententiam, qui pinnas de auibus dici non uult.* Illis interioribus litteris meis, quibus saepe uerecundiorẽ me in loquendo facis) *iamdiu suspicatus sum hunc locũ esse deprauatũ. neque enim si ita legatur, sensus elici bonus possit. Hieronymus autem Ferrarius arbitratur esse legendum, Illis interioribus litteris, eis, quibus saepe uerecundiorẽ me in loquendo facis, cuius sentẽtiae nos facile acquiescemus, ita enim & aptus colligetur sensus, & erit locutio sane-*

quam

quam elegans: qua in ſuis ſcriptis ita frequenter Cicero eſt uſus, ut eius exempla huc afferre putidum prope ſit.

EX EPISTOLA IV. LIB. VIII.

LENTVLI Cruris) *hic eſt, opinor, L. Lentulus Cruſcellus, qui anno ſequenti conſul fuit cũ C. Marcello. puto autem illum & Cruris, & Cruſcelli cognomine indifferẽter appellari ſolitũ.* Ratione, & inſidiis uſus uideretur in euitandis eorum conſiliis) *fortaſſe melius, Ratione, & conſilio uſus uideretur in euitandis eorum inſidijs.* Laelios) *fortaſſe, Lollios; qui Caeſaris amici fuerunt, quemadmodum Antonij. nam Laelij Pompeiani. qua in opinione magis ſum cõfirmatus, poſtea quam in epiſtola* III. *libri* V. *ubi, Laelium, impreſſum erat uetuſtiſſimos libros, Lollium, habere uidi.* Mea porro comitia quem euentum ſint habitura) *ſic antea in omnibus impreſſis: nos uocem, Comitia, ſuſtulimus: quae ſubintelligitur; ut etiam cum dixit, Praetorijs morae quaedam inciderunt.*

EX EPISTOLA V.

QVODAM ſilice iam omnia) *liber uetuſtus Ioannis Scalae ſic habet, Quodam omnia in Sicilia: Bernardini Maffei, Quodá uictlilicra omnia: qui eſt in Medicea bibliotheca, & qui apud Vbaldinum Bandinellum, Quodam incilicia omnia. uulgata leſtio non eſt in antquis libris. uidendum an ita legi poſſit, Quodam incili iam omnia.*

 notum

notum autem, incile quid sit.

EX EPISTOLA VI.

CONFECTA, omnia foeda, & inhonesta sũt) *hoc in loco uetusti libri ĩter se discrepãt. nos eum, quam habet Ioannes Scala, ut minus deprauatum, secuti sumus: sic enim in eo legitur, Consecta omnia foeda, & inhonesta sunt. ex quo adducti sumus, ut, una littera immutata, legeremus: Confecta, omnia foeda, & inhonesta sunt. post in Petri Bembi libro, confecta omnia, diserte scriptum animaduerti.* Tabernariis) *aquarum ius penes aediles, & censores erat. itaque, cum tabernarij publicas aquas in suũ usum deducerent, Coelius, qui tunc aedilitatem gerebat, ea de re cũ tabernarijs & aquarijs pugnauit: concionem etiam de aquis scripsit, cuius meminit Frontinus libro* II. *de aquae ductibus.* Viariam) *dicit nescio quid Appianus de uijs a Curione instauratis: tamen, Vinariam, magis probarem, quam Viariam: & post, Queis iubet aediles metiri. ut hoc dicat: iubet aediles legibus, quas ipse fert, uinum & alimenta populo metiri. legem & P. Clodius tulerat de annona: de qua in oratione pro Sextio, & Asconius in Pisonem.*

EX EPISTOLA VII.

PAVLLA Valeria) *alij, an haec Bruto nupserit. dubitare uidentur, propterea quod libro* XI. *Pollam Bruti uxorem fuisse perspiciant. ego nupsisse existimo, & eam ipsam esse, quae libro*

XI. *appellatur Polla: ut, quemadmodum ab aula olla, sic a Paulla Polla dicta sit.* Nondum retulerat) *si ita legatur, subintelligi poterit, dotem. sed mihi non displicet amicissimi mei coniectura, qui ita legendum putat, mundum retulerat. mundus autem muliebris qui sit, exponit Liuius lib.* XXXIIII. *Munditiae, inquit, ornatus, & cultus, feminarum insignia sunt. hunc mundum muliebrem appellarunt maiores nostri.*

EX EPISTOLA VIII.

M. TVTIVM, accusatorem suum &c.) *huius loci sensum, etsi obscurissimus est, tamen declarare conabimur. Reorum caussae ordine agebantur. nam quae tempore prior fuerat, eius prior item locus erat. excipiebantur tamen eae caussae, quae cum caussis iam iudicatis coniunctionem aliquam habebant, ut earum quasi appendices quaedam uiderentur. eiusmodi enim caussis, etiam si post multas alias delatae essent, tamen primus locus erat constitutus. itaque in oratione pro Cluentio, Fabricium, inquit, reum statim facit; utq. ei locus primus constitueretur, propter caussae coniunctionem impetrauit. Propter caussae coniunctionem, inquit, quod Fabricij caussa eadem erat, quae Scamandri, qui antea condemnatus erat. & infra in eadem oratione: Apud eosdem iudices reus est factus Oppianicus, cum is duobus praeiudicijs iã damnatus esset. ab ijsdem autem iudicibus locus ei primus est constitutus.*

 tutus.

tutus. Hoc ideo factum est, quod Oppianici causſa coniunctionem habebat cum Fabricij, & Scamandri cauſſa, quos iudices iam damnauerant. Excipiebantur etiam cauſſae de ui, quae primo loco agebantur, reiectis alijs cauſſis, quae tempore priores fuerant. ſic Milonis cauſſa, quod erat de ui, extra ordinem eſt acta. ſic M. Coelius, cum Atratini patrem de ambitu reum feciſſet, de ui poſtea accuſatus, cauſsá ipſe prior dicere coactus eſt. ſic etiam C. Sempronius cum a M. Tutio eſſet accuſatus, et cauſſam ſuam eo anno nollet agi, (forte, quod ex ijs, qui tunc iudices erant, complures ſibi infenſos intelligeret) accuſauit accuſatorem ſuum lege Plotia de ui, eo conſilio, ut, interpoſita extraordinaria cauſſa, tempus tereretur, & ſuae cauſſae iudicium, cum eius agendae ſpatium non eſſet, in annum ſequentem neceſſario reijceretur. Extraordinarius autem reus is dicebatur, cuius cauſſa non ordine, ut aliae cauſſae, ſed primo loco ſemper ageretur: & inde extraor dinaria cauſſa, quae ſtitim ante omnes cauſſas ageretur, ut cum erat de ui, uel coniunctionem habebat cum aliqua cauſſa ante iudicata. Laterenſis leges ignorans, pronunciauit quod ſinguli ordines iudicaſſent) *cum ex tribus ordinibus, qui res iudicabant, duo Seruilium abſoluiſſent, unus condemnaſſet; uniuerſorum autem iudicum aequo numero ſententiae fuiſſent; Laterenſis, qui ordines, non ſententias, ſpectaret, ab-*

ſolutum

*ſolum credidit, ſeq. eum in tabulas dixit abſo-
lutum relaturum: poſtea, cum in lege reperiſſet,
non ex ordinum numero, ſed e iudicum maiori
parte uel abſoluẽdos, uel condemnãdos eſſe reos;
non retulit, ut dixerat, in tabulas abſolutum:
ordinum iudicia perſcripſit. Fuſius autem expli-
cabimus, propterea quod obſcurior eſt ſenſus, ita
ut eum pauci uiderint, nemo certe oſtenderit. nõ
enim, in quo Laterenſis praetor deceptus ſit, ani-
maduerterunt. quod nos pluribus uerbis, ut etiã
tardiores intelligant, oſtendemus. Iudicia penes
tres ordines erant: qui quidem tres ordines ex ſe
natoribus, equitibus, tribunis aerarijs conſta-
bant. fieri autem poterat, ut, quem duo ordines
abſoluiſſent, unus condemnaſſet, is tamen non ab
ſulutus, ſed condemnatus iudicaretur, hoc modo.
Eunt in conſilium ſenatores* XXVI. *equites* XXV.
tribuni aerarij XXIV. *ex ſenatoribus abſoluunt
reum* XIV. *cõdemnant* XII. *ex equitibus abſolu-
unt* XIII. *condemnant* XII. *ex tribunis aera-
rijs abſoluunt* IV. *condemnant* XX. *ſi ex ordinum
numero iudicaretur reus, abſolutum appareret:
quippe cum ex tribus ordinibus abſoluerint duo,
ſenatorius, & equeſter. cum autem lex, quod iu
dicum maior pars iudicarit, id ius ratũ eſſe uelit:
condemnatum reum, nemo eſt. quin uideat, cum
ſententias graues habuerit* XLIIII. *abſoluto-
rias* XXXI. *praetor autem Laterenſis cum ex
more pronunciare deberet, quot ſententijs abſolo*

tus, quot eſſet condemnatus reus; leges ignorans, de numero iudicum nihil, de ordinibus, quod ſinguli iudicaſſent, pronunciauit, ac ſe in tabulas abſolutum dixit relaturum. poſtea cum, lege perſpecta, erratum intelligeret, dubius animi, quid ageret; quod neque contra legem, neque contra id, quod pronunciarat, uellet facere; neque abſolutum, neque damnatum retulit; tantum ordinum iudicia perſcripſit. ex quo paullo poſt infert Coelius: Sic nunc neque abſolutus, neque damnatus Seruilius, de repetundis ſaucius Pilio tradetur.

Emiſſario eſt factus) *in antiquo libro Mediceae bibliothecae, & in duobus praeterea, Petri Bembi Cardinalis, & Vbaldini Bandinelli, legitur; emiſſa ruſtetio factus. forte corrigendum, emiſſario, S. Tettio factus: ut exiſtimat amiciſſimus meus. Tettios autem et libertos, & amicos Claudiorum fuiſſe, e qua gente erat Appius, oſtendit Aſconius, ubi in oratione pro Milone locum illum explanat: Haec inſidiata Pompeio eſt. quamquam ibi tantum de Damione Clodij liberto loquitur. ſed Damionem Tettiae gentis fuiſſe, oſtenditur in lib. 4. ad Atticum epiſt. 3. itaque hic Coelius, de Appio loquens, Accuſatus, inquit, eſt a quodam ſuo Sexto Tettio. nam cum, Sextus, antiqui ſignificare uolebant, uel Sex. ſcribebant, uel S. ita patebit & uera lectio, & ſententia. quo quidem eo magis inclino, quod etiam in libro peruetere Caroli Signonij ſcriptum uideo,*

Emissa iustitia: ut in hac uarietate augeatur men di suspicio, & ad ueritatem indagandam quasi latior uia patefiat. L. Iulius L. F. Pom. Annalis) *Villius, pro Iulius, reposuimus. nam Annales plebeij: & Iulij patricij. sic etiam in Liuio, ubi erat Iulius, correxit, & reposuit, ingenio doctrinaq. excellens, summa mihi coniunctus amicitia, Carolus Sigonius*. POM. *tribus Pomptina fuit. nam ex* XXXV. *tribubus, aliquam, ut inquit Pedianus, necesse erat, cuiuscumque esset ordinis, ciuis Romanus obtineret. is autem ostendebatur a praenominae suo, a nomine, (nomine autem familia significatur) a patris praenomine, a tribu, a cognomine, ut Philippica* IX. *Ser. Sulpicius* Q. F. *Lemonia Rufus: Lemonia enim tribus est ablatiui casus: ut sit, ex Lemonia, ut inquit Asconius. in lapidibus autem antiquis fere semper, in libris aliquando prioribus tantum modo litteris significari tribus animaduertas, ut in hoc* S. C. *ubi enim legitur: Pom. sciendum est, Pomptinam intelligi: ubi Pop. Popilliam: ubi Pup. Pupiniam: ubi An. Aniensem: quod cum antea non esset exploratum, alij pro An. Capito, duabus uocibus coniunctis legebant Ancapito: Bernardinus autem Rutilius in suis annotationibus credidit, antiquas notas fuisse, quae significarent, Ateij nepos. in quo quam deceptus sit, non attinet dicere. si enim ab auo ostendendus aliquis erat, non ab eius nomine, sed a praenomine ostendebatur.*

ostendebatur. sed incidit in errorem, quia tribum Aniensem non agnouit, quae duabus modo litteris, ut iam dixi, scripta fuerat. quae me ratio mouit, ut ubi, Puphirrus, uno tantum uerbo antea legebatur, duabus, in nostro libro scriberem, Pup. Hirrus, idest, Pupinia Hirrus. tribus enim ante cognomen ponebatur, ut & hic, & alibi licet uidere. Quoniam autem hanc tribuum cognitionem non ita facilem esse perspicimus, (nam & Volaterranus, & Alexander, qui dies Geniales scripsit, & alij, quos non necesse est commemorare, parum uidentur in suis libris earum numerũ, & nomina tenuisse) studiosis non fore prorsus inutile, aut iniucundum arbitramur, si, quae in hanc rationem dispersa in ueterum monumentis leguntur, coacta huc afferamus. quae cum olim scripserim adolescens, cum haec noua uidebantur; nunc eadem, correctione quadam, breuissime colligam. Fuerunt igitur Romanae tribus omnino XXXV. quarum nomina infra scripsimus, & scriptores aliquot, qui de ijs meminerunt, apposuimus; ut inde facilior earum, ac certior unicuique cognitio sit.

AEM. AEMI. AEMILIA. *Cic. ad Atticũ lib. II. Liuius lib.* XXXVIII. *antiquae inscript.*

ANI. ANIENSI. *Cicero pro Plancio, Liuius lib.* X. *antiquae inscriptiones.*

ARN. ARNIEN. ARNIENSIS. *Cicero in agraria* II. *Liuius libro* VI. *& libro* XXIX.

ubi corrupte legi putamus Narnienſis. nam lapis antiquus, quem Vulſinijs in templi parietibus uidimus, expreſſam Arnienſis mentionem continet.

CLA. Claudia. Liuius lib. II. Virg. lib. VII. Pedianus pro Scauro, Dionyſius Halic. lib. V. antiquae inſcr.

CLV. CLVST. Cluſtumina. Cicero pro Plancio, pro Balbo, Feſtus, antiquae inſcr.

COL. Collina. Varro libro IV. de ling. lat. Plinius lib. XVIII. c. III. Feſtus, antiquae inſcr.

COR. CORNEL. Cornelia. Liuius libro XXXVIII. antiquae inſcript.

ESQ. EXQ. Eſquilina. Varro lib. IV. de ling. lat. Plinius lib. XVIII. cap. III. Feſtus, antiquae inſcr. eſt praeterea in aedibus uiri optimi, ualdeq. eruditi, Gentilis Delphinij Romani fragmentum antiqui lapidis cum hac tribu.

FAB. FABIA. Horatius epiſt. VI. lib. I. Suetonius in Auguſto, antiquae inſcr.

FAL. Falerina. Liuius lib. IX. Neapoli antiquus lapis eſt ita inſcriptus: C. PISTORIO. C. F. FAL. FIRMO. AEDIL. II VIR. CVRATORI. OPER. PVBLICOR. item Ioſephus ἐν τῷ τῆς ἰουδαϊκῆς ἀρχαιολογίας λόγῳ ιγ, κεφαλῇ ιζ.

GAL. Galeria. Liuius lib. XVII. Plinius lib. VII. cap. XLIX. etſi, pro Galeria, legitur Galerius. ſed corrigendus locus eſt ex

antiquo

antiquo libro auunculi mei Francisci Asulani. & antiquae inscriptiones.

HOR. uel HORAT. Horatia. Scriptum in libris de hac tribu nihil est: in lapidibus tamen nouies nominatur. deductam satis constat a uetere familia patricia, ut alias non paucas.

LEM. Lemonia. Cicero pro Plancio, Phil. IX. Festus. antiquae inscriptiones.

MAEC. Maecia. hanc in antiquis lapidibus duobus inuenimus: C. OCTAVIO. C. F. MAEC. VERO. C. HERBACIO. MAEC. ROMANO. in libris quinquies nominatam obseruauimus, a Tullio lib. IV. ad Att. epist. XIV. a Liuio lib. IIX. & XXIX. a Valerio Max. libro II. cap. IV. a Festo.

MEN. MENEN. Menenia. Cicero lib. XIII. ep. fam. Iosephus ἐν τῷ τῆς ἰουδαϊκῆς ἀρχαιολογίας λόγῳ ιγ, κεφαλῇ ιζ. cum quibus lapides tres consentiunt: C. VALERIO. C. F. MEN. DOLVTIO. MARCIANO. A. MVNIO. A. F. MEN. EVARISTO. C. CATIO. C. F. MEN. BALBO. C. CATIVS. C. F. MEN. GALIVS. & hic ep. IX. lib. XIII. Deducitur ab antiqua familia patricia, ut aliae octo, Aemilia, Claudia, Cornelia, Fabia, Horatia, Papiria, Sergia, Veturia. nam Publilia nomen accepit a plebeia gente.

OVF. Oufentina Liuius lib. IX. Festus, Lucretius, antiquae inscript.

PAL.

PAL. PALAT. *Palatina. Cicero in Verrē, Pedianus, Varro lib.* IV. *de lin. lat. Plinius lib.* IIX. *cap.* III. *Liuius lib.* XX. *Festus, antiquae inscr.*

PAP. PAPIR. *Papiria. Liuius lib.* IIX. *Festus, antiquae inscript.*

POB. *Poblilia, quae deinde Publilia scripta est. sicuti ex Poblius Publius factus est. reperitur in lapidibus &* PV. *&* PVB. *&* PVBL. *&* PVBLIL. *&* POB. *Liuius lib.* VII. *antiquae inscript. Puto hanc esse, quam Festus Popilliá nominat: de qua Valerius lib.* IX. *capit.* X. *& antiquae inscriptiones.*

POL. *Pollia. Liuius lib.* XXIX. *Valerius Max. lib.* II. *cap.* IV. *& lib.* IX. *cap.* X. *antiquae inscriptiones.*

POM. POMP. *Pomptina. Cicero ad Atticum lib.* IV. *Liuius lib.* VII. *Festus, antiquae inscr.*

PVP. *Pupinia. Cicero ad Quinctum fratrem lib.* III. *Liu. lib.* XXVI. *Festus. duo antiquorũ lapidum exempla exstant, alterum Capuae,* D. VIBIDI. D. F. PVP. NIGRI; *alterum Patauij,* CLAVSIO. C. F. PVP.

QVI. QVIR. *Quirina. Cicero pro Quinctio, Asconius, Festus, antiquae inscrip.*

ROM. *Romilia. Cicero iu Verrem, idemq. in agraria* I. *Asconius, Varro libro* IV. *de ling. lat. Festus, Seruius in comment.* III. *Aen. antiquae inscr. est etiá Ferrariae semifractus lapis, in imis summi templi parietibus instra-*

tus,

tus, in quo ita scriptum uidimus, - ITIO. T. F. ROM.

SAB. *Sabatina. Liuius lib.* VI. *Festus, lapis antiquus Romae in aedibus eximij Cardinalis Carpensis:* CN. CORNELIO. CN. F. SAB. MVSAEO. MANCIPI. VIAE. APPIAE.

SCA. *Scaptia. Liuius lib.* VIII. *Suetonius in Augusto, Festus. lapidis antiqui exemplum Romae extat in regione Pantheonis:* C. AVFELLIVS. C. F. SCA. SEVERVS. *& item aliud,* C. GRANTANIVS. SCAPTIA. MACER.

SER. SERG. *Sergia. Asconius, antiquae inscr.*

STEL. *Stellatina. Liuius lib.* VI. *antiquae insc.*

SVB. SVC. *Suburana, Succurana. Varro lib.* IV. *de ling. lat. Cicero etiam agraria* II. *quo in loco uidetur corrupte legi, Ab Ocriculana: cum in libri, quinque antiquis legatur, Ab usura nam. unde mihi orta coniectura est, legi posse, A Suburana, mutatione fere nulla. Plinius libro* XVIII. *cap.* III. *Festus, antiquae inscr. & alibi.*

TER. *Terentia. Cicero pro Plancio, Liuius lib.* X. *antiquae inscr.*

TRO. TROMEN. *Tromentina. Festus, Liuius etiam libro* VI. *scripsit, Tromentina, ut opinor, non, ut impressum est, Promentina. antiquae inscript.*

VEIEN.

VEIEN. *Veientina. pro Plancio, antiquae inscr.*
VEL. *Velina, Cicero ad Atticum lib.* IV. *& in Bruto, Horat. epist.* VI. *lib.* I. *Persius Sat.* V. *antiquae inscr.*
VET. *Veturia, hoc lapide notata,* C. CASSIVS, C. F. VET. *& hoc,* SEX. APVSIVS SEX. F. VET. *& hoc,* SEX. CALPVRNIVS. SEX. F. VETVRIA.
VOL. VOLT. VOLTIN. *Cicero pro Plancio, antiquae inscr. et in antiquo lapide, qui est Venetijs in turri S. Vitalis:* CN. NVMERIVS. CN. F. VOL. FRONTO. VETER. E Q. LEG. VIII. AVG. IIIIVIR. I. D. T. F. I. SIBI. CN. NVMERIO. CN. L. FELICI. IV. VIR. CRESCENTI. L. TVENDO L.

Ex hoc numero quattuor tátũ urbanae fuerunt, Palatina, Esquilina, Collina, Suburana, in quas, ut inquit Plinius, transferri ignominiae esset, dictae partibus urbis, in queis habitabant. reliquae omnes rusticae, laudatissime, eorum, qui rura haberent: quae propriae ingenuorum erát; cum urbanae libertinorum essent: ut in Asconio, & in epitome Liuiana lib. XX. *Asconium autẽ, ubi illud in Verrem explanat,* V. *&* XXX *tribus, cur de nominibus Sabinarũ plures tribus esse factas dixerit, mirari non satis possum; cum a Sabinis non tribus, sed curiae nomina acceperint, ut inquit Liuius lib.* I. *& Festus.*

Ad

Ad ex kal. Mart.) *liber Sigonij,* A. D. *Ex kal. Martias, mihi placeret, Ex ante diem kal. Mart. ideſt ex kal. Mart. ſic enim loquebantur. dixit etiam paullo ante, Vt eum decedere poſt kal. Mart. placeret: & infra ſubiungit: Ne ue quid prius ex Kal. Mart. Vſus eſt hoc loquendi modo & M. Varro lib.* I. *de re ruſtica: Ex a. d.* VII. *id. Feb. ex a. d.* VII. *id. Mai. ideſt, ex eo die, qui dicitur, ante diem* VII. *idus. Liuius autem libro* XLV. *Supplicatio pro concione populi indicta eſt ex ante diem* V. *idus Oct. cum eo die in quinque dies. Similiter Cicero epiſtola* XVII. *lib.* III. *ad Atticum: Nuncij nobis triſtes, nec uarij, uenerant ex ante diem non. Iun. quod idem eſt, ac ſi dixiſſet, ex nonis Iun. Sic & epiſt.* I. *lib.* XV. *Ante diem* VIII. *idus Nou. quod imperiti librarij cum ignorarent, ſaepe pro a. d. ſcripſerunt, ad.* Sex abducere) *a iudicijs, ut in ſenatum ueni rent. malim autem, Eos, quam Sex. ut intelligatur non de ſex iudicibus. ſed plane de omnibus in ſenatum adducendis. praeterea ita loquebantur in ſenatus conſultis: itaque infra: Quos eorum ex* S. C. *cum imperio in prouincias pro praetore mit ti oportere, eos ſortito in prouincias mitti placere.* Intercedendi, impediendi,) *aut, Impedien di, abundat, additum ab aliquo, qui dictionem, Intercedendi, exponeret: aut dic, Intercedendi, ad tribunos pl. referri; impediendi autem, ad augures. quos habuiſſe poteſtatem impediendi, tum*

aliorum exempla declarant, tum Cicero ipse de Legibus. Vibius Pansa) *antea, Iulius, mendose: nam Iulij omnes patricij: nec patricij tribuni pl. esse possunt. nos hac ratione adducti, & lapidum ac nummorum auctoritate impulsi, in quibus Pansa Vibiorum cognomen legitur, Vibius, reposuimus.* Collegium primum) *ferri potest: malim tamen, Proximum: quo modo locutus est infra, post duos uersus.*

EX EPISTOLA IX.

CVRIONEM prorsus non mediocriter obiurgatus. hac repulsa se mutauit) *Obiurgatus, uidetur hic esse uerbum deponens. quod alibi non memini me legisse. itaque libentius ita legerim, Curionem prorsus non mediocriter obiurgat. s. hac repulsa se mutauit. ut una litteras s significetur scilicet. nihil tamen mutandum sine ueteribus libris.* Soles libenter, ut ego, maiorem partem nihil curare) *locus ita interpungendus. & est antiqua locutio, qua etiam usus est in epist.* XV. *lib.* IX. *Mihi licere, res has non omnino quidem, sed magnam partem relinquere. & alibi saepius. Caesar autem initio lib.* IV. *de bello Gall. Magnam partem lacte uiuunt. & Lucretius lib.* III.

Non minimam partē mortis formidine aluntur.

AGROS, quos fructuarios habent ciuitates) *Ita legitur in duobus uetustis libris Ioannis Scalae, & in libro Petri Bembi, etiam in uno*

Caroli Sigonij. itaque nihil muto, cum ſit aperta ſententia.

EX EPISTOLA XI.

DECRERANT qui inique tranſigi uolebant) ueteres libri quidam, Deerant, alij, Deſerant, alij aliter habent. ex tam uaria lectione adducti ſumus, ut, Decrerant, legendum crederemus. loci autem ſenſus hic eſt. Domitius, & Scipio, cum de Ciceronis ſupplicationibus tranſigi moleſte, & inique ferrent, easq. Curionis tribuni pl. interceſſione impediri cauerent; ſimulatione beneuolentiae ſupplicationes Ciceroni decreuerunt, ut ea re Curionem, qui omnibus eorum actionibus acriter aduerſari ſolitus erat, ad intercedendum elicerent. quibus interpellantibus uenuſtiſſime Curio reſpondit, ſe eo libentius non intercedere, quod quoſdam, qui decernerent, (ſignificabat autem Domitiũ, & Scipionem) eo animo eſſe intelligeret, ut confici minime uellent. &, Decrerant, imminutum, dixit, ut, Decreſſet, Cicero in Verrem.

EX EPISTOLA XII.

VIX hoc erat Pola elocutus) In uetuſto libro, qui eſt Florentiae in Medicea bibliotheca, ita legitur, ut ĩ impreſſis. huius lectionis alij quoque meminerunt, ſed eam minus integram exiſtimarunt, offenſi, ut opinor, in uoce, Pola, quod eam ſe alibi uidiſſe non meminerant. eſt autem id Seruij accuſatoris cognomen, de quo ad Q. fratrem

trem epiſtola XII. *ſecundi libri his uerbis: Vereor ne homo taeter, & ferus, Pola Seruius ad accuſationem ueniat. Vix igitur, inquit Coelius, hoc elocutus erat Pola, Appium ſcilicet, & Domitium ſummis Circenſibus ludis meis lege Scantinia me poſtulandū curare; cū ego eadē lege Appium cenſorem poſtulaui. hac de lege meminimus in lib. noſtro de legibus. Addo illud, ubi paullo ante legitur, Palam Seruium, legendum fortaſſe, Polam Seruium.* Coepi ſacellum, in domo quod eſt, ab eo petere) *Cenſorum erat curare, ut ſacella non in domo cuiuſquam eſſent, ſed populo paterent. itaque Liuius libro* XL. *ubi loquitur de Lepido & Fuluio cenſoribus, Complura, inquit, ſacella, publicaq. ſacra, occupata a priuatis, ut paterent, eſſentq. populo, curarunt. Coelius autem, ut oſtenderet, Appium cenſorem officio ſuo deeſſe, petere coepit ab eo, ut ſacellum in domo priuata ne relinqueretur: cuius rei cura Appij, qui cenſor erat, eſſe debuerat. ſed libentius, intellexerim de ſacello, quod ipſe Appius occupaſſet: ex quo grauior ei concitata eſſet inuidia, occupatis rebus a cenſore, quas cenſor ab alijs occupatas populo reſtituere deberet.*

EX EPISTOLA XIII.

STOMACHO eſt ſcilicet Pompeius Magnus) *libentius legerem, Stomacho eſt Magnus: ut duae illae dictiones, Scilicet Pompeius, inducantur, tamquam inanes, & ſuperuacaneae,*

non a Coelio, sed ab imperito scriptae; qui cum inter legendum in eam uocem, Magnus, incidisset, existimans eam obscuriorem fore, nisi alijs ipse uerbis illustrasset, supra scripsit, Scilicet Pompeius. postea qui librum exscripserunt, imperiti, ut id genus hominum esse solet, neque, quod adulterinum fuit, agnoscentes, glossema ad uerba Ciceronis admiscuerunt.

EX EPISTOLA XIV.

AD bellum se erumpit:) sic in antiquo libro, & recte. nam Virgilius lib. I. Georg.
Aut ubi sub lucem densa inter nubila sese
Diuersi erumpunt radij. et lib. IV. ibidem:
Et caput, unde altus primum se erumpit Enipeus.
& lib. III. Aeneid.
Interdumq. atram prorumpit ad aethera nubẽ.
Terentius autem in Eun.
Iam ne erumpere licet hoc mihi gaudium?

DE agri modo, de aere alieno) libentius ita lego, quam, ut alij, De agris modo. forte autem id fieri uolebat Appius, quod maiorum memoria uoluerant C. Licinius, & L. Sextius tribuni pl. qui leges promulgarunt, unam de aere alieno, ut, deducto de capite quod usuris pernumeratum esset, id, quod superesset, triennio aequis portionibus persolueretur; alteram de modo agrorum, ne quis ultra D iugere agri possideret. epitome Liu. lib. 58.

EX EPISTOLA XV.

QVANTVM ipse catenatus *) legit Octauius Pantagathus, Quantum Psecade natus: ut significetur Bellienus uerna. psecas enim ancilla est: uernas autem eos esse, qui ancillis nascantur, nemo nescit. itaque dixit: Si Bellienus, ancilla natus, Domitium comprehendere, & strangulare non dubitauit: quid Caesari, Venere prognato, in uestro Domitio faciundum fuit? Haec amicissimi hominis lectio, non dubito, quin a doctis probetur: cum & sensum habeat optimum, & a uetusto libro parum, ac paene nihil discrepet. De psecade meminerunt Iuuenalis sat.* VI. *& Ouidius Metam. lib.* III. *Cum haec iam scripsissem, liber est allatus ad me perãtiquus, in quo scriptũ erat, Ipse cadenatus. posteaq. eodẽ modo in libro Petri Bembi scriptum animaduerti; itemq. in alio, quem Cypro aduectum chirurgus mihi quidam commodauit; et duobus Caroli Sigonij, item alio, qui est apud me. itaque cum hanc lectionem & antithetorum gratia commendet; (nam Coelius Coeliano illo suo more, hoc est, perargute, Psecade natus, & Venere prognatus, opposuit) & ueterum librorum confirmet auctoritas; & non est, quod quisquam, nisi si quis obtrectandi studium nimis amet, de illius integritate dubitare amplius debeat. qua in sententia eo magis confirmor, quod eam summo consensu eorum omnium, qui de litteris optime iudicant, qui*

busq. ego plurimum tribuo, comprobari animaduerto. Vtinamq. Pantagatho meo tantum esset a grauioribus studijs otij, ut similia multa excogitare, aut ea potius, quae iam pridem in hoc genere innumerabilia excogitauit, commodo suo colligere, & cum studiosis communicare posset. spe rarem fore, ut, ueterum scriptis magna ex parte integritati suae restitutis, multorum, qui nunc sese inani labore torquentes, nihil omnino, nisi quod ipsi peperint, approbare animum inducunt superuacanea opera uideretur.

EX EPISTOLA VLTIMA.

RELIQVA exspecta) *ualde hic & ab impressis, & inter se dissentiunt ueteres libri. unus, qui est apud me, habet, Reliqua exspectant: alter Caroli Sigonij, Reliquas exspectant: tertius eiusdẽ, Reliqui exspectant. Quod autem sequitur, Vos inuitos, meus liber habet, Nos inuitos: liber Sigonij, Nos inuictos. Praeterea, ubi legitur, Irritaui in me Catonem meus liber, & Sigoniani habent, Arruntanum me Catonem: unus pro, me, habet, M. Obscura plane sententia. quid enim e deprauatis uerbis eliciatur? alij igitur aliquid excogitent.*

EX EPISTOLA V. LIB. IX.

CONSILII nostri, ne si eos quidem, quid id secuti non sunt, non paeniteret, nobis p. p.) *uetusti libri sic habent omnes: tantum in eo differunt, quod, ubi nos, ne si, scripsimus,*

habent,

habent, nisi. quam uocem non temere immutauimus. qui enim aliter fuisset absurdissimus, is nunc ut mihi quidem uidetur, aptissimus est sensus: quem pluribus uerbis ostendemus: ut, si quis eum probabit, (probabit autem, nisi fallor, quicumque recte iudicat) acceptam referat huius loci emendationem diligentiae, & iudicio Hieronymi Ferrarij. Consilij, inquit, nostri, quod & Pompeium in bellũ secuti sumus, &, eo in Pharsalia superato, uictori nos crediderimus, ne tum quidem nobis paenitendum putarem, si eos, qui minus id secuti sunt, non paeniteret. significat enim, qui secus fecerint, eos iam paenituisse. quos si non paeniteret, ego tamen, inquit, nobis paenitendum non putarem.

EX EPISTOLA X.

VT ne in foro quidem) *moneo lectorem, non inuentam a me dictionem, quidem, in ueteribus libris. nec tamen necessaria uidetur.*

EX EPISTOLA XV.

INTELLEXI pergratam tibi esse curã meam ualetudinis tuae) *hunc locum ex antiquis libris restituimus, cum antea mendose legeretur.*

EX EPISTOLA XVI.

TV autẽ quod mihi bonam copiam eiures, nihil est) *Hieronymus Ferrarius legendum arbitratur, bonam copiam iures, hoc sensu: non est, quod te mihi semper praesto fore, tuiq. bo-*

nam copiam facturum esse iures. ut respexerit ad id, quod M. Varro scribit lib. VI. *de lingua latina: Debitores non nulli pro pecunia, quam debebant, operas in seruitutem dabant, dum soluerent. id Sylla dictator sustulit; uoluitque, ut ii bonam copiam iurarent, idest, ut, sui facultatem creditoribus semper esse facturos, iureiurando promitterent. Ferrarius sic accipiebat. Ego autē puto hic dictum esse, Quod mihi bonam copiam eiures, pro, quod iures mihi, te non habere unde sumptum facias. tantumq. abest, ut ex Varrone Ciceronis locum emendem, ut potius ex Cicerone Varronis locum putem esse corrigendum: ut legatur, Voluitque, ut ij bonam copiam eiurarent: idest, ut iurarent, se non habere unde creditoribus satisfacerent. hoc multis argumentis probare nō conabor. recitabo locum Sex. Pompeij, qui nostram sententiam ita confirmat, ut dubitatio prorsus nulla relinquatur. Eiuratio, inquit, significat, id quod desideretur, non posse praestari, iureiurando recusare. idq. satis tum ea, quae attulimus, tum alia quoque exempla declarant.* Aestimationem te aliquam putes accipere). *Allusit ad aestimationem possessionum, quam Caesar per arbitros debitorum caussa fieri uoluerat, ut ij creditoribus facilius satisfaceret. qua de re initio libri* III. *de bellis ciuilibus, his uerbis. Cum fides tota Italia esset angustior, neque creditae pecuniae soluerentur, cōstituit, ut arbitri darentur; per*

per eos fierent aestimationes possessionum, & rerum, quanti quaeque earum ante bellum fuissent; atque eae creditoribus traderentur. hoc & ad timorem nouarum tabularum tollendum, minuendum ue, qui fere bella, & ciuiles dissensiones sequi consueuit, & ad debitorum tuendam existimationem esse aptissimum existimauit. Suetonius etiam in Caesare, De pecuniis, inquit, mutuis, disiecta nouarum tabularum expectatione, quae crebro mouebatur, decreuit tandem, ut debitores creditoribus satisfacerent per aestimationem possessionum, quanti quasque ante ciuile bellũ compa rassent, deducta summa aeris alieni, si quid usurae nomine numeratum, aut perscriptum fuisset. qua condicione quarta pars fere debiti deperibat. Cum igitur Papirius ex eo Caesaris decreto magnam a debitoribus plagam accepisset, aestimatis eorum possessionibus, non quanti uenire tunc possent, sed quanti ante ciuile bellũ fuissent; iocans, ut solet, Cicero, Ne credas, inquit, cum me hospitio recipias, aestimationem te aliquam accepturum. & dixit, Aestimationem aliquam, tamquam si, magnum aliquod damnum, dixisset. Papirius enim aestimationes, idest praedia, per arbitros inique aestimata, a debitoribus accipiens, crediti iacturam non minimam fecerat. deinde sequitur, Etiam haec leuior est plaga ab amico, quam a debitore: hoc est: et tamen, quod ab amico bona tua comedantur, non id tibi aeque graue esse

debet,

debet, atque illud est, quod debitorum caussa deperdis: a quibus possessiones, quanti uendere numquam poteris, accipiendae tibi sunt.

EX EPISTOLA XVII.

VIR fortis, idemq. philosophus,) *sic in meo uetere libro, & duobus Sigonianis. est autē peruenusta sententia: cum & uiri fortes, ex animi quadam praestantia, & philosophi, ex doctrina, patriam, honestatem, libertatem uitae anteponant; ego tamen, qui utrumque profiteor, & uirum fortem, & philosophum, uiuere pulcherrimum duxi. Itidem locutus est epist.* II. *huius libri: Caninius idem tuus, & idem noster. Et lib.* II. *de Diuin. M. Marcellus, idem imperator, idem augur optimus. Cum igitur & ueteres libros, & sententiam ipsam, & consuetudinem latine loquendi sequar, dissentire cogor ab ijs, qui non, Idemque, sed, Idem quoad, imprimi uoluerunt. numquam enim, quod quidem per me liceat, studiosum lectorem fraudari ueritate patiar.*

Non modo me) *libri omnes uetusti hanc lectionem habent; quam, ut incorruptam, secuti, sumus. qui autem ea sunt offensi, ex ingenio particulam, non, interiecerunt. uide quae diximus in illum locum epistolae* IX. *libri* I. *Nō modo praemijs, sed ne periculis quidem.*

EX EPISTOLA XVIII.

AESTIMATIONES tuas uendere non potes) *hunc locum qui recte interpretaretur, nemi*

nem uideo fuiſſe. ſignificat autem poſſeſſiones per aeſtimationem a debitoribus acceptas; &, quem admodum ſupra, poſuit aeſtimationes pro rebus aeſtimatis.

EX EPISTOLA XIX.

NEC tamen ad hanc inſolentiam) *Alij mendum eſſe in uoce, inſolentiam, exiſtimarunt. ego inſolentiam pro nimijs ſumptibus, qui fiebát in cenas, accipio: a quibus ſe alienum eſſe dicit, lautitiam tantum quaerere. quod etiam ſupra, epiſtola huius libri* XV. *his uerbis oſtendit: Nec tamen eas cenas quaero, ut magnae reliquiae fiant. quod erit, magnificum ſit, & lautum. Inſolentiam eodem ſenſu poſuit Philip.* IX. *Magnifice enim, inquit, Ser. Sulpicius maiorum con tinentiam diligebat, huius ſaeculi inſolentiam ui tuperabat. & in oratione pro Sex. Roſcio: Qui in ſua re fuiſſet egentiſſimus, erat, ut fit, inſolens in aliena.* Cum in ſumptum habebas) *uetuſtio rum librorum haec eſt lectio: quam alij quoque receperunt, licet eam, ut ipſi dixerunt, médoſam ſuſpicati. mihi ea uel maxime probatur, ut deſiderari nihil credam. dixit autem, cum in ſumptum habebas, pro eo quod dicimus; cum ad ſumptum copiae ſuppetebant; cum pro ſumptu facul tates erant; cum erat tibi, quod eſſet in ſumptum ſatis. ſic enim hoc loco, in ſumptum ideſt, pro ſumptu, dixit, quemadmodum etiam ad Atticum epiſtola* V. *lib.* IIX. *Tironem Curio commen*

des,

des, ut ei, si quid opus erit, in sumptum eroget. epistola etiam, quae sequitur, eodem libro, Sed eum, inquit, uideo, in sumptum ab alijs mutuatum. & *ad eundem lib.* XV. *Velim cures, ut permutetur Athenas, quod sit in annuum sumptum. Imitamur igitur lautitiam tuam, inquit, illam ueterem, cum habebas in sumptũ: etsi nunc quidem plura praedia tibi sunt: quae scilicet a debitoribus pro pecunia, quam credideras, inuitus accepisti, aestimata ex edicto Caesaris, quanti quaeque ante ciuile bellũ fuissent. Haec enim qua si per iocum dicta sunt; ut irrideatur Paetus, qui non habeat in sumptum, ut antea; cum ei possessiones multo, quam antea, plures sint.*

EX EPISTOLA XX.

ILLVD a Trabea,) *cum Papirius ostendere uellet Ciceroni, se frustra ipsius orationes imitari, Trabeae poetae uerbis id ostenderat. quod reijcit Cicero, ac potius sibi illud ipsum a Trabea opus esse affirmat. nam cum Papirius non solum consequatur, sed etiam uincat; suum esse, frustra conari, affirmat,* ἀπότευγμα *igitur meum: subaudi, est. tu enim omnia, quae uis, consequeris. quod ego non possum: itaque* ἀπότευγμα *meũ est, non tuum.* CCCXII.) *discrepat a Liuio: qui consules fuisse Papirium* & *Sempronium tradit anno* CCCIX. *quod si quis annorum numerum ad censuram, non ad consulatum, referat: ne sic quidem inter eos conueniet: cum, anno post consula-*

tum

tum proximo censores fuisse, idem Liuius narret.

EX EPISTOLA XXI.

PER uim uiolat) *Antiqui uiolauit uirginem, pro, uitiauit: & cum muliere fuit, pro, concubuit, modeste dicebant. M. Varro lib.* V. *de lingua Latina. sunt autem haec ueteris poetae uerba.* Peniculus) *in omnibus fere antiquis libris ita legitur: cuncti tamen impressi, penicillus, habent: quam lectionem ab ijs repositam existimo, qui, quid peniculus significaret, non intellexerunt: quae quidem uox a Sex. Pompeio libro* XIV. *bis explanatur. Peniculi, inquit, spongiae longae propter similitudinem caudarum appellatae. penes enim uocabantur caudae. & infra: Penem caudā uocabant. hinc peniculos diximus, quibus calceamenta terguntur. Ex quo uel maxime uetusti libri lectio comprobatur. eundem enim sensum Sex. Pompeius iysdem uerbis quibus Cicero, complexus est. Plautus quoque in Menaechmis, actu* I. *Iuuentus, inquit sub persona parasiti, nomen fecit Peniculo mihi, Ideo quia mensam, quando edo, detergeo. Vt eius uocis significatio obscura iam esse non possit. hunc autē locum ingeniosissimo iuueni, Hieronymo Ferrario debemus.*

EX EPISTOLA XXV.

NVNC ades ad imperandum, uel ad parendum potius: sic enim antiqui loquebantur.) *Difficilis locus: qui me diu ualde torsit. interpretes*

interpretes enim omnes, alij eum, ut ſcopulum euitarunt, alij, dum uideri uolunt intelligere quod minime omnium intelligunt, in eptiarum neſcio quid attulerunt, quod rideri mrgis, quam refelli loquendi modum debeat. comperi igitur, eſſe ueterem, & antiquis uſitatam: licet eius non multa habeamus exempla. quibus enim in ſcriptis ueteres illi dicendi modi frequentius potuiſſent deprehendi, ea fere omnia deperierunt: itaque ex unius Salluſtij uerbis locus hic ad Paetum explanatur. facile enim colligitur antiquos, ad imperandum, paſſiue dicere ſolitos, ut etiam Cicero ipſa explanat. ſed ponamus Salluſtij uerba. Iugurtha, inquit, ubi armis, uiriſque, & pecunia ſpoliatus eſt, cum ipſe ad imperandum Tiſdrum uocaretur, rurſus coepit flectere animum ſuum, & ex mala conſcientia digna timere. ad imperandum, dixit, ideſt ad parendum, & ad imperata facienda: quẽadmodum Cicero, Ades ad imperandũ, pro ades, ut ego tibi imperem. hunc loquendi modum & Seruius agnouit in illo Bucolicorum uerſu apud Virgilium: Frigidus in partis cantando rumpitur anguis. Cantando, inquit, dum, incantatur.

EX EPISTOLA VLTIMA.

HARVM exemplum) cum Cicero apud Volumnium Eutrapelum cenaret, hanc epiſtolam ad Papirium in codicillis conſcipſerat, eo conſilio, ut, cum domum rediſſet, eam in carta exſcriberet, & ad Papirium mitteret. propterea, Harum

rum exemplum, dixit. non enim in animo habebat, eas ipsas mittere, quas scpibebat, quas uocat exemplum, sed eas, quas inde exscribere cogitabat. Etsi minimum mihi est in cena) *postea quam in litteris satis uersatus sum, etsi cenam in minimis pono; tamen, cum aliud, quod agam, non habeam, ad cenas me confero. Iocatur autem in his uerbis, Minimum mihi est in cena, referens uerba Papirij: qui cum Dioni philosopho posuisset illud* ζήτημα, *esset ne aliquid minimum; negassetq. Dio; (negant enim philosophi, quidquam esse in magnitudine minimum, cum tam parua magnitudo nulla sit, quae non diuidi queat) iocans Papirius adiecit, Mihi uero minimum est in cena; cum cenam sibi tenuiter admodum paratam esse indicaret.* Et gemitum etiam in risus maximos transfero) *hunc locum alij ita, ut nos, iam ante emendarunt, ut sensum plane alium efficerent. nos Ciceronem credimus hoc dicere. in conuiuio cũ patriam satis luxi, a maestitia & gemitu uel maximam ad hilaritatem, maximosq. risus me conuerto.* Ille Baro) *Baro mulier fuit philosophiae dedita, ut scribit Suida. ex eo philosophos, qui stolidiores essent, non philosophos, quod eo nomine uiderentur indigni, sed Barones uocabant, ut quasi mulierculae per contemptum appellarentur.*

EX EPISTOLA I. LIB. X.

De medio curſu) *ex uetere libro ita emendauimus. ſic autem locutus eſt in fine lib.* III. *de officijs, eadem de re loquens. Si ipſe, inquit, ueniſſem Athenas: quod quidem eſſet factum, niſi me de medio curſu clara uoce patria reuocaſſet. item ad M. Brutum epiſtola, cuius initium eſt, Meſſallam habes: In medio Achaico curſu, cum Eteſiarum diebus auſter me in Italiam retuliſſet.*

EX EPISTOLA VIII.

Victoriam pareremus) *haec lectio cum neque ſenſu careat, & in uetere libro Vincentij Riccij ſit, itemq. in eo, quem Vbaldinus Bandinellus habet: (ut omittam alios) non uideo. cur quidquam immutetur. in alijs antiquis libris tum, parar emus, tum, pater emur, tũ partiremur.*

EX EPISTOLA XII.

Tua dignitas affert) *antea legebatur, afferat. nos, affert, ex uetuſto libro, quem habet Ioannes Scala. eſt autem ſenſus. ita mihi detur te uictoriam complecti rep. recuperata, ut mihi magnam laetitiae partem tua dignitas affert. uerbum, complectar, qui crediderunt eſſe indicatiui modi; uocem, affert, ut ipſi putabant, emendarunt; ut ego exiſtimo, deprauarunt.* Breuia, fugacia, caduca exiſtima) *in uoce, fugacia, uetuſti libri diſſentiunt. alij fugacia; alij, fugatocia; alij fugato, habent. ego, etſi uulgata lectio ſenſu non caret, tamen libentius legerem, fucata; ut*

translatio

translatio ſit a mulieribus, quarum ſaepe nitor non naturalis, ſed fucatus eſt, ideoq. breuis, & caducus. haec, inquit, fucata exiſtima, quoniam uerum ſplendorem non habent: ſed collecta ſunt inaniſſimis ſplendoris inſignibus.

EX EPISTOLA XVII.

OBSIDE fide) *ſic in omnibus uetuſtis exemplaribus. & dixit, fide, pro fidei, generandi caſu, quemadmodum etiam Salluſtius in Iugurtha, Decima parte die reliqua, pro diei. quod Gellius notauit: qui etiam C. Caeſarem, huius die, & huius ſpecie, dicendum putaſſe tradit.* De tribus fratribus Segauiano probauit) *ita legitur in pleriſque antiquis libris. fortaſſe melius, S. Gauiano: ut ſignificetur Sex. Atilius Gauianus, de quo in oratione pro Sextio. ſenſus erit: In ea re (ut ſcilicet Lepidus Apellam ad me mitteret) ſtudium mihi ſuum Gellius probauit; de tribus autem fratribus, (quippiam ſignificat nobis minus notum, cuiuſmodi in epiſtolis ad Atticum ſcriptis multa ſunt) Sex. Gaiano. poſtea in Vbaldini libro animaduerti ſcriptum eſſe, Gauiano, pro Segauiano. in meo autem ſic: Studium mihi ſuum de tribus fratribus ſe Gauianus pro-bauit.*

EX EPISTOLA XIX.

GRAVISSIMAE, & maxime fortiſsimi animi, ſummiq. conſilii) *ſic habent omnes impreſſi libri. nos in noſtro ita legi, & interpungi*

 uoluimus:

uoluimus: grauissimae, & maximae, fortissimi animi, summiq. consilij: ut animi maximae res sint, consilij grauissimae. Leuia sunt haec: eo igitur uidetur esse turpius, non animaduerti.

EX EPISTOLA XX.

ERRARE) potuisti errare, decipi non potuisti. error enim facile in mentem irrepit, neque id cuiquam licet effugere. quoniam autem qui decipiuntur, ostendunt se minus ualere prudentia, quam satis sit: iccirco tu, qui prudentissimus es, decipi non potuisti: & est turpius decipi, quam errare. nam erramus ipsi, opinione lapsi; decipimur ab alio, prudentia uicti. sed quoniam, inquit Cicero, credulitas te in errorem induxit, cum sperares, Lepido te esse bono usurum, qui deinde tuam spem fefellit; eadem credulitas non iam te amplius in eundem errorẽ inducet: nam re expertus es, Lepidum esse infidum, neque eum recte facturum. ergo etiam erroris caussa sublata iam est; ut iam non modo decipi, sed ne errare quidem possis. nisi si in eadem re iterum errare, hoc est, iterum Lepido uelles credere, homini fallacissimo, & a reip. partibus alieno. quod si committeres; magnam infamiam subires, quod quasi ad eundem lapidem, ut dicitur, offendisses. quam culpam scis uulgari prouerbio esse reprehensam. Furentibus) sic in antiquo Sigonij libro: in alijs, Feruentibus. utrumque recte: itaque nihil muto. Furere, de irato homine, non semel usurpat Cicero:

cero: feruere, μεταφορικῶς *idem ualet*. Extrusum) *ita malui, quam, Detrusum: quo minus a ueterum librorum testimonio discederem, quibus in omnibus, quos quidem adhuc inspexerim, scriptum esse uideo, Et rursum*.

EX EPISTOLA XXX.

AMPLIVS passus quingentos) *passuum numerum, quem alij scriptis in libris se non uidisse dixerunt, comperimus in libro perantiquo Vincentij Riccij*,

EX EPISTOLA XXXI.

QVANTAS habuerim contentiones) *Antea, conciones: nos, contentiones, reposuimus ex uetusto libro Pauli Boti, & ex epistola sequenti, in qua idem Pollio ita scribit: Nec uero minus Lepidus ursit me & suis, & Antonij litteris, ut legionem trigesimam mitterem sibi*.

EX EPISTOLA XXXXII.

DVXIT sea Gadibus) *locutio quibusdam uidetur durior: qua tamen & Terentius in Hecyra usus est: Vxor, inquit, ubi me ad filiam ire sensit, se duxit foras. & Plautus in Aulularia, cum dixit: Ego me deorsum duco de arbore. & in Bacch. Duc te ab aedibus*. Sex. Varro proconsule) *Historia mihi quidem ignota: &, ut dicam, quod sentio, mendum subesse crediderim. nam etiam librum habeo uetustissimum, in quo haec uerba non leguntur*. Ciuis Romanus natus sum) *cũ mihi Hieronymus Ferrarius hunc*

locum se mendosum suspicari dixisset; & , ut ueteres libros inspiceremus, rogasset; collatis cum impressa lectione scriptis libris, dictionem, natus, ita ut ipse existimauerat, abundare comperimus. quo factum est, ut eam in nostro inducere ne dubitarem. hanc autem coniecturam ea ratione Ferrarius faciebat, quod Ciceronem V. in Verrem libro ita locutum esse meminisset. Ceruices, inquit, in carcere frangebantur indignissime ciuium Romanorum: ut etiam illa uox; & illa imploratio, Ciuis Romanus sum, quae saepe multis in ultimis terris opem inter barbaros, & salutem tulit, ea mortem illis acerbiorem, & supplicium maturius ferret. Et infra eodẽ libro: Nulla uox audiebatur, nisi haec, Ciuis Romanus sum. Et item paullo post saepissime: ut sibi quisque legendo facile reperiet.

EX EPISTOLA XXXIII.

NON maior tamen, quam Planco, fuit) Hoc dicit. sane mecum iniquissime agatur, si propter amicitiam, quae mihi cum Antonio fuit, durius quidquam homines de me suspicentur; cum eundem Antonium non minus, quam ego, dilexerit Plancus; cui tamen exercitum credidistis, ut cum Antonio, reliquisq. bonarum partium inimicis bellum gerat. P. Vaginei.) hanc lectionem in extremo libro olim adnotaueram, e coniectura tantum, uetustis libris nihil adiuuantibus: postea in antiquo exemplari, quod Bernardinus

Maffeus

Maffeus habet, eam reperi.

EX EPISTOLA XXXIV.

In ciuibus conseruandis) *potius ita lego, quam, obseruandis. nostram lectionem habet liber uetustus Bernardini Maffei, & antiquissimus alter, qui est apud Vbaldinum Bandinellum.* III. *kal. a Ponte Argenteo) uitiosi sunt hoc loco scripti libri. sed boni tamen aliquid habent singuli. in tribus uetustissimis legitur,* IV. *Kal. a Ponte Argenteo: in eo, de quo mihi Vincentius Riccius commodauit, qui & ipse peranti quus est,* III. *kal. Iunij. itaque in nostro libro,* IV. *kal. Iunij, scribere non dubitaui: ut sit dies quo se cum Antonio coniunxit. libro enim* X. *epistola, cuius initium est, Numquã mehercule, ita scribit Plancus. Lepidus, desperato aduentu meo, se cum Antonio coniunxit ad* IV. *kal Iun. hunc autem epistolam post eam, quae sequitur, scriptam esse, nemo non uidet.* $\overline{\text{X X X}}$) *lineam, quam super numerum duximus, olim ab aliquo fuisse omissam credimus, qui, ea quanti esset, ignoraret. nam in libro Vincentij Riccij scriptum est.* XXX. *quo modo autem nos scripsimus, triginta millia significatur.* Studia officii) *non nihil offendor. non enim satis usitate dictum. suspicor interdum abundare, officij: & suspicionem nostram confirmat antiquus Sigonij liber.* Memini autem) *Sic, opinor, melius, quam, ut antea, memini enim. quo enim spectabat uox illa enim? mi*

hi certe cum ſuperioribus cohaerere poſſe nõ uidetur. itaque, ea deleta, repoſui Autem, motus auctoritate uetuſtiſſimi libri, quem habet Vincentius Riccius, in quo, autem, pro enim, ſcriptũ eſt. quamquam praecedens dictio mendum habet. non enim, memini, ſed, maxime, in eo libro legitur. ſed nullus eſt tam antiquus liber, qui non multis locis corruptus tamen ſit. itaque uno, aut etiam altero ſcripto libro qui ſe putant ueteres ſcriptores poſſe reſtituere, meo iudicio falluntur. plurimis opus eſt. qui licet inquinati ſint: tamen ex ſingulis boni aliquid excerpẽtes, uſu ſaepe uenire uidemus, ut ex multis libris, qui mali ſint, bonus tamen liber efficiatur unus.

EX EPISTOLA X. LIB. XI.

MALLE me tuum iudicium) referũtur haec ad id, quod dixit, exploratum habes. totum autem hunc locum ex libro Pauli Boti, & Vincentij Riccij emendauimus.

EX EPISTOLA XXIIII.

LEPIDVS cõmode de nobis ſentire uidetur) De nobis, dixit, ideſt, de rep. ut lib. x. ep. 18. Magnum periculum ea pars exercitus adiret, quae bene de rep. ſentit. Nec aliter in antiquis libris uideo ſcriptum eſſe. Ideo, cum adoleſcens legendum exiſtimaſſem. Commode nobis, tamen: diſſentientibus antiquis libris, nihil ſum auſus immutare, opinionem meam in uarijs lectionibus teſtatum eſſe uolui. nunc uideo nonnul-

los

los in suo libro imprimi uoluisse, Cōmode nobis.

EX EPISTOLA XXVII.

QVID defuit nostrae familiaritati in maximis rebus? quonam modo me gererem aduersus Caesarem, usus tuo consilio sum) *distinguo sic. quid defuit nostrae familiaritati? in maximis rebus quonam modo me gererem aduersus Caesarem, usus tuo consilio sum. Haec etsi leuia uidentur, quia tamen quiddam afferunt ad sententiam, non contempsimus. quae non esse adhuc animaduersa, miramur.*

EX EPISTOLA I. LIB. XII.

ITA compressum est) *antea, compressa est in libris omnibus impressis. nos, compressum, ut est in libro Vincentij Riccij, rectius, quam compresse, legi putauimus: ut referatur ad uerbum, manabat. anthitheta enim sunt, comprimere, & manare: quibus etiam usus est libro ad Atticum* III. *ep.* 12. *Orationem illam ita compresseram, ut numquam emanaturam putarem.*

EX EPISTOLA XIII.

NON subita, nec incōueniētia) *ita legitur in libris antiquis Bernardini Maffei, Ioannis Scalae, Pauli Boti, Vbaldini Bandinelli, Petri Bembi, in duobus Caroli Sigonij, & in meo satis antiquo. unus Vincentij Riccij habet, disconuenientia. qua uoce Horatius quoque usus est epistola* 1. *libri* 1. *Aestuat, & uitae disconuenit ordine toto. itaque si quis, inconuenientia, non probat; disconuenientia.*

uenientia, poterit legere. alterutrum certe sen tentia requirit. aliis aliter uidetur. docti iudica bunt. Cui Lucilius praeerat) *Appianus hunc appellat L. Figulum. quod cum ita sit; & cum Figulos non e Lucilia gente, sed potius e Nigidia fuisse compererim: libentius legerim, Lucius, quam Lucilius. nam etiam in uetusto libro Bernardini Maffei, non Lucilius, sed, Lucius, legitur.* Castra habet posita Παλτοῖ) *E uetere libro Pauli Boti sic emendauimus, figura graeca in aduerbijs in loco, ut,* κορύδαλλος κορυδαλλοῖ, προβάλινθος προβαλινθοῖο φάληρον φαληροῖ, φρεάῤῥον φρεαῤῥοῖ.

Acromaniacride) *Vetusti libri alij aliter habent. sunt, qui legendum credát, a Cromyu Acride. alij Acamantide; quod in antiquo libro scriptum dicant, Acomantide. utraque lectio defendi potest. de promontorio Acamantide Plinius, & Strabo.*

EX EPISTOLA XIV.

QVAM reuera furere eos inueni. quod uero aliquid de his scripsi,) *Totum hoc non erat in impressis: ego addidi multis abhinc annis ex uetusto libro Vincentij Riccij. nunc itidem uideo scriptum esse in Sigonij libro.*

EX EPISTOLA XVII.

IN ista solitudine) *Solitudine potius, quam sollicitudine, e tribus antiquis libris, & e sensu legendum putaui. dixit enim, solitudine, pro summo*

mo otio: quod apertius ſequenti epiſtola. Etſi, inquit, periniquo patiebar animo te a me digredi: tamen eo tempore me conſolabar, quod & in ſummum otium te ire arbitrabar, & ab impendentibus magnis negotijs diſcedere.

EX EPISTOLA XXII.

. COLLEGA noſtro) uetuſti libri non nulli habent, ueſtro: quos alij ſecuti ſunt: qui quidem non uideo, qua ratione ducti id fecerint. ſed, cum in libris item antiquis, collega noſtro, legatur; (habet autem unum ex antiquis exemplaribus, in quibus ita ſcriptum ſit, Petrus Bembus, habet & Bernardinus Maffeus) Antonium autem Ciceroni in auguratu collegam fuiſſe, notiſſimum ſit: priorem lectionem conſeruaui: quam eo minus arbitror immutandam, quod & ad Atticum ſcribens, epiſtola XIV. libri X. collegam ſuum appellat Antonium. inquit enim: Miſit puerum, ſed ad me uenire: hoc quidem melius, quam collega noſter Antonius, cuius inter lictores lectica mima portatur. & Philippica II. Sume diem: uide, qui te inauguret: collegae ſumus. Cum haec ſuperiora multis iã annis ſcripſiſſem, uiſum eſt ad duos, quos nominaui, Bembi, & Maffei libros, trium praeterea librorum teſtimonium adſcribere: quorum duo ſunt apud Sigonium, tertius apud me: & in omnibus uideo ſcriptum eſſe, noſtro.

EX EPISTOLA XXV.

QVAM turbo deiecerat) *uide Dionem libro* XXXIIX. *item libro* XLV. *& Iuliũ Obsequentem in libro de prodigijs.* Graecũ tẽpus seruitutis) *Suspicor in uoce, graecũ, inesse mendũ. neque tamen excogitare quidquam potui, quod pro ea reponendum uideretur. in antiquo libro Vincentij Riccij scriptum est, Cecum: in meo, Gratum. potuit esse graeca dictio, ubi, Graecum, est impressum: quam librarius cum non intelligeret, in libri margine adscripsit, Graecum; deinde alij, quasi a Cicerone scriptum, receperunt.*

EX EPISTOLA II. LIB. XIII.

CONIECI) *in omnibus antiquis libris, Confeci. nos, una littera immutata, Conieci.* Subitum est ei remigrare Kal. Quinct.) *Kalendae inquit, Quinctiles, quo die domo tua, in quam uenerat, exeundum est, nimis subitae sunt, & propius adsunt, quam ut ipse possit, operibus, quae instituit, perfectis, suo commodo discedere. Sciẽdum autem est, annuas domorum locationes Kalendis Quinct. apud ueteres fieri solitas, itaque epistola* III. *lib.* II. *ad Q. fratrẽ, Domus, inquit, tibi ad lucum Pisonis Liciniana conducta est: sed, ut spero, paucis mensibus post kal. Quinct. in tuam commigrabis. Post kal. Quinct. dixit, idest finito locationis tempore, demigrantibus ijs, quibus eam locaueras. Suetonius autem in Tiberio, Senatori, inquit, latum clauum ademit, quem*

quem cognouisset sub kal. Iulij demigrasse in hortos, quo uilius post eam diem in urbe conduceret. Quod igitur Euandro, quem statuarium fuisse conijcimus, subitum erat, idest, propter breuitatem temporis incommodum, nimisq. repentinum remigrare kal. Quinct. ad quã diem opera, quae multa multis instituisset, absolui non posse intelligebat; quae moueri loco, & alio transferri, cum perfecta non essent, commode non poterant: petit a Memmio Tullius, ut ei de habitatione accommodet, ne cogatur Kal. Quinct. ut moris erat, remigrare; quod sine damno facere non posse uidebatur.

EX EPISTOLA IIX.

CVIVS ex filia) Antea, Cuius ex familia, in omnibus impressis legebatur. nos aliquot abhinc annis, Filia, correximus, ex oratione pro P. Sextio, in qua C. Albini filia P. Sextio nupsisse dicitur.

EX EPISTOLA IX.

RVPILIVS P. F. Men.) mallem, Rupilius P. F. An. ut Aniensis tribus significetur. nam Vincentij Riccij liber antiquus habet, Rupilius P. Fannias. cuius uitij fuit haec origo, quod, cum scriptum esset, P. F. An. imperiti, ueteres notas non intelligentes, scripserunt, P. Fannius. quod si retinetur, Men. de Menenia tribu erit intelligendum; de qua diximus in scholiis lib. IIX.

EX EPISTOLA X.

CORROBORAVIT) *interpretes, uerbum antiquũ nõ agnoſcentes, alij aliter expoſuerunt. dixit autem, Corroborauit, pro egreſſus eſt annos pubertatis, & uir eſſe coepit, quemadmodum in oratione pro M. Coelio. Cum is iam ſe corroborauiſſet, ac uir inter uiros eſſet. & in eadem, Non modo haec aetas, ſed etiam iam corroborata. ideſt, non modo adoleſcentes, ſed etiam uiri. & ſupra, eiuſdem orationis initio, eos, qui non, ut Coelij accuſator, adoleſcentes eſſent, ſed uiri, robuſtiores appellauit. alibi etiam in hanc ſententiam eodem uerbo uſus eſt.*

EX EPISTOLA XII.

SED ut hanc addam) *Alij aliter. nos ſic emẽdauimus ex uetuſto libro Bernardini Maffei.*

EX EPISTOLA XV.

PERVSTVM, etiamnum) *Cum antea legeretur, Peruſtum, & inanem, nos ex uetuſtis libris, & a ſenſu olim emendauimus, Peruſtum etiam num. ſed quoniam Vincentij Riccij liber habet, Peruſtum immani; alij autem, Peruſtum inanem: non abſurde etiam legi poſſet, Peruſtum, inani gloria uolunt incendere.*

EX EPISTOLA XVII.

QVAMMAXIMVS poſtea commendatione c.a.) *Etſi uetuſti omnes libri ita ſcriptum habent: ego tamen legendum crediderim, Quammaximus poteſt, mea commendatione c.a. idque ante*

te

te uiginti annos ita ſenſi, & , cum liber ederetur, ſcholio meo teſtatus ſum. nec nunc, annos natus LI. aliter ſentio. Alij legendum putant, Quammaximus noſtra c. c. a. Alij, nihil omnino mutandum. Suum cuique placet.

EX EPISTOLA XXI.

In omni genere officii diligendus) Quid ſi legatur, In omni genere officij diligentiss. ideſt, diligentiſſimus? qua ratione etiam dixit in oratione pro Plancio, In omni officio diligentiſſimus: & pro M. Coelio, Viro omnis officij diligentiſſimo. & pro Cluentio, In omnibus officijs retinendis diligentior eſſe nemo poteſt. Sed haec eruditorum iudicio permittimus: incerta enim in re affirmare quidquam, & immutare, tum temerarium eſt, tum periculoſum. Evm Hammonium) Hammonium, ut puto, gloſſema eſt.

EX EPISTOLA XXXVII.

Pvblice poſsidentur) Legem apud Calatinos fuiſſe crediderim, quae caueret, ne quidquam publice, niſi publico nomine, poſideretur. Hippiae autem bona alieno nomine, puta cuiuſpiam abſentis, uel pupilli, publice poſſidebantur.

EX EPISTOLA XLII.

Bylliones) impreſſi libri, Belliones, habebant; ſcripti, Bulliones. itaque nihil dubitandum putauimus, quin eſſet uera lectio, Bylliones. u enim litteram pro y ſcribebant antiqui: et ita in ueteribus monumentis perſaepe legitur, ut Sul

la pro Sylla, murrha pro myrrha, & alia huiusmodi. Bylliones populi sunt supra Epidamnum, quorũ meminit Strabo lib. VII. *dicti a Byllide, quae est ciuitas in Illyrico, de qua Stephanus de urbibus.*

EX EPISTOLA L.

MVLTA in illum mea; quodq. maximum est,) *Hanc lectionem puriorem, & elegantiorem existimamus, quam quae antea in omnibus impressis habebatur. eam accepimus ex uetere libro Vincentij Riccij.*

EX EPISTOLA LII.

CICERO Regi.) *opinor hunc Regem aliquem fuisse gentis Marciae. cuius cognomen fuit Rex: itaque etiam Clodij sororis uir, Q. Marcius Rex appellatus est, auctore Plutarcho in Ciceronis uita. ad Atticum etiam, lib.* I. *ep.* XIV. *cum dicit, Ille autem Regis hereditatẽ spe deuorarat: eum, quem diximus, Q. Marcium Regem intelligit.*

EX EPISTOLA IV. LIB. XIV.

PRAETEREA magnopere nemo ceterorum seruorum ea caussa est, &c.) *sic antea in libris impressis. ego distinctione tantum locum restituo, ut ita legatur. Praeterea magnopere nemo. ceterorum seruorum ea caussa est, ut, si res &c. Quoniam autem non ita apertus uidetur sensus, pluribus uerbis exponemus. Cicero ueritus amissionem seruorum cum tota re, manumisit eos*

hac

hac condicione, ut, si per legem Clodiam bonis omnibus priuandus esset, ii suo beneficio liberti essent, si modo id per Clodium licuisset; sin autem lex seruos non adimeret, &, ut ad ueterem dominum pertinerent, concederet; seruirent, ut antea. praeter quam pauci, quos bene meritos omnino liberatos uellet. Dixit autem, Ceterorum seruorum, intelligens suos. nam ex Terentiae seruis neminem manumiserat: tantum iis, eam facturam esse, ut quisque esset meritus, promiserat.

EX EPISTOLA IV.

POLLICEM) Antea, Pollucem: nos aliquot abhinc annis emendauimus, Pollicem, ex uetustis libris, & lib. XIII. ad Atticum: quo in lib. cir- finem ita scribit. Pollex quidem, ut dixerat, ad idus Sext. ita mihi Lanuuii pridie iduũ praesto fuit. sed plane pollex, non index.

EX EPISTOLA VII.

IDEST, Apollini, & Aesculapio) Hoc co tum suspicor in margine ab aliquo fuisse scriptum, qui uellet nomen eius dei ponere, quem Cicero significat. deinde qui librum exscripserunt, Ciceronis uerba falso existimantes, receperunt in ordinem uerborum quod glossematis uice fuit. nihil tamen immutaui: quando scripti libri, ut impressum est, omnes habent.

EX EPISTOLA I. LIB. XV.

A TARCONDIMOTO) sic habent uetusti libri: a quibus, non uideo, cur hoc in loco dissen-

tiendum

tiendum sit: praesertim cum & Dio in fine libri XLI. *&* L. *Florus initio belli ciuilis, inter Caesarem, & Pompeiũ gesti, Tarcondimotum eum appellent. mendose enim in Floro, Tarcon Dimotus, duabus uocibus, impressum est.*

Consuetudinem*) putat legendum esse Hieronymus Ferrarius, Mansuetudinem: ut ep.* III. *huius libri, Quae copijs, dixit, & opibus tenere uix possumus, ea mansuetudine, & continentia teneamus. & epist.* V. *Mansuetudine, & innocentia imperatoris prouinciam retentam, atque conseruatam. ad Atticum autem, epist.* XVI. *lib.* V. *Socijs incredibilis uidetur & nostra mansuetudo, & abstinentia.* Ciliciam autem firmiorem fore, si aequitati nostrae particeps facta esset.*) habet omnino sententiam aliquã, Aequitatis nostrae: sed mihi non displicet, uel etiam magis placet, Equitatus nostri. nam & in meo uetere libro plane ita legitur: & opinionem etiam nostram adiuuare uidetur historia. miserat enim Cicero in Ciliciam turmas equitum praesidij caussa: idq. in epistola, quae post hanc sequitur, ordine corrupto, cum huic debeat antecedere, declarat his uerbis: Cum equitatum in Ciliciam misissem, ut meus aduentus, ijs ciuitatibus, quae in ea parte essent, nunciatus, firmiores animos hominum faceret. Item in epistola ad Catonem: Cognoui multorum litteris, magnum Parthorum equitatum, qui in Ciliciam transisset, ab equitum meorum*

meorum turmis obsidione occisum.

EX EPISTOLA III.

PRAESENTIA, magnitudine, & animi, & consilij) *est haec, ut opinor, huius loci uera lectio : quam ex antiquis exemplaribus accepimus : quibus in omnibus, quos quidem ipse uiderim, Praesentia, legitur, non praestanti, aut Praesenti. nos autem ueterum librorum auctoritatem in dies pluris facimus. permulta enim, quae in ijs primo adspectu uideantur absurda, post, ubi diligentius animaduerteris, commodissime dicta reperientur : ut hoc in loco, qui statim, uerbum illud, Praesentia, quid sibi uellet, aut quo spectaret, ignorarunt, uitiosum Credentes, immutarunt. est enim ita dictum, Praesentia, magnitudine, & animi, & consilij, tamquam si dixisset, Praesenti animo, magno consilio; ut praesidentiam animi, magnitudinem consilij esse uoluerit : quemadmodum etiam alibi, Praesentem animum, saepissime dixit : etsi ubique fere eandem uocem imperiti deprauarunt, praestantem, non Praesentem, legentes. Praesentiam quoque animi dixit in orat. pro Milone. & Caesar belli Gallici lib.* V.

Sacerdos) *quid sacerdos hic significet, Hirtij uerbis ostendemus: sic enim scribit de bello Alex. lib.* IV. *Comana, uetustissimum & sanctissimum in Cappadocia Bellonae templum, quod tanta religione colitur, ut sacerdos eius deae, maiestate, imperio, & potentia secundus a rege consensu*

gentis illius habeatur; id homini nobilissimo Nicomedi Bithynio adiudicauit. Appianus autem in fine Mitridatici, Commagenis, inquit, Archelaum sacerdotem praefecit: quae dignitas habetur regia. Strabo etiam initio lib. XII. *idem tradit.* Adolescens & equitatu, & peditatu, & pecunia paratus, & toto, iis, qui nouari aliquid uolebant) *sunt, quos offendat haec lectio. Ac fuit, cum ego quoque corruptum locum existimarem. nunc de mendo nihil suspicor: dixit enim, Et toto, id est, & ea re, quae summa est: deinde exposuit, totum illud quid sit: ijs, qui nouari aliquid uolebant: a quibus maxime timendum erat, quod adolescentem uel leuibus rationibus ad bellum possent impellere. Adolescens igitur, dixit, & equitatu, & peditatu, & pecunia paratus, &, quod summum est, ijs, qui nouari aliquid uolebant. sic etiam ad Atticum, Est totum, quid Kal. Mart. futurum sit: pro, est summum, est maximum, in eo sunt omnia, quid Kal. Mart. futurum sit.* Tibarani) *forte, Tibareni, de quibus Plutarchus in Lucullo, & Plinius, ubi Temiscyrae regionis gentes persequitur. nam Tibaranorum mentionem nondum inueni.* Res, quas consul in urbe gessisset) *in quo ita legatur, uetustum habet librũ magnae spei Iosephus Tramezinus. Consul autem, id est Cicero. commemorantur enim, quae pro Ciceronis dignitate, & dixerat, & fecerat Cato. quas si autẽ is, quẽ clarissimum,*

ſimum, atque optimum uirum appellat, intelligere nondum potui. Caeſarem quidem ut alij existimant, non arbitror: quem Cicero numquam optimum uirum uocaſſet, ad Catonem ſcribens, Caeſaris inimicum, praeſertim cum tota fere epiſtola eius beneuolentiam quaſi aucupari uideatur; quo facilius ſupplicationem obtineret Catone comprobante. Cum haec te tertia iam epiſtola ante oppreſsit.) alij, Ante operis ſit, durius omnino, & ſenſu, ut ego exiſtimo, non admodum probabili. quid enim? adeo longa eſt haec epiſtola, ut opus uideri poſſit? nã quod illas dictiones, ſchedã, aut litteram, epiſtolarũ numero reſpondere negant: id ego illis concedo: ſed referri dico ad illam uocem, Epiſtola: ut quaſi Caſſium reprehendat, qui ſchedam, aut litteram nondum dederit, cum epiſtolas iam tres acceperit. legitur autem, ut nos impreſſimus, cum in alijs antiquis libris, tum in eo, quem habet Vincentius Riccius: qui quidem liber uetuſtiſſimus eſt; ut graecas dictiones, quae ſunt in uetuſtis exemplaribus perquam raro, maiuſculis litteris ſcriptas habeat.

EX EPISTOLA XVI.

QVOD uelis ipſa currunt) fuit, cum de mendo ſuſpicarer: nunc de loci integritate non dubito: cũ & ueteres libri cum impreſſis fere omnes conſentiant, &, Currere uelis, latine, atque uſitate dici conſtet. exemplis, quia patent, abſtinebo. Vincentij Riccij liber hoc in loco etſi depra-

 uatus,

uatus, ab alijs tamen diuersus est: habet enim, Quod in his incurrat. Florentini emendarunt, Quod uel ijs ipsa occurrunt. quam lectionem etsi laudamus, ut ingeniose excogitatam: non tamen sequimur, neque satis ei confidendum credimus, cum a uetustis libris etiam quos ipsi habuerunt, discrepet. nam quod Germanos, pro currunt, occurrunt, impressisse dicunt: id ego eos fecisse con iectura ductos facile crediderim. non enim hic solum, sed in reliquis etiam Ciceronis scriptis multa eos arbitratu suo uideo mutasse: quam recte, alij iudicent.

EX EPISTOLA XIX.

ΗΔΟΝΗΝ uero, & ἀναλγησίαν,) *Typographi Parrisienses hanc uocem,* ἀναλγησίαν, *ubi legebatur,* διαξίαν, *in suo libro impresserant. quae uox sensum cum haberet meliorem, quam uulgata illa prior: ipse item in meo libro aliquot adhinc annis eam reposui; existimans, eos, si quid immutassent, id fecisse librorum antiquorum auctoritate, testimonioq. adductos. alij postea non absurde emendauerunt,* ἀταραξίαν: *etsi uetusti libri repugnent: unus tamen Vincentij Riccij liber habet,* ἀταξίαν. Habet damnatos, quos pro illo nobis restituat) *Lege Pompeia damnatos Caesar restituerat. eos nunc latenter significat, cum tamen de ijs loqui uideatur, qui ad sectiones faciendo Sillae mortuo essent surrogandi.*

EX EPISTOLA XX.

Ad amorem meum aliquantulum discedens addidisti.) *Antea legebatur, aliquantum olim. nos, cum in antiquis libris, & Aliquantulum olim, &, Aliquantum olim, legeremus; Aliquantulum, reponere non dubitamus. neque enim, ut opinor, habere locum hic potest uox illa, Olim, cum ex ipsa epistola, & ex ea, quae sequitur proxima, Trebonium non multo ante Roma profectum esse, colligatur. atque etiam sensus erit commodior, si Aliquantulum, quam si, Aliquantum olim, legas; ut ostendatur, Ciceronis amorem erga Trebonium summum, & maximum iam fuisse, cui quam minimum addi potuerit.*

EX EPISTOLA XIV. LIB. XVI.

Mumium) *sic in libro meo satis antiquo, in duobus Sigonianis, Numium, & Nummum, alij in suo libro imprimi uoluere, Vmmium. Ego, Manium, ueram lectionem puto: ut sit Curij praenomen; de quo epist.* VI. *et* IX. *lib. 16. cum igitur Curium significari satis liqueat; et cum Manius praenomen Curiorum fuerit, ut ex lapidibus Capitolinis, Caroli Sigonij doctrina perfectis, atque illustratis, manifestum est: non dubito, quin hic: Manium, pro, Mumium, reponendum sit. saepe enim solo praenomine ueteres Romani aliquem appellabant, ut Appium, Seruium, Sextũ Cicero in epistolis nominat, neque addit, Claudium, Sulpicium, Peducaeum. praenomen autem,*

Manius,

Manius, quia non ita usitatum erat, iccirco, librariorum licentia, transit in Marcus; eo facilius, quod M', quo Manius significatur, minimum distat a M. hinc M'. Acilius Glabrio, M'. Aquillius, M'. Curius, mendose ubique, pro Manius. atque haec nostra coniectura si probatur, eodem modo lib. XIII.*ep.* XII.*eiusdem Curij praenomen M. mutandum erit in M', id est Manius: & ad Att.lib.* XII.*ep.* V.

EX EPISTOLA XXIIII.

ACCVRRAM. sed s. *) in uetustioribus libris scriptum ast, Sed si. ego arbitror legendum, Sed st. quam silentij notam qui non agnouere, scripserunt, Si. deinde alius cum uideret, Si, locum hic habere non posse, fecit, s. idest scilicet. sic etiam in de Oratore lib.* II. *pro, St, scriptum erat, Si. quod mendum ante aliquot annos sustulimus. in Plauto etiam, ubi legendum, St, modo Si, modo Ast, modo At, uulgo legitur. Terentius quoque in Phormione hac nota usus est: quem locum recitat Velius Longus grãmaticus.* Dolabellae Procuratores fac ut admoneantur.) *uerbum, Admoneantur, ad pecuniam refertur, quam Dolabella Ciceroni debebat: itaque intulit, Appellabis etiam Papiam: quod item creditorum uerbum est. pro Quinctio: Cum tibi quotidie potestas hominis fuisset admonendi, uerbum nullum facis: biennio iam confecto fere, appellas. Quod antecedit, in antiquo libro Vbaldini scriptum est, Seu quod elegerunt:*

gerunt: in eo, quem habet Petrus Bembus, Elegerint: in meo, Egerit. Poteſt eſſe ἀποσιώπησις: ut ſit haec ſententia: Sed, quod egerint, fac ut ſciam.

EX EPISTOLA VLTIMA.

QVIBVS alteri Ceſenam *) locus ſine dubio corruptus. neque enim adeo tum ignobilis, aut obſcura fuit Ceſena, ut, tamquam abiecta res, nominari debuerit. uetus liber Vincentij Riccij ſic habet, Quibus geſa, uel quibus ſutianarum tabernarum fundamenta credas. deliberent eruditi, quo modo ſit legendum. Liuius quidem lib.* IX. *de Cenſennia meminit, opido non admodum celebri: ut fortaſſe non inepte pro, Ceſenam, Cenſenniam, hic legi poſſit. antiquus liber e Cypro, Cenſenam.*

FINIS.

REGISTRVM.

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVX YZ, AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ, aa.

VENETIIS, M. D. LXVI.

AL DVS